SURETE ŞI IZVOADE

(*Documente slavo-române*)

PUBLICATE
de

GH. GHIBĂNESCU
Profesor, Membru corespondent al Academiei Române

VOLUMUL X

(Documente cu privire la familia Râşcanu)

— IAŞI —
TIPOGRAFIA „DACIA" P. & D. ILIESCU
1915

SURETE ŞI IZVOADE

(*Documente slavo-române*)

PUBLICATE
de
GH. GHIBĂNESCU
Profesor, Membru corespondent al Academiei Române.

VOLUMUL X

(Documente cu privire la familia Râşcanu)

— IAŞI —
TIPOGRAFIA „DACIA" P. & D. ILIESCU
1915

PREFAȚĂ

Incepând vol. I, acum zece ani în urmă, cu toate piedicile întâlnite în cale, pot da astăzi cetitorului al *zecelea* volum tipărit, în timp ce și colecția mea manuscrisă a ajuns la 35 volume în 43 tomuri mari cu aproape *două zeci mii* documente istorice transcrise.

Ultimele volume din colecția mea tipărită le-am consacrat la studiul documentar a *patru* familii boerești, familia *Cuza* (vol. VII), familia *Racoviță* (vol. VIII), familia *Catargiul* (vol. IX) și familia *Rășcanu* (vol. X).

Dacă primele două familii ne-au dat case domnitoare și domni, ca Racoviteștii și Cuza I. Alexandru Vodă, familia Catargiul ne-a dat mari boeri în cele două țări surori, iar azi mănține moldovenismul pe malul îndepărtat al Nistrului; familia Râșcanu de și mai puțin însemnată în prevazul istoriei, a avut momente însă, când membri de ai acestii familii au putut imprima vremii rostul persoanei lor și au luat parte directă la înfăptuirea actelor politice de așa natură ca să asigure o pagină celebră în istoria neamului lor.

Nu am scos aceste ultime *patru* volume, ce vorbesc de cele *patru* familii, ca să proslăvesc familiile, ci ca să dovedesc că în mersul evolutiv al faptelor interne *uzura* politică a scos la suprafață când pe unii când pe alții din boeri, și istoricul este chemat a pune în privală toate verigile lanțului, întru cât faptele se săvârșesc prin oameni, și lor le cade meritul ori demeritul epocei în care au trăit.

* * *

2) Cea mai veche ştire documentară despre Râşcăneşti o avem în anul 1500. In anul de la adam 7008, iar de la Hristos 1500, Ştefan Vodă cel Mare întăreşte vânzarea ce o fac în satul Râşcanii de sus pe Teleajina la Vaslui următoarele rude: **Oana Rişcanul**—**Ѡанъ Ришканоула**— şi sororile lui *Sora*, *Nastea* şi *Cerna*, cum şi vărul lor *Duma*. Toţi aceşti 5 veri stăpâneau o jumătare din jumătate sat din Râşcanii de sus. „ѡт половини половина село „што на верхъ потока Телѣжинова, нанмѣ ѡт Ръшкани виш- „нaa части." —Intărind vînzarea acestei jumătăţi din jumăate—adică a patra parte din tot satul—uricul arată preţul vînzării—35 zloţi tătărăşti—; persoana cumpărătorului—Gligore şi cu femeia lui Alba—; cum şi titlurile vechi de proprietate prin care se recunoaşte dreptul străvechiu de stăpânire al Râşcăneştilor în Râşcani.

Cei 5 veri primari erau copii lui *Muşa şi* Călin şi erau nepoţi *Dumei Râşcanul*. Muşa şi Călin au trăit către sfârşitul domniei lui Alexandru Vodă de oarece au uric de stăpânire de la Iliiaş şi Stefan Vodă fiii lui Alexandru cel Bun, pe când au fost ei în pace—коли били оу мирѹ—; deci cătră 1440. Iar bunul lor Duma Raşcanul a trăit pe la 1400, când a pus temeiul aşezării sale în fundul văii Teleajnei, pe obârşia apei *Râşcai* ce curge dinspre Carleşti şi Râşcani, şi trece pe lângă bisericuţa din Draxeni,—groapa lui Draxin- spre a se vărsa în pârăul Draxinilor. Pe cand Draxin îşi făcuse aşezare înainte de 1400 în locul cu groapă al satului de azi al Draxinilor, cam tot pe atunci se înjgheba aşezare de sat pe opcina de deal, din care se prăvale spre sud apa Telejinei, iar spre nord în vale pârăuaşul Raşcăi.

In 1500 erau atâţia urmaşi din primul Râşcanu, că s'a putut da nume la aşezările lor de case în plural, ca *Raşcani*--Ръшкани. In adevăr uricul nostru vorbeşte numai de stăpânii unei jumătăţi din jumătate de sat „ѡт половини половина" partea de sus „вишнаа част", şi tace des-

-pre celelalte trei pătrimi din sat, adică jumătate din jumătatea de sus; şi toţi Râşcanii din jos. Cei patru ficiori ai Muşei stăpâniau *o pătrime* din jumătatea Râşcanilor de sus; iar Duma lui Calin Râşcanu altă *pătrime*; deci şi părinţii lor *Muşa* şi *Calin* stăpâneau tot câte o pătrime, iar bunul lor Duma stăpanea jumătatea întreagă a Râşcanilor din sus.

Potrivit spiţelor răzeşeşti ar urma această încrângătură:

A 1) Râşcanul cel bătrân

....

2) Duma Râşcanul ½ (Raşcanii din sus) — Râşcanu ½ (Raşcanii din jos)

3 Musa, ¼ — Călin, ¼ — Râşcan — Rascan

4 Oana Raşcanu ¼ — Sora — Nastea ¼ — Cerna ¼ — Duma ¼

4) Cei doi cumpărători Gligore şi cu femeia lui Alba cumpără cu 35 zloţi numai o *patrime* din toţi Răşcanii, celelalte rămăind a celorlalţi urmaşi din Duma şi din fraţii săi.

3) Răşcanii erau aşezare întemeiată către 1400, de oare ce pe acele văi din jurul Teleajnei şi al Lărgei, el slujia ca punct de orientare în fixarea pămanturilor. Draxin îşi legase numele de *groapa* adâncă dintre dealurile, unde zace azi satul Draxeni; Dan vameşul şi cumpărătorul a 6 sate plecând de la Şurineşti spre apa Vasluiului abia îşi începuse aşezarea în satul de mai apoi Dăneştii; iar Murgu abia îşi croia aşezarea în satul de mai apoi Murgeştii, azi Bereasa. Râşeanii ocupând cel mai înalt deal, ce domină văile Bârladului, a Teleajnei şi a Largei erau cei mai cunoscuţi. De aceia în 1469 Iunie 5, când Stefan Vodă întăreşte viteazului său Vlad Mursă stăpânirea pe Albeştii de pe Stebnic şi alt loc în pustiu la fântâna din obârşia Largei, îl mai precizază şi cu determinativul „în sus de Râş-

cani" „мѣсто ѡт пѹстыни оу кръниц на ѡкыршїи Ларунен,-новыше Рышканїи." (Ion Bogdan „Doc. lui Stefan cel Mare I, 136). Dl I. Bogdan căutând să precizeze locul îl pune între Tăcuta, Dumasca și Focșasca, ceia ce vine prea în sus și peste 2—3 văi dincolo de Râșcani.

4) Râșcanii vin pe Teleajna, părău în județul Vaslui, ce izvorăște din dealurile pe care e presărat azi satul Rășcanii, primește mai multe părăuașe mici, ca Boțoaia, udă satele Bereasa, Teleajen, Ciofeni și se varsă în dreptul satului Buloaia în Bărlad, drept gara Bălteni.

La gura lui este o mică cetate de pământ de formă patrată cu deschidere spre nord, dovadă că a slujit de pază la vre o năvălire dușmană, probabil în luptele lui Stefan cel Mare cu Turcii la Podul înalt.—Lungimea sa poate să fie cel mult 18 chilometri de la Râșcani până la Buloaia. Pentru așezările pe cursul acestei văi în secl al XV-a avem aceste știri: *Râșcanul* la obârșia lui cătră 1400; Petru Glodeanul în 1462 e stăpân în satul Glodeni ceva mai în sus de Murgu (I. Bogdan I, 61). Cătră 1484 acelaș Petre Glodeanul își vinde satul lui cu 120 zloți lui Oană Tihul (idem I, 276). Dar pe când în primul act se zice numai „Glodeanii pe Teleajin mai în sus de Murgu—село нанмѣ Глодѣни на Телѣжни повыше ѡт Мѹрга," în al doilea act se schimbă determinarea și se zice „satul Glodeanii la obârșia apei Teleajinei—село нанмѣ Глодѣнїи на верхъ Телѣжинѣ потока." Din cele 3 văi ce dau în valea Teleajnei, pe una e Râșcanii spre nord, Glodeni la mijloc și Boțoaia la sud; tustrele se unesc spre satul Teleajina, spre a forma o singură vale în jos spre Ciofeni si Buloaia. Azi satul Glodeni nu mai există, dar se cunosc urmele satului la vreo-o 3 chilometri mai în sus de Bereasa.—In 1479 Anușca fata lui Costea Sărăcină și cu fiul ei Matei aprod domnesc vînd satul *Drăncalăești* pe părăul Teleajin cu 200 zloți tătărăști la 5 frați: Toader, Ioan, Puiu, Zaharia și Tudora. Azi satul nu mai există, pe locul său avem Zăpodenii, sat mare și frumos, ce stăpânește dealul de la gura Teleajnei, peste Buloaia (I. Bogdan O. C. I, 223).

In 1489 urmaşii lui Baliţa vînd cu 86 zloţi tătărăşti satul *Dobrieneşti* pe Teleajna, unde a fost casa moşului lor Baliţa pe vremea lui Iliaş şi Ştefan Vodă, de la care are direse. Azi satul Dobrieneşti nu mai există; el venia pe dealul ce stăpâneşte Ciofenii spre Zăpodeni, zis şi azi dealul „Băliţenilor" (I. Bogdan O. C. I, 369).

Hotarul moşiei târgului Vasluiului, aşa cum a fost hotărît de Stefan Vodă în 1491 se întindea până în gura Telejnei, „şi apoi Bârladul în gios în dreptul gurii Telejnei" (I. Bogdan O. C. I, 483).

Putem dar alătura că pintre vechii viteji dăruiţi cu ocini de primii Voevozi ai Moldovei, ca Iuga Vodă, care —cum spune Cronica—a început a da ocine la vitejii săi, au fost pe valea Telejnei: *Dobrin*, *Drăncălău*, *Baliţa*, *Murgu*, *Glod* şi *Râşcanul*.

Mai sus nu ne putem sui cu cel dintăiu Răşcanul. Cine era el? De unde venia? Cari i-au fost titlurile lui pentru a i se da pământ? Intre sutele şi miile de vechi ocinaşi, a trebuit să între şi acest *Rîşcanul*, care „a slujit domniei şi ţării cu dreptate şi cu credinţă." Boeri tradiţionali de ţară, fără titluri de stat, ei au lăţit românismul pe întinsul tuturor văilor din ţara de sus şi din ţara de jos, dintre cari cei 6 boeri şi-au aşezat casele lor pe valea Teleajnei.

5. Despre urmarea proprietăţii în Râşcani avem ştire în actele de stăpânire, ce ne vorbesc atât de Râşcanii de sus, cât şi de Râşcanii de jos. In pachetul încredinţat mie de d. Iancu Gingir, deputat de Vasluiu, găsim un opis general al tuturor actelor Râşcanilor. 38 de zapise se referă la Râşcani de sus, şi 34 zapise se referă la Râşcanii de jos: dar de la uricul din 7008 Mart 23, e o săritură de 200 ani la al doile act din 7203 April 13, în care se arată că Toader ficiorul lui V. Tocilă dă Dimii jitnicer al 2-a toată partea Ciocioaei din Râşcanii de sus. Ştiau răzăşii din 1700 că Râşcanii de sus au imblat pe *doi* bătrâni, cum vorbeşte uricul lui Stefan Vodă, şi că proprietatea a curs în mod normal de la tată la fiu, cel puţin 6 generaţii de stăpâni, între cari îşi amintesc în 1700 de V. Tocilă, de Maria mama

Ciocioaei, de Urâta, de Fătul şi de Ghinița, dar mai mult nu; — Vânzătorii din 1500 au eşit din sat, şi urmaşii lor nu s'au mai legat de pământul Râşcanilor de la obârşia Teleajnei. (Surete ms. XXVII, 73 – 84).

6. Sate cu nume de Râşcani găsim numai două: *Raşcanii* pe Teleajin la Vaslui, *Râşcanii* pe Jigălia la Fălciu, iar pe Lehneştii-Râşca la Botoşani. Cel mai vechiu — pe cât cunosc eu — e Râşcanii de la Vaslui. Vechiu e şi Râşcanii de la Fălciu; despre Lehneştii-Râşca, Lehneşti-Maghistan şi Lehneştii-răzeşi de pe Prut, ținutul Botoşani nu ştiu nimic până acum.

Râşcanii, sat în forma pluralului ne duce la numele stăpanului *Râşcanul*, *Raşcan*. Satul şi-a luat ființă de la aşezările copiilor primului întemeetor al satului. Cel întâiu stăpân la vârful Teleajnei a fost un Raşcanul, Duma de pildă; fiii săi şi-au zis *Râşcanii*, ca de la Lungul-*Lunganii*; de la Şolda-*Şoldani*, de la Vătcă-*Vătcani;* Roşca-*Roşcani*; Scoarță-*Scorțani*; Solca-*Solcani*; Stoica-*Stoicani* etc. De la fii lui Râşcan-Râşcanii, a trecut denumirea la aşezările lor — *Râşcanii* de sus şi *Râşcanii* de jos.

Dar şi în numele de *Râşcani* găsim tulpina *Raşc* plus sufixul *an*. Rădăcina *Râşca* o avem în cuvântul *Râşca* apă din județul Suceava, pe care e aşezată mănăstirea cu acelaşi nume Râşca, întemeiată supt Pătru Vodă Rareş de Macarie Episcopul Romanului cătră 1540.

Cea mai veche ştire de Râşca o avem în piatra mormântală ce Alexandru Lăpuşneanu o pune pe mormântul mamei sale Anastasia, moartă în 7066 Mai 2 (1558), căci de şi Rareş Vodă e ctitor, purtând la gât un lanț „Catena aurea" dar inscripția ctitorială e din 7126 Sept. 30 (1617) a lui Coste Băcioc mare vornic al țării de jos (N. Iorga, Inscripții I, 52).

Ce e *Râşca?* Dacă ne-am lua după formă tulpina *raşc*, o găsim în cuvinte ca *râşcov*, *Raşcu Raşcov*, *râşca*, numind persoane (Raşcu), localități (Raşcov), plante (râşcovi), joc de copii de-a pajura şi de-a numărul (râşca). Tot aşa după formă s'ar putea apropia porecla ce cronicarii Unguri o dau Serbilor veniți în sudul Ungariei, pe

cari îi numesc *Rascia*, *Rasciani* (Ungureşte Rácz, nemţeşte *Raizen*). Mergând mai departe am putea alătura la aceiaşi tulpină pe *rasca*, *ruscare*, *raschatum*, apoi *rascia* cu cele 3 înţelesuri (Du Cange).

Dar a face etimologii după asemănare e cea mai şubredă sistemă. *Raşcu* ca nume propriu e finalul din *Toderaşcu*, vechiu *Toderaşco*; numele de *râşcă* dat la jocul copilăresc de-a pajura şi de-a numărul nu are a face cu denumirea topografică *Râşca*, căci ar fi ceva neobişnuit în filiaţiunea de senz a cuvintelor. Cât despre *râşcov* (în Bucovina *rèşchii*) cu dreptul observă dl. Alex. Filippide în scrisoarea ce mi-a adresat, că numele buretelui „agaricus deliciosus L." vine din slavonul рыждь. *rîjdĭ* πυῤῥός. *rufus*, *roş*, *roşietic*, de oare ce acest burete are pălăria de culoare portocalie ori roş-cărămizie, iar laptele de culoare portocalie-roşietică carnea îi e de culoare galbenă-roşietică (Miklosich, Lexicon 809). Iar numele din Du Cange au aşa de îndepărtat înţeles, că n'au de-a face cu slavonul *Râşca* [1]). Cat de numele de *Rasciani* dat de cronicarii Unguri serbilor ortodoxi, veniţi în Ungaria după 1690, el ne aminteşte de *Rassis*, *Russia*, numele străvechiu al vilaietului Novipazar. In această regiune s'a fundat în 1159 „jupania" cea mare, *Rassia*, *Rascia*.

Din aceastâ *Rascie* s'a format Regatul Serbiei de către Nemania, întinzându se spre Dalmaţia, iar Regii din casa Nemania s'au numit Regi ai ţării *Rascia* şi „de Coastă". Mai apoi s'au despărţit în Dalmaţia şi *Rascia* (Serbia veche).

Dacă Ungurii văz în *Racz*, *Rasciani* pe Sîrbi, noi nu-i întâlim de cât sub numele generic pe *Sîrbi* în cele mai veehi texte ale noastre. Dacă Slovenii, Sclavinii sînt

1). *rascia* [1]) „chlamydes vero sive de rascia, sive de panno sive de feltro", *rascia* [2] „aqua subridens, locus aquaticus et lutosus; *rascia* [3] „tres rascias vineae. unam rasciam", *rascatum* viduarum „certa pecuniae quantitas, quam vidna domino praestat pro obtiuendis bonis sibi a marito derilictis, *rascare* sive *rasciare* „cum sonitu quodam ac vi expuere" *rasca* „scaber, glabrio".

Şkeai, *Sârbi*: numai aşa au fost cunoscuţi; iar limba *slovenică* la noi se confundă cu limba *sârbească*, cum în mod statornic zic şi scriu din vechi tălmăcitorii de urice sârbeşti din Moldova.

Nefiind nici una din acestea în tulpina cuvântului *Râşca*, trebue să ne oprim numai la singura derivare, cari şi prin formă şi prin înţeles se apropie de *Râşca*. Cum cu acest nume se numesc *ape mici*, ca *Râşca* de lângă Râşanii din Vaslui, ori *Râşca* de lângă mănăstirea cu acelaşi nume din Suceava, ne ducem numai de cât la slavonul рѣка, dim. рѣчка, malorus річка, apă, părăuaş.

Toponimia slavă a râurilor noastre e foarte răspândită în ţările Române; mai nu e apă de a doua şi a treia categorie după fluviile şi râurile mari, care să nu fie slavonă; aşa avem Ialomiţa, Prahova, Bistriţa, Putna. Bahlui, Miletin, Jijia, Rebricea, Stavnic, Stemnic, Străminosul, Ramnicul, deci şi... *Râşca*.

S'a zis la început *Ričca*, cu ч nu cu ш. In fonetica noastră sunetul palatat ч in grupe ca чк, чн, s'a transformat în шк, шн în cuvinte ca: *veşnic*, din *večnic* (veac) *sfeşnic* din *sfečnic* (sl свѣщь—luminare); *troeşnic* din *troečnic* (sl. . .) deci din *ričca* a eşit *rişca* cu mult înainte de secol. al XIV-a, fiind poate unul din cele mai vechi fenomene fonetice de transformare a rostirei slave în rostire românească. Gâtlejul românului de la început n'a putut rosti *ričca*, ci *rişca*, după cum tot el a întrepus o metateză în *gard* din *grad*, *hârb* din *hrăb*, *tărg* din trăg, *vârf* din vrăvŭ, etc. etc.

D-l Filippide în aceiaşi scrisoare explică astfel etimologia lui *Rîşcă*. „Cuvântul *rîşca* nu este slavonul рѣчка, „ci ruteanul *ričca*, care a sunat întăiu *rışca*, şi apoi *rîşca*, „ca *rîu* din *riu*. a *omorî* din a *omori*. etc. Inseamnă *a*-„*puşoară*, deminutivul lui *apa*. In diferite regiuni slave cu-„vîntul, care însamnă *apă*, *apuşoară*, dat dintr'untăiu unui „părău ori unui rîu, a devenit apoi nume de localitate. (Mi-„klosich „Die slavischen orbsnamen aus appelativen"). De „la numele de localitate *rişca*, *rîşca* s'a derivat numele de

„familie *Rișcanu*, *Rîșcanu*. In vreme ce însă exista ca „nume de localitate în țara noastră cuvîntul rutean *rička*, „de unde Românul a făcut pe al său *rișca*, *rîșca*, exista „pe aiurea în țara noastră cuvîntul slavonesc рѣчка ca nu- „me de localitate, de unde Romînul a făcut pe al său „*Reșca*. Astăzi pe acest *Reșca* îl găsesc numai în numele „de localitate Reșca din județul Romanați, dar va fi fos „altă dată mai răspândit. De la acest *reșca* s'a derivat „numele de familie *Reșcanu*, schimbat apoi în *Rășcanu*. „Dacă, după cum însă mi-ai spus, familiile Rișcanul—Rîș- „canu de o parte, Reșcanu—Rășcanu de altă parte, se con- „siderau ca familii deosebite, cu nume deosebite, apoi a- „veau dreptate. Judecând după împrejurările istorice ale „țării noastre, numirile *rișca*—*rîșca*—*rișcanu*—*rîșcanu* tre- „bue să se fi găsind prin părțile de nord ale Moldovei, iar „numirile *reșca*, reșcanu—rășcanu, trebue să se fi găsind „prin părțile de sud ale Moldovei și prin Muntenia".

Etimologia dată de d. Filipidi e perfect adevărată. Cât despre deosebirea ce face între derivatele din *rička* și *rearka* nu privesc Moldova, ci Muntenia, unde avem *Reșca* , mai aproape de forma Рѣчка.

Reșca din Romanați e o localitate preistorică, având multe ruine romane; prin mijlocul cetății romane curge apa Tesluiului, și de sigur că după numele *apușoarei* s'a dat nume satului de *Reșca*. Pe locul Reșcăi venia cetatea *Antina*, iar după Ptolemeiu cetatea *Pinum* :

In adevăr cele mai vechi forme sub care apare cuvântul Rășcanul și Râscani sînt: Ришканул, Рѫшкани, Рышкани, aceasta în secol. al XV-a; deci *i* după vibranta licida *r* se întunecase încă din secl. al XV-a, de oare ce ѫ din Рѫшкани, e *ă*; iar ы din Рышкани, e *î*, cum vine des în fonetica secol. al XV-a, Intunecarea lui *i* din silaba *ri* începe din suta a 15-a și s'a luptat mult, până când a devenit generală: *rîu*, *rîs*, *omorî*, *oborî* etc. Tendința de a se scrie Ришканул o găsim întâiu la Alexandru Reșcanul vel spatar, proprietarul Frenciugilor către 1780, rod al unei cul-

turi greceşti întru cat în desele sale note greceşti de pe cărţi se iscăleşte Ρεσκανε, neputând da în greceşte nici pe *ı* nici pe *ş*.

In Muntenia avem *Reşca*, iar în Banat *Reşiţa* deminutiv din *Reşciţa*; forma aceasta ne apropie de slovenicul *reačca*, dînd prin altă derivare nastere la forma *Raşca*, prin Reaşca, Răaşca—*Raşca*, după schema EA<EE—E / ĂA —A

ca din mensam<measă măasă— masă / mease—meese—mese.

Dar ceia ce ne interesează aici e nu atâta întunecarea lui *i* în *î* şi a; ori contractarea lui *ea* în *e* ori *a*, cat alunecarea lui *čc* în *ş*, fenomen anterior secl. al XV-a. Dovada o putem da cu vechiul nume al familiei nobilitare din Ardeal *Raskai*, rostit *Raşca-i*, cunoscută din secolul al XII XVI-a şi a dat mai mulţi membri iluştri [1]). *Raska*i însamnă din *Rasca*' sau tocmai ca al nostru *Raşcanul*, cum Şincai—din Sinca, Budai=din Buda.

Cultura literară slavonă a mănţinut multă vreme grupa slavă *cc* în loc de *şc*, ca în *obicnă, običnui*, rostit azi *a se obişnui*.

---

1). Ferenez Budai, Magyar-Orszag polgari historiajava-Valo-Lexicon Nagy-Varadon 1805:

A. *Raskai Demeter* sub Andrei II; Regele ii dă venitul vămii din Uicotsmai (Uifalu), comitatul-Szaros, ca să cladească şi să întreţină cetatea din Ujvàr. Şi părinţii săi ţinuse aceasta vamă şi luau 1 solidus de om şi 1 gros de ori ce car cu povară A fost paharnic al Reginei şi a avut diferite misiuni politice pe langă Papă şi alte curţi regale

B). *Baskai Bálasz*, căpitan cetaţii din Buda sub Matei Corvin, a jucat un rol sub fiul său Ianoş Corvin şi devine supus Regelui Vladislav 149.. Iscăleşte decretul regal pentru tripartitum lui Verbótzi, are 3 copii: Dorotea măritată cu Babek Ferencz, Ana măritată cu Petö Ferencz şi pe

C). *Raskai Gáspár*. visternic, prim camerier şi comite suprem în Temes sub Ludovic II. In bătalia de la Mohacz ia parte în garda Regala şi moare 1526. Intre alte însărcinări avu şi pe aceia de a perseeuta pe Bistriţeni cari trecuse la Luteranism.

D). *Raskai Istvan* (Stefan), Comite suprem al comitatului Nógrad, 1540. In luptele dintre Zapolya şi împăratul Ferdinand, el luă partea celui dintăi, susţine pe Regina văduvă-Izabela, dar o părăsi, tradand'o, când fu trimes să spioneze lucrările dietei de la Gyöngyösi Capătă din nou cetatea Vigles din Zólyom, luata pe nedrept de Turni Kristof din Styria în numele reginei văduve Izabela.

7. Păşind în ordine cronologică a doua amintire documentală avem de satul Răşcani de la Fălciu, pe Jigălia în secol. XVII-a. Alcătuitorii spiţei Raşcanu—ramura basarabeană—în dorul de a-şi sui neamul cât mai sus pun în capul listei pe un *Costantin Râşcanut* vel vornic în 1567 (7075); acestuia îi dau de fiicior pe un *Alexandru Râşcanul* spatar însurat cu Ecaterina Donici; acestuia îi dau de fiu pe un alt *Costantin Râşcanu* stolnic căsătorit cu Ecaterina Manu şi acesta e tatăl lui Toader Râşcanul jitnicerul. Nu putem primi această înşiruire de spiţă, căci nu e dovedită prin nici un act, şi nu văd aici de cât o dublare a spătarului Alesandru Râşcanu de la 1791 din Frenciuci, şi o triplare a lui Costantin Răşcanul stolnic din 1780, ramura basarabeană în moşii şi strămoşii săi, vornicul din 1567 şi stolnicul din 1700.

Potrivit acestei serii de generaţii, găsim în o veche spiţă verificată de inginerul Eman. Vincler de la Vaslui că tatăl lui Teodor Răşcanu ar fi chiar *Donici Răşcanu*, luând pe bănuitul socru a lui Alex. Răşcanul spatar, însurat cu Ecaterina Donici, drept tatăl lui Toader. (Surete ms. XXXIV, 290). Copia lui Em. Vincler se răzemă pe o altă spiţa din 1842 Oct. pe care Alex. Răşcanul, fiul lui Iordachi Răşcanul o copiase de la vărul său Iordachi Răşcanul din Basarabia, fiul lui Matei Ion Răşcanul. (Surete ms. XXIII B 1241 bis).

Noi am găsit pe Oană Rişcanul trăitor la 1500, iar moşul său Duma Rişcanul cel puţin la 1400; iar peste Carpaţi am dat de *Raskai* nobili Valahi puşi în slujba Ungariei încă din secol. al XII, iar în Maramureş patru familii nobile *Risko* [1]).

Nu stabilim filiaţiune, dar facem apropiere, că pe tot întinsul ţărilor române slavonul *rička*-părăuaş, a dat apelativul românesc *rîşca*-Riška-Raskai, şi apoi apelativul nominal de *Rişcan*, *Răşcan*. *Rîşcan*, Reşcan, *Raskai*, *Rişka* cu în-

1). Cavaler Ion de Puşcariu „Familiile nobile romane" *Risko* în Rona de jos Alsó Rhonán;—*Risko* Iood în districtul Iza;—*Risko* de Drahova, district Szigét;—*Kisko* de Kövesliget în comitatul Mar maţiei, com. Tirsoltz.

tunecarea grupului ρн, în ρы ori ρъ; și cu schimbarea grupului чк în шк.

In ispisocul ce Evstratie Dabija Vodă dă în 1662 cumpărătorului Dumbravă în satul Harbuzi de pe Jigălia de la răzeșii din loc, se aduc mai multe zapise încredințate de răzeșii din satele din jurul Harbuzilor, între cari se aduce credința și din Rășcani a lui popa Gavril, popa Mierăuță, Caraiman izbașe și apoi căpitan Baltag, Apostol diacul, Vasilie, Irimia și Vasile Munteanul (v. pag. 351). Satul era' întemeiat înainte de 1662, întru cât se dau mai mulți răzeși trăitori în satu' *Rășcani*, cu forma apelativă în plural. Nu putem prinde gradul de înrudire al acestor 8 răzeși trăitori în Rășcani către 1662; dar că erau rude ori răzeși între ei este evident, întru cât răzeșia s'a desvoltat din înrudirile după spița a 7-a și a 8-a; și numai așa ne explicăm forma apelativă în plural a satului *Râșcanii*.

Pentru răzeșii din Rășcani cel mai vechiu în spiță e popa *Gavril Râșcanul*, pomenit în ispisocul din 1662. Dar nu-l putem socoti pe el întemeetorul satului, căci i se zice popa Gavrl *ot Rășcani*, ca și lui Irimie *ot Rășcani*. A trebuit dar să fie un alt Rășcan mai vechiu, care și-a durat cea întâiu casă pe valea de azi a Râșcanilor, ce stăpanește apa Jigălia. Din hotarnicile de mai apoi ale Râșcanilor și ale Micleștilor se adeverește că aceste 2 moșii formau la început un trup, care îmbla pe patru bătrâni: *Sergiul*,[1]) *Vârlan*, *Dridu* și **Râșcanul** (Surete ms. XII. 487). Că Râșcanii erau parte din Miclești reiese din mărimea trupului moșiei. Satul Rășcanii n'aveau mai mult de 100 stânjeni în lățime, și aceștia împărțiți pe 5 bătrâni a 20 stânjeni fie care bătrân; iar lungimea lor mergea din capul moșiei Pincești a lui Lascarachi Costachi agă până în dealul Goii 1613 stânjeni. Acest al 4-a bătrân din Miclești, și-a luat numele de Râșcani către 1600; de oarece acestuia i se dau de urmași pe *Caraiman*, pe *Focșa* și pe popa *Râșcanul*. (Surete ms.

---

1). In 1783 Mai 20 răzeșii afirmă că se chemă *Capênciu*, nu Sergiu (pg. 363).

XII. 568). In ispisocul din 1662 ni se amintește de un Caraiman izbașe și apoi căpitan, ceia ce arată că toți cei 8 răzeși din Rășcani erau rude aproape între ei, nu numai răzeși, și că dar începuse a se rădica puțin în vază tulpina răzeșilor din bătrânul Rășcanu, întru cât găsim la pragul secol. al XVII-a 2 preuți : Mereuță și Gavril, un izbașe pe Caraiman, și un diac pe Apo-tul. Din cei opt răzeși din 1662, unii și-au vândut moșia, ca acel Caraiman, care și-o trece tot către trupul Micleștilor, rămânând în Rășcani numai 2 bătrâni : *Focșa* și *popa Gavril*. Urmașii au uitat de Focșa, care ori n'a avut ficiori ori a eșit din sat ca răzeș *vândut*. Popa Rășcanu Gavril alipise pe numele său 100 stânjeni în frunte și-i lasă moștenire la cei 5 ficiori ai săi, cari alcătuesc bătrânii satului în număr de cinci.

Pentru urmași nu s'a păstrat in mod statornic nici numele bătrânilor, nici numărul lor, ci a variat după generație. De pildă pentru generația de la 1800, era foarte vie amintirea înaintașilor lor din generația de la 1700 și pe numele stăpânilor din acea generație își împărțiau bătrânii satului ; ei uitase însă pe stăpânii din generația de la 1600, și amestecând generațiile, îi dădeau pe bătrânii stăpâni din 1700 direct urmași ai stăpânilor anteriori, adică ai bătrînilor din 1600. Același fenomen s'a petrecut și în satul Rășcanii de pe Jigălia. In ochii urmașilor de la 1800 popa Rășcanu de la 1660 a devenit stâlpul bătrânilor satului, de și acest preut la rândul lui nu era de cât unul din bătrânii de la 1660 alăturea cu alți bătrîni; zic aceasta, întru cat știu din alte pachete că răzeșii amestecă adesa ori seria generațiilor anterioare lor, contopind în *o* generație o serie de *multe* generații, cum *linia* de orizon a mării se confundă cu *întinderi* de zeci de chilometri.

Lui popa Rășcanu—Gavril ori Mereuță—i se dau două serii de urmași. In unele arătări răzeșii îi dau aceşti 5 urmași: *Gheorghe Râșcanul*, *Unguroaica*, *Hulpășoaea*, *Bontoșoae* și *Ţiganca* (vezi pag. 160). Felul acesta de a arăta bătrânii e cel mai greșit și nu prezintă nici o bază istorică. Am mai dat de asemenea spiță, ca despre Cantemi-

reşti. (Arhiva Genealogică an. II) Răzeşii cari denumiau astfel bătranii satului confundau pe bunicii lor luându-i drept răstrăbunici.

Mai dreaptă este arătarea, care dă de asemeni popei Gavril Râşcanul aceşti 5 ficiori: **Vasile Râşcanul**, *Gheorghe Râşcanul*, *Teacă*, *Grigore Ghiga* şi *Petcu*. Aceştia au trăit între 1660—1720. Fiecare din aceşti bătrâni stăpaneau câte 20 stânjeni în frunte din Răşcani, mergând latul moşiei din hliza lui Gh. Malahi la sud, spre moşiile lui Lascarachi Costachi agă, iar n lungul lor din capul moşiei Ghermăneştilor a lui C. Lambrino vornic până în dealul Goii spre răsărit, dincolo de apa Jigăliei, distanţă de 1613 stânjeni. Din numele dat bătrânilor din Răşcani, ni se arată că popa Gavril Râşcanu a avut 2 băeţi: Vasile şi Gheorghiţă şi trei fete măritate cu V Teacă, Gr. Ghigă şi A. Petcu. Dar această afirmare a spiţei răzeşeşti nu se întemeiază pe nici un act, din cate cunoaştem până acum

Cine să fi fost cel dintăi Răşcanu, intrat prin zestre in trapul moşiei Micleştilor? Avea el vre-o legătură cu Oană şi Duma Răşcanul vinzătorii din 1500? Documental nu putem afirma; dar intr un interval de 100 ani, de cînd au eşit din satul Raşcanii de pe Teleajan la Vaslui Oană şi Duma Răşcanul, până la bunul popei Gavril Răşcanul din 1660, s'a prea putut ca unul din nepoţii lui Oană Rişcanul să ia de zestre o a patra parte din Micleştii de pe Jigălia şi să dea naştere la o nouă serie de Răşcani la Fălciu, din secol. al XVII-a încoace, cum Duma Râşcanul a dat naştere la seria Răşcanilor de la Vaslui din secol al XV-a încoace. Raritatea numelui de Râşcani, apoi legătura lor cu pămantul atat in Vaslui cât şi în Fălciu, judeţe megieşe ne pot da presumţia că trebue să fie o legătură între cele două ramuri Răşcăneşti, întru cât mai ales răzeşii prin încuscriri şi însurători îşi mutau aşezarea, mai adesa barbatul fiind acela care îşi mută aşezarea cu zestrea femeii ce lua.

Fără a pune dar în legătură, de spiţă genealogică primele serii de Râşcani de la Vaslui cu cele de la Fălciu

constatăm că a doua serie de Râşcani din secol. al XVI a şi XVII-a, se întâlneşte în satul Râşcanii, aşezat pe valea Jigăliei.

B) 4) **Oana Rişcanul**
?
5 Râşcanul
?
6) Râşcanul
?
7) a) Dridu, b) Raşcanul, c) Varlaa, d Sergie)
are ¼ din Micleşti

8) **Popa Gavril**	Caraiman	Focşa
Rascanul	vandut	sterp
100 sânjăni		
?		

9) Vasile Raşcanul,	Gheorghiţă,	fata	fata	fata
(19 stanjeni	Raşcanul	căs. V. Teaca	căs. Gr.	căs. Alex
	(19 st.)	19 st)	Ghigă	Letcu
			(19 st)	(19 stanj)

In tot cursul secol. al XVII nu vedem de cât primele începuturi ale desprinderii Râşcanilor de pământ de ocina lor, luînd unii din membrii familiei ranguri de *iubaşe*, de *capitan*, de *diac* ori chiar *preuţi*. Evoluţia vieţii sociale s'a petrecut încet şi nu puţini din micii ca şi din marii slujbaşi ai Moldovei ii vedem recrutaţi din răzeşii Jigăliei, ca Juverdian, Luţă. şi alţii, iar de pe valea Şoldii au eşit Costăcheştii, de pe valea Bujorului au eşit Cuzeştii, de pe Elan au eşit Cantemireştii, etc.

Cu toate că de pe aceste văi am avut prilej a ceti şi transcrie foarte multe acte, n'am găsit nimic mai lămurit despre Răşcanii de pe Jigălia, de cât în hărtiile Harbuzilor de la N. Caraivan. (Surete ms. XII-a şi XV-a).

8). Spiţa răzăşilor de la Răşcanii de pe Jigălia nu ne arată pe toţi urmaşii din cei 5 feciori ai popei lui Gavril Răşcanul, căci după obiceiul spiţelor amestecă înrudirile şi uită pe urmaşii acelora ce ori au eşit din sat ori şi-au vândut răzeşia. (Vezi nota pg. 353).

Pe când spiţa ne vorbeşte numai de urmaşii lui Vasila-

chi adică de Stefan Goe, iar de cei 3 bătrâni: *Petcu, Ghigă* şi *Teacă* tace, documentele de proprietate ne dau pe popa Ion Răşcanul ca urmaş din bătrânul Petcu, pe Ruxanda lui M. Cehan postelnicul urmaşă din Ghigă şi pe Toader postelnicul cu alţi 3 fraţi ai săi curgători din Teacă; cât despre urmaşii lui Gheorghiţă se face o mare confuzie, dându-i de fii pe Toader (Trohin), Costandin, Gavril şi Sanda.

Trohin Răşcanul nu e aceiaşi persoană cu Toader Răşcanul; ei nu sînt nici fraţi, ci, cred, veri primari. Trohin se dă de urmaş lui Gheorghe Răşcanul, şi are de soră pe soţia lui Stefan Goia.—Iar Teodor Răşcanul jicnicerul e ficior lui Vasilachi Răşcanul, cum ne spune zapisul din 7241 (1733): „fiind tatăl său (a lui Scarlatachi Costachi) dator lui Vasilachi Răşcanul, tatăl lui Toader armaşul" (pag. 133).

Acest Vasilachi Răşcanul cumpără înainte de 1709 cu 190 lei moşia Cojerii de la Vasile Miclescul jicnicer, frate cu vornicul Gavril Miclescu însă îi vinde tot în 1709 vornicului Lupul Costachi, tatăl lui Iordachi Costachi clucer, tot cu 190 lei, luînd arvonă numai 30 lei; iar restul de 160 lei neplătidu-i la vreme s'au urcat cu dobânda la 356 lei. In 1721 M. Racoviţă judecă pricina şi dă câştig de cauză ficiorilor lui Vasilache Răşcanu. Tocmai în 1733 se ajunge la o împăcăciune şi Scarlatachi Costachi banul plătind partea de datorii şi a fratelui său Iordachi vel clucer ia în stăpânire Cojerii de la Toader Răşcanul armaş, ficior lui Vasilachi Raşcanul. (pg. 132).

Neputând uni arătările acestui act domnesc cu spiţa răzeşilor din Răşcani, constatăm că Vasilachi Răşcanul a avut mai mulţi copii, din cari noi cunoaştem numai pe Toader Răşcanul armaşul, ajuns apoi căpitan şi jicnicer.

Continuând dar spiţa dăm această încrangătură.

C. 9). **Vasilachi Râşcanul.**
(are Cojerii)

10). **Toader Râşcanul,**
armaş, căpitan, jicnicer

Vasilachi Răşcanul.născut către 1670, era mort în 1730;

el a putut strânge ceva avere în viaţa sa, dat fiind că era şi fiu de preut, a întrat în afaceri de bani cu Costăcheştii vecini de peste deal; ia Moşia Cojerii,—azi Stoişeştii—şi dacă el nu s'a rădicat la ceva cinuri boereştı mai de samă, a putut lăsa ficiorilor săi ceva avere, să le înlesnească căsătorii mai fericite şi să vadă în fiul său *Teodor Râşcanul* rădicându-se vaza familiei sale şi să o treacă în rândul boerilor ţării.

Zece generaţii de mici stăpânį de moşie au foste destul de lung răstimp ca să se asigure strănepotului o bună chizăşie că rădicând treptele boeriei va da ţării urmaşi cari să facă cinste neamului.

9) *Teodor Râşcanul.* Cu Teodor Râşcanul întrăm în domeniul istoriei. Vănzăndu-şi moşia Cojerii cătră 1733, T. Râşcanul armaşul nu-l mai ţine nimic legat de Răşcani, unde hliza lui era foarte mică, *5 stunjini în frunte.* Cât a ţinut în stăpânire moşia Cojerii el se căsătoreşte cu fata lui Mazarachi, staroste de neguţitori, şi ia cu dânsa moşia Petrişorii şi parte din Giurcani de pe Focşa şi Dănăilă Roşca (pg. 138). Căsătorindu-se cu fata lui Mazarachi, Teodor Râşcanu nu mai avea nici o legătură cu Fălciul, şi cum socrul său avea case în Iaşi, ginerele îşi va muta centrul vieţii sale la Iaşi.

Cine era acel Mazarachi, socrul lui T. Râşcanul?

In cartea neamurilor nobile din Polonia (Niesiecki „Herbarz Polski") găsim pomeniţi *doi* Mazarachi unul *Neculai Mazarachi* originar din Valahia şi înobilat de constituţie în 1659, iar altul *Ioan Mazarachi* trimes în 1678 de cătră marele Rege Ion Sobieschi III în misiune politică în Persia; acest Ion Mazarachi era însurat cu Constanţa Krujerovna.

Nu ne vom sui cu spiţa la aceşti Mazarachi din secl. al XVII, deveniţi nobili poloni. Al nostru e Mazarachi, ctitorul bisericeĭ cu acelaşi nume din Chişinău, proprietar de moşie pe Bâcu în Basarabia, şi proprietar de dughene în Iaşi. Potrivit apelativelor patronimice din secl al XVII şi XVIII, s'a putut ca un anume *Mazere* să şi fi alipit sufixul

achi la tulpină şi să-şi fi zis *Mazarachi*, adică fiul lui Mazere, ca şi deminitivul *măzeriche*, *măzerica* din *mazere*; dacă alipim pe *Mazarachi* la *Mazăre*. putem tot aşa de bine să-l alipim de turcescul *Mazàr*, întru cât au mai fost şi alţi *Mazur Paşa*. Dar toate acestea n'au de fel a face cu etimologia, ce vrea s'o dea preutul de la biserica lui Mazarachi din Chişinău, care a binevoit a însemna în arhiva bisericii, în dările de seamă anuale către protopopie că biserica Mazarachi îşi trage numele de la *storojul cladbiştei* adică de la *portarul ţintirimului*, legand pe *mazar* drept ţintirim, кладбище, iar pe *achi* făcându-l *agă*, *agà*, portar, сторожь.

Discutând cu tânărul preut un rus ce rupea rău moldoveneşte, de la biserica Mazarachi în vara anului 1913, rostul acestei notiţe greşite, am arătat că nu i a slujit mult cartea învăţată în Seminariul din Chişinău, dacă pe *achi* sufix patronimic îl leagă de turcescul *agà* şi că erau mult mai cuminţi preuţii bătrâni ai aceleiaşi biserici, cari în rapoartele lor anuale înaintate protopopiei de Chişinău, dădeau aceste lămuriri de ctitorul bisericei: „se zice a fi un anume Mazarachi, *cinovnic Moldovan*."

Biserica Mazarachi se înalţă pe culmea dealului ce stăpâneşte apa Bâcului, avînd în faţă biserica Râşcanovca, una vorbind de socru, alta de gineri şi nepoţi. Biserica n'are inscripţie, ci câteva pietre mormântale mai nouă. Pe cărţile şi icoanele din biserică—cele moldoveneşti am găsit aceste notiţe: a) Evanghelie Râmnic 7292 (1784); b) Mineele Buda 1803; c) Penticostar Buda „s'a cumpărat de Hagi Gheorghe sin Glucuş cu 50 lei în 1812 Mart 16;" d) icoana maicei Domnului legată în aur, şi cu inscripţia: „масторъ Іанку и Павълъ Иванъ сія икона поневилъ от Иснафъ абъџар и богасіер. Киш. 1817 Іоліе 25; c) Icoana lui Isus Hristos cu inscripţia românească: „Zisau Domnul pilda aceasta: un om era stăpân al casei, carele a sădit viia;" f) Icoana sf. Mihail „написанѧ 1813" şi reînoită la 1888; g) Icoana Maicii Domnului şi a Mariei Magdalinei 1816 Mart 25 Gheorghe Zugrav; h) Icoana Maicei Domnului cu *trei mânu*,

pictură veche, legată în argint și înoită în 1911. E făcătoare de minuni și foarte mult cinstită de toată populațiunea din Chișinău și împrejurimi ; 1) Cruce de argint: „сїи крестѹ жертковал Рождєнїи прєсвѣтїи Богородица. Сѹю Стоіанок и жєна єго Ивана 1836 года."

P. A. Crușevan în „Бессарабїя" pg. 205 vorbind de Chișinău, zice de biserica Mazarachi „православная церковь, выстроенная боляромъ Мазаракїемъ на мѣстѣ Кишино-Варзарескаго монастыря"=„biserică ortodoxă rădicată de boerul Mazarache pe locul mănăstirii Vărzărești-Chișinău."

Zamfir Arbure în „Basarabia" (pg. 252) vorbește de Visterniceni și Râșcanova ca 2 mahalale ale Chișinăului dincolo de Bâcu și că pe aceste slobozii s'au fost așezat o parte din locuitorii Chișinăului fugiți din cauza năvălirei Tatarilor, cum și o parte din negutitorii armeni din Căușani, intrând în înțelegere cu proprietarul *Râșcăi*, boerul Moldovan Râșcanu.

Iar D. Cantemir în „Scrisoarea Moldovei" (Iași 1851) pg. 20 vorbind de ținutul Lăpușnei vorbește că în acest ținut este *Rîș'a* un târgușor nu prea mare pe apa Bâcului. Nu departe de acolo încep șiragurile de petre foarte mari ce merg peste Nistru în Crîm, și poartă în gura locuitorilor numele de *Cheile Bâcului*.

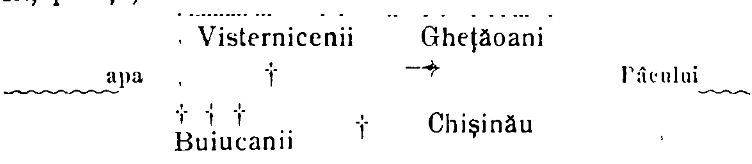
In fața bisericei spre intrare stă o piatră mormântală a jicnicerului Iordachi Haitul, pe care o dau în întregime așa cum a fost pusă în 1822 Mart 13 cu versuri în amintirea jicnicerului mort în 1808 Iuni 21 :

Iordachi mam numit
In puțini ani ceam trăit,
Soțul mă iubia
Mângâere nu avea.
Așteptând ca să mă vază
Să mă bucur de-a mea roadă.
Când anii sau gătit
Ceasul morții au sosit
Și punândumă în mormânt
Cu lut mau acoperit

Să fiu vermilor mâncare
Și soțului întristare,
Mă rog soțule iubite
Să-ți aduci de mine aminte.
Cinstiților cetitori,
Mă rog să fiți rugători
Zicând, Dumnezeu să mă erte
De ale mele păcate
Iordachi Haitul
jitnicer

In planul vechiu al Chișinăului și al moșiilor cu sa-

tele vecine, cari azi întră în raza oraşului, vedem mergând de la apus spre răsărit după cursul Băcului, satul Buiucanii a măn Galata cu 3 biserici sf. Arhanghel (Soborul) Buna-Vestire şi sf. Ilie, cu un temeiu de case; apoi satul Chişinău a măn. sf. Vineri cu biserica Mazarache cu 7 case în juru-i, ceia ce arată că biserica era la marginea din jos a satului pe culme şi deal; în faţă pe malul stâng avem Visternicenii a stol. D. Râşcanu. cu biserica şi o mână de case, ce se leagă spre răsărit cu moşia Gheţăoani tot a stoln D. Râşcanu. Toate aceste 4 sate ocupă în linie dreaptă pe cursul Băcului 2250 stănjeni (Halipa Труды III, planşă).

Revenind la istoricul bisericei ne oprim dar şi noi la tradiţia preuţilor bătrâni ai bisericei lui Mazarachi din Chişinău, că Mazarachi a fost un cinovnic moldovan. Din actele publicate despre acest Mazarachi, cetim că el trăia pe la 1714 în Iaşi, îşi avea case şi dughene pe uliţa targului de jos, zisă pe atunci „uliţa rusască" „doaă dugheni cari sânt în targul de gios cu loc dindos până în *locul gupanului Mazarachi lângă alte dugheni a dumisale*" Tot în 1714 Febr. 9 Anastasă vornicul mai cumpărase de la Mazarache alt loc de dugheană lângă cel cumpărat de la Hrisantie patriarhul Ierusalimului (pag. 127). In 1721 Mazarachi era staroste de neguţitori (pag. 129), cum singur apoi atestă în alt zapis din 1724 Febr. 20, prin care el „Mazarachi negustor şi cu fii săi Toma, Dumitru şi Vasile vînd lui Anastasă camaraşul 2 dughene pe uliţa Tropogenesei" (pg. 130).

Feciorii lui Mazarachi continuă a-şi avea casele în târgul de jos, cum ne vorbeşte cartea de blăstăm a Mitropolitului Gavril din 1760 Mai 16 „un loc de dugheni ce au în targul de jos *alaturea de casele lui Mazarachi*" (pg. 131).

Dintre cei trei ficiori ai lui Mazarachi starostele de neguţitori se mai vorbeşte de Vasilachi Măzărachi prin 1747 Sept. 20 şi 1748 Noem. 20 că judecă împreună cu căpitan Carp din Furceni pricina lui Vasile din Vorotiţa pentru moşia Băluşeni (pag. 165). Asemenea se vorbeşte de acest Vasilachi Măzărachi ca biv vtori visternic în 1735 Ianuar 24 (pg. 201). în 1740 Oct. 20 (pg. 203); e jicnicer în 1744 Ghenar 13 (pg. 209), în 1744 Noem. 25 (pg. 210) e medelnicer, în 1745 Mart 24 (pg. 210) în 1746 Ghenar 3 (210)

Nu greşim dar când luăm pe acest Mazarachi un simplu negustor grec, care a venit în Iaşi, s'a îmbogăţit prin comerţ şi a putut cumpăra şi moşie, ba să zidească şi biserică în Chişinău. După datele documentale avem această încrângătură a Râşcăneştilor cu Mazarachi :

9) Vasile Râşcanul din Cojeri şi Giurcani	Mazarachi staroste de negustori, Iaşi		
10) *Toader Râşcanul* căs. cu *fată* jicnicer	Toma Mazarachi	Dumitru Mazarachi	Vasile Mazarachi

Că T. Râşcanul ţinea pe fata lui Mazarachi avem pe lângă amintirea tradiţională în familie, spiţele vechi de neamuri, dar şi arătările documentale. Aşa în hotarnica lui Tanasă Meleghi pentru locul de casă din Iaşi pe uliţa rusască din 1759 Sept. se zice că Alexandru (Râşcanul) e ficior lui Toader (Râşcanul) jicnicer şi *nepot lui Mazarachi*" (pg. 126).

In 1760 Mai 16 Mitropolitul Gavril dând carte de blăstăm zice că Costantin Râşcanul stolnic—un alt fiu a lui Toader Râşcanul—are proces cu nepoţii lui Anastasă vornicul, pentru locul de dugheni din târgul de jos lângă Mazarachi (pg. 131); iar în alt loc zice „nau avut Măzarachi nici *ginèrele său Toader jicnicer* nici casă nici grajd" (pg. 126).

Pe Toader Râşcanul îl găsim vel căpitan în 1727, când cumpără Cuzlăul de la Maria Ursachi stolniceasa (pg.

„ca biv vel jicnicer e pomenit în 1742 Iulie, când vedem că era stăpân în Cuzlău la Dorohoi (pg. 103), în Petrişori şi Giurcani de pe femeia lui, fata lui Mazarachi (pg. 138). Ca vel jicnicer T. Râşcanul ia carte domnească de făcut slobozie în 1752 pe partea sa de răzăşie de la Râşcani şi Micleşti pe Jigălia (pg. 354), fără a mai şti ceva de urmarea acestei cărţi, întâmplându-i-se moartea.

In vremea când era jicnicer, Teodor Râşcanu cumpără jumătate din Visternici cu vad de moară în apa Bâcului; aceasta în 1745 Februar 3 (pg. 204). Iată-l dar cum Teodor Râşcanu din moşier la Fălciu ajunge mare proprietar pe malurile Bâcului în preajma Chişinăului.

10) Intrarea lui T. Râşcanul jicnicerul ca proprietar în Visterniceni [1]) pe Bâcu, a fost punctul de plecare al ramurei basarabene din trunchiul familiei Râşcanu, cum şi prilejul de râdicare în rangurile boereşti a acestei ramuri, care s'a impus din primul moment la alipirea Basarabiei

---

1) Iată pe scurt istoricul proprietăţii în sa'ul Visterniceni pe Bâcu, zis aşa *Râşcanovca*, după cele 3 acte publicate—după *Trudi*— la pg. 195—219, Cea mai veche amintire de Visternici e din 1525 Febr 12 (7033), când Stefan Vodă întăreşte stăpânirea pe jumătate de Visternici partea din sus, după hotarul lui Şerpe postelnicul Satul a aparţinut lui Ionaşco Rusul vel logofăt, care la moarte l'a împărţit în două: jumătate a dat fetei sale Ana soţia lui Solomon Bârlădeanul vel logofăt, iar jumătate lui Toderaşco Rusul cruceriul. In 1700 văduva Ana logofeteasa dărueşte partea sa din Visternici nepoatei sale de frate Axănia, pe care a ţinut'o mai apoi Stefan Hăbăşescu hatman şi portar de Suceava; prin această danie întreg satul Visternicii era al Axăniei Hăbăşasca- In 1704 Ghenar 25 (7212) Axănia vinde jumătate din Visternici cumnatului ei Mihnei parcalabul. Mihnee rămânînd dator din o slujbă a sa la Orhei şi Lăpuşna, luată în tovărăşie cu Dracea parcalabul, încă din 1707 Febr. 24, satul se ia pe sama domniei în 1725, când Mihai Racoviţă îl face danie măn. Căpriiana pentru sufletul său. Se deschide proces că rău şi fără cale, Vodă Racoviţă a dăruit tot satul mănăstirei Căpriana şi Neculai postelnicul ginerile lui Durac Lozonschi căştigă procesul; îşi ia jumătate din Visternici şi îl vinde în 1745 Febr. 3 jicnicerului Toader Râşcanul.

Cât despre cealaltă jumătate de sat de Visternici, Daniil Mihnea monah fiiorul parcalabului Mihnea o scoate dela mănăstirea Căpriana, plătind datoria tatălui său, însă dispune prin diată că după moartea sa moşia să revină iarăşi mănăstirii Căpriana. In adevăr în 1754 Oct. 15 vedem că Costandin Râşcanul medelnicer, ficiorul lui T. Râşcanul jicnicer, poartă proces cu mănăstirea Căpriana pentru iaz şi moară.

89 135) apoi armaş în 1733 (pg. 133), şi ajunge jicnicer, boerie cu care a rămas până la moarte, după 1753 către Imperiul moscovit şi a înlesnit boerimel ţării să-şi aleagă de mareşal al nobilimei încă din 1814 pe Dumitrachi Râşcanul.

In jurul acestui T. Râşcanu se leagă înrudirea îndepărtată a tuturor ramurilor Râşcăneşti, simpli mazili şi răzeşi ca cei de la Fălciu ori boeri ca cei din Basarabia şi Vaslui (pg. 28). Greşeşte dar d. N. Iorga când afirmă că de la *Râşca* basarabeană pornesc Râşcăneştii, al căror nume însamnă şi astăzi un deal de lângă Chişinău, unde a fost moşia lor (Basarabia noastră, 101). Râşcăneştii *vin* la Visterniceni, nu *pornesc* din Visterniceni.

Iată care ar fi încrângătura generaţiei a 11-a de Răşcăneşti :

D. 10) *Teodor Râşcanul*
căs. cu fata lui Mazarachi
jicnicer

11)

Costandin Râşcan vorn. căs. Atanasia	Ion Râşcan stolnic căs. Zmaragda	*Alexandru* spat. căs. Casandra Găndu	Tudosiica căs. Ioniţă Cuza spat r

In jurul acestei generaţii de Răşcăneşti se face cea mai mare confuzie intre spiţe. Ramura din Basarabia şi Vaslui uită de părinţii lui T. Răşcanu jicnicer sau îi dau părinţi fictivi, dovediţi falşi după acte. Ramura de la Fălciu în desele acte de scuteală de mazilie scoase de la domnie să iezimă pe vornicul C. Răşcanul, care era rudă de aproape cu înaintaşii săi, dar uitându-i filiaţiunea iau verii drept fraţi şi le încurcă părinţii. Aşa de pildă pe *Trohin diaconul* îl fac una cu Teodor Răşcanul jicnicerul. Noi am văzut că Teodor Răşcanu e ficiorul lui Vasilachi Răşcanul.—Una din cauzele principale care a adus confuzie este şi chiar uitarea gradului de înrudire schimbarea

de loc. Dacă la aceasta adăugăm şi deosebirea de trepte sociale, explicarea e complectă.

Generaţia a 11-a de Răşcaneşti, vine des pomenită în actele dintre 1750—1800.— Cei mai cunoscuţi prin acte din aceştia sint:

11). *Costantin T. Răşcanu*, fiul lui Teodor Răşcanu ıădică treptele boeriilor şi-l găsim medelnicer în 7263 (pg. 205); sulger tot în acelaş an (pg. 205), apoi stolnic în 7267 (Let III², 236), în 7270 (pg. 205), paharnic în 1766 (p. 126) şi 1768 (130), spatar în 1772 (pg. 208) şi 1787, vornic după 1788, căci titlu de boerie cu care e pomenit după moarte e „răposatul vornic C. Răşcanu" (pg. 199, 202, 211, 216, 219, etc.).

Cronicile vorbesc de C. Răşcanu pe când era stolnic în următoarea împrejurare. Ion Teodor Calimah Vodă adusese pe dr. Stavarachi şi-l pusese ca visternic pentru a spori încasarea dărilor. Şi devenise acest grec atit de mîndru că „luînd toate trebile în mâna lui pot să zic că era al doilea domn". (Enachi Cogălniceanu Let III² 236). Boerii începuse „a murmurisi". Stavarachi făcu listă de boerii ce „murmurisau" şi căpătă voe de la Sultan să-i exileze la Anadol, la Sampson Kalisi. Pentru a-i înşela însă recurse la o stratagemă, că chemând pe boerii murmurisitori le-a varbit aşa: „Măria Sa Hanul scrie la Domn că nu va da jacurile ţării de cat în mâna a cinci şase boeri mari din loc ca să dea teslim în mâna pământenilor şi să ia sinet de la ei de toate câte a da în mâna lor". Ii măguli apoi cu vorba că „aceasta este o primblare". Şi cu de la sine voe pune pe listă 12 boeri: Ion Bogdan vel logofăt, Manolachi biv vel logofăt, C. Balş vornic, D. Paladi vornic, Lupul Balş vornic, Filip Catargiul spătar, Costantin Banul, Ioniţă Sturza vornic, Vasile Negel stolnic. *Cost. Răşcanu stolnic*, Nec. Buhuş şi *Ioniţă Cuza*: (Let III², 236, Dionisie Fotino III, 113).

Hanul primi pe boeri bine, le arătă planul lui Stavarachi, dar in loc de a-i trimite peste mare, ii trimise in

surgun la Icnicale în Crimeia (N, Iorga Doc. Calimahi I, CIII). Stavarachi fiind alungat din ţară prin răscoala boerilor, bătrînul Voevod ertă pe boeri şi îi vedem iscălind iarăşi hrisoavele ca boeri în divan.

In 1757 Aug. 1 stolnicul C. Râşcanu capătă miluire de la Scărlat Ghica Vodă tot locul megieş târgului Orheiului în schimbul locului său din Iaşi, luat de domnie şi îngrădit cu locul caselor de oaspeţi de aice din Iaşi la Beilic. Dania aceasta e întărită din nou de Ion Teodor Voevod în 1761 Iunie 1 (pg. 256). cuprinzînd locul dăruit câte o mie de stânjeni de toate părţile (pg. 259).

In sămile Moldovei C. Râşcanu stolnicul e amintit în 1758 că are 7 liude cu dare de 14 lei cătră visterie (pg. 147).

In 1763 acelaş stolnic C. Răşcanu e ertat cu 11 lei rămăşiţa din desetină sfertul lui Mai; iar pe sfertul lui Iunie e scăzut cu 100 stupi desetină, şi cu 10 liude (p. 149).

In 1766 Iunie C. Răşcanu pah. se judecă cu Gh. Scarlatachi Costachi pentru Cojeri la Fălciu (pg. 132).

In 1768 e tot paharnic şi are proces cu nepoţii lui Anastasă vornicul pentru un loc de dughene din Iaşi pe uliţa rusască, alăturea cu casele lui Mazarahe, socrul tatălui său Teodor (pg. 131). Singur acest fapt dovedeşte că C. Răşcanu stolnicul era fiul lui T. Râşcanu jicnicer, stăpânul locurilor de dughene din Iaşi.

In anul 1782 se găseşte C. Râşcanul stăpân în moşia Rohozna lîngă Cernăuţi în hotar cu Sadagura, cum constată comisiunea austriacă pentru delimitarea moşiilor din Bucovina.

Cătră 1787. C. Râşcanu spatar iscăleşte scrisoarea fraţilor Bătculeşti trăitori în Chişinău că au dreptul de a-şi lua părţile lor din Hoceni de la Fălciu, după cari apoi ei le vînd lui Gh. Beldiman biv vel ban cu 130 lei (pg. 135).

În actele Visternicenilor de lângă Chişinău C. Râşcanul e amintit ca vornic şi ni se dă ca mort înainte de 1793 (pg. 360). El e ctitorul bisericii din Visterniceni, care a şi

luat numele de *Rășcanovca* [1]) și slujește azi ca țintirim pentru partea Chișinăului de peste Bâcu. Biserica în forma actuală e zidită de nepotul său Costantin Rășcanu fiul lui Dumitrachi C. Rășcanu către 1832 (Opinia, Iași 1912, No. 1722).

Dar vechimea bisericei ne-o arată cimitirul. Cea mai veche piatră mormântală cetită de mine e din 1788 „aice odihnește robul lui Dumnezău postelnicul Măcărescul leat 1788“ (Opinia IX, 26 Oct. 1912).

Preutul bisericei, păr. Gh. Abageriu mi-a afirmat că biserica cea dintăi ar fi din 1777 zidită de spatarul Costantin Rășcanul, de unde și-a luat și numele de Rășcanovca.

Luînd de bază arătările pomelnicului ctitoresc, care spune că cel dintăiu în serie e: Costantin † Atanasia; Sofia, Simeon, Dumitru † Maria.. , scoatem că Costantin Rășcanul vornicul a luat de femee pe Atanasia, și că a avut 3 copii: *Sofia, Simeon* și *Dumitru*; a căruia soție a fost Maria Gh. Sturza.

12) *Ioan T. Rășcanul stolnic.* De acest Rășcanu avem mai puține știri documentare. In hrisovul ce Scarlat Gr. Ghica Vodă dă în 1758 Mart 28 pitarului Ion Rășcanul, spune că el era ficiorul lui Toader Rășcanul jicnicerul, iar Vasile Mazarachi med. îi era unchiu. fiind frate cu maică-sa., (pg. 145). Impeiurarea pentru care capătă hrisov domnesc merită a stărui asupră-i. El avea case în Iași pe lo-

1). Biserica Rășcanovca exista în 1784, cum cetim în următoarea notă pe un Evangeliar. Ramnic 1784. „Această sfântă Evanghelie | feciorii din mahalaoa de gios | să fie la biserica răpoh | satului Măzărachie pentru | pomenirea lor și a | părinților lor și să stea la bisărică | în veci; iar de sor intămpla ca să o fure | cineva și ar mistuio să fie | blestamat de sfinții părinți | 1786 April 6 |, și cu vremea adăogându-să și alte sfinte | Evanghelii | la acea biserică mai sus numită | sau cumpărat cu 12 pol lei | de dumnealui Lupul Stoian *dintracest sat Visternicenii* | și au dăruit-o sfintei bisărici a sfintii Invierii | *dintracest sat* pentru ertarea păcatelor lui și a tot neamul lui ca să stea | la sfântul altar nestrămutându-o nime | supt stăpânirea prea înălțat domnului nostru Mihail Costandin Suțul Voevod în Iași la Moldovia și intru ocârmuirea smereniei a preosfințitul Mitropolit Iacov | la anul 1794 April în 2 zile.

cul mănăstirei Golia, pentru care plătea *chirie pe an*, „a-„vând el o casă pe locul sfintei mănăstiri a Goliei, pe care „loc plăteşte şi chirie pe an la mănăstire". Potrivit obiceiului vechiu cetăţenii ce aveau case mai mari şi încăpătoare erau obligaţi a le da pe degeaba la musafiri domneşti. Unul din asemenea stăpâni de case supăraţi cu musafirlâcul domnesc era şi Ion T. Râşcanul pitar. El se jălueşte domniei „că are strămbătate săl scoată din casă să găzduiască musafirii făcându-se oare cum *drum* şi *conac* de musafiri". Devenind slujbaş, domnul se milostiveşte şi îi dă hrisov că nu va mai fi supăra, şi porunceşte agăi târgului şi uşerului celui mare „de acum nici odată gazdă de musafiri casele acestea să nu se mai dea ca să se odihnească cu pace". Ca siguranţă că poronca domnească va fi ascultată. domnul pune şi blăstăm.

In sămile Moldovei din 1758 Ion Râşcanul pitar e seăzut cu 6 lei pentru 3 liude, socotit 2 lei de liude (p. 147).

Iar în sama Moldovei din 1763 a lui Calimah Vodă se pomeneşte pe lângă cei 2 fraţi ai săi Costantin Râşcanul stolnicul, Alex. Râşcanu treti logofăt şi de Ion Râşcanul „pentru un om a lui Ion Râşcanul ce are a merge la Kalbur (Kilburn), oraş la gura Niprului. (N. Iorga doc. Calimahi II, 119).

Spiţa îi dă de soţie pe Smaragda. Din Ion Râşcanu se trage ramura Basarabeană zisă şi Dorojinski Râşcanu.

13) *Alexandru T. Râşcanul spatarul.* Vine pomenit în 1763 în sama Moldovei la scăderile sfertului de Iunie cu 2 liude Alex. Râşcanul treti logofăt.

Se însoară în 1767 cu Casandra fata lui C. Gândul stolnic, ce moare în Oct. 1770.[1])

Acest C. Gândul s'a fost însurat de 2 ori; întâia oară a ţinut pe Maria Pascal, fată din casa doamnei Ecaterina Mavrocordat Vodă, cu care are o fată pe Catrina, ce o mă-

---

1) Casandra lui C. Gândul fiind botezată de Ioanichie Episcop al Romanului, o şi cunună când îi se dă danie . . la 1763 Ghenar 2, o ţigancă pe Ioana „fiind că eu iam cununat pe dumnealor şi pe giupâneasa dumisale Casandra am şi botezato". (pg. 109).

rită cu Stefan Feştilă, iar din a doua căsătorie a ţinut pe Maria lui C. Nastasă vist. de casa vornicului Roset; din această a doua căsătorie are pe Ruxanda—*Casandra*, ce o mărită cu Alex. Râşcanul clucerul, cu care şi capătă casă în Bîrlad, de care se aminteşte în zapisul din 1786 Oct. 20 (pg. 150).

El se găseşte ca ispravnic de Iaşi în 1775 Sept. 9. (Uricar XXII, 217).

In 1787 Alexandru Râşcanu biv vel paharnic, e rânduit ispravnic al ţinutului Fălciului, întru cât era socotit ca boer ţinutaş, tatăl său Toader jicnicerul avînd părţi în Petrişori şi în Giurcani. (pg. 147).

In 1772 Iulie 4 Alex. Râşcanul e pomenit ca biv vel clucer în zapisul cumnatului său Ioniţă Cuza pah. iscălit şi de sora lui Tudosiica Cuzoae născută Râşcanu (p. 166) (id. 107).

De pe vremea cînd era paharnic, deci înainte de 1790 avem scrisoarea grecească ce Arghire Cuza o scrie unchiului său după mamă, Alex. Râşcanul paharnic în chestia unei ţigance (pg. 312). Alexandru Râşcanu e spatar în 1790; iar în 16 Martie 1795 ca biv vel spatar Alexandru Râşcanu iscăleşte cu alţi boeri anaforaoa în datoriile Stambuleancăi. (Iorga doc. se arată că spatarul Alexandru Râşcanu avea 14 slugi. Calimahi I, 53). In condica liuzilor pe 1803 ni (Uricar VII. 371).

14. *Frenciugii.* Intru cât Alex. Râşcanu e legat de satul şi moşia Francingii, unde face biserică, îşi întocmeşte aşezare de gospodărie şi dă naştere la o ramură întreagă de Răşcăneşti legaţi de judeţul Vaslui. vom schiţa în scurt întemeerea şi mersul proprietăţii în acest sat, unul din multele sate aşezate pe valea Stavnicului.

Am arătat în altă parte. (Ispisoace şi Zapise IV,².), înţelesul cuvîntului *Stavnic*, părău cu multe iazuri (heleştee) pe dînsul. Părăul Stavnicului izvorăşte din dosul dealurilor *Hadămbului*, şi udă şi satul *Mironeasa*; părăuaşele cari îl formează se unesc în unul singur în dreptul satului *Ciocă Boca* şi *Cioroaia.* Atinge satul *Bâcul* şi puţin mai

in jos primeşte pe stânga părăuaşul ce vine dinspre *Scheia* şi *Drăguşani.* De aici apele unite iau numirea de *apa lui Durduc*, udă pe dreapta *Frencingi*, iar pe stânga pe coastă stau satele *Căzăneşti* şi *Glodeni.* Mai la vale udă pe dreapta satele *Rediu şi Purpaniţa* şi se varsă în Bârlad în dreptul satului *Voineşti.* Toată lungimea să cată să fie cel mult 25 chilometri de la izvor până la vărsătura sa în Bârlad. Dealurile ce-i mărginesc basinul său se strâmtează în dreptul Frenciugilor şi se lărgesc spre Drăguşani şi Scheia, a cărui deal cu carieră de piatră şi cu movilă de *strajă* în vârf domină toată valea.

Numele satului e încă una din curiozităţile secl. al XV-a, în privinţa insăditorilor de ocini[1]). Tulpina numelui satului ne duce la un vechiu boer de ţară *Frenciuc.* In adevăr în uricul lui Stefan Vodă din 1490 (6998) ni se vorbeşte de un *Ivan Frenciuc*, strămoşul lui Singur şi a surorii sale Stana, cari îşi vând lui Lazăr Micşin cu 120 zloţi tătărăşti satul Găureşti în gura Strajnicei pe Bârlad mai în jos de Rădăslăveşti.

Uricul găsit de noi în actele Târzilor şi publicat în Surete şi Izvoade I, 65 întregeşte arătările uricului lui Stefan cel Mare. Nepoţii lui Ivan Frenciuc, Singur şi Stana mai stăpâneau pe lângă Găureşti, vândut în 1490 şi satul Radoslăveştii în gura Străjnicei „unde a fost Radoslav"; cumpărător acestui sat se prezintă însuşi marele Voevod; şi iată în ce împrejurări: Având a-şi mărita una din ne-

1) Frenciuci, Френчючи, scris şi Френшюши ne duce la rostirea malo-rusă ori leşască a cuvântului *Franciscus.* vsl. фрагъ, френъкъ; mlrs. Франціїшок; din numele Franţa Франка — a eşit apoi Фрянчѹга = frenţă, sfrenţe, malafrenţă. Senzul derivat de *boerie*, sfrenţe, ne-a venit prin Polonia „Francowacieč, sfrancowacieč „être verolé"; — De boala aceasta vorbesc cronicarii din secl. al XVIII ceia ce arata că nu putem da începuturile acestei boale la noi, pe la 1400, şi că dar *Ivan Frenciuc* nu putea fi altul de cât *Ioan Francisc*, un străin, oştean polon, împământenit cu ocini la noi de vechii voevozi ai ţării.

Orice altă tulpină nu e de căutat; aşa nu punem în legătură numele *Frenciuc* cu tulpina *frant*, fripon, rusé, schalk, *francic*, friponneau; potlogar întru cît nu vedem legătură între un vechi boer de ţară şi un potlogar de rînd. In mlrs, франт mai însamnă şi stutzer saller Herr, petit-maître.

poate după Petre Clănău, îi dă ca dar de nuntă între multe alte moşia şi satul Radoslăveştii lui Frenciuc. Şi zice Bogdan Vodă în uricul lui din 1508 „a nepoatei saale a noastră seminţie (vară) *Dragna.*" Aceasta ne-ar explica rădicarea la rangul de spatar a lui Clanău aşa de o dată fără altă treaptă boerească mai mică. Şi cum Clănău apare ca spatar în anul 1486 [1]) urmează ca vânzarea moşiei Radoslăveşti s'a făcut cam tot pe atunci. A stat dar Clănău spatar în divan 32 de ani, destulă chizăşie, căci nepoata sa Dragna era vară—seminţenie—cu Bogdan Vodă. Dar uricul adus de noi ne lămureşte despre neamul şi urmaşii lui Frenciuc. Cel mai vechiu a fost *Ivan Frenciuc*, care a trăit pe la 1400. Fiica lui Anuşca a trăit pe la 1440, iar ficiorii ei Singur şi Stana pe la 1486. Ei stăpâneau satele Găureşti şi Radosloveşti în gura Străjnicei, pe care le vând unul cu 120 zloţi şi altul cu 52 zloţi, mulţemindu-se cu aşezarea lor de pe Stavnic, pe locul unde mai apoi s'a format satul Frenciuci după numele urmaşilor lui Ivan Frenciuc.

Deci:

A Ivan Frenciuc (1400)

Anuşca (1440)

Singur Frenciuc — Stana (1486)

Noi nu posedăm toate actele Frenciucilor, căci moşia eşind de mult din mânule Râşcăneştilor, parte de acte au trecut la cumpărători şi în arhiva Râşcănească am găsit acte numai de la 1658, de şi în opisul de acte se pomenesc de acte din 1620 de la Gaşpar Vodă şi din 1621 de la Alexandru Iliiaş Vodă. Cum însă ispisoacele domneşti erau scrise pe sărbeşte, iar întocmitorul perilipsului nu cunoştea această limbă nu ne spune ce anume cuprindeau

1) P. Clanău spatar urmează în slujbă după Dragoş (Boul) ajuns apoi vornic, în 6994 (1486) şi rămâne spatar până în 7016 sub Bogdan Vodă, când îi urmează Dan. (Surete ms. X, lista boerilor; Uricar XVIII, ad finem.

acele cărţi domneşti. Lipsa de acte pentru mersul proprietăţii în Frenciuci în tot cursul secl al XVI-a arată că stăpânirea a mers regulat din tată în fiu la alte 3 generaţii ce umplu secl. al XVI-a între 1500 şi 1600. In actele Drăguşănilor avem amintiri despre câţiva răzeşi stăpâni în Frenciuci; aşa avem pe Simeon din Frenciuci în 1568 (pg. 10): pe Ioil în 1586 (idem), pe Poiană şetrariu în 1596 (pg. 13), pe Bejan, pe Vasile sin (fiul) Rusoae, pe Costantin şi pe Mihail din Frencuci în 1633 (pg. 19), pe Văscan şi Simeon în 1641 (pg. 21). Din actul din 1652 Febr. 11 (pg. 220), cetim că Costantin a avut de copil pe Neniul căsătorit cu Dochia; iar copilul acestora Omenghie vinde în 7160 cu 200 lei partea sa, jumătate din Frenciuci lui Apostolachi Milescul vtori sulger. Dar acesta nu ţine mult, căci vin rudele mai de aproape ale lui Omenghie, şi anume Bejan cu fratele său Gheorghe ficiorii lui Andronic din Frenciuci (pg. 61) şi răscumpără tot cu 200 lei, dar apoi iarăşi o revând lui Apostolachi Milescul tot cu 200 lei în 1657 Sept. 24 (pg. 220). Cartea domnească a lor de răscumpărare e din 20 Mart 1657 de la Gh. Stefan Vodă In 1654 Oct. 1, marele visternic intră şi el stăpan în Frenciuci, prin actul de danie al lui Ionaşco ficiorul lui Andronic.

Mai găsim deci alte 4 nume de stăpâni în Frenciuci în jumătatea dintăi a secl al XVII-a: Misailă, Gligore Butiman, Andronic şi Gh. Rango.—Cei 2 răzeşi mai fruntaşi în Frenciuci erau Costantin Găde şi Picioragă; aceştia de sigur erau urmaşi prin femei ai primilor Frenciuci:

Iată care ar fi încrângătura urmaşilor lui Singur Frenciuc de sub Stefan cel Mare, dat fiind că după 150 de ani nu erau în Frenciuci de cât 5 stăpâni:

B. Frenciuc Singur 1500

Frenciuc Ioil 1540

Frenciuc Simion 1570

fată	Anița căs. Gade	Maria căs. că Andronic Picioragă 1610

Dochia căs. Neniul

Omenghie 1650 are ½ din Frenciuci din sus	Bejan	Ionașco	Ileana	Gavril 1650 au ½ din Frenciuci din jos

Intre 1652 – 1662 se face trecerea proprietății în Frencinci către Solomon Bărlădeanul marele visternic prin dania lui Ionașco Picioroagă, și către Apostolachi Milesul 2-a sulger prin cumpărătură. Dar din aceste două treceri de proprietate, asupra daniei către visternicul Solomon se revine în 1667, și rămâne bună numai vinzarea către Milescul cu 280 lei în 1662 April 18. Postelnicul Milescul 2-a spatar își aduce vecinii săi în Frenciuci in 1679, după ce își limpezește propretatea de pâra ce a avut la divan cu Nastasia soția stolnicului Panchilie în 1676, Iunie 14. (pg. 221).

Postolache Milescul ajunge mare spatar și moare în 1677, căci se găsește vel spatar în divanul lui Antonie Ruset 7184 și 7185 (Surete ms. X anii respectiv), urmându-i în spătărie Ion Racoviță tot sub Ruset Vodă.

Cine e acest Postolachi Milescul ajuns mare spatar? Credem că e fratele vestitului Nicolae Milescul Cărnul, așa de cunoscut în istoria culturii române și europene a secol. al XVII, întru cât se știe că Nicolae Milescu a avut de frate pe un Apostol Milescu, și că amândoi erau ficiorii lui Gavril Milescul [1]).

1). Uricar I°, 402: Emile Picot. Notice sur Nicolas spatar Milesco Paris; B. P. Hăjdeu, Traianul 1870 No. 7-141 Letopisețe I, 341 – Arh. ist. 135; Hurmuzachi IV...

Departe de a fi greci din Laconia, Mileştii sînt băştinaşi de la Vaslui, unde îi găsim supt Stefan Vodă ca *Mil*, odată cu boerii de ţară *Mir*, porecle slavone, unul însemnând *Dar*, altul *Pace*. Dacă Picot crede că e grec, se ia după titlul scrierii spătarului Milescu *Enchiridion* sive stella orientales, Holmiae, 1667 Febr. „id est sensus Ecclenae orientalis, scilicet graecae, de transsubstatione corporis domini aliisque contraversiis, *a Nicolao Spatario* **Moldavolacone**, barone et olim generali Walachiae conscriptum".

Moldavolacone nu e *moldavo Lacone*, ci e moldovalachone=moldovalah, după cum cei din ţara romînească erau *Ungrovalachoni*, adică Ungro-Valahi.

Postolachi Milescul ţinînd să fie îngropat la Galata lîngă soţia sa, a dăruit mănăstirei Galata satul Căpoteşti de la Vaslui. Călugării primesc dania şi le fac pogrebanie la mănăstire la Galata. Când însă să între în stăpînire pe Căpoteşti, s'a aflat dania rea, Căpoteştii fiind ai altor oameni; şi atunci călugării au luat în schimbul Căpoteştilor satul Frenciucii—Frenţucii—şi şi-au scos carte de la Duca Vodă şi de la boerii caimacani, probabil din 1678. C. Cantemir întăreşte stăpînirea călugărilor de la Galata asupra Frenciucilor în 1685 Oct. 30, (pg. 321), lipsind pe Ion logofătul al doilea şi pe Stefan postelnicul din tot venitul Frenciugilor. Urmând trăgănire de proces, acelaşi domn reînoeşte cartea de stăpânire—de volnicie—în 1688 Noembr. 15, (pg. 221).

Mănăstirea Galata n'a putut stăpâni mult moşia Frenciucii, probabil că rudele au răscumpărat dania tatălui lor şi au rămas Frenciucii în stăpânirea Mileştilor, căci vedem că în 1703 Dec. 12, Mih. Racoviţă Vodă dă earte de volnicie omului Milescului să-şi aducă la Frenciuei vecinii ce i-au fugit din sat (pg. 222).

Proprietatea Mileştilor în Frenciuci e tulburată printr'un lung proces de bani cu Ilie Abăgerul din Iaşi pentru suma de 250 lei. Procesul e cuprins în 2 cărţi de judecată din 1718 Noemb. 28 (pg. 83) şi 1720 Dec. 28 a lui Mihai Racovită Vodă (85). Vodă judecînd pricina şi văzind

drepturile de protimisire hotăreşte că creditorul Ilie Abăgerul nu-şi poate pierde banii daţi Mariei Mileasca, jupineasa serdarului Stefan Milescul; cum însă datoria sa nu putea atinge o moşie părintească a barbatului său, lasă în stăpînirea Mărandei Buciumoaea moşia Frenciugii, dată ei zestre de tatăl său, ca din averea lui strămoşască, la logodna ei cu Bucium postelnicul, şi dispune a se vinde în locu-i moşia Mileştii pentru plata celor 250 lei; şi Mileştii se vînd lui Ion Paladi b. v. spatar fiind mai cu protimisire ca boer pămîntean faţă de Ilie abagerul strein; dar ivindu-se D. Racoviţă hatman rudă despre Cehăneşti au luat'o de la Ion Paladi, rudele fiind cu protimisire faţă de alţii, chiar boeri pământeni.

Frenciugii rămân în stăpânirea Mărandei născută Miescul de la 1720 până la 1744 Sept. 21, când intervine un act de vânzare între Nec. Bucium postelnic şi Sandul Sturza logofătul cu 400 lei. (pg. 309).

Cât a stăpânit Măranda şi cu barbatul ei Bucium postelnicul au avut de susţinut în 1732 procese de încalcare de hotară cu Căzăneştii şi Şendrenii (pg. 323, 311). De abia intrat stăpân în Frenciuci, logofătul Sturza şi are a regula hotarăle moşiei sale despre Drăguşani în 17 Iunie 1745 (pg. 95).

Vânzătorul moşiei era Nec. Bucium postelnicul, ficior Mărandei Bucium, fata crucerului Milescul (pg. 105), iar cumpărătorul era marele logofăt Sandul Sturza, ficior lui Ioniţă Sturza mare vornic şi al Irinei fata vornicului Ion Bucium. Fiind rude părţile, s'a putut face vânzarea lesne, potrivit obiceiurilor ţării în materie de vânzări de moşii şi ocine. Marele logofăt Sandul Sturza trece moşia Frenciucii către fiul său Ion Sturza vel spatar; Acesta trece în 23 Mart 1747 moşia sa părintească Frenciucii iarăşi lui Nec. Bucium postelnic luând în schimb de la acesta moşie Horgeştii cu seliştele din jur, Cojana, Cucueţi şi Ulmenii de pe valea Răcătăului la Putna, mai dând şi 100 lei adaoşag (pg. 96).

Asupra acestor vânzări dese între Bucium şi Sturza fiind

rude, a rămas amintirea la oameni că n'au fost reale, de oare ce Bucium post. incălcând moşia Drăguşănii după hotarnica lui Pătrău din 1732 „a supus moşia sa Frenciucii „supt numele logofătului Sturza, prin care a putut opri atunci cercetarea" (p. 73).

După 6 ani intervine un nou act de vânzare. In 1753 Mai 20, N. Bucium vinde vărului său Nec. Cogălniceanu moşia sa Frenciucii pe Stavnic cu 400 lei. Pentru această vânzare intervin 2 acte de vânzare, unul din Mai 30 şi altul din Sept. De ce? Cât timp au stăpânit Bucium tatăl şi fiul, s'a înjghebat ceva gospodărie pe moşia Frenciuci; şi cum Nec. Bucium postelnicul ţinea să-şi păstreze pentru el o parte din acea gospodărie, în primul act de vânzare enumeră cătă parte din gospodărie o trece vânzătoare către Nec. Cogălniceanul şi cătă nu. Iată care era averea de pe Frenciuci: o selişte şi jumătate peste Stavnic spre răsărit spre Căzăneşti: „casă gata" pentru stăpân; în apa Stavnicului „2 vaduri de moară", „unul din sus de casă la cotul râpilor la rediu" şi „alt vadu la opustul morii den selişte ce vine pe părâul Scheii, unde este iazul cel bătrân despre soare răsare", „un loc de crâşmă la drum", „loc de prisacă lângă crâşmă", „3 poeni de fân", „loc de ţarină în deal", „loc sterpu de păscut", „alt loc de prisacă din gios la rediu despre răsărit, despre Căzăneşti"; iar dincoace peste Stavnic spre apus „o selişte întreagă" „loc de ţarină", „loc de prisacă la câmp", "loc de casă supt pădure", „loc sterp de păscut" „un rămnic ce a fost de peşte", „loc de fânaţ supt margine cu pădure", „luncă"; toate aceste aşezări pe dreapta Stavnicului se megieşau la nord cu Drăguşanii lui V. Costache pah., iar la apus cu Şendrenii lui Enachi Buzilă.

Din această înşirare de bunuri pe moşia Frenciucii vedem care era gospodăria rurală a unui boerinaş de ţară, doritor de moşioara lui şi harnic. Vânzătorul îşi oprise pentru el „2 vaduri de moară" „un loc de crâşmă între mori" şi „un loc de prisacă unde sint stupii lui Lascar"; dar răzgândindu-se le trece şi pe aceste vânzătoare către vărul său

Nec. Cogălniceanu în Septembre, când se face un nou zapis de vânzare, tot cu 400 lei, însă stărue asupra facerii plăţii. El era dator lui N. Cogălniceanu cu 160 lei, 16 lei ia pentru a plăti „plineala" vătavului de aprozi că n'a adus zapisăle vechi la zi, plătind „2 oameni gospod şi ciobote" şi primeşte bani peşin 224 lei până la înplineala sumei de 400 lei (pg. 107).

Rămas singur stăpân în Frenciuci, postelnicul N. Cogălniceanul cere de la domnie boeri hotarnici să-i se hotărască moşia sa despre Drăguşanii stolnicului Vasile Costachi, ceia ce se şi face prin cartea gospod a lui Scarlat Gr. Ghica din 20 Iunie 1759 (pg. 312).

In 1768 Ghenar 10 pitarul Nec. Cogălniceanu îşi vinde moşia sa Frenciucii Episcopului de Roman Ioanichie, naşul şi nunul Casandrei şi a lui Alex. Râşcanul clucerul, cum şi a treia parte din jumătate de sat de Căzăneşti, cumpărată de la Dinul Roşca, nepot lui Ionaşco Milescul stolnic, iar în acelaşi an 1768 Martie 20 Ioanichie Episcopul face danie finilor săi moşia Frenciugi (pg. 233). Prin această danie de moşie, bunul vlădică de Roman întregeşte dania ce a făcut în 2 Ghenar 1768 cătră Alex. Râşcanu clucer şi Casandrei fina sa de botez dându-i pe Ioana, fata lui Ştefan ţigan, (pg. 109).

Iată-l dar pe Alexandru T. Râşcanul stăpân în Frenciugi din primavara lui 1768. Cum însă partea de peste Stavnic spre Căzăneşti aducea pururi sfezi şi procese cu proprietarii de Căzăneşti, în 1776 pah. A. Râşcanu cere de la domnie să i se hotărască moşia la Frenciucii, sat întreg cum şi a treia parte din jumătate din Căzăneşti de peste Stavnic să i se alipească sa Frenciuci; ceia ce se şi face prin carte gospod a lui Gr. A. Ghica Vodă din 16 Aug. 1766 (p. 54).

Moşia Frenciuci a stat în mâinile lui Alex. Râşcanu de la 1767 până la 1795 April, când trece moşia Frenciucii ca zestre fiicei sale Maria măritată cu Andrei Holban stolnicul, cum ne vorbeşte foaea de zestre din 1795 April: „o moşie întreagă Frenciugii la ţinutul Vasluiului cu sat,

cu așezare bună, cu moară cu 2 roate, cu chiuă de sucmane, cu casă, cu pivniță de piatră *și cu biserică*" [1]." (pg. 59).

Asupra altor afaceri dintre socru și ginere, vezi actele aduse la pag. 251, cari arată că Alex. Rășcanu primise o educație grecească, și că foaea de zestre din April, abia în 14 Aug. i-a făcut'o teslim ginerelui său, iar afacerile de vite, stupi și sinete le regulează în 15 Aug. 1795. Intre aceste sinete sint și zapisele moșiei Frenciugi zălogite la Stefan Caracaș pentru 400 lei (pg. 252.) Alex. Râșcanu clucerul primise o dată cu moșia de danie de la Ioanichie și *31 scrisori de moșie* (pg. 107).

Pentru învederarea succesiunii proprietății dăm următoarea încrângătură a Mileștilor.

Gavril Milescu

Postolachi *Milescul* vel spatar cumpără de la Gâdești și Picioroagă — *Nicolae Milescul* spatar poreclit Cârnul

Alexandra a) se căsătorește b). Nazaria

Stefan *Milescul* clucer căs. Maria — Ionașco Milescul stolnic

Frangolea vameș — Zmaragda căs. Bucium — Maria căs. T. Șlahtă — fata căs. Roșca — fata căs. Buzdugan C.

Pantele — Nec. Bucium posteinic — Dinu Roșea — Panaite Buzdugan

Frangole

In o veche statistică a populații jud. Vasluiului din ocolul Fundurile ni-e dată în Frenciugi următoarea popula-

1). Biserica din Frenciuci, a fost rîdicată din pajiște în 1781 Noemb. 8 de pah. Alex. Râșcanul și de soțul său Casandra, cum spune inscripția bisericei. (Vezi nota de la pg. 375).

ţie: 1 boer, 1 dascal, 2 nevolnici, 10 slugi, în total 14 oameni fără boer, iar birnici sînt 41, din cari 40 săteni şi *un jidov*. (Surete ms. XXXIV, 351). In statistica Vasluiului din 1820 avem această populaţie în Frenciuci: 50 birnici, 7 slugi din care 5 a stolnicesei Maria lui Andrei Holban, şi 2 a comisului Vasile Hrisoverghi, 1 preut, 1 dascal şi 1 arendaş; total 61 inşi. (Surete ms. XXX A. 436).

Iar în condica liuzilor pe 1803 ni se dă această populaţie în Frenciugi; 14 liude a stolnicesei Maria Holban, având a plăti 40 lei la sfert sau 160 lei pe întregul an; 2 liude fără bir (T. Codrescu, Uricarul VII, 371). Tot în această condică a liuzilor vorbind de boerii cu slugi în serviciul lor arată că stolniceasa lui Andrei Holban (Maria Holban născută Râşcanu) are 6 slugi (Uricar VII. 392),

15) *Tudosiica T. Râşcanu* s'a măritat cătră 1753 cu pitarul Ioniţă Cuza, ajuns apoi spatar mare. Pentru mai multă lămurire asupra Tudosiicăi Cuzoae (vezi Surete VII, CLXXXIV, seq.). Ea aducea soţului său părţi din Cuzlău de la Dorohoi, venite în familia Râşcanilor de pe moşul lor de pe mamă Mañea şi Davidel de Zalucea de supt Vasile Vodă Lupul.

16) Pe când documentele ne vorbesc mai mult de urmaşii lui Teodor Râşcanu, Râşcanii de la Fălciu, urmaşi ai lui Trohin Râşcanu îşi duc o viaţă in totul legată de pământul lor din Râşcani. Ba ei izbutesc să-şi întindă răzeşia şi în Foleşti, pe Crasna cătră jumătatea a doua a secl. XVIII. In zapisele de cumpărare ale Foleştilor se înşiră toate numele Râşcanilor, ceia ce arată că şi ei sînt copiii ori nepoţi lui Trohin Râşcanul, tulpina de la Fălciu (pg. 147, 148). Cel mai ahtiat dintre aceşti Râşcăneşti pentru distincţiuni de boerie a fost Lupu Râşcanul, care ţinea mult la încrângăturile de boerie cu vornicul Cost. Râşcanul, marele proprietar din Basarabia şi atât de des pomenit în actele basarabene ale Râşcăneştilor. (pg. 358 seq.).

Pe cât ramaura de la Fălciu decade în simpli răzeşi şi mazili, cari capătă abia cărţi de mazili spre a fi feriţi de unele angarale, ramura din Basarabia se rădică în vază şi ocupă locul de cinste între boerii Basarăbeni.

Răzeşii Râşcăneşti de la Râşcanii din Fălciu erau cei mai slăbuţi în driturile lor de boerie, şi-şi duceauun traiu sătenesc, dezbrăcat de ori ce formă socială de boerie, numai aşa ne explicăm noi de ce în condica liuzilor din 1803 nici nu e trecut satul Râşcanii ca având vre-un liude, pe când Micleştii Tudosiicăi Costachi ni-s daţi că au 29 oameni, cari aveau 106 lei bir la sfert sau 424 lei pe întreg anul, iar 6 liuzi erau fără bir (Uricar VII, 370).

Liuzii erau oameni străini puşi în serviciul personal al stăpânului moşiei. Când proprietarul îşi avea vecinii săi în sat avea cu cine se sluji pentru ori ce muncă a lui *fără soroc*. Pe acea vreme stăpânii „îşi făceau" vecini. Dar după 1749 vecinătatea s'a desfiinţat prin lege şi pentru fisc s'a luat măsură că boerii vor avea drept la un număr de *liuzi* scutelnici aduşi de peste hotar, mai ales din părţile Podoliei, unde roirea de lume era mai mare. se aduceau cu hrisov şi aveau cu stăpânul anume îndatoriri de slujbă personală. In satul Râşcani nefiind nici un liude, este un indiciu că nu era nici un stăpân mai de samă şi cu titluri de stat, căci liuzii scutelnici au fost daţi supt titlul de compensaţie boerilor deposedaţi de vecinii lor. Răzeşii din Râşcani începuse a rădica treptele boerilor mici, dar nu cu aşa privilegii ca să aibă dreptul la liuzi.

17) Cu noua generaţie—a 12-a—întrem în secl al XIX-a, şi ea reprezintă punctul culminant al rostului istoric al acestei famili în persooăna vornicului Iordachi Râşcanu, boerul cari a jucat un rol însemnat în mişcarea faptelor de la 1822, iar în ramura Basarabeană în persoana lui Dum. Râşcanul care a fost primul mareşal al boerimei moldovene, după alipirea Moldovei de peste Prut către imperiul moscovit.

Iată încrângătura acestei a 12 generaţii la pg. următoare:

18) *Dumitrachi C. Râşcanul ban.* E amintit în actele din 1800—1801 în cercetarea pentru Visterniceni, cu rangul de stolnic (pg. 195 seq). Luarea Basarabiei de Ruşi

E. *Toader* jienicer

11)

Costandin Râşcanu vornic | Ion Râşcanu stolnic | *Alexandru* Râşcanu spatar | Tudosiica căs. Ioniţă Cuza spat.

12

Cuzeştii

Catinca căs. Vas. Miclescu
Maria căs. Andrei Holban stolnic

Iordachi Râşcanu vornic căs. Paraschiva Lambrino
Grigore Râşcanu [1] ban căs. Soltana Miclescu
Ecaterina căs. Bantăş
Matei Râşcanu spat. căs. Casandra Gh. Sturza log.

Sofia
Simion
Dumitru Râşcanu † 1831 c. Maria Sturza † 1832 D.

In 1812 îl găseşte din a stânga Prutului stăpân pe Visterniceni lângă Chişinău, Borosenii în ţinutul Iaşilor, la Orhei Slobozia Bubueţii, Poşta Chişinăului, iar moşia Orheiului era eşită la stăpânirea căminarului Spiridon D. Vela şi Săliştea şi Slobozia Râşca ce veneau la capul podului ce ese din Orhei, (Halipa Трүды, III, 133) şi deci stăpân pe o întinsă avere teritorială [1] (Uricar XIV, 39 notă).

Situaţia aceasta l'a înlesnit de a fi în rândul întâiu printre marii boeri cari se alipisc în 1812 de Rusia, în număr de 9 familii: Balş, Donici, Catargi, Milo, Paladi, Roset, *Râşcan* şi Sturza (v. Краткій очеркъ о Бессарабскомъ дворянствѣ, 1812—1912. С. Петербургъ 1912 pg. 6). In lista întocmită în 1818 a dvorenilor din oblastia Basarabiei şi

[1]) Pomenit în zapisul din 1814 al fiului său Stefan Râşcanu comis pentru moş'a Seliştea Orheiului vîndută în 1812 lui Spiridon D. Vela cu 174000 lei (pg. 153).

1) Ca să ne putem face o idee de întinderea averilo Râşcăneşti a ramurei de peste Prut, găsim indicii foarte precise în Catagrafia Basarabiei pe 1817 publicate de d. Halipa în ale sale Трүды, Chişinău.

care listă cuprinde 145 de nume figurează D. Râşcanu ca paharnic alături de Stef. Râşcan comis şi Matei Râşcan spatar (Halipa Труды III, 414). Iar în nota ce întovărăşeşte această listă se arată că familia „Рышканъ" s'a rădicat în secl. XVIII alăturea cu Cazimir, Duca, Cogălniceanu, Leca şi Vârnav.

Administraţia rusască din primul moment n'a avut nevoe de a mai cerceta actele de boerie, pe baza cărora a trecut în cartea „dvoreanilor" pe Râşcani, fiind recunoscuţi şi ei între cele 9 mari familii boereşti şi în „список"-ul numelor de dvoreni se văd trecuţi că au dovedit vechimea familiei lor cu acte din 1737 (o. c. pg. 59), trecuţi în cartea dvorenilor Basarabiei încă din 1821 în prima listă întocmită pentru aceasta „fiind şi el numit membru în comisia întocmită în acel an pentru cercetarea titlurilor de boerie alăturea cu aceşti alţi boeri: A. Ghica, I. Sturza, Pan. Cazimir, cneaz A. Cantacuzino, Gh. Milo. P. Catargi, T. Crupenschi, I. Russu, V. Iamandi, Iacob Paladi, I. Donici, Matei Ziloti şi D. Râşcanu (o. c. 15). Comisia luă ca normă în fixarea rangului de *dvoreanini* hrisovul lui C. N. Mavrocordat Vodă din 1734 Martie (7242) în care se înşiră aceste boerii mari: vel logofăt, vel vornic, visternic, hatman, postelnic, camaraş, agă, spatar, ban, comis, căminar, paharnic, sardar, stolnic, armaş, medelnicer, clucer, sulger, pitar, *jitnicer*, logofăt al doilea, postelnic al doilea, logofăt al treilea. Potrivit acestor norme, dovedindu-se că T. Râşcanu era jicnicer încă de prin 1733 i se recunoscu lui D. Râşcanu şi lui Matei Râşcanu titlul de dvoreani alăturea cu cele 102 nume de boeri ce s'au înscris în „родословныя книга" din 1821, iar lui Grigore Râşcanu fiul mai mic a lui Ioan i se recunoscu titlul abia în 1835.

D. Râşcanul banul e în capul mişcării boerilor din Chişinău pentru întocmirea unei case obşteşti a dvoreanilor. Dăm în întregime acest act „după copia fotografiată în lucrarea jubilară amintită mai sus (pg. 8).

„Fiind că după socotinţa obştească nu numai pentru

cheltuelile cele neapărate a aleşilor deputaţi, dar şi pentru alte a obştii priincioase cheltueli, s'au hotărît prin această socotinţă a Inalt Preosvinţitului mitropolit şi exarh, din parte clirosului bisericesc, iar din parte cinului politicesc de către toată dvorianstva pomeşnicilor, ce sau aflat faţă şi au dat glasurile lor pentru obşte, ca să să deie din parte tuturor celor ci au venituri de moşii, din drepti veniturile a unui an la zece lei giumătate de leu, precum şi mănăstirile celi rămasă din driapta Prutului şi au moşii în oblasta Basarabiei, afară de schiturile şi preuţii din oblasta acasta, care să să strângă în casa obştească şi de acolo să să întrebuinţăze numai întru cele obştii cunoscute dvoreanstvii, şi cu iscăliturile celor ce să află de faţă în capitala Chişinăului. Spre acasta acum sau numit şi sau hotărât casăeri pe dmlui spatar Ioan Başota i dmlui comis Alexandru Panaite, i dmlui Iordachi Donič şi pe dmlui Pavli Măcărescu vtori post. care cu patrioticească râvnă au priimit a să însărcina cu acastă obştească trebuinţă. Dar cu acastă legătură ca având temeiu şi zapis iscăliturile noastre, acum să să poată şi împrumuta cu zapisăle dumilorsale, ca să pue în casă sărmaia mai întăiu de patru mii galbeni trebuincioşi pentru unire deputaţilor spre cheltuiala pornirii atât a mergerii cât şi a întoarcerii, nesocotindusă nimică a darurilor acele avănd a să face după ce di pe urmă povăţuire a obştiei aceştie, banii cari să vor împrumuta măcar că au să să strângă după ce de obşte mulţămire a pomeşnicilor ce va ave moşie mică şi mare atât de aice, cum şi cei de ceia parte, cum şi a mănăstirilor; şi nimene nu poate rămâne a să arăta nemulţămit la un obştesc sfat şi hotărîre, dar când să va întâmpla împedecare iscăliţii vor fi răspunzători căsăerilor din partea obştiei şi cari va împlini de la noi şi obştiia va împlini de la aceia, căci cugetul cel mai temelnic şi pentru adevărată trebuinţă obştească sau făcut legătura acasta care va ave putere şi tărie ei la orice loc să va arăta.

In Chişinău luna Iunie 12 anul 1814

Gavril exarh Chişinăului şi Hotinului, *Dimitrie*

Răşcanu ban, Ioan Başotă spatar, T. Başotă ban, *St. Râşcanu* comis, I. Sturza spatar, Maior Şeinovici, Matei Donici stolnic, D. Bucşenescu spatar, Iancu Rusu, I. Firich cavaler, Zamfir Rali căminar, Dinu Rusu, Sandu Teodorini titular sovetnic, Toma Stamate paharnic, Iordachi Donici, Filactachi Caplesco, I. Gane, D. Donici clucer, N. Done pah. M. Canta, Sim. Glavce jitnicer, Gh. Gheorghiu, I. Sechiraş, *Matei Râşcanu* stolnic, I. Iamandi, A. Panaite comis, C. Sterpu, *Iordachi Râşcanu*, I. Străjescul, V. Caţichi, I. Ianov, C. Armaşu, Lupul Roset medelnicer, Nic. Catargi sovetnic, Petre Catargi, Nic. Catargi general pomeşnic, Enachi Păun, V. Boţan, Stef. Teodor porucic, Isaia Lupu, Iordache Bantaş, T. Crupenschi, Gh. Costandachi, Gh. Melelis, Toma Paninopulo, Gavril Terente postelnic, A. Nicolai, Gr. Ursu, C. Cuţico, I. Canta, Iordachi Gafencu sulger.

In acelaş an 1814 Decem. C. Râşcanu ban e trimes în delegaţie la Petrograd ca să depună giurământ de credinţă către Ţar din partea nouei provincii (oblastii) a Basarabiei, împreună cu D. Bucşenescu spatar şi I. M. Sturza spatar.

D. Râşcanu ocupă cel întăi locul de областные и губернскіе предводители дворянства" între 1816—1822 „Рышканъ Димитріи Константиновичь Над. сов "

El moare în 1831 Aug. cum cetim în inscripţia mormântală: „Aici se odihneşte trupul sfetnicului Dimitrie „Râşcanu săvârşit la anul 1831" (Opinia IX, 1723).

Soţia sa Maria născută D. Sturza spatar a murit în 1832, cum sună inscripţia de pe lespedea mormântală la Râşcanovsca „здѣсь | покоится праху | надворной совѣтнцы | Маріи Рышканова | урожденнои Стурза | скончавшеися 1832 года. Августа 28 усла=Aicea se odihnesc rămăşiţele Mariei Râşcanului sfetnicului de Curte, născută (D.) Sturza, săvârşită la anul 1832 Aug. 28 zile."

19) *Matei Ion Râşcanu* stolnic. Işi dispută şi averea şi rangul cu vărul său Dumitrachi. In 1803 ni e dat stolnicul Matei Râşcanu ca avînd 9 slugi scutite de bir (Uri-

car VII, 371). In catagrafia Basarabiei din 1817 (Halipa Труды, III), îl găsim pe stolnic Matei stăpânind următoarele moşii: Spărieţii, târgul Tuzără, Novacii, poşta Bărăiacului la Orhei, la Codru, Tocenii; la Greceni, Paicul şi Manta; iar la ţin. Iaşii (azi Bălţile) Copăceanca.

In condica liuzilor ni e dat Matei stolnicul Râşcanu cu 10 liude la Tuzara, având a plăti 104 lei birul lor anual (Uricar VII, 371). Matei Râşcanu stolnic iscăleşte în 1814 alcătuirea casei nobililor din Basarabia.

20) *Iordachi A. Râşcanu.* Ramura basarabeană a Râşcanilor dacă a jucat un rol la începutul vieţii secl. al XIX, în persoana celor trei veri: Dumitru, Matei şi Grigore, cari atât prin averile lor proprii cât şi prin căsătoriile făcute au izbutit să se impună altor familii mai vechi sau să se încadreze între ele, pe noi ne interesează mai mult ramura din Moldova, care în persoana lui Iordachi Râşcanu a rădicat rolul politic al familiei, înscriindu-şi numele la faptele hotărâtoare din istoria Moldovei, tocmai în pragul renaşterei sale naţionale.

Cariera politică a lui Iordache Râşcanu a avut suişurile sale până la rangul de vel vornic al ţării de jos. E căminar între 1803—1821. Vodă Mihai Suţu îl face vel spatar în 1821 Febr. 27 (pg. 240, 335). Supt căimăcămia lui Stefan Vogoride ajunge vel vornic al politiei (pg. 146, 334) [1]) apoi vel vornic al ţării de sus în 1822 Noem. 21 (pg, 263); apoi prezident al divanului criminalicesc, post creiat din nou de Ioniţă Sturza Vodă în 1825 Dec. (pg. 284). Are 7 teşcherele turceşti de serviciile făcute Turcilor în multe împrejurări (pg. 334, 336, 356 etc.).

Prin însurătoarea sa cu Paraschiva C. Lambrino el ia de zestre moşia Drăguşeni de la Vaslui, pe Stavnic, aşa că mută centrul aşezării Râşcăneşti la Drăguşani în loc de Frenciugi, şi prin sporul părţii economice, a fost dat să rădice treptele boeriilor până la cea mai mare de vornic

---

1) Jalnica tragedie v. 2457. „Pe căminarul Râşcanul iarăşi îl orânduesc al patrule vornic să fie în divanul pământesc (Let. III, 393).

în divanul lui Stefan Vogoride Caimacanul Moldovei în 1822, şi să ia parte activă la desfăşurarea evenimentelor din 1822 cu venirea în scaun a domnilor pământeni.

Iordachi Râşcanu luând în căsătorie pe Paraschiva C. Lambrino, hultuieşte de două ori ramura Râşcănească pe tulpina Cuzască, căci mama Paraschivei era Aniţa Lambrino, fata Mariei Cucoranul, nepoata lui Miron Cuzea.

Dacă mătuşa sa Tudosiica a dat naştere cu barbatul ei la ramura din Ioniţă Cuza spatarul, nepotul se căsătorise cu o strănepoată a lui Miron Cuza. El luă ca zestre „o moşie în ţinutul Vasluiului întreagă anume Drăguşănii cu scrisorile ei, cu vad de moară în Stavnic şi cu crâşmă la drumul cel mare“ (pg. 58).

21. *Drăguşănii.* Cea mai veche ştire de satul Drăguşăni o avem în uricul lui Ilie Vodă din 1443 Mai 31 (pg. 1). Trăiau pe atunci fraţii Jurj Drăguşanul şi Alexa, cărora Vodă le întăreşte satul Drăguşăni pe Stavnic „село на Ставницѣ нанмѧ Драгѹшанє“; satul acesta le este lor numai *ocină* „щоже єст отнина их“ nu *moşie* „дѣдининѹ.“ Mai spune uricul că pot „să-şi descalece sat la fântâna Holmului“ „крѫница холмѫ да осадѣт собѣ село.“

Dreptul ce-şi capătă cei 2 fraţi de a-şi aşeza sat la fântâna Holmului, arătă că puteau să-şi aducă oameni străini, hrisoveliţi, ca să descalece acolo aşezări de case, întru cât în preajma locului se dă şi „loc de prisacă“ „мѣсто тѹ пасѣкы,“ pe care urmaşii o pomenesc sum numele de „prisaca lui Gherasim.“

Intărirea ce le-o da Iliiaş Vodă în 1443, arată că părinţii lor erau morţi şi cei 2 fii îşi iau privilegiu de stăpânire pe *ocina* lor; deci cei doi fraţi *Jurj* şi *Alexa* erau Drăguşani, ficiorii şi nepoţii lui *Dragoş*.

In suretul ispisocului din 1508 Febr. 16 se pomeneşte de acest *Dragoş de la Stavnic* [1]), ea cel mai vechiu stăpân al locului.

---

1) Nu putem stabili nici o legătură între acest Dragoş de pe Stavnic şi toţi ceilalţi Dragoşi. amintiţi în uricile secl. al XV-a.

A) *Dragoş* de la Poarta e nepotul lu' Luca Arbure parcalab de Suceava. (I. Bogdan o. c II 141).

In acel an îşi iau privilegiu de stăpânire pe Drăguşani următorii nepoţi şi strănepoţi de ai lui Dragoş; Trifan Chintea;—Maruşca;—Petre, Magdalina şi Sofiica fiii lui Ivan; toţi nepoţi lui Dragoş de la Stavnic (pg. 8). In acest uric găsim simburele împărţirii Drăguşanilor pe 3 bătrâni; pe unul venia Toma Chintea, pe altul venia Maruşca, pe al treilea veniau copiii lui Ivan.

Din înşirarea numelor din cele 2 urice am putea face următoarea încrângătură pentru primele serii de stăpâni în Drăguşani, dată în pagina următoare.

Documentele tac despre Drăguşani de la 1508 la 1586, când găsim un mănunchiu de 4 zapise româneşti, cele mai vechi ce cunosc eu în Moldova, scrise de un popa Andone din Cheldeşti, în casa lui Nicoară Bantăş, vornicul satului. Proprietatea în Drăguşani a curs în mod normal din tată în fiu de la cei 5 *bătrâni* stăpâni ai satului, a căror proprietate a împărţit'o prin uric Bogdan Vodă în 1508. In răstimpul de 80 ani s'au scurs 2—3 generaţii. Cele 4 zapise moldoveneşti vorbesc de urmaşii din Maruşca, fata lui Ivan Chintea. Această Maruşcă a fost căsătorită cu Gaspar Jurie, şi a avut 5 copii: Tudora căsătorită cu Ţiţul, Giurgea

B) *Dragoş* Stăniţescul, e fiul Manului, frate cu Popa Iuga a cărui ficior e vestitul Mihail Logofătul, tatăl Maruşcăi (idem I, 402).

C) *Dragoş* Zamă trăeşte sub Alexandru cel Bun şi e tatăl lui Ion Zamă (idem I, 490).

D) *Dragoş* de la Leţcani ţine pe Anuşca fata lui Severin (idem I, 278).

E) *Dragoşe* de la Ţigănei în Dimaci are de frate pe Alexa, Jurj şi Jurco (idem II, 46).

F) *Dragoşe* de la Floreşti pe Policin are de fraţi pe Ion şi Trif; e fiul Mălinei, fata lui Bârsan (idem II, 76).

G) *Dragoşe* de la Mireşti pe Sohului are de fraţi pe Jurj Cărmeala, Drăgălina şi Stan (idem II, 87).

H) *Dragoş* de la Harbuzi are de frate pe Ivaşco; de moşi pe Ghedeon Harbuz, pe Fătul Harbuz (idem II, 105).

I) *Dragoş* de la Fauri şi Bălneni pe Bistriţa (idem I, 125).

J *Dragoş* de la Mireni pe Tutova, are de frate pe Ion, Drăghiţă şi Anghelina ficiorii lui Duma Tătăranul (idem I, 284).

K) *Dragoş* de la Marcoviceni (Vaslui) are de soră pe Nistra, şi de copii pe Avăr, Stanciul şi o altă fată (idem II, 202).

L) *Dragoş* viteazul „miles aurae“ de pe Necbid, Bacău era stăpânul „câmpului lui Dragoş, cea mai veche amintire în actele secl. XIV-a şi XV-a (idem I, 248).

1. Dragoş de la Stavnic

2. Drăguşanul (dscalecă prisacă) — Drăguşanul (Gherasim ia naştere satul „Драгѹшанє"

3. Jurj (Drăguşanul — *Alexa* [1]) (iese din sat şi dă naştere satului *Alexeştii* pe Vilna (la Vaslui)

4. fata căs. Toma *Chintea* [2]) recte (Кинде)

5. Trifan Chintea 1/2 — Ivan 1/2 — X 1/2

6. Maruşca Petre, Magdalina, Sofiica

1) Alexa îşi avea case pe Vilna „где бил дом Плешни". (I. Bogdan, Doc. lui Stefan cel Mare II, 14). Despre înrudirea lui se dă un arbure genealogic nu cu puţine greşeli; reţinem însă din acte spiţa lui Alexa, mutat cu aşezarea pe Vilna,

Alexa vataman

Rahota, Sora, Jurj, Pantea, Juga

Vlasin

Anuşca Elisafta Ion, Ion, Mihul, Andruşco, Parasca, Armanca

2) Socotim că Chintea, e dat rău de traducătorul uricului din 1508 în loc de *Ghindea*, nume cunoscut în diplomatica sec. al XV; un Toma Ghindea, fără titlu, apare în primii ani de domnie ai lui Stefan cel Mare (Ion Bogdan o. c. indice).

păhărnicel, Nastea, Agahia Şonia, şi altă fală căsătorită cu Bantăş cel bătrân. Cumpărător tuturor părţilor este Necoară Bantăş vornicul satului, în a cărui casă se scriu şi zapisele de către popa Andone din Cheldeşti, şi cum venea nepot de soră vînzătorilor, vînzarea se face nu atât pe bani, cât pe schimb de lucruri. Aşa Necoară dă 30 taleri şi 6 cai, 6 coţi de felendrăş, 1 cobuc poleit, şi un postav turcesc de un rând de haine (pg. 10—12). Toţi vânzătorii îşi aveau părţile lor în bătrânul din mijloc al Drăguşanilor, şi potrivit obiceiului pământului şi-au întrebat „rudele". Pentru a şti cari erau aceste rude, îi vedem pomeniţi ca martori în zapisele de vânzare.

Iată ce anume găsim, cei mai mulţi având mici slujbe: Gheorghe vornic, Coace Pâtru vornic, Cristea şetrar, Buciumaş vornic, Patraşco Purcel, Ciolpan clucer, Buză logofăt, Danăilă pah., Ionaşco cupar, Albotă parcalab. Poiană stegar, Nenea şetrar. popa Lupul, Caucea, Focşa, Simeon, Vasile, Dumitru şi Loghin.—Din 5 stăpâni la 1508 găsim 24 la 1586. Varietatea numelor, boeriilor mici a multora dintre ei, arată că din Drăguşani au roit un mănunchiu de mici boerinaşi, din cari unii au râdicat treptele boeriilor, ca Ciolpăneşti, Albota, Bucium şi Bantăş, pământul fiind stupul de unde au roit elementele de stat.

Trec la mijloc încă 50 de ani şi iar apar o serie mare de zapise, cari vorbesc de transmiterea proprietăţii prin cumpărături la Andoca şi jupâneasa lui Măriuţa. Unind arătările zapiselor de vânzare, am putea întregi spiţa de neamuri plecând de la 1508 încoace, dar numai pentru urmaşii din Maruşca, după cum arătăm în tabloul de la pag. următoare.

Ca observare socială reiese din acte că mai toţi proprietarii din Drăguşani erau boerinaşi, cu aşezări de case, de prisăci şi livezi; deci de la început se deosebesc Drăguşanii ca un sat mai răsărit faţă de altele. Aşa zapisele vorbesc de vânzări de case, în deosebi de moşie. Încă din 1586 Bantăş îşi avea case durate, cu loc împrejmuit şi cu alte nămestii în juru-i „домъ съ мѣст и плоти въ ѡкрстѣ

6. Marușca
căs. Gaspar Jurie
$^1/_2$ din mijloc

7. Tudosia căs. Țițul — Giurge paharnic — Nastea — Agahie căs. Șoinea — X căs. Bantăș bătrânul

8. Anița căs. Voico — Irina căs. Ilea șetrar — Anca călugărița — Necoară Bantăș vornic, cumpărător

X

9. Andrei armaș — Palaghia căs. Kiul — Dumitrașco

Apostol

10. Tudosie căs. Cerchez — Dumitrașco — Ionașco Chiul — Nastasia

тон дом" (pg. 15). In această casă se scriu zapise, se adună marturi de iscălesc ; era casă de vornic, și tocmai în 1634 Ghenar 5 urmașii lui Bantăș o vând cu 50 taleri lui Bârsan dvornic și jupânesei sale Anghelița ; iar moșia partea lor din Drăgușani, o vînd numai cu 20 taleri. O casă mai scumpă de două ori și jumătate ca o moșie ! Nu degeaba a eșit în popor vorba, ce se zice de cel prăpădit și fudul „nu se vede pe sine ce-i' și mai întreabă de *casa vornicului*".

Un alt stăpân de casă bine durată în Drăgușani a fost Toader Scântee. ce se trăgea din Giurgea paharnicul de la 1586; el și-a vândut casa Băntășeștilor, cari la rându lor o vînd în 1637 Noemb. 10 cu 30 lei lui Necula vătavul Hatmanului Gavril Lupul. Necula vătavul vinde casa în 1641 April 15 lui Cerchez. cu 30 taleri' (pg. 21).

Nu se vede oare în acest fapt simburele obiceiului din Moldova că boerii proprietari să-și facă palate pe la țară, cari stau în contrast cu moșia și mai ales cu starea economică a țăranului? Ca vornicul Bantăș să aibă în Drăgușani case de 50 taleri la o moșie numai de 20 taleri,

însamnă că prisosul de cheltueli le scotea din *slujbă*, din boeria de vornic.

Un alt fapt social se observă din mersul proprietăţii la Drăguşani. Foarte mulţi din răzeşi nu mai stăteau cu locuinţa în satul Drăguşani, care din vechi îşi avea altă vatră de cât cea de astăzi, după cum reiese din hotarnica mai nouă, că şi-ar fi mutat vatra după 1750 (pg. 320), Absenteismui permanent, mutarea lăcuinţii răzeşului au fost puternice motive ca să se grăbească cu vinderea pământului, întru cât nu le aducea mai nici un folos.

De acest al doilea prilej s'au folosit clucerul Andoca şi a intrat ca cumpărător mai în toate şurinile răzăşeşti din Drăguşani.

Andoca pitarul ni e cunoscut din actele Petreştilor de la Vaslui, acte comunicate de d. Gh. Teodor, inspector agricol, şi copiate în al XX volum ms. al Suretelor şi următoarele. In jurul lui Andoca pitarul şi apoi clucerul se formează iarăşi trupul întreg al Drăguşanilor, aşa cum l'au avut stăpânii săi în secl. al XV-a. Jurj şi Alexa Drăguşanul. După 200 de ani de fărămiţare a proprietăţii în Drăguşanl, ea se adună la un loc în mâna clucerului Andoca, pentru a se adeveri jocul permanent al proprietăţii rurale, că pe când unele se fărămiţază, altele se rotunzesc mărindu-se:

Iată toate cumpărăturile Andocăi zlatarului şi a giupânesei sale Măricuţa:

1). 1642 Oct. 15. Cumpără cu 40 lei partea lui Gr. Ţapul, Gavril, Sava şi Marica (pg. 23).

2). 1642 Oct. 25. Cumpără cu 60 lei partea lui Dumitraşco Bantăş şi a Palaghiei. (pg. 22).

3). 1642 Noem. 1. Cumpără cu 70 lei de la Iani treti pah. casa şi ocina de pe Bârsan vornic (pag. 24).

4). 1644 Mai 9. Cumpără cu 6 zapise dând 85 lei toate părţile Scânteeştilor din sat din Dragoşani $^6/_8$ din $^1/_2$ de sat, adică un bătrân întreg. (pg, 26). Vasile Vodă le întăreşte cu ispisocul său din 4 Iunie 1644.

5). 1644 Sept. 20. Cumpără cu 50 lei din partea din

mijloc de la Dumiiraşco Bantăş şi Palaghia ficiorii lui Nicoară Bantăş, cum însă partea lor nu era curată, ei trebue să susţină un proces cu Visarion Bogza şi abia în 1646 Sept 18 câştigă procesul la divan. (pg. 33).

6). 1644 Oct. 4, cumpără cu 60 lei partea lui Gh. Ţapul, a patra parte din trupul Căuceştilor (pg. 74).

7). 1644 Oct. 4. Cumpără cu 70 lei partea lui Damian Şurinescul şi Bejan cu ai lui tot din trupul Căuceştilor (pg. 75).

8). 1647 Ghen. 2. cumpără cu 30 lei din partea de mijloc de la Andrei şi Apostul veri, partea de pe moşul lor Condrea (pg. 37)i

9). 1647 Sept. 22. cumpără cu 5 taleri partea lui Costantin nepot Andreicăi din bătrânul Căuceştilor [1]) partea lui Dan (Surete ms. XX. 428).

10). 1649 April 10. Cumpără cu 7½ lei partea lui Istrate, Gligore şj Olentie din trupul Căuceştilor (pg. 76).

11), 1650 Ghen. 2. Cumpără cu 30 lei partea feciorilor Ilenei de pe Gherasim (pg. 39),

12). 1651 Mai 15. Cumpără cu 40 lei partea lui Apostol (pg. 40).

13). 1654 April 20. Cumpără cu 10 lei partea Mariei şi D. Rusul din trupul Căuceştilor (pg. 77).

14). 1655 Mart 1. Cumpără cu 20 lei partea lui Cerchez ginerele armaşului Andrei (pg. 41).

15). 1656 Iunie 10. Cumpără de la Gr. Ţapul tuspatru bătrânii, din trupul Căuceştilor câte cu 40 lei bătrânul şi 8 lei pe deasupra de bătrân (pg. 77). Vodă Gh. Stefan întăreşte această vânzare prin ispisocul său din 29 Iunie acelaş an (pg. 42).

---

1) Bătrânul Căuceştilor venia în jos spre Căzăneşti până în pârăul Ţărincuţei ce se varsă în Stavnic şi „se vede că acei Căuceşti ciau fost mai din vechi moşinaşi erau şi şezători pe acel loc în partea din gios cu satul deosăbit a lor, unde selişte veche este de faţă, care selişte însăşi hotarnica din 7240 a lui Patrău şi a Străzăscuiui o înşămnează“ (pg. 69). Iae mai jos zice: „este o mare dovadă că acea selişte veche a Căuceştilor este de moşia Drăguşanilor, unde acolo mai în urmă a avut şi postelnicul Bucium aşezarea sa“ (pg. 69).

16). 1657 Ghenar 20. Cumpără cu 25 lei părţile ficiorilor Nastasiei Pălicăşoaia cu prisacă, din trupul Căuceştilor (pg. 72).

17). 1657 Aug. 20. Cumpără părţile ficiorilor lui Andronic Picioroagă din trupul Căuceştilor (pg. 81).

18) 1667 Febr. 2. răscumpără 12 pământuri de la călugării de la Bârnova pentru o moarte de om (pg. 43).

Insămând toate zapisele lui Andrei paharnicul vedem că el a deslocat din Drăguşani 60 de răzeşi cu suma de 650 lei.—Pentru înţelesul acestora dau în tabloul alăturat împărţirea trupului Drăguşanilor pe bătrânii şi toţi răzeşii vînduţi cătră Andoca pitarul.

Andoca nu-şi avea aşezarea în Drăguşani ci în Petreşti; numai aşa ne explicăm încetineala cu care a cumpărat bătrînii din Drăguşani; incepând de la 1642 zapisele lui de cumpărătură merg până la 1667; adică 25 ani. Răzeşii de Drăguşani trăind prin alte sate, ei n'au putut da naştere la o viaţă mai intensă în Drăguşani; şi dacă Băntăşeştii şi auz idit case, au făcut mori, iaz în Stavnic, apoi nămestii multe pe lângă casă, intrând Andoca clucerul ca stăpân a sporit viaţa economică a Drăguşanilor; face 2 heleştee în Stavnic, îşi rădică case temeinice, face moară în Stavnic şi *zideşte biserică*. Prezenţa unei biserici într'un sat e semn vădit că ori s'a sporit numărul sătenilor, ori s'a sporit viaţa economică a satului prin proprietarul ei. Cazul de al doilea s'a petrecut cu Andoca. El e primul ctitor al bisericei din Drăguşani, de şi astăzi nu posedăm nici o urmă de ctitoria lor. Biserica ei au zidit'o în seliştea veche, care a durat până cătră 1750' când satul şi-a mutat vatra. Ca dovadă că biserica din vechea selişte a Drăguşanilor e ctitorie Andocească e faptul că clucerul Andoca o trece în foaea de zestre ce el dă fetei sale Sanda în 1668. Biserica dar s'a zidit cătră 1660, din bârne cum sînt cele mai multe din bisericile răzeşeşti de la Vaslui.

In foaea de zestre, scrisă şi subscrisă de Andoca ftori clucer în 1668 Aug. 10 (pg. 82) se zice: „şi iam dat şi un „sat anumă Drăguşăni la Vaslui cu casă bune cu do hă-

Village	Part	Share	Holders
Drăgușani	1/3 Căucea, *jos*	1/4	Nastasia Pălirășoaia—Patrașco[33], Stefan[34], Gligorie Bucinmaș[35], Constantin[36], Vasile[37], mănăstirea Bârnova are 12 pământuri p. moarte de om. Petriceaico—Butimau—Gligore[50], Olentie[51], Maria, Istratie Hrib † Chelsia—D. Rusul hiastru. Focșa—fata † Vlasie[49].
		1/4	Bozianul—Ionașco[43] Capcea—fata † Ionașco[47]. Antonia—Ionașco[46]. Păscălița—V. Beșină[42], Mihail[45], Ionașco[44], Costantin[48].
		1/4	Picioroagă—Andronic—Ursul[39], Gligore[40], Bejan[41], Ileana[38], Gavril[59], Ionașco[60]. Ciulei—Rusoae—Alexa[35], Vasile[36], Dumitru[37], Gavril[38]. Drăgușanul—Vasile—Sohiica[23]—Gheorghița[24].
		1/4	Șurinescul,—Sofiica—Damian[26]. Dan—Andreico— Țapul— / Capracea— —Gligori[31]. —Marica † Costandin[30], —Gavril[29] —Sava[32].
	1/3 Gherasim, *mijloc*	Marușca † Gaspar Jurie	Tudosca † Țintul...—Necoar Bantaș— —Dumitrana[27] —Palaghia[28]
			Giurgea pah.—Anița Voico...—Nec. Bantăș
			Nastea...—Nec. Bantăș
			[Gherasim—Condrea—Vasile—Onacă] Irina șetrăroae— —Andrei armaș —Tudosia Cerchez, Dumitrașco Agahie Șoinea—Anca călugărița—...—Apostol
			Bântășoaea—Nicoară Bantăș— Dumitrașco—Năstasia Palaghiia — Ionașco; Chiul.
	1/3 Scântee *sus*	1/6	Necoară—Maria—Andrei[23], Isăilă[24], Vasile[22], Gligorașco[21].
		1/6	Patrașco Scântee— ... —Pospănt Istratie...[20] ... —Obrejia...[21] ... —Ciomărtan...[16] ... —Andrei[17], Candachia,(Turina)[18] Tudosica[19]
		1/6	Patrașco Boldescul[14].
		1/6	Eremia Scântee— Draghina—Nicoară[14], Vasile[15] Isaiiă— popa Scântee[10]. Gligore[11], Grozava[12], Nastasia[13].
		1/6	Vasilca agoae,—Marica—Toma Birtoc— Neculai[7], Andrei[8], Patrașco[9] —Cârjă Birtoc[6]
		1/6	Coste Scântee—Mihăil — Patrașco vatav[1], Gugiul[2]. Danilă popă[3], Marica[4], Scântee[5].

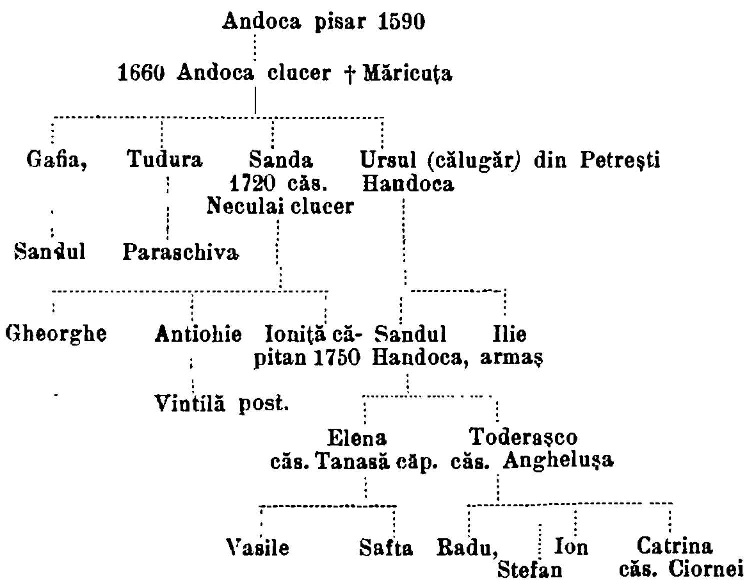
„leşte şi cu băsărica şi cu moară în Stavnìcu pe lângă·
„haine odoară, cai, boi, vaci, stupi şi epe, de toate cum
„să cade unii fete şi ce trebueşte.“

De la 1668 stăpânirea în Drăguşani a curs în mâna
Sandei [1]) fetei lui Andoca clucerul, şi a barbatului ei Neculai clucer până la sfârşitul secl. al XVII. Neculai clucerul moare, iar Sanda cluceroaea apucă domnia a doua a lui Mihai Racoviţă—cătră 1708,—când intervine o năpaste de bani pe capul lui Antiohie căpitan ficiorul Sandei cluceroaea.

In acest răstimp viaţa ţăranilor din Drăguşani se înrăutăţeşte. Unii din răzeşi vânduţi lui Andoca clucerul cad în stare de vecinătate, fenomen comun satelor noastre ; şi după 20 de ani, de când intrase Andoca deplin stăpânitor în Drăguşani, găsim 8 ţarani vecini purtând pâră cu Stefan spatarul la divanul lui Duca Vodă în 1671 Iulie 25.

---

1) După actele Petreştilor s'ar putea înjgheba această spiţă Andocească (Surete ms. XX).

In şedinţă plenară cei 8 săteni îşi recunosc vecinătatea şi prin zapis ce dau la mâna lui Stefan spatar deelară „că neam apucat noi de iznoavă să him dumisale drepţi vecini săi lucrăm la tot ce ne va pune“ (pg. 44).—Dar dacă ţărănimea începuse a cădea mai mult din situaţia sa de oameni liberi, nici marele proprietar nu era scutit de fluctuaţiile vremei, mai ales când proprietarul avea raporturi cu fiscul şi eşia rău din slujbele sale băneşti.

Aşa a păţit căpitanul Antohi cu slujba desetinei de la Tecuci. După sistemul timpului ori ce domn nou venit în scaun îşi vindea veniturile sale la mezat pe la diferiţi boeri după judeţe şi după felul venitului. Banii se încasau imediat de cămara domnească, căci nevoile domnului erau urgente şi pe dânsul apăsındu-l creditorii şi bacşişurile pe la înalţii demnitari Turci.

In 1708 venind Mihalachi Racoviţă domn pentru a doua oară în scaun grăbi cu vânzarea veniturilor ţării. Se strigară la cochiivechi, şi pentru desetina din stupi şi mascuri de la Tecuci se prezentară 2 boeri: C. Costachi vel visternic şi Adam Luca vel sulger. Dar odată slujba cumdărată de însuşi marele visternic el o trecu altora; şi se şi prezentară 3 cumpărători: Antiohie căpitanul ficiorul Sandei fata lui Andoca clucerul şi cu doă soţii ale sale: Sârbul şi Gavrilaş. „Trebuind bani în grabă pentru slujbă“ s'au luat de la 2 turci Calafat şi Mehmet Iazagi din Focşani 2 pungi de bani—1000 lei vechi—şi „au dat la cămara domnească“ dobânda privindu-i pe cei 3 cumpărători. Antohie nu merge bine cu slujba desetinei, şi rămâne dator din slujbă cu 386 ughi şi 1 leu, iar din desetina de pe stupii săi şi ai mamei sale încă cu 70 ughi; deci cu un total de 456 ughi şi 1 leu. Antohie fuge în ţara muntenească, iar cei 2 boeri: Costachi şi Adam plătesc datoria cu dobândă cu tot în somă de 556 ughi şi 1 leu (pg. 46). Trece vreme la mijloc. Vine Mavrocordat Vodă, apoi D. Cantemir; vine războiul de la Prut, căimăcămiile turceşti din 1711; apoi domnia lui Mavrocordat Vodă a doua oară. „Antohi umblând cu câteva feluri de meşteşu-

guri fiind vremile tulburate din zi în zi delungând vremea până când au stătut la judecată" (pg. 48; 91). Racoviță Vodă îi trimete la D. Macri vel ban, și el le face izvodul de 556 ughi. Neavând el cu ce plăti datoria, se hotărăște de Vodă ca C. Costachi vel vist. să ia pentru sine satul *Drăgușani* și Șendreștii; iar Adam Luca sulgerul să ia satul Dănceni pe Zeletin la Tecuci; dar amândouă aceste cu drept de răscumpărare din partea fraților sau rudelor „iar cine din frații lui Antohie ar vrea să le cumpere să dea nești bani cu dobânda ce ar face și atunci să-și ia moșiile."

Și așa în 1719 satul Drăgușani a trecul prin vânzare silită în mâna lui C. Costachi visternicul, după ce stătuse 51 ani în mâna lui Neculai clucerul tatăl și Antohi căpitan fiul. Mihalachi Racoviță dă carte de judecată în 21 Mai 1719 (pg. 49); și de oare ce noul stăpân a mai avut de furcă cu rudele lui Antohie își reînoește titlul de proprietate în 1730 la Gr. Ghica Vodă „ca să-i fie și de la domnia „mea dreptă ocină și moșie și uric nerușeit stătător în veci" (pg. 92). De ce se temea n'a scăpat, căci Vintilă post. ficiorul lui Antohii căpitanul, redeschide procesul îndată după moartea tatălui său și a lui C. Costachi logofătul. Procesul se judecă din nou în 1742 Noembrie 25, cu Vasile Costachi stolnic și boerii divaniști dau rămas pe Vintilă post. după vechile judecăți supt Racoviță și Ghica și „încă să aibă Vintilă post. a aduce și scrisorile ce sânt la dânsul pentru moșiile acestea" ceia ce a și făcut, căci scrisorile se găsesc și azi în mâna proprietarului moșiei (pg. 51).

Vasile Costachi pah. ținea în căsătorie pe Ilinca fata lui Iordache Catargiu spatarul. Ivindu-se certe și neînțelegeri, se cere divorț; cum însă „pentru prepuse lucruri" nu se putea lăsa jupâneasa Ilinca fără subsistență, sfatul familiei hotărăște și V. Costachi admite ca să se dea „pentru chivirnisala și hrana vieții" satul Drăgușani cu casele „ce sânt făcute de mine, ca să fie de odihna ei cât îi va „lungi Dmzeu viața, iar din bucate ia dat să se folosască „de 60 oi, 40 stupi, 4 boi și 4 vaci." Aceasta în 1752 Noemb. 15 (pg. 52).

Ilinca Costachi moare; iar moşia rămâne la mâna fiului ei lui Matei Costachi (Negel) sulger, care o stăpâneşte până la 1793 Mart 1, când prin scrisoare de schimb dă moşia Drăguşani postelnicesei Aniţa giupâneasa lui C. Lambrino, şi fata pitar. Moisă Cucoranul, luând în schimb moşiile: Puţenii cu apă, Piţcani, Lungeni, Bălăneşti şi Tupilaţi de la Fălciu şi 2 suflete de ţigani (pg. 56).

A stat dar moşia Drăguşani în mâna Costăcheştilor 74 de ani având de stăpâni pe Cost. Costachi log., pe Vasile Costachi pah., pe Matei Costachi Negel sulgerul [1]).

In mâna lui C. Lambrino moşia Drăguşani n'a stat mult, căci în 1795 găsim că prin foae de zestre o dă fiicei sale Paraschiva măritată cu tînărul Iordachi Răşcanu (pg. 58).

Mireasa aducea pe lângă moşia Drăguşanii, şi un loc de casă în Iaşi la târgul boilor în Muntenimea de jos—pe lângă sf. Haralambie,—5 pogoane de vie la Priponeşti,

---

1) După spiţa neamului Costachi întocmită de V. Mălinescu şi publicată în Gazeta Transilvaniei pe 1842 No. 19; cum şi cea aflată la arh. stat. Iaşi găsim această urmare de generaţii de Costăcheşti.

popa Ioan din Şoldana

Costachi sulger

Gavril Costache vornic căs. Vasilca — Tudosiica Joroae

Costachi — Solomon — Lupul Costachi vorn. căs. Ruxanda — Vasile vornic — Tudosiica Razul

Costantin Costachi log. căs. Ecaterina Iord. Roset

Vasile Costachi ban căs. Ilinca Iordachi Paşcanu

Grigore clucer căs. Maria Cantacuzino — Matei Costachi Negel post. căs. Casandra C. Costachi — Mitrop. Veniamin Costachi — Şerban Negel vornic

10 suflete ţigani cu bucatar şi vezeteu, 30 capete de vite mari, 50 stupi, o butcă cu 6 cai şi 2500 lei, şi odoare, scule, haine şi de ale gospodăriei (135 bucăţi). Iar mirele aducea ca zestre părinţască o casă cu jumătate de loc din ograda sa din Beilic, 6 pogoane vie cu livadă la valea Cozmoaei, 3 ţigani, 32 vite mari, 60 stupi—o prisacă—, şi odoare, scule, haine şi de ale gospodăriei (pg. 59). Cu aceste bunuri materiale îşi începu Iordachi Râşcanu bogata sa carieră politică, care l'a pus pe vremea sa în primul rând făcând să i se treacă numele în faptele istorice, la o răscruce de vremi ca cele de la 1821.

22. In raportnrile sale familiare, Iordachi Râşcanu a fost centrul tuturor afacerilor. Potrivit dorinţei lăsate de tatăl său cu limbă de moarte prin izvoadele iscălite de Iacov Mitropolitul, Antonie Episcop de Roman † 1796; Iordachi înzestră pe sora sa Ecaterina căsătorită cu D. Miclescu, către 1810, şi cum averea părintească se ciuntise prin datoriile ce aveau să se plătească şi prin măritişul Catrinei Miclescu, el fu silit ca prin calea judecăţii să-şi limpezească situaţia bănească.

Alexandru Râşcanu lăsase celor 3 fii ai săi o avere nu tocmai mare. Trăind el, înzestrase pe fiica sa cea mai mare Maria cu Andrei Holban stolnicul în 1795. Fetei îi dăduse moşia Frenciucii. Lui Iordache însurat şi el către 1796 nu-i dădu moşie, căci lua prin căsătorie cu Paraschiva Lambrino moşia Drăguşănii în hotar cu Frenciucii. Era cea mai fericită căsătorie, întru cât nu se îndepărta ficiorul de trunchiul părintesc, nedespărţindu-i de cât apa Stavnicului. Fata de a treia era mică. In diata ce şi-o face Alex. Râşcanu spatar în 1795 dispune pentru Ecaterina să-i dea întocmai ca lui Iordache, casa din Iaşi, 6 pogoane vie la Cozmoaea lângă Iaşi şi din scule, haine, odoară ca şi Mariei Holban.

Alexandru Râşcanu moare după 1803, şi abia în 1810 Ecaterina e măritată după D. Miclescu, prin înzestrarea ce-i face fratele său Iordachi. Dar Ecaterina trăi puţin şi muri înainte de 1813, cum atestă boerii divanişti în anaforaoa lor

cătră domn din 1815 Februar „înzestrarea Ecaterinei cei mai mici surori ce a rămas în casa părintească, pe care dmlui ar fi căsătorit-o la anii 1810 îndatorit fiind prin limbă de moarte de răposat părintele dmsale... şi întâmplându-să în curând vreme după căsătorie de a răposat şi Ecaterina sora dumisale" (pg. 117).

Rămânând numai doi fraţi Iordache şi Maria Holban, Iordache Râşcanu pleacă 2 şiruri de procese: unul pentru clarificarea hotarâlor Drăguşanilor despre vecini, şi altul pentru sinisforaoa averii părinţeşti.

23. *Hotarăle Drăguşànilor.* Moşia Drăguşănii avea în hotarul din jos Căzăneştii, în hotarul de sus Scheia; în hotarul dinspre apus Frenciucii. Pe trustele laturile s'au purces procese. Incă din 1812 April 2 se aduse mărturia lui V. Nica mazil, ce a fost vichil la Drăguşani mulţi ani sub Matei Negel sulger, sub C. Lambrino medelnicer şi Iordachi Râşcanu căminar, şi arată hotarăle Drăguşenilor despre Ţărincuţa (pg. 60). In ţară erau Ruşii de la 1806. Divanul Cnejiei Moldaviei face o anafora cătră prezidentul divanului, Excelenţa sa senatorul Milaşevici, şi bazindu-se pe hotarnica Drăguşanilor râdicată de M. Patrău vornic de poartă şi Ioniţă Străzescul diac din 7240 Iulie 5 — care lipseşte din pachetul Drăguşanilor — propune ca linie de hotar spre Căzăneşti, o linie comună ce desparte Căzăneştii de Drăguşani până în Stavnic şi de acolo peste Stavnic Căzăneştii de Frenciuci (pg. 63—74). Ruşii se retrag din Moldova şi procesul cu delimitarea Drăguşanilor despre Căzăneşti nu se isprăveşte; căci în 1813 mai găsim o serie de mărturii a oameni buni şt bătrâni megieşi despre hotarăle Drăguşenilor (pg. 109—115). Marturilor li se ceteşte cartea de blăstăm şi jură toţi în biserică pe Evanghelie în faţa protopopului de Vaslui, Nicolae.

Procesul deschis cu Căzăneştii proprietatea Buzdugăneştitor — urmaşi din fata lui Ionaşco Mileseul, — atrăgea după sine deschiderea procesului cu Frenciucii surorii sale Maria Holban stolniceasa. In adevăr la 5 August 1813 Iordachi Râşcanu deschide proces surorii sale Maria Holbă-

nească. La primele cercetări Maria Holban nu vine, nici vichil nu-şi trimete, aşa că boerul rânduit de Domn ca să cerceteze referi domnului la 23 Sept. 1713 de starea procesului. (pg. 116). Iordachi Râşcanu cerea că el n'a luat nimic din averea părintească, din cauză că cheltuelile făcute cu îngroparea tatălui său şi cu înzestrarea surorii sale Ecaterina au întrecut averile rămase.

Pentru cheltueli ni se păstrează un izvod posterior morţii lui Iord. Râşcanu în care se arată datoriile lui Alex. Râşcanu spătar (2962 lei) cheltuelile cu îngroparea şi pomenirile (6471 lei), măritatul surorii cei mici Catinca (4396 lei). îngroparea şi pomenirile la moartea Ecaterinei (2646 lei; total 21,105 lei 18 parale. Pentru acoperirea acestor cheltueli s'au vândut casele din Iaşi, Beilic, cu 18060 lei şi viile de la valea Cozmoaei 12 pogoane cu 3200 lei; total 21260. Deci i s'ar fi venit lui Iordachi Râşcanu din averea părintească numai 154 lei 22 parale (pg. 302)· Cum Maria Holbănească stăpânea Frenciugii, fratele cere parte egală şi să se pună la sinisforă.

Izvodul întocmit pe la 1831, nu cuprindea totul. Iordachi Râşcanu cheltuise mai mult cu înzestrarea surorii sale; din izvodul fără dată dar scris cătră 1810, data măritişului Ecaterinei, se vede că i s'a dat 10,000 lei bani, iar odoare, haine, scule (96 bucăţi) şi o fată de ţigan. (pg. 246). La toate aceste datorii se mai adaugă una. Maria Holbăneasa împrumutase de la fratele său Iordachi încă din 1809 suma de 200 galbeni. Se întâmplă de moare sora lor Catrina. Maria Holbăneasa nu numai că nu voeşte să-şi plătească datoria de 200 galbeni, ci cere de la fratele său parte din averea surorii lor moartă. Supărat de toate acestea, Iordachi căminar deschide proces surori-sa şi cere să se facă averea părinţască *masă*.

Afacerea se cercetează de C. şi T. Balş şi de Alex. Ianculeu, şi se constată că Iordachi Râşcanu căminar după răfuiala generală ramâne cu „*aclirie* în loc de clironomie“. Se citează pravila la §§ sinisfora şi diiata (pg. 120—121), şi dispun ca averea părinţască rămasă celor 2 fraţi

să se facă masă şi apoi să se scoată cheltuelile îngropărilor şi a pomenirilor, datoriile şi înzestrarea surorii lor mai mici Ecaterina „şi prisosul ce va rămânea să se împartă între dmlor drept în doao frăţeşte" (pg. 122).

La această părere a majorităţiii boerilor nu se asociază Lupul Balş log. ci în scrisoarea sa către C. Balş vel log. arată motivele pentru care el face opinie separată. El protestă că în anaforaoa lor „abia am găsit un cap cu ceva crieri întrânsul, că e „încâlcită" şi trebue făcută alta, în care să se cuprindă „numai pentru Frenciuci" şi că „moşia aceasta fiind zestre a mumii jăluitorului, tatăl său trebuia să lese lucrul întreg la toţi copii, iar nu după moartea soţiei sale să dea moşie numai unuia din copii". In sfârşit boerul logofăt mai aminteşte şi cazul că moşia Frenciucii a întrat în stăpânirea lor prin dania Episcopului de Roman şi că rău şi fără cale vor unii din boeri s'o numească *ligaton*, şi cu această ocazie dă o definiţie ce e *ligaton*. (pg. 226).

Vodă Calimah judecă şi dă carte de hotărâre în 28 Iunie, 1814, prin care dispune că Iordache Râşcanu să-şi stăpânească moşia Drăguşani până în Stavnic, Buzdugăneştii să-şi stăpânească Căzăneştii pe deamândouă laturile Stavnicului, iar Maria Holbănească stolnicească să-şi stăpânească Frenciucii din Stavnic spre apus (pg. 236),

Iordachi Râşcanu nu putea să rămâe mulţumit cu o asemenea hotărâre curioasă. I' se îndreaptă hotarăle moşiei Drăguşani despre Căzăneşti şi Frenciuci, dar nu este satisfăcut cu nimic în ceia ce priveşte masa averii părinteşti. Nu putem şti astăzi motivele unei asemenea hotărâri. Intrezărim însă că la mijloc au fost motive politice. Iordachi Râşcanu se arătă prea filo-turc—dovadă teşcherelele ce tot capătă de la Turci,—pe când Vodă Calimah era un partizan al Ruşilor. In ori ce caz Vodă strică o hotărâre mai veche şi calcă dreptul sprijinit pe pravile al fratelni nedreptăţit cu sarcinile familiare.

Pricinile cu Frenciugii au continuat.

24. Frenciucii intrase ca zestre în mâna Măriuţei la căsătoria ei cu Andrei Holban [1]) stolnicul.

Andrei Holban muri tânăr în 1802, iar soţia sa rămase văduvă până la moarte, fără copii. Stăpână în Frenciugi ea nu ia parte cu nimică la cheltuelile familiare, ci lasă toate pe sama fratelui său Iordachi, care prin însurătoare cu Paraschiva Lambrino ia ca zestre moşia Drăguşănii, şi ţine în casă pe soru-sa Ecaterina, pe care o mărită în 1810 cu D. Miclescu. In procesul încins supt Calimah Scarlat Vodă. Maria Holban eşi învingătoare şi Domnul îi recunoscu dreptul de a stăpâni numai ea toată moşia Frenciucii, de şi divanul boerilor opinase că e loc de a se face sinisforà - masă în toată averea părinţască.

Câştigând procesul, se vede că Maria Holbănească a-

---

1) Iată după documente încrângătura lui Andrei Holban cu neamul Holbăneştilor:

Dămian vornic despre doamna
căs. Axana Rusanovschi

Selomon

Toader Dămian armaş poreclit Holben
căs. a) Candachia
b) Paraschiva I. Stroescul

Nastasia căs. Mih. Dabije — Maria căs. Dracea — Ilie pitar căs. Nastasia Grigorcea — Ioana căs. Gh. Mitescu — Neculai căs. Ilinca Brahă — Costantin Holban căs. Maria Volcinschi

Vasile — Toader (Surete ms. XXXV, 91)

Paraschiva, căs. Dumitru — Vasile, Ioan Holban scriitor — Dămian ban — Toader Ioan

Gheorghe, căs. Maria Ţarigrădeancă. — Vasile, pah. căs. Ecaterina Gorovei — Teodor, ban † 1828. — *Andrei* stolnic căs. Maria Râşcanu † 1802. — Stefan. călugăr — Ilie, căminar † 1824, — Smaranda căs. V. Morţun

vea conştiinţa că dreptatea va cere în cel mai apropiat viitor să ia alt curs afacerea, şi contra ori-cărui drept firesc, apoi nefiind în stare ea—cap de femee—să caute de moşie, se hotărî să-şi vînză moşia. In bileţelul trimes de D. Sturza vel logofăt către căminarul Iordachi Râşcanu în 1816 Mai 14 (pg. 123) se vede lămurit că „poronca lui Vodă este ca moşia Frenciucii să se facă hareč." Cui? Lui Şerban Negel vornic, căruia Maria Holban fiindu i datoare cu un sînet a fost scos-o în vânzare prin soltan mezat şi a fost cumpărat'o logofătul C. Conachi, vărul lui Şerban Negel. Indată ce Conachi cumpără moşia Frenciugii o trece prin schimb către Matei Roset hatman. Toate acestea înainte de 1820, când venind M. Suţu Vodă în scaun, Iordachi Râşcanu porni în 1820 Mai 5 (p. 253) jalobă la divan pentru nedreptăţile suferite cu judecata lui Calimah Vodă. In jaloba scrisă greceşte el arată că Matei Roset comisul fiind în Iaşi, cere să fie scos cu el la divan „ca să se ia în cercetare cererea lui de clironomie, de vreme ce această moşie a luat-o prin schimb." (pg. 254). Boerii lui Calimah în anaforaoa lor făcuse esces de citate din împărăteştile pravile (pg. 120) „însă din întâmplări şi uneltiri ce au mijlocit în acea vreme despre partea protivnică, fiind că nu numai că acea sentinţă nu s'au adus la îndeplinire, dar încă s'au îngăduit ca aratata moşie Frenciucii ce era în gălcevire şi după hotărârea divanului să găsia împărţitoare între părintele meu şi sora sa să se înstrăineze prin vânzare de veci în mezat de către mătuşa mea" (pg. 181).

Suţu Vodă n'a putut da curs răpede judecăţii, şi cu toate că „s'a dat poruncă domnească de a să scoate în judecată cu boerii ce i-au răpit moşiia prin silnica şi nelegiuita vînzare," dar log. Conachi văzindu-se strîmtorit prin judecată a recurs la împăcăciune. Până la o nouă vadea, „nu după multă vreme s'au întâmplat în acest pământ nenorocirea adică revoluţia" (pg. 189).

Supt Ioniţă Sturza s'a redeschis procesul, dar „din pricina hatârurilor ce stăpânea şi atunci s'a tot prelungit

până ce stăpânicea s'a schimbat [1]), săvârşindu-se tot atunci părintele nostru din viață [2])" (pg. 190).

Venind în scaun M. Sturza în 1834, Smaranda Roset hătmăneasa vinde moşiia Frenciucii lui Vodă Sturza, care o ia asupră-şi cu toate pricinile acestei moşii (pg. 190). Feciorii lui Iordachi Râşcanu duşi de credința că sub noul Reglement fiind „acum în vremea când pământul se găseşte îngrădit cu mai bune pravile, forme şi aşezăminturi de cât în toată vremea," redeschid procesul chiar cu Vodă. Vichilul lui Vodă Gr. Plitos se prezintă la judecată să conteste dreptul jalobei ficiorilor lui Iordachi Râşcanu. Fără să arăte actul de vechilimea, şi fără ca să ia în samă divanul că mezatul din 1816 era rău şi ne potrivit glăsuirii sobornicescului hrisov—publicația de 6 luni de zile—procesul se pierde. Dar şi Vodă M. Sturza o trece vânzătoare cătră spatar C. Burghelea în 1835 Noem. 10 (pg. 311).

Rămaseră o ultimă scapare; să facă jalobă consulului rosienesc, şi în adevăr în 13 Mart 1836 cei 2 frați: Iosif Râşcanu arhidiacon şi T. Râşcanu înaintează un lung memoriu consulului B. de Richtman, care prin încheerea ce pune pe jalobă socoate recursul ca „inadmisibil şi contrar dispozițiunilor reglementului şi poronceşte a se restitui cererea celor în drept" (pg. 193).

Iată tot textul rezoluției baronului de Richtman.

Considérant que dès l'année 1814 les frères Reskan ont été déboutés de leur demande en participation dans la proprieté de Frantzoudgi, qu' en 1826 elle-a-été vendue aux enchères publiques au logothète Conaki dont elle paya par echange dans la possession du Hatman Mathei Rosetti, que la reclamation des Reskan ayant été portée par devant le divan princièr, elle y a été jugée dans les formes, que ceux ci ont été pour la seconde fois déboutés de leur demande, sous la réserve d'avoir recours contre leur tante, que cete arrété du divan a été legalement confirmé; que ce n'est qu'à-la suite de ces antécédans et après les publications

---

1) 5 Mai 1828. 2) 1828 Iulie 14.

d'usage que la susdite propriété a été vendue ; que S. A. le Hospodar était donc parfaitement en droit de l'acquerrir comme toute autre particulier, et attendu touts ces circonstances le consulat général rejette le recours qui lui a été adressé par la presente requète contre les actes légaux susmentionnés, ce recours étant inadmisible et contraire aux dispositions réglementaire et ordonne de la restituer aux pétitionaires. Jassy le 7 Août 1836.

Le Consul Général B. de Richtman

Pentru mersul mai departe al trecerii proprietății în Frenciuci din mână în mână până astăzi vază-se nota de la pag. 307.

Pentru a încheia cu Frenciucii, amintim o serie de acte ce vorbesc de afacerile bănești ce priveau pe 7 scutelnici ai Mariei Holbănesei stolniceasa, stăpâna Frenciucilor. Cu tot procesul iscat între frate și soră pentru clironomia părințasă, fratele se îngrijia de bunul mers al averilor surorii sale, care acum eșise din Frenciugi ca proprietară, dar rămăsese cu așezarea și scutelnicii ei. In *condica liuzilor* din 1803 am văzut că stolniceasa Maria Holban născută Râșcanu avea 14 liude cu dare de 160 lei anual și 2 erau fără bir (Uricar VII, 371). Tot atunci ni e dat că și tatăl ei Alecu Râșcanu spatar avea 14 slugi (Uricar VII, 392). In catagrafia ținutului Vaslui din 1820 (Surete ms. XXIII *a*, 436), vedem că în Frenciuci erau 7 slugi, din cari 5 ai stolnicesei Maria Holban, și 2 a comisului V. Hrisoverghi.

In Frenciuci intrase stăpân Matei Roset spatar. El venind din Rusia și luându-și în cercetare starea locuitorilor din Frenciuci, a găsit pe lângă cei 51 birnici, ce ni-i dă catagrafia din 1820 și o serie de scutelnici ai foastei proprietare a moșiei, cari îi mai ținea pe lângă casă și să-i cultive via. Și zice Iordachi Râșcanu în jaloba sa către domn din 29 Mart 1823 „Matei Roset spatar iau silit ca săi ia supt a sa stăpânire, poruncindule ca ori să se dea supt a dumisale stăpânire, ori să lipsască de pe moșie" (pg. 172) „iau poprit cu sila să nu se apuce de lu-

crul viei, care stă în pământ, de şi este 29 Martie." Domnul porunceşte a se opri acest lucru şi a nu se lua din birnicii satului supt nume de slugi. Se face o cercetare grabnică şi visternicul Petrachi Sturza raportează în 31 Martie între alte şi despre scutelnicii foastei proprietare „afară de 8 scutelnici şi 5 slugi fără bir ce sau fost lasat încă de răposatul domn Calimah Voevod ca săi aibă spre ajutorul petrecerei dmneei stolniceasa Maria Râşcanu acolo în satul Frenciuci, cari scutelnici să plătească birul visteriei cu răsurile şi despre toate havalelele celelalte să fie aparaţi, şi slugile în apărare şi de bir şi de havalele" (pg. 174).

Se face cercetare şi la 21 Mai 1823 se constată că cei 7 scutelnici ai stolnicesei, rămân datori vornicului Iordache Râşcanu cu 315 lei, deduşi astfel: fiecare scutelnic avea a da boerului 72 zile pe an, socotindu-se ziua câte 25 parale, a rămas dator un scutelnic 45 lei (72×25 parale=1800 parale : 40=45 lei), iar 7 scutelnici cu 315 lei. Sătenii neavînd cu ce-şi plăti datoria „zilelor scutelei" li s'au sechestrat 6 boi, 5 oi cu mei şi 2 oi sterpe (pg. 157). Chemaţi răzeşii să preţeluiască vitele au scos: 2 boi 60 lei, alţi 2 boi 80 lei, alţi 2 boi 90 lei; 5 oi cu miei a 8 lei fac 40 lei, şi 2 oi sterpe a 5 lei fac 10 lei, total 280 lei.

Neputându-se plăti toată datoria, s'a pus un împlinitor asupră-le în persoana poruşnicului Iordachi pentru restul de 35 lei şi „împlineala isprăvniciei" *zece la sută*, adică 3½ lei (p. 177).

Noul proprietar tot nu se astâmpăra, ci continua de a sili pe scutelnicii Mariei Holbănesei cu alte havalele. Cu chiu cu vai şi-au achitat sarcinile către stăpânul lor în vara anului 1823; plătind 280 lei lui Iordachi Râşcanu (pg. 262) bani şi o iapă socotită 60 lei; către toamnă dînşii fură din nou puşi la lucrul boerescului câte şapte, opt şi zece zile peste ponturi. Şi zice Iordachi Râşcanu în noua lui cerere (pg. 180) „şi pentru ca să nu mai supăr pe Inălţimea ta am tăcut, zicând şi oamenilor că nu este lucru mare şi îngăimându-i cu vorbe." Matei Roset era om vajnic; silea pe scutelnici să-i lucreze câte 8 zile pe an

mai mult, le luă fânul cosit de dînşii, loc de arătură nu le dădea şi *„şi le lua pământurile ce le aveau de când sînt ei acolo.“*

Era un vădit abuz. Vodă rânduește o cercetare și cei 2 mazili trimeși spre cercetare, Iordachi Antohi poruşnic şi Gh. Gologan isprăvnicel constata că cei 7 vieri [1]) au lucrat 96 zile boeresc în loc de 68; iar cele 5 slugi [2]) au lucrat 146 zile boeresc în loc de 103. Ieşia dar un plus de 71 zile lucrate peste pont. Cercetând căpiţele sau găsit luate 44 căpiţe fân. Vechilul proprietarului nevoind să ştie de nimeni, mazilii referă: „vechilul au răspuns că nu plăteşte zilele nici fân nu dă... iar la cercetare ce am făcut n'a viut să stea.“ Istoria raporturilor economice între proprietari şi săteni e o incontinuă hărtoire a dreptăţii, o nesocotire a legiilor şi domnia bunului plac şi a celui mai tare. Şi în mic ca şi în mare sistemul de exploatare era însădit în moravuri şi cercetările legale rămâneau literă moartă pentru cei ce nu-şi vedeau de cât lungul nasului intereselor lor şi habar n'aveau de simţul de dreptate şi pentru ceilalţi, mai ales când aceia erau şi mulţi... şi slabi...!

25. *Rolul politic al lui Iordachi Râşcanu.* Şi acum să venim la rolul politic ce l'a jucat Iordachi Râşcanu vornicul. El a rădicat treptele boeriei până la rangul de mare vornic de divan. In 1803 nu-i citat cu nici un titlu de boerie. Il găsim căminar între 1806 şi 1821 Febr. In acest timp căminarul Iordachi Râşcanu se arăta ca un foarte mare prieten al Turcilor. In timpul războaelor dintre 1806—1812 multe oşti turceşti au trecut pe la noi, ca şi înalţi demnitari turci. Căminar Iordachi de la Drăguşani îi primeşte. El avea case în Iaşi în Beilic, tocmai în preajma casei rezervate turcilor, ce veniau la Iaşi şi la Divan effendisi. Bezmănar al sf. Ion Zlataust el era foarte bună gazdă de Turci. De la unii din ei capătă frumoase teşcherele de

1) Iată numele lor: Nechifor Cozmei, C. Cozmei, Gr. Chiorn, V. Purice, Ilisei Benţa, Iacob Ilisei şi Nechita Creţu.

2) M. Cozmei, Ion a Mălancei, Iacob Cozmei, P. Bran, Miron Bran (pg. 182).

recomandație. Așa Esad Ali Bey scrie în anul egirii 1228 „a primit și a servit pe *toți* reprezentanții musulmani cari au venit și au trecut pe acole“ (pg. 336). Hasan în anul egirei 1234: „Căminar Iordachi Râșcanu are un caracter nobil și gentil. D-sa a fost totdeauna un credincios prieten al Musulmanilor, găzduind pe acei musulmani cari călătoresc prin Moldova“ (pg. 356). Cunoscător bun al limbii turcești și grecești, pe care o scria și o vorbia, el a fost sortit să ia parte activă la evenimentele scurse după 1821.

In 27 Fevruarie 1821, deci când eteria izbucnise în Iași de 2 săptămâni, Iordachi Râșcanu e rădicat de Vodă Mihai Suțu la rangul de spatar mare „pentru că a înfățișat noao multe dovezi despre credincioasele lui și anevoiasele și țării acestia folositoare slujbe“ (pg. 245). Eteria îl găsește partizan al Turcilor. In această calitate încercată de el capătă de la Abdulah Salah recomandații către căimacamul Bogdaniei (Moldova) pentru a fi numit vornic al politiei „căci e deștept și capabil pentru această slujbă și tot o dată credincios, fapt ce s'a constatat cât a stat în serviciul imperial“ (pg. 335).

In adevăr caimacamul se execută și în 16 Noembrie 1821 dădu pitacul de vornic al politiei [1]) lui Iordachi Râșcanul *biv vel căminar*—se vede că rangul de vel spătar n'apucase a se trece la condica Visteriei, izbucnind revoluția—și Caimacamul atestă „că Iordachi Râșcanul se află

---

1) Vornicia a fost boeria, care s'a diferențiat cea întăi, începând din secl. al XVI-a sub Ion Vodă cel cumplit, în vornicia țării de sus, și vornicia țării de jos. Secl. al XVIII către sfârșit a adus bifurcarea și a logofeției, și înmulțirea vorniciilor de la *două* vornicii la *patru*; apoi lângă vechii vornici *de gloate* sau de *poartă* s'au instituit un mare *vornic al obștiei* și un *vornic al politiei*, adică al *capitalei*, cea întăi manifestare a serviciului tehnic al vieții municipale Se petrecea în ramul administrativ, ceia ce s'a petrecut în ramul polițienesc desfacerea puterii polițienești—*agia*—din puterea ostenească—*hătmănia*.

Vornicia de politie s'a înființat în 1813 Dec. 6, prin hrisovul lui Calimah Vodă avînd ca atribuție: zidirile ce se fac în capitală hotărâtura locurilor de case, alinierea și podirea ulițelor, curățenia satelor. Serviciul acesta s'a desprins de cel al agiei și hatmaniei; i s'a creiat un serviciu anume cu *vel vornic* în divan, un capitan la zapciu și 30 slujitori (Uricar I[2], 200).

din neamurile patrioţilor acelora cari cu râvnă şi cu credinţă după vreme au slujit devletului şi pământului acestuia" (pg. 244).

Vornicia politiei i-a fost de scurtă durată, căci vârtejul evenimentelor ce se desfăşurau în ţară, târâse în prăpastie pe unii, întru înălţare de ranguri pe alţii. Iordachi Râşcanu ridică treptele boeriei, ca un partizan înfocat al Turcilor cu teşcherele la mână. In prăpădul ce era pentru Turci la izbucnirea revoluţiei, când în noaptea de 21 Februarie 1821 s'au tăiat toţi Turcii aflători în Beilic, trebuiau împânate slujbele cu oameni devotaţi Turcilor. La 24 Febr. Ipsilante dă vestita lui proclamaţie către grecii din Principate (C. Erbiceanu Ist. Mitr. Moldoviei 365). La 19 Marte Mihail Suţu se demite din domnie rugând boerii să întocmească o căimăcămie alcătuită din Mitropotit, cei 3 episcopi şi boerii halè şi proin (idem 110). La *20 Iunie 1821 ceata* eteriştilor e sfărmată la Sculeni, aşa că toată vijelia se isprăvi după 4 luni.

O nouă domnie se rânduia, de astă dată peste amândouă Principatele. Ceia ce se încercase în anul 1800 cu Ipsilante Vodă, că a fost 6 luni domn peste Moldova şi Muntenia de o dată, se repeta acum cu Scarlat Alex. Calimah Vodă, rânduindu se peste amândouă Principatele. Fermanul de numire e dat în anul egirei *1217* [1] *lumina Safer în 15, şi spune între altele* că „pentru a se linişti turburarea care de curând s'a întâmplat din nevrednicie... a celui mai dinainte domn a ţării Româneşti Mihail (Suţul). este trebuinţă... a se rândui un domn înţelept şi cinstit, a cărui prin ispite să fie văzută ocârmuirea vrednicii sale la grele şi mari pricini". După ce laudă calităţile lui Calimah ca dragoman al Porţii şi ca fost Voevod, zice: „s'au hărăzit ţie... domnia ţării Româneşti, adăugându-ţi peste domnia Moldovei ce este acum sub purtarea ta de grijă. şi s'au fost dat... înalta mea sfântă poruncă... ca alegând din par-

---

[1] Citit greşit în loc de 1236, care corespunde anului 1821 (vezi C. Erb. Ist. M. M. 104).

tea ta la Iaşi un Caimacam, să te porneşti îndată ca să mergi în ţara Românească la locul unde vei găsi cu cale."

Intre alte motive pentru care Sultanul îi dă amândouă domniile, este nu numai „de a lipsi cu totul tulburarea şi răzvrătirea," dar fiind că aceasta cere cheltuială de bani „şi după vremelniceşte timpuri nu este cu putinţă a se da vre-un ajutor de bani de la mine"... „sau poroncit ţie să aibi în agiutor gata domnia Moldovei". Iar mai departe: „arătând şi alegând tu una din amândouă domniile a ţărilor acestora la oricare vei vrea ca să rămâi, va fi la însăşi a ta alegere spre a te orândui după plăcerea ta". (C. Erbiceanu, Ist. Mitr. Mold. 337).

Acest ferman trebue să fie din 1821 Mai. Scarlat Calimah dă în adevăr în calitate de Voevod al Valahiei, unde preferase să rămâe, [1]) ordinul din 21 Mai 1821 prin care arată ca Inaltă Poartă a numit în postul de Caimacam al Moldovei pe Stefan Vogoride. Şi zice ordinul: „Fiind că şi după moartea fericitului domnitor, un oare care Tudor „Θεόδωρος făcător de rele de odată, adunând pe unii făcători de răle, au declarat revoluţie „şi răzvrătiri"... „prea puternicul nostru împărat... voind desăvârşită nimicire şi pierzare a unor asemenea făcători de răle... cum şi desăvârşită linişte şi pace a supuşilor lui credincioşi... fiind că nobleţa „ἡ Εὐγενια τῆς" după înaltul sfânt ordin eşti numit de către puternica împărăţie Caimacam domnitorului Moldovei" „καϊμακαμης τῆς αὐθεντιας Μολδαβίας", te înştiinţăm că au venit arz magzar „αρζι μαγζᾶρη" din partea boerilor locali şi altor supuşi ai ţării cerând înalta milă asupra lor" (C. Erbiceanu o. c. pg. 382).

După 40 zile de la ordinul Voevodului Calimah [2]) Ste-

---

1) Din cei 4 domni din familia Calimah; nici unul nu fusese domn şi peste Valahia. Scarlat preferă Valahia, care era şi mai mare şi căpătase o importanţă mai mare după ciuntirea Moldovei în 1812.

2) Calimah Vodă fu otrăvit în surgun „iar Scarlat Vodă a murit în surgunlăc cu damla, dar mai mult cu otravă, ca să nu-l mai cee Rusia domn" (o. c. 183).

Ian Vogoride caimacam [1]) sosi în Iaşi, şi pe ziua de 1 Iulie 1821 dă un pitac către clerul şi boerii ţări, în care zice: „numit caimacam nenorocitei Moldovii. după cum se face cunoscut atât din hotărârile împărăteşti, cât şi din scrisoarea strălucitului domnitor, a prea înalţatului meu domn „τοῦ ὑψηλοτάτου μοι αὐθέντου" Scarlat Alex. Calimah Voevod, şi ighemon a toată Ungro-Vlahia, eri am sosit în capitala patriei" (C. Erbiceanu idem 385). In acest pitac se aminteşte de „arzi mehmeriile trimese de boeri la Impărăţărie" ἄρζι μεγμερίων".

Despre aceste jalobe spune şi post. Man. Drăghici (Ist. Moldovei II, 118), când vorbind de răzleţirea boerilor de clasa II-a arată că boerii din ţara de sus s'au dus la Botoşani, iar cei din ţara de jos s'au tras spre Focşani pre la sărhaturi „au făcut jalube către sultanul Mahmed şi către seraschierul de Silistra rugându-se să trimată oştile turceşti în Moldova spre a împrăştie cuibul Grecilor. In fruntea lor povăţuitori erau aceştia: T. Balş vornic, Ioniţe Sturza vornic, P. Sturza spatar, Cuzeştii, *Iordachi Râşcanu căminar*, Cerchez căminar, Iancu Stavăr serdar". Această jalobă au dus'o la Silistra T. Balş vornic şi Ghenadie Roset arhimandrit.

Noul caimacam se instală în palatul Mitropolitan, unde lipsia mitropolitul ţării Veniamin Costachi, fiind refugiat în Basarabia şi stătea la Colincăuţi.

Divanul şi-l alcătui precum urmează din boeri fără caftan: Ioniţă Sturza logofăt mare, Alecu Beldiman, Ion Tăutul, Gh. Cuza şi *Iordachi Râşcanu* vornic de divan. C. Mavrocordat visternic, Gh. Brăescul hatman, C. Pomir agă de oraş *după mijlocirea Turcilor*.

Afirmarea lui Drăghici o dovedită prin acte. Nu se

---

1) Din acest timp e scris ordinul Porţii către mitropolit şi boerii ţării, în care se zice: „fiind că caimemlicul Iaşului până la numirea domnitorului în Moldova s'a cedat de puternica împărăţie zisului Stefanache (Vogoridi), voi şi Mitropolitul şi boerii... veţi răspândi acestea supuşilor noştri de ori şi ce grad şi în unire cu caimacamul veţi anunţa ca neputincioasele raiale rămase credincioase vor fi răsplătite". (C. Erbiceanu o. c. 98).

putea întocmi un divan din boeri îndoelnici în credință față de Turci. Când armatele turcești operau în toată țara omoruri și jafuri contra Grecilor, nu se putea închipui un divan de boeri *filoelini*. Drăghici spune că numai Pomir s'a fost numit agă prin protecția Turcilor. Teșchereaua dată lui Iordachi Râșcanu pentru a fi numit vornic al politiei ne stă dovadă că întreg divanul era *filoturc*.

Iordachi Râșcanu a rădicat treapta vorniciei de divan în vremuri tulburi numai fiind că era un partizan convins al Turcilor. Acest fapt i-a asigurat un rol precumpănitor în mersul faptelor de la 1 Iulie 1821, la 1 Iulie 1822, rol adeverit astăzi prin acte, cari acum văd pentru întâiași dată lumina tiparului și despre cari vorbesc actele timpului fără a i se fi cunoscut în deaproape textul original.

Intervalul de la 1 Iulie 1821 la 1 Iulie 1822 a fost plin nu numai de frământări de fapte, ci și de idei, cum foarte bine a zis C. Conachi în cuvântarea sa de urare la venirea lui Ioniță Sturza ca domn *„că e o răspintie de vremi“* (I. Paul, Carte de Cetire III, 99). In această frământare de idei și oameni a luat parte și Iordache Râșcanu ca om nou, părtinitor Turcilor, dar și îndrumător spre căi naționale a mersului mai departe al trebilor publice.

Acum se despart boerii de ciocoi; acum începe a se vorbi de cărvonari; acum ideile de constituție își fac drumul și se pun temeiurile viitorului stat al României.

Partida aristocratică își avea razimul în Mitropolitul Veniamin Costachi, care deveni centrul de informații de la fratele său și de la alți boeri. Un alt boer care își croia o platformă politică era visternicul Roznovanu. Așa vornicul Negel scrie fratelui său Mitropolitului „mi sau spus că *cărvornarismul* ciocoilor și legăturile lor asupra boerilor ar fi păr la cel mai sus grad și *că visternicul Roznovanul ar fi în unire cu ciocoii*“ (C. Erbiceanu o. c. 220 9 April 1822). Iar în altă parte scrie „în taraful cu visternicul Roznovanu am aflat că sînt aceștiă: C. Catargiu vornic, Miclescu vornic, Calimah vornic, Dimachi vornic, Palade post. Gr. Ghica vornic, Iordachi Balș vornic, Conachi

vornic, Petrachi Negre agă, Plaghino vornic". Iar mai sus scrie: „unii zic că ar fi mers ca să tragă în taraful vist. Roznovanu pe cei de peste Prut.. unii au mers a zice ca să ceie pe Roznovanu de domn". Iar mai ĝos scrie: „mi-a mai spus Petrachi Negrea *o coriozità foarte mare*, că cu ochii săi ar fi cetit 'o carte de la vornicul T. Balş către Roznovanu, în care-i scrie acestea că arzul boerilor cu care au fost trimis la Silistra nu a fost chip a se trimite la Ţarigrad, *ce s'a trimis altul făcut de cei de la* Iaşi, în care ar fi fost silit de au iscălit şi însuşi (o. c. pg. 225) „...mi-a mai spus Negre că ar fi văzut la Roznovanu şi copia acelui arz, care la cererea lipsirei Grecilor d n domnia Moldovei ar fi asemenea ca şi acel trimes de la Cernăuţi, de cât adaoga a zice cerând ca rânduirea comitetului ocârmuirii să fie aceia pe care toţi mici şi mari îi vor alege, şi că tot acelaşi glas să aibă şi un sulger cât şi un logofăt mare, şi că şi la comitet şi la toate celelalte şi păr la şetrar de vor fi aleşi de glasurile obşteşti să se rânduiască şi putere şi drept la toate să fie de o potrivă cât a unui logofăt mare atâta şi a unui şetrar... Gândeşte ce pirgopie (babilonie) va să urmeze!" (idem 255).

Din rândurile vornicului Negel că T. Balş a iscălit şi arzul boerilor de la Iaşi, „apoi dacă aceasta va fi adevăvat că au iscălit, credinţă la nici unul nu trebue să mai aibă cinevaşi" reiese că aristocraţia îşi avea un candidat în persoana lui T. Balş, mai ales cei refugiaţi în Bucovina.

In fine al treilea candidat era însuşi caimacanul Vogoride. In 24 Ianuarie Bucşenescu scrie mitropolitului Veniamin „sau invitat ciocoimea Iaşului, au împănat toată ţara cu înştiinţările cele urâte şi să găteşte Ioniţă Sturza, Pomir, Codreanu, unii zic şi vistierul să meargă la Silistra să facă pâri asupra boerilor, *să ceie pe Vogoride domn, că i bun şi patriot, că are moşii*", (C. Erbiceanu, o. c. pg. 201).

Aceiaşi temere o arată şi Negel vornicul în altă scrisoare: „mai ales că aceşti boeri merşi la Ţarigrad sint

din cei neispitiţi şi *al doilea stare*, şi creaturi „caimacamului Vogoride, cei mai mulţi şi ne temem ca nu cumva să facă niscaiva cereri vătămătoare pământului, ca unii ce sînt merşi fără ştirea şi povăţuirea noastră, şi pe lângă altele să nu cumva să ceie pe Vogoride de domn, acel din a cărui pricină s'au afanisit patria" [1]) (idem 226).

Aceiaşi teamă o arată boerii din Cernăuţi şi prin scrisoarea lor către consulul Rusiei, care îi mustrase de ce au făcut magzar la Poartă: „Caimacamul nostru a făgăduit 150,000 lei la Seraschierul de Silistra pe lună, spre a se arata servil şi prin aceasta să-şi deschidă drumul spre domnie „καὶ διὰ τούτων νὰ ἀνοίξῃ τὸν δρόμον διὰ τὴν αὐθεντείαν αὐτοῦ" (pg. 204).

Iordachi Râşcanu era de partida lui Vogeride. Numit mare vornic în divanul lui Vogoride, rânduit apoi vornic al politiei în 21 Noembrie 1821, el era cel mai de aproape în felul de a înţelege rostogolirea înprejurărilor în prilejul stăpânului său. Credincios neclintit turcilor, ţinând la vechile aşezeminte ale ţării, el hrănia în vine duhul nou, al clasei celei de a doua a boerilor, a *carvonarilor* în ochii protipendadii, dar convins partizan al încetării domniei Grecilor în ţară. Cu asemenea alipiri la politica zilei găsim pe Iordachi Râşcanu primind fără zabavă însărcinarea dată de caimacam de a se duce la Silistra şi de acolo lu Ţarigrad. Pentru întimpinarea cheltuelilor îl vedem împrumutându-se cu bani de la bancherul Panu prin 28 Dec. 1821 (pg. 255).

In fruntea boerilor mari se agita vornicul T. Balş. Agitarea lor avea de obiectiv retragerea oştilor turceşti din Moldova, căci prădase şi jăcuise pe mulţi sub motiv de atac al Grecilor. „Fuga întâmplată fără veste şi împrăştierea de pretutindeni de la Focşani până la Iaşi a târgurilor ba şi a satelor de pe la drumuri din cauza fricei; dar mai simţitoare este nenorocirea că şi cei din Iaşi din deosebi-

---

1) Pentru partea secretă a altor 5 boeri legaţi prin jurămînt „pentru cele spre folosul patriei şi al obştiei" ca să desemneze în taină persoana viitorului domn, vezi pg. 389.

tele trepte cu grămezile fug, iar credincioasele raiale ce mai rămân îşi au ochii la noi" scriu boerii în arzul către paşa de Ibrăila. (C. Erbiceanu idem 99), Acelaş paşă răspunde că: „magzarul vostru ce a fost să se trimeată la Inalta poartă şi arzihalul vostru adresat nouă a sosit la noi şi am înţeles senzul său" (pag. 102) iar altă dată le scrie: „magzarul vostru s'a trimes cu tatarul nostru fără întârziere şi să fi şi sosit până acum la Poartă dar... este necesar să veniţi în această parte pentru a se face sfătuire şi gândire de toate pe rând" (pg. 103).

T. Balş scrie la boeri, intervine la Mitropolitul, se duce la Silistra se agită pe toată ziua. Duhul cel nou îl nelinişteşte; rădicarea prea sus a boerilor de clasa a doua îl supără." „Acum mam pliroforisit de *carvonarismos* ce se alcătueşte unde sînt mulţi: Andronachi Donici, Racoviţă Vârnav, Stamatin, V. Miclescu spatar, Cuza vornic, Lascarachi, P. Sturza, Stef. Cerchez, I. Cananău şi alţi în număr de 37 până acum" (pg. 210). Acestea le scrie la 23 Febr., iar în 27 Februarie altă scrisoare către Mitropolit: „Vineri spre Sâmbătă Turcii au dat foc târgului şi au ars 488 case de la Podul vechiu până în Târgul de gios câmp s'a făcut. Caimacamul de aceasta face haz, fiind dat cu totul spre peirea ţării şi desrădăcinarea voastră a boerilor... Ce şedeţi? Ce dormiţi? scrieţi la Devlet toate ce face acest Caimacam aice... că nu veniţi în patria voastră numai pentru dânsul şi pentru faptele lui că a prădat ţara. Credem, boerilor, *că de nu veţi grăbi acest arzmazar a-l scrie* şi a-l triimete prin mâna nemţască la Ţarigrad sau prin mâna lui monsieur Raab, ce este aghentul Moldovei sânteţi prăpădiţi... Agale mari m'au sfătuit să scriu să faceţi aceasta.. că aţi trimes boeri mari, bătrâni cu magzarul la Ţarigrad... şi acei boeri au fost opriţi de ministru prin faptele Căimacamului şi magzarul poate că n'au mers la pragul Impărătesc (precum aşa este)... In scurt vă hotărăsc ori faceţi precum vă scriu şi proftacsiţi straşnic *arz nu turcesc, faceţi-l grecesc*, asupra Căimăcamului şi scrieţi adevăruri adică eă a prăpădit ţara, cu faptele lui prădând şi aducând'o într'a-

ceastă stare ce este, şi au fugit mai toţi în părţile Basarabiei şi Bucovinei şi au adunat o mulţime de greci de peste hotar să fie întrebuinţaţi în slujbele şi mansupurile Moldovei" (pg. 212).

Postelnicul Drăghici ne povesteşte pe larg toată agitarea boerilor mari prin persoana lui T. Balş în iarna lui 1822 (Ianuarie-Mart) „Au făcut sfat în Cernăuţi să trimată jalobă la Poartă prin inadinşi boeri cerând: a) tragerea oştilor turceşti din ţară, fiind Moldovenii supuşi Devletului, b) a se întoarce domnia ţării la pământeni, precum au fost din vechime" [1]) (Ist. Mold. II, 132). Şi cu acest arzugmazaz însărcinează pe T. Balş şi cu alţi boeri să meargă la Ţarigrad, fiind că umblase la Silistra şi cunoştea pe Seraschier şi obiceiurile turceşti. Mai dădură boerii şi 2 scrisori să le aducă în Iaşi, una Caimacamului şi alta lui Salih Paşa cer-

---

1) In scrisoarea boerilor moldoveni către reprezentantul Rosiei, care le facuse in 22 Ianuarie 1822 mustrări pentru demersul lor la Poartă, ei stărue pe larg asupra acestui de al doilea punct din arzu-magzarul lor la Poartă: „Numai o singură cerere am adăogat, adică eliberarea noastră de jugul fanariot şi să ni se dea guvernarea ţării ca din învechime, aducâd exemplu epoca supunerii ţării la 1529 a capitulaţiunei ca domnitorii să fie pământeni, aducând exemplu şi tractatele de la Cainargi cap. 16 şi 8 a acelei cap. în care expres protectoara Rosie au dispus ca să fie domnitor din pământeni, după cum pe timpul lui Mohamed al 4-a, să fie şi dragomanii din pământeni; adică numai un lucru pentru care au proeclat umana Rusie şi nu s'au aplicat şi nici odată nu s'au tractat. Am cerut mergând de acord cu voinţa Rosiei protectoare, şi nici o dată îndoindu-ne ca oameni cu totul loviţi de rănile Fanarioţilor în multe feluri şi în multe chipuri. Oare greşim în ceva cerând aceia ce protectoarea Rosie prin tractate a stabilit? De altmintrelea toată vocea întregului popor, cari văd afanisirea ţării de către fanarioţi ne-au sforţat la aceasta" (C. Erbiceanu O. C. 203).

In tractatul de la Kuciuk-Kainargi din 10 Iulie 1774 la art. XVI se zice lămurit, cum pretindeau boerii, şi al. 8 sună: „A l'échéance du terme marqué, la Porte promet d'en user avec tout l'humanité et générosité dans les impositions qu'elle mettra sur eux en argent et les recevoir par la voie de députés qui lui seront envoyes tous les deux ans; au terme du paiement de ces impôts, les pachas, ni les gouverneurs ni telle autre personne que ce puisse être ne devra les obérer, ni exiger d'eux d'autres paiements ou impositions, sous quelque prétexte ou dénomination que ce soit; mais ils doivent jouir de tous les mêmes avantages dont ils ont joui pendant le règne du feu Sultan" (D. A. Sturza. Acte şi doc. I₂, 132).

Pentru lămurirea acestui art. XVI s'a formulat la 1779 Mart 10 o convenţie esplicativă cu Poarta şi în art. VII se esplică art. XVI din tractatul din 1774 (idem 154).

cagiul oştilor împărăteşti. Atât Caimacamul cât şi Salih Paşa au primit bine pe T. Balş şi i-au înlesnit plecarea la Silistra cu aceşti boeri : Iancu Greceanu agă, C. Cerkez căminar şi Iancu Stavăr serdar; ba le dădu Caimacanul şi o scrisoare în turceşte către Mahomed Selim Paşa de la Silistra, în care îi denunţa tot planul boerilor mari pământeni.

Misiunea lui T. Balş căzu, graţie şireteniei lui Vogoride. Scrisoarea turcească aşa cum ne-o dă vornicul Beldiman este un model de fineţă şi înşelătorie, şi mai ales că fiind dusă de T. Balş, căimăcamul scria despre dânsul „văzinduse pre sine cu frumos boiulung şi gros, cu o barbă foarte lungă s'a socotit pre sineşi vrednic a chibzui ori ce lucru şi a ocârmui pre alţii... apoi cum vei socoti aşa vei face" (idem 135). Vogoride în scrisoarea sa confirmă ştirea dată mai sus că boerii îl bănuiau că vânează domnia Moldovei pentru sine „dumnelui boeriul prepuind că aştept domnia". Inşelat însă din vorbire, Teodor Balş s'a destăinuit „mi-au descoperit atunci că pricina venirei sale cum şi cererile lor către devlet sunt a să orândui domn unul dintre boerii pământeni, sau să se povăţuiască ţara macar vre-o câţiva ani de către boeri, fiind foarte sdruncinată." Denunţând această taină, Caimacamul critică pe boeri că „şezînd unii la Nemţi, alţii la Muscali, unde şi-au găsit mulţămirea lor, de acolo cer domnia şi stăpânirea să li se dea lor, fără a căuta mai întâiu la îndreptarea ţării (Let. III^2, 434).

Cunoaştem până acum 2 texte al arzmagzarurilor trimese de boerii ţării către Sultan [1]). Lăsînd stilul bogat şi bombastic al acestor două arzuri, iată ce cereau boerii prin ele:

1) Ţara Moldovei este din vechiu chelariul Impărăţiei, pe care să-l ferească de toată stricăciunea şi supunere.

---

1) Amândouă sînt nedatate; unul publicat de T. Codrescu în Uricar VI, 123—134, după Foaea pentru minte, inimă şi literatură a lui Gh. Bariţ, pe anul 1840 No. 49, Let. III$_2$, 465), altul publicat de C. Erbiceanu în Ist. Mitr. Moldovei pg. 214, 391.

2) Moldovenii fiind cei mai credincioşi dintre raiale, apostasia n'a venit din partea lor, ci grecii Ţarigrădeni au adus apostasia şi prăpădenia memlechetului (a ţării); se înşiră relele aduse de greci.

3) Să se izbăvească ţara de oblăduirea grecească şi să se dea oblăduire pământenilor, rânduindu-se domn pământean.

4) Domnia pământeană fiind de o cam dată prea costisitoare să se dea ţării un sfat alcătuit de un număr de boeri cu un *başboer* cari să îndeplinească slujba de domn, până se va orândui domnia.

5) Paza ţării să se facă de seimeni şi slujitori pământeni, izgonindu-se arnăuţii.

6) Dăjdiile să se ia cele drepte, iar veniturile boerilor să se şteargă şi cele necanonisite să se stârpească.

7) Capuchihaelele să fie dintre pământeni.

8) Slobozenia neguţitoriei pământului şi scoaterea ţării de sarhaturi.

9) Să se desrădăcineze din ţară grecii şi arnăuţii cu înstărnicire de case şi alte acareturi.

10) Să se despăgubească cei loviţi de mişcarea grecească cu din averile lor ce au în Moldova.

11) Să se dea ţării purtarea de grijă a mănăstirilor închinate la Ierusalim, Sinaia ori sf. Munte, plătind noi embaticul lor.

12) Pravilele să se facă în limba patriei.

13) Boerii hotarnici şi inginerii să măsoare şi să hotărască toate moşiile pe planul scrisorilor vechi.

14) In slujbele patriei să se numească dintre toate neamurile de boeri pământeni.

Din înşirarea acestor 14 puncte se vede că era o cerinţă obştească, cari răsunase în sufletele tuturor boerilor mari şi mici şi împrejurările critice prin care trecea ţara şi împărăţia turcească au apropiat multe suflete, cari înainte erau separate. Şi nu atât *duhul* era acela care separa boerimea ţării faţă de nevoile ţării cât practica socială, rangurile şi traiul. Intr'un singur punct era deosebire, forma domniei,

şi instalarea sfatului de ocârmuire—un fel de *decemvirat* roman,—cu un başboer ca prezident, fiind şi aceasta ecoul nu prea îndepărtat al vremilor, când Moldova fu administrată de un *divan al Cnejiei*, alcătuit din boeri cu un general rus de preşedinte (A. D. Xenopol Ist. Rom. V, 176).

Toţi dar ceriau reforme supte din rănile vii ale ţării şi după traiul politic al stărilor prin care trecuse ţara. Nu era nimic inventat, nimic scos din năluci ale unor minţi învăpăiate şi hrănite cu utopii.

Dar să continuăm după Drăghici.

Solia celor 4 boeri cu T. Balş la Silistra nu-şi atinse scopul imediat. Kaz-aschierul primi rece pe boeri, şi, dacă T. Balş n'ar fi fost el om îndrăzneţ, se întorceau cum au plecat. Seraschierul ascultând tânguirile lui Balş, fiind şi el Hotinean şi ştiind moldoveneşte le zise: „sculaţi-vă boeri şi vă liniştiţi; eu tot ce voiu putea voi face pentru Moldova la Ţarigrad; hârtiile vi le voiu trimite la prea milostivul devlet şi răspunsul ce voi primi îl voi împărtăşi Caimacamului". Li se dădu cafea şi ciubuc şi după trei zile de popas s'au întors în ţară.

Trei luni au trecut şi răspunsul veni. Prin Ianuarie fusese T. Balş la Silistra; [1]) trecuse Ianuarie, trecuse Februarie, trecuse acum Martie şi răspunsul fu ca să se trimeată de către Căimacam cei 4 boeri şi încă cu alţi 2 „boeri de ispravă, cunoscători şi cu ştiinţă".

Căimacamul Vogoridi se folosi de faptul că T. Balş se dusese spre graniţa Bucovinei să-şi vază familia, şi nevoind ca să fie şi Balş în solie expediă răpede din Iaşi pe cei mai aproape de el: pe Ioniţă Sturza vornicul, nevoind să se ducă Beldiman Alecu vornicul, [2]) pe Gh Cuza

---

1) Scrisoarea Epis. de Huşi Meletie din 27 Ghenar 1822 atestă aceasta că i s'a dat lui T. Balş 500 lei să se ducă la Silistra din banii Mitropoliei. (C. Erbiceanu o. c. 202).

2) Jalnica tragedie | v. 3867. Din toţi câţi erau aice pe Beldiman au ales, | v. 3895. Şi pe vornicul Râşcanul i-a trimis de i-a vorbit, | cunoscându-l bun prieten, dar nici el n'a isprăvit. | Pe Sturza, Cuza, Râşcanul, vrând şi nevrând i-a ales, | Tăutu, Cerchez, Greceanul, toţi uniţi au şi purces, | vechil | de logofeţie au lasat pe Beldiman, | cu cei ce mai rămăsese să cante de divan. | (Let Ill, 425).

vornicul, pe Iordachi Râşcanul vornicul, pe Ioan Tăutul vornicul, pe aga I. Greceanul şi pe C. Cerchez vornicul, singurul care fusese şi în solia lui Ţ. Balş.

Plecarea le fu sorocită în diminéaţa zilei de Joi 23 Mart. Primul popas le fu la Bărzeştii, aşezarea vornicului Gh. Cuza. Gh. Cuza şi Iordache Râşcanu erau rude, veri primari, căci Tudosiica Cuzoaea spătăroaea, mama lui Gh. Cuza vornicul, era soră cu Alecul Râşcanul spatar, tătăl lui Iordachi vornicul. Vineri sara 24 Mart proposiră la Bârlad la agă Greceanu, luîndu-l şi pe el în tovărăşie. Sâmbătă 25 Mart—Blagoveştenii'e şi Sâmbăta lui Lazăr, poposiră la Focşani, la sameşul C. Tuduri, rudă lui Gh. Cuza. Duminică 26 Mart—Floriile—le eşiră înainte un cavas al seraschierului de Silistra să vază de vin boeriii din Moldova; stând cu ei de vorbă la poşta din târgul Cucului, Focşanii Munteni, şi încredinţându-se s'a întors de olac la Silistra să dea de veste stăpânului său, iar boerii au poposit la ispravnicul de Buzeu. Luni 27 Mart au trecut Călmăţuiul, Mărgineanul, Urzicenii, Rogozul, satul Ciochina, poşta Sloza şi la Slobozia le eşiră înainte un agă al Seraschierului cu butca cu 4 cai şi pe la unu la amează—7 ceasuri din zi—au ajuns la Calaraşi. Aici îi întimpină Tudurachi Ghica capuchihaia Seraschierului şi în trei şăici trecură la Silistra la 4 sara—10 ceasuri din zi—şi în aceiaşi sară fură primiţi de Seraschier, care le-a vorbit moldoveneşte curat, le-a dat cafea şi i-a trimes pe la gazdele sale să se odihnească.

Ziua de Marţi 28 o trecură pentru odihnă şi cislă cu unii şi alţii. Mercuri 29 Martie fură chemaţi la Curtea paşei—*paşa capusu* şi la 9 dimineaţa—3 ceasuri din zi—fură primiţi de Seraschier şi li s'a spus că au a merge la Ţarigrad şi că „chemarea aceasta fără îndoeală are să le fie spre bine".

Boerii întimpinară că nici o ştiinţă n'avură că vor merge la Ţarigrad, dându-li-se din Iaşi numai 1000 lei cheltuială. Paşa le spune că cheltuiala o râdică el şi mai luând în samă cererea boerilor că e greu să piece la drum

de Paşti, s'a sorocit în înţelegere cu toţii să purcează Luni după ziua Invierii în şasă cară mocăneşti din ţara Românească, împreună cu boerii Munteni: banul Grigore Ghica, banul Brâncovanul Văcărèscu, vornicul Nec. Golescul, spatar Scarlat Mihălescu, clucer Mihăiţă Filipescul, clucer Filip şi căminar Iancu Cocărăscu; *şese boeri din Moldova, şepte boeri din Muntenia.*

26. Cei 13 boeri români, soli tainici aì neamului, purtători ai simţimintelor ascunse ale unui popor, ce-şi trăia traul din mila mai marilor săi, îşi petrecură Paştele Domnului din primăvara anului 1822 în cuprinsul Silistrei.

Silistra! Care altă cetate se asamănă ţie, atât de strălucită prin vechimea ta, cât şi prin faptele de arme săvârşite pe dâlma dealurilor, unde zace în pământ cetatea ce se oglindeşte în apele Dunărei. Cetatea de strajă la porţile lumei romane, tu ai văzut licărind în sinul tău scânteia ideii creştine; tu ai văzut călcându-ţi pământul tău toate popoarele barbare. Pe multe alte cetăţi vechi şi trufaşe vitrigia vremilor le-a dărîmat! Tu te-ai înălţat mai sus cu vremea şi puhoiul de năvălitori s'a spart de zidurile tale, şi ai stat cetate nebiruită în veacuri! Mulţi te-au cucerit, dar nici unul nu te-a dărîmat! Intre zidurile tale şi-au găsit adăpost şi tărie, iar în sufletul alor tăi credinţa şi-a făcut cale! Românismul în tine a văzut chezăşluirea mărirei, şi pe tine Dărstor bătrânul Mircea te-a pus ca simbol al stăpânirii Dunărei pe îmbele ei maluri! Islamul pe tine te-a cucerit şi te-a avut; Muscalii în zidurile tale îşi încercară armele şi sub întăriturile tale s'a urzit slobozirea creştinilor de sub Turci. Măr de discordie între Bulgarul trufaş şi lacom, şi între Românul blajin dar mândru, azi tu eşti a noastră şi vei rămâne a noastră, căci în sinul tău în zilele de senin ca şi de ploae, de linişte ca şi de val, boerimea ţării şi-a depănat firul poveştii lungilor sale suferinţe de moşie şi neam. Tu ai văzut Voevozi mândri mergând cu alaiu spre domnie nouă, cum şi voevozii trişti şi în lanţuri plătindu-şi cu capul dorul de a fi fost domni peste ţările romîneşti. Câtă boerime pribeagă n'ai adăpostit tu între zidurile tale! Câtă intrigă

nu s'a plămădit în lăuntrul tău! Stăpânii tăi au fost şi miloşi şi cruzi faţă cu Voevozii noştri. De acolo, de la tine vènia sprijinul pentru unii, ştreangul pentru alţ.i. Tu vorbeşti Românismului mai mult de cât orice alt oraş. Tu eşti cel mai românesc oraş dintre toate, căci care altă cetate a putut să vază mai mult râs şi plâns, mai multă jale şi volare de cât ai văzut tu! O clipă dormit-am şi eu în sînul tău—noaptea de 11 Iunie 1913—şi furatum'a gândul la viaţa întreagă a neamului; iar în dimineaţa zilei de a doua zi îţî putui sorbi cu ochii toate împrejurimile tale pentru a duce cu mine cea mai puternică impresie despre cel mai interesant oraş pentru români. După 2 alte septămâni armatele noastre puneau stăpânire pe tine, fie stăpânire veşnică ca şi neamul!

In primăvara anului 1822 işi petreceau Paştele Invierii cele 2 cete de boeri, cari duceau acelaşi dor al ţărilor românei—izbăvirea de Greci—, şi îşi depănau firul din acelaş caer al tragediei neamului, căci care oare dintre noi fost-am mai norociţi faţă de Turci? Au nu doară zburat au capetele multor Voevozi de pe cele 2 tronuri? Ce soartă avut-au Brancoveanu şi Ghica Vodă? Cu ce simţiri tainice desluşitu-şi-au boerii solia lor la Poartă? Unde ni este meşterul cari să ne redea acele stări sufleteşti spre a vorbi urmaşilor de urzeala, care se lega în pragul anului 1822!

In dimineaţa zilei de 3 April, Luni, şase care mocăneşti cu coviltirul pe ele eşiau pe rohatca dinspre Dunăre şi râdicau în pocnetul bicelor şi în mânat de hăis-ceală dealul pe creasta căruia zace cetatea! Dunărea se întindea în vale, largă, măreaţă şi plină de tainice şoapte. Iar în care, 13 mândri boeri, soli din Bucureşti şi din Iaşi, apucau drumul spre Ţarigrad ca să ducă dorul de renaştere al ţării, după ce mai mai se prăpădise prin suta de ani de domnie grecească. Când trecură de culmea dealului, şi nici Dunărea bătrână nu se mai vedea, nici câmpiile mănoase ale Ialomiţei nu se mai zăreau, un „Doamne ajută" eşiă din toate piepturile însoţite de cruci mari, căci se duceau să pue ţara la cale, după chemarea Inaltului Devlet şi cu ajutorul bănesc al Seraschierului Silistrei.

Să-i lăsăm să-şi meargă drumul lor. cu *hăisa* şi *ceală*, căci hărtoită fostu-ne-a calea istorică a neamului ca şi drumul plin de sdruncinături de la Silistra la Ţarigrad; să-i lăsăm dar în paza Domnului şi noi să ne întoarcem la Iaşi [1]) să vedem ce se ferbea între marii şi micii boeri despre această înaltă solie.

27. Lumea din Iaşi—boerimea ţării—nu era dumerită bine asupra mersului lucrurilor. Era o mare vânzoleală între boeri. Cei mai mulţi pribegi, unii pe la Chişinău, alţii pe la Cernăuţi. Caimacamul Vogoridi găsi în aceasta un bun prilej de a lovi în boerii cei mari, cum arată scrisoarea sa către Seraschierul de Silistra. „Unii şed la Nemţi, alţii şed la Muscali şi de acolo cer domnia pentru ei fără a căuta mai întâiu la îndreptarea ţării“. Puternice cuvinte spuse în grele împrejurări! Cauza boerimei mari era perdută prin singur acest fapt. Dacă la aceasta adăugăm trădarea multora dintre ei, cum era visternicul Iordachi Roznovanu, şi mai apoi chiar Toderiţă Balş; apoi lipsa de acţiune a Mitropolitului Veniamin, partizan al aristocraţiei, ca ficior de boer mare ce era, atunci ne vom explica de ce era îngrijorare mare la unii, nedumerire la alţii; şi când lucrurile nu sînt intocmite bine se lasă loc bănuelilor. Dară aşa se depănau evenimentele în împărăţia Sultanilor, că chiar fără socoteală şi chibzuială multă, au eşit lucrurile pe placul tuturora, de şi numai după vrerea unora.

Dintre boerii mari se deslipisă de T. Balş şi de Mitropolit următorii 8 vornici: C. Catargiul, Miclescu, Calimah, Dimachi, Gr. Ghica, Iord. Balş, Plaghino şi Conachi; postelnicul Paladi şi aga P. Negri. In capul lor era visternicul Roznovanu, care avea gând de domnie. Aceştia aveau la spete boerimea de a doua clasă ca, Burghelea, Carp, Hermeziu, Codreanu, Negruţ, Vlasie, Florea, Cogălniceanu, Ganea, Cercel, Bran, Buzdugan, Trifescu, Cornescu, Pascal Stavru, Leca, Grigoraş, Brănişteanu, Mere-acre, Istrati, Apostolescu, Vasiliu,

---

1) Jalnica tragedie,
v. 3914. Să-i lăsăm urmîndu-şi drumul, noi să venim înapoi.
Să vedem osînda ţării şi a Iaşului nevoi“.
(Let III' 425)

Iacovachi, Pavlu, Diaconescu, Miclescu şi Cuza (A. D. Xenopol, Istoria partidelor politice I, 101 nota).

Doi informatori avem asupra zvonurilor ce îmblau în Iaşi despre delegaţia boerilor trimeşi la Silistra: Negel vornicul, fratele Mitropolitului şi Bucşenescu, omul lui de casă. In ziua de 6 April—delegaţia era pornită de 3 zile din Silistra—se svonise în Iaşi că „ciocoii de acole (din Iaşi) ar fi făcut nu de mult arz" şi că „carvonarisnul ciocoilor şi legăturile lor asupra boerilor ar fi pără la cel mai sus grad" şi că „visternicul Roznovanul ar fi în unire cu ciocoii." Mai ştia vornicul Negel că „vreo 20 şi mai bine de boeri se gătesc în zilele acestea să meargă în Moldova, carii fiind cei mai mulţi din taraful visternicului Roznovanul, se prepune şi zic că Roznovanul iar fi trimeţind ca să alcătuiască cu cei de acole spre favorul lor."

Boerii cei mari aşteptau să fie chemaţi la Silistra; în vederea aceasta ei se concertară şi admisese anumite cereri. „Intorcânduse cei duşi de la Silistra, de vom fi chemaţi ce trebue să facem, *şi după multă voroavă aşa sau socotit*: că de vor aduce răspuns de împlinirea cererii boerilor de izbăvire domniei greceşti, şi sîntem chemaţi spre a lua ocârmuire, să se scrie arz la Ţarigrad arătător de carvonarismul răilor, pără la ce grad au răzvrătit duhul oamenilor, în cât fără sprijinire împărătească nu putem nici de cât să ne întoarcem şi să se rânduiască vre o 500 Turci pe la sarhaturi pentru paza ţării despre răi." (C. Erbiceanu, idem, pg. 220).

Se aflase în Iaşi că arzul boerilor trimes la Silistra n'a fost chip să ajungă la Ţarigrad „ce sau trimes un altul făcut de cei din Iaşi, în care a fost silit de a iscălit şi însuş (T. Balş)." Boerimea mare era înfuriată pe T. Balş că i-a tradat „credinţă la nimene nu trebue să aibă" (pg. 224). Boerimea mare mai era înfuriată că din copia acelui arz văzută la Roznovanu se cere egalarea în drepturi de la logofătul cel mare până la şatrar „la toate să fie de o potrivă, cât a unui logofăt mare atâta şi a unui şatrar."

Se mai aflase anume ce boeri au plecat la Ţarigrad şi logofătul Grigoraş deschizând poşta Hotinului la ajunsul ei

în Iaşi ca să scrie nepotului dumisale la Petersburg dându-i „o copie de pe cartea boerilor trimeşi la Ţarigrad." Iar mai departe scrie: „Mia zis dmlui logofătul că socotinţa dumisale nu este nici de cât, nici Preosfinţia ta a scrie Patriarhului, nici noi boerilor trimeşi la Ţarigrad *pentru multe cuvinte*, de cât Preosfinţia ta să scrii Grafului Galiţin, arătându-i cursul lucrurilor, trimeţindu-i lui Galiţin şi copie de pe cartea acelor boeri ce scriu de pornirea lor de la Silistra, şi rugându-l din partea a toată boerimea ca duhovniceşte să le facă toate ştiute milostivului monarh şi protector; să ne triimată iarăşi prin duhovnicesc secret către Preosfinţia ta ce urmări să păzim şi noi întru tot felul, *aflându-ne întru buimăciri şi fără nici o povăţuire despre nime spre a şti ce să facem*, mai ales că aceşti boeri merşi la Ţarigrad sînt din cei neispitiţi şi al doile stare şi creatură a Caimacamului Vogoride cei mai mulţi, şi ne temem ca nu cumva să facă niscaiva cereri vătămătoare pământului, ca unii ce sânt merşi fără ştirea şi povăţuirea noastră, şi pe lângă altele să nu cumva să ceie pe Vogoride de domn, acel din a căruia pricină mai mult sau afanisit Patria, lucru ce va fi cu nemulţămire la toată obştea, şi cel mai de pe urmă şi mai mare rău Patriei." (pg. 226).

In altă scrisoare: „Cetind copia arzului stării al doile cu logofătul Grigoraş *nu-l găsim rău şi fără cale*; numai pe domnul Moldovan ce zic să se aleagă de către toată obştia nu mă dumeresc eu unul cum va să se aleagă fără vărsare de sânge, pot zice, între pământeni; dacă nu cumva *deputaţii acum la Ţarigrad dintre dânşii nu sor arata pe vreunul de domn şi să vor întoarce şi cu domn gata*, măcar că poate Turcii vor socoti aceasta, să facă întrebare şi pământului aicea pe cine aleg de domn? Poate şi pe Rosia să întrebe şi de vreme că şi de la ţara Românească sau chemat tot odată, este cunoscut că ce se va face pentru un pământ se va face şi pentru celalalt." Iar mai jos zice: „Vornicul Catargiul viind acum de al doilea aicea se nevoeşte a uni pe logofătul Grigoraş cu visternicul

Roznovanul... am fost cu perierghie (curiozitate) ce se va urma... să bage dihonii (pg. 229).

La 16 April se aflase la Iaşi că „boerii de la Ţarigrad se vor intoarce prin Brăila," după spusa lui Roznovanu că i-ar fi scris seraschierul de Silistra paşei de la Brăila (pg. 231).

Iar la 19 April scrie: „Am fost la logofătul Grigoraş... şi îndată ce iam spus că ai să trimeţi la Pizani să întrebi, s'a tulburat până în suflet şi s'a năcăjit zicând: până când acest om îşi caută singur cădere? Până când se încarcă cu tot felul de primejdii, fără să se gândească şi să giudece comprometarisind pe însăşi patria sa? Pizani va spune cei va zice Roznovanul ca să-l compromitariască... Galiţin scrie că consulii să trateze cu pământenii." Şi închee: „Condeiul trebue a-l păzi în cele mai liniştite vremi despre orice om... cu atât mai vârtos trebue a o păzi la nişte *învăluiri şi întunecate lucruri, unde nimeni nu ştie cum poť să iasă, precum sînt lucrurile din ziua de astăzi*" (pg. 230).

La 16 Mai o altă scrisoare a vornicului Negel, din care se vede că aceiaşi preocupare avea boerimea mare; aştepta să fie chemată la Silistra, după întoarcerea boerilor de la Ţarigrad. Se aflase acum şi la Iaşi că boerii duş' la Silistra au pornit'o spre Ţarigrad, ceia ce nu se ştia în Iaşi la 6 April. In caz de chemare ei cred că le va fi un folos o zăbăvire de 2 luni cel puţin „fără să ne arătăm cu berechet către Devlet şi încă să ne siguripsim şi mergerea noastră când va fi *despre noii răzvrătilori, cari în tot felul şi în toate părţile se bulucesc asupra celor intăi.*" Ca plan de răspunsul ce vor da Porţii ei cer „să priimim frâile ocârmuirei sau să facem alegerea de domn „dar fiind că răzvrătitorii au sămănat duhul răzvrătirei şi al neascultării în sufletele a multora din cei proşti, cum şi neamurile cele mai de gios împotriva a noastră celor întâi pământeni"... „să fie în Iaşi nu başbeşleagă cu 500 Turci cari să fie sub toată ascultarea divanului, şi pe *unii ca aceia* să-i înţelepţească divanul."

Vornicul Negel mai ştia că ponturile din partea ma-

rilor boeri se alcătuise de logofătul Grigoraş şi de spatarul Bibică apropiat după duhul şi obiceiul turcesc.“ După ce le va corecta Mitropolitul Veniamin „apoi să se facă în limba turcească pentru Devlet şi în limba franceză către protector, tot de spatarul Bibică „după procopsala ce are în amândoao limbele acestea“ (pg. 232).

Boerimea mare era îngrijorată de modul cum va privi Rosia mişcarea din ţară. După ce în iarnă, la 22 Ianuarie, consulul Rosiei, Pisani, ţinuse de rău pe boerii pribegi la Cernăuţi că rău au procedat de au înaintat arzul către Poartă, ei se desvinovăţesc prin faimoasa scrisoare în greceşte din Februarie (pg. 202). Ei acum auzind că boerii trimeşi la Silistra au mers la Ţarigrad, se desvinovăţesc „că noi nu iam trimes. *Paşa cu silnicie ia chemat şi lea poroncit.* Insăşi cartea acelor boeri de pe care ai trimes copie este îndestulă dovadă cuprinderea ei a nevinovăţiei noastre. Nimic să nu te tulbure că am scris arz cerând lipsirea domnilor greci şi arătând prăpădenia ţării; cu nimică nam greşit Rosiei“ (pg. 233).

Tocmai la 11 Iulie veni un tatar cu ştafetă la Raab în Iaşi că Ioniţă Sturza s'a făcut domn Moldaviei şi că a rânduit caimacami pe Vlădica de Huşi „care şi sfinţia sa a iscălit în arzul ciocoilor este cu dânsul,“ pe vornicul T. Balş „care şi dumnealui este iscălit în arzul ciocoilor“ „iar de acei cari nu sînt iscăliţi în arzul ciocoilor nu este nimica pomenire pentru dânşii“ (pg. 240).

Toate acestea se vorbiau şi se scrieau în Iaşi.

28) Şi acum să urmărim delegaţia celor 13 boeri moldoveni şi munteni pe drumul spre Ţarigrad, după jurnalul mergerii boerilor la Ţarigrad, izvodul lui Beldiman, (Drăghici Ist. Moldovei II, 140, Let. III[2]...).

Boerii Moldoveni au mers în trei cară mocăneşti, iar boerii munteni mai semandicoşi şi-au pus numai calabalâcul în carăle pregătite de drum, iar ei au mers în caleşce şi carete. Paşa de Silistra avu grijă să le dea la fiecare câte o teşcherea „pe faţă întru care se arăte şi numele şi familia, asemenea şi la slugile şi oamenii lor“.

Intre actele Râşcăneşti se păstrează o asemenea teşcherea dată boerului Iordachi vornicul—talie lungă, barba căruntă, ochii albaştri, care cu servitorul său Ioan şi însoţiţi de secretarul nostru au fost trimişi la Constantinopol. Trecerea lor pe drumuri să nu fie oprită de funcţionarii şi ofiţerii noştri. (pg. 421).

Drumul boerilor l'am controlat pe harta dr. K. Peucker Wien 1913 şi luând distanţele observăm că între Silistra şi Şumla sînt circa 100 klm., cari i-au făcut în 3 zile de drum cu trei popasuri: *Bailachioi*, *Carabaşchioi* şi *Şumla*. Ei au ţinut şleahul, cum e notat pe hartă.

La Şumla fură primiţi cu toată cinstea de unchiul seraschierului de Silistra, Iombruli aga, care era şi ispravnic cetăţii (aian).

De la Şumla boerii apucară drumul peste Balcani în direcţia târgolui Fachi—tipărit greşit *Tachi*—distanţa iarăşi de circa 100 klm. după aceiaşi hartă. Cum însă drumul era prin Balcani cu suiuşuri şi coborîşuri, boerii făcură în 5 zile acest drum· câte 20 chilometri pe zi, cu următoarele popasuri; *Drăgoi chioi*, *Cealicavak*, *Karnabad* (oraş). *Bei mahailesi*, şi *Faki* (târg).

In aceste 5 zile de drum li se dădură din Şumla 4 arnăuţi de pază de către prefectul de Şumla ca să treacă în siguranţă Balcanii. Despre frumuseţa acestor locuri atât scrie memoriul „au început Balcanurile de la satul Drăgoi-chioi a-i sui, *munţi mari unde erau cişmele de izvoare cu apă minunata*".

Sîntem la 10 April, Luni după Duminica Tomei. Boerii noştri erau la 10 poşte departe de Silistra şi în Iaşi încă nu se aflase că boerii trimeşi la Silistra sînt plecaţi spre Ţarigrad. Ei aşteptau chemarea lor la Silistra, şi discutau şi plănuiau ce să facă, ce să dreagă ca să ştie ce să ceară pentru ţară şi pentru ei.

De la Faki boerii apucară drumul spre Kirkilise, prin Develikioi—circa 50 kilometri distanţă. Ei cunosc pe Kirkilise, sub numele grecesc „Saranda eclisies"=40 de biserici

(Kirk=40 ; Kilise=biserici) şi notează „târguşor unde din 40 biserici ce să zice că era, nu s'a găsit macar nici una".

De acolo au poposit la *Lulè-Burgas*, zis numai *Burgaz* şi iarăşi notează că hanul unde au tras ei era „prea strâmt şi cu patru odăiţi, unde se lucrează liulele de tot felul, trăsuri, şi alte lucruri de lut poleite cu aur, fiind mai toţi olari turci, de mărunţuşuri frumoasă". Iată de ce Burgazul acesta spre deosebire de cel de la mare ca port, în faţa Anhialului, se chema *lulè-burgàz*. Alt popas îl făcură la *Ciorlù* „iarăşi târguşor". Făcuse drumeţii noştri mai bine de 30 de poşte în 11 zile de drum obositor, că era într'una mai ales în carăle mocăneşti, şi cu lipsurile şi restriştea vremei în zilele de April. Dar boerii mergeau mânaţi de un gând : să scoată ţara de sub jugul Grecilor. Acest drum aşa de bătut de domnii şi boerii noştri e calea tragediei neamului, e calea durerei, care a unit în suferinţă sufletele boerimei celor două ţări surori, şi acest drum secular, ce ducea spre durerile şi chinurile vieţii politice a celor ce au avut răspundereo politică a îmbelor ţări, el este acela care a netezit drumul împlinirii visului a două popoare—Unirea,—mai mult de cât au făcut ideile din cărţi ori duhul din apus.

Intrase acum boerii noştri în apele mării de Marmară şi după cum Grecii odinioară au strigat: τάλαττα, τάλλαττα, aşa şi ai noştri începuse a simţi fiorii misiunii lor cu cât se apropiau de Ţarigrad. Vineri 14 April ajung la *Silivri*, oraş pe malul mării; aici e episcopie greacă ; şi notează jurnalistul „toţi boerii au mers la Arhiereul locului, anume Donisie şi le-a făcut îndestulă ţeremonie, şi bună primire". Mai mult nu ne spune memoriul. Avea însă acest Vlădică grec şi un interes personal şi direct. In Silivri din vechi fusese o şcoală grecească, căreia unii din Voevozii noştri îi făcuse ceva ajutoruri în bani şi daruri; dar cum vremurile erau tulburi şi dania unui domn atârnă de buna voinţă a domnului ce urma să vină în scaun, şcoala grecească din Silivri suferea din cauză că i se tăiase ajutoarele băneşti de la Iaşi. Credem că vlădica o fi aflat că delegaţia

boerilor Moldovenì şi Munteni se duce la Sultanul nu cu sentimente prielnice grecilor din ţările române, dar mila era danie, şi dania era milă şi deci nimică nu-l împedecă pe Vlădică ca arătându-se bine primitor cătră pravoslavnicii boeri ai ţării, ce aveau în mâna lor puterea de a dispune de soarta ţării lor, să capete înoirea privilegiului scoalei lor.

De la Ciorlu la Silvri se făcuse încă 40 de chilometri, de aici le mai rămâneau 70. Ultimul popas le fu la Buiuk-Cecmegè, la gura fluviului Carasu, mai în jos de vestita Ciatalgè. Aici fură întimpinaţi de Sakir-bei trimesul Porţii să le iasă înainte. Li s'a spus „că este bine pentru dânşii“ că „au voe să poarte ori ce vor voi în Ţarigrad“ de şi obiceiul era că raialele de ghiauri să îmble pe uliţele Ţarigradului „cu strae ponosite şi mai mult în negru“.

Duminică 19 April „în ziua Mironosiţelor“ boerii au văzut Ţarigradul tot înaintindu-se prin nişte uliţe strâmte prin care abia încăpeau carăle mocăneşti“. Turcoaicele pe drum nedeprinse să vadă asemenea călători în cară mocăneşti, începuse a-i împroşca cu pietre, mai ales de la Kiuciuk-Cecmegè.

Primul popas a fost o cafenea, la liman; acolo au lăsat carăle la han; ei s'au schimbat punându-şi pe ei *benişe* „ca fiind împăratul la Dulma-baccè, unde îi privea trecând, se îndatorise ca să pue benişile“.

Fură găzduiţi la „Saraiul“ din Abdula-paşa, timp de trei zile „toţi boerii, din poronca Devletului“.

Aici jurnalistul intră în mai multe amănute. Saraiul cu cele dinlăuntru cam i-a făcut pe boerii noştri să caşte gura pe păreţi şi să mirau de luxul sufrageriei. Pare-că în mod tainic se repeta în sufletul boerilor noştri mirarea şi nedumerirea bătrânului logofăt Ioan Tăutul. Totdeauna omul simplu, deprins cu un traiu ticnit şi modest, obişnuit cu portul lui, cu viaţa lui, se simte urluit, când vede cu ochii săi că traiul poate fi şi altfel şi cu cât contrastul e mai mare, iar mirarea lui mai adâncă, cu atâta capătă un a-

dânc respect adesa ori unit şi cu sfială şi teamă, de acel ce s'a învrednicit a trăi aşa de luxos şi mândru!

„La 11 ceasuri (evroponeşte la 5 după amiază) le-a pus masa, o sufra turcească poleită în aur, *peşchir* sau şervete la fieşte care, cusute cu fir, şi altele cu mătăsuri dar prea frumoase; le-au adus bucate minunate şi pre de gust, care se obişnuia la Turci, rachiu la masă şi vin...., şi apoi le-a dat cafea şi ciubuce".

De la cafeaua lui Tăutul logofătul trecuse 300 de ani, şi acum tot aceiaşi mirare pentru traiul luxos al Turcilor paşăle Prea frumos! prea de gust! ce se mai spue cronicarul boerilor? Au doar Omer zugrăveşte undevą frumuseţa Elenei, din a cărei graţii se pornise războiul Troian?

Nu uită a ne pomeni şi de odăiţile de culcare. „Boerilor Munteni le-a dat patru odăi, căci ei aveau mulţi oameni, boerinaşi şi gramatici cu sineşi", iar într'o odae mai mică „lângă harem s'au dat vornicului Gh. Cuza şi *vornicului Iordachi Râşcanu*".

Urmăm mai departe după acelaşi jurnalist.

De Luni până Mercuri 19 April boerii toţi au fost musafirii lui Abdulah Paşa, şi cheltuiala găzduirii lor a privit hazneaoa împărătească. Cheltuiala zilnică era de 180 lei afară de băcănii, cari nu puţin fu mirarea pe boeri: „untde-lemnul, orezul, zaharul şi cafeaua se aduceau în câtimi mari, precum untdelemnul cu *tulumurile*, orezul cu *zembiluri* iar zahar se da câte un cântar pe săptămână". Boerii n'aveau a plăti de cât personalul de serviciu 200 lei „şi au dat de tot boerul câte 20 lei bacşiş".

Joi la 20 April delegaţia fu primită de Reiz Effendi. Se pusese toţi boerii în benişe; şi nu puţină mirare le fu când văzură că Reiz Effendi stătea într'un *tiftilic* (casă de ţară), departe de liman. In „o odae mai mică" au luat cafe şi ciubuce; de acolo trecură prin „o şeliţă mică aşternută pe jos cu rogojini de cele minunate de Persia", au intrat în odae, unde era Reiz Effendi „era om frumos, cu barbă neagră, vesel la faţă şi dulce la vorbă". Mai era acolo în odae Alibei şi Huhubat Nazări, socrul Seraschie-

rului de Silistra „un bătrân cu barbă albă ce vorbea grecește", și mai era în alt colț al odăii „un Efendi ce sămăna a fi un om pre însemnat, frumos la față, vesel și măreț la căutătură"; era însuși împăratul.

Boerii au sărutat „clasurile macatului unde ședea Reiz Effendi pe mijlocul patului cu marziciul narghiulelei în mână; ținându-l ca pentru formă.

Reiz Effendi deschise vorba asupra răzvrătirii Grecilor. Ali bei tălmăcia pe grecește; apoi „le-a cetit înaintea tuturor arzmagzarul țării și li s'a zis că cererile ce vor mai avea să le dea înscris la Alibei."

Boerii Munteni întrebați fiind de au și ei arzi-magzar au dat răspuns „că nu au."

Boerii s'au retras, plătind bacșiș cafegiului 39 lei în 13 rubiele, câte o rubiia de boeriu.

Vineri și Sâmbătă 22 April „*aceste două zile leau întrebuințat atât boerii Moldoveni cât și boerii Munteni alcătuind în scris cererile ce aveau să facă Sultanului*" (Drăghici Ist. Mold. II, 146).

29) Am ajuns la partea principală a studiului nostru, întru cât originalul cererilor îmbelor țări, a Moldovei și a Munteniei, l'am publicat acum noi pentru întâiași dată după arhiva Râșcanu. Dacă textul grecesc al cererii boerilor Munteni nu e cu ștersături, asta arată că cel ce a copiat a avut în față cererea boerilor în ultima redacțiune admisă de Poartă; pe când textul boerilor Moldoveni îl avem așa cu ștersături și adăugiri, ceia ce arată că acesta e textul care a îmblat prin mâna demnitarilor Turci și a suferit schimbările impuse de Poartă.

Jurnalul mergerii boerilor la Poartă ne spune că Vineri 21 și Sâmbătă 22 April anul 1822 s'a făcut prima redacție a cererilor îmbelor țări. Duminică 23 April ziua de sf. Gheorghe delegații au fost primiți de Ali-bei, Huhubat nazir, în frumosul său palat de pe boaz „unde avea havuz și sadârvan (aruncător de apă), care azvârlea apa până într'un policandru de cristal și făcea o priveliște foarte minunată, mai avea sofale asupra boazului mării și asupra

unei grădini prea frumoase, împodobită cu copaci şi de flori cu o fântână din care scotea apă un cal şi adăpa sadurile şi via." Ali bei le luă „cererile," apoi îi sfătui să fie supuşi şi credincioşi Devletului, care are mare milostivire asupra ţărilor acestora." Din vorba avută între Ali bei şi Sakirbei a eşit că boerii şi-au luat cererile înapoi şi întorşi la conac şi-au petrecut ziua de 23 April „*îndreptând* cererile ce făcuse, după sfatul şi povăţuirea lui Ali bei."

Acest text îndreptat îl avem sub ochi. Boerii l'au dadat „24 April" când l'au prezentat a doua oară, neştiind bine poate că vor fi primiţi chiar în ziua de sf. Gheorghe şi i-au pus data de 24 April (Luni), de şi el fusese gătit de scris în sara de 22 April (Sâmbătă). In textul grecesc, publicat la pg. 324—330 noi am dat în note toate articolele schimbate, cu traducerile lor, iar în traducerea românească am dat textul aşa cum a fost pe deplin admis de Alibei şi Riez-Efendi.

De altfel însuşi boerii atestă că textul aşa cum l'au scris ei a fost îndreptat, căci pe faţa 4-a sus scriu : „însămnare ponturilor ce ni sau zis să să schimbe şi cum să să pue."

Toate îndreptările şi adăugirile sînt trecute la urmă, după iscăliturile boerilor pe faţa a 3-a, iar pe faţa I şi II avem rânduri şterse. Aşa în faţa I avem 24 rânduri ; sînt şterse rândurile 17—20, şi în locul rândurilor 19—20, ce vorbesc de cele 2 capuchihaèle stau scrise jos pe aceiaşi pagină — rândurile 25—26—redacţiunea admisă ; iar în locul rândurilor 17—18, găsim îndreptarea pe faţa 3-a, după iscălitură, în 11 rânduri (de la 12—22).

Pe faţa a doua stau scrise 31 rânduri, din cari sînt şterse rândurile 1—7 ; 10—15 şi 31 ; trimeterile la îndreptări sînt toate scrise pe faţa a 4-a.

Pe faţa a treia cererea are 10 rânduri, din care numai rândul I e şters, continuarea rândului 31 de pe faţa a 2-a.

De ce natură sînt îndreptările şi adăogirile ? Ce anume cerea Alibei, povăţuitorul boerilor, şi omul voitor de bine pentru ţările Româneşti ?

Să cercetăm :

a) Pentru *Capuchihaelele* boerii redactase „rugăm să-i primească“ ; Alibei schimbă şi zice „va avea domnitorul“, tae pe „παρακαλοῦμεν νὰ τοὺς δεχθῇ“ şi pune „θέλει ἔχῃ“. Boerii prea umili şi prea servili se rugau, Alibei le rădică moralul şi le zice să pună „*vor avea*“ ca din vechi.

b) Pentru *Divan Efendisi* şi başbeşleaga Iaşilor boerii redactase două ponturi : 1 şi 4 ; ei nu determinau numărul oamenilor ce-i va avea beşleaga sub el, ci se mulţemiră a zice „cu oamenii trebuincioşi“—ἀναγκαίους ἀνθρώπους. Acestei armate a beşliilor boerii ceruse ca să nu se amestece în treburile locale, sau să supere pe localnici cu avaeturi, ci să se mărginească «la orânduitele lor lefuri şi tainuri de fân şi de orz.» Alibei ştiia că în jurul acestei chestiuni se făcuse mare vâlvă în ţară şi că partida boerilor şi a ciocoilor nu era unită în acest punt. Boerii mari ceruse că pentru paza ţării de cei răi şi carvonari să se rânduiască 500 Turci pe la sarhaturi (C. Erbiceanu, o. c. 220), iar pentru paza Iaşilor să fie un beşliagă cu 500 turci sub ascultarea divanului (o. c. 232). Alibei ştiind de starea spiritelor din ţară prin ginerele său paşa de Silistra, a cerut să se treacă în arz *1000 de ehlirgii şi neferi osmanlâi,* şi cererea e foarte semnificativă ca o încercare de împăcare a celor 2 tarafuri : „şi ei vor fi faţă până când se va orândui cuvenitul nizam al ţării împreună cu trebuitorii oameni băştinaşi pentru paza ţării şi izgonirea oamenilor tulburători „ταραχοποιῶν ἀνθρώπων“ şi atunci câţi se vor fi aprobat de către puterea împărătească că sînt trebuincioşi pentru ţară să-i numească.“ In formă Alibei împăca pe marii boeri, în fond însă satisfăcea şi pe ciocoi, şi se pune prin aceasta temeiul armatei naţionale.

c) Pentru *consuli* şi *dragomani* boerii ceruse ca să nu se numiască dintre neamurile străine, ci dintre propriile lor neamuri ; redacţia era vagă şi acoperea ura momentană contra Grecilor prin vorba „ἐκ τῶν ξενωνφυλλῶν.“ Alibei care purta ură Grecilor apostaţi spune boerilor să redacteze

mai precis şi aşa boerii schimbară şi scriseră „καὶ ὄχι ῥωμαῖοι“ «şi nu *greci*»

d) Pentru *averile nemişcătoare* ale supuşilor străini, boerii invocau tractatele [1]), cari opriau străinilor cumpărarea de averi nemişcătoare afară de cele rămase lor cu drept de clironomie. Alibei dus tot de ura contra grecilor şi avînd prilej de a lovi în foarte mulţi greci negustori din Principate cere boerilor să pună în acest pont: „nici pe numele lor *sau a femeilor lor, nici sub forma vreunei alte iconomii*, iar câţi au ajuns să aibă bunuri cumpărate să le vânză sau *să se facă raiale cu act către stăpânire.*“

e) Pentru *străini* boerii ceruse să se îndepărteze numai Grecii, Arnăuţii şi Moraiţii, apărând pe acei cari s'au arătat cu credinţă către Poartă, dar nu vor lua parte la driturile localnicilor.“ Alibei dus de ura contra raialelor răsculate întinde ostracismul său la „Albanezi, Greci, Sirbi şi Bulgari clerici şi laici, raiale sau supuşi altei puteri, adică *toţi câţi se vor găsi acum în ţara Moldovei*, cei vi-

---

1) Tractatul din 1591 art. VII: Turcii nu vor putea cumpăra nici stăpâni pământuri în Moldova.“ (D. A. Sturza, acte şi documente 1₂, 5).

— Tractatul din 1634, art. VII „nici un mahometan nu va putea stăpâni în ţară cu titlu de proprietate nici pământ, nici casă, nici dugheană nici va putea petrece în ţară pentru trebi de negoţ de cât cu autorizarea Domnului“ (idem 6).

— Hatişerif din 1774 Noem. 4. „Negustorii Turci nu vor avea volnicie a ţinea moşii, ceaflicuri şi a păşuna vite în pământul Moldovei“ (idem 142).

— Hatihumaimul din 1799 la art. C „câţi sudeţi străini umblând pentru alte pricini vor voi a caştiga prin cumpărături pământ sau alte moşii, împotrivă fiind la obiceiurile cele din vechi şi la pământeştile pravile, unii ca aceia vânzând moşiile lor la dajnice raiale, să lăcuească cu chirie şi cu năimeală“ (idem 240; Uricar III, 156)

— Firman din 1802 al. 25: Hors les négociants porteurs de firman, tous ceux qui parmi les habitans des environs. iamacks, ou autres, voudraient contre les privilèges de la Valachie, y entrer, *séjourner* et porter préjudice aux raïas, seront écartés de cete province“ (idem 262).

— Firman 1802 pentru Moldova „şi că nu este ertat de a ave în pământul Moldovei neguţitorii otomani şi ciftlăcuri nici să păşuneze vite“ (pg. 267).

— Firman 1802 p. Valachia: „Câte raiale în ţara Românească au primit legea turcească nu pot a cere parte de moştenire de la părinţii şi rudele lor“ (pg. 280).

novaţi să se izgonească cu totul, iar cei nevinovaţi numai având chizeşii localnice să rămână, luându-şi teşcherele de la ocârmuire.»

f) Pentru *despăgubirile* celor arşi şi prădaţi de eterişti boerii cereau să fie luate din acaretele dovediţilor zurbale" Ali bei admite cererea dar schimbă procedura, cerînd să se pună „să se vânză cu firman împărătesc" ca aşa să se ştie de toată lumea răzbunarea contra vinovaţilor greci.

In scurt din felul cum Alibei a cerut boerilor Moldoveni să schimbe textul cererii lor reiese că ura şi răzbunarea contra Grecilor a priit Moldovenilor să capete mai mult de cât cereau ei, şi să rădice moralul delegaţiei; spunându-le că cele ce cer sînt drepturi, nu milă şi pomană.

30. Cererile Moldovenilor astfel modificate de Alibei le vedem trecute şi în arzul boerilor Munteni cu mici modificări (vezi pg. 281—295): art. 16 (Domnitorul să aibă „νά ἔχῃ" două capuchihaèle dintre boerii români); art. 1 (paza se va întocmi cu oameni aleşi dintre locuitorii valahi); iar ca urmare că în Valahia nu era sfadă între partidele de boeri, ciocoi ori carvonari, Alibei nu fixează numărul soldaţilor, ci păstrează fraza ca în prima redactare moldovenească „başbeşliaga cu oamenii necesarii „τοὺς ἀναγκάιους ἀνθρώπους"; art. 17 despre consuli e identic; „ὄχι ρωμαίοι"; art. 4, despre averile nemişcătoare e iarăşi identic; art. 2 despre străini este iarăşi identic;—art. 9 despre despăgubiri este iarăşi identic. Reiese din acestea marele adevăr istoric că închinarea noastră supt Turcia ne-a apropiat şi chiar identificat nevoile prin unitatea persoanei stăpânului.

31. In celelate ponturi vedem că Alibei nu schimbă nimica în redacţiunile celor 2 arzuri. Boerii cer şi li se admit: 1) Domnul să fie localnic, (1 m. 1 v.) 2) straja ţării va fi din pământeni; Muntenii cer ca şi delibaşa, şi tufecibaşa să nu fie grec ori arnăut; (1 m. 1 v.) 3) ajutorul obligator al muhafizului din Brăila fără prealabilă înştiinţare a Devletului (3 m. 1 v.) 4). Domnul în caz de învinovăţire să se judece prin anafora, către Devlet şi găsindu-se nevinovat să se pedepsască calomniatorul (14 m. 15 v).

5) Privilegiile boerilor căpătate la unii domni să continue a-şi avea tăria lor, fără reînoirea lor la fiecare domnie nouă (11 m. 8 v). 6) In slujbele ţării să fie numai localii (10 m. 6 v.). 7) Sudiţii să nu recunoască de cât pe consulii din Iaşi şi Bucureşti, desfiinţându-se vichilii lor pe la cadilâcuri (5 m. 10 v.). 8) Pentru orice jalbă la Poartă să se trimeată un boer român cu arzmagzar. (13 m. 11 v.). 9) Călugării greci să lipsască de la mănăstirile închinate la locurile sfinte (9 m. 14 v.). 10) Saegii veniţi pentru mumbaeaoa împărătească boerii Munteni îi cer să nu fie greci ori arnăuţi, ci ori ce fel de alt sudit ori valah (13), boerii Moldoveni nu fac caz de naţionalitate, ci se mărginesc a cere să nu vie de cât cu 4—5 oameni, ocârmuirea fiind silită a-le da oamenii necesari (13). 11) Negoţul străinilor va fi controlat la margine, unde li se vor opri paşpoartele; pe cât însă e de scurtă redactarea Moldovenească (art. 1), pe atât de amănunţită e cea Muntenească (3 şi 5).

Trei ponturi au cerut mai mult boerii Munteni: nizamul serhaturilor (12), stârpirea abuzului cu iraturile (18); şi libertatea comerţului cu vite şi popuşoi ca în Moldova (19).

32) Germenele tuturor acestor cereri noi îl vedem în tractatul de pace de la Kuciuk Kainardgi din 10 Iulie 1774, cum şi în fermanurile date ţărilor Româneşti de la acea dată încoace. In timp de 48 ani, distanţa de la 1774 la 1822, evenimentele politice, faptele de arme, slăbirea Turciei, învăţămintele nevoilor şi a restriştelor comune, duhul cel nou al vremei, au mărit cadrul nevoilor ca şi al cererilor.

In art. XVI al tratatului al. 9 se zice: „La Porte permet aux Princes de ces deux états d'avoir auprès d'elle un chargé d'affaires, pris d'entre les chrétiens de la communion grecque." (D. A. Sturza, acte şi documente I[2], 132)'

Se revenia prin aceasta la vechiul drept al domnilor români de a-şi avea capuchihaèlele lor la Poartă, drept care fusese ştirbit în urma păcei de la Karlovitz, după care domnii români fusese încorporaţi în erarhia Imperiului otoman ca paşi cu 2 tuiuri. Revenirea la acest drept era

urmarea amestecului ce-şi asumase Rusia în trebile din lăuntru ale Imperiului otoman. Portiţa acestui amestec s'a deschis cu ţările româneşti de la Dunăre. In al. 10 acelaş art. XVI se zice: „La Porte consent aussi, que selon que les circonstances de ces deux principautés pourront l'exiger, les ministres de la Cour impériale de Russie résidant auprès d'elle puissent parler en leur faveur et promet de les écouter avec les égards qui conviennent à des puissances amies et respectées" (idem I², 132); iar în Convenţia explicativă din Constantinopol din 1779 la art. VII al. 6 se specifică că: „La cour impériale de Russie promet de n'employer le droit d'intercession, qui est réservé à son ministre dans le traité de paix, en faveur des deux principautés qu'uniquement pour la conservation inviolable des conditions specifiées dans cet article" (idem I², 155).

Ideia scoaterii domnilor din domnie numai după vini adevărate şi cunoscute de toţi, o vedem expusă în hatişeriful din 1774 Noem. 4 (idem I², 140). Ba acelaşi hatişerif zice: „domnul să fie statornic şi fără nici o frică."

Ideia opririi *havaeturilor* ce se dădeau oştirilor, rădicarea şi ştergerea lor de istov o găsim tot în acelaşi hatişerif.

Ideia că negustorii turci să nu între în ţară de câ cu teşkerele de voe, altfel să nu supere pe raiale, o găsim tot acolo.

Ideia că Turcii să nu-şi facă aşezări, case, moşii, ciflicuri ori să are ori să samene tot în acelaş firman o găsim; ba se aminteşte că e cuprinsă în vechi firmanuri împărăteşti.

Ideia clironomiilor la străini, mai ales la cei ce se turcesc tot acolo e regulată (idem 142).

Ideia saegiilor pentru mumbaè asemenea (idem 143).

Ideia cinurilor boereşti de asemenea nu e uitată. (idem 144).

Toate aceste prevederi sînt repetate în hatişeriful sultanului Abdul Hamid din 1784 (², 195); apoi în cel din 1792 (I¹ 225), în cel din 1799 (II², 239); o mare desvoltare iau

toate acestea în hatişerifele date Moldovei şi Munteniei în 1802 (egira 1217) aşa de des pomenit apoi de toţi sultanii în alte hatişerife. Se fixează domnia la 7 ani; Moldova va ajuta Valahia la întreţinerea armatei, pusă ca pază prin oraşe; plata birului impusă tuturor, afară de scutelnici; *darea slujbelor numai la pământeni, şi prin excepţie la grecii socotiţi mai apţi de către Vodă* (I², 259 şi 277).

La ideile de înfrânarea abuzurilor, de statornicia ordinei şi a liniştei, evenimentele din 1821 au adaus ideia alungării Grecilor din domnie şi din orice alte slujbe.

Reiese dar că fondul cererilor din arzurile lui 1822 a izvorât din mersul nevoilor ţării şi din desfăşurarea evenimentelor petrecute sub ochi.

33. Cele 2 arzuri fură întoarse de 3 ori de la Alibei; întâi la 23 April sara; a doua oară la 24 April sara „nefiind întocmai cum cerea" „îndreptând cererile după sfatul lui Alibei," al treilea rând la 26 April „găsindu-le nepotrivite cu trebuinţa atât a unor boeri cât şi a celorlalţi". Însârşit tocmai la 27 April Joi au fost trimise prin log. Ioniţă Sturza şi vorn. Iordachi Râşcanul „pe care le-a primit Alibei" şi le-a dat lui Reiz Efendi. Chestia străjii pământeşti şi fixarea numărului de soldaţi a provocat lungi discuţii în sinul delegaţiei. Venise noi cereri din ţară şi s'au fixat din partea Moldovei 1000 de neferi, cu un başbeşli agă; arătările jurnalistului pentru Muntenia nu corespund cu ponturile din arzul muntenesc, ori poate copia noastră nu cuprinde ultima redacţiune a arzului muntenesc.

Din faptul că ultima redactare a arzului Moldovei, a fost dusă la Alibei de către Iordachi Râşcanu şi de Ioniţă Sturza, şi faptul că textul original cu schimbările aduse în unele ponturi se păstrează astăzi în arhiva Râşcanu, urmează că el a luat textul corectat, după ce l'a arătat lui Alibei, şi l'a păstrat la sine. Exemplarul „scris pe curat" s'a dat vizirului.

34. Cele ce-au urmat după primirea arzului, astfel modificat, fixarea domnilor în persoana celor 2 boeri Ioniţă

Sturza şi Gr. Ghica sînt cunoscute zi cu zi din acelaşi memoriu de călătorie.

La 9 Mai se fixase Poarta pentru restabilirea domnilor pământeni; dar fiind Ramazan s'a amânat rezolvirea definitivă peste o lună. Tocmai la 26 Iunie s'a comunicat oficial alegerea celor 2 domni. Investitura s'a făcut pe ziua de 1 Iulie la 3 ore din zi. Pentru întregire vază-se scrsoarea lui Ioniţă Sturza către fiul său pentru a regula toate cele necesare primirii lui ca domn, şi a cărui original se păstrează în arhiva Roznovanu la Stâncă, printre hârtiile C. Conachi şi publicată de noi în revista „Arhiva" de Iaşi.

Luna lui Iulie boerii şi-au petrecut'o în Constantinopol;[1]) şi abia la 11 August delegaţiile au plecat, unii pe mare, iar Iord. Râşcanu, Gh. Cuza şi domnul ţării Româneşti s'au întors pe uscat până la Silistra, după ce au făcut un drum de 16 zile prin aceleaşi locuri ca şi la dus.

La întorsul lor, poposind la Silivri avu ocaziune Iordachi Râşcanu să copieze hrisovul lui M. Gr. Suţu Vodă dat scoalei din Silivri, prin care întăria privilegiul, ce-l avea din 1799 Aug. 30 de la C. Ipsilant Vodă, de a lua din vama domnească câte 150 lei pe fie care an. Copia e adeverită de o parte din boerii Munteni, ca vorn. N. Golescul şi post. I. Cocorăscul; (pg. 242).

Se întorceau acum boerii cu domnul lor şi crezu de cuviinţă Episcopul din Silivri să le înlesniască copiarea pentru a scoate de la noul domn păstrarea şi continuarea vechiului privilegiu.

35. Despre cele cuprinse în arzurul boerilor Moldoveni vorbeşte fermanul dat de Sultan în anul egirei 1237 luna lui Şâval în 24, adică la 1 Iulie 1822 către Ion Sandul-Sturza Voevod, în care justifică hotărârea Porţii de a se orândui domni pământeni „fiind aratată în iveală înşelătoa-

---

1) La 1 August domnul Moldovei întovărăşit de vornicii Gh. Cuza şi Iordachi Râşcanu şi de post. Greceanul, fac o vizită Patriarhului de Ţarigrad şi apoi Patriarhului de Ierusalim Policarp, aflându-se oaspe în Ţarigrad. Vizitele au fost făcute de amândoi domnii români cu boerii lor.

rea rea credință celor din tacîmul fanarioților de mai înainte domni și celor supuși lor greci boeri, și făcându-se înaltă împărătească a mea voință ca să se rânduiască domn, după cum din vechi era din cinstiți pământeni boeri". Ca urmare firmanul zice că „s'a dăruit credinței tale acum domnia Moldovei prin alegerea dintr'acei din Moldova și *de curând veniți la Inalta mea Poartă" ;* iar mai departe: „s'a înfățoșat din partea ta și din partea celor cu tine aicia aflați boeri la pragul îndurător al prea puternicii mele Porți *o scrisoare grecească* în chip de magzar cuprinzătoare de oareși care rugăminte spre a se lucra de acum înainte deosebită silință și sirguință.... 'care *scrisoare tălmăcindu-se s'a văzut noima* sa că cere milostivire și se roagă:

1) fiind că trecuții domni greci și cei supuși lor boeri Greci, Bulgari, Serbi, Arnăuți și popii lor făceau feluri de nedreptăți, să lipsască este de nevoe.

2) să nu se mai scrie neferi din Greci și Arnăuți, nici să se rânduiască din ei Delibași și Tuffeccibașa; ci să se scrie neferi din adevărații pământeni, după socotința domnului și a boerilor pământeni.

3) să se rânduiască un Divan Effendi și baș beșleagă cu 1000 neferi, care se vor plăti din havaeturile domniei și din ocne, mulțemindu-se cu lefile și tăinaturile ce li se dau, urmând a păzi țara împreună cu pământenii zabeți și neferi. Cu vremea neferii se vor putea scobori la 500.

4) In caz de trebuință urgentă ocârmuitorii serhaturilor vor trimete așcherul și tunuri supt conducerea lui baș beșleagă.

5) Se vor trage la Rumele toți Grecii, Serbii, Bulgarii și Arnăuții, care nu pot da siguranță de liniște, și cei ce vor avea nevoe să rămâe nu vor fi puși în slujbele pământești, vor lua teșcherèle cuprinzătoare chipului și felului lor și le vor da la Caimacamii sarhaturilor, cari le vor trimite la căpitanii de țară și aceștia apoi la Hatman. Teșcherelele li se vor da îndată ce-și vor fi isprăvit afacerea.

6) Sudeții să nu stăpânească în țară averi și moși, ci să le vânză pământurile cu cuviinciosul preț fără prelungire.

7) Raèlele cari se vor face sudeţi li se vor lua patentele şi nu vor mai fi în nizamurile şi huzmeturile ţării; iar în slujbele ţării vor fi rânduiţi numai din pământeni ispitiţi, iar din greci şi din alte neamuri nu este cu cuviinţă să fie în slujbe.

8) Se vor primi la Poartă jalobele boerilor chiar contra domnului, urmând a se cerceta cu amăruntul şi de vor fi adevărate, se va pune în lucrare; în caz contrar se vor pedepsi.

9) Popii greci de pe la mănăstirile închinate să se alunge, iar veniturile din embatic Patriarchia cu tacrir va mijloci la Poartă, şi prin capuchihaeaoa se va împlini cerşutul embatic.

10) Şcolile greceşti se vor strica. ele fiind temelia răutăţilor.

11) Domnii să nu ia altele de cât havaeturile şi veniturile sorocite lor din vechi.

Fermanul mai dispune că başbeşleagă să fie ales pe un an şi cel rânduit pentru strângerea celor 1000 de neferi să fie Eiub aga. (D. A. Sturza, Acte şi documente I², 202).

Cum se vede jurnalul împărătesc parafrasează aproape textul arzmagzarului boerilor. Din acelaşi ferman ştim că scrisoarea era grecească, a căria text l'am dat noi acum, şi câ s'a tradus în turceşte. Firmanul nu pomeneşte de art. 5, 7, 11 şi 12. (vezi pg. 332).

36. In Silistra boerii noştri — Cuza şi Râşcanu — au ajuns la 27 August şi au stat până la 14 Septembre, când au trecut la Calaraşi; la Focşani boerii au ajuns la 18 Septembrie şi ultimul popas le-a fost la Tatomireşti, de unde plecase. Era aşezarea lui Gh. Cuza vornicul şi acum veniau boerii cu solia lor împlinită.

37. *Divanul lui Ioniţă Sturza.* Vornicul Râşcanu îşi mănţinu locul său şi în divanul cel întăiu a lui Ioniţă Sturza.

Postelnicul Manolachi Drăghici arată că Ioniţă Sturza a căftănit pe ziua de 20 Noembrie următorii boeri de divan:

Toderiță Balș vel logofăt
C. Catargiul vel logofăt al țării de jos
P. Sturza vel visternic.
Gh. Buhuș hatman al poliției
Gh. Brăescu postelnic
Ion Greceanu agă
C. Cerchez hatman de Prut (a marginei)
Gh. Cuza vornic
Iord. Râșcanu vel vornic al țării de jos
I. Tăutul vornic.

(Man. Drăghici, Ist. Mold. II, 163).

Pah. C. Sion vorbește și dânsul de boeria de divan a lui Iordachi Râșcanul: „și venind în scaun Ioniță Sturza a îmbrăcat cu caftan pe toți boerii aceia ce-i făcuse caimacamul Vogoride, între cari și *Râșcanu* (*Iordachi*) a fost". (Pah. C. Sion, Arhondologia Moldovei Iași 1892, 299).

Dar lista dată de Drăghici se lămurește mai bine prin condica de boerii sup: Ioniță Sturza Vodă. In adevăr pe ziua de 21 Noembrie M. Veisa agă trece în condică aceşti boeri, cari alcătuesc divanul (pg. 263).

C. Catargiu vel logofăt al țării de jos
C. Crupenschi vel vornic al țării de jos
Lascar Roset vel vornic al țării de jos
V. Crupenschi vel vornic al țării de sus
Iordachi Râșcanu vel vornic al țării de sus
V. Roset vel vornic de obște
Gh. Buhuș vel hatman al poliției
Ion Tăutul vel vornic al poliției
C. Cerchez hatman de Prut (margine)
Ioan Greceanu vel postelnic
Petrache Sturza vel visternic.

Domnia lui Ioniță Sturza e foarte însemnată de studiat prin politica sa internă, ținută față de marii boeri. Venit la domnie prin izbânda boerimei mijlocii, a cărvonarilor, a trebuit să dea loc în primele lui ministere reprezentanților acestei clase. Președinte divanului fu sorocit C. Catargiu, care-l vedem figurând în fruntea divanului până

cătră 1825, când cedează locul lui T. Balş. In măsura în care Vodă cedă pasul marei boerimi, reprezentată prin Mihai Sturza, Bălşeşti şi însuşi Veniamin Costache mitropolitul, divanul ţării se primenea cu elemente din protipendadă, cari au smuls domnului privilegiile din ultimele lui zile de domnie.

Intre boerii cari au evoluat cu această politică internă, e şi Iordache Râşcanu cu Gh. Cuza, vornicii de divan. In condicile de divan, aflătoare la arhiva statului din Iaşi N-rele 330—335 găsim lună cu lună boerii de divan cari judecă pârile venite la divan. Mai în toate divanurile ţinute de la 18 Noembrie 1822 până la Ianuarie 1824 îl vedem figurând pe Iordachi Râşcanu ca vel vornic.

In Noembrie 1823 Iordachi Râşcanu figurează ca vel vornic în divan cu aceşti boeri veliţi : C. Catargiu vel logofăt, C. Crupenschi vel vornic, Lascar Sturza vel vornic P. Sturza vel vist., Andronachi Donici vel vornic, Gh. Buhuş hatman, C. Cerchez hatman, V. Roset vel vornic, T. Balş şi Iordachi Catargiu (Surete ms. XXXII, 752). In 20 Ghenar 1824 divanul era schimbat în parte, şi Iordachi Râşcanul nu mai figurează: *C. Catargiu vel logofat, Andronachi Donici vel logofăt, Vas. Roset hatman, Iancu Miclescu vornic*, C. Crupenschi vornic, V. Miclescu vornic, I. Miclescu vornic, *Stef. Catargiul vornic, I. Tăutul* vornic, Grig. Codreanu spatat, St. Sturza vornic (Surete ms. XXXII, 758).

Cu chemarea la prezidenţia divanului a lui T. Balş în 1825 divanul domnesc se schimbă şi mai adânc : *T. Balş vel logofăt.* Andr. Donici vel log. C. Aslan vel vornic, D. Beldiman comis, Iordachi Costachi Epurean vel vornic, Ioan Luca vel vornic, I. Tăutul vel vornic, T. Buhuş vornic, Nec. şi Ion Greceanu vornici.

De ce ieşise Iordachi Râşcanu din divanul lui Ioniţă Sturza ? In lupta de idei ce se încinsese între spiritul nou şi cel vechiu, Iordachi Râşcanu nu stătu mult timp de partea inovatorilor, a carvonarilor, ci dus de duhul conservativ al clasei, pe care o reprezenta, rămâne nemulţemit

de starea de spirit politic, ce stăpânea curtea lui Sturza Vodă. Se deschideau prea largi porţile pentru intrarea cu duiumul în cetatea boerismului. Iordachi Râşcanu era un convins partizan al *statului quo* în ceia ce priveşte primenirea clasei diriguitoare. Dacă ideile nouă nu-l spăriese într'atîta, că-l vedem luând parte activă la înfăptuirea idealurilor nouă ale neamului: domnia pământeană, *pe Iordachi Râşcanu îl spăriau oamenii noi intraţi în cetăţenia politică.* El care era un adânc partizan al Turcilor; el care adăpostise în casele sale din Iaşi, Beilic, pe mulţi demnitari turci, el care râdicase chiar treptele vorniciei prin ajutorul Turcilor, se lăsase lesne ademenit pentru ideile nouă mai ales că găsesc pe Turci foarte grabnici în a înlesnì ţărilor române dorinţele lor, mai ales că din ura contra Grecilor, eşise bine-voitori pentru nenorocitele raièle din ţările româneşti. Nu ştiu dacă Iordachi Râşcanu în calitate de vornic ar fi dat asentimentul său noilor idei, ştiindu-i pe Turci protivnici înfăptuirii acestor idealuri. Domniile pământene de la 1822 au eşit din necesităţile administrative ale Imperiului otoman şi în marginile acestei necesităţi administrative a putut lucra prielnic lor şi Iordachi Râşcanu, un spirit foarte administrativ. Ideile în sine mişcă pe foarte puţini oameni, iar în mişcările politice trebue socotiţi totdeauna oamenii, cari lucrează la înfăptuirea lor. Contra oamenilor noi, cari mişunau la Curte se rădicară proteste puternice de cei înfruptaţi din vechiul regim. Şi cu dreptate observă Drăghici: „nici vedeai alte feţe la curtea lui Ioan Voevod Sturza de cât cu barbă în toate ungherile, când asemenea cinuri mari înaintea eteriei erau foarte greu de dat, în starea al doilea nepăşind bătrânii de cât până la bănie" (Ist. Mold. II, 166). Noul domn „după ce luase domnia printre picături, nu s'a ţinut de sistema magnaţilor, ci a dat mâna cu boerii de a doua şi a treia stare tifluiţi în râs de *şleahtă* de către aristocraţi." Iar mai departe acelaşi Drăghici observă că „după râdicarea lui Ioniţă Sturza în scaun mulţi din marii boeri jelîră căderea Grecilor, cărora se deprinsese a se cuceri neştiindu-le origina

de mai departe, şi nu le părea omagiul acela aşa de ciudat ca să se închine lui Ioniţă Sturza. Această lovire dar în ambiţia personală a multora boeri din principat, care se ţineau mai pre sus de dânsul, neputând'o suferi, au început de la o vreme a-şi da pe faţă nemulţămirile, defăimându-l prin feluri de cuvinte defăimătoare, care loviau în dignitatea lui." (Ist. Mold. II, 165).

Această boerime multă şi măruntă în frunte cu Roznovanu, alcătui cel întâi proect de Constituţie[1]), care era gata în 13 Sept. 1822, pe când noul domn era încă la Silistra, unde a doua zi—14 Sept. ziua sfintei Cruci—fiind musafir în casa lui Chehaia bei, fratele paşei de Silistra, îmbrăcă pe post. Ion Greceanu cu blană, *iar pe vornicii Gh. Cuza şi Iordachi Râşcanul cu capoturi de postav.*

In mişcarea aceasta spre ideile nouă, Iordachi Râşcanul era târît, căci atât el cât şi vărul său Gh. Cuza îi vedem daţi ca îndoelnici celor două tabere de boeri în luptă (A. D. Xenopol, Ist. part. politice I, 101).—Prezenţa

---

1) Despre această Constituţie iată ce zice M. Sturza în memoriul său din 1 Febr. 1823; „La Sublime Porte en confient à l'Hospodar l'administration de la Moldavie, lui prescrit en même temps de se conformer invariablement aux usages et aux coutumes de cette province sans tolérer la moindre atteinte aux attributs qui représentent l'autorité du Souverain qui l'investit. En partant de ce principe, l'on ne peut envisager *des novateures* à ce que l'Hospodar confirme *la Constitution qu'il ont rédigée* que comme un acheminement à un projet qui tend à relâcher les ressorts du pouvoir légitime, et à convertir le gouvernement de la principauté en un régime représentatif.

Le nom seul d'une constitution désigne déja un acte attentatoire à l'autorité, et surtout lorsque les principes qui y sont énoncés tendent à une désorganisation. La Constitution que la classe inférieure a ridigée contient en soixante dix. sept articles des dispositions calquées sur de pareils principes." (Hurmuzachi IV, I, 7).

Aceiaşi critică o face şi în scrisoarea din 16 Noem. 1823 către M. Minciaky, unde vorbeşte de „la morgue des parvenus," şi continuă: „cette constitution est calquee sur des principes subversifs et généralement reprouvés; ses dispositions sont incompatibles avec la tranquillité de la principauté et le bien-être de ses habitants, qu'elles tendent ostensiblement an désordre et à l'anarchie" (idem 22).

Iar dacă se găsesc şi câţiva boeri printre aceşti novatori, iată ce zice despre ei acelaşi M. Sturza.

„Il y a malheuresement aussi des nobles parmi eux; mais les vertus des ancétres ne sauraient justifier les vices et les crimes de leur postérite. Ces nobles sont d'autant plus repréhensibles, si, au lieu de suivre les traces de leurs aïeux, et prendre leurs belles actions pour modele, ils vont se fourvoyer dans une voie diamétralement opposée."

în divan a lui Iordachi Râşcanu o prindem până în Dec. 1823; el ştia prin sine ce pitace de boerii se dăduse şi cui; mai mult încă cunoştea starea socială a noilor căftăniţi. Ciocnirea de tendinţe între cele două tabere de boeri în luptă, îşi găsi teren prielnic tocmai în aceste pitace de boerii. „Ura boerilor mari pribegi merse până la pizmă de moarte“ contra noului domn şi la această opoziţie crâncenă se aliară şi cei doi prieteni ai domnului, vornicii Gh. Cuza şi Iordachi Râşcanul. In arhiva Râşcănească se păstrează două còpii de pe condica boerilor căftăniţi de Vodă Sturza de la 21 Noembrie 1822 până la Februar 1824. Copia Râşcănească e luată întocmai după condica ce o ţinea Mihai Veisa pentru cancelaria postelniciei. Pe când însă condica lui Veisa cuprinde numai numele celor boeriţi după zile şi luni, copia noastră cuprinde multe şi variate notiţe, cari tradează intenţia de luptă opoziţionistă a celuia care copiase condica. Bănuim că autorul acestor două còpii e însuşi Iordachi Râşcanul, care ca mare vornic al ţării de sus putuse orândui pe un subaltern al său să-i copieze întocmai copia lui M. Veisa de la postelnicie, şi el să-şi întocmească o a doua listă după treptele de boerie, la care fusese înaintaţi acei boeri.

Frământările contra domnului merg crescând în tot cursul anului 1823. In 7 Febr. 1824 o mână de 37 boeri înaintară Sultanului o mare şi lungă jalobă de protest, în cari găsiau domnului nu mai puţin de 9 greşeli:

1. Că s'au pus dări grele pe ţară şi pe boeri, aşa că ţara geme.
2. Dările se încasează cu străşnicie, ceia ce revoltă ţara.
3. Inaltul cler e supus şi el la dări.
4. Veniturile mănăstirilor greceşti au fost sechestrate pentru domnie:
5. Cutia milelor a fost golită.
6. Dări pe vite s'au pus mari.
7. Angaralele s'au înmulţit şi se asupreşte ţara.
8. In loc de a se râdica 20000 oi pentru înalta Poartă s'au ridicat 50000 de oi, fără să se dea însă despăgubire.

9. „Pour mettre ensuite le sceau à la destruction totale du pays, et pour lui ôter tout moyen de restauration, on a donné le caftan (charge) à plus de 400 individus, action inouï et sans exemple depuis la fondation de la Principauté de Moldavie; de cette manière, rompant les droitş reconnus, on a visiblement causé la ruîne des malheureux habitants, en ce que les charges, d'aprés les lois du pays, ratifiés par la Sublime Porte, ont le droit d'avoir des Skoutelnicks (c'est à-dire des hommes dispensés de toute charge), ce qui diminue sensiblement le nombre des contribuables et leur rend le poids des impôts insupportable, ce qui rend probable et la dispersion du peuple et la ruine du pays" (N. Iorga „Acte şi Fragmente II, 688).

C. Balş log., T. Balş vor., D. Sturza log., V. Roset vor., N. Dimachi vor., V. Miclescul vor., St. Roset vor., Gr. Balş post., Alex. Beldiman vor., Gh. Râşcanu vor., Gh. Cuza hat., Lupu Balş post,, D. Beldiman post., N. Cantacuzino spat., Gh. Donici agă, Andrei Başotă spat., D. Iamandi agă, A. Roset agă, T. Balş agă, Em Bogdan spat., T. Sturza spat., Arghirie Cuza spat., Grigorie Cuza comis.

Aceiaşi critică o face şi M. Sturza în memoriul său din 1 Fevruarie 1823: „tous les jours le nombre des parvenus augmente par de grades bonorifiques qu'on leur accorde. Si cet abus qui contient en lui-même d'innombrables abus continue de la sorte, il n'y aura plus de classe intermédiaire. Le rétablissement de l'ordre et de la tranquillité ne pourra s'oppérer que par l'annulation des promotions faites depuis la nomination du ci-devant prince Soutzo jusquà présent, et par la répression sévère des tentatives de la classe inférieure... C'est la craiute d'être confondus parmi ces novateues, ou d'en venir à des altercations avec eux, qui les oblige á se tenir éloignés. (Hurmuzachi IV, supl. I, 8).

Iar în scrisoarea către Minciaky din 16 Noem. 1823 vorbind de proectul de constituţie o dă pe sama novatorilor, boeriţi cu pitace de la M. Suţu încoace: „Voilà les conséquences des promotions par lesquels des personnes de la condition laplus obscure furent élevées aux premières dignités du pays. Le sort d'une population entière est confiée à d'hommes dénués de toutes connaissance, de toute moralité, qui n'ont

rien de sacré, et dont la passion dominante est la cupidité" (idem 22).

Controlând lista celor ce iscălesc protestul, vedem că cei mai mulți din aceştia îi găsim în slujbe mari în cursul anului 1823; aşa N. Dimachi vornic şi D. Beldiman post. în 20 Febr. 1823 (Surete ms. XXXII, 560); V. Miclescu în 4 Februar 1823 (idem 560), Alex. Beldiman vornic în 17 Mart 1823 (idem 569), Vasile Roset în 9 Mart 1823 (idem 569), D. Sturza vel log. 16 Mai 1823 (idem 680), T. Balş în 1823 (idem 680). Gh. Cuza vornic, Arghire Cuza spatar, Gr. Cuza comis şi Iordachi Râşcanu vornic până prin Decembrie 1823.

Cetind cu atenție lista boerilor căftăniți vedem că din cele peste 400 nume de boeri, majoritatea e promovată în ranguri, din foşti boeri boeriți unii supt căimăcămia lui Vogoride, alții de mai înainte. Ce e dreptul boerii crezură că noul domn va strica pitacele de boerie date în vremea căimăcămiei, şi Drăghici scrie: „....se rădicară la Turci în protipendadă, înoindu-le cinurile luate prin pitace în vremea Căimăcămiei cu caftanul, pe care boerii emigrați erau siguri a le strica după statornicirea guvernului". (Ist. Mold. II, 166). Dar noul domn era legat de ponturile arzmagzarurilor date de boerii delegați la poartă. In adevăr boerii Valahiei ceruse de la poartă între altele „ca privilegiile căpătate prin hrisoave şi cărți domneşti pentru "serviciile săvârşite către țară să continue a-şi avea tăria lor". (pg. 293). Iar boerii Moldoveni ceruse „ca boerii cari s'au învrednicit să capete privilegii după serviciile aduse prin hrisoave şi cărți domneşti, "aceştia să nu fie siliți să-şi reînoiască privilegiile lor la fie care nouă domnie" (pg. 333).

Vădit dar că noul domn era ținut să respecte aceste nobile cerințe, cari garantau statului stabilitatea şi continuitatea stărilor căpătate prin selecționările timpului. Invinuirea opoziției boerilor în acest punct era şi nelegală şi nedreaptă. Dacă noul domn a fost ținut să respecte opera procatohilor săi, după însuşi cerințile țării la Poartă, nimica nu-l putea impedica de a nu contribui şi el la înmulțirea bo-

-erilor. Era o nevoe a vremei ca să se râdice la suprafaţă oameni, noi, cari până eri stăteau în umbra oricărei vieţi politice.

Pentru a se invedera mai bine rostul acestor învinuiri nedrepte dăm o parte din lista celor boeriţi din nou, cu notele, ce opoziţia a crezut de cuviinţă să întovărăşască multe din aceste nume nouă.

Ştefan Dăscălescu căminar, I. Papafil serdar, V. Beldiman spatar, Ilie Gherghel pitar, Iord. Crupenschi 2-a post., I. Greceanu 2-a spatar, C. Grigoraş 2-a vist., A. Forăscu Botez 3-a postelnic, N. Greceanu agă, A. Aslan comis, Răducan Botezatu căminar, Grigore Tufăscul stolnic, I. Greceanul căminar, I. Roset Teţcan căminar, Dănilă Cornea clucer—*din treaptă*, Iancu Stamatin 2 spatar, N. Greceanu spatar, Gr. Iamandi comis, I. Vârnav sardar, Sc. Scarlet stolnic, Gh. Lână med.—*pentru un ţigan*, Gr. Cuza comis, A. Gherghel paharnic, Ion Liga sardar, D. Hermeziu medelnicer, Man. Miclescu comis, Iord. Fote căminar, Gh. Liga paharnic, Răducan Prăjescu ban, D. Urzică stolnic—*cojocar*, N. Milu spatar, Ilie Botezatu căminar, Irimia Giuşcă stolnic, N. Alexandri (Jora) medelnicer, Iord. Isăcescul pah., Stef. Brânză serdar, Iordachi Lascar stolnic—*2000 lei*, M. Bontăş med.—*privilegiat*, Tudurachi Burada sulger, Tod. Voinescu ban, C. Carp căminar, C. Gorgos pah., V. Partene sardar—*2000 lei*, Sandu Buşilă stolnic—*din treaptă*, Gh. Stihi clucer—*scutelnic*, I. Faur sulger—*ficior boeresc* I. Iuraşcu ban, C. Cazimir căminar, N. Paladi paharnic Matei Carp sardar, D. Drăghici med—*2000 lei*, T. Iacovachi clucer, T. Aslan căminar, T. Corodeanul stolnic—*privilegiat*, Doroftei Manole med.—*slugă spat. Duca*, Gr. Bran căminar, Iord. Grigoriu pah., I. Tacu stolnic—*privilegiat*, Atan. Dima—*hrisovolit*, N. Pomană stolnic, I. Berza clucer—*mazil*, Stef. Scăntee pah.—*2000 lei*, Gr. Anastasiu sardar—*3000 lei*, C. Lipan spatar—*5000 lei*, Anast. Enachi paharnic—*din bir*, T. Zota paharnic—*răzeş*, Gh. Plesnilă med.—*privilegiat*, Gh. Romaşco pah.—*mazil*, I. Angheluţă stolnic—*blanar*, C. Şăndrescu pah.—*sluga Bucşenescului*, D. Iuga sardar—

privilegiat, Gh. Gheorghescu stolnic—*mazil*, Gh. Gâlcă med.—*casap*, Gr. Ţarălungă stolnic—*mazil*, N. Burghelea med.—*privilegiat*, T. Ioan pah.—*2000 lei, birnic*, Iord. Gâlcă med.—*casap*, Iord. Ţintă pah.—*mazil*, C. Pelin căminar—*ficior de ţaran*, Filip Bejan pah.—*ficior de mazil*, Andr. Motăş sardar—*ficior de popă*, C. Vârlănescul pah.—*3000 lei*, Iord. Botezatu sardar—*2000 lei*, Iani Romaşco stolnic—*2000 lei, treaptă*, C. Lupu pah.—*slugă vist. P. Sturza*, C. Forţul med.—*treaptă*, Sideri Dabija căminar—*4000 lei*, Gh. Burghelea sardar—*treaptă*, Pantazi Efrim med.—*hrissovolit*, C. Cernat stolnic—*treaptă*, D. Mereşescul pah.—*beceriu*, Gh. Chicuş comis—*4000 lei*, Gh. Duca căminar—*4000 lei*, C. Popa pah.—*2000 lei*.

Examinând lista vedem că din cei boeriţi din nou, foarte mulţi erau din familii deja istorice, şi nu se putea invoca un motiv că noul domnitor a dat titluri la unii membri ai familiilor, cari intrau deja în arhondologia ţării. Ce vină am putea găsi azi domnului de la 1822 că a boerit pe un V. Beldiman, pe Iord. Crupenschi, Ion Greceanu, N. Greceanu, A. Aslan, I. Roset Teţcanul, C. Carp, D. Hermeziu, etc. etc.!

Opoziţia s'a alarmat însă pentru cei rădicaţi dintre mazili, din trepte, dintre scutelnici, dintre hrisovoliţi, dintre privilegiaţi, dintre răzeşi, dintre ficiori de popă, ficiori boereşti, dintre săteni birnici, meseriaşi, ori de cei ce au dat parale. Pentru toţi aceşti oameni mărunţi, mulţi din ei muncitori cinstiţi şi harnici, cari izbutise a sălta cu ceva de-asupra semenilor lor, boerimea mare s'a alarmat, a făcut cerc de ură şi vrăjmăşie contra domnului şi s'au dus cu jalobă în proţap la Sultan, la Ţarigrad.

Cu toată stăruinţa ce pusese Minciaki de a se amâna trimeterea jalbei la Sultan, pretextând că misiunea sa la Constantinopol e cu totul de altă natură şi e străină de administraţia interioară a Moldovei[1]) boerimea pribeagă în

---

1) Hurmuzachi IV, I, 23 „ma commission pour Constantinople et par sa nature tout à fait étrangère à l'administration interieur des „Prin-

Cernăuţi întocmi memoriul şi aderă la acţiunea boerilor nemulţumiţi de ţară, care şi trimise la Poartă pe 4 boeri: Gr. Balş post., Stef. Roset vornic, Alex. Roset agă şi Iordachi Răşcanu vornic „le dvornik George *Riscano*". Boerimea se bază pe dreptul ce-l ceruse boerii în arzmagzarul din 1822 şi-l încuviinţase Sultanul prin fermanul său că „on autorise les habitants à députer vers la Porte pour exposer leurs doléances, toutes les fois que l'urgence du cas l'exigera". Prin punctul 13 boerii ceruse ca „pentru afacerile patriei să avem voe de a ne înfăţoşa cu jalobe la strălucitul prag al Inaltei Porţi". Corolarul acestui drept de tânguire la Poartă îl cuprinde puntul 14 din acelaş arzmagzar.

Cei 4 boeri fură solicitaţi să plece în toată graba şi în adevăr că la 3 Febr. 1824, erau porniţi; „et les envoyèrent en députation par Silistra à Constantinople, pour réprésenter l'état dèplorable de la Moldavie et invoquer la clémence de son suzérain en faveur d'un peuple désolé" (Hurmuzachi IV, I, 29).

La această mişcare de protestare a opoziţiei, Vodă Sturza făcu o contra manifestare, şi însărcină pe hatmanul C. Mavrocordat să adune iscăliturile „il les angagea à munir de leurs signatures cet acte d'iniquité qu'il a confié à Mr. le Hetman C. de Mavrocordato, pour le remettre entre les mains du Pacha de Silistra et tâcher par son entremise de le faire parvenir à Constantinople" (idem IV, I, 29).

Mijlocirea domnului îşi avu efectul. Cei 4 boeri delegaţi de opoziţie fură opriţi în Silistra şi închişi prin cetăţile de pe malul Dunărei.

Iată cum povesteşte M. Sturza aceste fapte: „Cette démarche eut un résultat diamétralement opposé à toute

---

cipautés..."quant à moi je ne puis que me référer à mes conseils précédents et surtout à ceux que je leur ai donné encore à mon dernier passage par votre ville". (30 Noem. 1823).

In adevăr în altă scrisoare a sa (8 Noembre) către M. Sturza, Minciaky face observarea „Il aurait desiré en outre ne pas entendre répeter, à côté de ces demandes hasardées, des qualifications odieuses, qu'il serait prudent de ne plus articuler" (idem IV, I, 21).

attente. On ne peut l'attribuer quà l'impression faite par l'adresse que signèrent les créatures de l'Hospodar, laquelle il s'empressa d'envoyer à Silistra et aux moyens convainquants employés par le porteur de cette adresse. L'ésprit qui dicta cet acte, la tendance de ses signataires sont caractérisés dans la traduction de la lettre de Iassi, qui j'eus l'honneur de vous faire parvenir. Le nombre des signatures, le rapport du prince l'emportérent sur la justice et la vérité. Les quatres députés, retenus à Silistra par le Pacha et entretenus dans l'espérance que leurs voeux seraient exaucés, furent dégradés conformément à l'ordre de la Porte, motive sur le rapport du Prince, et ces malheureux furent exilés chacun dans une des forteresses qui bordent le Danube". (idem IV, 1. 36).

Pe când delegaţia boerilor era închisă în cetăţile de pe Dunăre, boerii din ţară suferiau aceiaşi soartă. Trei mari boeri fură închişi în casele lor şi opriţi de a eşi din casă (C. Balş log.; D. Sturza log.; V. Roset haman); alţi 5 boeri fură siliţi a sta la ţară pe moşiile lor (T. Balş vornic, V. Miclescu vornic, I. Cuza post., Epureanu Costachi spatar şi logofeteasa Maria Ghica); iar alţi 6 boeri fură trimeşi la mănăstiri (N. Dimachi vornic la Neamţ, T. C. Balş spatar la Secul, Alex. Beldiman vornic la Tazlău, Postelnicul Beldiman la Râşca, Gh, Cuza post la Păngăraţi şi spat. N. Cantacuzino la Răchitoasa. Capii bisericii plătiră gloabă de 180000 lei.

Fără aceste loviri şi atingeri la viaţa şi averea unora din boerii opoziţionişti nu se putea înfăptui opera progresului şi protipandanda ţării a luptat pe toate căile să stavilească lăţirea cetăţeniei în stat la cei de jos, pentru a face ca pe urma victimelor victoria să fie mai mare, de şi foarte modestă.

Câţi din clasa diriguitoare de azi, cari îşi găsesc străbunicii lor în fericiţii boeriţi ai lui Sturza Vodă, îşi mai aduc aminte cu ce lupte s'au căpătat aceste drepturi? Iată câteva nume: Ciornei, Faur, Bontaş, Lascar, Urzică, Partene, Buşilă, Stihi, Drăghici, Corodeanul, Tacu, Dima, Lipan, Ples-

nilă, Gâlcă, Iuga, Burghelea. Ioan, Motăş, Ţintă, Vârlănescu, Lupu, Dabija, Efrim, Mereşescul Duca. etc.

Toţi cei mari primeau un pitac de boerie erau ţinuţi să verse o taxă de 50 lei la cutia milelor. Pentru cei boeriţi din nou, opoziţia a ştiut să strangă toate datele asupra sumelor vărsate la postelnicie pentru căpatarea acestor boerii. Ce temei putem pune pe aceste răutăţi politice ale vremei nu ştim; în orice caz se arata prin aceasta ca încă de mult se razbătea în cetătania politica prin căile batute ale [illegible] a banului, al stăruinţelor, al preferinţelor; mai scoatem apoi alt învăţămant ca la ori ce progres fie în idei fie în sporiri şi urcări de oameni, cei ce se credeau de drept singuri stăpânitori şi diriguitori ai trebilor obşteşti au pus piedici mari, foarte mari, spre a nu mai da drumul şi altor nechemaţi la cârma statului pentru a nu se periclita acest stat. Dar progresul s'a făcut în ciuda tuturor, şi statul a folosit pentru mersul său mai departe vlaga tuturor fiilor săi, căci mulţi din cei boeriţi la 1822 s'au învrednicit a înscrie numele lor şi al familiei lor prin o sama de intelectuali, legiuitori şi chiar miniştri în ţară!

Istoricul care studiază aceste stări politice lăsând elementul pasional al timpului, care separă pe om de om, familie de familie, vede lucrurile prin cuta legii progresului. Contemporanii însă—între care a intrat şi Iordachi Râşcanu—au crezut de cuviinţă că pot lupta cu succes contra domnului, care şi el, de şi purta un nume istoric, dar nu era cel mai autorizat reprezentant al familiei Sturza, şi precum spune Man. Drăghici, mulţi din boerii cei mari se credeau mai sus puşi de cât însuşi Vodă.

Domnia lui Ioniţă Sturza e însemnată nu numai prin ciocnirea de idei între clasele boereşti, dar şi prin ciocnirea de persoane, care s'a produs prin lărgirea bazei statului cum şi prin ciocnirea nevoilor fiscale, cari a tulburat mersul liniştit al legiuirilor, şi a silit pe domn la măsuri fiscale, ce au produs multă vâlvă pe atunci.

37) Iordachi Râşcanu nu părăseşte cu totul raporturile sale cu domnul. În măsura în care boerii pribegi ori răzvrătiţi vor fi îmbunaţi de Vodă, care a crezut că nu e bine

a se pune cu totul de a curmezişul cerinţelor lor ci de a şi-i apropia, şi Iordachi Râşcanu va primi noi slujbe. Aşa în 1825 Ianuar 1, tocmai 10 luni după protestul râdicat de cei 37 boeri contra domnului pentru abuzurile cu noii boeriţi, Iordachi Râşcanu biv vel vornic e rânduit prezident divanului criminalicesc, reorganizat de Sturza Vodă. In ţidula domnească de numire se spune lămurit scopul înfiinţării departamentului criminalului „voind a pune în cea mai bună stare toate giudecătoriile. iar mai ales departamentul criminalului, *care acesta este o giudecătorie ce se atinge de viaţă şi de moarte*"; cum şi întinderea atribuţiilor noului prezident al acestui departament: „fiind cu privigherea atât pentru ceilalţi boeri giudecători, cât şi pentru dumnealui vel armaş, condicariul şi ispravnicul temniţei, a nu se abate la vre-un catahrisis" (pg. 283).

Nu ştim cât a stat Iordachi Râşcanu în această slujbă. Credem că boala l'a silit să se remită din această slujbă, căci în 1828 el moare, îngropat la biserica sa ctitorială din satul Drăguşani (pg. 378).

Satul Drăguşani cu toate că şi a schimbat vatra după 1750, a mers sporind şi în catagrafiile din 1803 găsim că în Drăguşani erau 12 liude de a căminarului Iordache Râşcanul, cari plăteau 40 lei pe trimínie (Uricar VII, 371). Iar 2 liude erau fără bir.

In 1820 la noua catagrafie găsim în Drăguşani: 61 birnici, 9 slugi a căminarului Iord. Râşcanu, 2 preuţi, 1 dascal, 1 jidov, în total 74 persoane. (Surete ms. XXIII, A, 436).

Iar în 1827 condica scutelnicilor ne dă pentru Drăguşani pe numele biv vel vornicului Iordachi Râşcanu 50 liude (Uricare IX, 201). Iordachi Râşcanu moare ila 1828 Iulie 14 şi în izvodul de cheltuelile înmormântării se arată că pentru pogrebania lui s'au cheltuit 6471 lei şi 15 parale afară de 2962 lei datorii, capete şi dobândă (pg. 300).

38). Pentru înţelegerea mai departe a rostului politic al familiei Râşcanu în trebile publice ale Moldovei, vom arăta că după moartea lui Iordachi Râşcanu vornic in 1828 rămâne soţia sa Paraschiva vorniceasa cu 3 ficiori şi o

fată, şi până la 1849 actele familiei vorbesc de frumoasa figură a bătrânei vornicese, care a îngrijit de creşterea copiilor ei, şi acum îşi vedea ficiorii săi întrebuinţaţi în diferite slujbe ale statului, iar pe Iosif rădicând treptele bisericeşti până la rangul de Arhiereu sub numele de *Efhaiton* (frumoase plete).

Iată încrângătura urmaşilor lui Iordachi Râşcanu vornicul.

F. 12. *Iordachi Râşcanu* căs. cu Paraschiva Lambrino.
vornic

13.
- *Alexandru*, Râşcanu spatar ispravnic de Vaslui, căs. Profira C. Botez (Forăscu)
- Zamfira, căs. Costachi Lascarachi
- *Teodor* Râşcanu post. căs. Penelopa Eliadis
- Iosif Arhiereu Efhaiton

14.
- Iordachi căs Elena Lambrino
- Elena căs. maior Gorgos
- Dumitru căs. Zamfira Carucaş
- Paraschiva căs. C. Ghidionescu
- Nicu căs. Aspasia Manu, sterp
- Sandu deputat căs. Iosefina Andrieşcu-Şeptelici, sterp
- Zmaranda căs. D. Catargiul
- Cleopatra căs. Boteanu
- Iordachi Costachi căs. Lazfri
- Nicolai Costachi
- Elena căs. I. Niculescu
- August căs. a) Cleopatra Suuli Logot. b) căs. Maria Ghica
- Iulia căs. Gh. Şendrea
- Aurel căs. Maria Buzdugan

Cei trei fraţi, Alexandru, Teodor şi Iosif arhiereul vin des pomeniţi în actele publicate în acest volum, dar rost politic mai mare, amestec mai direct în luptele politice încinse asupra chestiunilor la ordinea zilei a avut Teodor Râşcanu, mai ales că cu firea lui impulsivă a avut să îndure multe mizerii, legate totdeauna de viaţa politică militantă, iar prin ideile şi sentimentele sale politice luând partida celor învinşi, prezintă interes mai mare, tocmai prin învingerea ce au suferit partizanii ideilor sale, şi prin desminţirea ce faptele au dat prevederilor lor pesimiste în caz de izbânda adversarilor lor.

39. *Teodor Iord. Râşcanu postelnic.* S'a născut în anul 1813. In scrisoarea ce Arghire Cuza spatar dă vărului său Iordachi Râşcanu căminar cetim următoarele: „Prin această scrisoare a mea de danie, ce dau la mâna vărului Iordachi Râşcanu căminar, încredinţăz că pentru multă dragoste ce avem între noi şi ori pentru ce l'am poftit nu mi-a stricat hatârul şi *mai ales botezându-i şi un copil anume Toader*, îi afierosesc un flăcău de ţigan anume Costantin" (pg. 237).

Scrisoarea cu adevăr nu e dată cu prilejul botezului, ci cu câţiva ani mai pe urmă; căci în paşportul eliberat de Vodă Sturza în 1847 Oct. 21 se zice că T. Râşcanu are 44 ani, deci dovadă că el s'a născut în 1813 (pg 350 nota).

La moartea tatălui său el n'avea de cât 15 ani, aşa că toată creşterea lui a căzut pe sama Paraschivei Râşcanu vorniceasă, care a şi pus toată grija de mamă ca să dea fiului său toată îngrijirea cuventtă. Rămăsese vorniceasa Paraschiva Râşcanu cu 3 băeţi şi o fată, mezinul era Teodor; de aceia se explică şi dragostea cea mare ce transpiră din toate scrisorile familiare între mamă şi copil, între fiu şi mamă. Teodor Râşcanu a primit creşterea potrivită timpului; cunoştea limba grecă şi franceză şi fu silit ca încă de la vrâsta de 19 ani să se ocupe de afacerile familiei, mai ales că pe urma tatălui rămăsese afaceri încurcate, procese deschise, şi averea foarte periclitată.

Iordachi Râşcanu vornicul cheltuise cu măritatul surorii sale Ecaterina în 1810; o înzestrase; iar alta soră a lui, Maria Holban stolniceasa luase ca zestre moşia Frenciucii. In izvoadele de cheltueli ce se întocmesc îndată după moartea sa din 1828 Iulie, copii cer îndreptarea slării lor materiale. Insuşi Iordache Râşcanu în jaloba sa din 1814 Fevr. 19 arată că pe urma părinţilor săi nu rămâne de cât 21260 lei, din care 18060 lei casele din Iaşi din Beilic, şi 3200 lei viile de la Cozmoaea, vândute amândouă prin soltan mezat (pg. 302); dar cheltuelele făcute de Iordachi Râşcanu cum şi cele pentru îngroparea lui s'au râdicat la suma de 21105 şi 18 parale, aşa că nu rămămâneau pentru

cei 4 copii a lui Iordachi Râşcanu de cât *154 lei şi 22 parale*! Paraschiva Râşcanu, care adusese ca zestre moşia Drăguşanii de pe tatăl său C. Lambrino, vedea că de la bărbatul ei nu rămânea pentru creşterea copiilor săi de cât ridicula sumă de 154 lei.

Procesul încins asupra Frenciucilor nu ajunse la nici un capăt, căci moşia trecând din mână în mână până la Vodă Mihai Sturza, instanţele judecătoreşti au dat câştig de cauză cumpărătorilor, ca un lucru vândut public prin soltan mezat, şi în 14 Martie 1836 Consulul Rusiei B. de Richtman, către care se jăluiră în ultima instanţă fraţii Teodor Râşcanu şi arhidiaconul Iosif Râşcanu, restitue cererea ca neavenită. (pg. 192).

Procesul pierdut definitiv, după o prelungire de 23 de ani, nu rămăsese alt mijloc vornicesei Paraschiva Râşcanul, de cât ca prin propriile ei mijloace să-şi crească copii, şi să-i deprindă din tinereţă la muncă. Unul din copii îl dă la călugărie; era deja arhidiacon la Mitropolie în 1836. va ajunge apoi arhimandrit şi egumen al mânăstirei Râşcăi şi va lua ca Arhiereu titlul de „Efhaiton". A fost şi locotenent de Episcop la Huşi.

Alt fiu Alecu, va întra in slujbe şi îl vom găsi prefect de Vaslui, deputat, având la spate razim moşia Drăguşanii. Cel mai mic Teodor se va consacra căutării moşiei, luând diferite antreprise de moşii, păduri, crâşme, şi revenind din acestea la situaţii politice, întru cât tatăl lor le asigurase un piedestal politic nu numai în judeţul Vaslui, dar chiar în ţară prin rolul ce el jucase în lunga-i carieră politică mai ales către 1822. Acest capital politic al părintelui, îl vor întrebuinţa tustrei ficiorii şi se vor întâlni în sfatul ţării venind pe căi deosebite cei 3 fraţi, unul reprezentând mânăstirile ca arhiereu ; alţii marea proprietate ca deputaţi.

Avem puţine ştiri documentate despre T. Râşcanu până la 1843. Ştim însă că se ocupă cu căutarea moşiei Drăguşanilor, stând pe lângă bătrâna sa mama. Aşa în 1840 Mai 23, face scrisoare de învoială cu morarul Alex. Tăutul la moara ce o avea pe apa Stavnicului, cu îndatorirea de a i da

morarului Tăutul uium „ce să strânge la moară, al şăptelea, adică şasă dimirlii dumisale şi una mie" din popuşoi, grâu sau orice pâne să va strânge, „cum şi fânaţ şi loc de arat" (pg. 308).

Moara de pe Stavnic sporia veniturile moşiei, întru cât slujea pentru toţi locuitorii satelor den jur la măcinatul pânei. T. Râşcanu ca bun şi harnic gozpodar se hotărî să-şi mărească moara, s'o facă cu 3 pietre. Pentru acest scop tocmeşte pe morarul Ciurea Zaharia din Trifeşti, Roman şi se împacă ca „să-i facă o moară în Stavnic *cu trei pietre* în locul acei vechi, care sta acum, şi opustul şi lăptoacele de piatră, iar pentru osteneala mea şi calfă să-mi plătească 750 lei, o chilă de popuşoi, 2 vedre brânză, o vadră rachiu şi trei vedre vin". (p. 309).

Interesele moşiei îl silea atât pe Toader cât şi pe mama sa să stea la ţară la Drăguşani, mai ales că dacă ochiul stăpânului îngraşă calul, necum la o moşie absenteismul stăpânului aduce râsipă şi prăpăd. Casele din Iaşi fură date în sama vatavului David; şi pentru acest scop se face în 1844 un inventar de toată pojijia acelei case, în număr de 65 bucăţi, afară de scândurării, căpriori şi altă lemnărie, 224 bucăţi (pg. 314).

Avem diferite sinete de bani, care arată că T. Râşcanu se ocupă de moşie încă din 1837, şi avea daraveri băneşti cu fratele său Alecu (Surete ms. XXXIV pg. 222).

Tot din interesul de căutare al moşiei se deschid o serie de procese pentru regulare de hotare, dinspre Şcheia şi Tatomireşti. Stăpân în Şcheia era Iacovachi Leon şi fraţii Ciureşti; proprietar în Tatomireşti era Iordachi Cuza agă. Cunoaştem socotinţa lui Tucidide Dornuz, care ne face un istoric al aşezărilor de case din Drăguşani. şi fixează linii de hotar spre Şceia, după ce ne dă etimologia cuvântului *holm*, faţă cu sinonimele sale *deal*, *culme* şi *dâmb* [1]) (pg. 320).

---

1) Terminologia semnelor de hotară la noi e amestecată. Pe lângă substratul latin, care e primitiv al nostru, ca *munte* (montem), *vale* (vallis), *sus* (sursum). *jos* (deorsum, josnm); *punte* (pontem), runc, curătură etc., a-

T. Râşcanu făcea în această vreme şi însărcinări de vichil în diferite afaceri de judecată. Aşa pe fratele său Alecu Râşcanu spatar îl găsim primind vechilimeaoa din partea mătuşei sale Maria Lambrino încă din 1835, pentru desbaterea unui proces, ce-l avea cu Gavril Moldovan din Iaşi, pentru împresurare de loc. (pg. 305). T. Râşcanu primeşte să-şi ia asupră-şi însărcinarea de vichil în procesul ce-l avea spatar Iordachi Râşcanu din Basarabia cu moşul său Gh. Sturza pentru averile părinţeşti. Procesul se judecă la divanul din Iaşi şi T. Râşcanu apără în instanţă interesele vărului său basarabean. Scrisoarea lui Iord. Râşcanu spatar e din 1845 Iunie 12 (pg. 321); pentru alte asemenea afaceri ale mamei sale (vezi pg. 337).

Pe atunci legăturile dintre Râşcăneştii de la Vaslui cu cei din Basarabia erau mai dese, întrucât nu se îndepărtase gradul lor de înrudire.—Străbunul lui Toader Iordachi Râşcanu din 1845, era străbun a lui Iordachi Matei Râşcanu spatar, unul având legătură de spiţă cu Toader Râşcanu jicnicerul prin Alexandru T. Râşcanul spatar, tatăl vornicului Ioreachi Râşcanu, altul urmând aceiaşi legătură prin Ion T. Râşcanul stolnicul, tatăl lui Matei Râşcanul spatar. Ei veniau deci veri al doilea:

Teodor Râşcanu
jicnicer

Ion Râşcanu stolnic	Alexandru Râşcanul spatar
Matei Râşcanu spatar	Iordachi Râşcanu vornic
Iordachi Râşcan spatar	Toader Râşcanu

---

vem cuvinte greceşti: *drum* (δρόμος, vsl. дрѹмь), ungureşti : *hotar* (határ); slavisme ca *putna* (пѹтн) răspântie (распѫтїıє); rediu (рѣдн) mlrus. *holm* (Холмь), ceia ce arată că în ştiinţa practică a agrimensurii s'au luat de la toţi vecinii cunoştinţele necesare o data cu cuvintele.

Iată cele 4 cuvinte: *culme* (lat. culmen), *dâmb* (mg. domb=colline), *deal* (sl. дѣль, дѧл, дıал collis) *holm* (mrs. Холм=hügel, collis).

Când Moldova era una cu Basarabia, şi hotar era Nistrul, nu Prutul, între cei mulţi boeri cari şi-au întins moşiile deadreapta şi destânga Prutului până spre Nistru, la Orhei şi Soroca, ori chiar Hotin, au fost şi Râşcăneştii, cari au fost înlesniţi prin danii, prin zestre, ori cumpărături, să-şi capete cele mai mari întinderi de moşii şi să joace roluri însemnate în istoria desprinsei Basarabii. Răzleţiţi de trunchiu ei îşi cunoşteau neamurile din a dreapta Prutului, şi-i vedem în aceiaşi măsură scriind şi rudelor mai aproape de la Vaslui—veri al doilea—; şi rudelor mai îndepărtate de la Fălciu. Aşa încă din 1813 Ghenar 23, Dumitru Râşcanu ban, mareşalul nobilimei basarabene, scria vărului său Vasile Râşcanu de la Fălciu, prin care îi dărueşte de veci 40 stănjăni moşie ce avea lângă Fedeşti cum şi o livadă cu pomi şi o vie (pg. 361). Dar dacă Iordachi Matei Râşcanu zicea lui Teodor Iordachi Râşcanu vere, şiind că au avut un străbun comun—pe Teodor Râşcanul jicnicerul; asemenea şi Dumitrachi C. Râşcanul ban din 1813 zicea văr lui Vasile Scarlat Râşcanul postelnicul de la Fălciu ştiind că oare când răstrăbunii lor au fost fraţi, adică părinţii lui Toader jicnicerul şi diaconul Trohin—Vasile şi Gheorghe Râşcanul.

40. *Surgunul lui T. Râşcanu.* Dar iată că o împregiurare veni, cari tulbură viaţa ticnită şi liniştită a lui T. Râşcanu, şi-l smulse din mijlocul afacerilor sale, îl deslipi de scumpa lui mumă şi-l făcu să hoinărească ca un fugar prin ţară, să treacă hotarul, să rătăcească prin Europa, Paris, Londra, Constantinopol şi să îndure mizeriile proscrisului.

Iată cum povesteşte paharnicul Sion în a sa Arhondologie (pg. 300) acest incident: „La 1816 ducându-se Toderiţă Râşcanu cu frate-meu serdariul Toader Sion şi cu căminarul Tucidide Dormuz cu jalobă din partea noastră a boerilor ţinutaşi de Vaslui, la sfat, pentru că dedese pe toţi *căpătâerii* în bir, au vorbit cu atingere asupra miniştrilor trimişii noştri şi i-au dat afară. Pe la amează au şi alergat Neculai Istrati la logofătul Iorgu Ghica, ce era Ministru, vrând pe de o parte să se îmbuneze către el, ca

șpion ce era, și pe de alta către Vaslueni, și i au spus că Vasluenii până dimineață au să aducă tot ținutul în Iași, să calce Curtea și să bată pe miniștri pe uliță, și că să trimeată să-i poftească la el, să și ceară ertăciune Ghica cum a auzit, a crezut, s'a spăriat și în fugă s'a dus la Curte, a spus Domnului și a și poroncit lui Alecu Aslan, ce l făcuse cu vre-o 3 luni înainte agă să i privigheze, și îndată s'a dus la sfat, a chemat pe toți miniștrii a poftit și pe consulul Rosienesc și a încheiat hotărâre ca să-i prinză să-i trimeată peste Dunăre. Aslan prieten fiind cu Vasluenii, că ei îl făcuse agă, după o puțină revoluție ce făcuse în ziua de 25 Ghenar același an, li-a dat de știre. Frate-meu însă și cu Tucidide Dornuz au stat față, așteptând hotărârea, *iar Râșcanu fiind în gazdă la Istrati, sfatuit de el a fugit.* A mers noaptea aga cu miliție, a luat pe frate-meu și pe Tucidide, și i-au dus la cazarmă, și negăsind pe Râșcanul, în ziuă i-au pornit la Galați, cu poroncă să-i ție la cazarma de acolo, până se va trimete și pe Râșcanu. Ispravnic la Vaslui era Alecu Râșcanul spatarul și după poroncile slobozite îmbla însuși după prinderea frăținisău. Văzând că nu-l prinde, l'a dat afară din slujbă, și a pus pe Grigore Crupenschi Tololoiu, cel nebun; acela armat din cap până în picioare și cu două săbii atârnate, una de mijloc și alta de gât, cu mare sîrguință s'a sbuciumat vre o trei luni, și nu l'a putut găsi, căci îl păzea bine prietinii. Despre toamnă văzând că Domnul nu-l iart a mers la Nicu Ghica la Comănești, și prin taină a trecut în Transilvania, de acolo s'a dus la Paris, unde a stat până la 1848, când înștiințindu-se de tulburarea de aicet s'a dus la Țarigrad."

Paharnicul Sion cunoaște bine toate împrejurările faptului, întru cât a fost în poară și fratele său T. Sion. Toate cele spuse de Sion sânt adeverite și de acte.

Iată cum povestește însuși T. Râșcanu pricina răzvrătirei lui care i-a adus surgunul:

„Lipindusă cu satele de către visterie trei părți din căpătăerii aflați de comisia catagrafiei la ținutul nostru prin care operație sau făcut înpovorări și lor și satelor și proprietarilor, aceștia închipuiră o jalobă rugătoare, ca să lese numărul acel de oameni întreg, cu rostul în care calitaoa lor iau fost chiemat. Bine-voești întru aceasta te rog a poronci săți aducă de față jaloba și săț deschidă reglementul la art. 100 secția V; dândusă ace jalobă ni sau zis că să

va lua în vedere la vreme. După mai multe luni şi cercetări de soarta ei aflând că zace fără lucrare am hotărât pentru ce de pe urmă oară a mai cerca la sfat mai înainte de a supăra pe Inălţimea ta, şi iată ce ni sau întâmplat, am fost daţi afară cu sunet de cătră logofătul din lăuntru, pentru că noi la întimpinările ce ni să făcea că nu este primită hârtia noastră cu multe iscălituri, şi ca să o luăm înapoi, am zis că în temeiul aşăzământului nu putem suferi pagubă luândunisă oamenii de pe la vite şi din ogrăzi la lucrul drumului, şi că nu putem a o priimi îndărăpt fără sa se pue *na lpis* pi ea. De aice înainte şi Inălţimea ta câte ai poroncit să ni să facă triimeteri de poteri înarmate ca să ne râdice din somn ca pe talhari, sau ca cum ni sar fi făcut mai întâiu chemare a ni înfăţoşa undeva, şi nu am ascultat, publicaţie cu doba prin capitalie şi prin ţară, jidovi poronciţi să mă caute întrascuns, spre a mă discoperi, făgăduinţi de bani cui mar prinde, năvăliri în mai multe rânduri în casa maicăme, şi a surorii mele, şi prin păduri răscolind să mă găsască, căutândumă, negreşit ca să mă ucizâ, îmi închipuesc sărmana maicăme şi sora me cum vor fi gemând de durere, iar eu în mijlocul tuturor acestor bântuiri, ni mai fiind ocrotit de pravili stau ca soldatul ce şau pierdut scutul cu pieptul deschis, aşteptând când de când să primesc loviri, fără să mă pot îngriji sau să gândesc macar la micile mele interesuri, cari să pierd împreună cu dreptatea mea.“

Supărarea, năcazul, smulg lui Ţ. Râşcanu accente duioase, fraza lui devine sonoră, stilul lui colorat şi merită deci de a fi citat:

„Din zioa aceea nu am moment de linişţire, mi să pare în tot omul străin ce trece că văd un şpion care umblă să mă afle sau un calău să mă ucizâ. Sânt sigur că nici Bujor nici Beilicciu nici Voicu nici Pietreanu sau alţii ca aceştia, hoţi de drumuri nau fost atâta căutaţi şi pândiţi ca mine. Nu înţăleg Măria ta care să fie greşala me? Ce am făcut de ai pornit această prigonire asuprămi? Cugetul îm spune că sânt nevinovat, pentru că totdeauna nam urmat de cât îndemnurilor lui, de a iubi adevărul, a respecta pravilele, a sluji aj roapelui meu, încât povăţuit de aceste prinţipii nu am greşit nici societăţii nici cârmuirei, şi negreşindu cineva acestora nici poate avea vină. Câte făptuiri scandaloase sau pitrecut supt guvernul Mării tale, ale căror surveniri nu socotescu a fi nici vreme nici locu a le

împrospăta! Câte violații foarte mari, chiar din parte slujbașilor statului și multe din aceste crime atât de grele, în cât în ori care stat din lume sar fi pedepsit cu ce mai mare asprime, iar mai mici nerândueli apoi sau văzut nenumărate, răli pe care cârmuirea au lăsat să le șteargă vremea și nu puterea pravilii, care molătate lasă după sine corupția moralului și dispreţu' către legi."

Tot așa de luminoasă și interesantă este expunerea ce face el în jaloba ce a înaintat'o în 1848 Sultanului, la întorsul lui la Constantinopol (pg. 365—371), unde spune pe larg toate împrejurările cari i-au adus desțărarea lui. In aceiași jalobă el cerea ca să fie despăgubit cu din averea lui Vodă Sturza. Tonul jalobei e respectuos, demn și țanțoș. Petiționarul se bizuia pe cunoștințele întinse ce avea el în înalta societate turcească, mai ales cu oamenii politici, cari erau atunci la putere.

Și iată acum actele ce vorbesc de aceste fapte.

Incă din iarna lui 1843 boerii proprietari din județul Vaslui în număr de 30, se grăbesc a iscăli o jalobă comună către cinstit sfatul ocârmuitor. Comisiunile de recensiment, rânduite în vara lui 1843, luase hotărârea de a impune la plata de bir împreună cu satele și pe toți căpătăerii, adică pe haidăi, ciobani, văcari, porcari, pitari, cari potrivit art. 100 secția V, din Regulamentul organic trebuia să plătească individual cu peciuri pe numele lor câte 30 lei pe an. (pg. 476). Proprietarii în jalba lor califică de vexatorie măsura luată de fisc, întru cât experiența le arătase că în cei 7 ani scurși de la recensementul trecut, foarte mulți dintre căpătăeri trecuți ca birnici, au fugit din sate și noul recensământ îi găsise mai puțini de astă dată.

Jalba aceasta au fost înmânat'o sfatului obștesc trei delegați ai boerilor Vaslueni: Tucidide Dornuz spatar, pah. Toader Sion și Toader Râșcanu. Cum însă Vodă Sturza avea a lipsi din țară jalba n'a avut nici o lucrare; și sfatul obștesc a crezut că delegația boerilor s'a lăsat convins de rațiunile oficiale ale sfatului a) că jaloba e iscălită de mai mulți boeri, nu individuală, b) că măsura fiscului privind pe săteni, nu sînt în drept proprietarii a se agita, c)

că singuri săteni au cerut prin repetate jalobe să aplice asupră-le măsurile indicate.

Indată după întoarcerea domnului, în ziue de 5 Iunie 1844, pe când sfatul se îndeletnicea cu tratația trebilor cârmuirei „au intrat în presudstvia sa pomeniții spatarul Tucicidide, paharnicul Toader Sion și Toader Râșcanul și au început a înoi stăruința de a se face încheerea sfatului asupra citatei jalobe, la care prilej sfatul înoindu-le cele de mai înainte și că să ia jaloba înapoi, numiții nu numai că nu s'au supus la aceasta, dar *încă dmlui Râșcanu sprijinit și de ceilalți doi* a declarat că de nu se va face punerea la cale de către sfat spre a se lăsa acei liuzi necuprinși în numărul birnicilor, dumnelor vor veni la măsura de a împotrivi darea birului, lucrarea șoselelor și orice cerere din partea cărmuirii, sumeție prin care a adus în nevoe pe *dmlui logofătul din năuntru. prezidentul sfatului de a le rosti ca să iasă din presudstvie afară*". (pg. 479).

Procesul-verbal încheiat în aceiași zi — 5 Iunie — mai spune că „spre pilduirea și altora, cari ar veni în îndrăzneală de a se abate de la buna cuviință și respectul către ocârmuire, precum și pentru înfrânarea pomeniților... să se trimeată în exil, unde înălțimea sa va găsi de cuviință".

Cei trei miniștri erau, Iorgu Ghica logofătul, Lascar Cantacuzino vist. și Mavrocordat.

Urmarea procesului-verbal ne o spune T. Râșcanu în jalba sa către Sultan. „Dès que les ministres communiquèrent au prince le cours de cette affaire,.. celui ci dicta lui même aux ministres un rapport, qui dénaturait le sens de nos demandes,.. il nous déclara coupables de sa propre autorité et donna des ordres pour nous arrèter à minuit dans nos propres domiciles". (pg. 368)... Les deux autres boyars furent surpris dans leur sommeil, arrètés. et conduits à Galatz, où ils furent enfermés dans une caserne. Leur détentinon dura plusieurs mois. Quant à moi, j'ai échappé à toutes les investigations et à toutes les mesures sevères prises pour mon arréstation. Si je n'étais point jeune, la perspective de la tombe s'offrirait du moins à mon

imagination... mais à mon âge, plein de vie et de vigueur animé du desir ardent de mettre toujours mes forces au service de l'honneur et de la justice, je ne puis pas penser sans frémir aux persécutions injustes que j'ai eu a supporter jusqu'ici, car le Prince n'a rien respecté en moi; il a cherche a me perdre sans pitié". (pg. 369).

In arhiva Râşcanu se păstrează ciorna unui lung memoriu foarte descusut, cu multe ştersături şi fără nici o ordine, scris de însuşi T. Râşcanu postelnic, când era în declinul minţii sale. Pribegia aceasta fu pentru el un prilej de adâncă izbire morală şi materială; cu toată lipsa de ordine şi claritate se desprinde din el povestirea întâmplărilor vieţii sale cu fuga din Iaşi şi rătăcirea prin ţară timp de câte-va luni.

După darea afară din şedinţă, T. Râşcanu s'a dus la M. Cantacuzino Paşcanu acasă, a stat la masă împreună şi cu Nec. Istrati. Cei doi prieteni s'au dus apoi la Lascar Cantacuzino visternicul ca să ia apărarea lui Râşcanu. Noaptea a fost găzduit la via lui N. Istrati. Peste noapte a venit Aslan comisul cu câţiva neferi să-l ia pe sus; i s'a spus că e plecat la ţară, la Drăguşani, fiind bolnavă mama lui. S'a ascuns într'o colibă, şi îmbrăcându-se apoi cu haine de ofiţer date de Iorgu Docan, şi a ras barba şi a luat'o razna prin codri spre Cuci, şi de acolo la Drăguşani, unde s'a întâlnit cu Mălinescu şi cu Istrati. In codrii Cucilor lui Grigoraş Carp a stat multă vreme, ascuns de pădurari, până ce potera nu l'a mai urmărit. In Drăguşani a stat vreo lună de zile şi dormia în prisacă la răcoare. Primind 200 galbeni de la Galaţi, unde vânduse popuşoii prin prietenul său Pericles, a trecut la Floreşti, la părintele Nil, fost egumen la Râşca; de acolo la Poeneşti, la Gh. Stoeşescu, apoi la Iorgu Radu la Dealu Mare şi în urmă iarăşi la Drăguşani, unde a mai stat 2 luni dormind la prisacă.

Cu toate că el pusese pădurari de pază pe toate drumurile, ce veniau dinspre Iaşi, într'o noapte îl călcară potira comandată de ofiţérul Cafengiu. In graba grijei de fugă. Mălinescu fu prins în grădină, iar T. Râşcanu fugi prin pă-

durea Negreştilor, şi poposi 4 zile la Sion, apoi la Mânjeşti, de aici la Cuci cu trăsurica d-lui Fleury; aici poposi la D. Bondrea cumnatul lui Cuza. De aici cu trăsura lui Bondrea s'a dus la Bacău; de aici o luă pe jos la Comăneşti la prietenul său Nicu Ghica. (Surete ms XXXIV, 501-521). De aici să aproviziona cu 50 ocă brânză de drum.

Toate aceste rătăciri au ţinut de la 6 Iunie până către toamnă, când trecu în Ardeal, iar de acolo luă drumul spre Paris. In zbuciumul acesta el n'avu vreme să se ocupe de afacerile sale, şi de aceia însărcinează pe mama sa şi pe fratele său Alecu să caute de toate afacerile sale. Cele 2 scrisori nedatate sînt scrise—cred—la Comăneşti, căci numai acolo putù găsi timpul să scrie mai lămurit în afacerile sale. (pg. 343—346).

Ca complectare la această rătăcire prin ţară a lui T. Râşcanu, urmare a prigonirilor pornite contra lui de către domn, în familie se păstrează multe amănunte. Iată trei scene mai caracteristice. Gr. Crupenschi, ispravnicul cel cu 2 săbii, una legată de şold şi alta la gât, călcă într'o noapte casa lui T. Râşcanu la Drăguşani, unde avea oaspe pe Mălinescu. In puterea nopţii fu trezit că potera a încunjurat casa, Mălinescu e prins, iar T. Râşcanu sare gardul grădinei, intră în pădurea despre Tatomireşti şi după ce sluga îi aduce calul pe furiş pleacă spre Codăeşti, la V. Ghica.

Cât stă la Codăeşti se află de isprăvnicie şi acelaşi Gr. Crupenschi cu 2 săbii vine în urmărire. De fugit nu putea fugi, aşa că urma să fie prins. Atunci V. Ghica iese în prag şi spune cu ton ameninţător „ispravnice, îţi dau voe să cauţi prin toate colţurile; eu îţi spun pe cuvântul meu de cinste că Todirel nu e la mine, şi că ai fost rău informat. Insă îţi atrag atenţia că, dacă nu-l vei găsi, pun ţiganii să te bată la scară, cât eşti de mare ispravnic. Bizuit pe cuvîntul de cinste al marelui boer, cum şi îngrozit de ameninţarea cu bataia, prefectul o luă înapoi frumuşel. T. Râşcanu o porni prin ponoară spre Grajdiuri la prietenul său Epureanu (Costachi), rudă cu el. Potera iar îl

urmează şi acı. Acasă era numai Epureanca, care, în grabă îl sui în pod. Tocmai atunci în casă era popa din sat, care nedându-i mâna să spună direct că Todirel Râşcanu e în podul casei cum văzu pe ispravnicul cu 2 săbii în casă, la întrebarea ce-i puse Crupenschi de n'a văzut pe fugar oploşit prin casă, el, popa, luându-şi o ţinută spăşită şi blajină zise „apoi numai unul D-zeu o fi ştiind unde este“ iar cu mânele ca în semn de rugăciune către cer tot arătă în sus spre podul casei, Ispravnicul neînţelegând gestul popei, ci crezându-l un om prea cucernic şi evlavios, stătu de vorbă cu gazda, apoi o plecă. Popa crăpa de ciudă că ispravnicul nu-l înţelese, şi în dorul lui de a face denunţul îl ajunse în drum la plecare şi-i spuse că Râşcanu era în podul casei. Până să se întoarcă ia-i urma; el fugi călare la Fleury şi de acolo la Cuci, după cum singur el ne povesteşte.

Doi ani rătăciţi prin străinătate „depuis deux annés errant sur le sol étranger, j'asiste de loin à la ruine de ma fortune“ (pg. 366), zice T. Râşcanu în jaloba sa către Sultan. In ţară prietenii se puseră pe lângă Vodă să-i ridice pedeapsa. N. Istrati îi scrie în 27 Aug: 1847 că „Cogălniceanul şi astăzi mi-a vorbit că a pregătit ofisul pentru întoarcerea dumitale în ţară“ (pg. 347). Mama sa, bătrâna vorniceasa Paraschiva Râşcanu, nu contenia cu stăruinţele sale pe lângă domn, ca să-i îngădue fiului său întoarcerea în ţară. La ultima ei jalobă din Oct. 1847 Vodă Sturza se milostivi şi puse rezoluţia că se va încuviinţa întoarcerea în ţară cu condiţia, să stea numai la ţară, „iar de ar îndrăzni să calce în capitală îndată arestându-se să se pue în lucrare hotărârea de mai înainte“ (pg. 349). In adevăr ministerul de interne publică în Foaea oficială decretul domnesc şi se şi eliberează un paşaaport pe numele lui T. Râşcanu.

Se vede că T. Râşcanu nu s'a grăbit cu întorsul de la Paris. Aici el îşi făcuse un cerc din Românii, cari începuse a roi în mare număr, şi cum era şi mai în vrâstă— de 34 ani—el deveni centrul vieţii tineretului român la Paris.

Ambasada Inaltei Porți de la Paris se adresa lui T. Râșcanu pentru tot ce privea tineritul român; iar ca dovadă ne stă biletul trimes de R. Manesie în numele ambasadei turcești ca el, T. Râșcanu, să dea lista de toți Românii aflători la Paris, T. Râșcanu vizita des biurourile ambasadei otomane, și ministrul Turciei la Paris îl avea în deosebită atenție. „Son excellence persuadée du zèle et l'intérêt que vous avez exprimé en faveur de tous les sujets Moldaves... desire de savoir les noms et le nombre de tous ces messieurs“ (pg. 350) T. Râșcanu stătea la Paris în place Sorbone 3 și era tot acolo la 14 Ianuarie st. n. 1848, căci ambasada otomană are grija de a-l vesti prin bilețel că recepțiile vor avea loc la ambasadă în Vinerea întăia și a treia din fiecare lună“ (pg. 371).

Aceste înalte cunoștinți în cercurile diplomatice turcești îi vor sluji mai apoi lui T. Râșcanu să urce treptele politice, până a fi sorocit în ochii unora ca cel mai demn pentru a ocupa postul de Caimacam al țării.

In 18 Mart T. Râșcanu era tot la Paris, de unde scrie fratelui său mai mare Alexandru spatar, că va veni cât mai curând în țară. „Iți răspund în scurt, scrie el, că potrivit făgăduinței ce ț'am dat voiu veni curând, foarte curând, nu ți pot însă însemna ziua. Așijderea nu ți pot spune pe la ce zăstave voiu trece, nici eu singur nu știu, și dar mulțumindu-ți foarte mult de plecarea ce ai ca să vii să mă iei, nu trebue să te trudești; *fii încredințat că drumul până la Moldova îmi va părea lung de tot, iar de la hotarul țării și pără la vetrele noastre fără sfârșit*“ (pg. 372).

Peste zece zile se ținu în Iași întrunirea de protestare a tinerilor boeri contra administrației Voevodului Sturza și cei mai mulți dintre ei fură prinși, închiși și trimeși peste hotară. Unora li se refuză intrarea în țară. Iată lista ce o dă poliția pentru cei opriți peste hotară: Scarlat Vârnav. Gr. Balș, Nec. Ghica Comănești, Gh. Cantacuzino, M. Cogălniceanu, Ion Leca, Vas. Ghica, C. Negri și *Teodor Râșcanu* (pg. 373).

Aceasta pe ziua de 1 April 1848. Peste 3 luni T. Râşcanu revenise în ţară cu tot ordinul strict de a fi oprit. El intrase pe la Palanca ca vezeteu pe capră a bunului său prieten N. Ghica Comăneşti. Comandirul graniţei despre Transilvania, căpitanul Dănilescu, primeşte aspre musstrări de la Iaşi că a lăsat să treacă cei doi proscrişi, şi era chemat să răspundă de urgenţă: 1) cu ce paşaport a intrat N. Ghica. 2) „Cum de a putut intra Râşcanu în ţară fără a fi prins“ (pg. 374).

Cât timp lipsi T. Râşcanu, administraţia făcu tot felul de cercetări şi vedem că se sileşte a-i găsi mai multe alte vini de cât purtarea necuviincioasă cu ministrul de interne în afacerea căpătăerilor. Aşa noul prefect de Vaslui, Gr. Crupenschi Tololoiu, îl învinovăţeşte că „dumnealui T. Râşcanu purure fără nici o siială se întinde a vorovi cele mai mărşare cuvinte asupra ocârmuirii, pe care filotimia şi haractirul unui om nu le poate însemna cu arătare pe hârtie; al doilea, nu mai puţin şi înpotriva religiei zicând că nu ar închipui icoanele din biserică nimic şi altele asemenea, şi că singură fiinţa sa închipueşte icoană, şi el la biserică merge numai de plăcerea damelor, iar nu pentru evlavie, şi de la aceste nebuneşti vorbe a lui şi asupra legii cu feluri de chipuri m'am silit a l opri şi n'a fost cu putinţă.“ (pg. 401)

Pe baza acestui raport, sfatul luând în vedere adresa logofeţiei din lăuntru şi cea a marelui visternic, văzând vinovăţia lui T. Râşcanu „pentru rostire necuviincioasă contra ocârmuirii şi a credinţei, hotărăsc închisoarea într'o mănăstire de la zece zile pără la 3 luni“ (pg. 403). Vodă pune rezoluţie pe anafora că „de o cam dată i se va face aspră mustrare şi înfricare prin viu graiu“.

Reţinem din aceste acte observarea că T. Râşcanu apărea în ochii autorităţilor un ateu, puţin reverenţios către biserică, şi icoane; aceasta cu atât mai mult cu cât către sfârşitul vieţii sale, cu zdruncinarea minţii, el va rămânea cu mania religioasă, că vorbeşte des cu Dumnezeu şi cu

sfinții, cum constată judecătorii de Vaslui la hotărârea de a-l pune sub interdicție. Se petrecea și cu T. Râșcanu cazul așa de des semnalat de psihiatri că de ceia ce ai dat dovadă ca lipsă în cultura sufletului la tinerețe să fii stăpânit la bătrânețe, adecă din ateu convins la tinerețe să cazi într'un adânc bigotism la bătrânețe; din escesiva desfrânare a tinereței să cazi în cea mai cucernică și ascetică viață la bătrînețe.

Dar pe când organele administrative îl ponegreau așa de tare și-l scoteau varvar și păgân chiar, el proscrisul, abia intrat pe furiș în țară pe la Comănești, n'avu parte să stea în Moldova, ci îl găsim trecând granița Munteniei pe la Focșani îndreptându-se spre București și de acolo îndreptându-se spre Țarigrad. Era al treilea an de pribegie; și Teodor Râșcanu se află tot departe de mama sa, departe de afacerile sale.

In pribegia sa el a făcut cunoștință de aproape cu tot cercul intelectualilor timpului, și numai așa ne explicăm cum se face că Nec. Bălcescu în una din scrisorile sale către Ioan Ghica de la 18 Iulie 1848 vorbește de *Râșcanul*, ca mergând spre Constantinopol, „cu venirea Râșnului acolo“ îți scriu câteva rânduri... iar mai jos „de va avea trebuință *Râșcanul* de ceva acolo ajută!“ (Ioan Ghica „Amintiri din pribegie“ 45).

Intrat în țară la 1 Iulie 1848, el fu silit a trece la București, și la 18 Iulie pleacă din București spre Constantinopol, ducând cu sine scrisoarea lui Bălcescu către Ion Ghica (pg. 373). In 5 Octombre el scrie din Constantinopol fratelui său Alecu, prin Arghiropol, care pleca în acea zi spre Moldova. „Aud că în țară starea lucrurilor e foarte tristă. și îmi închipuesc aceasta, dar nu știu dacă e pentru toți, adică dacă toate stările pătimesc sau numai unele. Sânt năcăjit că nu știu acum pe când voiu avea norocirea să mă întorc în țară. și când voiu avea mulțămirea să vă pot îmbrățișa pe toți“ (pg. 380).

Dacă țara îl preocupa atât de mult de a cărei soartă se îngrija, „Dumnezeu este bun și-și va aduce aminte și

de noi; fii liniştit, căci lucrurile rămân a lua prefaceri; mai mult nu-ţi pot scrie"; T. Râşcanu avu prilej aici în Ţarigrad să facă cunoştinţă cu o tînără greacă, şi s'o ia de soţie. Era în vrâstă de 36 de ani. Şi dacă până la această vrâstă n'apucase a se însura, cauza n'o putem găsi de cât în faptul că rămânând orfan de tată la vrîsta de 15 ani, fu silit a sta pe lângă mama sa Paraschiva vorniceasa, care copleşia cu dragostea sa pe mezinul ei ficior şi ocupat apoi cu trebile moşiei n'avu vreme a se mai gândi la însurătoare.

Despre însurătoarea lui T. Râşcanu cu Penelopa Eliadis, iată ce scrie paharnicul Sion în a lui Arhondologie: „şezând acolo, el s'a amorizat de o fată greacă, Penelopa, a unei negustoriţe văduve şi saracă, şi a adus'o în Moldova cu mă-sa, cu o soră fată mare şi un frate holtei; şi mai are un frate ţelebi Toderaşco, samsar la Galaţi; s'a cununat cu ea. A făcut mare greşală, că el putea să ia o fată de boer Moldovan, cu zestre bună, îşi plătea datoria ce a făcut umblând 3 ani fugar, şi-i rămânea moşia; nu ştiu ce sfârşit va avea că acum l'a făcut vornic de aprozi" (pg. 302).

Când redacta aceste notiţe despre Râşcanu, era după 1852, căci pătacul de vornicie de aprozi T. Râşcanu l'a capatat în 1852 Febr. 9 (pg. 389), urmând în această slujbă lui Emanoil Hrisoverghi agă. Intârzierea aceasta în capatarea vre-unui rang de boerie, e că murind tatăl său vornicul Iordachi Râşcanu, „a rămas neboerit fiul său cel mai mic Toderiţă"; şi pah. Sion are dreptate să lege aceste două fapte între sine, întru cât în filiera rădicării rangurilor de boerie era şi trecerea politică a părintelui pe lângă mai marii zilei, pentru acordarea de titluri de boerie ficiorilor. T. Râşcanu n'a avut nici un rang de boerie până la 1852, când era în vrîstă de 39 ani.

Dar la Drăguşani lucrurile luau o nouă întoorsătură. Bătrâna vorniceasă Paraschiva Răşcanu îşi dă obştescul sfârşit în Febr. 1849, şi fu îngropată în acelaşi mormânt.

cu soţul ei Iordachi, după ce văduvise 21 ani, ducând ea singură toată grija casei şi a creşterii copiilor săi [1]).

Se procede la catagrafiarea averei răposatei. Se află 57 suflete de ţigani robi, din cari 22 ţigani bătrâni, 20 flă-

---

1) Iată după izvoarele ce cunosc o încrângătură a neamului Paraschivei Lambrino, devenită Râşcanu. (Surete ms. XX, 166).

C. Lambrino paharnic
căs. Ilinca 1680.

Toader med. 1720

Gavril 1750

C. Lambrina căs. Aniţa Moise Cocoranul
cătră 1780

Ioan, Lambrino (are Fedeştii) — Safta, — Enacaki, Lambrino (are Banca) căs. Soltana Manu — Maria, — Paraschiva căs. vornic *Iordachi Râşcanu* are Drăguşanii)

Scarlat, Lambrino — Zamfira, Juvară — Elena C. Miclescu — Iordachi, (1821—1878) Lambrino căs. Zoe Roseti *) — Elena, — Ecaterina căs C. Iamandi (are Podu-Turcului)

Elena căs Iordachi *A. Râşcanu* — Alxsandru Lambrino General — Dimitrie Lambrino

Zoe (trăeşte la Geneva) — Alexandru, Maria, Elena, Georgeta, Lucia — Margo — Gheorghe căs. Irina I. Ralet

*) Zoe Roseti a avut doi fraţi: pe Dumitru şi Constantin, iar de soră pe Elena, căsătorită cu colonelul Alexandru I. Cuza, ajuns apoi Domn al Ţărilor Româneşti Unite.

căi cu băeţi şi 15 fete mari cu mici (pg' 384). Se maî află că toată pojijia casei, cum şi averea mişcătoare de pe moşie se rădică la 1644 numeie, din care 299 vite şi oi, 205 stupi, etc. (pg. 382). Toate aceste izvoade le iscălesc numai 2 fraţi: Iosif arhimandrit, şi Zamfiriţa Costachi, cum şi alţi 3 marturi, Gh. Carp spatar, Ion Faur sulger şi V. Oniţă privighitorul de Funduri. Comisia are grijă să aleagă în aceiaşi zi—10 Februarie 1849—şi partea lui Toader Râşcanu, care era surgun din ţară la Ţarigrad; şi-i însamnă ca avere a lui 138 de numere de lucruri, unelte şi vite; şi 10752 lei ce are a lua de la diferiţi datornici, negustori, săteni şi alţi particulari cu sineturi. (pg. 381). Acest izvod deosebit ne arată că T. Râşcanu îngrijind el de moşie în deosebi încă de 1828, după moartea tatălui său, şi-a făcut o avere a lui proprie şi a legat afaceri băneşti cu diferite persoane; şi că deci în această avere n'aveau a se amesteca fraţii, nefiind pusă la împărţală. (pg. 381).

Că la facerea acestei catagrafii Teodor Râşcanu nu era în ţară, ne stau dovadă scrisorile sale; El abia în April a aflat de moartea mamei sale, când şi scrie fratelui său Alecu o prea duioasă scrisoare:

„Oh! atunce prepuneam trista întâmplare, dar curând după aceea am aflat adevărul, fatala moarte miau rădicat toată bucuria de pe pământ. Imi mai rămâne atâta a o găsă în Dv. fraţâi.

Nu ştiu nimic până în momentul acesta, iubite frate, cum sau întâmplat săvârşire bietii mame, şi din ce pricină, poate că au fost nacazurile şi mâhniciunea? O sângură scrisoari am priimit de la părintele Iosif, prin cari mă chiamă la împărţala averii, sau neputând însumi veni să rânduescu un boer vichil. Cât mam deşănţat şi mam măhnit cetind asemine propunere! Câtă uşurinţă din parte-i! Câtă jignire pentru mine! Ce silă este aciasta di a ne împărţi îndată! Pot eu veni acum? Pot rândui pi cineva la aşa treabă? Eu nu am fost în stare să vin la chemările celi duioasă a bietii mame; şi acum averea ar stăpâni mai mult în dorinţa me? Aş grăbi mai mult la clironomie de cât în braţele ce mă aştepta şi cari di acum nu mi se vor mai deschide? Îţi scriu aciasta nu ca să-i zici ceva, ci

numai să vezi cât de rău giudecă, îi voiu face eu răspunsu întru aciasta, nu trebue să ştie că mam paraponisât pi dmlui.." (pg. 385) [1]).

Iosif arhimandritul îi da ghes cu clironomia, şi el surgunitul nu-şi putea înăduşi accentele lui de durere. În Noembrie 1849 T. Râşcanu era tot în Constantinopol, căci nu căpatase învoire de a se întoarce în ţară; iar dacă în 26 Mart 1849 e iscălit şi T. Râşcanu, alăture cu fratele său Iosif arhimandrit, pe zapisul ce dau la mâna zugravului Antoniu, care a zugrăvit icoana Maicii Domnului pentru 2072 lei, din redactare se vede că a fost dat-o numai Iosif arhimandritul, şi că la întoarcerea sa din exil a iscălit'o şi Teodor Râşcanu „2072 lei *am să dau* şi cu a *mea iscălitură*" (pg. 384).

Fratele mai mic aprobă fără rezervă cheltuiala angajată de fratele său Iosif, întru cât se vorbea de o icoană pentru biserica din Drăguşăni, care fusese reparată, şi i se făcu o inventariare de cărţi. şi odoare în 30 Dec. 1848; şi avea biserica 30 cărţi pentru ritual, 13 rânduri de veşminte preuţeşti şi diaconeşti cu anexele lor; şi 31 odoare bisericeşti (pg. 374). Toate aceste lucruri le avea în pastrarea de grijă eclisiarhul Gheorghie. Peste o lună bătrâna Paraschiva vorniceasa muri şi biserica rămase în purtarea de grijă a clironomilor.

In Noembrie 1849 T. Râşcanu era încă în Constantinopol, iar Ion Ionescu de la Brad, profesorul de agronomie, Moldovanul, îi scrie la 1 Noembre că „nesigur fiind de plecare n'am putut să vin să-mi iau ziua bună de la dumneta" (pg. 386). Din scrisoarea lui Ion Ionescu reise că T. Râşcanu avea întinse şi intime legături cu înalţii demnitari Turci, în special cu Ali paşa, către care doreşte a-i da o scrisoare de recomandare pentru a „găsi uşa deschisă la Ali paşa prin dumneta."

---

1) O altă indicaţie că T. Râşcanu nu era în ţară avem în hotărârea procesului intentat de rude lui T. Râşcanu tocmai în 1864 Sept. 19, când judecata atestă „Mai este încă de observat că dumnealui Teodor Râşcanu nu se află în ţară în timpul morţii maicei sale" (pg. 514).

„Ai gustat scumpul meu domn, viaţa persecuţiei şi a pribegiei; ştiu că toată dorinţa îţi era încordată întru a vedea ţara.“ Aşa scrie Ion Ionescu despre T. Râşcanu.

In sfârşit cu venirea în scaun a lui Grigore A. Ghica Vodă încetară şi pentru T. Râşcanu lungii ani de pribegire şi de zbucium. Inceputǎ mişcarea pentru căpătăeri în 1843 iarna, avu de îndurat toate urmările unei adânci persecuţii în 1844; şi rătăcind prin ţară câteva luni, fu silit să se ducă la Paris; iar în 1848 neputând intra în ţară, trecu prin Bucureşti la Constantinopol, unde zăbovi aproape 2 ani. In acest timp el se căsători cu o greacă şi se întorcea în ţară cu o soacră, o cumnată şi un cumnat Toader.

Pribegia lui T. Râşcanu ne ilustrează o vie pagină din istoria vechiului regim, care şi-a văzut sfârşitul în mişcarea de la 1848.

Dacă în toată această împrejurare a jucat pentru mult temperamentul escesiv de violent şi aprins a lui Teodor Râşcanu, nu mai puţin însă trebue să recunoaştem că el a fost împins la aceasta de sistemul administrativ al guvernării lui M. Sturza. In aceste rosături de zi între interese oamenilor şi cei ce reprezintau puterea statului într'un moment dat a stat şi stă tot vălmăşagul luptelor politice. T. Râşcanu aducea cu sine şi nota specială a judeţului Vaslui, judeţ de boeri, boerinaşi şi răzeşi; mucaliţi, hărţăgoşi şi lesne cu plecare la gâlceavă. Şicanat de administraţie el a îndurat urmările rele ale acestei administraţii timp de 6 ani de zile, până ce s'a văzut întors şi ticnit la moşiia sa Drăguşanii.

41) *Rolul politic al lui T. Râşcanu.* Intors de la Constantinopol către începutul lui 1850, T. Râşcanu găsia în Moldova domnia nouă a lui Grigore Ghica Vodă. Contra fostului domn purtă ură, însădită în sufletu-i de persecuţiile ce îndurase. Această ură reiese din lungile lui memorii trimese unele direct domnului, altele scrise în franţuzeşte şi înaintate Sultanului. El cerea de la Sultan o reparaţie integrală a daunelor morale şi materiale suferite din partea lui Mihai Vodă. Pentru desdaunarea de perderile

suferite, el cerea să fie despăgubit cu din averea Prințului „bien faire assurer en ma faveur dans la fortune du prince la réparation des dommages, qui me sont dûs" (pg. 370).

De la noul domn venit în scaun în Mai 1849, Teodor Râşcanu aştepta o deosebită atenţie. Se vede însă că s'a cam înşelat în aşteptări şi departe de a se face o apropiere între duhul guvernării lui Ghica Vodă şi felul de a înţelege chestiile zilei din partea lui T. Râşcanu, el şi-a petrecut o viaţă ticnită la ţară în sinul familiei sale; avea cu el pe soacra, o cumnată—d-ra Ralu,—un cumnat pe Teodor Eliadis, şi în sfârşit pe soţia sa cucoana Penelopa femee isteaţă şi mulţămită de situaţia creiată ei prin fericitul măritiş. In acest cuib retras la Drăguşani, T. Râşcanu ştia să dea ospitalitate cercului său de prieteni. Cât de duioasă şi prietenească nu e scrisoarea lui Atanasie Baronzi, scrisă din Drăguşani la 2 Iulie 1851, mulţămind de găzduirea dată unui proscris. „Nu-ţi pot mulţămi cu nici un chip, fiind că ori ce expresie de mulţămire, de recunoştinţă, se întunecă înaintea faptei dumitale; *ai surpasat* aşteptarea mea, şi pentru mine astăzi eşti o fiinţă ideală... acum sînt în casa prietenului meu, în casa aceluia care nu mă face să plătesc bucăţica de pâne, care mi o dă s'o mânânc cu lacrime; aici nu se poate atinge de mine minciuna, calomnia, intriga, batjocura, luarea în râs, aice mă simt iar tare; e o tristă epohă a vieţii mele aceste 5 luni din urmă, care am trăit departe de dumneta" (pg. 388).

Tocmai la 9 Februarie T. Râşcanu capătă primul rang de boerie, ca vornic de aprozi (pg. 389).

Despre această viaţă ticnită la Drăguşani vorbeşte însuşi T. Râşcanu în una din scrisorile sale scrise către un prieten al său din Constantinopol: *„J'expère que la quatres ans écoulés depuis mon départ de Constantinople* ne m'ont effacé complétement du souvenir de mes amis. Je suis en bonne santé au milieu de ma famille" (pg. 391). El scria aceasta la 20 Fevruarie 1854; şi interesul îl face a stărui pe lângă vechile sale cunoştinţi Reşid Paşa şi Ali Paşa să fie ajutat. Ca semn de vădită atenţie trimete chiar

lui Ali paşa un paner cu mere domneşti : „C'est sera peut-être beaucoup indiscret de vous offrir quelques pommes, mais ayant recours à votre indulgence, j'ose vous prier d'accepter ces produits de notre Moldavie“ (pg. 390) Nevoia de a recurge după 4 ani scurşi în ţară la protecţia foştilor săi prieteni din Paris şi Constantinopol, Ali paşa şi Reşid Paşa arată că nu prea se bucura de mare trecere pe lângă Ghica Vodă, şi că tot de la Poartă cerea ajutor: „Quant aux deux lettres ci jointes, je vous prie de vouloir bien m'accorder la grâce de les remettre à leur adresses. et d'en demander le réponse, surtout de S. A. Rechid Pacha, *de qui solicite* une lettre pour notre Prince Ghyka, et auprès duquel vous aurez le bonté d'insister pour l'avoir le plus tôt posible, vu qu'elle est presée. Pour celle d'Aali Pacha, s'il vous dit qu'il donnera une reponse vous la réclamerez quand le temps vous permettra d'y aller une autre fois.“ (pg. 391).

Prietenii de la Constantinopol l'au servit la vreme pe T. Râşcanu şi-l vedem râdicat la rangul de agă în cursul anului 1854, iar la 8 Martie 1855 e rânduit membru în domnescul divan în locul lui D. Miclescu vornic, şi zice decretul de numire „rămânem în aşteptare ca prin păzirea cu sfinţenie a legilor, formulelor statornicite vei trage asupra dumitale mulţumire publică“ (pg. 400).

Dar în slujba aceasta de membru în domnescul divan nu stătu mult, căci pe ziua de 8 Dec. 1855 e înlocuit cu C. Roset agă.

Domnia lui Grigore Ghica fu tulburată prin cele 2 opaţiuni Rusască şi Austriacă. Ruşii întră Principate la 1853 Iulie 1, după ce deja Gr. Ghica făcuse cunoscut lui Reşid Paşa încă din 21 Iunie de prezenţa armatelor ruseşti la Prut. Abia la 25 Iulie Grigore Ghica fu autorizat a părăsi scaunul şi dacă Reşid Paşa revine asupra acestui ordin în 30 August, Grigore Ghica vesteşte la 14 Oct. că el nu mai poate rămânea în ţară şi lasă guvernarea ţării în mânule unui consiliu administrativ.

La 28 Oct. Barbu Ştirbei părăseşte şi el scaunul Mun-

teniei; şi drumul şi-l fac spre Viena, unde Barbu Ştirbei ajunge la 15 Noembre, iar Gr. Ghica la 23 Noembrie acelaşi an.

In ţară domnie nu era, la consiliul de administraţie T. Râşcanu n'avea putinţa de a cere nici o atenţie nici o înaintare în rang. Să stea la ţară nu mai putea; trebuia să aibă o eşire, şi cum dar în ţară erau vremi tulburi. T. Râşcanu făcu apel la sprijinul prietenilor săi Turci. In primul loc el ceru sprijinul lui *Aali Paşa* zis şi Mahomed' Eddin (1815—1871), mare vizir între 1855 Iulie—1856 Noembrie şi ministru plenipotent din partea Turciei la Congresul din Paris. Al doilea ajutor şi protecţie ceru de la *Reşid Paşa*, zis şi Mustafa (1802—1858), ministru plenipotenţiar la tractatul de comerţ de la Balta Liman (30 April 1846) şi la convenţiunea de la Balta Liman (1 Mai 1849), ministru al afacerilor străine în timpul răsboiului Ruso-Turc (1853) şi apoi mare vizir după Aali Paşa până la 30 Dec. 1857. Nu putem să nu amintim şi pe *Fuad Paşa* zis şi Mohamed (1814—1869) general, comisar general în Muntenia 1848, ministru al afacerilor străine în trei rânduri (1852—1853; 1855—1857; 1858—1861), mare vizir reprezentând Turcia la conferinţa de Viena (Ianuarie 1856) şi la Congresul de Paris (22 Mai—19 August 1858). Pe unii din aceştia îi cunoştea de la Paris. încă din 1846 | 48; pe alţii îi cunoscu la Constantinopol între 1848 | 49, căci l'am văzut atât la Paris cât şi la Ţarigrad cultivând în deosebi ambasada otomană, şi fiind cu deosebire cinstit de înalţii demnitari Turci.

A vedea în acest pas numai o tactică, am greşi; mai degrabă ne vine a lega şi o tradiţie familiară. Teodor Râşcanu ştia prin sine şi de la ai săi, Cucoana Paraschiva vorniceasa mama lui, fraţii săi mai mari Iosif Efhaiton şi Alecu spatarul, că tatăl lor Iordachi a râdicat treptele boeriei şi a fost onorat în viaţa sa de înalţii demnitari turci cu felurite teşcherèle, cari l'au înlesnit a fi vornic al politiei, apoi mare vornic de divan şi delegat al ţării la Ţarigrad în 1822; deci ştia pertinamente că tatăl său *prin Turci* a jucat *o rolă*. Glasul părintelui vorbia tainic fiului, că tot *prin Turci* va avea şi el

de jucat o rolă. Dar *mutatis mutandis*... rola vornicului Iordache Râşcanu *tatăl*—a folosit ţării, dându-i lui putinţă de a avea o înriurire *activă* şi *positivă* în mersul evenimentelor de la 1822—domnia pământeană; la 1857 rola lui T. Râşcanu postelnic—*fiul* va fi negativă, mărind cercul celor învinşi dar nu mai puţin interesantă de studiat pentru istorici.

La 1822 Turcii urînd de moarte pe Greci, au înlesnit cu vârf şi îndesat ţărilor Române îndeplinirea nevoilor momentului. După tractatul de Paris Turcia s'a pus de-a curmezişul aspiraţiunilor noastre şi toţi acei cari s'au dat cu trup şi suflet pentru Turci, lucrau fără să-şi dea sama contra aspiraţiunilor timpului. Europa a învins la 1856 şi Turcia şi Rusia, căci dacă la 1774 Rusia a capatat dreptul de *curte proteguitoare* faţă cu ţările Române pe lângă *curtea suzerană* turcească; la 1856 cercul s'a lărgit şi Principatele au fost puse supt protecţiunea a 7 mari puteri, *înlesnind Unirea.*

Cum am zis, în primăvara anului 1854 erau în Principate Ruşii; domnul era dus la Viena încă de la 23 Noembrie 1853. Vornicul de aprozi, Teodor Râşcanu, se gândi atunci că nimene altul nu-l putea ajuta de cât Ali Paşa şi Reşid Paşa. Făcuse peste vară mere frumoase la Drăguşeni; ce era mai nimerit de cât să trimeată lui Ali Paşa un coş cu mere „quelques pommes de notre Moldavie".—Cei vechi trimeteau poclon la Turci şoimi, epe moldoveneşti; acum se puteau trimete şi mere domneşti, cel mai ales product al livezilor noastre. In Ianuarie 1854 şi probabil chiar în toamna lui 1853—după plecarea lui Vodă ta Viena, T. Râşcanu scrie cele 2 scrisori, prin care lămurit arată că roagă pe Ali Paşa să-i dea „une lettre pour notre Prince Ghyka", Ghica era la Viena, dar tot el era socotit de domn legal şi oficial, întru cât avea toată încrederea Turcilor.

Scrisorile lui T. Râşcanu şi-a avut efectul dorit. Domnul desţarăt se întoarce în ţară la 15 Noembrie 1854; dar se ştia mai denainte de această întoarcere. Încă de la 20 Ianuarie 1854 Napoleon III propusese lui Nicolae I armistiţiul, evacuarea Principatelor de către armatele ruseşti şi

retragerea escadrei Anglo-Franceze din apele mării Negre.

La 31 Iulie 1854 Gorceacov anunţă că părăseşte Principatele, armatele ruseşti urmând a se retrage. Dervis Paşa e numit comisar imperial şi la 29 August anunţă locuitorilor ţărilor române că armatele austriace urmează a ocupa Principatele. El numeşte membri în consiliul administrativ pe ziua de 27 Sept. 1854 pe C. Sturza, St. Catargi, T. N. Balş, A. Sturza şi P. Mavroeni; iar generalul Koronini vesteşte la 11 Oct. că Vodă Ghica se va întoarce în curînd. Consiliul administrativ publică programa recepţiei domnului, ce urma a veni de la Viena pe Dunăre încă de la 19 Oct. 1854; şi 2 din miniştri îi eşiră înainte la Galaţi: vornic A. Sturza secretarul de stat şi vornic P. Mavroeni ministru de Culte. Ghica Vodă reluând domnia între alte acte ce a făcut, este şi acela că a anulat toate decretele de boerie, ce s'au eliberat supt administraţia rusască. 22 boeri civili şi 10 militari căpătase diferite ranguri; între ei nu figurează T. Râşcanu, care caută ajutor de înălţare de la Turci, şi deci nu putea căpăta de la Ruşi [1].

In timpul cât armatele austriace au ocupat Principatele (29 August 1854—1856 Mai 20), T. Râşcanu îl găsim în 8 Mart 1855 numit membru în divanul domnesc, din care a demisionat pe ziua de 8 Dec. 1855; îndată după această dată el înaintează domniei mai multe jalobe contra asupririlor la care e supus judeţul Vaslui şi în special ce sufere el la moşia sa Drăguşani cu procurarea nutrimentului pentru armatele austrieceşti.

In 28 Dec. 1855 privighitorul de ocolul Fundurile, I. Faur, dă adiverinţă că a primit de la T. Râşcanu vornic 4200 ocă popuşoi pentru trebuinţele armatei austrieceşti

---

1) D. A. Sturza, acte şi documente II, 791. Iată boerii rădicaţi în rang sub Ruşi N. Singurof vornic, Evdochim Ianov agă, Chiril Comarniţki aga, D. Polesco paharnic, M. Onu sardar, A. Stoianovici sardar, C. Albaz ban, D. Ioan caminar. D. Chiriazi pah., Gh. Burada pah., C. Carp clucer, A. Calistrat clucer, A. Zarainof pitar, Scarlat Barazim spatar, Pan. Nicolau sardar, C. Tulburi spatar, N. Cociu sardar, A Braesco sardar. A. Livaditi medelnicer, I. Ianov med., N. Iorga med., Creţu clucer.

din capitalie (pg. 392). Dar asupra felului cum se făceau rechiziţiile pentru armata austriacă vedem un protest nedatat, înaintat de T. Râşcanu către ocârmuirea ţării. Prin Reglementul din 22 Noembrie 1854 comandamentul general austriac feldmareşalul Koronius făcea cunoscut ţării prin cele 15 articule ce cuprindea felul cum se va face rechiziţionarea pentru trupe (D. A. Sturza acte şi doc. III, 1177). Se stipula prin acel regulament că aprovizionarea se va face ori prin contracte ori prin rechiziţionare dar *cu plată* „după preţurile curente ce vor fi în osebitele punturi—nach den curenten Preisen, die in den verschiedenen Distrikten zur Requisition gelten."

La acest regulament face apel T. Râşcanu în repetata sa jalobă către sfatul ocârmuitor, când aduce la cunoştinţă „că între celelalte sate a acestui ţinut era şi satul meu Drăguşanii tocmai în timpul culesului popuşoiului." Lui i se rechiziţionase 4200 ocă popuşoi, acum se mai impunea judeţul Vaslui la o cărătură de 200 stânjeni lemne din pădurea Dobrovăţului pentru încălzitul cancelariei austriace din Iaşi. Se analoghisise Vasluiului o cărătură de 650 stânjeni lemne; acum i se mai cerea alţi 200 stânjeni „când epizotia vitelor s'a lăţit mai pretutindenea, aşa că nu va rămâne nici un sat curat." Temându-se ca nu cumva în dosul acestor beilicuri oprite de Regulament, să nu se folosască unii antreprenori pentru ale lor particularnice interese, T. Râşcanu aduce la cunoştinţa sfatului abuzul şi vorbind de satul lui zice: sânt ameninţat a fi păgubit şi cu din asemenea dispoziţie atât în privirea locuitorilor satului meu cât şi în privirea altor sate, unde sânt posesor sau tovarăş (pg. 404). In jaloba sa T. Râşcanu nu uită a pomeni de câte rele a suferit ţara în timpul ocupaţiunii armatelor ruseşti „ţara se găseşte ajunsă în cea mai desăvârşită îngenunchiare prin necurmatele beilicuri în curgere de doi ani făcute pentru armiile rosieneşti şi pentru care au priimit oamenii plata cât jidovii podrojnici s'au îndurat."

Cât timp T. Râşcanu a fost membru în divanul domnesc, s'a tratat la Viena conferinţa de pace, între 15 Mar-

tie şi 4 Iunie 1855. In această conferenţă s'a discutat şi chestia Unirei. Reprezentantul Angliei lord John Russel în şedinţa de la 26 Martie (protocolul No. 6) atinge: „Unirea celor două principate în unul singur, domnie viageră sau ereditară şi nevoia unei adunări obşteşti" (D. A. Sturza o. c. II, 638). Iar în anexă se desvoltă considerentele puse de John Russel „La nature a fait pour faciliter cette union, sur l'identité de la langue, des moeurs, des lois et des intérêts. Le voeu des deux provinces à cet égard se présente conforme aux convenances des gouvernements alliés; elle ne devraient voir dans leur fusion administrative que l'application d'un plan qui est depuis de longues années l'objet de leurs préocupations constantes, et qui avait même été indiqué dans l'un des articles de leur réglement organique elaboré par la Russie en 1829, à une epoque où tout révélait un effort pour consommer leur séparation morale d'avec l'Empire otomane. Dans le cas présent, l'intérêt de la puissance suzéraine est en parfait accord avec l'intérêt général et avec celui de deux provinces, et il y a lieu de penser *que les conseillers les plus éclairés du Sultan seraient favorables, à une combinaison qui établirait ainsi sur la rive gauche du Danube une grande Principauté de près de 4,000,000 d'âmes à la place de deux principautés, jusqu'a ce jour trop faibles pour opposer une résistance efficace à l'action de la Russie*" (idem II, 642).

La această conferinţă a luat parte ca reprezentant al Turciei Aarif bei, iar de la 23 Mart *Ali Paşa*, marele vizir care şi iscăleşte ultimul protocol în ziua de 4 Ianuarie 1855 (idem II, 680). Aali Paşa era unul din prietenii şi intimii lui T. Râşcanu. Cercul boerilor din Iaşi ştia acest lucru, de aceia vom vedea că în desfăşurarea evenimentelor ulterioare T. Râşcanu va fi utilizat ca cel mai chemat de a interveni la Constantinopol în favoarea realizării ideilor lor politice —contra unirii.

42). Turcia eşind învingătoare în războiul încins de Europa asupra Rusiei în Crimeia, a crezut că e momentul bine venit de a tăia Rusiei ori ce amestec în Princi-

pate. De aceia în Conferința de la Constantinopol ținută la 11 Febr. 1856, în cari iau parte Austria, Franța, Anglia și Turcia (Aali Pașa și Fuad Pașa) se hotărăște în 30 articule soarta Principatelor. Incetarea Reglementului organic ca lege constitutivă a țării, încetarea protectoratului Rusiei; iar prin art. II se zice că „Valahia și Moldavia, a căror teritorii fac parte integrantă din Imperiul otoman, *vor avea fiecare, ca și în trecut, o administrație separată și neatârnată, sub suzeranitatea M. S. Imperiale Sultanul*“ (Idem II. 917).

Atitudinea Porței era clară; ea își lua pentru sine vechile drepturi știrbite prin pacea de la Cuciuc Kainargi (1774). *Aali Pașa* și *Fuad Pașa erau întrupătorii acestui curent politic* și Aali fu însărcinat să ducă aceste hotărâri ale conferinței de Constantinopol la congresul din Paris, ce urma a se deschide după 14 zile, la 25 Febr. 1856.

In țară toate aceste fapte se repercutau adânc în toate straturile sociale; de aceia numărul celor ce iau parte la viața publică, agitarea prin presă, cuprinde atâtea nume, dovadă puternică de intensitatea frământărilor asupra chestiilor la ordinea zilei.

Domnia lui Ghica era un ghimpe în ochii multora, și cu cât domnul se alipia la deziderațele Conferinței de la Viena,—pentru unire—cu atât se desprindea de el o samă de boeri, cari vedeau scăparea în alipirea la hotorârile conferinței de Constantinopol. Pe una se bizuiau *unioniștii*; pe alta *separatiștii*. In arhiva Râșcanu găsim mai multe copii ale protocolului conferinței de Constantinopol, ceia ce arată că aceste 30 ponturi erau un credo politic pentru mulți din boeri. Intre aceștia făcea parte și T. Râșcanu cu fratele său Alexandru Râșcanu și cu Vlădica Iosif Evhaiton.

Un curent ostil se forma în țară contra domnului, din cauza felului cum își alcătuise sfatul lui administrativ, care avea rol de divan adhoc. Un protest mare se iscăliră de marii boeri. Ei aruncau lui Gr. Ghica Vodă aceste vini: 1) divanul administrativ nu e alcătuit din înaltul cler și marii proprietari financiari, ci din slujbași administrativi;

2) acest divan s'a substituit națiunei prin rolul ce și-a luat; 3) a creiat dări și angarale oprite chiar de Reglementul organic; 4) a crescut deficitul bugetar; 5) a contractat împrumuturi oneroase; b) a înlesnit răsipa banului public; 7) a îngreuiat populația cu sarcini nouă bugetare. Această jalbă înaintată direct Sultanului o iscălesc: mitropolitul, 6 logofeți. 9 vornici, 1 vist., 1 hatman, 11 postelnici, 2 coloneli, 10 agi, 8 spițeri, 1 ban, 2 comiși, 3 căminari, 3 paharnici și 3 sardari, adică un total de 61 boeri.

Cererea e din 21 Dec. 1855 (D. A. Sturza, Acte II, 892) Complectăm prin actele Râșcănești că această cerere către Poartă a fost trimasă în alăturare cu alte jalbe directe și la ambasadorii puterilor garante. Noi am publicat jaloba boerilòr trimeasă ambasadorului Prusiei la Constantinopol, L. de Wildenbruch (pg. 392), în care cetim aproape acelaș cuprins. Data acestei jalbe e însă din 16 Dec. 1855, ceia ce ne arată că se pornise și se organizase protestul mai din vreme și că jalba către Sultan s'a datat după ce s'au cules toate iscăliturile celor 61 de boeri. pe când jalba către Wildenbruch nu cuprinde de cât 12 iscălituri de boeri, dintre care P. Balș post. nu mai figurează și în jalba către Sultan.

O jalbă identică fu înaintată și ambasadorului Franției.

Jalba boerilor nu-și avu efectul dorit. Fuad Pașa trimese domnului jalba cu observare ca să se înfrâneze asemenea manifestări de tulburare. Domnul publică în Gazeta de Moldova un ofis în această chestie, în care zice: „Unii din boeri ademenindu-se de vre-o câți-va tulburători cunoscuți prin antecedentele lor țării și guvernului au adresat o petiție către a Sa m[ă]rire Sultanul" (D. A. Sturza. Acte II, 954). Ca urmare a acestei desaprobări e că Vodă Ghică convoacă divanul domnesc pe ziua de 17 Febr. 1856 și în mesajul de deschidere respinge învinuirile aduse de cei 61 petiționari asupra felului alcătuirei divanului (idem II, 957). Ruptura între domn și o parte din boeri era hotărîtă; atunci ei se hotărâră a trimete în solie pe T. Râșcanu la Constantinopol, ca să lucreze în vederea sentimentelor și

tendinţelor lor. El remise lui Wildenbruh memoriul, cum însuşi atestă: „Après une lecture attentive des pièces que vous m'avez fait l'honneur de me remettre au nom d'un nombre de vos compatriotes." (pg. 411). Mai constată ambasadorul în scrisoarea sa din 12 Mart 1856 „il m'a été impossible d'atribuer à cette démarche tardive", căci încă în cursul lunei Februarie se regulase de Fuad paşa afacerea şi se dăduse dreptate Domnului, care lucrase legal şi corect potrivit stipulaţiunilor admise de Turcia şi Rosia. La 12 Mart 1856, T. Râşcanu era în Constantinopol Hôtel Belle-vue (ancien Hôtel d'Angleterre), în Pera (pg. 412) unde îi şi adresează Wildenbruch [1]) scrisoarea de răspuns în chestia jalbei colective a boerilor.

43) *T. Râşcanu în Constantinopol.* Congresul de Paris se deschisese la 25 Februarie 1856; în Iaşi domnul convocase divanul obştesc la 17 Februarie; Protocolul conferinţei de Constantinopol se iscălise la 11 Februarie. Pe lângă acestea o mişcare în ţară, în care vedem pe boeri cam amestecaţi, căci încă nu-s bine definite punctele de deosebire asupra chestiilor la ordinea zilei; de aceia iscălesc acelaşi protest şi M. Cogălniceanu şi Nec. Istrati. Dar din felul cum au decurs desbaterile în Congresul de Paris, şi de la atitudinea ce va lua Turcia, va atârna şi directiva curentelor din ţară, şi în special pasul lui T. Râşcanu în acţiunea sa politică.

El de o cam dată fusese sorocit să ducă doleanţele ţării la Constantinopol atât pe lângă demnitarii Turci cât şi către ambasadorii Franţiei şi Prusiei. El sosi în Februarie [2]) 1856, dar nu gasi pe Ali Paşa în Constantinopol, căci îndată după 11 Febr. el se îmbărcă pentru Paris, unde îl găsim faţă la prima şedinţă a Congresului, pe ziua de 25 Febr. 1856. Lipsa lui Ali Paşa încurcă mult pe T. Râşcanu, lucru care îl cetim în ciorna unei scrisori, ce i a adresat'o la Paris, în care spune: „Dans non voyage pour

1) Baron L. de Wildenbruch, ministrul Prusiei la Constantinopol în 1856; (D. A. Sturza Acte III. 457, 587. 814, 816, 839, 917 1007.

2) „De la purcederea Dv. de aice, adecă de la sfârşitul lunii Ianuar." Scrisoarea lui N. Istrati din 26 April (pg. 442).

Constantinople, où je me trouve depuis une mois je me réjouissait en pensant que j'aurais le plaisir de vous trouver... pourtant n'ayant pas eu ce bonheur je suis satisfait... que vous *jouissez à Paris* d'une bonne santé" (pg. 426, 443).

Pe noi ne va interesa ţinuta păstrată de delegaţii Porţii la Congresul de Paris, căci în intenţia celor ce au trimes pe T. Râşcanu la Poartă era de a stărui ca să se realizeze doleanţele lor *prin Turci şi numai prin ei.*

In dosul scrisoarei trimese lui Ali Paşa la Paris vedem notate câteva puncte, ce avea a le face noului vizir: 1) dacă s'a decis Unirea Principatelor, 2) Domnul va fi ales direct de ţară sau de Sultan din o listă de trei, 3) fixarea tributului ţării, 4) Elaborarea statutului ţării se va face în ţară sau la Constantinopol, 5) Vor fi trei sau numai un Caimacam, 6) Timpul încetării domniei lui Ştirbei şi Ghica, 7) Cine au fost desemnaţi ca să fie Caimacami (pg. 427).

Toate aceste lămuriri ce T. Râşcanu le cerea prin scrisoare lui Ali Paşa, aflător la Paris, erau urmarea unui lung memoriu trimes de N. Istrati către T. Râşcanu la Constantinopol, în care îi povesteşte de cele ce s'au făcut şi vorbit în ţară despre atitudinea Porţii în Congresul de Paris. Pe lângă N. Istrati mai iscălesc memoriul logofătul I. Cantacuzino, vornicul N. Milu, şi post. D. Cornea (pg. 418).

Se spune în acest memoriu că ponturile Conferenţei de Constantinopol, *dacă se ţin secrete la Constantinopol*— unde se afla T. Râşcanu—în ţară sînt cunoscute prin presa Europeană. I se mai comunică lui T. Râşcanu că mişcarea în ţară a fost destul de vie şi că Vodă Ghica a primit o delegaţie de boeri, care se adunase la logofătul Petrachi Roset şi a luat în discuţie situaţia creiată ţărilor române prin protocolul de Constantinopol. In sinul delegaţiei au luat parte aceşti boeri: Iancu Cantacuzino logofăt, Nec. Milu, A. Cantacuzin, Lascar Catargiu şi C. Rola vornici; D. Cornea şi N. Istrati postelnici şi M. Cogălniceanu colonel (pg. 413).

Delegaţia boerilor fu primită de Vodă Ghica, care arătă că şi el a făcut întimpinările cuvenite, asupra acestora, că şi domnul din Muntenia a scris şi că memoriul ce le-a cetit în ciornă a şi fost expeduit la Poartă şi la Paris [1]).

Memoriul celor 4 boeri, desvoltă câteva vederi diametral opuse părerilor lui Vodă Ghica. La art. 1 al. protocolului de Constantinopol se prevedea oborârea Reglementului organic; Se obiectează aici că nu se poate lăsa o ţară fără o lege organică. Memoriul nostru întră în o analiză a lipsurilor Reglementului organic: a) prilejul de ciocnire între puterea legislativă şi cea executivă ca o portiţă politică lăsată Rusiei b) desfiinţarea rangurilor de boerie şi păstrarea numai a dritului sprijinit pe proprietăţi, c), articulul adiţional impus de Rusia. Opinează dar a se face nu o oborâre globală, ci o modificare cât de radicală.

La art. 2. Vodă Ghica se pronunţă făţiş pentru Unire „en réunissant les deux Principautés". (idem II, 975). Boerii noştri scriu lămurit „*dorinţa majorităţii cei mari şi locuitorilor Principatelor este de a rămâne Principatele despărţite*". Prin aceasta ei erau perfect în vederile Turciei, cari prin art. 2 stipulau: „*La Valachie et la Moldavie auront chacune une administration séparée et indépendante*" Intre multele motive aduse contra Unirei era şi acesta: „Principatele ortodoxe puse supt un Suveran, acesta va fi cu bună samă aliatul intim al Rusiei ortodoxe spre a-i deschide calea la Dunăre" !! (pg. 416).

La art. 15 al Protocolului se dădea voe oricărui străin să cumpere imobile in România. Vodă Ghica obiectează foarte judicios şi temeinic relele unor asemenea măsuri (idem II, 980); boerii noştri mai adaugă că prin o asemenea măsură s'ar pierde „indirect" Principatele pentru Turcia, căci în scurtă vreme ar cădea pământul în mâna sudeţilor austrieci— mai ales *jidani*, zice Vodă Ghica",, şi deci asemenea măsură „poate fi bună pentru statele mari, ar fi dăunătoare integral ţărilor române". (pg. 416).

---

1) Memoriul lui Gr. Ghica Vodă a eşit tipărit la Paris pe ziua de 8 Mart, publicat prin *Lantival*. (D. A Sturza, Acte II, 988, seq.)

La art. 22 se prevedea că domnul va fi ales din o listă de trei candidaţi ; şi boerii combat măsura ca fiind contrară capitulaţiunilor. La art. 24, 28 şi 29 boerii nu spun nimic deosebit de Vodă, adică lista civilă se va hotărî la fie care numire de domn, Senatul e ceva de prisos [1]) şi în fine comisiunile cari vor lucra reforma Reglementului trebue să lucreze în ţară, nu la Constantinopol:

Ceia ce criticau boerii noştri, ceia ce critică Vodă Ghica, critică şi Barbu Ştirbei; dar critică mai ales consulul Franţiei la Bucureşti d. Béclard în vestita sa depeşă către contele Walewski (D. A. Sturza, Acte V, 908) din 14 Martie 1856. Béclard constată că Protocolul de la Constantinopol nu rezolvă chestia Principatelor; că trebue asigurate Principatelor *unirea*, *independenţa* şi *neutralitatea*, iar căimăcămia va asmuţa partidele, etc.

Luna lui Mart fu foarte agitată. Tratatul de pace de la Paris se încheia la 30 Martie. Termenul demiterii domnilor din scaunele lor se apropia. Gr. Ghica anunţase pe Fuad paşa că el nu poate rămânea în scaun de cât până la August. In asemenea întorsături luptele politice luau un îndoit caracter : *luptă pe sama ideilor de unire sau neunire*, mai ales că prin protocolul 8 al Congresului de Paris se hotărîră în ziua de 12 Martie ca ţările române vor fi consultate, dacă voesc sau nu unirea ; *luptă pe sama persoanelor*, cari urmau a fi aleşi de căimăcami:

Amândouă luptele erau destul de ferbinţi. In toiul acestor lupte cel care ţinea recordul şi se agita mai cu zgomot era N. Istrati. El a epuisat toate armele de luptă ca să iasă învingătoare partida sa, ideile sale. A eşit învins, dar câtă onoare nu merită în ochii istoricului şi per-

---

„Constituirea unui Senat e şi de prisos şi cu neputinţa, lipsind în ţară elementele din cari s'ar putea compune, fiind că adunarea obştească este un drit vechiu ca şi Principatele; apoi din acelaş element nu se poate compune două puteri; adică Camera şi Senatul, pentru că atunci amândouă puterile ar fi tot aceia, dacă se compune din aceleaşi elemente. In ţările unde fiinţază o aristocraţie sistematică, senatul poate avea loc, ca o cumpană de ponderaţie între voinţa poporului şi acea a domnului". (pg. 417).

soana şi ideile învinsului, când prin persoana şi ideile lui ne lămurim mai bine de rostul celor ce au învins.

Prin actele din arhiva Râşcănească noi întregim cadrul istoric al partidei antiunioniştilor, ştiindu-le mai bine şi lupta dusă pe terenul ideilor, cum şi lupta dusă pe terenul persoanelor. Omul politic stă supt îmbinarea îmbelor terenuri. Un factor principal în acest vârtej al luptelor politice din 1856 a fost şi T. Râşcanu.

44) *N. Istrati şi T. Râşcanu.* Rari luptători se prezintă supt un aspect mai original şi mai întreg ca N. Istrati. Scriitor de forţă, ziarist, polemist, om politic, N. Istrati n'a neglijat şi literatura estetică. In „Babilonia românească" el îşi râde de exagerările curentului latinist, fonetist şi dă loc bunului simţ practic în materie de scrierea limbii. Luptând contra inovatorilor pe terenul limbei, el luptă contra novatorilor pe terenul vieţii politice. Nefiind boer de rasă, ci crescut pe lângă persoana marelui Veniamin Costachi, el a luat în mână apărarea intereselor celor mari contra celor mici, şi sprijinit pe bunul său simţ de Moldovan, credea că e mai bine să rămâe Moldova aşa cum a apucat'o cu tabietul ei istoric de cât să se contopească în masa mare a României Unite. Dacă N. Istrati ni este foarte cunoscut prin broşurile sale de propagandă antiunionistă, cum şi de discutare a frământatei chestii rurale, el ne apare astăzi mai întregit prin publicarea scrisorilor—6 la număr—scrise lui T. Râşcanu la Constantinopol.

El ne apare aici nu numai ca semănător de idei, ci şi ca organizator al ideilor sale în partidă, prezentând toate calităţile luptătorului: idealism, oportunism, desnădejde, acel amestec de stări sufleteşti, corolar nedespărţit al unui suflet pururi în mişcare, pururi în agitare.

T. Râşcanu a stat în Constantinopol de la Februar la 1 Noembre 1856 şi a fost centrul unor întinse corespondenţe politice, cari privesc de aproape rostogolirea evenimentelor din acel an.

Din scrisori reiese că T. Râşcanu a fost trimesul unui grup de boeri, ca M. Paşcanu Cantacuzin, Toderiţă Balş,

D. Cornea, Pan. Balş, N. C. Milu, I. Canta şi alţii. Inţelegerea era de a i se trimete câte 120 galbeni pe lună „aşa am fosl nevoiţi a vă închipui *120 galbeni pe luna Martie*" (pg. 482). Dar dacă la prima dată toţi partizanii s'au arătat grăbiţi a contribui pe *hârtie*, când a fost vorba însă de scos parale mai toţi s'au codit, aşa că au dat Nic. Milu 70 galbeni, Iancu Canta 50 galbeni, iar N. Istrati a dat banii de drum. Pentru luna a doua banii s'au strâns cu greu ; cu casieria s'a fost însărcinat N. Milu.

Plin de desgust N. Istrati fu silit să scrie lui T. Râşcanu aprecieri nu tocmai bune pentru tovarăşii săi de luptă. El spune că „domnii cu carii confidenţial ne-am dat mâna nu voesc să contribueze macar cu un ban la cheltuiala purcederii şi prelungirii şederii dumitale acolo" ; că „ei n'au voit să dea bani de cât cu condiţie de a fi recomandaţi dumitale de candidaţi la căimăcămie"; dar că dumneta „nu vei recomanda oameni în contra conştiinţii şi cu numele cărora să te compromiţi"; că „*confidansial* rămâne între noi, că recomandaţia acestor oameni a fost din nevoe nu din convingere"; că „n'am avut până acum trista ocaziune de a cunoaşte cât sânt de egoişti oamenii la noi, şi cum fiecare la noi nu are ruşinea de a se propune pentru cele mai înalte chemări, pe care nici într'o privire nu le merită." Iar ca încheere e silit să scrie „*vă rog foarte mult nici odată să nu se ştie că am fost nevoit a mă uni să vă scriu, recomandându-vă nişte asemenea persoane*; *acesta să rămâe un secret al nostru*" etc. (pg. 427 seq). Diplomaţia ştie şi ţine secretul ; istoria, nu !

N. Istrati recomandă pentru Căimăcămie 3 persoane : Toderiţă Balş, Mihai Cantacuzino Paşcanu şi T. Râşcanu. Iată cum vorbeşte N. Istrati de T. Râşcanu :

„Mă tem că şi astă dată vei avea slăbiciunea modestiei din cale-afară, de a nu stărui pentru dmta. Ascultămă, să vorbim seriozŭ. De nu vei stărui să faci parte în Căimăcămie, cu bună samă vei face o crimă către patrie, şi te vei căi foarte amar. Aici nui vorbă de slavă sau alte deşărtăciuni ; aceasta priveşte tot viitorul ţării — şi nui loc de modestie. De vei căde în asămine slăbăciune a nu stărui

pentru dmta credimă că nu vei merita stima acelor ce te stimează pentru că vei da dovadă de o slăbăčune— eartămă —fimeească. Nu socoti că teaş înscrie pe dmta dacă am avea pe cine altul, nuţ face iluzii de oamenii de la noi şi chiar de amicii dmtale în treabă puşi şi la fapte serioază sânt numai nişte pigmei

Aduţi aminte de sufletul patriotic al părintelui dmtale. Te rog şi te jur să nu greşeşti a recomanda pe alţii, ori cine că vei face nenorocire mare ţării, îi ştiu pe oameni după cum mă ştiu pe mine. Eu de aşi fi unul din Caimacami, îţi jur pe vieaţa me că aşi nenoroci ţara, şi maşi nenoroci şi pe mine, şi tot aşa ar face şi alţii, afară de dmta şi Paşcanu, cari aveţi fiecare nişte calităţi osăbite, din nenorocire rari la noi în ţară. Cel al triilea este mai mult ca o trebuinţă după poziţiea şi şansăle sale—altmintrilea sângur fără ceşti doi—el cu bună samă ar fi în alte priviri periculos. Eu nu am vorbit nici cu Paşcanu şi nici cu Balşŭ, mai ales că pe acest din urmă nici îl văd vre odată. dar socotinţa me fără doar şi poate ar fi ačasta.

Pe când N. Istrati lupta sincer şi leal, ca un entusiast, doi din tovarăşii săi apucară calea cea mai scurtă, care duce la izbândă : *banii !* In adevăr la 15 Martie 1856 Pan. Balş, postelnic, viitor secretar de stat supt Vogoride şi viitor deputat în adunarea electivă a Moldovei din 1859, scrie din Galaţi lui T. Râşcanu la Constantinopol, comunicându-i ştiri mărunte din ţară, între care una priveşte pe C. Negri, care îl suduia pe Râşcanu, că ocărăşte pe Vodă Ghica (pg. 425); iar amintindu-i de Unire zice că la Galaţi se fac adunări pentru Unire, dar că Koronini [1]) a venit şi a potolit toate acestea.

Ei bine ; în aceiaşi zi acelaşi Pan. Balş scria următorul bileţel : „Le billet de dix mille ducats que j'ai donné à **Mr. Adossides,** secrétaire de S. A. **Aali-Pacha** et que mon cousin le vornik Téodoritza Balsche confirme, que cette somme sera valable et payée, je m'engage à ne la réclamer de mon cousin *que dans le cas où mon cousin sera nommé Prince de Moldavie par les soins de mr.* **Adossi-**

---

1) *Koronini*, Jean, Baptiste-Alexandre (1791—1880) conte, feldmareşal, locotenent general, comandantul trupelor austriace de ocupaţiune în Principate (1854—1857).

sides. En foi de quoi j'ai donné ce papier à mon cousin contre la lettre qu'il écrira à S. E. L'Evéque de Nicomédie". (D. A. Sturza, Acte II. 1104).

Acest bilețel se explică prin nota lui Victor Place către contele Walewski din 10 Iulie: „J'apprende à l'instant de la manière la plus sûre que Mr. Théodoritza Balsche a envoyé *hier* ses plein pouvoirs à la maison Zarifi et Vlasto de Constantinople pour traiter en son nom avec les ministres turcs de sa nomination à l'Hospodorat moldave. Il charge cette maison d'aller jusqu'a 80000 ducats pour obtenir ce résultat, et dans le cas où elle réussirait, il s'engage à lui donner à vil prix la ferme des salines et du droit d'exportation sur les céréales". (D. A. Sturza, Acte III. 617). La 14 Iulie marele vizir vestea telegrafic pe Ghica Vodă, că Toderiță Balş a fost numit căimacam, idem III, 646).

Se lucrase turceşte!

Şi acum să revenim la N. Istrati. El se trudea găsind motive pentru a susține separatismul. In aceiaşi zi—30 Martie—când scria lui T. Râşcanu scrisoarea acea de sinceră indignare contra colaboratorilor săi, el scrie o lungă scrisoare—la care adaugă câteva rânduri şi M. Cantacuzino Paşcanu,—furnizând lui T. Râşcanu argumente contra protocolului de Constantinopol şi pentru separatism. În partea cu analiza protocolului scrisoarea reproduce aproape exact memoriul celor 4 boeri analizat mai sus; în partea separatismului, N: Istrate afirmă că pe Unionişti îi susține Rusia „sprijinul ce-l face la Paris domnul Orlof în favorul Unirei". E original şi *ceva de actualitate* legătăra ce face N. Istrati între Unire supt domn străin şi politica rusască la Dunăre: „Regele Principatelor Unite din orice casă ar fi mai curând sau mai târziu va deveni instrumentul Rusiei. Prințipatele transformându-se în Regat numai din sarcina popuşoiului şi a grâului, dar fără industrie, nu vor fi în stare să întîmpine cheltuelele noului Regat. fără imprumuturi. Acele imprumuturi nu se vor putea plăti de cât cu mărirea statului cu provințiile româneşti de supt Austria,

Transilvania şi Bucovina. Regele viitor al Românilor spre a ajunge la acel rezultat al concentrării elementului românesc, îi va trebui ajutorul Rusiei, imperie limitrofă, puternică şi ortodoxă. Iată dar că avem atunci de sigur să ne aliăm cu Rusia, şi Rusia peste câţiva ani îşi va deschide calea la Dunăre prin însuşi Regele României" ! (pg. 431).

Bietul N. Istrati! El îşi storcea capul de a scoate idei şi argumente, iar T. Balş storcea milionul ca să fie caimacam!

Câtă dreptate n'avea fabulistul, când formulă că „cuvântul celui mai puternic este cel mai tare". N. Istrate credea despre Toderiţă Balş „ar avea şansă la Constantinopol, şi ar putea fi caimacamul al treilea". (pg. 438). N. Istrati propunea şi milionul lui Balş dispunea; căci el a eşit cel întâi şi singurul caimacam; iar T. Râşcanu s'a ales cu alergătura şi cu stăruinţă... în modestie!.

Şi N. Istrate tot scrie. La 4 April o a treia scrisoare colectivă, în care se protestează că comisia chemată a reforma reglementul organic va fi prezidată de Gr. Ghica; sfătuesc pe T. Râşcanu să stărue în numirea Căimăcămiei; critică că raportul domnului făcut către Puteri şi către Poartă în chestia Unirei „nu-i nici cu ştirea şi nici cu voea ţării'; că domnul nu este şi nici nu se poate considera de reprezentant al ţării". Il vesteşte că de şi se află la Constantinopol l'a trecut şi pe el în listele biografice ale celor indrituiţi de a intra în comisia de reforme; şi-i mai atrage atenţia că Vogoride a depeşat la Iaşi că „dumneta frecventezi la Constantinopol adesa ambasadele şi trebue să fii atent la intrigile ce pot a să trama". La urmă îi făgăduesc că prin Cc. Penelope îi vor trimete bani pe luna April. (pg. 441).[1]

La 26 April altă scrisoare, de astă dată personală a lui N. Istrati. Râşcanu în cursul lunii lui Martie scrisese 2 scrisori; la 8 şi 26 Martie; iar alta mai scurtă la 3 Aprilie. Tăcerea lui fu luată de unii din membrii comitetului ca o dovadă că Râşcanu nu e sincer şi egal pentru toţi, ci lucrează în taină mai mult cu N. Istrati şi numai pentru

unii, ori M Cantacuzino Paşcanu ori Gr. Cuza. In îndoiala aceasta Bălşeştii şi-au trimis o altă persoană la Constantinopol, care să lucreze pe calea bătută a banilor. N. Istrati strâmtorat roagă pe Râşcanu „bine voeşti a-mi însemna macar 2 linii prin telegraf, să mă pot îndreptăţi dinaintea acelora, cari propun că eu primesc scrisori de la dumneta în fie care zi şi le ţin secrete faţă de ei“ [1]).

In scrisoarea din 6 Mai N. Istrati discuta chestia alcătuirei divanurilor adhoc. Congresul de Paris în şedinţa de la 14 Mart (protocolul No. 9), admisese că „Sa Majesté le Sultan convoquera immédiatement dans chacune des deux provinces un *divan adhoc*, *composé de manière à constituer la représentation la plus exacte des intérêts de toutes les classes de la société*“ (D. A. Sturza, Acte II, 1023). Contra acestei concepţii a tractatului de Paris se râdică N. Istrati şi zice: „Dacă sânt vreunii cari cred că s'ar putea chema deputaţi dintre ţarani, dintre mazili sau dintre răzăşi şi dintre corporaţii, aceia cu bună samă au informaţii greşite despre aceste clase din societatea noastră, fiind că ţăranii, răzeşii şi mazilii în starea lor de faţă nu se pot considera de cât ca nişte *orfani* şi guvernul a luat în totdeauna iniţiativa pentru ei şi în numele lor.“ (pg. 445).

Tot ce zice N. Istrati aicea ca logică e drept ; realitatea însă a dovedit altfel. In divanul adhoc au fost şi ţarani şi mai multe figuri de ţarani au rămas legendare, nu din aşa zişii intelectuali şi mari proprietari. Logica cea mai tare cade adesa înaintea puterii faptului împlinit.

Până la o nouă scrisoare a lui Istrati mai avem una de la Pan. Balş, plină de mărunţuşuri, ce privesc chestiile la ordinea zilei, verificate prin acte oficiale. Pan. Balş ştia de demersul făcut de vărul său Toderiţă de a lua căimăcămia prin bani. El scrie însă lui Râşcanu pentru T. Balş, pentru socrul său M. Paşcanu şi „pe al treilea care vei socoti.“ Se roagă să-l aleagă şi pe sine în divanul adhoc.

---

1) Scrieoarea aceasta scrisă la 26 April e trimesă prin N. D. Fotiadi la Constantinopol, şi T. Râşcanu o primeşte la 16 Mai; după 20 zile de drum.

Vorbeşte de banca Prusacă care a pus rău pe Vodă cu Austria, şi de aceia îl îndeamnă acum să se ducă la Prokeş [1]) să dea jalba boerilor fără greş. Se pronunţă categoric că Unirea supt suzeranitatea Turciei şi cu domn pământean este o nebunie. Vorbeşte de reînoirea domniei lui Vodă, şi la urmă să arate toate aceste doleanţe lui Ali Paşa la întorsul lui de la Paris, care atunci va şi numi căimăcami în Principate (pg. 446).

O ultimă scrisoare a lui N. Istratie din Iunie 1856. Se trimesese un memoriu colectiv către Sultan, prin care boerii cereau ca să se numească o căimăcămie să lupte contra Unirei întru cât divanul convocat de Vodă Ghica a depăşit dorinţele şi interesele ţării (pg. 462). Iar T. Râşcanu pentru a se achita de însărcinarea dată de boerii antiunionişti scrisese lui Fuad Paşa şi îl rugă ca Poarta să adopte o politică mai activă şi prielnică adevăraţilor Moldavi, adică antiunioniştilor (pg. 464).

Cât mai stă T. Râşcanu în Constantinopol, mai primeşte 2 scrisori, una de la un om de afaceri Mihailescu în 14 Oct. 1856, şi alta de la Lascar Roset din 19 Oct. (p. 453, 454). Prin Noembre T. Râşcanu se întoarce la Iaşi, unde era caimacămie nouă şi e numit membru în divan în locul lui I. Sturza post. pe ziua de 10 Dececmb. 1856 (pg. 455).

Despre cele petrecute în Iaşi în lipsa lui T. Râşcanu din ţară, prietenii săi îl ţinură în curent. Pan. Balş îl informă de unele, N. Istrati de altele. Tonul în ultima scrisoare a lui Istrati este plin de năcaz. Se făcuse în Iaşi o mare manifestare cu prilejul banchetelor date Maiorului Gh. Filipescu [2]). Toată oficialitatea luă parte la aceste banchete.

---

1) Antoine von Prokesch-Osten, baron, apoi conte (1794—1876) reprezentantul Austriei în dieta de Francfort (1855) apoi internunţ, şi ambasador austriac la Constantinopol. Prokesch era antiunionist. Vederile sale le-a expus pe faţă lui Touvenel (II, 1, 101), cum şi în proectul său de organizare al Principatelor, ca întregire e protocolului de Ţarigrad (idem II, 925—938).

2) Căpitanul Gh. Filipescu, fost comandant al bateriei Moldovene a fost luat prisenier de Ruşi, la retragerea lor din ţară, Sept.

Primul banchet s'a dat la Pester la 20 Mai, al doilea banchet s'a dat la vila Cogălniceanului în sara de 22 Mai 1856 (D. A. Sturza, Acte III, 497); al treilea banchet s'a dat la via lui Mavroeni tot la Copou, în sara de 24 Mai (idem pg. 506). Al patrulea banchet s'a dat la Mihai Paşcanu, unde au fost numai miniştrii. Cu acest fapt Mih. Paşcanu şi-a perdut credinţa în ochii antiunioniştilor. „In zădar am căutat să dumerim pe Paşcanu să nu se facă de rîsul lumei, pentru că n'a vroit să crează că este treabă domnească, ci naţională; dar când i-a văzut pe toţi adunaţi a înţeles, i-a atacat, *măgărind* pe Vodă şi s'a stricat banchetul" (pg. 449). Iar mai departe scrie: „In urmă s'a căit şi să căeşte Paşcanu, dar eu unul nu-l văz de atunci, nici vreau să-l mai văz." Faţă de curentul ce l'a stârnit domnul pentru Unire. N. Istrati se arată alarmat şi-şi varsă tot veninul: „Eu sânt hotărât scrie el, să mă strămut din Moldova la Constantinopol cu totul, dacă se va realiza pacatul Unirei; pentru că prevăd că şi Poarta va fi târîtă în cele din urmă în această intrigă pentru Unire. Tinerimea s'a înclinat pentru Unire, crezând ca trădător de ţară pe cei ce ţin de privilegiul ţării şi de suzeranitatea Turciei" (pg. 451).

Dar cu cât se aprind luptele pentru Unire, cu atît N. Istrati iese din cercul scrisorilor intime în acel al broşurilor. In Iulie apăruse *Cvestia zilei* şi *Despre puterea legislativă şi privilegiile Principatelor Române* (D. A. Sturza, Acte III, 114, 125). Unioniştii se organizează în ziua de 25 Mai 1856 (D. A. Sturza, Acte IX, 449); la via lui P. Mavroene de la Socola, unde V. Alexandri improviză aceste versuri:

> Sub acest măreţ castan
> Noi jurăm toţi în frăţie
> Ca de azi să nu mai fie
> Nici Valah nici Moldovan.

1854 şi dus la Bobruisc şi Costroma pe Volga. Intors în ţară la 18 Mai i s'a dat de domn şi miniştri o serie de 4 banchete, de cari au vorbit mult ziarele timpului, Gazeta de Moldova (28 Mai) şi Steaoa Dunărei (26 Mai).

Ci să fim numai Români
Intr'un gând, într'o unire
Şi să ne dăm mâne cu mâni
Pentru-a ţării fericire
(Conv. lit. 1882 Dec. 1)

Mihai Cantacuzino Paşcanu, candidatul antiunioniştilor la căimăcămie era printre unionişti la 30 Mai; de aceia primi să se dea banchet în palatul său şi înjură pe Istrati.

Cu cât unioniştii îşi formulau punctele lor de vedere (D. A. Sturza, Acte III, 531; IX 450), cu atâta şi antiunioniştii simţeau nevoe de a-şi aşterne pe hârtie ponturile lor.

Iată acele principii:

Prinţipiile dorite a fi baza aşăzământului naţional public, întemeete pe driturile vechi şi nevoile de faţă ale Moldovei spre a să întroduce în Reglementul organic supus după tractatul păcii la rezvizie.

1) O Cameră legislativă compusă din deputaţi câte trei de ţinut aleşi dintre proprietarii de moşii pământeni născuţi în ţară, de religie ortodoxă pe lângă cari Mitropolitul şi Episcopii Eparhioţi după vechiul obiceiu al ţării.

2) Deputaţii opriţi a fi între amploiaţii statului a primi ranguri sau vre o remunerare în timpul mandatului lor.

3) Corpurile alegătoare deputaţilor bazaţi pe proprietate de moşii şi de acarete anume specificate prin aşăzământ, urmând şi alegătorii a fi de asămine pământeni de religie ortodoxă.

4) Miniştrii respunzători materialiceşte şi moraliceşte dinaintea Camerei deputaţilor pentru lucrările lor, nu mai puţin şi toţi amploiaţii statului răspunzători asămine materialiceşte şi moraliceşte.

5) Amploiaţii magistraturei inamovibili, afară de cazurile călcării îndatorirei lor prin cercetare publică adiverită şi înaintea tuturor amploeaţilor statului să urmează a fi numai treptată.

6) Toţi locuitorii ţării fără osăbire de clasă să contribueze la sarcinile statului după specificarea ce să va regula de către adunarea generală cu păstrarea vechiului obiceiu al ţării la câştigarea tuturor driturilor politice de către toţi pământenii de religie ortodoxă.

7) Desfiinţarea timbrului şi a dărilor din lăuntru indirecte acele care împedică comersul.

Naţionalitatea şi religiea ortodoxă care au fost şi este baza fundamentală a instituţiilor Moldovei, răscumpă-

rate şi asigurate prin sângele strămoşilor fiind singura providenţă a noastră care neau scapat de numeroase pericole în curs de mai mulţi secoli, noi nu numai ca simpli români, dar ca unii ce avem proprietate şi familii în ţară, prin urmare îndoite interese îndemnuri şi legături de a iubi patria a sprijini lezistenţa (sic) ei, şi ai dori progresul şi prosperitatea fără dauna societăţii. Noi unim voturile noastre a ne rosti că ţinem a rămâne în vechile privilegii legate între Inalta Poartă şi Moldova; a ne organiza instituţiile prinţipatului Moldova; pe bazele de mai sus; cu respectul şi neatingerea naţionalităţei şi a religiei, şi cu ţintire a prospera Patria noastră moraliceşte şi materialiceşte sub un strămoşesc guvern naţional.

45). *T. Râşcanu antiunionist.* Cu numirea lui Toderiţă Balş de caimacam, T. Râşcanu se întoarce în Iaşi prin Noembrie şi capătă titlu de agă, iar în Decembrie e numit membru în divanul domnesc.

In 12 Ghenar 1857—abia după o lună—e înaintat postelnic cu decretul No. 1, „în priivire şerviţiilor ce aţi săvârşit“ (pg. 567).

In ministerul remaniat al caimacamului Toderiţă Balş întrase N. Istrati postelnic, ca ministru al lucrărilor publice, pe ziua de 17 Dec. 1856, o dată cu Prinţul Nec. Konaki Vogoride ca ministru de finanţe şi N. Cantacuzino log. ca ministru de interne. (Sturza, Acte III, 983).

N. Istrati încărcă cu toate onorurile pe prietenul său, care a lucrat aşa de mult pentru cauza separatismului, şi care era socotit în ochii săi ca cel mai meritos, putând fi chiar caimacam. Noua remaniare ministerială arată un vădit drum spre izbânda separatiştilor. Iată ce zice Victor Place, consulul Franţiei asupra rolului lui N. Istrati în scrisoarea sa din 24 Dec. 1856: „Mr. Istrati, ministre des travaux publics, ne manque pas d'une certaine intelligence, mais il ne l'emploie, jusqu'à ce jour, qu'à s'ènrichir par les opérations les plus scandaleuses qu'il est inutile de raconter ici. Ce qui doit frapper dans la choix que le Caïmacam a fait de cet homme, c'est que Mr. Istrati était, depuis six mois, l'écrivain et comme le chef du parti séparatiste. C'est chez lui que se tenaient tous les conciliabules et que se donnait le mot d'ordre.

Du reste, la brochure que j'envoie ci-jointe et qui est signée par lui et les éloges qu'elle lui a valus de la part des organes officiels de la Porte ottomane et de l'Autriche, démontrent assez ce que signifie sa présence au pouvoir. Mr. Istrati répète maintenant, avec plus de hardiesse que de de prudence, qu'il est là pour fai-e réussir les projets de l'Autriche et faire échouer ceux de la France". (D. A. Sturza, Acte III. 998).

In poezia „Jurământul" N. Istrati formulează programul partidului separatist:

> Noi vrem Moldova ca să trăiască
> Noi vrem legi drepte să aşăzăm
> Şi noi cu ţara cea Muntenească
> Tot în frăţie să ne aflăm.
>
> (D. A. Sturza, Acte IV. 5).

Ridicarea lui N. Istrati la rangul de ministru fu pentru el o înaltă atenţie din partea Caimacamului, la a cărui înalţare contribuise şi el cu partida lui. Revelionul dat de N. Istrati spre anul nou fu aşa de zgomotos, că presa din Iaşi l'a semnalat mai ales că contrasta cu doliul cel mare de la casa lui M. Cantacuzino Paşcanu, mort spre 1 Ianuar 1857, şi pentru care N. Istrati purta acum ura renegatului. întru cât şi el fusese pus între candidaţii antiunionişti la căimăcămie, şi părăsise partidul. (D. A. Sturza, Acte III, 1053).

Campania electorală pentru alegerea divanului adhoc, potrivit tratatului din Paris de la 30 Mart 1856 se declară deschisă pe ziua de 1 Ianuarie 1857 în urma publicării firmanului dat pe ziua de 1 | 13 Ianuarie (Sturza, Acte III, 1049).

N. Istrati pe ziua de 15 Februar 1857 îşi dă dimisia, care-i fu primită. El îşi rezerva libertatea de acţiune în lupta ce se încingea între partidele din Moldova pentru Unire şi ofisul Caimacamului Balş spune categoric. „In privirea motivelor expuse în citata cerere, cari dovedesc zelul ce aveţi de a fi folositor patriei în o altă însemnată chemare". (idem III, 1132).

N. Istrati se alege deptat la Fălticeni; iată cum e ca-

racterizat în o corespondenţă din Iaşi către L'Etoile du Danube" 23 Iunie:

„Postelnicul N Istrati este fiul intendentului unui Balş şi a început cariera sa politică sînt aproape 20 de ani ca perceptor general în biuroul de contribuţiune al ţiganilor. Boerul deputat de Fălticeni este tipul biurocraţilor, ajunşi la o poziţie socială independentă, însă a cărui valoare politică n'are nici un credit, nici la vârful nici la temelia scării sociale" (Sturza, Acte V. 42),

Din această perioadă electorală am găsit în arhiva Râşcanu 2 acte, care întregesc cele cunoscute până acum asupra acţiunii separatiştilor. Intocmirea de comitetele electorale şi împărţirea lor pe judeţe, alegându-se câte 10 membri cari vor privighea mersul electoral în 2 sau 3 judeţe (pg. 418). Mai avem apoi formularea doleanţelor separatiştilor, în dorinţele alegătorilor Fălticeneni. unde lucra N. Istrati, rezumate în 23 de puncte, din care cel întâi este *„păstrarea Moldovei cu autonomia ei"* (pg. 471).

Tot din acest timp de luptă electorală e şi scrisoarea lui Iorgu Radu, de la Dealu Mare (Tutova), în care comunică lui T. Râşcanu cele ce se vorbesc la Paris de Unionişti. „Astăzi (21 April 1857) am primit o scrisoare de la Paris, prin care arată că Unirea Principatelor o socot ca şi făcută sau mai nimerit a zice unită şi că acum se luptă numai pentru Prinţul, care se crede mai mult *„chasse pour un Français"* (pg. 467).

Din actele Râşcăneşti, ce publicăm, vom stărui asupra a două judeţe. unde T. Râşcanu a avut un ros direct: Vasluiul şi Covurlui.

In ziua de 8 Iulie 1857 biuroul electoral de ţinutul Vaslui, prezidat de A. Râşcanu, avînd ca secretar pe însuşi T. Râşcanu, candidatul, amândoi fraţi, proclamă de ales al colegiului marilor proprietari pe postelnicul T. Râşcanu ca deputat pentru divanul *adhoc* (pg. 473).

Din listele electorale ale marilor proprietari reiese că din 477 alegători în toată Moldova, la Vaslui au luat parte la vot 17 alegători din 25 înscrişi, 8 abţinîndu-se de la vot

Asupra felului însă cum au curs această alegere găsim o foarte lămuritoare scrisoare, ce Gr. Cuza o trimete lui C. Hurmuzachi în ziua de 4 Iulie, deci cu 4 zile înaintea alegerii ca deputat a lui T. Râşcanu. Gr. Cuza era unionist şi se găseşte iscălit ca vornic în petiţia colectivă înaintată de peste 70 boeri mari contra administraţiei lui T. Balş la 7 Febr. 1857 (Sturza, Acte III, 1141). Vorbind de T. Râşcanu zice: „precum Toader Râşcanu şi D. Miclescu numit şi Popescu, care încântat fiind de livreaoa ce a îmbrăcat a prinţului paşă caimacam nu-şi mărgineşte speranţele cele infernale numai în ţinutul Fălciului, ca ispravnic acolo [1]) ci împreună cu *alt consort Teodor Râşcanu renegaţi şi ucigaşi de naţie amandoi, întrebuinţaza toată activitatea a ademeni, a îngrozi, spre a face mai mare partida turco-austro căimacămiascu*" (Sturza, acte V, 31).

In altă scrisoare scrisă de C. V. Vârnav către C. Hurmuzachi la 7 Iulie, deci cu o zi înainte de vot se vede şi mai lămurit procedarea la alegeri: „Vineri în 5 a curentei s'au adunat la moşia Grieştii sau Iazul, ispravnicul de Vaslui (A. Râşcanu) cu frate-său T. Râşcanu, şi cu alţi neunişti. Uniţi ca să pregătească candidatura lui T. Râşcanu; acela avea sateliţii săi, cari către neuniţi ziceau că este neunit şi către Unişti zicea că ar fi unist, angajindu-i şi chiar rugându-i cu mânule à la Pater-Noster să meargă numai de cât la alegeri" (Sturza, acte V, 171).

Iar în memoriul asupra căimăcămiei lui Vogoridi, publicat la 1 Iunie, se arată că în judeţul Vaslui, ispravnicul (A. Râşcanu) a rupt toate exemplarele firmanului de convocare a divanului adhoc pentru a lipsi pe alegători de a-şi cunoaşte şi prevala driturile lor; iar pe sulgerul Nec.

1) Isprava lui D. Miclescu-Popescu ca prefect de Huşi se vede din corespondenţa către „Steaoa Dunării" din 17 Iulie. Din 30 de boeri, au luat parte la vot 16, din cari 7 înscrişi rău: St. Dinis nici boer nici fiu de boer, serdar, A. Tutovanu locotenent rus, A. Popov stolnic condemnat, Gr. Tulburi stolnic, fără moşie, **Chirila Râşcanu**, *nici boer nici fiu de boer, implicat într'un proces criminal, creiat boer cu această ocazie*, **Gh. Râşcanu** *sulger, minor*; *V. Ioan sulger* cu zostre (idem V, 301).

Bosie, care a fost împărţit în 2 sate aceste firmanuri l'au urmărit cu jandarmi (acte IV, 828).

In schimb separatiştii se lăudau că ei reprezintă spiritul autohton, chiar dac, şi că numai ei sînt „bunii patrioţi moldavi". Astfel o gazetă Vieneză „Curieru German din Orient" vorbind de antiunioniştii din Moldova îi face a fi „de origină dacă sânge curat—*echt dazicher Herkunft.*" Şi cu drept cuvânt închee coıespondentul ziarului L'étoile du Danube: „vous ne serez pas étonné de lire que le noms de mm. *Istrati*, Balche, Morouzi, Carp, Michoglu, *Rischkano*, Kikouche et Toulbouri sont des noms de descendance et d'origine daces" (idem V, 44).

Soarta alegerilor pentru divanul adhoc fu hotărîtă. Ele fură casate. Demisia motivată a maiorului Cuza, parcalab de Galaţi, fu lovituıa de graţie dată acelor alegeri. Demisia fu dată pe ziua de 6 Iulie, în ajunul alegerilor. Era dovada strigătoare la cer de toate ticăloşiile săvârşite de caimacam pentru siluirea voinţii alegătorilor (Sturza, acte V, 47).

Comitetul electoral unionist în raportul său către comitetul central, din 3 Augst constată nelegiuirile săvârşite. Aşa din 245 alegători urbani au votat numai 57, restul au fost opriţi; din 28 alegători de mari proprietari au votat numai 11, şi aceştia păziţi de 20 jandarmi (idem V, 373).

Alegerile din Moldova au fost anulate pe ziua de 12 August când Ali Paşa face cunoscut telegrafic hotărârea Porţii în înţelegere cu marile puteri (idem V, 504). Turcia hotărâse ca alegerile să se facă peste 15 zile. Intervenind însă Franţa se fixează alegerile pe ziua de 29 Aug.—5 Septembre 1857.

La Vaslui găsim pe fraţii Râşcanu alegători între marii proprietari. Deputaţi însă se aleg N. Carp spatar şi Sandu Miclescu în numele propıietarilor mari, iar D. Ghidionescu cumnat de vară Râşcăneştilor se alege deputat de oraş (idem VI, 1, 32).

La 22 Sept. divanul adhoc se deschide; iar peste 8 zile T. Râşcanu postelnic e rânduit parcalab de Galaţi în

locul vacant. Vacanţa la Covurlui era de la demisia maiorului Cuza; şi caimacamul a crezut că face o mare lovitură numind în locul demisionatului pe o rudă de aproape a lui Cuza, pe T. Râşcanu postelnic, ca să strice efectul mare ce lasase Cuza ca parcalab (pg. 474).

46) *T. Râşcanu parcalab de Galaţi.* Cu decretul No. 686 din 27 Sept. 1857 postelnicul T. Râşcànu fu numit administrator districtului Covurlui, „care acum se găseşte vacant." El stă ca parcalab acestui judeţ până la 26 Aug. 1858, când e înlocuit cu aga Alecu Roset „urmând a trece dumnevoastră în altă osebită funcsie" (pg. 493). Deci el a fost parcalab 11 luni de zile. Din acest răstimp posedăm mai multe acte, cari privesc nu atât administraţia lui ca parcalab cât mişcarea politică, economică şi culturală a timpului.

La Iaşi Caimacam continuă a fi tot prinţul Nec. Conaki Vogoride, care era constrîns a asista la desfăşurarea evenimentelor fără să-i fie pe plac. El, caimacamul, care operase aşa de nelegiuit ca să-şi aleagă o cameră ostilă ideii de Unire, îşi văzu alegerile casate, iar noul divan deschis la 22 Sept. să discute chestiile şi să le rezolve după sentimentele şi tendinţele sale, iar nu ale caimacamului. Administraţia însă era ţinută în frîu şi chemată să şicaneze pe deputaţii unionişti. Cu închiderea sesiunii de Crăciun, divanul luase hotărâre ca lucrările şi discuţiunile urmate în şedinţă să fie împrăştiate în ţară, prin sate şi târguri. Căimăcămia fu înştiinţată de aceasta; de aceia vedem că se dă în 30 Dec. 1857 un ordin circular telegrafic, *cu adnotarea de secret*, că asemenea măsuri „de a se împărţi prin sate şi politii buletinele lucrărilor săvârşite de acel divan" fiind în contra dispoziţiei generale „o veţi priorisi îndată, iar buletinele ce se vor fi distribuat pe la locuitori, adunându-le prin privighitorii ocoalelor să le trimeteţi acestui minister" (pg. 475).

Trece Crăciunul; după sărbători unii din deputaţii divanului în nevoia propagandei pentru ideia unionistă se hotărîră a trece prin Galaţi în Muntenia. Intre aceştia căimăcămia

aflase că era şi Cogălniceanul, leaderul divanului adhoc şi aprigul unionist. Pe zioa de 17 Ianuare 1858 o telegramă *secretă* se expediază parcalabului de Galaţi ca să se o-prească eliberarea de paşapoarte pentru Valahia; şi cine va cere să prezinte autorizarea personală a caimacamului; şi zice telegrama „să iai sama bine ca nici un deputat al divanului adhoc sau *d. Cogălniceanu* să nu treacă hotarul cu paşaport pe nume străinu.“ ... *să ştii că urmează să treacă Cogălniceanu, prin urmare privigheţi cu aspre mă-suri de opriri“* (pg. 481).

Cu înfiinţarea comisiunei Dunărene, comerţul luase o mare întindere la Galaţi. Se simţea nevoia înfiinţării unui buletin comercial, ca să arăte mişcarea portului. Pentru aceasta trebuia şi ajutorul părcălăbiei. In adevăr găsim în arhiva Răşcanu o scrisoare din partea comisarului Prusiei din comisia Dunăreană, Bitter, din 4 Mai 1858, că intervine la părcălăbie ca să dea tot concursul d-lui Neeser să pu-blice un buletin comercial al Dunării de jos, pentru a se cunoaşte mişcarea portului Galaţi (pg. 484).

Nu ştiu de a apărut sau uu acest buletin, căci în lista publicaţiilor periodice ce a publicat Academia Română nu văd trecut un asemenea buletin.

Gh. Asachi, bătrânul scriitor şi proprietar al institutu-lui de arte grafice „Albina“ cum şi stăpânul fabricei de hârtie de la Piatra scrie în 20 Mai 1858 parcalabului de Galaţi ca să-i procure sacii rămaşi de la Ruşi, depozitaţi ori la Reni ori la Galaţi pentru fabricarea hârtiei—ma-cava.—Era bătrân Asachi de 70 ani şi încă se interesa de bunul mers al instituţiilor sale industriale (pg. 486).

Prefectul de Brăila M. Marghiloman, obligat de stă-ruinţa artistului M. Pascali, intervine la parcalabul de Ga-laţi, ca să dea tot sprijinul său marelui artist dramatic care avea aface un turneu la Galaţi pentru o lună de zile. Pre-fectul de Gnlaţi se execută să satisfacă cerinţa colegului său de la Brăila (pg. 488).

Celelalte scrisori scrise lui T. Răşcanu ca parcalab de Galaţi (pg. 430, 485, 487, 491 etc.) privesc administraţia

şi alte afaceri personale. De la N. Istrati avem 2 scrisori; una din 19 Febr. priveşte [o comandă de lespezi pentru biserica sa de la Rotopăneşti (pg. 481) alta priveşte situaţia politică creiată lui T. Râşcanu la Iaşi în ajunul demisiei sale:

„In toată privirea nu văd împrejurări atât de negre, cari să vă aducă la desgustul şi nemulţămirea de cari îmi spui că te afli cuprins, ceea ce mai mult am admirat totdeauna în dmta au fost tăria de caracter, însuşimea cea mai principală a unui bărbat.

„Un părinte de familie, un cetăţan onorat din cei cel cunosc, un om liniştit şi în pace cu conştiinţa sa proprie nu trebue să devie nici odată în călătoria spinoasă a vieţii—la slăbăčune—desgust şi desperare. Dezagramentele inimei dmtale cu mulţumire leaş schimba cu acele ale mele şi meàr părea flori.

„In ceea ce priveşte viitorul patriei noastre cu bună samă nu trebui să ne facem iluzii frumoasă din časul în cari ai noştri nau voit să prezideză ei la organizarea lor, şi au adus lucrul ca streinii cari nu au dat de cât cunoştinţi superficiale despre noi, să ne pue la cale.

„Aşa dar bine este şi rămâne tot a noastră—ca totdeauna.

Mult atârnă şi în bine şi în rău de la viitorul şef de stat, şi de la camerile ce vor fi.

„In marea dorinţă a fi împreună macar un singu čas sânt cu totul al dmtali, N. Istrati" 14 August 1858

47) In frământările luptelor pentru Unire noi găsim pomeniţi în actele timpului mai mulţi Râşcani, la Vaslui şi Fălciu. E o manifestare politică a timpului, în care mai mulţi membri din aceasta familie, rude mai de aproape sau mai îndepărtate, eşiţi din una şi aceiaşi tulpină, au luat parte activă la aceste lupte naţionale, unii chizăşluind viitorul prin realizarea Unirii, alţii luptând contră-i, crezînd-o o mare nerocire pentru Moldova.

Intre cei dintăi e Vlădica *Iosif Râşcanu Efhaiton*, care a reprezentat clerul monahal în divanul adhoc, a căror alegere au fost anulate. Membri cu drept de a fi alegători în colegiul mănăstirilor zise închinate erau 9 egumeni. Din ei s'au prezentat la vot 5, din cari Vlădica Su-

hopan fără drepturi fiind supus austriac. Cei patru rămaşi au ales 2 deputaţi pe părintele Nicon, egumen de Bisericani, unchiul Vlădicăi din Huşi şi pe „le père Raschkano" de Râşca (Sturza, acte V, 169, 177).

Pentru râdicarea sa la rangul de Vlădică găsim o serie de scrisori de stăruinţă din partea fratelui său Teodor Râşcanu către Ali Paşa (pg. 466). Vlădica Râşcanu era fire curioasă ; interesat peste fire, poartă procese cu fratele său pentru arendarea moşiei Bogdăneştii-Râşcăi ; violent, nervos, el ţinea mult la fastul rangului arhieresc. Hainele sale Vlădiceşti şi azi să păstrează la Mitropolia Iaşilor, lăsate de Vlădica Calinic Dima, fost Episcop de Huşi. Ele sînt foarte scumpe şi încărcate cu bogate cusuturi de fir de aur. Vlădica Iosif a fost apoi internat la ospiciul de la Neamţ unde şi moare.

In al doilea loc e *Alecu Râşcanu* postelnic, frate mai mare a lui Teodor Râşcan postelnic. El a ocupat funcţia de prefect la Vaslui în mai multe rânduri, supt Mihai Vodă şi Gr. Ghica Vodă. Silit fiind a urmări pe fratele său Teodor, şi să-l prindă din cauza protestului în chestia căpătăerilor, el fu înlocuit prin Crupenschi Tololoi ; iar în luptele pentru Unire, N. Istrati şi Caimacamul Balş au utilizat pe Alecu Râşcanu să înăduşe voinţa alegătorilor din Vaslui pentru Unire.

Iată de pildă cum s'au procedat la alegerea deputatului sătesc. La alegeri a azistat prefectul Alecu Râşcanu, fratele său Teodor Râşcanu, deputatul ales al clasei marilor proprietari, partizani ai separatismului ; T. Râşcanu a adus în trăsura sa un ţaran, pe care l'a sorocit să-l aleagă deputat. Ţăranii voiau să aleagă pe Gărneaţă Sava, şi în unanimitate au dat voturile pentru el. Văzând prefectul că nu izbuteşte a face pe ţărani să aleagă pe Dorotei Scurtul omul lui, ordonă funcţionarului, care făcea slujba de casier să scrie pe buletinele de vot Pavăl Scurtu şi să spună ţăranilor că a scris pe Sava Gărneaţă. Rezultatul a fost că ţaranii au votat în unanimitate pe Gârneaţă şi din urnă a eşit cu unanimitate Scurtu. La despoiarea scrutinului ţara-

nii indignaţi au protestat şi au spus că au fost înşelaţi şi că deputatul ales e pe placul prefectului, ei nu-l recunosc. Mai mult încă au declarat că nu vor primi nici un ban despăgubire pentru cheltuelile de drum şi că se vor duce la Iaşi să se tânguiască. Find larmă mare şi temându-se de o mişcare, prefectul Alecu Râşcanu îi dădu afară din ograda prefecturii cum şi din târg cu jandarmii (Sturza, Acte V, 376).

Pus pe lista de alegători a Camerei elective, comisia rânduită pentru cercetarea averii şi a titlului de cens, constată următoarele cu privire la capacitatea electorală a lui Alecu Râşcanu: „în cât priveşte pe dmlui postelnic Alecu Râşcanu a cărui venit fiind cunoscut şi dumnealui diregătorul a îndatorat pe numitul privighitor a-l şterge dintre proprietarii direcţi, rămânând că dacă d-lui ar dispoza de osebite venituri necunoscute dsale diregătorului să reclame la locul cuvenit în conformitate cu legea electorală" (idem VII, 1247).

In al treilea loc e *Teodor Râşcanu postelnicul* despre a cărui rol am stăruit în cele zise mai sus.

Tot aici trebue să pomenim şi pe M. Ghidionescu supus şi ofiţer rus, registrator care n'avea dreptul de a fi ales deputat, dar fiind cumnat cu Râşcăneştii s'a ales deputat al oraşului (idem V, 376).

Pe lângă cei trei fraţi Râşcăneşti de la Vaslui, vedem luînd parte în luptele politice pentru Unire şi alţi Râşcăneşti de la Huşi.

In primul loc *Chirilă Râşcanu*, despre care corespondentul din Huşi scrie că: „*Cyrile Rischkano ni boyard ni fils de boyard*, impliqué dans un procès criminel, crée boyard pour cette circonstance" (idem V, 304). In spiţa Râşcănească de la Fălciu (Surete ms. XXXII, 72) ni se dă că acest Chirilă căpitan trecut ca Râşcanu, avea de tată pe Muntean Panaite, care ţinuse în căsătorie pe Catrina fata Lupului Râşcan; care acest Lupu Râşcanu e fiul diaconului Trohin Râşcanu, acesta fiu lui Gheorghiţă Râşcanu, şi acesta ficior popei Gavril Râşcanu din 1662. Chirilă Mun-

teanu era căpitan şi avea răzeşie în Râşcanii de la Fălciu a cărora întindere li se alege prin hotarnica din 1847 (pg. 155). Căpitanul Chrilă Munteanu stăpânea împreună cu fratele său capitan Vasile Munteanu o cincime din Râşcani; fiind curgători din popa Gavril Râşcanu prin Hulpăşoaia şi Ghiorghiţă Râşcanu. După hotarnica din 1847 se aleg căpitanului Chirilă *Munteanu* şi fratelui său Vasile *Munteanu* căpitan, 66 stănjeni din Râşcani capătul despre răsărit; 81 stănjeni la a 2-măsură din 116 stănjeni lărgimea; 76 stânjeni la a 3-a măsură, 82 stânjeni la a 4-a măsură, 25 stânjeni la a 5-a măsură şi 70 stânjeni la a 6-a măsură; sau în medie avea acest Chirilă 38 stănjeni lăţime din Râşcani la o lungime de 1613 stânjeni, sau la 27 Ha. Deci când comisia de anchetă spune că nu era nici boer nici fiu de boer, avea dreptate, întru cât ramura fălcienească a Râşcanilor nu s'a putut rădica la boerii, de cât acel Vasile Râşcanu postelnicel, care cere cărţi de scuteală la domni, pe cuvântul că un Constantin Râşcanu, ascendent de ai lor colaterali a ajuns să fie mare vornic.

In al doilea loc vine pomenit *Gheorghe Râşcanu* sulger, minor. El e fiul lui Chirilă Munteanu căpitan, zis şi Râşcanu, de pe tatăl său adoptiv *Panaite* Râşcanu, frate cu Catrina Râşcanu. In adevăr, în hotarnica sa din 1847 căpitan Chirilă Munteanu zice: „Căpitan Chirilă Munteanu şi cu frate său Vasile Munteanu de pe mama lor Catrina fata Lupului Râşcanu, ficior lui Trohin" (pg. 156); iar ceva mai jos zice: „Căpitan Chirilă sin Panaite Râşcanu" (pg. 157).

Gh. Râşcanu sulger e fiul căpitanului Chirilă Râşcanu antiunionist la 1857; el capătă apoi de la Cuza Vodă postul de prezident tribunalului de Covurlui (Sturza, acte, VIII, 534). El are de frate pe Stefan Râşcanu. Din Gh. Râşcanu se trage Alecu Râşcanu, avocat şi fost deputat de Fălciu; din Stefan Râşcanu se trage Gh. Râşcanu, avocat din Huşi cu fraţil săi.

In al treilea loc vine pomenit preutul *Ion Râşcanu* zis tipicarul Episcopiei, care a fost ales deputat în divanul adhoc antiunionist în numele clerului Eparhiei Huşilor.

frate cu Stefan Râşcanu preut tot în Huşi, ei erau ficiorĭ lui Ioniţă Râşcanu, acesta ficior lui Stefan Râşcan, unul din cei 10 ficiori ai lui Trohin Râşcanul diaconul, strănepot şi el deci lui popa Gavril Râşcanul (Sturza, acte V, 370).

43) Restul vieţii lui T. Răşcanu nu ne mai interesază. Incurcat cu arenda pe 5 ani a moşiei Bogdăneşti-Râşca, el a avut mult de furcă cu fratele său Vlădica Iosif egumenul Râşcăi şi s'au iscat procese, anulări de contracte şi datorii de bani. Din tot acest timp de arendăşie, reţinem atâta dragostea şi interesul ce a purtat T. Râşcanu de a face un local de şcoală în Bogdăneşti, încă din 1859 (pg. 495) cu preţ de 90 galbeni.

In domnia lui Cuza Vodă, T. Râşcanu a avut de suferit multe din cauza ideilor sale şi a ţinutei sale faţă de noul domn rudă, nepot de văr al doilea cu el. Iată acea înrudire:

Teodor Râşcanu pitar

Alecu Râşcanu pitar	Tudosiica căs. Ion Cuza spatarul
Iordachi Râşcanu vornic	Neculai Cuza căminar
Teodor Râşcanu postelnic	Ioan Cuza spatar
	Alex. Ion Cuza Vodă

T. Râşcanu fu izbit de paralizie şi cu toată cura făcută la băile din Graefenberg şi Freiwalden el fu pus supt interdicţie şi muri la 1867 în Drăguşani.

In ajunul plecării sale el lasă curatore pe Gr. Cuza, unchiul său; şi dosarul său de interdicţie se găseşte la arhiva statului din Iaşi supt No. 1368. Se constată că el suferia de mania religioasă, că avea des convorbiri cu Dumnezeu, şi din această epocă de tulburare şi zdruncin al minţii avem mai multe încercări de petiţii, memorii asupra întâmplărilor de la 1844; şi ca pildă de zdruncinarea minţei e scrisoarea ce o scrie el în 3 Iunie 1862 către cumnatul său T. Eliadis:

„Je vous disez pour vous soyez puisque vous avez tous d'etre habitans, habitant de 15 années par consequent vous avez la Droit d'entrer n'ymporte quel service et par consequent vous viendrez Deputé a mon avis. Je vous mes camicals et a onqul Grégoire Kȣza et monsieur Marino. Quant je partirai d'ici dans une de suite je viendrais a Buccareste. Je restirai votre humble serviteur.

Téodor Rechkano

* * *

Din lunga povestire a faptelor, ce privesc familia Râşcanu, reiese vechea lor legătură cu pământul şi neamurile Moldovei, pildă vie de sfântă înfrăţire între pământ şi om ; iar din paginile istorice ce ocupă Iordache vornicul şi Toader postelnicul în evenimentele politice ale zilei, am desprins o lumină nouă asupra unor lucruri ştiute de toţi, dar nu în măsura cum reiese acum din actele arhivei Râşcanu.

Gh. Ghibănescu

Iaşi 28 Februarie 1915.

Cuprinsul la Prefață

Adaose şi îndreptări

Pag. 15 după notă: In opisul Drăguşănilor întocmit la 1800 Ghenar se aduce sub No. 7 un uric din 7126 „Un ispisoc ot Radul Voevod de întăritură, cum a dat şi a întărit lui Marmure uricar, slugii sale, pe a patra parte de sat din Şendreşti cu loc de moară în Slavnic şi cu poenile şi din a treia parte din sat din Căpoteşti a patra parte şi cu loc de moară în Stavnic şi cu parte din câmpu, cumpărătură lui de la Ilii vel med. cu 40 taleri (Surete ms. XX, 241).

— pag. 16 rând 12 în loc de „nepoata ei de frate" să se pună „vara ei".

— Pag. 21 după notă: „Acest zapis e întărit de Vasile Vodă în 27 Dec.; cum arată opisul Drăguşănilor la No. 10: „Ispisoc de la Vasile Vodă precum a vîndut casa din Drăguşani cu loc cu tot ce a fost cumpărat'o de la Andrei armaş Bârsan şi cu jupâneasa lui Angheluţa, cum şi o parte de moşie ce a cumpărat'o de la Palaghia şi de la alţii, cum arată ispisocul acesta, le-au vândut lui Iane pah. drept 60 lei (Surete ms. XX, 242).

— Pag. 26 rând 22: „In 18 Noem. 1642 Andoca îşi scoate ispisoc domnesc pentru cumpărăturile sale de la nepoţii Irinei şetrăroae (Surete ms. XX, 243).

— Pag. 27 rând 6 „Cărstea" în loc de „Cârjea".

— Pg. 39 rând 13 „secl. XIV" în loc de „secl. XVI".

— Pg. 41 rând 23 „cu 192 lei" în loc de „cu 40 lei."

— Pg. 43 rând 11, „Zapisul de vânzare al Ţapului cu neamurile sale e din 7152 Iunie 10 şi e trecut în opisul Drăguşănilor la No. 26, întocmai cum e trecut în actul din 1812 Iulie 20 (pg. 65). După acest ispisoc îl mai vedem pe Andoca pitarul că mai cumpără în 1657 Ghenar 20 cu 25 lei părţile Nastasiei Pălicăşoae, cu poiană şi prisacă de la ficiorii ei Patraşco, Stefan, Gligore Buciumaş, Costachi şi Vasilie, iar în 20 Aug 1657 cumpără de la ficiorii lui

Andronic Picioragă din Frenciuci, Bejan, Ionaşco, Ileana şi Gavril (Surete ms. XX, 245).

Pg. 48 rândul 8 „neistovind" în loc de „veistovin".

Pg. 57 Sumarul se schimbă precum urmează : „Trei foi de zestre, din care una a Măriuţii fata lui Alex. Râşcanul spatar, măritată cu stolnicul Andrei Holban; una a Paraschivei Lambrino măritată cu vornicul Iordachi Râşcanu; şi a treia a Ecaterinei Râşcanu măritată cu Miclescu."

Pg. 58 rândul 6 „Antonie" în loc de „Antim".

Pg. 59 rândul 27 idem

Pg. 60 rândul 17 idem

Pg. 109 rândul 18 „Inochentie Episcop *Huşului*; Ioanichie Episcop *Romanului*.

Pg. 114 rând. 11 „Nicolae protopop *Vasluiului*"; nu Varlaam.

Pg. 141 rând. 7 „Iordachi Râşcanu biv vel *caminar*... nu comis.

Pg. 145 rând. 12 „Căminarul Iordachi Râşcanu—vornic—a murit în 1828 Iulie numai aşa ne explicăm de ce autorul opisului din 25 Dec. 1828 scrie „răposat vornic Iordachi Râşcanu" pe baza mărturiii din 1825 Iulie 26, când Iord. Râşcanu trăia."

Pg. 147 rând 28 „Erei Gălan," nu „Golăi."

Pg. 157 rând. 1 „suma de 12 stânjeni", nu 10.

Pg. 169 rând. 24 „Surete ms. XXIII, B. 1092", nu XVII, 143.

Pg. 220 rând. 25 „Bejan din *Căzăneşti*, nu „Căzăceşti".

Pg. 246 rând. 19 „către 1810" nu 1820.

Pg. 247 rând. 8 „asupra datei acestei foi de zestre vezi actul din 1814 pg 117 ; iar asupra zestrii în foaea dată de A. Râşcanu tatăl la pg. 60.

Pg. 299 rând. 28 „vezi D. A. Sturza, Acte şi documente I b, 308).

Pg. 302 rând. 29 „1841" în loc de 1831.

Pg. 307 rând 2 „asupra acestui ispisoc din 6950 avem suretul ce l'am publicat în Arhiva din Iaşi an. XXV, şi e greşit dat din 6950, în loc de 6908, luându-se pe н=8 drept н=50. Uricul e din 6908 Sept. 1 şi vorbeşte de Mogoş, care îşi avea case pe Vilna; de la el vine satul Mogoşeşti".

Pg. 322 rând. 30 „către 1786" în loc de „ante 1800."

Pg. 333 rând ultim : „Cele mai multe ponturi de aici sînt cuprinse în fermanul dat lui Ion Sandul Sturza Voevod din 1822 Iulie 1 (D. A. Sturza, Acte şi documente 1, 2, 202.

Pg. 334 rând 2 „1236“ în loc de „1232“. Asupra anului *egirei* dăm corespondenţa lor faţă cu anii de la Hristos, cum îi găsim în multe acte oficiale turceşti publicate în Uricariul lui T. Codrescu, Hurmuzaehi, C. Erbiceanu şi Acte şi documente de D. A. Sturza.

805 Rabiul evel=1393 (Hurm. IV, I, 14).
1152=1739 (Sturza, acte I², 155).
1194=1780 (idem I², 156).
1197 Muharem 23=1782 Noem. 4 (idem I², 192).
1198 Safir 15=1783 (Uricar VI, 123).
1198 Safir 13=1783 Dec. 24 (idem I² 220).
1188 Giumaziul evel 14=1774 Iuli 10 (idem I², 140).
1205 Zilhige 3=1792 (idem I², 226).
1206 Giumaziul ahir=1792 (I², 226).
1206 Gemaziul evel 25—1791 Dec. 29 (I², 283).
1212 Şeval 15=1798 (I², 239).
1213 Muharem 7=1779 (I². 239).
1217 Giumaziul ahir 4=1802 (I², 248).
1217 Safer 1=1802 (I², 292).
1236 Regep 23=1821 (Erbiceanu, Ist. Mitr. Mold. 104).
1236 Regep 13=1821 (pg. 334).
1237 Seval 24=1 Iulie 1822 (I², 250).
1238 Şaban=Iunie 1823 (I², 252).
1238 Şaban 11=April 1823 (Erbiceanu 248).
1250 Ramazan 13=1 Ghenar 1835 (Uricar VI, 123).
1265 Regep 15=Mai 1849.
1267 Gemaziul ahir=1851 etc.

Pg. 338 rând. 18 „către 1845“ în loc de „1847“.

Pg. 343 rând. 2 „către 1845“ în loc de „1847“.

Pg. 350 rând. 23 „turcească“ în loc de „franceză“.

Pg. 359 rând. ultim: „După spiţa ramurei Râşcanu de la Fălciu Ion sin Lupu Râşcanu venià nepot de văr al doilea lui Costantin Râşcanul vornicul. din Basarabia, întru cât Lupul Râşcanu era fiul diaconului Trohin, nepot lui Gheorghiţă Râşcanu; iar Costantin vornicul era fiu lui Toader Râşcanu jicniceriul, nepot lui Vasilachi; aceştia din urmă fraţi. dându-se de ficiori popei Gavril Râşcanul. Aratarea spiţei ramurei de la Fălciu că Costantin Râşcanu vornicul e fiul lui Trohin e o eroare vădită.“

Pg. 361 rând. 27: „Nu trebue să luăm că Dumitru C. Râşcanu era văr primare cu Vasile Scarlat Râşcanu; ei erau veri al treilea“.

Pg. 412 doc. CCXII sumar: „Intimpinarea a o samă de boeri la punctele de reforme ce avea a le duce Ali Paşa

la congresul din Paris în chestia Principatelor, ca urmare a protocolului din Constantinopol din 11 Febr..“

Pg. 426 rând. 11 „April“ în loc de „Mart.“

Pg. 443 rând. 9 “éscuses“ în loc de „encures“.

Pg. 446 rând. 27 „Saafet-Effendi Mehmed (1815-1883) mustihar al marelui vizir, comisar otoman în comisia Europeană de anchetă în Principate 1856—58 (D. A. Sturza, acte II, 1070).

Pg. 448 rând. 9 „CCXXVI“ în loc de „CCXXIV“.

Arburele genealogic al familiei RAŞCANU

Intocmit după documente, acte publice şi private

DE

GH. GHIBANESCU

Profesor şi fost deputat, membru corespondent al Academiei Române.

Râşcanul cel bătrân
cătră 1350 cu descălecătorul Bogdan Vodă

Duma Râşcanu
are ½ din satul Râşcani
pe Telejna „sus"

frate
are ½ sat
„jos"

Muşa — Călin — x — y

Oană Rişcanul, Sora, Nastea, Cerna — Duma Rişcanul
(pomeniţi în uricul din 1500 de la Stefan cel Mare)

Dem. Raskai nobil din comitatul Szaro
supt Regele Ungariei Andrei II

Bálasz Raskai nobil
sub Matei Corvin 1490

Doroteia căs. Babek Ferencz — Ana căs. Peti Ferencz — Gáspár Raskai visternic în Temes 1526

Istvan Raskai 1540
(după Frencz Budai
„Magyar-Orszag" polgari
historiajava Valo Lexicon
Nági Vara lon 1805

Vasilachi Râşcanul
trăeşte cătră 1700; are moşia Cojerii (Stoiseştii) şi Gurcanii
de la Fălciu şi 20 st. în satul Râşcani pe Jigălia.

Teodor Râşcanul
armaş, vel căpitan, jicnicer
căs. cu fata lui Mazarachi staroste de negustori din Iaşi

Costantin Râşcanul vornic
căs. Atanasia, are Visternicenii
pe Bâc, la Chişinău

Ioan Râşcanu
stolnic, căs.
Zmaragda

Alexandru Râşcanu spatar
căs. Casandra C. Gândul
ia zestre Frenciucii

Tudosiica
căs. Ioniţă Cuzea
spatar

Sofia, — Simeon, — *Dumitru* Râşcanu mareşalul nobilimei din Basarabia m. 1831 căs. Maria D. Sturza spatar m. 1832

Matei Râşcanu căs. Casandra G. Sturza log. — Ecaterina căs. Bantăş stolnic — Grigore Râşcanu căs. Soltana Miclescu

Iordachi Râşcanul vornic †1828 Iulie 14 căs. Paraschiva Lambrino † 1849 Febr. ia zestre Drăguşanii — Maria căs. stol. Andrei Ilie Holban † 1803 stearpă — Catinca căs. cu V. Miclescu m. 1810 stearpă

vezi „arburele Cuzeştilor"
(Surete vol. VII)

Constantin Râşcanu vornic, sterp m. 1883, Paris

Iordachi spatar căs. Elisabeta Treatorischi înfiază pe Gh. Derojinski — Smaragda căs. polc. Leopold Derojinski — Stefan Râşcanu comis, sterp

Alexandru Râşcanu spatar, căs. Profira C. Botez Forăscu — Zamfira căs. Lascarachi Costachi — Iosif Râşcanu arhiereu *Efhaiton* egumen mân. Râşcăi, eg. Mavromol. locot. Episc. Huşi — *Teodor Râşcanu* (1813—1867) post. căs. Penelopa Eliadis Ţarigrădeancă

Pavăl Râşcanu sterp — Gheorghe Derojinski *Râşcanu* mareşal nobilimei din Basarabia căs. Ecat. A. Rusu (1869—1901), colonel aghiotant Împărătes

Iordachi căs. E. Lambrino Zoe trăeşte Geneva — Elena căs. major Gorgos, stearpă — Dimitrie căs. Zamfira C. Caracaş m. 1912, — Paraschiva căs. C. Ghidionescu m. 1912 — Nicu căs. Aspasia Manu, sterp

Sandu m. 1912, căs. Iosefina Andrieş Şeptelici, fost deputat, sterp — Iulia (1852 1891) căs. Gh. Şendrea — August căs. a) Cleopatra Sculi Logotet. (1856-1892) b) Maria Ghica Trifeşti — Aurel căs. Maria Buzdugan n. 1860

Ion — Gheorghe — Vladimir — Alexandru Derojinschi Râşcanu căs. Maria Lascari — Maria căs. Benischi — Alexandrina căs. Biberi

Alexandru avocat, fost deputat, căs. Lucreţia Nicorescu — Costantin colonel căs. Ana Tăutu

a: Magdalena — Teodor (Gheorghe) n. 1888 — Eduard (Artur) n. 1890
b: Albert n. 1888 — Aurel † 1906 — Ecaterina n. 1896

Serghie, — Eugenia, — Ecaterina

Alexandru — Ioan

Compozitor I. Alecsandrescu

SURETE ŞI IZVOADE

I

6951 Mai 31 *(1443) Suceava.* Stefan Vodă dă şi întăreşte lui Jurj Drăguşanul şi frate-său Alexa satul Drăguşani pe Stavnic, fântâna din Holmu şi o prisacă.

† Мастію бжіею мы Стефанъ воевода. господаръ земли молдавскои. знаменито чиним исѣмъ листомъ нашим въсѣм кто нань оузритъ. или его | оуслышит чточи. оже тоты истинныи слугы наш Жюржѣ Дръгушанул. и братъ его Алеѯа. служили право и вѣрно. тѣмъ мы видѣвше ихъ | право. и вѣрно служвю до нас. жаловали есми ихъ особною нашею мастію. и дали есми имъ. оу нашеи земли едно село на Ставницѣ нан | мѧ Драгушане. оже ест отчина их от на староmъ хотарѣ ихъ. нанмѧ Кръницѧ Холмъ да осадѣт собѣ село. тое вышеписаннае цобы ему | оурикъ и съ въсемъ доходому. и дали есми им едно ·мѣсто ту насыкы ожодѣне нанмѧ где были... тои въси цобы ему оурик и въсѣмъ до | ходомъ. и дѣтемъ ихъ равно. и оунучатомъ их. равно. и прѣоунучатомъ ихъ. и праірурѧтомъ ихъ и въсему роду ихъ непоръшено николиже на | вѣкы. а хотаръ тому селоу по староmу хотаро. куды из вѣка ѿживали. а на то ест вѣра нашего гсва вышеписанного Стефана | воеводи. и вѣра брата гсвами Петра воеводи. и вѣра болѧръ наших. вѣра пана Кръсти.

вѣра пана Нѣгоѧ логофета. вѣра пана Петра Хоудича и дѣтеи | его. вѣра пана Дѹмѣ Браевичѣ. дворника. и дѣтеи его. вѣра пана братѹла пана Дѹмѣ Браевича дворника и дѣтеи его. вѣра пана Дѹмѣ Не | мецкого. и вѣра пана Мири(ча). пана Ѡанѣ Оурѣкли. вѣра пана Юргича и зѧтѧ его пана Ѡанчи логофета. вѣра пана Негрила. вѣра пана Козми Шандрови | ча. вѣра пана Тома вистѣрника. вѣра пана Костѣ вистѣрника. вѣра пана Ивана Бълчана чашника. вѣра пана Кръстѣ Чорного. вѣра пана Тадора Касковича. вѣра пана (Стан-чѹла(?) столника. вѣра пана Симѣ дворника. вѣра пана Костича постелника. вѣра пана Богоуша | и брата его (Пашко Нестѣковича). вѣра пана Маноила Шербича. вѣра пана Фети Чорни. вѣра пана Моикы и брата его пана | Тадора. вѣра пана . . . . и вѣра въсѣхъ боѧръ наших молдавскых великых и малых. а по нашимъ животѣ кто боудет гспдръ | земли нашеи Молдавстѣи. ѡт нашего родоу или ѡт нашего племене боуд кто кого бъ изберет быти гспдръ нашеи земли. щобы емоу непорѹшил нашего даанїа | але щобы имъ оутвръдил и оукрѣпил. занѹже есми дали имъ за ихъ право вѣрною слѹжбѹ. а на болшее потвръждение томѹ въсемѹ вы | шеписанномѹ велѣли есми нашемѹ вѣрномѹ. панѹ Симѣ логофетѹ привѣсити нашѹ печат кстемѹ листѹ нашемѹ. писа Лѹка | Граматик. оу Сочавѣ. вълѣто ҂зцна мај ла.

Din mila lui Dumnezeu Noi Stefan Voevod, Domn țării Moldaviei ; înștiințare facem cu această carte a noastră tuturora cui pre dânsa vor căta sau o vor auzi cetindu-se ; adică această adevărată slugă a noastră Jurj Drăgușanul și frate-său Alexa au slujit cu dreptă credință ; deci noi văzînd a lor dreaptă și cu credință slujbă către noi, mi-

luitu-ne-am lor cu osebita noastră milă şi li-am dat în al nostru pământ un sat pe Stavnic anume Drăguşane, care să le fie lor ocină pe vechile sale hotară, anume fântâna din Holmu să-şi facă lor sat; acele de mai sus să le fie lor uric şi cu toate veniturile; şi le-am dat lor un loc de prisacă aşezat anume unde a fost (Toma?) acele toate să le fie lor uric şi cu toate veniturile şi copiilor lor, deplin, şi nepoţilor lor deplin şi strănepoţilor şi răstrănepoţilor lor şi la tot neamul lor neruşeit nici odănaoară în veci. Iar hotarul celui sat pe vechiul hotar pe unde din veac au îmblat. Iar la aceasta este credinţa Domniei noastre mai sus scrisă Stefan Voevod, şi credinţa fratelui domniei mele Petru Voevod, şi credinţa boerilor noştri, credinţa dumisale Cristea, credinţa dumisale Neagoe logofatul, credinţa dumisale Petru Hudici şi copii lui; credinţa dumisale Dumea Braevici dvornic, şi copii lui, credinţa dumisale fratelui dumisale Duma Braevici dvornic şi copii lui, credinţa dumisale Duma Nemţanul, şi credinţa dumisale Miricea; credinţa dumisale Oana Ureacle, credinţa dumisale Jurghici şi ginerele său pan Oancea logofăt, credinţa dumisale Negrilă, credinţa dumisale Cozma Şandrovici, credinţa dumisale Toma visternic, credinţa dumisale Costea visternic, credinţa dumisale Ivan Bălčan čaşnic, credinţa dsale Cristea Negrul, credinţa dumisale Vascovici, credinţa dumisale . . . . stolnic, credinţa dumisale Sima dvornic, credinţa dumisale Costici postelnic, credinţa dumisale Boguş şi fratele său Paşco Nesteacovici, credinţa dumisale Manoilă Şerbea, credinţa dumisale Feti Negrul, credinţa dumisale Moică şi fratesău pan Tador; credinţa dumisale . . . . şi credinţa tuturor boerilor noştri ai Moldovei a mari şi a mici. Iar după a noastră viaţă cine va fi domn ţării noastre a Moldovei din al nostru neam, sau din a noastră seminţenie, fie

pe oricare Dumnezeu îl va alege să fie domn țării noastre, acela să nu strice a noastră danie, ci mai vârtos să le întărească și să le împuterească, căci că le-am dat pentru a lor dreaptă și cu credință slujbă. Iar spre mai mare tărie a tot ce s'a scris mai sus poruncit-am la al nostru cinstit și credincios boiarin Sima logofătul să atârne a noastră pecete de această carte a noastră. A scris Luca Gramatic în Suceava la anul 6951 Mai 31.

Originalul pergament; bine păstrat; puțin la încheeturi ros și cerneala spălăcită, de se cetește anevoios, iar la boeri e ros de șoareci. Are 0·39 m latul pe 0·32 m. lungul. Pecetea e căzută; se păstrează șnurul roș. (Surete ms. XXV, 705).

In Opisul Drăgușanilor e trecut sub No. 1. Este și un suret necomplect cu nota: „acest suret de pre cel adevărat uric întocmai lam scos eu cucernic între diaconi Misail diacon la leat 1806 Ghenar 11.

— *Drăgușanii* ca sat e foarte vechiu; cum în 1443 el are deja numele în plural, iar stăpânul documentat era Jurj *Drăgușanul*, arată că de 2 generații anterioare lui 1443, deci către 1370 cel puțin a luat naștere satul prin așezarea primului *Drăgușanul* a cărui fii sau nepoți sînt Jurj Drăgușanul și Alexa frați.

— In suretul diaconului Misail se traduce pasajul cu donația astfel „datuliam lor într'a nostru pământ un sat pe Stavnic anume Drăgușăni cu toate batrânele hotară a lor, anume la fântâna di la Hlomidii, ca săși așază lor sat pre aceaste de sus scrisă ca să le fie lor uric cu tot venitul cu locuri de moară și cu locuri de prisăci pre aceastâ numită moșie unde ia fi voe."

II

7008 Mart 27 (1500) Suceava. Stefan Vodă întărește lui Grigore și femei sale Alba cumpărătura ce a făcut'o cu 35 zloți în satul Râșcani partea din sus de la Oana Rișcanul, și surorile lui Sora, Nastea și Cerna, fii Mușei nepoți Dumei, și alți ai lor.

Млстїю бжїею мы. Стефан воевода гспдрь земли молдавской. знаменито чиним исѣм листом нашим въ-

сѣм | оузритъ. или его чточи оуслышитъ. ѡже прїидоша прѣд нами и прѣд оусими нашими молдав | скими болѣри наши слоуги Ѡана Ришканоул. и сестри его Соръ и Настѣ. и Черна сн҃ове | Моушини. и племеник их Доума снь Калинин. оуноукове Доумини по их добро воли и никим непо | ноужени. аниприсиловани. и продали свою правою ѡтниноу. ѡт своего праваго оурика. ѡт полови | ни. половина село. що на верхъ потока Телѣжинова. наимѣ ѡт Ръшкани. вишнаа част. та продали слоуѕѣ | нашемоу Глигорv. и жени его Ялбѣ за лѐ ѕлат татарких. и оуставиши. слvга наш Глигоръ и съ своею | женою. Ялбою. и заплатили им. оуси тоти вишеписанних пинѣзи лѐ злата татарских. перед нами | и перед нашими болѣри. ино ми видѣвши. меже ними. доброе их вол | и токмеж и полною заплатоу. а ми | такождере и ѡт нас есми дали. и потвердили слvѕѣ нашемv. Глигорv и женѣ его Ялбѣ. тое прѣдреченое | половина ѡт половина село ѡт Ришкани вишнѣа част да ест им ѡт нас оурик. и съ въсемъ. доходом. и дѣтем их. и оуноу | чатомъ ихъ и прѣоуноучатомъ их. и праѱоурѣтом их. и въсемоу родоу их кто сѣ им. изберет наиближнїи. непо | роушено на вѣки. а хо(тар томоу част) ѡт половини. половина село. ѡт Ръшкани. вишнаа част да ест ѡт половини половина. | а ѡт ни(ших с)то(рон) да ест постаромv хотарїv кvда из вѣка ѡживали. а пак привилїе | що имали слоуга наш (Моуша) и Калина ѿт наших оуикове ѡт Илїаша и ѡт Стефана воеводове. коли били | оу мирv. на тое половини ѡт Ришкани. а ѡни дали на рvк слvѕѣ нашемv Глигорови. а на то ест вѣра нашего гспдва ви | шеписаннагоми. Стефана воевода. и снь гспдвми Богдана. и болѣри наши. вѣра пана Дvмѣ. вѣра пана Болдора двор | ника. вѣра пана Шефvла. вѣра пана Дvма. вѣра

пана Тоадера. и Негрило хотинских. вѣра пана Еремїа и Драгоша | Немецки. вѣра пана. Шандра Новградскїи. вѣра пана Клъnъѵ спатар. вѣра пана Исака вистѣрника. вѣра | пана Мохила чашника. вѣра пана Фрѵнтеша столника. вѣра пана Петрика комиса. и вѣра въсѣх болѣр наших молдавских. | а по нашим животѣ кто бѵдет гспдрь нашеи земли а тот аби им оутвръдил и оукрѣпил. а на болшее крѣпост. велѣли | нашемѵ вѣрномѵ панѵ Тъѵтѵлѵ. логофетѵ писати. и нашѵ печат привѣсити. ксемѵ лис(тѵ) нашемѵ | оу Сочч(а)вѣ влто ‡зп҃ март кз.

Din mila lui Dumnezeu Noi Stefan Voevod. Domn țării Moldaviei, înștiințare facem cu această carte a noastră tuturor cui pre dânsa vor căta sau o vor auzi cetindu-li-se; adică au venit înaintea noastră și înaintea tuturor alor noștri moldovenești boiari slugile noastre Oană Rișcanul și surorile lui Sora, și Nastea și Cerna, fiii Mușei și verii lor Duma fiul lui Călin, nepoții Dumei, de a lor bună voe și de nimeni siliți nici învăluiți si au vândut a sa direaptă ocină din al său drept uric din jumătate sat jumătate sat, ce este la vârful părăului Telejinei anume din Rășcani, partea din sus; aceia o au vândut slugilor noastre lui Gligore și femeii sale Alba, drept 35 zloți tătărăști, și s'a sculat sluga noastră Gligore și cu femeia lui Alba, si le-a plătit lor toți cei de mai sus scriși 35 de zloți tătărăști, înaintea noastră și înaintea a lor noștri boiari. Deci noi văzînd între sine de bună voia lor și tocmală și deplină plată, iar noi așijderea și de la noi dat-am și am întărit slugii noastre lui Gligore și femei sale Albei, cea de mai sus zisă jumătate din ğumătate de sat din Rișcani, partea din sus ca să le fie lor și de la noi uric și cu toate veniturile și copiilor lor și nepoților lor și străne-

poţilor lor şi preastrănepoţilor lor şi la tot neamul lor, ce li se va alege mai de aproape neruşeit nici odănăoară în veaci Iar hotarul celor părţi din jumătate jumătate de sat din Răşcani partea din sus, să fie din jumatate jumătate, iar dinspre alte laturi să fie pe vechiul hotar, pe unde din veac au îmblat. Iar privilegiile ce le-a avut sluga noastră Muşa şi Călin de la ai noştri unchi, de la Iliaş şi de la Stefan Voevozi, când au fost ei în pace, pe cea jumatate din Răşcani, iar ei le-au dat în mănule slugii noastre lui Gligore. Iar la aceasta este credinţa domniei noastre mai sus scrisă, Stefan Voevod şi a fiului domniei mele Bogdan şi boerii noştri, credinţa dumisale Duma, credinţa dumisale Boldur dvornic, credinţa dumisale Şteful, credinţa dumisale Duma, credinţa dumisale Toader şi Negrilă de la Hotin, credinţa dumisale Eremia şi Dragoş de la Neamţ, credinţa dumisale Şandru de la Novograd, credinţa dumisale Clănău spatarul, credinţa dumisale Isac visternicul, credinţa dumizale Mohilă păharnic, credinţa dumisale Frunteş stolnic, credinţa dumisale Petrică comis şi credinţa tuturor boerilor noştri ai Moldovei. Iar după viaţa noastră cine va fi domn ţării noastre, unul ca acela să-i întărească şi să-i împuterească. Iar spre mai mare tărie poruncit-am la al nostru credincios pan Tăutul logotătul să scrie şi a noastră pecete s'o lege de această carte a noastă.

In Suceava la anul 7008 Mart 27

Originalul pergament bine păstrat; pecetea căzută; şnurul a fost de culoare roză. Proprietatea d-lui Iancu Gingir, proprietarul de astăzi al Răşcanilor de la obârşia apei Teleajinului (Surete ms. XXV, 749).

— In pachetul de acte al Răşcanilor, cari se rădică la peste 200 de bucăţi se vorbeşte de trecerea proprietăţii în cursul vremilor, aşa că se lămuresc din aceste acte şi moşiile din prejur: Dăneştii, Dracsinii, Bereasa (vechiu Murgeştii), Glodenii (azi dispărut), Boţoaia etc. şi ni se

vorbește de persoana lui Gh. Evloghie dascal de loc din Rășcani și Boțoaea.

In 1500 trăiau în Rășcanii de sus acești Rășcănești: Oană Rășcanul, Sora, Nastea, Cerna, fii Mușei, și Duma Rășcanul, fiul lui Călin Rășcanul; toți nepoți lui Duma Rișcanul. Ei prin vînzare ies din partea lor de moșie: o umătate din jumătate de sat.

III

7016 Fevr. 16 (1508) *Vaslui.* Bogdan Vodă dă și întărește nepoților lui Dragoș de la Stavnic a treia parte din Drăgușani, partea din sus pe Stavnic și jumătate din moară.

Tălmăciri de pe ispisocul sârbesc de la Domnul Bogdan Vodă scris în Vaslui de Vascan la anii 7016 (1507) una Fevr. 16 zile.

Cu mila lui Dumnezeu Noi Bogdan Voevod. domn țării Moldaviei, facem știre cu această carte a noastră tuturor cui vor căta pre dânsa, sau o vor auzio cetindusă, precum pe aceasta adevărată slugă a noastra, Trifan Chintea și pe nepoata lui Marușca, și pe alți nepoți ai lor, fii lui Ivanov, Petre, Magdalina și Sofiica nepoți lui Dragoș de la Stavnic, iam miluit pre dânșii cu osăbita noastră milă și leam dat și leam întărit noi lor în moldovinescul nostru pamânt a lor dreaptă ocină, a treia parte din Dragușeni, ce sânt pe Stavnic, parte cea din sus, și giumătatь din moara, cea din sus, care parte dintracel sat liau venit lor, care a fost a moșului lor a lui Dragoș, ca să le fie lor acea de la noi uric cu tot venitul, și fiilor lor, nepoților lor, stranepoților lor și prestrănepoților lor și la tot neamul lor ce li să va alege mai de aproape, nerușait nici odănăoară în veci. iar hotarul acei a treie parte din satul Drăgușani, ce este pe Stavnic partea cea din sus, să fie din tot hotarul a treia parte, și după hotarul cel vechiu, pe unde au ținut din

veac; şi spre aceasta este credinţa domnii noastre mai sus scrisă Bogdan Vodă şi credinţa boerilor noştri, dmlui Steful, dmlui Dragoş vornic, dmlor Toader şi Negrilă parcalabi de Hotin, dmlor Irimia şi Frunteş parcalabi de Neamţ, dmlui Şandre de la cetatea nouă, dmlui Arbure portariu Sucevei, dmlui Moghilă, dmlui Danul spatar, dmlui Isac visternic, dmlui Şarpe postelnicul, dmlui Petrica Paharnic, dmlui Coste Cârjă stolnicul, dmlui Petrica comisul şi credinţa tuturor boerilor noştri Moldoveneşti mari şi mici; iar după viaţa noastră cine va fi domn în pământul nostru din fiii noştri sau din neamul nostru sau cine se va alege a fi domn în pământul nostru Moldovenesc (stricat nu se poate cunoaşte ce scrie) să nu strice a noastră danie şi întăritură (stricat nu să cunoaşte ce voia să întărească) fiind datoria lor pe dreaptă ocină (stricat nu se cunoaşte ce scrie) mai mare tărie tuturor celor de mai sus scrise, am poroncit noi credinciosului nostru dumisale Tăutul logofăt să scrie şi a noastră pecete către această adevarată a noastră carte să o spânzure; au scris Vascan în Vaslui la anul 7016 luna Febr. 16 zile.

Acta Aurel Răşcanu. Surete ms. XX, 229.

— Originalul pergament nu se păstrează în arhiva Răşcanu, şi curios e ca nici în 1806 Ghenar, când s'a înjghebat opisul general al actelor de proprietate din Drăgăşeni nu s'a amintit nimic de acest suret, ca şi cum n'ar privi satul Drăguşeni, de oarece imediat după uricul sârbesc din 6951 Mai 31 (1443) pune sub No. 2 zapisul românesc din 7094 Avg. 15 (1586).

— In 1443 trăiau cei 2 fraţi Jurj şi Alexa Drăguşanul, cari stăpâniau tot satul Drăguşenii, fântâna din Holmu şi o prisacă. Suretul acesta ne arată că cel mai vechiu stăpân a fost unul *Dragoş de la Stavnic*, din ai căruia nepoţi mai trăiau la 1508 aceştia: Trifan Chintea, Marusca, Petre, Magdalena şi Sofiica. Mai bătrâni din toţi era Trifan Chintea, care era unchiu celorlalţi urmaşi; Maruşca de pe o sora, iar Petre, Magdalina şi Sofiica după

un frate Ivan. Toţi aceştia stăpâneau o treime din sat; ceia ce arată că Trifan şi cei 2 fraţi ai săi au fost urmaşii unui copil a lui Jurj Drăguşanul, care a avut trei feciori, şi care şi-au împărţit satul în trei părţi, Alexa murind fără urmaşi.

IV

7094 Aug. 15 (1586) Drăguşeni. Zapis de vînzare prin care Tudora Ţiţul vinde cu 20 taleri şi un cal partea sa din Drăguşani, din mijloc nepotului Necoară Bantăş vornic.

† Адекъ ѥѵ Тодѡра Цицол фата лои Гашпар сора Цѹржіе пъхарнеколои | ши Агахіешоніе ѫнсъми пре мене мърторескѡ ко чест запис ал | минѵ комо ам вѫндот а мѣ дерапть ѡ҆ченъ ши мошїе ден сат дин Дръ | гѹшѣн ден партѣ де мижлок че съ ва алѣџе а мѣ парте ко тот ве | нетол непотоминѵ лои Некаар Бантъш вор(ни)кол дерето к҃ талере | ши ѹн кал съ фїе дѹмисале дерапть ѡ҆ченъ ши мошїе ши | феечиорелор лои ши тра ностръ токмалъ аѵ фост Геѡреге ворнекол | ши Пътро ворнекол Гаврел Ѡлте ден Кънпогещ ши Семиѡн ден | Фрѣшюше ши Іѡнлъ ѿ там ши Дан вътавол ѿ Скѣи ши | Герасим ѿ там ши Дъмѣн ѿ Кънпотещ ши Кожѹк ѿ там | ѫнсъ кънд ѹ амо врѹт съ вѫнѕѹ амо ѫнтребат непоціе мин ши | рода мѣ ши аѵ ѕис съ ѿ вънѕѹ ши но саѵ афлат неме | съ минѵ плътаскъ номаи че саѵ афлатѹ непотоминѵ Некоар | Бантъш ла невоѧ мѣ ши ла съръчеѧ мѣ де миаѵ фъкот | бине ко ачеи бани ши ко ачел кал ачастам аѵѕит ши амо | въѕит ши мъторем ко софлетеле ностре ши при маи | маре мърторіе нам пос астре печеци. пис ѡ сило Дръ | гѹшѣн ѿ дѹм Некоар Бантъш ворнекол пис Попа Андоніе ѿ Келдещ.

Пис ѿ село Дръгѹшѣн вълѣт ҂зчд мсца Авгост еі҃ дніе.

Acta Aurel Răşcanu; original hârtie. Surete ms. XX 129.

Popa Andonie are o fonetică proprie, ce rezultă din o slabă pregătire de scriitor, sărind litere, silabe şi amestecând pe *о* cu ѹ (оѵ).

V

7095 Mart 15 (1557) Drăguşeni. Zapis de vînzare prin care Nastea sora lui Giurgea păharnicul vinde nepotului ei Necoară Bantăş vornic partea sa din Drăguşeni la Vaslui cu 10 taleri, un cal şi 6 coţi de felandreş.

† Адекъ еу Настѣ сор Џюржiе пъхарниколои ши Агафiешонiе | ѧнсъми при мене мъртореско кѡ чест запис ал мин къ мiамо | вѫдот а мѣ деаптъ парте дѐ ѡченъ ши мошiе ден сато ден Дръ | гѹшѣн. непотомиу лои Некоар. Бантъш ворникол ши мiау дат ѡ | кал ш ѕ коц де феландръш ши ї талере бътоте къ | то съ ва. алѣџе партѣ мѣ съ е фiе деаптъ ѿченъ | ши мошiе. ши лои ши фечюрелор лои. ши непоцилор лои. ши ѧн токмала ностръ ау фѹст Кърстѣ шътраро ши Бѹче | маш вонекол. ши Пътрашко Порчел. ши Колч Пътро ворнекъ | ши Гаврел шътрърел ѿ Кръчюнеци ши Холѣ пъркълаб ши Ѡ | шѣрол ѿт Рохѹтеци. ши Петрѣ ѿ там. ши Алекса ѿ Тато | миреци ши Лазор шътрърел ѿ Шкѣи ши Дръгѹiанъ вистръ | ничел ѿ там. ши попа. Андонiе ѿт Келдеџе ши ѧнсѹми | амѹ скрис ши молци ѿмене бѹне ши бътръне де при | џѹр мециаш ачастамѹ възѹт ко ѿкiе ноцре ши мърсем (sic) | кѹ софлетеле ностре ши пре маи маре мъртурiе нам пос | печециле. пис ѿ сълѹ Дръгѹшѣн ѹ дом Бантъш вѫл ҂зче мсца март еї дне.

Original hărtie coală, marca semilună. Acta Aurel Râşcanu. Surete ms. XX, 131.

VI

7100 Iulie 15 (1592) Drăguşeni. Zapis de vînzare prin care Aniţa lui Voico, fata Jurjii pah. vinde lui Bantăş vornic şi Ilie şetrar cu 3 cai partea sa din Drăguşani.

† Еу Аница џѹпънаса лои Воюко фата Џѹржiе. пъхарнекол. непота | Агафiешонiе. ѧнсъми при мене мърто-

ꙋреско ко чест запис ал мин комн | амо вѫндꙋт а мѣ дераптѫ парте де ѡчинѫ ден сатѫ ден Дрѫгꙋшѣни | кѫтѫ сѫ ва алеџе партѣ ме пѫртелои мин Џꙋржіе пѫхарниколои фрателе | Агафіешоніе фечюріе лои Гашпар ши а Марꙋшкые. дече ам вѫндꙋт | лои Бантѫш ворникꙋлои ші Іліе шетрарꙋлои ши миꙗу дат Бантѫш е̃ каи | ши Ілѣ шитрарꙋл а̃ кал. пентрꙋ кѫч миꙗу лепсет ла неко мѣ ши миꙗу | фѫкот бине ашціе дꙋи боꙗр ко ачіре каи Бантѫш кꙋ дои каи ши Ілѣ кон | кало дече де акмꙋ ꙟнаете сѫ но маи аибѫ а сѫ маи местека присте | чест запис ал мин ши токмало нострѫ ау фост Чюлпан клꙋчѣр ши Бꙋза логꙋфѫт | ши Дѫнѫил пѫхарникол ши Іѡнашко кꙋпар ши Албꙋтѫ пѫркѫлаб ши | Поꙗнѫ стегар ши Попа Иѡн ѿ Скѣн. ши Ненѣ ѿт Дрѫгꙋшѣне. ши | Попа Андоніе де Килдеш. амꙋ скресꙋ кꙋ мѫна мѣ ам скресꙋ | ши лꙋ фѫст ашіре бѫꙗре тꙋце де фацѫ де амꙋ вѫѕит ко ѡ҆кие | ши амꙋ аѵѕит кꙋ оурекиле ши пре маи маре мѫртꙋріе нам пос пе | чецеле ка сѫ сѫ щіе.

пис ѡ сѫло Дрѫгꙋшѣн. ꙋ дꙋм Бантѫш влто ҂зр̃ мсца юл еї дніе.

Original hârtie coală; marca semilună cu stea. Acta Aurel Râșcanu. Surete ms. XX, 133.

VII

7104 *Ghenar* 12 (1596) *Drăgușeni.* Zapis de vîzare prin care Toader Scântee vinde lui Bantăș vornic partea sa din Drăgușeni pentru un cal, un cobuc poleit și un postav turcesc și un rând de haine.

† Єꙋ Тоадер Скѫнтѣе ꙟнсуми при мени мѫртꙋреско ко чест запис ал мин | кꙋмꙋ амꙋ вѫндот а мѣ дерапте мꙋшіе де ѡчинѫ де сат де Дрѫгꙋшѫни ко | тꙋт венетꙋл ши де кѫп ши де фѫнац ши де пѫдоре ши де ватра |

сатѹлои кътѹ съ ва алѣџе партѣ мѧ лои Бантъш вор-никол дерептѹ ѿ кал | ши ѡ ковѹк полект. ши постав тѹческо де ѡ рѫндѹ де хаени ши | ав фост ꙟн тѹкмала ноастръ Попа Ѧндѡніе де Килдещ ши Попа Лопол | де Дръгѹшѣне ши Ненѣ деаколѣ шитръгрел ши Качѣ де аколѣ | ши Фѹкшѣ де аколѣ ши Семиѡн де аколѣ ши Каселіе де аколѣ | ши Дѹмитрѹ де аколѣ ши Логен де Дръгѹшѧни. ши Поѧнъ | шитръгрел де Фрѣчюч. ши Їѡнашкѹ де колѣ. ши мѹлце ѡмене | бѹне ши бътръне. де при прецѹр мецещи. ши при маи маре мъртѹріе ! намѹ пос але ностре печеци. ачаста амѹ възѹт. ачаста мъресем | кѹ соꙟлетеле ностре.

пис ѹ Дръгѹшѣн вълѣт ҂зрд. генар вї днь.

opt peceţi în fum.

Original hârtie coală; acta Aurel Rașcanu. Surete ms. XX, 135.

Pentru a înțelege filiațiunea numelor din aceste 4 zapise străvechi moldovenești iată care e spița,

Intre urmașii lui Dragoș de la Stavnic, pomeniți în uricul din 1508 e și *Marușca*, nepoata lui Trifan Chintea Drăgușescul. Pe aceasta Marușcă a ținut'o în căsătorie Gașpar; și a avut 5 copii: *Tudora*, măritată cu Tițul; *Giurgea* paharnicul, *Nastea*, *Agahieșonie* și pe *femeia* lui Bantaș.

Din acești 5 copii se pomenesc de urmași: Giurgea paharnicul are de fată pe *Anița*, soția lui Voico; Agahie-Șonie (Agahia Șoina), are pe Irina setrăreasa soția lui Ilea șetrarul, iar Băntășoae are de fiu pe Necoară Bantăș vornicul, care cumpără între 7094—7105 toate părțile verilor și unchilor săi din Drăgușani, adică de la Tudora Tițul, Giurgea paharnicul, Voiculeasa, Nastea și Agahia Șonie cu fata sa șătrăreasa Irina.

Prin aceste zapise se lămurește în parte succesiunea și trecerea proprietății în Drăgușani că a mers moștenindu-se din tată în fiu de la Dragoș de pe Stavnic (1370), până la 1586, când intră Necoară Bantăș, răzeș și el prin alianță.

VIII

7127 *Iuni* 4 (1619). *Fară loc.* Gaşpar Vodă judecă şi dă rămas pe Andrei ficiorul Ilişoaei şătrăroae în pricina cu Marmure uricar pentru cumpărăturile făcute în Şendreni şi Căpoteşti şi un iaz pe Stavnic.

Suret ce sau scos de pe ispisoc de la Gaşpar Vodă, cum sau pârât de faţă Marmure uricariu şi Andrei ficiorul Ilişoaei pentru nişte părţi de moşie din sat din Şăndreni şi din sat din Căpoteşti, din leat 7127 Iuni 4.

„Adecă au vinit înaintea noastră şi a boerilor noştri sluga noastră Marmure uricariu şi sau părât cu Andrei ficiorul Iliesăi şatrar pentru nişte părţi de moşie din sat din Şendreni. şi din Căpoteşti carile au cumpărat el fără ştire lui. de la Tudora şi de la fraţii ei Gavril şi Dumitru şi Grigore ficiorii lui Toader Purcel. şi pentru un iaz pe părăul Slavnicului, care este acolo. moşie şi stramoşie şi cumpărătură slugii noastre mai sus numitului Marmure uricariu. iar Andrei ficiorul Ilieşei şatrar dede sama şi să apucă înainte noastră precum au făcut acel iaz ca să îndrepteze apa pe Stavnicul cel bătrân pe unde curgè mai demult, iar budăiu de moară pe acel părău ca să nu fie, dar ca săşi facă lui iaz. şi moara mai gios. în hotarul satului său Draguşanii. iar de ar fi pus budăiu sau moară sau de ar fi arat brazdă pe hotarul lui Marmure ca să dea gloaba 12 boi, iar pentru aciastă parte de moşie ce s'au cumpărat. sau aflat mai de aproape rudă cu acei vânzători, ce au vândut slugii noastre lui Marmure uricariu, şi iam judecat după legea ţării şi am aflat ca să întoarcă Marmure banii ce ar fi dat pe această moşie. întru mânule lui Andrei ficiorul Ilişoaei şatrar. şi Marmure sau îndreptat iar Andrei au rămas după legea ţării.

Gheorghe vel logofăt

Acta Aurel Răşcanu. Surete ms. XXVI, 124. Suretul e poslăduit în 1834 de Iordachi Cuza agă.

Andrei armașu e fiul lui Ilea șetrar și al Irinei fata Agahiei-Șonia, fata Marușcăi, strănepoata lui Dragoș de pe Stavnic.

IX

7142 *Ghenar* 5 2 (1634) *Iași.* Moise Movilă Vodă întărește lui Bârsan vornic și cneaghinei sale Anghelița cumpărăturile ce au făcut cu 70 taleri în Drăgușeni, pământ și casă de la fii lui Bantăș vornic

† Іѡ Моѵси Могила воевода. бжїю мл҃стїю гспдрь земли молдавскои. ѡже прїидоше прѣд нами и прѣд вьсими. | нашеми молдавскими. болѣри. великих и малих. Андреи быв армаш и снь его. Дѹмитрашко. и брата | нич его. Палагїа. и брат ен Дѹмитрѹ сиве Бантьш. и продали. една дом готов. ѡт село Дрьгѹшани | котора нам прѣжде. бѣше ѡц҃ь Андреиви. наимѣ Илѣ быв шетрар. и имал ѡн тѣжбѵ вькѵпѣ сь братаничи ег выш писан занеж кнѣгинѣ Ирина мт҃рь емѵ шетрьрѡле. една дом ѿць братанич ег имѣ Бантьш ворник сказила шетрьроле. тѣм ради ѡни вьси потѡкмили с и продали за их дѡбра волѣ некым непонѵжденни анеприсилѡвани тѡа дом сь мѣст колико ест на мѣсти и плоти вь ѡкрстѣ тои дом. тѡа продали бѡѵѣренѵ гдвми Бьрсан дворник и кнѣгини его Ангелици ради пет десѣт талер сребних. и ѡт тѡм тиж приидe прѣд нами Палагиа сь снь Иѡнашко и брат ен Дѹмитрѹ сиве Бантьш пакиж за их добра волѣ некым непонѹждени анеприселовани и продали вьсѣ част им колико с изберет за дѣднии. ѡт того | село Дрьгѵшани. тиж болѣринѵ нашемѹ. вышписан Бьрсан дворник. и кнѣгини ег Ангелици. радї | двадесѣт талер сребних. и заплатил. вьси испльно тїи вышписани пнѕи вь рѵк им, тѣм радї тоа дом. сь мѣст кь ѡкренїи дом. елико бѹдет плоти и на мѣст на тоа дом. и тоа част за ѡтнии. ѡт того село. да ест и ѡт гсдвми болѣренѵ нашемѵ вышписан

права ѡтчин. и дѣдин. и выкупленїе, и ѹрик и потвръжденїе, съ всѣм доходом непорѹшено емѹ. николиж на вѣки вѣчнїи. и ин да с не ѹмишлает. прѣд сим листом нашим.

ѵ іас лт ҂зрмв ген. е҃

Сам гспднъ велѣл

Гїангѣ вел логофет ѹч и исклах

† Iѡнашко Мѫнжѣ

Io Moisi Moghila Voevod, din mila lui Dumnezeu Domn ţarii Moldaviei. adică au venit înaintea noastră şi înaintea tuturor a lor noştri Moldoveneşti boiari a mari şi a mici, Andrei ce a fost armas şi fiul său Dumitraşco şi nepoata ei de frate Palaghiia şi fratele ei Dumitru, fii lui Bantaş şi au vîndut o casa gata din satul Drăguşani, care mai înainte a fost a părintelui lui Andrei anume Ilea biv şetrar, şi a avut el pară împreună cu nepotul său de frate mai sus scris pentru cneaghina Irina mama îi şetrăroae, o casă părinţască nepotului său de frate anume Bantăş vornic numitei şetrăroae. Drept aceia ei toţi s'au tocmit şi au vîndut de a lor bună voe de nimeni siliţi nici învăluiţi cea casă cu loc cât este pe cel loc şi nămestiile în prejurul celei case; aceia au vîndut boiarinului domniei mele lui Bărsan dvornicul şi cneaghinei sale Anghelitei drept 50 taleri de argint;—şi între acestea iaraşi au venit înaintea noastră Palaghia cu fiul ei Ionaşco şi fratele ei Dumitru, fii lui Bantăş, iarăşi de a lor bună voe de nimeni siliţi nici învăluiţi şi au văndut toată partea lor câtă li se va aleage de moşie din acelaşi sat Drăguşani, tot boiarinului nostru mai sus scris Bărsan dvornic şi cneaghinei sale Anghelitei pentru 20 taleri de argint, şi au plătit toţi deplin cei mai sus scrişi bani în mânule lor. Drept aceia cea casă cu locul dimpregiurul casei cât vor fi

nămestiile și pe locul la cea casă, și cea parte de ocină din același sat să-i fie de la domnia mea boiarinului nostru mai sus scris dreaptă ocină și moșie și cumpărătură și uric și întăritură cu toate veniturile neruşeit lui nici odănăoară în vecii vecilor; și altul să nu se amestece înaintea acestei cărți a noastre.

In Iași la anul 7142 Genar 5

Insuși Domnul a poroncit

Ghianghea vel logofăt a învățat și a iscălit

† Ionașco Mânjea

Originalul hârtie; acta Aurel Răşcanu (Surete ms. XXV, 708). Pecetea in ceară roşie aplicată e căzută.

— In original se văd scrise cu alt condein şi altă cerneală cuvintele rărit: „кнѣгинѣ Ирина, имѣ Бантѫш ворник сказила шетрѫроле и петдесѣт.“

După 15 ani Andrei armașul și cu fiul său Dumitraşco își vind ocina lor din Drăgușani lui Bărsan vornic, odată cu vinzarea ce o fae rudele sale mai de aproape Dumitraşco Bantăș, Palaghia Kiul și cu fiul ei Ionașco Kiul cu 70 taleri. Intru cât Andrei zice că Dumitrașco ii e *bratanici*, arată că Necoară Bantăș era frate cu Ilea șatrarul, și că deci Irina femeia lui venia nepoată de soră cu mama sa, soția bătrânului Bantăș; îi era dar vară primară.

X

Fără veleat Mai 18 Drăgușani (ante 1640). Zapis de vînzare prin care Onaca, strănepot lui Gherasim vinde cu 25 taleri lui Andrei sin Ilea șetrarul părțile sale din Drăgușani, partea din mijloc.

† Adecă eu popa Ion de Șkeae și Petrica de Delești. și Dămiian și Lupan | și Spinea și Gligor(e) și Vasile și Golăiaș și Bantăș Dumitru | și Andonie. mărturisim cu sufletele noastre. cum au venit înnaintea noastră. | Onaca fečolorul (sic) lui Vasilie nepotul Condrei strănepotul lui Gherasim | de nime nevoit nice împresurat ce de a lui bună voe și au

văndut a sa direap | tă ocină şi moșie din sat din Drăgușani din parte de mijloc însă ce | să va alege partea lui Vasile a tătăniseu şi a wncului său a Kon ! drei, și au văndutu și wn loc de prisacă ꙟn readu wnde cheamă pri | (sa)ca lui Gherasim. ačasta au văndut lui Andreiu fečorul Ilei șetrarului | și mătușei lui Ancăi călugăriție dirept dow zeci și cin | ci de taleri bătuți. și miau dat banii deplin dinnain | tea noastră. deci noi deacam văzut tocmindusă de bună voe | de la noi iam făcut zapis de mărturie ca s ştie neam pus și | pecețile mai pe mare credință.

pis u Drăgușani msța Mai 18 dnк

† Petrica, † Lupan, † Spinea, † Gligore.

In dos: Ѩндреи снъ Іліи шет. и съ Ѩпостол внук Ѩнкъи кълугърици продал.

Hărtie coală. Acta Aurel Răşcanu. Surete ms. XX, 148

XI

Fără veleat Sept. 20 Iași (*către* 7142—1633). Zapis de vînzare prin care D. Bantăş şi Palaghia vînd cu 16 ughi lui Bărsan vornic şi Anghelitei părţile lor din Drăguşeni.

† Ѥто az Dumitraşco Bantăș și cu sorumea cu Palaghiia scriem și mărturisim | cu cestu zapis al nostru. cum am văndut a noastră dreptă parte de ocină și moșie | den sat din Drăgușani ot volost Vasluiu (scris deasupra). di nimene nevoiți nice asupriți. dereptu 16 ughi bani buni. | din vatra satului din grădini și din păduri și din apă și din câmpu şi din fîneți | și din tot ce să va alege. partea noastră lui Bantăș vornicului. ca să fie dumisale | vornicului Bârsan și gipânesăi dumisale Anghelițăi. dreptă mușie și cumpărătur | cu toi vinitul ce să va alege partea lui Bantăș vornicului şin tocmal noastră | au fostu Gheorghii sulgeriul. și Io-

naşco Avraam vornicul şi Lepădat dvornicul şi Vasilie dvornicul | şi Ursul Vaitic dvornicul şi Eremii Isăcescul şi mulţi oameni buni şi bătrâni şi nem pus ale noastre | peceţi în cestu zapis al nostru ca' să fie de credinţa ca să să ştie.

u Ias Sept. 20

az Ursachie dvornicul, az Enachi iscaal, Lepădat dvornic iscal, † Vasilie

Hârtie coală; acta Aurel Râş·anu. Surete ms. XX, 147.

Actul îl punem anterior ispisocului dat de Moise Moghilă Vodă, întru cât în Ghenar 5 Vodă întăreşte această vânzare, punând în loc de 16 ugh', 20 taleri de argint. In dosul actului stau aceste însemnări:

Gligore Ţapul şi Gavril | şi Sava şi sora lor.

«Dămian Şurinescul ot S ăn | teia şi Alecsa ot Spine | ni şi Dumitru şi | Gavril čulei ot Scânteia. şi Ursul ot Scă | nteia. şi Bejan ot Fren | čuči. şi Vasilie sin Rusoe | ot Frenčuci. şi Vasilie ot | Scântei. şi Ionaşco şi | Costantin şi Mihăilă ot | Frenčuci. şi Sohica fata | lui Bejan şi Ghiorghie fă | čorul Vasile Drăgusanul | şi Ionaşco făčorul lui Antonie | şi lui Gligorie sin Dan. şi | Costachi ot Băceşti ginerele | Capračk şi Gligore Butu | man şi Istratie şi Olăntie.

Notă: ζαπησϊ τȣ Λωρηω Δραγοτζηνα το Βασλȣγη·

XII

7146 Noem. 10 (1637) fără loc. Zapis de vînzare prin care D. Bantăş, Palaghia şi Ionaşco vînd lui Neculai vatav cu 30 lei părţile lor din Drăguşeni şi o casă gata.

Adecă eu Dumitraşco fičorul lui Bantăş vornicul şi Palaghia | fata lui Bantăş vornicul. şi Ionaşco fičorul Palaghiei. nepotul | lui Bantăş. sănguri pe noi. mărturisim. cu cestu zapis al nostru. cum noi | de bună voia noastra. de nime nevoiţi nič ӂpresuraţi. am văndut di | reaptă ocină şi cumpăratur(a). din sat din Draguşeani. ce am cumpărat. de la Toader Scănteae. ѡ cas gata. şi din vatra

satului | și din cănpu. și din fanaț. și din pădure. și tot ce să va afea | ge partea lui Toader Scănteae. ce am văndut dumisal. ğupănului | Neculai vătahul dereptu treizăci de lei. și zapisul ce am avut | de la Toader Scănteae ꙟncă lam dat la ğupănul Necula și | ačastă bună tocmal sau făcut. denaintea Neaniului vornicul. și a lui Vasilie Roșca vornicul. și a lui Iakim Bandur vornicul | și a Stejeranului vornic. și eu Patrașco Opincă am scris | și eu Radul și Ștefan Cracos. și Mirăuț. și Andonie | Brahaș să să știe „și mie lui Ionașco ginerele Palaghie mi au dat 8 zloți."

let 7146 Noev. 10

az Neaniul vornic iscaah (l. p.), Iakim vornic (l. p. Ꙗкимъ), Stejeran vornic (l. p. cruce), az Vasilie Roșca dvornic iscal (l. p.) și alte 3 peceți.

Original hârtie coală. Acta Aurel Rășcanu. Surete ms. XX, 136.

XIII

7147 *Mart 20* (1639) *Iași.* Zapis de vînzare prin care Bărsan vornic și Anghelița vînd cu 60 lei lui Iane păharnic părțile lor din Drăgușeni.

† Adeca eu Bѫrsan čam fost vornic. și cu ğupăneasa mea Anghelița. scriem și mărturisim—înșine pre noi. cu cest zapis al nostru. cum noi. de bună voѧ noastră. de nime | nevoiți. nice asupriți. am vѫndut. a noastra direaptă ocină și moșie. o casă | gata și cu lor cѫt trebuiaști. de garduri. și de poeni. și de alte nameastii | preğur casa ce ne-au fost noao cumpăratura. de la Andrei armașul, și de la fičorul lui anume | Dumitrașco și de la ruda lor Palaghiia. și de la fratesău Dumitru fičorii | lui Bautăș. aceaia casă iaste de la sat de la Dragu-

șeani. așijdirea și o parte | de ocină a noastră cѫt să va aleage. den sat den Drăgușeani. ce ne iaste noaѡ | cumpărătură. de la Palaghiia. și de la fičorul ei Ionașco, și de la fratesău | Dumitru fičorii lui Bantăș. aceastea am vѫndut. dumisale lui Iane păharnicul | direptu șease zeč de lei bătuți. și neau dat dumnealui acești bani deplin | 60 de lei bătuți. la mѫna noastră. dennaintea dumisale lui Strătulat | sulgearul și Neaniul și Eremiia vornicii de poartă. și eu Șaidir | am scris să s știe.

u Ias lt 7147 Mart 20

az Eremiia Veuculeț dvornic iscal, az Strătulat sulger.

Originalul hârtie coală. Acta Aurel Râșcanu. Surete ms. XX, 137.

XIV

7149 *April* 15 (1641) *Drăgușeni.* Zapis de vînzare prin care Necula vătavul vinde lui Cerkej cu 40 taleri părțile sale din Drăgușani.

† Adecă eu Necula vătavul dumisal(e) Hatmanului. însomi pre mine mărto | risăscu. cu cestu zapis al meu. com am văndutu de bonă voe me. parte | lui Toader Scăntei den sat den Drăgușeani. de pre Stavnic. ce ѡ a | fostu cumpărat. de la Dumitrașco Bantăș. și de la sora sa Palaghie | și de la fičorosău. de la Ionașco. Kiul, acea parte de ocin | am văndutu lui Cerkej. dereptu patru zăci de taleri bătuți. cu | tot locul căt să va alege. și cu cas cu tu(t). și în tocmala | nostră. Andreai șetrarul. și Apostul și Handuca. și | Gligori de Căpotești. și Văscan den Frenčuci. și Simion de | acole. și eu Costantin fičorul lui Merăuț de Iași am scris za | pisol. și iam dat tote derese pre măna lui Cerkej. săi | fie derepto mușie. și noi mai mari mărturii nem | pos pecețile și am iscălit să s știe.

valet 7149 u Drăgușeani ap. 15 dni

az Costantin iscal (l. p. † Костантин), az Necula

vatav (l. p. un leu) eu Apostul (l. p.), Χαντοκα μαρτιρò.

In dos: „Zapis de cumpărătur lui Cerkezu ot Drăgușeani. de la Neaculai vatav."

Hărtie coală. Acta Aurel Rășcanu. Surete ms. XX, 138.

XV

7151 *Oct.* 25 (1642) *Iași.* Zapis de vînzare prin care Dumitrașco și Palaghia vînd Andreicăi Zlătarul cu 60 lei părțile lor din Drăgușani.

† Adec noi Dumitrașco și sorume Palaghiia fičorii răpoosatului | Bantăș ce au fost vornic. nepoții Agahiișoinii. scriem și mărturisim | cu cestu zapis al nostru. cum noi de nime nevoiți nič asupriți. ce de bună voe | nostră am văndut a nostră direaptă ocină și moșie. din sat din Dră | gușeni. cea este pre vale Stavnicului în țanutul Vasluiului căt se va ale | ge partia mătușѧ nostră Irinii șetrăroae. fata Agahii | șoinii pentru căci au văndut mătușѧ nostră Irina șetrăroae | părțile nostre. din Itovăești și din Mălăești și din Șcheae | și neam părât înnaintea mării sale lui Vod(ă) de faț cu mătușe | nostră Irina. și o am rămas pentru părțile nostre. ce neu văn | dut mătușѧ nostră. noa neau dat măriѧ sa Vod. ača partѣ | din Drăgușiani partea mătușei nostre Irinii. deci | noi am văndut ača partѣ a mătușe nostre din Drăgu | șeni. dumisale ğupănului Anducăi zlătariul. direptu | șesezăci lei bătuți și neau plătit deplin ğupănul Anduca | aceaѧ ce mai sus scriem. 60 de lei bătuți. întru mănule nostre | și un ispisoc de pără ce am avut noi de la măriѧ sa Vod. pre ača | partѣ din Drăgușeni încă lam dat întru măna dumisale. | ğupănului Anducăi și în tocmala nostră au fostu dumnialui | ğupănul Gavrilaș Matiiaș marele logofăt. și dumnialui Ștefan |

Moimăscul biv armaș. și dumnialui Apostol ce au fost comis | și popa Simion de Mogoșești. și mulți fečori de boeri din | curte măriei sale lui Vod. deci și noi așijdere deaca (дѣка) am văzut de | bună voe tocmală și plată deplin. noi încă și de la noi | am întărit acestu zapis. ca săș facă dumnialui Andoca și di | rese domnești. de pre acestu zapis. și pentru mai mare credință | pusuneam pecețile și am iscălit ca să s creză acestu zapis al nostru. u Ias vlto 7153 msța Oct. 25

Gavril vel logofat

Stefan Moimăscul biv vel orujnic.

az Apostol comis iscal (l. p.)

Hărtie coală. Acta Aurel Rășcanu. Surete ms. XX, 139.

XVI

7151 Oct. 15 (*1642*). Zapis de vînzare prin care Gligore Țapul și frații lui vînd Andocăi și Măricuțăi cu 40 lei părțile lor din Drăgușeni.

† Adecă eu Gligorie Țapul ot Scăntiae și Gavril și fratemeu Sava și sora noastră Mărica. ot Petrești. scriem și marturisim cu cestu zapis al nostru de nimerilea nenevoiți nici asupriți. ce de bună voia noastră am văndut a noastră dreaptă ocină și moșie din sat din Drăgușeani. caarea iaste în țănutul Vasluiulu. pre apa Stavnicului. dinatreia paarte de satu paartea de ğos ce să camă (камъ) paarte Cănceștilor a patra paarte. paarte bătrănului nostru a Țapului ačasta o am văndut dumisaale ğupănului Andocăi și ğiupnѣsăi dumisale Măricuțăi. dreptu patru zeaci de lei bătuți. și niau mai dat. peste tocmala noastră optu lei. că de să va afla cineva de rudeanie. noastră. sau de răzășii noștri să naibă treabă cu dumnialui ce să vie la noi săi întoarcem căt i să

va vini paaartia (пааарта). pentru căci am văndut noi partea bătrânului nostru toată. din ţarină şi din făneaţă şi din vatra satului şi cu tot vinitul. ačasta am văndut dumisale şi fečorilor lui săi fii. moşie în veaci. şi în tocmala noastră au fostu Apostul comisul ot Căzăneşti. şi popa Onăşiţă ot Negreşti. şi Gligore Heaghe (Хѣгє) ot Căpoteşti şi Simion ot Frančuci. şi Apostol nepotul Ancăi ot Drăguşeani. şi Istratie ot Drăguşeani. şi mulţi oameni buni şi bătrăni de pen preğur. şi pre mai maare credinţă pusuniam şi peceţile ca săşi facă şi dreasă domneşti să s ştie. vlt 7151 msţa Oct. 15 dni

Hărtie coală. Acta Aurel Râşcanu. Surete ms. XXIII, B. 1243.

XVII

7151 Noem. 4 (1642). Zapis de vînzare prin care Iani păh. al treilea vinde cu 70 lei lui Andoca partea sa din Drăguşeni.

Adec eu Iani păharnic al treile. scriem şi mărturisescu cu cestu zapis | al mieu. cum eu de buna voѧ nostră de nime nevoit niči asuprit. am văn | dut a me direptă ocină şi cumpărătură. din sat. din Drăguşeni čѣ este | în ţinutul Vasluiului pre vale Stavnicului. o casă gata şi cu | loc cât trebueşte de garduri. şi de poeni. şi de alte namestii | preğur casă. şi altă partѧ de ocină dintracela sat. čѣ miau fostu | mie. cumpărătură de la Bărsan vornicul de gloată. ce ača casă | iau fostu cumpărătură lui Bărsan. de la Andreiu armaşul. şi de la | ruda lui Palaghiѧ. şi de la fratisău Dumitraşco fičo | rul lui Bantăş. iar ča partѧ de ocină iau fostu cumpărătura lui Barsan | vornicul. de la Palaghia şi de la fratesău Dumitraşco | fičorii lui Bantăş. ača casă gata şi ača partѣ de ocină | ce mai sus scriem

'leam văndut dumisale fratelui nostru An | ducăi zlatariului. direptu șeptezăci lei bătuți. și miau plă | tit dumnialui Anduca deplin ačѣѧ ce mai sus scriem 70 lei | bătuți întru mâna noastră. și un zapis ce am avut de la Bărsan | vornicul. și altu zapisu care au cumpărat Bărsan. acele încă leam dat | întru măna dumisale Anducăi și în tocmala noastră | au fost dumnialui Gavrilaș Mătiiaș marele logofat. și dumnialui Ștefan | Moimăscul ce au fost mare armașъ și Apostol ce au fostu comis. și | popa Simion de Mogoșești și mulți fičori de boeri din | curte mării sale lui Vod. deci noi deaca am văzut de bună voe toc | mală și plată deplin. noi așijdere am întărit și de la noi | acestu zapis ca săș facă dumnialui Anduca și direase domnești | și pentru mai mare credința neam pus pecețile și am iscălit ca să s crează.

u Ias vlt 7151 msța Noev 4 dni

· Gavril vel logofăt, Stefan Moimăscul biv vel armaș, az Apostol comis iscal.

Hârtie coală. Acta Aurel Rășcanu. Surete ms. XX, 140.

Cum vedem Andoca zlatarul își întregește ocina sa din Drăgușeni prin mai multe cumpărături. De unde până la 1634 proprietatea în Drăgușani a curs neîntrerupt de la 1350—de la acel Dragoș de pe Stavnic, cel întăi descălecător de ocini pe acest loc;—dupa 1634 stăpânirea trece repede prin vînzare de la Băntășești la Bârsan vornicul cu 70 de taleri, casă și moșie.

Cel dintăi Bantăș, ginerele Marușcăi, strănepoata lui Dragoș de pe Stavnic, intră stăpân în Drăgușani prin căsătorie. Fiul său Necoară Bantăș vornicul își întregește ocinile, cumpărând de la veri și moși cătră 1590. Ficiorii săi țin stăpânire până cătră 1633 Sept. 20, când atât Dumitrașco Bantăș cât și Palaghia cu fiul ei Ionașco Chiul își vînd ocina lor, casă și moșie, lui Bârsan vornicul și jupânesei sale Anghelițăi, iar lui Necula, vatavul hatmanului, își vînd în 1639 părțile cumpărate de la Toader Scântee; Stăpânirea acestora a fost de scurtă durată; căci în 1639

Mart 20 Bărsan vornicul și jupâneasa lui Anghelița își vind părțile lor din Drăgușani lui Iane al 3-a paharnic cu 60 lei bătuți, iar Necula vatavul își vinde ocina lui în 1641, April 15 lui Cerchez cu 40 taleri câștigând 10 taleri. Intre marturii cari atestă vânzarea lui Necul Vatavul găsim pe Handuca, care iscălește „Χαντοκα μαρτιρο."

Handoca zlatarul intrase răzeș în Drăgușani prin cumpărătura ce a făcut el și jupâneasa lui Maricuța de la Țapul din Scântee și de la alți frați ai lor, Gavril, Sora și Măricuța în 15 Oct. 1642, dând 40 lei bătuți pe părțile lor, iar ca să împedece pe alte rude de ale vînzatorilor de a nu-i strica vînzarea a mai dat 8 lei „și niau mai dat peste tocmala noastră optu lei, că de se va afla cineva de rudeanie noastră sau de răzeșii noștri să naibă treabă cu dumnealui ci să vină la noi săi întoarcem cât i se va veni partea." Deci cu 8 lei Handoca și-a valorificat dreptul de răzeș în Drăgușani. După 10 zile același Handoca cumpără în 25 Oct. 1642, cu 60 lei de la Dumitrașco Bantăș și de la Palaghia Chiul, sora sa, părțile lor din Drăgușani, acum fiind răzeș. Iar în 4 Noembrie 1642 cumpără de la Iani paharnicul cu 70 de lei casa și ocina din Drăgușani.

In 20 zile Handoca zlatarul cumpărase cu 178 taleri mai multe părți din Drăgușani. Cumpăraturile sale vor urma cum dovedesc zapisele ce urmează.

XVIII

7152 Mai 9 (1644). Șase zapise de vînzare din aceiași zi prin care Andoca cumpără mai multe părți din Drăgușeni cu preț de 55 lei.

1) Adec eu Pătrașco vat. Gugiul și popa Danil și Măriica și Scânteae. fečorii lui Mihăil. nepoții lui Coste Scânteae. mărturisim cu cest zapis al nostru de nime nevoiți. ce de bună voia noastră am vândut dreaptă ocin și moșie a moșu nostru lui Coste din drease bătrâne. ce avăm de la Pătru Vodă. din satu din Drăgușeni. din a treia parte de sat. a șeas parte drept 10 lei bani gata. iar noi ne vom tocmi. cum vom ști câți vom avea pre stâlpul

nostru. și pentru credința iam făcut acestu zapis dumisale giupănului Andocăi ca s hie dumisale moșie în veaci. cu tot locul și cu tot vinitul.

vlt 1752 Mai 9

az Pătrașco vatav iscal

2) Adec eu Cărjᴧ fičorul Măriicăi nepotul Vasilcăi cu verii mei cu fečorii lui Mafteiu Birtoc Neculai ș Andreiu. și Patrașco fečorul Tomei Birtoc. mărturisim cu cest zapis al nostru de nimene siliți am vândut dumisale giupănului Andocăi din drease bătrâne ce avem de la Pătru Vodă din sat din Drăgușeani. din a treia parte de sat. a șease parte drept 15 (ïɛ) lei ca s hie dumisale moșie în veaci cu tot locul și cu tot venitul și sora lui Patrașco Dumitra. vlt 7152 Mai 9.

5 puneri de deget

3) Adec noi fečorii Draghinei. nepoții lui Scânteae. și a Irimiei așijderea fečorii lui Is(a)il. nepoții lui Scânteae anume popa Scânteae și Gligore fratemeu și sora noastră Grozava și Nastasiᴧ de nime nevoiți. am vândut dumisale ğupănului Andocăi den bătrâne drease ce avăm de la Pătru Vodă. den a treia parte den sat den Drăgușeani. a șeas parte drept 15 (ïɛ) lei bani gata și iam făcut acestu zapis ca s hie dumisale moșie în veaci. cu tot locul și cu tot venitul. vlt 7152 Mai 9

Scânteae

4) Adec eu Pătrașco Boldescul mărturisăscu cu cestu zapisu al meu de nime nevoit, ce de bună voia mea am vândut. a mea. dreaptă ocin și moșie den satu den Drăgușeani. den a treia parte de satu a șeas parte. și aceștia bani iam luat 15 (ïɛ) lei ğupănului Andocăi. și eu moi tocmi cu frații mei câți voi avea pre stâlpul meu cum voi ști pentru

credința am făcut acestu zapis și lam iscălit și acestu zapis lam făcut den drease ce avam bătrâne de la Pătru Vod. 7152 Mai 9.

Pătrașco Boldescul biv armaș

5) Adec noi Andreiu și soro noastră Candachia și Tudosiica și čomărtan cu frații loei. și Obreajie cu frații mei. și Istratie Porpouț cu frații mei nepoți lui Pătrașco Scănteae mă(r)turisim cu zapis al nostru. de nime nevoiți. am văndu(t) a noastră ocin și moșie dumisali ğupănului Andocăi. den drease bătrăne. ce avăm de la Pătru Voda. den satu den Drăgușeani. den a treia parte. parte de satu. a șeas parte dreptu 15 (ĭє) lei. ca s hie dumisal. moșie în veaci cu tot locul și cu tot venitul.

vlt 7152 Mai 9

Andrei iscal, † Stefan, † Vasilie

6) Adec eu Andreiu și Isail nepoții lui Necoar. mărturisim cu cestu zapis al nostru de nime nevoiți. ce de bună voia noastră. am văndut. a noastră dreaptă ocin și moșie a moșu nostru a lui Necoară den drease bătrâne ce avăm de la Pătru Vodă den sat. den Drăgușeani. den a treia parte de satu. a șeas parte dreptu 15 (ĭє) lei bani gata. iar noi ne vom tocmi cu frații nosștri (нощщри) căți vom avea pre stălpul nostru cum vom ști și pentru credința am făcut acestu zapis ca s hie dumisale Andocăi moșie în veaci să hie pentru tot locul. cu tot venitul. vlt 7152 Mai 9.

2 puneri de deget

Hărtie, filă. Acta Aurel Rășcanu. Surete ms. XX, 141—146.

XIX

7152 Iunie 4 (1644) Suceava. Vasile Vodă întăreşte lui Handoca şi jupânesei sale Măricuţa cumpărătura ce a făcut cu 100 taleri, o a treia parte din Drăguşeni, de la Pătraşco Boldescul şi alte peste 40 seminţii ale sale.

† Иѡ Басиліе воевода. бжію мастію гспдръ земли мѡлдавскои. ѡж прїндоше прѣд нами. и прѧд ѹсими ншими болѧри ве | ликими и малими. Пътрашко Болдеск8л. съ братїѧх и съ непотове его. имѣ им Басиліе и Глигорашко. и Андреи. и Исъил. и Крстѣ | снь Марики. и Бирток снь Мареи. и Нек8ла и Андрѣ. и Пътрашко снь Тома Бирток. вн8ци Агъи. и Никоар и Басилкы. и тиж Пътрашко | вътъгѵцѵл и поп Дънъил. и Марика. и Скынтѣе. снве Михъил. и снве Дръгини. и снве Исъил. поп Скѫнтѣе. и Григѡр и сестра их | Грозава. и Настасїѧ и Андреи. и сестра их Т8рина. и Чомѫртан. съ братїями своими. и Ѡбрѣжїе. съ непотове его. и Истратїе | Пърпъѵц. съ братїями своими. внѵци Пътрашко Скынтѣе. и Еремїѧ и Косте Скынтѣе. по их доброи воли. некими непон8ждени. ани | приселовани. и продали своа правда ѡтнна. и дѣднна третаа част ѡт село Дръг8шани. ѡт в(о)лост Басл8юскомѵ. на потоци Ставников | ѡт ватр8 село и ѡт полѧ и ѡт лѧс и ѡт вес приход. тоа продали сл8зи ншемѵ Андока. и кнѣгинини Марик8ци. радї сто талер | личних. ино сл8га ншь вишписан Антока (sic). въсталсѧ и заплатил. въ к8пѣ съ кнѣгинѣ ег Марик8ца. въсе испл‌ѫлно | тих вишписаних пнѕи. р̃. талер личних. въ р8ки тим прѧдреченним чл̃ци. Пътрашко Болдеск8л. и братїях. и племеником его | Басиліе и Григорашко. и Андреи. и Исъил. и Крстѣ. и Бирток. и Некѵла. и Андрѧ. и Пътрашко Бирток. и Пътрашко вътъгѵц. и поп Дънъил | и Ма-

рикл и Скынтѣе. и поп Скынтѣе. и Григор. и Грозава и Настасїѧ. и Андреи. и Тѹрина. и Чомъртан и Ѡбрѣжїе съ непотове ег | и Истратїе Пързъvц. съ братїами своими. внѹци Пътрашко Скынтѣе. и Еремїѧ и Косте Скынтѣе. тог(о) ради и мы ꙗко | ѹвидѣхом меж. ними их добро волное токмеж и исполнои заплатѹ. такожде и ѿт нас дадохом и потвръдихом слѹзи нашемѹ | вишеписанномѹ. Антока и кнѣгиниси Марикѹци. на тоа прѣдреченнаа третаа част ѿт село Дръгѹшѧни. на Ставник. како да ест им праваа ѿтнна и викѹпленїе и ѹрик и потвръждѣнїе съ въсѣм доходом непорѹшенно николиж на вѧки. и ин да с не умишает.

ѹ Сѹчав лт ҂зрнв юн д дны

Сам гспднъ велѣл

Тодерашко вел лѡгфт искал

Шаидир

Io Vasilie Voevod, din mila lui Dumnezeu Domn ţarii Moldaviei ; adica a venit înaintea noastră şi înaintea tuturor a lor noştri boiari a mari şi a mici Pătraşco Boldescul cu fraţii şi cu nepoţii săi, numele lor : Vasilie şi Gligoraşco şi Andrei şi Isail şi Cristea fiul Maricăi, şi Birtoc fiul Marei, şi Necula şi Andrea şi Patraşco fii lui Toma Birtoc, nepoţi Agăi, şi Nicoara şi Vasilea şi iarăşi Pătraşco vătăguţul şi pop Dănăil şi Marica şi Scânteae fii lui Mihăil şi fii Drăghinei şi fii lui Isail pop Scânteae, şi Grigore şi sora lor Grozava şi Nastasia, şi Andrei şi sora lor Turina şi Ciomârtan cu fraţii săi şi Obrejie cu nepoţii săi şi Istratie Parpauţ cu fraţii săi nepoţii lui Pătraşco Scânteee şi Eremia şi Coste Scânteae, de a lor bună voe de nimeni siliţi nici învăluiţi şi au vândut a lor dreapta ocină şi moşie a treia parte din satul Draguşeni, din ţinutul Vasluiului pe apa Stavnicului, din vatră de

sat şi din câmp şi din pădure şi din tot venitul, aceia au vândut slugii noastre Andocăi şi cneaghinei sale Măricuței drept 100 taleri curaţi. Deci sluga noastră mai sus scrisă Antoca s'a sculat şi a plătit împreună cu cneaghina Măricuța toți deplin cei mai sus scrişi bani 100 taleri curaţi în mânule celor de mai sus zişi oameni: Pătraşco Boldescul şi fraților şi seminţeniilor lui. Vasilie şi Ghgoraşco şi Andrei şi Isăil, şi Cristea şi Birtoc şi Necula şi Andrei şi Pătraşco Birtoc şi Pătraşco vătăguț şi pop Dănăil şi Marica şi Scânteae şi pop Scânteae şi Grigore, şi Grozava şi Nastasia şi Andrei şi Turina şi Ciomărtan şi Obreiie cu nepoţii săi şi Istratie Părpăuț cu fraţii săi, nepoţii lui Pătraşco Scânteae şi Eremia şi Coste Scânteae. Drept aceia şi noi cum am văzut între dânşii de a lor buna voe tocmală şi deplină plată aşijderea şi de la noi am dat şi am întărit slugii noastre mai sus scrisă, lui Antoca şi cneaghinei sale Măricuțăi pe cea de mai sus zisă a treia parte din sat din Drăguşani, pe Stavnic, ca să-le fii lor direaptă ocină şi cumpărătură şi uric şi întăritură cu toate veniturile neruşeit nici odănăoară în veci. Şi altul să nu se amestece.

În Suceava la anul 7152 Iunie 4 zile

Insuşi Domnul a poroncit

Toderaşco vel logofăt iscal

† Şaidir

Original hărtie coală mare; acta Aurel Răşcanu. Surete ms. XX, 149.

Pecetea în ceară aplicată, căzută. Puține acte cuprind aşa de multe nume ca acest ispisoc domnesc. Pe a treia parte de moşie din Drăguşani erau stăpâni aproape 50 de rude şi seminţenii de ale lui Pătraşco Boldescul.

— Patraşco Boldescul e amintit des în actele timpului între 1630—1660. Armaş, Patraşco Boldescul a ajuns şi Parcalab de Roman. Femeia lui era Varvara, iar de copii are pe Iordache, Dumitrasco şi Alexandra.—Inaintaşi

de ai săi găsim pe tatăl său Toader Boldescu med. şi pe Gheorghe Boldescul, trăitori pe la 1584.

Din ispisocul lui Vasile Vodă, reiese că Patraşco Boldescul era răzăşi si în Drăguşani, căci aici îi găsim toate neamurile sale, frati şi nepoţi stăpânind o treime din tot satul.

Despre spiţa Boldeştilor vezi Surete şi Izvoade II, 87.

XX

7153 Sept. 20 (1645) Iaşi. Zapis de vînzare prin care Dumitraşco şi Palaghia fii lui Necoară Bantăş vînd lui Handoca cu 50 lei partea lor din Drăguşeni.

Adec eu Dumitraşco şi sora mea Palaghia. şi fata mea Nastasiia. fičorii lui Nicoară Bantăş. noi de bună voia noastră. de nime nevoiţi. nici siliţi. am văndut a noastră direaptă moşie şi cumpărătură din sat din Drăguşeani. partea Nastei sora gurgei păharnicului şi Agahie Şoini. aşijderile am vândut partea Anniţei fata ğurgei paharnicului. Aestea am avut unul câte a cincea parte den partea de mijloc. şi am văndut ğupănului Handocăi. direptų 50 de lei bani gata. şi ğupăneasei dumisali Măricuţii. ça să le fie dir'kptă moşi cumpărătură lor şi fičorilor lor. şi în tocmala noastră au fost vornicul de poartă Bârsan. şi Neaniul şi Toderaşco vornicii de poartă şi alţi oameni buni. pre mai mare credinţa. am pus peceţile şi am iscălit sa s crează.

u Ias lt 7153 Sept. 20

az Neaniul dvornic iscaah (l. p.), az Toader vornic iscal (l. p.)

Hărtie coală. Acta Aurel Râşcanu. Surete ms. XX, 152.

XXI

7155 Sept. 18 (1646) Iaşi. Vasile Vodă judecă pricina dintre Andrei sin Ilie şetrar şi călugărul Visarion Bogza cu sora sa Loghina pentru Drăguşeni, dând căştig lui Andrei Ilea, care pune ferăe 12 zloţi.

Suret de pe ispisoc sărbesc de la Vasile Vodă din văleat 7155 Sept. 18.

Precum au vinitu innaintea noastră și innainte ai noştri boeri, a mari şi a mici, Visarion Bogza, călugăr, şi sorusa Loghina, şi sau părăt faţă innaintea noastră cu Andrei sin Ilie şetrar şi cu Dumitru sin Bantăş şi cu Palaghie. sora lui Dumitru pentru o parte de ocină din satu, din Drăguşeni, ce să va alege parte Giurgii pah. ce este pe Stavnic, în ţinutul Vasluiului. zicând Visarion călugăr şi sorusa Loghina cum ace parte de ocină au fostu dreaptă moşie şi liau împresurat Bantăş vornic şi Ilie şetrar fără de nici o diala. iar Andrei sin Ilie şetrar şi Dumitru sin Bantăş şi sora lor Palaghie, aşe au datu samă innainte noastră, precum le este driaptă cumpărătură părinţilor lor, lui Ilie şetrar, şi lui Bantăş vornic, de la Aniţa ğiupăniasă lui Voico fata Giurgii păh. nepoată Agafiei Şoinei. drept trei cai buni, precum au arătat innainte nostră şi zapis de cumpărătură făcutz deinainte. a mulţi oameni buni şi dovedindusă că este direaptă cumpărătură, lui Ilie şetrar şi lui Bantăş vornic, au dat ramas pe Visarion Bogze, călugăr, şi pe sorusa Loghina, ca să nu mai aibă triabă la ace moşie, iar Andrei sin Ilii şi cu Dumitru Bantăş şi Palaghia să stăpânească moşia cu pace, şi şau pus şi ferăe 12 zloţi, în visteriul gospod.

Acta Aurel Răşcanu. Surete ms. XX, 154.

XXII

7155 Ghenar 2 (1647) Iași. Zapis de vînzare prin care Andrei ficiorul lui Ilea șetrarul vinde lui Andoca și Măricuței cu 30 lei partea lui din Drăgușeni.

Adec noi Andrei fičorul Ilei șetrar și cu Apostol nepotul Ancăi călugăriței. | scriem și mărturisim cu cest zapis al nostru cum noi de bună voia noastră de nime nevoiți nič împresurați am vѫndut a noastră direaptă ocină și cumpărătură. niște părți de ocină, ce să va aliage partia lui Vas(i)lie. și a Condrei din sat din Drăgușiani din partea de mijloc ce iaste pre Stavnic. în ținutul Vasluiului. și cu un loc de prisacă. ce să chiiamă prisaca lui Gherasim. acestea părți liam văndut dumisale ğupănului Andocăi, și giupăniasei dumisale Măricuții. dereptu treizăci de lei bătuți. din vatra satului și din cămpu. și dintrapă și din pădure și cu fănați și cu tot vinitul. ce aceastia părți ce leam văndut dumisali. neau fost cumpăratu(r) și noaѡ de la Onaca fičorul lui Vasilie nepotul Condrei strănepotul lui Gherasim. și niau plătit dumnealui tot deplin acei bani 30 lei bătuți. dinnaintea dumisaale Roșcăi vornicul și Neaniul vornic și Pavăl Albotă și Pilipovski și Ursul vornici de gloată și Apostol sulgiariul și alți oameni buni. și mai pre credință șau pus acești boiari toți pecețile și au iscălit ca săi fie dumisaal de credinţѫ. și eu Dumitrașco am scris знатис.

pis u Ias vlto 7155 msța Gen. 2.

Eu Apostol amъ văndotъ, Andrei

Hărtie coală. Acta Aurel Răscanu. Surete ms. XX,153.

XXIII

7155 Ghnar 4 (1647) Iaşi. Vasile Vodă întăreşte lui Andoca şi jupănesei sale Măricuţa cumpărăturile lor din Drăguşani în sumă de 90 lei bătuţi de la Andrei ficiorul Ilei şatrarul, şi de la D. Bantăş.

† Іѡ Басиліє воєвода. бжію мастїю гспдръ земли мѡлдавскои. сѡж пріидошє прѣд нами и прѣд ншими мѡлдавскими болѣри. великими и малими. | слуга нш Яндреи сн Или шетрар. и съ Думитру Бантъш и сестра єг Палагіѧ. сновы Никоар Бантъш дворник быв. по их доброи волѧ некими непо | нуждени. анипринселовани. и продал свои права ѡтнна. и к...жна єликос изберет част Цюрџи пъхарник бив. ѡт село Дръгушѣни | что на Ставник. 8 влост Басалуюскому. ѡт ватруе село и ѡт полѧ. и ѡт брʹд за млин. и ѡт лѣсу. и съ сѣножатими. и съ вес приход. таа ѡни | продали. слуѕѣ нашему. Яндокъи и кнѣгини єг Марикуци раді три десѧт левкови битих. а им било права купеж. ѡціве их ѡт Янница дочка | Цюрџи чашник бив. внука Ягафїи Шоини. прѣѡнука Юри Гаш-пар. и Мар8шка. раді три конй добри. И ѡт том тиж пріидошє прѣд нами и | прѣд нашими болѣри. Яндреи сн Или шетрар. и Япостул внук Янника калугерици по их добрuи волѧ некими непонуждении. анипрес8ло | вани. и продали свои права ѡтнна и купежнна є҃ликос изберет част Бас(и)лїє. и част Кондри. ѡт тогож село Дръгу-шѧни. ѡт срѣднна част. и съ | мѣст за пасик. что сѧ именует пасика Герасимови. и ѡт ватруе село и ѡт полѧ. и ѡт вода. и ѡт царіну. и ѡт лѣс и съ сѣножатими. | и съ вес приход. та ѡни продали тиж слуѕѣ нашему Яндокъи и кнѣгинни єг Марикуци. раді три десѧт левкови бытих. что тѧх част вышписанним | било права викупленїє. Яндреикъви сн Или шетрар и Яннкови калугерици. тютци Япостѡлови. ѡт Ѡнака сн Басиліє внук

Кωндри | прѣωнvк Герáсим. и ωт том пак прїидоше прѣд нами. Дvмитрv Бантъш. и сестра ег Палагїѧ снве Никоар Бантъш дворник. бив. по их | доброи волѧ. некими непонvжденни. анипрiселовани. и продали их правла ωтнна и кvпежнна еликос изберет част Пасти сестра | Цюрци чашник. ωт тог село вышписан. Дръгvшѧни. ω̃ ватрvе село и ωт полѧ. и ωт царинv. и ωт брvд за млин. и ωт лѣс. и съ сѣнножатими. и ωт вес приход. та ωни продали пак слvзѣ нш емv. Ѧндокъи и кнѣгини ег Марикvци ради тридесѣт левкови бытих. что тоа част | за ωтннv. било права кvпежнное ωцъ своим. Никоар Бантъш ворник бив. ωт Настѣ дочка (Марѹшци) сестра Цюрци чашника. радi едiн кωн добри | и десѣт талери бытих. и шест кот сѹкнно феиландръш. и въсталсѧ слѹга нш Ѧндока и съ кнѣгинѣ его та заплатил ѹсе испл҄ънно | тих пнѕи вышписанним. девѣт десѣт левкови бытих. въ рѹки тим продажници. вышписанним. ωт прѣд нами. и прѣд ннашими болѧри. | ино ми ѩко ѹвидѣхом их добровωлное. тωкмеж и исплънно заплатv. а ми и ωт нас. ещеж дадохом и потвръдихом. слvѕѣ нашемv | Ѧндокъи и кнѣгини ег Марикvци. на тѣх части за ωтннv. вышпрѣдреченних. ωт село Дръгvшѣни. съ мѣст за став и за млин. на рѣцѧ Стáвник. | и ωт ватрvе село и ωт полѧ и ωт царинv. и ωт лѣсv. и ωт полѣни и съ сѣнножатими и съ мѣст за пасик что сѣ зовет пасик Герасим. и ωт вес | приход. ωт вес хотар ѩкож им изберет како да бъдет им правiи. ωтнны и вик҄ѹпленiи и ѹрик и потвръжденiе. съ въсѧм до | ходом непоколѣбимо. николиж на вѣки вѣчнiи. и ни да с не ѹмишает прѣд сим истинном листv гспдвми.

пис ѹ ѩсох вато ҂зрп̃е мсца ген. д̃ дни

Саам гспднъ велѣл

Тодерашко вел лωгфт искал † Дvмитрашко

Io Vasilie Voevod, din mila lui Dumnezeu Domn țării Moldaviei; adică a venit înaintea noastră și înaintea alor noștri moldovenești boiari a mari și a mici, sluga noastră Andrei fiul lui Ilea șetrar și cu Dumitru Bantăș și sora lui Palaghia, ficiorii lui Nicoară Bantăș biv dvornic, de a lor bună voe de nimeni siliți nici asupriți, și au vândut a lor direaptă ocină și cumpărătură, câtă li se va aleage partea Giurgii biv paharnic din satul Drăgușeni, ce-i pe Stavnic în ținutul Vasluiului, din vatră de sat și din câmp și din vad de moară, și din pădure și cu fânețe și cu tot venitul, aceia ei au vândut slugii noastre Andocăi și cneaghinei sale Maricuței pentru 30 lei bătuți; Iar lor le-a fost direaptă cumpărătură, tatului lor de la Anița fata Giurgei fost paharnic, nepoata Agafiei Șoinei, strănepoata lui Iurie Gașpar și Mărușcăi pentru trei cai buni.—Și întru acestea iarăși au venit înaintea noastră și înaintea alor noștri boiari Andrei, fiul lui Ilea șetrar și Apostol nepot Ancăi călugăriței, de a lor bună voe de nimeni siliți nici învăluiți și au văndut a sa direptă ocină și cumpărătură, câtă se va alege partea lui Vasilie și partea Condrei, din același sat Drăgușani, din partea din mijloc și cu loc de prisacă, ce se numește prisaca lui Gherasim, și din vatră de sat și din câmp și din apă și din țarină și din pădure și cu fâneațe și cu tot venitul, aceia ei au văndut tot slugii noastre Andocăi și cneaghinei sale Măriuței pentru 30 lei bătuți; care acele de mai sus scrise părți le-a fost dreaptă cumpărătură Andreicăi fiul lui Ilea șetrar și Ancăi călugăriței, mătușa lui Apostol, de la Onacă fiul lui Vasilie, nepot Condrei, strănepot lui Gherasim.—Și întru acestea iarăși au venit înaintea noastră Dumitru Bantăș și soru-sa Palaghia, fii lui Necoară Bantăș dvornic biv, de a lor bună voe de nimeni siliți nici învăluiți și au văndut a lor di-

reaptă ocină şi cumpărătura, câtă li se va alege partea Nastei, sora lui Giurgea paharnic, din acelaşi sat mai sus scris, Drăguşeni, din vatră de sat şi din câmp şi din ţarină, şi din vad de moara şi din pădure şi cu fâneaţe şi din tot venitul, aceia ei au vândut iarăşi slugii noastre Andocăi, şi cneaghinei sale Măricuţei, pentru 30 lei bătuţi, care acea parte de ocină a fost driaptă cumpărătură părintelui lor Nicoară Bantăş biv vornic de la Nastea fata (Maruşcăi) sora Giurgii paharnic, drept un cal bun şi 10 taleri bătuţi şi 6 coţi stofa—feilandraş;— şi s'a sculat sluga noastră Andoca şi cu cneaghinea lui de au plătit toţi deplin cei bani scrişi mai sus 90 de lei bătuţi în mânule celor vînzători de mai sus scrişi denainte noastră şi denaintea a lor noştri boiari. Deci noi cum am văzut a lor de bună voe tocmală şi deplină plată, iar noi de la noi încă am dat si am întărit slugii noastre Andocăi şi cneaghinei sale Măricuţăi, pe cele părţi de ocină mai sus zise din satul Drăguşani cu loc de heleşteu şi de moară în apa Stavnicului, şi din vatră de sat şi din câmp şi din ţarină şi din pădure şi din poeni şi cu fâneaţe şi cu loc de prisacă, ce se numeşte prisaca lui Gherasim, şi din tot venitul din tot hotarul, cum li se va alege, ca să le fie lor drepte ocini şi cumpărături şi uric şi întăritură cu toate veniturile nestrămutat nici odănăoară în vecii vecilor. Şi altul să nu se amestece înaintea acestei adevărate cărţi domnesti.

scris în Iaşi la anul 7155 luna Ghenar 4 zile
Insuşi Domnul a poroncit
Toderaşco vel logofăt a iscălit
† Dumitraşco

Original hârtie coală mare. Acta Aurel Râşcanu. Surete ms. XX, 155.

Andoca zlatarul era proprietar în Drăguşani încă din 1642 Oct. 15, prin cumpărătura părţilor lui Ţapul.

In toamna lui 1642 (Octombre) el a cumpărat cu 178 taleri o treime din Drăguşani de la Băntăşeşti. In Mai 1644 Handoca mai cumpără a doua treime din Drăguşani de la Patraşco Boldescul şi neamurile lui cu 100 taleri'

In 1647 el mai cumpără cu 90 lei de la Băntăşăşti părţile moşilor săi, şi anume cele cumpărate de la Aniţa fata Giurgei pah. cu 3 cai buni, cele cumpărate de Onacă fiul lui Vasile, nepot Condrei strănepot lui Gherasim, care a făcut prisaca din Drăguşani; şi in sfărşit părţile de la Nastea sora Giurgii paharnicului, cumpărate drept un cal bun, 6 coţi stofă de felendres şi 10 taleri.

— Prisaca lui Gherasim venia pe partea din mijloc a Drăguşanilor. Acest Gherasim a trăit in secl al XVI-a, căci între cumpărătorul Andoca cu femeia lui Măricuţa şi între Gherasim s'au scurs aceste generaţiii:—Condrea Vasile şi Onaca. Gherasim trebue să fie unul din cei 3 bătrîni ai Drăguşanilor: Maruşca, Scântee şi Gherasim, întrucât pare că in secl. XVI stăpânirea în Drăguşani a curs pe 3 bătrâni, după cum reiese din actele de vînzare şi cumpărare de prin 1640—1650.

XXIV

7158 Ghenar 2 (1651), fără loc. Zapis de vânzare prin care Mariia, Sava şi Istratie, ficiorii lui Gherasim vând cu 30 lei lui Andoca pitar şi jupânesei sale Măricuţii părţile lor din Drăguşeni.

† Adec eu Mariѧ şi cu fratemeu Sava şi cu fratimiu Istratie | fičorii Ileanii nepoţii lui Ghervasii (Gherasim?) scriem şi mărturisim cu cest zapis | al nostru. cum noi de bună voѧ noѧstră. de nimerilea nevoiţi. | nici asupriţi. am vândut. a noastra der(e)ptă ocină şi moşie din satu | den Drăguşiani. partia mѡşului nostru Gherasim. partea părinţilor | noştri. dumisale pitariului Andocăi. şi ğupănesăi dumisale Măricuţăi | der(e)ptu triizăci de lei bătuţi. care sat iaste în ţănutul Vasluiului. pre apa Stăv | nicului. ca să fie dumisale der(e)ptă ocina şi moşie cu tot venitul. | în veaci. şi în tocmala nostră au fost Apostol nepotul Ancăi. şi Cerkej ginerele lui | Andreiu, şi Gligorie Hѧghe de Căpoteşti. şi Tirѡn

de Șkie și alți | wameni buni de pe înpregŭr. pentru credința am făcut dumisale acest zapis | de la noi. ca să aibă dumnialui ași faci dires domnescu. și noi mărturiile | am pus și pecețile să s știe.

vlt 7158 Ghen. 2

az Apostol iscal. 3 puneri de degete (* * *)

Hârtie coală. Acta Aurel Râșcanu. Surete ms. XX, 160.

XXV

7159 Mai 15 (1651) fără loc. Zapis de vânzare prin care Apostol vinde lui Andoca pitar și Măricuței cu 40 lei partea lui din Drăgușani.

Adecă eu Apostul. nepotul Ancăi călugăriței. din Drăgușeani | scriiu și mărturisăscu. cu cestu zapis al miu. nemerilea | nenevoitu nice asuprit. ce de bună voѧ mea. am văndut. a mea dereaptă (дєрєаптъ) wcină și mwșie. a părințilwr mii. din satu din Dră | gușeani. twată partea de wcină cu cas(ă) cu twtu. și cu paat | fraților mei. și eu mă voiu twcmi cu dânșii. dumisale pi | tariului Andwcăi. și ğupăneasăi lui Măricuțăi. dreptu patru | zeaci de lei bătuți. bani gata. ca săi fie dumisale. și ğupă | neasăi dumisale mai sus scris. driaptă ocină și moșie. și | cumpărătură de la noi. în veaci. și în tocmala nowastră au fostu | Apostul sulgeariul. ot Căzănești. și Marcw jătnicearul. și Panhilie | părcalabul și pre mai maiare (маиарє) credință pusam și pecețăle | să s știe. și ca să aibă aș face dumialui și dires dwmnescu. și eu | Costantin diiacul am scris. Vlt 7159 Mai 15.

† Eu Apostol singur am văndotu am iscălit să să știe.

Hărtie coală. Acta Aurel Rășcanu. Surete ms. XX, 173.

XXVI

7163 Mart 1 (1655) Iaşi. Zapis de vânzare prin care Cerchez ginerele lui Andrei biv armaş vinde cu 20 lei partea sa din Drăguşeni lui Andoca biv pitar.

† Adecă eu Cerkez ginerile lui Andreiu biv armaş. şi cu femѣꙗ mea Todosca. scriem şi mărturisim. cu cestu zapis al nostru de nimerilea nenevoiţi. nice asupriţi. ce de a noastrѫ voe bună am vândut a noastrѫ dreaptă ocină şi cumpărătură. din sat din Drăguşeani. paartea lui Twader Muntean caare paarte w am fostu cumpărat de la Neculai vătav pentru doawzăci lei bătuţi. dumisale Andocăi biv pitar. din ţarină şi din câmpu şi din tot locul cu tot vinitul. şi în tocmal noastră au fostu Apostol biv sulgear şi Necolae Răcoviţă biv postelnic şi Dumitraşco snъ Andreiu şi mulţi wameni buni. şi pre mai maar(e) credinţă pusam şi iscăliturile şi degetele şi peci(ţile) şi eu Constantin diiac am scris. u Iaş let 7163 Mart 1.

† Apostol мѫрътореи, az Neculai Răcoviţ biv postelnic. (l. p.: o floare în format de cruce).

Hârtie coală; acta Aurel Răşcanu. Surete ms. XX, 174.

XXVII

7164 Iunie 29 (1656) Iaşi. Gh. Ştefan Vodă întăreşte lui Andoca biv pitar cumpărătura ce a făcut cu 40 lei în Drăguşani pe a treia partre de la Gr. Ţapul şi ai lui.

† Іѡ Гіѡргіє Стєфан воєвода, божією мастїю гспдарю землі молдавской. Adecѫ au vinit înnaintea noastră | şi înnaintea a tot svatul nostru. boiarinul nostru Andoca čau fost pitar. cun zapis de mărtu | rie de la popa Simiwn din Mogoşaşti. şi de la popa Vas(i)lie din Petreşti. şi popa Onăşiţă din Negreşti şi de la Gligorie Хѫгꙗ din Căpoteşti. şi de la Si-

mion şi de la Istratie | din Frănciuci. şi de la Cerkez şi de la Apostol din Drăguşeani şi de la alţii mulţi oameni scrîindu | şi mărturisindu cum au vinit înnaintia lor. Gligorie Ţapul şi Scănteae. şi Gavril şi Sava şi sora | lor Măriica. din Petreşti. şi Dămiian Şurinescul din Scănteae. şi Alexa din Spineani. şi Vasilie şi | Dumitru şi Gavril Ciuleaiu (Чꙋлѣю) şi Ursul din Scănteae, şi Ghiorghiţ fičorul lui Vas(i)lie Drăguşan şi Gli. | gorie Bejan fičorul lui Andronic şi Vas(i)lie Beşină. şi Mihăilă din Frănciuci. şi Istratie şi | Olentie. şi Gligorie Butiman din Frănčuci. şi Ionaşco şi Costantin fičorii Păscăliţi din Dumeşti | şi Sohiica fata Drăguşanului. şi Ionaşco fičorul Antoniei. şi Ionaşco ginereli Capcei din | Scănteae şi Ionaşco fičorul Bozianului. şi Vlasie ginerele Focşei din Scănteae. de a lor bună voe | de nime nevoiţi nice asupriţi. au vândut a lor driaptă ocină şi moşie. a treia parte de sat de Drăguşeani | ces în ţinutul Vasluiului pre apa Stavnicului partea din ĝos. cu tot venitul. aceaia o au văndut | boiarinului nostru ce mai sus scriem Andocăi pitar şi (acea a tr)eia parte de sat de Drăguşeani partea | din ĝos au fost a patru bătrâni ce sau tocmit cu bătrânul câte patru zăci de lei. şi liau plătit | deplin acei patru bătrâni pre un bătrân câte 40 de lei întru mănule acestor vânzători | ce mai sus scriem. Aşijderia preste plata aceaia. deusăbi liau mai dat câte opt lei pre un bătrѫn | că de să va mai afla cândva. cineva să zică cau avut şi el moşie întracea a treia parte ce scriem mai sus | iară acela să aibă aşi ceare plata de pre aeştia vânzători ce scriem mai sus. iară să nu ceae de la boiarinul | nostru de la Andoca paharnicul pentracea domniia mea împreună cu tot svatul nostru dacă am văzut acel | zapis de mărturie de la preuţi şi de la oameni buni. domniia mia lam crezut. şi precum scriѧ acela | zapis. şi de la dom-

niia mea am dat și am întărit boiarinului nostru Andocăi pitar. pre aceaia a treia parte | de sat de Drăgușeani partea din ğos. ca săi fie lui. și de la domniia mea. driaptă ocină și moșie. și | uric șintăritură. cu tot venitul. nerușeit nice odănăoară în veci. и ни да сѧ не ѹминшает.

ѹ ıас лт. ‡зрѯд мсца ıон кд

Сами гспднъ велѣл

Іωнашко Rusul vel logofăt † Contăș

Originalul hârtie coală. Acta Aurel Râșcanu. Surete ms. XX, 175. Pecetea în ceară căzută.

XXVIII

7175 Fev. 2 (1667) Iași. Zapis de întăritură prin care Andoca 2 clucer întoarce ermonahului Misail și alor săi banii cheltuiți pentru o moarte de om sau 12 pământuri din Drăgușeni pentru satul Căpotești.

† Adecă Ermonah Misail, ermonah Luca, ermonah Isaiѧ, ermonah Gherman, Irodidiiacon, Irodidiiacon Varlam, monah Iorest, și cu (to)t săborul de la Svănta mănăstire, de la Bârnova scriem și mărturisim cu acest adevărat zapis al nostru. cum au fost doaăsprăzeaci pământuri de sat de Drăgușiani și лѧam fostu luat noi pentru o moarte de om. deci după vănzarea satului Căpoteștilor. dumnialui. Andoca ftori cluciar niau întorsu banii și niau făcut plata deplin di pre aciale pământuri, ce mai sus scriu. deci noi pentru acela lucru am făcut de la noi dumisali acest zapis ca să aibă a le ținea dumnealui în viaci. iară alți nime să naibă трѧaba a să amestecarѧ. și pentru mai mare credința am pus și pecetea a svintei mănăstiri. și noi toți am iscălit ca să s știe. u Ias lt 7175 Fev. 2.

ermonah Misail egumen, ermonah Isaiѧ, ermonah Nicolaiu, erodiiacon Dimentiian, erodiiacon Varlam.

Hârtie coală. Acta Aurel Râșcanu. Surete ms. XX, 178.

Pecetea cu inscripția : печат. стѧи. монастир. Бѫрнока. Sf. Costantin și Elena Ко-нн-ст-н ; Є лн.

XXIX

7179 Iuli 25 (1671) Iași. Zapis de vecinătate a obștiei satului Drăgușani, cătră Ștefan spatarul.

Adec noi toți sătenii den sat den Drăgușeni. anumѧ Iwnașco și Sava și Simion. și in (alt) Sava și Donoisii și Țanțul și Andreica și Toader a Ganii. și alți țarani. soții a noastre. scriem și mărturisim cu cestu adevărat zapis al nostru. precum noi am mărsu. să ne întrebăm. cu ğupănu nostru Stefan spatariul. înnainte marii salѣ lui Vodă. iară apoi noi am socotit ın ce chip ne vom întreba. cu dumnialui. cai sântem drepți vecini. și au dat dumnialui câți va bani pentru noi și iau perit și câteva bucate tot pentru noi, ce am socotit. cam îmblat gâlcevindu fără isprav. ce ne am apucat noj de iznoavă. săi him dumisali lui Stefan spatarul drepți vecini. săi lucrăm la tot ce ne va pune. iară de vom mai gălcevi. sau să mai părăm să him de marѣ certarѣ denainte porții mării sale lui Vodă. și acesta zapis lam făcut dennainte dumilorsale vornicilor de poartă, anumѧ Dumitrașco Roșca vornic, și Ursul vornic. și Ghiorghiț vornic, și Pătrașco vornic și Durașco vornic și Jiremie vornic, și denainte lui Pătrașco čau fost postelnic, și denainte lui Beldiman și a mulți omeni buni și pentru mai marѣ credință toți ne am pus degetele să s știe.

u Ias lt 7179 Iuli 25

† Ionașco, † Sava, † Simion, † Sava, † Durașco, † Țanțul, † Andreica, † Toader, Ursul vornic (Ȣрсȣл, pecete), az Patrașco biv postelnic iscal, az Gheorghie dvornic iscal, az C. Beldiman iscal, az Durașco dvornic glotnii iscal.

In dos: și iu Proca șătrarul mam tamplat la astă tocmală ca să sa стїє Прока σατραρ,

Hârtie coală. Acta Aurel Rășcanu. Surete ms. XX, 180.

XXX

7179 Iuli 25 (1671) *Iași.* Duca Vodă întărește lui la Stefan biv spatar în pără cu vecinii săi din Drăgușani, să-și ție vecinii.

† Ию Дука воевода. бжію милстію гспдрю земли молдавскои. cum au fost venit să s părască de faț aicia la domniia mia. boiariul nostru Ștefan čau fost spătar cu niște vecini. ai lui din sat din Drăgușeani anume Ionașco și Sava și Simion și alt Sava, și Donosie și Țanțul. și Andreica și Toader a Ganii. și alți vecini de acolo soțiile lor. zicăndu boiariul nostru ce mai sus scriem cum acești vecini. a lui sau fost rădicăndu. cu meșteșuguri. ca să poată scapa denaintea vecinătății. apoi dacă au venit aicia nau vrut să stea de faț la divan să s părască cu boiarinul nostru ce mai sus scriem. știindu-să căi simtu vecini direpți. și văzindu cai trage la divan ei au căzut cu rugăminte denaintea boiarilor noștri vornicilor de poarta cum să nui mai ducă la divan și să margă iară la vecinătate. în sat în Drăgușeani. să hie vecini cum au fost și mai denainte vreame. și iau făcut și zapis pe cum simtu vecini direpți din sat din Drăgușeani șor merge la vecinătate acolo. Pentracea și domniia mea văzindu căi simtu vecini direpți și niau făcut și zapis. și domniia mea iam dat să margă la vecinătate după cum le scrie zapisul. săi hii vecini dumisali. iar carele va mai scorni pâră dintru acei vecini să hie de certare înnaintea divanului domniei meale. și ačasta pără să nu s mai părască în veaci. u Ias lt 7179 Iuli 25

Sam gspdnă veleal

dvornicii glotnii uč (p.g. tuș roș cu anul 7174 (1666).

Hârtie coală. Acta Aurel Râșcanu. Surete ms. XX, 182.
Pe act în dos e pusă pecetea porții gospod п. ч. р. п. P(e)·(etea) p(o)r(ții). Pentru procesele din divan de vecinătate sub Duca Vodă tânărul vezi Let. II², 41.

XXXI

Fără veleat (ante 7227 Mai 21). Sămi de banii desetinei la Tecuci între Constantin Costachi vel vist. și Adam Luca sulgerul.

Bani čau dat. dumnialui Costachi vel vist. cu Adam sulgeriul pintru Antohie căpitan pintru disiatina ot Tecuč. carili o cumpăras(ă) Antohi di la dumnialor. pri cum scrie zapisul.

296 ug. 12 pot. au rămas asupra lui Antohie. din slujbă pricum arată socoteala dumisale lui Macrii vel ban careli neu luat sama cu Antohie carile acești bani sau fost luat cu datorii de la Ahmet Iazagi. și di la Calafat ot Focșeni. di sau dat pintru slujbă și pe urmă au plătit dumnialui Costantin vel vist. și cu Adam sulger.

180 ug. sau suit camăta acestor bani. pănă a să plăti. nevrănd Antiohie să stee la socoteală. au fugit și banii eu plătit dumnialor. carili scriu mai sus cu camătă cu tot fiind. capit. slujbii.

90 ug. este dobânda aceștii slujbii. sə dia Antiohie dumilorsale. picum scrie zapisul lui Antiohie.

556 ug. 12 pol fac.

moșii ce (чѧ) are Antiohie osăb de frații săi.

— Satul Drăgușѧnii la țanutul Vasluiului. cu altă săliște čau mai cumpărat Antohie. tot în hotarul Drăgușenilor alături.

— Giumătate de sat din Tărzii la Tecuč cu 2 săliște čau mai cumpărat Antiohie tot din hotarul Tărziilor din parte dispre apus. osăb de giumătate de sat din Târzii parte dispre răsărit. ce esti parte lui Ionită fratele lui Antiohie.

— Țigani căți sor afla parte lui Antohie să să cerce. ne rugăm marii tale să avem dreptate cu

Antohie. să nu him păgubaş pricum a hi mila mării tale.

Hărtie, filă lungăreaţă. Acta Aurel Răşcanu. Surete ms. XX 184.

XXXII

7227 Mai 21 (*1719*) *Iaşi*. Mihai Racoviţă Vodă judecă pricina între C. Costachi vel vist. şi Antiohie căpitan pentru desetina de la Tecuci, luându-i acestuia pentru desetină moşiile Drăguşenii şi Săndreni de la Vaslui şi Dănceni la Tecuci.

Iѡ Mihai Răcoviţ Voevod. bojiiu mlstiu gspdrѫ zemli Moldavscoi. facem ştire cu aciastă carte a domnii miali. tuturor cui să cade a şti. Iată că au vinit înnaintea domnii miali şi înnaintea tuturor boiarilor noştri. a mari şi a mici. cinstitu şi credincios boiariul nostru dumnialui Costantin Costache vel visternic şi Adam Luca vel sulgiar. şau făcut mare jalob. asupra lui Antiohie Căpitanul. ficorul lui Neculai biv cluciar. zicăndu dumnialor cum întral doa domnie a domnii miali. cumpărând desiatina la Tecuci de la Cochi vechi şi apoi Antohie Căpitanul au cumpărato de la dumnialor împreună cu alte soţii Sarbul şi Gavrilaş. pecumu miau arătat zapis de la mâna lor, însă trebuind bani în grabѫ pentru slujbѫ. aşia liau fost tocmala. dumnialor să afle bani de la Turci cu dobândѫ. sai dia pentru slujbѫ. cu dobănda čar hi şi hiind sirguial de bani au luat dumnialor doaѡ pungi de bani de la Mehmet lazagi de Focşiani şi de la Calafat. diau dat la cămar. şi pe urmă Antohie căpitan. au dat o saam de bani la Turci. iar cu 386 ughi 12 potr. au rămas nedaţi la Turci măncănd Antohie acei bani pecum şi soţiile lui au arătat aceşti bani asupra lui cu 70 ughi ciau făcut desiatina stupilor lui şa mănesa. şi nestănd la socolial Antiohie căpitanul, au apucat Turcii pe dumnialor. fiind zapi-

sul dumilorsale la Turci. șau plătit dumnialor acești bani toți cu dobândă cu tot. și apucând dumnialor pe Antiohie lau fost pus, și la oprial cu poronca domniască la acea domnie. pentru istovul slujbei. ce viind maica dumisale Sanda cluceroia. au făcut zapis la dumnialor cum să istovască fiiusău Antohie toți banii slujbei. pecum scrie zapisul lui Antohie cel de cumpărătoaria slujbei, iar veistovin Antohie toți banii să hie ʌ platnic(ă). împreună cu gineresău Neculai cluciar. deci Antiohie nau mai dat acei bani. nici la socotial nau vrut să stia cătăva vreame. îmblănd cu câteva fialiuri de meșteșuguri fiind vreamile tulburate din zi în zi delungând vremea. păn au stătut la giudecată și acmu la al treile domnie a domnii miali. deci domniia mea iam orănduit la dumnialui Dumitru Macri vel ban. ca să li ia sama cum a hi mai drept. și luʌnduli dumnialui sama iar așia au aflat pe Antiohie cu acei bani rămășit cum scrie mai sus. pecum adeveriaște și izvodul cel de socotial. cu slova dumisale vel ban. deci dovidindus întracesta chip cu adevărat. nau stătut Antohie să plătiascʌ acei bani. ciau fugit în țara munteneascʌ. Deci domniia mea împreun cu tot sfatul nostru. așia am giudecat și cu divan liam dat moșie de a lui Antiohie Căpitanul pentru acei bani. anume satul Drăgușiani cei la ținutul Vasluiului. și satul Șendreștii tij la Vaslui ce iaste cumpărătură de la fratesău Gavriliță drept 90 lei și satul Dănceni pe Zeletin la ținutul Tecuciului. ce iaste cumpărătur lui Antohie de la fratesău Gheorghie drept 80 lei. și 2 boi și 2 vaci și un cal ciau cumpărat mai pre urmă Antiohie Căpitanul. să hie volnici dumnialor a le ținia șa le stăpâni aciali moșii și vii cu toate veniturile pe cum scrie mai sus. sau șalt venit de să hie volnici cui are găsi. iar cine din frații lui Antiohie ar vrea să li cumperi să dia banii aceș-

știa ce scriem mai sus cu dobănda lor ciar faci. și atuncia săș ție moșiile. iar diar vrea vreunii din frați. să pue vro pricină. să zic cum nu iaste vro parte dintraciaste hotară. acelor sate tot a lui Antiohie. să nu li se ție în saam. căci așia scrie zapisul ↀмєн lor cluceroei dia fugi Antiohie să plătiasca ѧ. și nau mai plătil. cau murit. pentru ачѣѧ ca să li hie și de la domniia mia uric de întăritur. cu tot venitul. stătătoriu în veaci și alți nime să naibѫ a s amesteca прѧд сим листом гспдвами. (înaintea acestei cărți a domniei meale).

u Ias Il. 7227 Mai 21

Io Mihai Racoviță Voevod

Hărtie coală; acta Aurel Rășcanu. Surete ms. XX, 186.

XXXII

7251 Noembrie 25 (1742 Iași. Cartea de judecată a divanului în priciua dintre Vintilă ficiorul lui Antiohie căpitan și V. Costachi biv vel stolnic fiul lui C. Costachi pentru Drăgușeni, Șendrești și Dănceni, dînd ramas pe Vintilă.

Facem știre cu acasta carte de giudecată, că în domniia a doa a mării sale Mihai Vod. cumpărănd deseatina la Tecuci. răpoѡsatul Costandin Costachi biv vel logofat și cu sulgiarul Adam. dumnialor încă au fostu vănduto lui Antiohie căpit. ficorul lui Neculai ce au fostu clucer împreună cu alte soții Sarbul și Gavrilaș. dănd și zapis în măna dumilorsale însă aşe liau fostu tocmala. trebuind bani în grabă pentru sujbă să afle dumnialor bani cu dobănda. la Turci. și săi de pentru slujbă. și Antiohie căpit. cu soțiile lui să plătiască banii din slujbă la Turci. deunde sau luat cu dobănda ce sari (сари) face. și fiind sirguială de bani, au luat răpoѡsatul Costantin logofat și cu sulgeriul Adam 2 pungi de bani de la un Mehmet Iazagiul din Focșeni, și de la Calafat, de au datъ la cămară. și a-

cei desѧtneci Antiohie căpitan pe urmă au dat o somă de bani la Turci iară cu 386 ughi 12 pot(ronici). au rămas nedaţi măncănd Antiohie căpitan acei bani. prѣcum şi soţiѧle lui au arătat acei bani asupra lui cu 70 ughi čau făcut deseatina stupilor lui. şi a maicăsa. şi nestănd la socoteală Antiohie căpit. au apucat Turcii pe dumnelor fiind zapisul dumilorsale la Turci şau plătit acѣşti bani toţi cu dobănda lor. deci apucănd şi dumnealor de bani pe Antiohi căpitan. pentru istovul slujbii lam fost pus şi la proprială cu poronca gspd. iară apoi viind maicăsa Sanda cluceroae, au făcut zapis la dumnealor cum să istovască fiiusau Antiohi, toţi banii slujbii precum scrie zapisul lui cel de cumpăratoare slujbei, iară nedăndu Antiohie toţi banii să fiѧ. ѧ. platnecă. împreună cu ginerisău. Neculae cluč. şi Antiohie nau mai dat banii nič la socotială nau mai statut cătăva vreame, păn la domniia a triia a mării sale lui Mihai Vodă. iară atuncea apucând iarăş pe Antiohie căpitan de au stătut la giudecată iau rănduit măriia sa Mihai Vod. de liau luat sama Dimitrie Macrei banul, carele iară aşia au aflat pe Antiohie căpitan. cu acei bani rămăşiţe cum scrie mai sus, făcănd şi izvod de socotială şi dovedinduse întracesta chip. nau stătut Antiohie căpit. să plătiască banii čau fugit. în ţara romănească, deaci măriia sa Mihai Vod. după dreptate čau avut, logofătul Costantin şi sulgeriul Adam liau datule să stăpâniască moşii. de a lui Antiohie căpit. pentru acei bani. anumѧ satul Drăguşeni. în ţinutul Vasluiului şi satul Şendreştii tij la ţinutul Vasluiului şi satul Dănčѧnii pe Zaletin în ţinutul Tecuciului cu ispisocul mării sale. cu care moşii şi aceşti boiari Costantin logofătul şi Adam sulgeriul, sau tocmit în de sine şau rămas în parte dumisale logofatului Costantin satul Drăguşenii din ţinutul Vasluiului, iară celelalte moşii în parte sulgerului Adam, pe

care moșii văzum și de la măriia sa Grigore Vod. ispisoc de întăritură răpoosatului Costantin logofătul de stăpânire satului Drăgușenii, iară când au fost acmu la velet 7251 viind aice la divan Vintilă post. fîcorul lui Antiohie căpitan. jăluitau mării sale luminatului domnului stăpânului nostru Iw Costandin Nicolae Vvd. pentru moșiile aceste care sau arătat mai sus anume satul Drăgușianii și Șandreștii și Dăncenii, arătând pricina că sau luat de la dânșii cu nedreptate. deci măriia sa Vod. lau rânduit la noi ca să luăm sama și fiind de față și dumnelui Vasile Costachi biv vel stolnic fiiul răposatului Costandin logofăt, luatam sama și nam găsit giudecata întralt chip. ce de vreame că din ispisoacele čau arătat dumnealui stolnicul Vasile Costache de la măria sa Mihai Vodă. și întăritură de la măriia sa Grigore Ghica Vod. sau văzut scriind pe largu toată pricina în ce chip au cursu. în care arată că sau cercat giudecată în multe rânduri cu divanul marii sale lui Mihai Vodă și mai pe urmă sau rânduit de leau luat sama. și Dimitrie Macrii banul făcând și izvod de socoteală. și toate au aflat rămășițe pe Antohie căpitan. cu acei bani 386 ug. 12 pot. am socotit că cu dreptă giudecată este și nare Vintilă post. nemică a mai răspunde. că cele čau fostu de răspunsu tatăsău Antohie au răspunsu în destul cum arată la acele giudecăți mai de nainte. șam hotărât cu ačastă carte a noastră să de pace Vintilă post. acestor moșii mai sus scrise că cu draptă giudecată liau pierdut tatăsău. șincă să aibă Vintilă post. a aduce și scrisorile cele vechi ce sint la dânsul pentru moșiile acestea. căci de nu liar aduce și sar ivi cândva să nu să ție în sam. lt 7251 Noembre 25.

vel log., vel vornic, lani hatman, Andrei Roset vel ban.

Original hârtie coală mare. Acta Aurel Rășcanu. Surete ms. XX, 225.

XXXIV

7261 Noem. 15 (1752). Scrisoarea lui V. Costachi biv vel paharnic prin care dă soției sale Ilinca fata lui Iordachi Cantacuzino vel spatar satul Drăgușeni pentru căutarea vieții sale.

Vasile Costachi biv vel pah. fičoru dumisale răpoosatului Costandin Costachi vel logofăt fac știre cu ačastă scrisoare a mea că avăndu eu fămee pe Ilinca fata răpoosatului Iordachie Cantacuzino biv vel spatar, care am și trăit cățăva ani și avem și copii împreună, dar acmu pentru oarecare prepuse lucruri nu sau mai putut a viețui înpreună și rămăindu deosăbiți, stăndu dumnealor ai mei ca niște părinți. dmnelui nene Iordache Cantacuzino vel logoft și dmnelui bade Costachi Razul hatm. și socotindu dmnealor. că i se cade a face chivirnisală pentru hrana vieții ei și poruncindumi și dmnealor ca niște părinți cele ce au socotit și mea poruncitu și iacă și iam rănduit satul Drăgușănii cu casăle ce săntu făcute dѣ mine, care sat este la țănutul Vasluiului, să fie pentru odihna ei, cătu îi va lungi Dumnezău viața, care satu este de la părintele meu de la răpoosatu Costandin Costachi și iam dat și din bucate pentru hrana ei. den căte meau datu putința 60 oi. 40 stupi. 4 boi. 4 vaci. ca sa să odihnească la acel satu cătu va fi cu viață. fără de nici o supărare, și cu tot venitul acelui sat. însă nici să fie volnică nici a vinde nici a dărui, ce dupre moarte ei să fie iar a copiilor noștri căruia i sa socoti și pentru mai bună încredințare în scrisoare aceasta au iscălit și acești doi boeri mai sus numiți. și pentru credința am iscălit.

7261 Noem. 15

Canta vel log. martur, V. Costachi paharnic, Costachi Razul hatm.

Hârtie coală. Acta Aurel Rășcanu. Surete ms. XX, 228.

XXXV

1775 Febr. 7. Izvod de zestre ce șetrăreasa Maria Cucoranul, născută Cuza dă fetei sale Anița.

Izvod de zăstre ce am dat fiică-me Aniței anume să să știe, 1775 Fevr. 7.

O moșie anume Dănjenii cu cas vechi și cu bisarică. O moșie anume Lunganii cu fănață și de arătură. Un loc de cas în Eși. O dugheana în târgul de sus însă dupa moarte. Opt pogoane de vie lucrate. Zece pogoane de vie paragină la Necorești. Cinci suflete de țigani. Opt vaci cu vițeî. Doi gonitori. Doi mânzați. Trei mănzate. 30 stupi. Șese zarfuri cu tava lor de argint. O farfurie de argint cu lingurițe pentru dulceți. Șese perechi de cuțite de argint cu lingurile. O pareche solnițe de argint. Șese pahare de cositoriu. Opt talere de cositoriu. Doă sfeșnice. Doă scaltulți. Un lighean cu ibric. Un covor. Doă perini de părete de catefea.

Așternutul: Doă perini mari. Patru perini mici. O plapoma de ghermesut. O salte de cutnie. Opt fețe perini mici și patru mari. Doă zeci și cinci șervete. Patru mese. Cinci prostiri. Opt măneșterguri patru de obraz și patru de mănu. Zece cămeși. Un boccialăc cămași cusute cu un bărneț saè fir cu basmaoa cu peteală. O zgardă cu diiamant. O pareche de cercei de aur cu balas și cu diiamant. Un inel cu zamfir galbăn. Un inel de zamfir albastru și șasă diamanțale. Un inel de zmarad. Un rand de haine de canavață cu fir. Giubeo cu samur blănit. Un rănd de haine de bildace. ğubeoa cu cacom cu șiraturi de fir. Un rănd haine de ghermesut. ğubeoa cu săngep blănit cu șireturi de fir. Un rand de haine de bildace ğubeoa cu săngep și cu șiret de fir. O rochie de citarie albă. O părechi de paftale de argint. 50 dramuri de argint să ferici o icoana. Un antireu de ghermesut de noapte. Un peşchir de ibrič cusut cu fir. Șas hamuri de șas cai noă. Patru hamuri de patru cai purtate.

Aceste leam dat și pentru credință mam iscălit

Eu Marie Cuzaoei șetrăres

Hârtie coală. Acta Aurel Răşcanu. Surete ms. XX, 231.

Foaea de zestre este a soacrei lui Iordachi Răşcanul caminar, Aniţa fata lui Miron Cucoranul p tar şi a Mariei, născută Miron Cuzea 2 logofăt.

In spiţa Cuzască nu se arată cu cine a fost măritată Aniţa, nici că a avut fraţi şi surori. Din actele Răşcăneşti se întregeşte spiţa Cuzască, şi se explică înrudirile colaterale între Lambrineşti, Cuzeşti şi Răşcăneşti (v. Cuzeştii CCLXXV).

XXXVI

1776 Avg. 16. Cartea lui Gr. Alex. Ghica Vodă dată lui Sandul Miclescul b. v. ban pentru alegerea hotarălor moşiei Frenciugii de la Vaslui a d-sale Alex. Răşcanu b. v. paharnic.

Copie de pe o carte de hotărât a lui Grigore Alexandru Ghica Voevod, ce au scos tatăl meu ca sămi hotărasca *Frenciucii* şi o a trie parte din g umătate de sat de Căz neşti.

Io Grigorie Alexandru Ghica Voevod. cu mila lui Dumnezeu Domn ţării Moldovei. Credincioşi boerii domnii mele. dm. Sandul Miclescul biv vel ban i dlui Sandul Miclescul biv vel pah. i boiarinul nostru . . . . vornicu de poartă, să face ştire că domnii mele miau aratat dlui Alexandru Răşcanu biv vel paharnic cum că are o moşie la ţinutul Vasluiului anume Frenciucii sat întreg şi deosăbit ar fi mai avăndu şi o atrie parte din giumătate de sat de Căzăneşti. ce este alăture cu moşie sa Frenciucii şi cerăndu de la domnie me ca să i să aliagă şi să i să hotărască moşie dsale Frenciucii de către alţi împregiuraşi cum şi acea a trie parte din giumătate de sat Căzăneşti. cere ca să i să hotărască şi să i se dee alaturi pe lănga moşie Frenciucii la numita moşie şi străngăndu pe toţi razeşii şi împregiuraşii să cercetaţi toate scrisorile şi aşa pe arătare scrisorilor şi marturie a oameni batrăni să alegeţi şi să hotarăţi moşie Frenciucii osabită.

de catră alți răzeși stalpindo și cu pietre hotară. apoi să faceți cercetare și pentru ace a trie parte din giumătate de sat ce o are de danie dsale paharnicului în moșie Căzănești și fiindu danie bună și fara de nici o pricină iarăși să o hotărăți dv. și să o diosăbiți de către alți răzeși stălpindo cu pietre hotară dăndu și mărturii hotarnice în sămne în care să vă iscăliți atât dv. cât și răzeșii împregiurași și toți cei ce să vor tămpla la hotărăt. care mărturii hotarnice să să aducă aice la dmelui vel logofăt ca să să cerceteze și fiindu facute cu dreptul i să va da dmsale paharnicului și întăritură gospod iar când vre o parte nu sar odihni cu alegere și hotărătura ce veți face cu mărturie dmv scriindu toată pricina pre largu și cu zi de sororu să vie la divan cu scrisori ce vor avea. ačasta scriem.

1776 Avg. 16

procitoh vel logofăt

Posläduindusă din cuvânt în cuvânt și fiind în tocmai cu cel adevărat sau încredințat. 1814 Febr. 26.

Iordachi Hermeziu vel vornic, N. Balș vel vornic, de mine sau posläduit și iaste în tocmai Costandin Leondari sulger.

Hărtie coală. Acta Aurel Rășcanu. Surete ms. XX, 233.

XXXVII

1793 Mart 1. Scrisoarea lui Matei Costachi biv vel sulger prin care schimbă cu Anița lui C. Lambrino post. fiica lui Moisă Cucoranul pitar, dându-i Drăgușenii pe Stavnic pentru Puțenii cu apă sau Muntenii, Pițeanii, Lungeni, Bălănești și cu iaz la Tupilați de la Fălciu, cum și 2 suflete de țigani.

Matei Costachi biv vel sulger, adeverez cu aceastä scrisoare a mea, la mâna dumsale postelnicesei Anița giupăneasa dumsale postelnic Costandin Lambrino, fiica răpoosatului pitar Moisăiu Cocoranu, precum să sa știe, că avându eu o moșie

întriagă anume Drăguşeni pe apa Stavnicului la ţinutul Vasluiului, ce iaste aliasă şi fără pricină, după cum pre larg arată scrisorile şi hotarnica acei moşii din leat 7253 Iuni 30, carĕ moşii şi eu o am de baştină de la răposaţii părinţii mei, aciastă moşie de mai sus arătată de bun voia noastră niam învoit şi am făcut schimb (adică) datam moşia mea de sus arătată dumisale postelnicesei Aniţii cu toate hotarăle ei, şi cu tot venitul, după cum pre larg arată scrisorile şi hotarnica acestei moşii ce am dat la mâna dmsale, deci dar şi dumneei datumiau mie în locul acestii moşii, aceastâ moşie întreagă anume Puţani cu apa, ce să numeşte şi Munteni Puţeni la ţinutul Fălciului aliasă şi fără de pricină, după cum pre larg arată scrisorile şi hotarnica acestii moşi ce miau dat dumneei mie, cum şi alte părţi de moşie tot din ţinutul Falciului pe Elan anume în Piţeani, în Lungeni şi Bălăneşti şi o vatră de iaz supt moşia Tupilaţii cum şi doao suflete de ţigani; şi fiind că acest schimbu sau făcut cu bună voii şi primire noastră, am dat şi scrisoare la mâna dumisale pomenitei mai sus postelnicese Aniţai, ca de astăzi înainte să aibă dumneei a stăpâni moşia Drăguşeni, ce este aleasă şi fără pricină cu toate hotarăle ei şi cu tot venitul, fii, nepoţii şi strănepoţii dmsale în veci, nestrămutat ca pe driaptă ocină şi moşie, iar întâmplându să ca să iasă vre o pricină cu împresurare, de hotară asupra aceştii moşii mă îndatorescu ca să raspunzu eu, la pricinile ce să vor naşte, iar dmneei, să nu aibă a se supăra cât de puţin şi să stapâniasca cu bună pace, asămeni şi dmneei să fie îndatorită pentru schimbul de sus aratat că orice pricina şi ori când să va naşte, dmneei să aibă a răspunde, iar eu să nu fiu supărat întru nimica, şi spre încredinţarĕ am iscălit. 1793 Mart 1.

Matei Negel sulger, Veniamin Costachi Episcop Huşului martur, Chesarie Ierodiacon.

Hârtie coală. Acta Aurel Răscanu. Surete ms. XX, 234.

XXXVIII

1795 April. Trei foi de zestre a fetelor lui Alex. Răşcanu spatar.

A. Izvod de ce am dat zestre fiicii mele Mariuţii den mila lui Dumnezeu. 1795 April.

1 Icoană a maicii preciştii îmbrăcat cu argint. 1 candilă argindu, 1 binişel atlaz cu samur (cacum), 1 rochie agabani, 1 binişel papură cu cacum, 1 rochie agabani, 1 binişel papură cu răsu, 1 binişel papură dezblănit, 1 rochie papură, 1 rându strae de purtat, 2 fuste maltin, 1 şalvar maltin, 2 părechi izmene melez, 1 antereu de noapte atlaz, 4 cămeşi burangicu, 3 cămeşi de melez cu izmenele lor, 2 prostiri de aşternut, 2 prostiri de oghialu, 2 prosoape cusute, 2 ştergare de obraz, 2 mesă, 10 şervete, 1 ştergar de mână, 2 părechi conduri, 1 tavă argintu de cahve, 1 străchinuţă argintu cu linguriţă, 1 stropitoare argintu, 1 fumătoare argintu, 1 tocu cuţite de argintu cu lingurile lor, 2 solniţe argindu, 1 oglindă, 1 harhal cu diamanturi, 1 păreche paftale auru cu colan, 3 inele: un diamantu, doă de smarandu, 9 şiraguri mărgăritar frumos bun, 1 păreche cercei smaragdu, 2 bărneţe, 5 cevrele, 1 basma cu fir, 1 bohcialâcu cu cămeşi cu izmene cu bărnetu cu cevre, bez... 1 bohcialâcu cu cămeşi cu izmene cu bârneţu cu cevre grele care sau dat la logodnă, 1 ibric galbăn cu lighin. 12 talere de cositoriu, 2 sfeşnice, 6 tingiri, 1 salte atlas cu 2 perini, 1 oghial atlaz. 1 perină mare cu faţa ei puh, 4 perini mici tij puh cu feţe, 10 perini feţe de părete, 10 coţi macatu, 1 moşie întriagă anume Frenčucii ţinutul Vasluiului cu toată aşezare ei adică cu pivniţă de piiatră, cu moară cu 2 roţi şi de sucmane, cu biserică, 4 pogoane vie la Liieşti cu roadă, 1 loc în targul Barladului de crăşmă, 10 vaci cu viţei, 1 buhaiu, 10 iepe cu mânzi, 10 boi de plug, 60 stupi, 1 ţigan bucătar anume Toader. 2 fete de ţigan.

Cele de nu erau gata și sau dat pe urmă.

6 parechi cuțite cu linguri lor argintu tij, 6 farfurii argintu, 1 salle și o paplomă de al doilea, 1 scatulcă; asemene izvod am dat in mana ginereme u iscălită de mine și de toți boiarii și de Mitropolit și de Episcopul Antim.

Alex. Rășcanu spatar

B. Insemnare pentru cele ce dau zestre fiicii noastre Paraschivei.

1 icoană ferecată cu argint, 1 moșie în ținut Vasluiului întreagă anume Drăgușani cu scrisorile ei cu vad de moară în Stavnic și cu crâșma la drumul cel mare, 1 locu de casă în Eș la târgul Boilor în mahalaoa de gios cu hotarnică și hrisov, 5 Pogoane vie la Priponești, 10 suflete de țigani însă cu bucatariul și vezeteul, 50 stupi, 1 pereche cercei balas cu aripi de diamanturi, 1 floare cu diamanturi, 1 inel cu zmarand, 1 inel cu diamanturi, 1 inel cu balas, 1 părechie paftale de aur, 12 farfurii de argint cu tavlaoa lor, 1 strachinuță de dulceți cu două linguriți. 1 afumătoare argint, 1 stropitoare 6 părechi cuțite argint cu lingurile lor, 1 benișal cu samur de atlaz cu rochii, 1 benișal cu sângiap cu rochii, 1 benișal cu cacom cu rochii, 1 benișal dezblanit cu rochii, 2 oglinzi. 6 cămeși borangic, 2 boccialâcuri, 6 bărnetă, 2 anteree de noapte, 3 sarici, 12 cevrele, 24 șervete, 3 mesă, 8 mâneșterguri, 6 prostiri, 1 oghial atlas cu salteaoa lui, 4 perini mici, 1 perină mare, 14 fețâ perini, 2 sfeșnice, 1 lighian cu ibric, 1 teancu talgeri costor, 1 teanc blide costoriu, 1 sipet mare, 1 sipet mic, 1 scatulcă, 1 covor. 1 scoarță, 10 epi cu armăsariul lor, 10 vaci cu buhaiu, 10 boi, una butcă cu șasă cai, 2500 adică două mii cinci sute lei.

Costandin Lam(b ino) med. C. Greceanu vornic martur.

A. Cele ce dau fiicei mele Maria din averea mea.

1 icoană a maicii precistei de argint cu candelă (săi fie întrajutor), 1 o moșie bună întreagă anume Frenciugii la ținutul Vasluiului cu sat cu așezare bună, cu moară cu 2 roate, cu chiuă de sucmane, cu casă cu pivniță di piatră și cu biserica, 4 pogoane de vie la Liești, 1 un loc în târgul Bârladului de crâșmă după cum cuprinde scrisorile, 10 vaci, 1 buhaiu, 10 epe, 1 armasar 10 boi de plug, 60 stupi adică o prisacă, 1 zgardă de diiamant gre buna, 1 părechi brățare de aur, 1 păreche cercei de smaragde, 3 inele unul de diamant și doă de smarande, 1 stropitoare de argint, 1 afumătoare de argint, 1 farfurie de argint cu lingurițile de dulceți, 12 farfurii de argint cu feligele, 1 tabla argint pentru cafe, 12 cuțite cu furculiți argint, 12 linguri argint, 2 solnițe argint, 1 oglindă, 12 talgere cositoriu, 6 tiugăi, 1 lighean cu ibric. 2 sfeșnice, 4 rănduri de strae, adică unul cu samur, unul cu răs, unul cu săngeap, unul cu cacum, 2 boccialăcuri, 12 șervete, 2 mesă, 1 saltea bună cu prostire, 1 oghial bunu, 1 perină mare cu puf, 2 perini mai mici, 1 perină mare al doile, 2 iarăși mai mici, 1 saltea de al doile cu prostire, 1 plapomă iarăși, 1 scatulcă, 1 sipit mare, 12 perini de părete, 1 macat, 2 fete de țigan, 1 țigan bucatar.

Alexandru Rășcanu spatar

Iacov Mitropolit, Antim Episcop Romanului, Stefan Sturza log. martur, Ion vel log. Costandin Greceanu vel vornic martur, ... vel log. martur, Costandin log. martur, Costandin Ghica hatman, Dumitru Saule vornic martur.

D. Cele ce dau fiului meu Ghiorghi și fiicăme Ecaterinei iarăși din averea mea, tot de o potrivă și de un preț.

— Lui Gheorghe fiului meu o casă cu giumatate de loc din ograda mea din Eși și șasă po-

goane cu livadă la valea Cozmoaei ţin. Iaşului şi din vite şi din celelalte asămenea câte am dat fiicăme Mariei.

Fiicăme Ecaterinei dau altă casă cu giumătate de locu cu tot dintru aceiaşi ogradă a me şi şăsă pogoane de vie cu livadă tot dintru aceiaşi vie la valea Cozmoaei, şi din vite şi din altele asămini câte am dat şi Mariei fiicăme şi câte altele cu ajutorul lui Dumnezeu voi căştiga cât oi trăi, iarăşi acestor fii voiu da, lui Gheorghie şi Ecaterinei şi darul prea puternicului Dumnezeu, acela ce dă daruri bogate şi blagoslovenia: me a păcătosului să fie cu toţi cu dînşii. Deci pentru mai bună adeverinţă am făcut această înscris diiată adeverită de vrednici de credinţă obraze a dumilorsale boerilor.

Alexandru Răşcanu spatar

Iacov Mitropolitul, Stefan Sturza log. martur, Antim Episcopul Romanului, Ioan vel logofăt, Costandin Grecean vel vornic martur, Cost. Ghica hatm. D. Saule vornic martur, ...vel log. martur.

Hârtie coală. Acta Aurel Răşcanu. Surete ms. XX, 236. 239, 249, 251.

XXXIX

1812 April 2. Mărturia lui V. Nica mazil din Schela despre răşluirea de pământ numit Sărincuţa din trupul Drăguşenilor a lui Matei Costachi Negel sulger.

Adică eu Vasile Nica mazil din satul Şchei, încredinţăz cu această marturie a me înainte dumilorsale boerilor ispravnici de ţinutul Vasluiului pentru moşie Drăguşăni a dmsale căminarului Iordachi Răşcanu avănd pricină pentru o bucată de loc ce să cheamă Sarincuţa, deci fiind că eu am fost vichil pe acea moşie Drăguşăni în vremea când stăpane dmlui sulger Matei Negel, ace moşie şau cerut de cătră mine încredinţare, am fost supărat de cineva au ba căt am fost eu vichilul moşiei, deci iată şi

eu arăt drept în frica lui Dumnezeu că pe mine-mau adus dmlui sulger Matei Negel în vreme Moscalilor celor dinaintea acestora să afla dlui sulger Matei ispravnic la Vaslui, și atunce mau făcut vichil, și însuși dlui au mers de meu arătat marginile aceștii moșii și hotarale atât din partea din sus despre Șchei, cât și capatul din gios însă în parte de gios desparte de Craciunești, un drum ce vine de la Tatomirești prin păduri și merge spre apus care drum merge pe Sărincuța și dealul Sărincuții despre răsărit merge. în gios alăture cu moșia Crăciunești tot în gios până în fundul Sărincuții unde să hotărăște cu Căzănești și de acolo să întoarce înapoi pe despre apus scursurile și face la vale până unde să face și părău și apucă părăul tot la vale, i părăul acela să chiamă părăul Sarincuții și merge până ce iesă în lunca Stavnicului și atunce meu arătat dmlui aciasta mergere de moșie a dsale, dar meu zis că despre apus peste părăul dealului ce vine de la Căzănești în sus până în părăul Sărincuții acolo să nu trec caci să află moșia dsale spătarului Alexandru Rășcanu și de atunce am întrat eu stăpânitor moșiei și întracea bucată de loc Sarincuța să află dumbravă și poeni și eu am cosit acele poeni și leam dat și altor oameni de leau cosit acele poeni și am pus și oi în dumbravă și nu mau oprit nimenea să zică cum că nui moșie a lui Negel și pe urmă au schimbat dlui sulgerul Matei moșie Drăgușeni cu dlui medeln. C. Lambrino și am fost și la dlui vichil și tot nam avut supărare de nimene și pe urmă au întrat vichil un cumnat al meu Toader Bahrin și au stăpânit și el câțiva ani și iar nau avut supărare de către nimene, și așa am stăpânit amândoi vreo zece ani și nam fost împinși de nimene din acea bucată de loc, Sărincuța și așe știu și așa încredințez, și spre credință mam și iscălit. 1812 April 2.

† Vasile Nica mazil

Poftit fiind din partea ispravniciei ca să merg la satul Şkee şi pren duhovnicie şi în frica lui D-zeu să fac întrebare acestui Vasile Nica de au dat el această marturie şi de este adevărat, deci mergând dar împreună şi cu preutul Ştefan duhovnicul satului Şkei şi dândui marturia aciasta în mână au cetito însuşi arătândui 'şi carte de blastăm şi au marturisit şi prin viul său cuvânt zicând că adevărat este şi că aşa ştie şi aşa mărturisaşti în frica lui D-zeu, bolnav fiind la pat şi spre încredinţare am iscălit. 1812 April 8.

Neculai protopop Vasluiului

Ispravnicia Vasluiului

Cu această marturie trimes fiind cu pofta sfinţia sa protopopul Nicolae din partea ispravniciei ca săl cerceteze prin duhovnicu, de iaste cu adevărat dată mărturia aceasta de dânsul şi de iaste în tocmai arătările lui, niau încredinţat însuşi numitul protopop că după carte de blastăm au mărturisit aceste mai sus arătate în care mărturie iscălit fiind mam încredinţat şi eu şi am adeverit.

1812 April 9

Carp căminar

De la Sinatoriul Crasno Milaşevici
Către cinstit divan Cnejiei Moldaviei

Mai tot odată cu arătare ce către mine a cinstitului divan din 10 a curgătoarii luni Iune supt No. 79 pentru hotarăre ce sau făcut în divan în pricina unei părţi de moşie ce sar fi împresurat din moşie Drăguşenii a căminarului Răşcanu de către jicnicer Panaite Buzdugan supt nume de altă moşie Căzăneştii din ţinutul Vasluiului, eu am primit şi jaluba de la căminar Răşcanul prin care să jălueşte asupra hotărărei ce să cuprinde prin a-

rătare aceia, şi care sau făcut fără primire a multora din numărul členurilor adică a dumilorsale logofeţilor Costache Ghica şi Costandin Balş, hatm. Sandul Sturza, vornic Grigore Ghica, şi vornic Neculau Hrisoverghi, care nu sau iscălit pe acea arătare, iar fiindu că din pomenita arătare a divanului să vede că dlui logofătul Costandin Balşu cu adevărat are în pricina aceasta altă gnomie, de cât acea ce sau scris prin raport apoi atât dupa ačasta cât şi spre îndestulare jalubii căminar Răşcanul, eu dau predlo cinst. divan ca să să ei atât de la dlui logofat Costandin Balşu cât şi de la alte členuri a divanului judecătoresc ce ni sau iscălit pe pomenita hotărîre adică de la dlui logofăt Costachi Ghica, dlui hatm. Sandul Sturza şi de la vornicii Grigore Ghica şi Neculai Hrisoverghi gnomiile sale în pricina aceasta care ca să să triimată către mine cum mai în grabă fară întârziere spre a să cerceta înpreun şi spre a să da în pricina aceasta însuşi dezlegare me. In Eşi Iuli 19, 1812.

V. Milaşevici

Sau poslăduit şi este întocmai cu tălmăcire predlojenii iscălită de Sinatoriu. 1812 Iuli 20.

Vasile Danu.

Hărtie coală. Acta Aurel Răşcanu. Suıete ms. XX, 252, 254.

XL

1812 Iuli 20. Raportul boerilor divanişti către senatoriul Milaşevici în pricina de hotar între Drăguşeni şi Căzăneşti a căminar. Iordachi Răşcanu şi jicn. Pan. Buzdugan.

Copie raportului către înalt ex. sa senatoriul Milaşevici prezidentul divanurilor ce sau făcut din partea boerilor divanişti ce sau iscălitu.

Prin predlojenie den 19 a trecutei luni Iuni supt No. 2997. scrie că în vreme ce sau dat răport

de la o parte a obşteştii adunări a divanurilor pentru giudecata ce au avut dlui căminar Iordachi Rășcanul stăpânul moșiei Drăgușănii, cu jiceniceriul Panaite Buzdugan moșinașul de Cazănești, în pricina împresurării de hotar ce urmează între aceste doaă moșii megieșate, ați priimit înalt exilenția voastră și jaloba de la dlui căminar Rașcanul, cum că nu este mulțămit cu hotărâre cuprinsă prin acel răport, și cum că la ace hotărâre nu este unită socotința boerilor ce nau iscălit răportul acela de la care să cere de către Inalt exalenția voastră, osăbită înștiințare; asupra cărie predlojenie spre răspunsu, înștiințăm prin răportul acesta că socotința noastră este precum să arată în ğos; căminar Iordachi Rașcanul pentru moșie Drăgușanii a dmisale ce sau împărțit din vechiu în trei bătrâni, ari trei documenturi domnești care întregesc toată moșie ačasta la cel de atunci stăpânitoriu pitar Andoca; adică un ispisoc din 7152 Iuni 4 a domnului Vasile Vod. prin care întărește stăpânire Andocăi și soției sale Măricuței pre a treia parte din satul Drăgușănii ce este în ținutul Vasluiului pe apa Stavnicului, din vatra satului, din câmpu, din pădure și din tot locul cu tot venitul čau fostu cumpărato de la Pătrașco Boldescul și de la alți numiț în ispisoc drept 100 taleri.

Ispisoc din 7155 Ghenar 4 tij de la acel domn Vasile Voevod întărind Andocăi și soției sale Măricuții stăpânire pe a treia parte din satul Drăgușeni din ținutul Vasluiului pe apa Stavnicului parte din mijloc în tot locul cu tot venitul și un loc de prisacă ce să numește Prisaca lui Gherasim, care ačastă a treia parte să împărța atunci în trei părți o parte au fost cumpărato Andoca de la Andrei săn Ilie șatrar i Dumitru Bantăș și sorusa Palaghia drept 30 lei bătuți;—o parte au fost cumpărat, adică parte din mijloc întrace a treia parte

de la strănepoţii lui Gherasim numiţi în ispisoc cu loc de prisacă pe această parte ce să numeşte prisaca lui Gherasim drept 30 lei bătuţi; —o parte au fost cumpărat iarăşi de la Dumitru Bantăş i sorusa Palaghie fii lui Nicoară Bantăș vornic tij drept 30 lei bătuţi.

Zapis din 7152 Iuni 10 de la Grigore Ţapul ot Scănteae şi de la alţii scriind că au văndut o a treia parte din satul Drăguşănii parte din gios din vatra satului, din cămpu, din pădure cu tot venitul în tot locul ce să chiamă parte Căuceştilor, care îmbla în patru bătrâni tocmindusă cu Andoca pitar câte 40 lei pe bătrân care liau făcut plată deplin scriindu că peste tocmală liau mai dăruit cumpărătoriu căte 8 lei de bătrăn că de sar scula cineva din niamurile lor cu dânşii vănzatorii săşi întrebe să nu supere pre cumpărătoriu.

Ispisoc din 7164 Iunie 29 a domnului Gheorghie Stefan Vodă întărind lui Andoca čau fost pitar stăpânire pe o a treia parte din satul Drăguşanii de la ţinut Vasluiului pre apa Stavnicului parte ce din ğos cu tot venitul scriind că această parte sau fost împărţit atunci pe patru bătrâni şi Andocă pitar sau tocmit cum arată zapisul de mai sus să de câte 40 lei pe un bătrăn, şi au cumpărat tuspatru bătrâni acei părţi de la Grigorie Ţapul din Scănteia şi alţii numiţi în ispisoc după zapis. Deci căutândusă şi harta ingineriască ce sau arătat în divan alcătuită de fiinţa moşiilor Drăguşanii a căminarului Răşcanu, Frenciugii a stolnicesei Maria Holbăneasă şi Căzănestii jicnicerului Buzdugan ce sănt în pricină, cum şi a celoralte moşii megieşite împregiur cu aceste închipuite întocmai după stare locului; sau văzut că moşia Drăguşeni, a căminarului şi moşie Frenciugii a solnicesei mergu alăture pre vale Stavnicului, avănd între dănsele hotar dispărţitoriu părăul Stavnicului şi Iovascu aman-

doaă cu capetele lor cele din gios în coastele moșiile Căzăneștii a jicnicerului Buzdugăn care Căzănești sănt pe de amăndoaă părțile de Stavnic mergănd, această moșie cu deosăbitu cursu a ei, adică lungime sa din Stavnic spre răsărit pană în zare ce se hotărăște cu Craciuneștii și iarăși din Stavnic spre apus pănă în zare ce să hotărăște cu moșie Negreștii a dmsale vornic Neculai Hrisoverghi.

Pricina este acum pentru împresuare ce pătimește moșie Drăgușanii despre moșie Căzăneștii după o hotarnică din 7240 Iuli 5 a lui Mihălachi Patrău vornic de poarta i Ioniță Strazăscu diiac de când sănt 80 ai. Aceștia scriu că au fost rănduiți din porunca domnului de atunce Grigore Ghica Voevod, să dispartă moșia Căzănești în doaă, ğumătate cea din sus dinspre Drăgușeni și despre Frinčuči ce o trage Neculai Bučum post. de pe maicasa. fata Milescului celui din vechiu stăpân a moșiei Frenciucii și ğumătate Căzăneștilor parte cea din ğos ce era a lui Ioniță Buzdugan și a Sandului Roșca, ačastă hotarnică nu arată că ar fi vazut la stăpănii de atunci a moșiei Căzăneștilor niscaiva documenturi doveditoare de hotarăle împregiur pe întreagă moșie ačasta ca să fi avut luminare pe undi este hotarul drept prin mijlocul acestei moșii ce arată că au urmat numai după spusul oamenilor țarani proști ce liau adus despre o parte Neculai Bucium post. și despre altă parte Buzdugan și Roșca, cari și acei oameni unii spune întrun chip și alții întralt chip, și hotarnicii după spusul numai a marturilor ce au fost dus Buzdugan scriu că mijlocul Căzăneștilor ar fi în linia pe care au mersu la răsărit și peste apa Stavnicului pănă în zare despre apus, cum este însemnată la hartă; dar însuși această hotarnică de pe care să alăturiază copie în tălmacire suptu litera (a) este încurcată și fără nici un temeiu, căci datoria era acelor hotarnici a căuta

întâiu hotarăle împrejur pentru toată moşia Căzăneştii întriagă pe unde să disparte despre moşiile megieşite, şi la acea hotărătură sau căzut să fi fost de faţă din parte Drăguşenilor, stăpânul sau vechilul său cu scrisorile, şi după ce s'ar fi adiverit atunce prin vrednici dovezi hotarăle împrejur a toată moşie; apoi pute fără nici o greşală să de linie despărţitoare prin mijloc pe unde sar fi căzut drept, şi aşa ar pute ave ačastă hotarnică credinţa ei, iar precum scrie că au urmat numai pe spusul marturilor ce au fost dus Ioniţă Buzdugan, de către noi să liapăda din toată credinţa, şi nu putem întemeia hotărârea pe cuprinderea ei; însă dumnealor boerii iscăliţi prin răportul ce sau dat în pricina ačasta pun tot temeiul pe ačastă hotarnică, zicând că după dânsa sar fi urmat şi stapânire care acum n'ar pute lua nici o schimbare, arătând ca este în tocma urmatoriu şi zapisul din 7261 Mai 20, prin care pomenitul mai sus post. Neculai Bučum vinde de veci varului său Neculai Cogălniceanul a sa ocină şi moşie ce au avut de pe maicăsa Zmăragda fiica Milescului clucer anume Frenciucii pe apa Stavnicului în ţinutul Vasluiului, o silişte şi ğumătate cu toate cele ce sânt pe dânsele, cum scrie zapisul de pe care iaraşi să alătureaza copie în tălmăcire supt litera (C).

De cât pentru zapisul acesta de vânzare, de către noi se scoate afară din toată cercetare, pentru că acel vânzătoriu Neculai Bučum post. au scris cum au vrut, şi au fostu vândut cu moşie lui şi locul acel împresurat din moşie Drăguşani, mai scriind că pe moşie lui ar fi fostu câteva lucruri în semne fireşti, cari multe dintracele acum în cercetările de la starea locului nici ca cum nu sau găsit că ar fi fost pe acel loc. Iar hotarnica lui Mihalachi Patrău vornic de poartă şi Ioniţa Străzescul diiac pomenit sub litera (a), după care de

cătră dmlor boerii iscăliţi în raport să de voe jăcnicerului Buzdugan ca să stăpâniască cu giumătate ce din gios a Căzăneştilor pănă în linie însemnată pe harta după acea hotarnică, socotinţa noastră o aneriseşte precum sau scris mai sus, şi în loc de a să zice că ace linie ar fi în mijlocul moşiei Căzăneştilor de cătră noi sau cunoscut că linia aceia este cea adevărata margine din sus a Căzăneştilor care disparte Căzăneştii de moşia Drăguşanii a căminarului Răşcanu şi de Frenciucii stolnicesei; pentru că de au fost de la hotărătura aceia împresurată parte din Drăguşani numai după marturisirea oamenilor ce au dus atunci Ioniţă Buzdugan, 'i Sandul Roşca şi de sau urmat după acea împresurare şi stăpânire, tot nu să poate pierde fără dreptate acea parte împresurată din trupul Drăguşanilor numai cu cuvântul stăpânirei, căci după pravile şi după obiceiul pământului împresurare de hotar nare vreme hotărâtă, ce ori când să discopere parte împresurată este slobod totdeauna a o lua cel ce are dreptate. Iar pentru că moşia Drăguşanii trebue săşi ia întrupare sa precum au fost din vechiu, şi cum că să cade să să pogoare cu capătul din gios, până în linia socotită de acei hotarnici, mijloc Căzăneştilor după spusul marturilor lui Ioniţă Buzdugan, sînt îndestulă încredinţare nu cu zisuri din gura de la acel fel de oameni, fără deplină ştiinţă, cari totdeauna sânt supuse prepusului ci cu dovezi temelnice prin ducumenturi domneşti prin samne fireşti cari să află până astăzi în fiinţa lor nestrămutate despre o parte şi cu vechi stăpânire a celor după vremi moşinaşi de Drăguşani, cum să arată mai gios. 1) ispisocul pomenit din 7155 Ghenar 4 a domnului Vasile Voevod pe o a treia parte din moşia Drăguşanii parte din mijloc, arată că acolo este loc de prisacă, ce să numeşte prisaca lui Gherasim, locul acel de prisacă nui tă-

găduit nici de jicnicer Buzdugan că este acolo, undi să vedi însemnat la hartă, acest loc de prisacă unde să află după glăsuirea ispisocului pe parte din mijloc, este dovadă neclintită că întracel loc este mijlocu moșiei, și că de acolo să cadi să fie giumătate de moșie Drăgușanii în sus și giumătate de moșie Drăgușanii să fie în gios, cari și socotindusă după harta din margine ce din sus a Drăgușănilor din hotarul moșiei Scheia până la locul de prisacă, cum și de la locul de prisacă în gios până în linie de pe hartă, vine mijlocul moșii Drăgușănilor, unde este locul de prisacă. Acest semn vechiu nestrămutat este pre mare dovadă cum că linia însămnată pe hartă nui în mijlocul Căzăneștilor precum socotesc ceilalți boeri după hotarnica lui Pătrău vornic ce este cu adevărat margine ce din sus a Căzăneștilor și de la acea linie în sus nu mai este osăbit loc fără numai a moșiei Drăgușanilor. 2) Zapisul din 7152 a lui Grigore Țapul ot Scăntei și a altor niamuri și răzăși ai lui, care este întărit cu ispisocul domnului Gheorghie Ștefan Yod. din 7164 pentru vănzare pe a treia parte din moșie Drăgușanii parte din ğos, arată că acea parte sau numit a Căuceștilor și fiind că scrie că au văndut cu vatră de sat să vede că acei Căucești čau fost mai din vechi moșinași era și șăzători pe acel loc în parte din gios cu satu deosăbit a lor unde săliște veche este de față, care săliște însuși hotarnica pomenită din 7240 a lui Patrău vornic și a Străzăscului o însemniază, scriind la un loc că după mărturisire unui preotul Ioan sau pogorît cu linia hotarului din zare dealului la vale prin capul siliștei din ğos, care și aceasta este o mare dovadă, cum că ace seliște vechi este a Căuceștilor pe moșie Drăgușanilor, unde acolo mai în urmă au avut și postelnicul Bucium așăzare sa, însă pentru că au șezut el acolo nu să poate pune

temeiu că ar fi fost moșie lui, căci săliște era mai din vechiu cum o pomenește hotarnica. 3) Dovada mai este că unde ajung Frinciugii cu capatul din gios, în coastele Căzăneștilor acolo trebue să ste și capătul cel din gios a moșii Drăgușănilor în coastele Căzăneștilor, iar nu mai în sus, că nu poate să fie margine cea din sus a Căzăneștilor stricată, adică unde lovescu Frinciucii să fie mult mai în gios și unde lovescu Drăgușanii să fii mult în sus întrând în trupul Drăgușanilor cu o încunjurare de loc fără nici o asămănare că ar fi margine de moșie cum se vede la hartă.—4) Dovada este că stăpănire din vechi a Drăgușănilor la margine despre răsărit pe lăngă moșia Crăciuneștii mergu și acum pănă unde este hotarul vechiu colțul din sus Căzăneștilor despre Drăgușeni, pentru care măcar și jicnicerul Buzdugan când sau înfățișat al treile rănd la giudecată iar nu mai înainte au vrut să împotrivească pe căminar că numai de trei ani încoace sar fi întinsu pe acel loc del stăpănește, iar nu mai de demult; însă la aceasta dumnelui căminar au arătat la giudecată îndestule mărturii de la stare locului făcute din poroncă cu carte de blăstăm prin cercetare dregătorilor, și adiverite de protopopu ținutului, cu care au încredințat că din vechiu sau stăpănit locul acela de moșie Drăgușanii ce să numește acel loc fundul Țarincuței, tot de stăpânitorii după vreme a Drăgușănilor pănă în hotarul pomenit că este colțul din sus a Căzăneștilor despre Drăgușani, cum adiverează înștiințare ispravnicilor, și mărturiile marturilor, ce să triimet în tălmăcire supt litera V.—5) Cum că Căzăneștii începândusă din zare de la răsărit și mergănd spre părăul Stavnicului nu stau în Stavnic ce trec spre apus pănă în zare despre moșie Negreștii a dmsale vornic Neculai Hrisoverghie sânt dovezele aceste: adică din scrisorile moșiei Boțăștii ce este din gios de

Căzăneşti se adevereşte că margine din sus a Botăştilor să hotărăşte cu Căzăneştii, cum şi dlui vornic Neculai Hrisoverghie iarăşi au arătat că moşie Negreştii a dmsale despre răsărit să hotărăşte cu Căzăneştii după stăpânirea din veac.—6) Insuşi carte domnului Grigore Ghica Voevod, care întăreşte hotărătura lui Pătrău vornic şi a Străjescului iscăliţi în hotarnica din 7240 ĉau scriso jicniceriu Buzdugan spre îndreptare sa, este nepotrivită cu hotarnica, căci hotarnica arată bine însamnată pe hartă că este prin mijlocul moşiei Căzăneştilor, şi dmlor boerii iscăliţi în răport pun temeiu că ace linie desparte giumătate din gios a Căzăneştilor ce au fost a lui Ioniţă Buzdugan de către giumătate ce din sus a Căzăneştilor ce ar fi fost a lui Neculai Bucium post.; iar carte scrie că pentru multa gâlceava şi pâră ce au avut înainte numitului domn, Neculai Bucium post. stăpânul moşiei Frenciucii, cu Ioniţă Buzdugan i Sandul Roşca moşinaşii de Căzăneşti pentru despărţirea hotarului între aceste doao moşii, au rânduit pe acei iscăliţi în hotarnica pe linie însemnată pe harta, sînt despărţitoarei între Frenciuci şi între Căzăneşti, dar nu prin mjlocul Căzăneştilor, şi de vreme că carte domnească scrie că pâra între acei moşinaşi au fost pentru hotarul între Frinciuci şi între Căzăneşti, apoi hotarnica este cu totul greşită şi de însuşi carte aceasta de atunci anerisită că după cum din Stavnic spre apus sau despărţit capatul din gios a Frinciucilor despre Căzăneşti, aşa să cunoaşte că pe linie aceia din Stavnic spre răsarit sau despărţit de atunce capătul din gios a Drăguşenilor despre Căzăneşti şi împresurare ĉau făcut Bucium postelnicul de la acea linie în sus în locul Drăguşanilor, este împotriva cărţii domneşti. Aceste fiind dovezile din partea dmsale căminar Răşcanu fără nici o îndoială niam încredinţat că acea linie însemnata pe hartă, care

este hotar prin mijlocul Căzăneştilor, dispărţitoare despre moşia Drăguşenii şi tot locul de la acea linie în sus ce să dovedeşte că este împresurat din trupul Drăguşenilor şi supt nume de giumătate de Căzăneşti, să stăpâne cu ră credinţă de către Frinciuci; după dreptate să cuvine să şil ia dlui căminar în deplina stăpânire ca pe dreaptă moşie dmisale, iar Frenciucii săşi ia de la această linie în gios giumătate cea de sat de Căzăneşti.—7) Mai este carte din 7253 Iunie 17 a domnului Ioan Neculai Voevod, adică cu 13 ani în urma hotarnicei lui Pătrău şi a Străzăscului scriind numitul domn că sau jăluit stolnicul Vasăle Costache cel de atunce stăpân a Drăguşanilor cum că i să împresoară moşia despre Giurgeşti şi despre alte moşii şi porunceşte paharnicului Stefan Roset ce era atunce ispravnic de ţinutul Vasluiului ca să rânduiască să cerceteze şi să îndrepteze hotarăle despre alte moşii, iar unde sor împreuna Drăguşanii cu Frinciucii (ce să zice că ar fi fost Frenciucii moşie Sandului Sturza vel logofăt la acea vreme) poronceşte să nu hotărască până va trimete vel logofăt vichil cu scrisorile sale cum pre largu arată aceiaşi carte, de pe care să alăturează copie în tălmăcire subt titera (G) este şi răvaşul logofătului Sturza către cei ce au fost rânduiţi de paharnicul Stefan Roset, să hotărască cum că lau înştiinţat Neculai Bucium că vror (sic) să hotărască şi despre Frenciuci. şi le poronceşte să nu să atingă cu hotărăre până nu şa căuta scrisorile, scriind că nu le avea îndămână cum arată ravaşul de pe care iarăşi să alătureaza tălmăcire supt litrera (D).

Carte d-lui Ioan Neculai Voevod şi răvaşul logofătului Sturza adiveresc că Neculai Bucium stăpânul Frenciucilor neavând alt chip să nu iasă la ivală împresurare ce să făcură cu 13 ani înainte în moşie Drăguşănii după hotărâtura lui Pătrău

vornic, au supus moşia sa Frenciucii supt numile logofătului Sturza, prin care au putut opri atunci să să cerceteză care și aceste sînt destulă dovadă că moșia Drăgușănii este impresurată precum sau arătat mai sus. După toate dovezile câte sau însemnat mai sus este mare dovadă și însuși stare locului care nu lasă să fie ğumătate din gios a Căzăneştilor în sus până în linie însemnată pe hartă că dacă întrace linie sar mai da în sus loc pe atâta supt nume de giumătate ce din sus a Căzăneștilor, apoi pe despre răsărit de Stavnic tae Drăgușanii pe giumătate agiungând cu măsura lângă prisaca ce sau numit a lui Gherasim în mijlocul moșiei Drăgușanii, și trecând părăul Stavnicului spre apus cuprinde mai cu totul moșia Frinciucii rămăind pre puțin locu în numile Frenciucilor, și cu o întindere ca aceasta sar anerisi îndată atât carte pomenită a domnului Grigore Ghica Voevod, ce arată linia de pe hartă despărțitoare între Frenciuci și între Căzănești, după care să și stăpânesc Frinciucii, cât și zapisul pomenit de vânzare a lui Neculaiu Bucium postelnic, care arată pe Frenciuci siliște mare cu vaduri de moară ce sânt și acum de față, pe trupul moșii Frinciuci, cum să văd însămnările la hartă.

Inalt excelenței voastră, nefiinduți cu supărare a te osteni, și bine voind a cerceta cu amăruntul toate încungiurările acestii pricini te vei piroforisi îndestul, cu hotarnica lui Pătrău vornic și Străzăscul este cu totul asupritoare la cuvântul ce scrie cum că linia însămnată pe hartă ar fi prin mijlocul moșiei Căzăneștilor, iar din temeiul dovezilor însămnate mai sus din parte dmsale căminarului și din harta de stare locului vei cunoaște dreptate ce are ca să se pogoare cu stăpânire moșii Drăgușanilor la capătul din gios, până întrace linie însemnată pe hartă ce să dovedește cu adevărat că din Stavnic

spre răsărit desparte Drăguşenii de Căzăneşti, iar din Stavnic spre apus desparte Frenciucii de Căzăneşti. 1812 Iuli 20.

Costachi Ghica vel log., Costantin Balş vel log., Grigore Ghica vornic, Neculai Hrisoverghi vornic.

Sau posläduit şi este întocma cu răportul iscălit de boerii de mai sus.

Vasile Danu

Acta Aurel Răşcanu. Surete ms. XXV, 354.

XLI

7153 Oct. 4 (1644) Iaşi. Zapis de vînzare prin care Gr. Ţapul şi ai lui vînd lui Andoca şi jupânesei sale Măricuţei părţile lor din Drăguşani cu 60 lei.

Adecă eu Gligorie Ţapul şi cu verii mei Gavril şi Sora fičori (loc gol) scriem şi mărturisim înşine pre noi cu cestu zapis. al nostru. cum de bună voia noastră de nime nevoiţi nič asupriţi. am văndut a noastră direaptă ocină şi moşie. a patra parte din partea Căuceştilor. din sat din Draguşeani. toată partea moşului nostru Ţapului. din vatra satului şi din câmpu şi din pădure şi din fânaţ şi din vadu de moar. cei pre Stavnic. în ţinutul Vasluiului. ačastea ѡ am văndut dumisale ğupânului Andocăi. şi ğupăneasii dumsale Măricuţei. direptu şease zăci de lei bani gata. şi neau plătit dmnelor tot deplin aceşti bani ce mai sus scriem 60 de lei bani gata. întru mânule noastre denaintea dumisale Roşcăi vornicul. şi Costantin čogole şi Toderaşco Bărşan şi Bută vornicii de poartă. şi Apostol Comisul. şi Andreiu Răcoviţ postelnic. şi alţi boiari din curtea măriei sale domnu nostru. şi mai pre mare credinţă şau pus aceştı boiari toţi peceţile şi au iscălit cu

mănule lor. ca săi fie dumisale de credință. pănăş va face și alle direase domnești. și eu Dumitrașco Vlăge am scris să s ştie.

u Ias lt 7153 msța Oct. 4

az Dumitrașco vornic iscal, az Apostol comis, iscal, az Andrei postelnic iscal (l. p.)

Acta Aurel Rășcanu. Surete ms. XXVJ, 317.

XLII

7152 Oct. 4 (1643) Iași. Zapis de vînzare prin care Damian al Sofiicăi din Șurinești vinde lui Andoca și Măricuții părțile sale din Drăgușani pe Stavnic cu 30 lei; iar Bejan își vinde partea lui cu 10 lei.

† Adecă eu Damiian fičorul Soficăi din Șurineşti scriu și mărturisescu însumi pre mene cu čestu zapis a mieu cum eu de bună voѧ mѣ de nime nevoit nič asuprit am văndut amѣ dirѣptѧ očină și moșie dinna treѧ parte din sat din Drăgușѧni din partѣ Căučeștilor dintra patra parte ğumătate din partѧ lui Gheorghie če iaste pre Stavnic în ținutul Vasluiului cu parte din vadu de moar și cu tot vinitul;ačasta o am văndut dumisale ğupănului Andocăi și ğupănѧsei dumisale Măricuței derept treizăci de lei bani gata. Așijdere și noi Bejan fičorul lui Andronic din Frѣnčuči și Vasile fičorul Rusoi de bună voѧ noastră de nime nevoit nič asuprit am văndut a noastră dirѣpta očină și moșie če să va alѣge parte părinți noastri dintracela sat ce mai sus scriem cu tot vinitul iarăși dumisale ğupănului Adocăi (sic) și ğupanѣsei dumisale Măricuței dreptu zѣce lei bani gata și neau plătit dumnealui acești bani toți deplin căți mai sus scriem 40 de lei bani gata într̆u mănule noastre. dinnaintea dumisale Roșcăi vornicul și Costantin čogole și Toderașco și Brăsan și Buta vornici de

poartă și Apostol comisul și Andreiu Răcoviț postelnic şi alţi boiari din curtea mării sale lui Vodă, şi mai pre mare credință șau pus acești boiari toți pecețile și au iscălit. și eu Dumitraşco Vlăgea am scris să s ştie. u Ias lt. 7153 msţa Oct. 4

az Dumitraşco Roşca vornic iscal, az Andrei postelnic iscal (l. p.), az Apostol comis iscal.

Acta Aurel Răşcănu. Surete ms. XX, 322.

XLIII

7157 April 10 (1649) Iași. Zap's de vînzare prin care Istratie și ai lui vînd lui Andoca cu 7½ lei părțile sale din Drăgușeni.

Adecă eu Istratie ot Frenčuci. și Ѡlentie de acolo. şi Gligorie. și cu fămeia mea Chelsie ot Frenčuci. scrim și mărturisim. cu cest zapis al nostru. de nimene nevoiți nice asupriți. ce de bună voe noastră am văndut a noastră direaptă ocină și moşie din sat din Drăguşani. din Căucești dumisale giupănului Andocăi dreptu șeptѣ lei şi giumătate. care ocenă este în ținutul (зинѸтѸл) Vasluiului pre apa Stavnicului. și neau dat banii toți deplin la mănele noastre. și iam văndut cu t(ot) vinitul căt să va alege parte nostră. ca săi fie dumisale moşie în veci. şi pentru credință niam pus degetele și în tocmala noastră au fost Apostol sulgeariul ot Căzănești i Cligorie Хєгѧ ot Căpotești şi Vascan ot Frenčuci. și mulți oameni buni ca să să știe.

u Ias lt 7157 msța Ap. 10

3 puneri de degete.

Acta Aurel Râşcanu. Surete ms. XXVI, 319.

După 5 ani sora lui Istratie Hrib, Maria, cum și hiastrul lui Istratie își vor vinde și ei partea lor din Drăgușani tot pitarului Andocăi.

XLIV

7162 April 20 (1654) fără loc. Zapis de vînzare prin care Mariia Hrib vinde pitarului Andoca și Maricuței partea ei din Drăgușani cu 10 lei.

Adecă eu Mariia sora lui Istratie Hrib de sat de Drăgușeani și Dumitrașco Rusul hiiastrul lui Istratie. scriem și mărturisim cu cestu zapisu al nostru de nimerelea siliți nici asupriți, ce de bună voia noastră am văndut a noastră dreaptă ocină și moșie și cumpărătură în sat în Drăgușeani. din paartea Căuceștilor. caarea iaste în țănutul Vasluiului pre apa Stavnicului. cu paartia Петричѣнлкзи. ačastam văndut dumisaale Andocăi biv pitar. dreptu zeaci lei bătuți. caare iaste moșie din paartea Caucii. aceaia am văndut dumisaale pitarului din țarină și din fănaț și cu tot vinitul și în tocmala noastră au fostu dumnialui Apostol sulgiariul și Cerkez de acolo. și Simion Făram(ă). de Cračunești și Ștefan Perșea de Mogoșaști. și alți oameni buni de prin pregur și pre mai maare credință pusau și pecețile ca să fie dumisaale driaptă ocină și cumpărătura în veaci. și eu Costantin diiac am scris să s știe.

It 7162 msța Ap. 20 dni

2 puneri de deget. O pecete, Cerkizu iscal (l. p.) Stefan iscal (l. p.)

Acta Aurel Râșcanu. Surete ms. XXVI, 318.

XLV

7164 Iunie 10 (1658) fără loc. Zapis de vînzare prin care obștea răzeșilor pe partea din Căucești vînd lui Andoca pitarului și Măricuței cu 192 lei părțile lor din Drăgușeni, patru bătrâni a câte 40 lei bătrînul.

† Adecă eu Gligorie Țapul ot Scăntѣe și Gavril și Sava și sora noastră Mărica ot Petrești și

Damian Şurinescul ot Scănt'ke şi Alexa ot Spin'kni şi Vasilie şi Dumitru şi Gavril čulei şi Ursul ot Scănt'ke şi Ghiorghi snă (сн҃ъ) Vasilie Drăguşanului şi Gligorie ot Scănt'ke şi Costantin zăt Căpracei ot Coţăşti şi Vasilie сн҃ъ Rusoe şi Bejan сн҃ъ Andronik şi Vasilie Beşan(ă) şi Mihail ot Fr'knču4 şi Istratie şi Olentie şi Gligorie Butiian ot Fr'knčuč şi Onaşco şi Costantin сн҃ъ Pascalii ot Dumeşti şi Sohica fata Drăguşanului şi Onaşco сн҃ъ Antonii şi Onaşco zăt Capč'k ot Scănt'ke şi Ionaşco сн҃ъ Bozăianului şi Vlasie zăt Fokăi ot Scănt'ke scriem şi mărturisim cu ačasta scrisoare a noastră denimerile (дєньмєрьлє) ne nevoit niči asuprit če de ano(astră) (анѡ sic) voe bună am vandut a noastră dr'kptă očină şi moşie a zeč paarte (паартє) din sat din Drăguş'kni paartѧ (паартѧ) din ğos caar'k (каар'k) să kiamă part'k Kăučeştilor în (цн) ţanutul Vasluiului pre apa Stavnicului si întiaiasta očină simtu (сьмтꙋ) patru bătrani şi am tocmit cu dumialui cu Ando·a de bătran căte patru zăč de lei aiasta am văndut dumisaali Andocăi şi gupănasăi dumisale Măricuţăi şi n'ku dat banii toţ deplin la măna noastră şi peste tocmaala (токмаала) noastră če n'km tocmit n'ku mai dat căte opt lei de bătrani ca de să vă afla čineva deruda noastră sau de răz'kşi noştri ca să naibă трабъ cu dumialui če săş într'kbe cu noi că noi n'km văndut toată paart'k noastră din hotaar (хѡтаар) în hotar şi toată moşiѧ cu tot vinitul şi în tocmala noastră au fostu popa (pa) Simion din Mogoşăşti şi popa Vasilie din Petreşti şi popa Onăşiţă din Negreşti şi Gligorie Хѧгѧ ot Kăpoteşti şi Simion şi Istratie ot Fr'kčuč şi čerkej şi Apostol ot Draguşăşti şi mulţi oameni buni să s ştie.

влт ҂зр҃ѯв юніє і҃

† попа Vasilie, † popa Simion, † Ghiligori, † popa Onăşiţă, 13 peceţi.

Acta Aurel Răşcanu. Surete ms. XXVI, 321.

După 20 de zile Vodă Gh. Stefan întăreşte vînzarea aceasta pe credinţa zapisului adus (v. pag. 41).

Vînzătorii sînt 27 de răzeşi, cari aveau 4 bătrîni în Căuceşti, partea din jos a Drăguşenilor, numită aşa după *Căucea*. Din toţi acei 27 răzeşi foarte puţini stăteau cu locuinţa în Drăguşeni, căci fiecare arată şi satul unde trăia. In Scânteia trăiau 6: Grigore Ţapul, Damian Şurinescul, Ursul, Gligorie, Ionaşco ginerile Capcei, Vlasie ginerile Focăi; în Frenciugi trăiau: Mihăilă, Gligorie Bătiianu; ceilalţi trăiau prin Boţăşti, Petreşti, Dumeşti etc. Din cauza eşirei cu traiul din sat de pe ogorul lor, cei 27 de răzeşi din Căuceşti îşi vînd toţi bătrînii lor către Andoca, începînd de la 1642 şi până la 1651.

XLVI

7165 Ghenar 20 (1657) Iaşi. Zapis de vînzare prin care ficiorii Nastasiei Pălicăşoae vînd cu 25 lei lui Andoca pitar părţile lor din Drăguşani şi Căuceşti.

Adecă eu Pătrăşcan, şi fratemeu Ştefan şi Gligorie Bučumaş şi Costantin şi Vasilie. fečorii Nastasii Palicăşoe. scriem şi mărturisim cu cestu zapis al nostru. de nime nevoiţi nice asupriţi ce d'ѣ a noastră bună voe am vândut a noastră direaptă ocină şi moşie. din sat din Drăguşani din partea din ğos. în partea Căuceştilor. ce iastѣ în ţinutul Vasluiului pre apa Stavnicului partѣ a părinţilor noştri. aşijdirilea am vândut un loc de prisacă co poeniţe ce iaste lângă dânsa. ce să chiamă prisaca ii Palicăşoe (.ѧи Пѫликѫшоє). Ačasta am vândut dumisale ğupânului Andocăi pitarului drept 25 lei bani gata. ca să fie dumisale şi fečorilor lui ocină şi moşie în veaci. cu tot venitul. iară în tocmala noastră au fostu Roşca vornicul şi Gligoraşco Berea căpitanul de Dărăbani şi Simion Fărâmă de Cračuneşti şi alţi oameni buni şi bătrâni şi neam pus deagetele. şi boiarii au iscălit să s ştie.

pis u Ias lt. 7165 Ghen. 20

Patru puneri de degete, Simion Fărâmă.

Acta Aurel Răşcanu. Surete ms. XXVI, 118.

XLVII

7165 Ghenar 20 (*1657*) *Iaşi.* Zapis de vînzare prin care Pătrăşcan şi alţi fraţi ai lui, ficiorii Nastasii Pălicăşoae vînd Andocăi pitarului cu 25 lei părţile lor din Drăguşeni.

Adecă noi Pătrăşcan şi frateniiu Stefan şi Gligorie Bučumaş. şi Costantin şi Vasilie fičorii Nastii Pălicăşoe. scriem şi mărturisim cu cestu zapis al nostru de nimerelea nenevoiţi. nici asupriţi. ce de a noastră bună voe. am văndut a noastră driaptă ocină şi moşie din sat din Draguşeani. din partia din ǧos. din partia Căuceştilor. ce iaste în ţănutul Vasluiului. pre apa Stavnicului. ačasta o am văndut dumisale ǧupănului Andocăi biv pitar. dreptu doawzăci şi cinci de lei bani gata. ca să fie dumisaale ocină şi moşie şi fičorilor dumisaale în veaci. deci ača parte ce sau văndut din ţarină şi din fănaţ. şi din cămpu şi din pădure şi din vatra satului şi din pomeţi. şi din tot vinitul cat au fost partia părinţilor noştri. iar în tocmala noastră au fost Roşca vornicul fičorul vornicului Roşcăi celui bătrân. şi Radul biv pitar al doilia. şi Gligoraşco Mirea căpitan za Dărăbani. şi Simion Făram(ă) şi mulţi oameni buni şi pentru mai mare credinţă pusuniam şi diagetele şi boiarii au iscălit să s ştie. Şi eu Costantin diiac ot pitărie am scris.

pis u Ias lt. 7165 Ghen. 20

* * * * az Dumitraşco Roşca vornic iscal, az Radul biv pitar iscal, Simion Fărămă, az Gligoraşco Mirea căpitan iscal.

Acta Aurel Răşcanu. Surete ms. XXVI, 320.

Vedem 2 redacţiuni ale aceluiaşi zapis, în care şi vînzătorii şi preţul e acelaşi, numai marturii diferă, cum şi scriitorul. Se vede că de la redacţiunea întăia nu s'a putut înţelege asupra preţului faţă cu câte se vănduse, ce oarece pentru 25 lei vînduse întâiu şi prisaca *ii Pălicăşoae*, care e scoasă din zapisul al doilea.

XLVIII

7165 August 20 (1657) Iași. Zapis de mărturie de la ficiorii lui Andronic din Frenciugi, cum că vânzarea ce a făcut Bejan către pitarul Andoca în Căucești e cu știrea lor.

Adecă eu Bejan și cu fratemeu Ionașco și sora noastră Iliana și cu fratele nostru Gavril. fičorii lui Andronic din Frenčuci. scriem și mărturisim cu častă scrisoare a noastră. cum de o ocină din Căucești. ce au văndut fratele nostru Bejan pitarului Andocăi au vândut cu știrea noastră tuturora. și în că(m)pu șin poiană. și cu tot venitul. săi hie dumisale moșie în veci. ce să va alege. parte părinților noștri. pentru căce să nu mai avăm trabă cu dumnealui nice alte cuvinte cu noi că niam tocmit de bună voe noastră în tocmală au fost wmeni Gligorașco Mera căpitanul și Roșca vornicul de poartă și Sămion Fărămă și mulți oameni buni. și nam pus și pecețile.

u Ias lt. 7165 Ag. 20.

az Gligorașco Mera căpitan, Simion Fărămă (l. p.), Ghiorghiță Rango ot Frănčuci.

Acta Aurel Râșcanu. Surele ms. XXVI, 116.

XLIX

7166 Oct 1 (1657) fără loc. Zapis de danie prin care Ionașco feciorul lui Andronic Picioraga dă partea sa din Frenciugi și din Căucești marelui visternic Solomon Bărlădeanul.

† Adecă eu Ionașco fičorul lui Andronic Pičorag din Frѧnčuci. scriu și mărturiseascu cu cestu zapis al miu. de nimerelea nesilit. nici asuprit. ce de a mea bună voe am dat și am dăruit a mea dreaptă ocină și moșie. cată să va aliagѣ paar(te) mia din sat din Фрѧнчучи. și o parte de ocină. ce o au văndut fratemiu Bejan din Căucești Andocăi pita-

rului. încă să aibă a ține aĭča la Frѧnciuci. pentru aĭča paarte de acolo. aĭčѧstia părți de ocină am dat. dumisale vistiarnicului celui maare lui Solomon ca să fie dumnisale moșie dreaptă. și moșneani în locul meu. pentru căci dumialui mau scutit și mam plătit de căteva dăjdii. și de alte nevoi pentru aceaia iam făcut dumisaale acestu zapis să fie de credință la măna dumisaale. și mărturie este Necolae Răcoviț postelnicul și Mirea căpitanul și Andoca biv pitar si alți boiari mulți din curte. și eu Costantin diiacul am scris să s știe.

It. 7166 msța Oct. 1

az Nicolai Răcoviț post. iscal, Andoca biv pitar iscal.

Acta Aurel Rășcanu. Surete ms. XXVI, 117.

— Abia în 20 August, Ionașco adiverise prin zapisul dat mai sus alăturea cu frații săi Gavril, Ileana și Bejan că cu știrea lor a fost făcută vînzarea fratelui lor Bejan către Andoca pitarul, ca acum după 40 zile să vină Ionașco și să facă schimb, dând lui Andoca altă parte a sa din Frenciugi, iar partea sa din Căucești o dăruește visternicului Solomon Bârlădeanul. 1 Oct. 7166 și 20 August 7165 vin în același an 1657, întru cât anul nou în era veche se începea la 1 Septembre, nu la 1 Ianuarie.

L

7176 August 1 (1668) fără loc. Scrisoarea lui Andoca cluceriul prin care arată zestrele ce a dat fetei sale Sanda, între care și satul Drăgușanii la Vaslui, la căsătoria ei cu Neculai pitarul.

Адекъ ѥȣ Андока клȣчърȣл. скриȣ ши мъртȣрисъскȣ | кȣм къндȣ ам късъторитȣ пре фата ме пре Санда | ꙇам дат дън агониситъ чам авȣтȣ ѥȣ ѥи зестре | че а фостȣ трибȣитȣ де тоате кȣм съ каде ȣни фе | ти ши че трибȣиесте де тоате дън хаине дън ѡ | доре дън витъ каи бои вачъ ши стȣпи ѥпе де тоа | те кȣм съ каде ши ꙇам дат ши ȣн сат анȣмъ | Дръгȣшъни ла

Ѣаслꙋю кꙋ касъ бꙋне кꙋ дѡ хълес | те ши кꙋ бъсърика ши кꙋ мора ꙟн Ставникꙋ ши | кꙋ ѡ бꙋката дън Шъндрести. ꙋндъ стаꙋ касъле пъ | на Ставникꙋ ꙟчъсте тоате ам дат фътии мълъ Сан | ди ши пънтрꙋ кръдинча ам фъкꙋтꙋ ачъста скри | соре съи хие ла мъна иеи ши ам скрис сингꙋр кꙋ мъна ме | ши съ наиба нимѐ ничо трабa кꙋ датꙋл миеꙋ къ | неꙋ лъм агонититꙋ ши ам дат кꙋи че миаꙋ фостꙋ | воиа ши ам скрис сънгꙋр ши ам искълит съ съ кръѕа. лагꙋстꙋ ї ҂зроѕ

Андока фтор клꙋчер

Acta Aurel Râșcanu. Surete ms. XXVI, 119.
Am dat textul cu slove chirilice, întru cât e un autograf a lui Andoca cluceriul și scrisul său arată o slabă cultură la acest răzeș boerit de la Vaslui. El era cepeleag (трибꙋнесте, Шъндрести).

LI

7227 Noem. 28 (1718) Iași, Cartea de judecată a marilor boeri prin care se judecă pricina între Ilie Abagerul și Maria Mileasca pentru satul Frenciugi. hotărând ca să se vînză satul Milești pentru Frenciugi cătră D. Racoviță hatmanul.

Се оубо ми Ghedeon Arhiepiscop i Mitropolit Sučavskii. Ilie Catargiul vel logofăt. i Darie Donici vel vornic de țara de ğos. i Gavril Miclescul vel vornic de țara de sus. i Dumitru Macri vel ban. i Costantin Ruset vel paharnic. i Costantin Costachi vel visternic. i Iordachi Cantacuzino vel comis. i Gavril Costachi vel stolnic. i Sandul Sturza vel cluciar. i Apostol Leca sardar. facem știre prѣcum au venit înaintea noastră de au jăluit Ilie Abagerul den Iași. pe Maranda fata lui Stefan Milescu. čau fost sărdar zicăndu că viind Marica ğupăneasa lui Stefan Milescul. din țara Căzăcească. înma (ꙟнма) Marandei și cu ginerele ei. anume Toader Șlahta și

cu fiiu al său Frangole, și făcând multă zăbav aice-
la târgu la Iași. au luat negoțu și bani gata Mi-
leasca de la Ilie Abăgerul. și o dată și dă dawri.
și de multe ori. pără sau plinit soma ca de 250
de lei. și mărgându la socoteală. Ilie Abageariul
șau cerut banii săi dea cu cât iau rămas datoare
iar ia ne având bani să o plătiască. sau dat toate
zapisăle de moșie. čau fost a satului Frenciucii de
la ținutul Vasluiulu. pentru ača datorie să ție satul
sau săl vânză. săș ia banii. dară Ilie Abagearul
fiind om strein și cu dughian cu meșterșugul lui.
nau putut să ție el satul Frenciucii. ce lau scos la
vânzare. și lau dat pentru acei bani. dumisale lui
Ion Palade vel spatar, și socotind și dumnelui că i
să mai cade dumisale fiind pemintean. să ia satul
de cât Ilie Abagiariul fiind om strein. și au scos
dumnelui bani gata de iau dat lui Ilie prețul ce iaste
scris mai sus. acum viind Maranda fata lui Stefan
Milescul și eșind la luminat divanul mării sale lui
Vod. în câteva rânduri și cu buni marturi ce șau
adus denainte mării sale lui Vodă și denaintea
noastră. cu ğudecata țărăi (цръи) sau luat satul
Frenciucii. că au fost a ei dat de tatăsău. Stefan Mi-
lescul. din drepte moșiile lui čau avut de la părin-
tile lui Postolachi spătarul. și cându sau logodit cu
Bučum postelnicul. atunci i lau dat tatăsău. și după
ce sau măritat lau stăpânit Bučum postelnicul a-
cel sat Frenciucii. și au avut mori gata și de a-
zeace tot el au luat și nu i sau căzut mănesa Mi-
leascăi săi ia satul care i lau fost dat tatăsău. mă-
carъ că iau fost maică. ce noi după leagea țarăi
așia am socotit cu toții să fie volnic Ilie Abagiariul
să ia satul Mileștii săl scoată la vânzare. săși ia
banii și să plătiască el banii spatarului Paladi. dece
fiind răzăș mai aproape de sat de Milești dmnelui
Dumitrașco Răcoviț hatmanul și fiind acel sat des-
pre neamul dumisale hatmanului despre partea Ca—

?hăneaştilor nau putut încăpea săl ia alţii acel sat. ceau scos dumnealui bani gata şi au dat odată. denainte noastră 250 de lei. şi au primit dmlui să ţie acel sat can chip de zălog. de astăzi Noembrie 28 de zile pân la Paşti. şi dei va da ni va trimete Mileasca banii pără la zi. săş ia moşia. şi dmlui săş ia banii fără nici o dobândă iară de nu i sor da banii dumsale hatmanului până la zi. să fie volnic dmlui aş face drease domneşti. şi a stăpâni tot satul cu tot vinitul. şi nime să nu fie volnic al scoate căci dmlui cu ğudecata trăi. lau luat şi cu bani gata ceau dat şi pentru credinţă noi toţi nam iscălit. aceasta scriem.

u Ias vlt 7226 Noem. 28 dni

Ghedeon Mitropolit Moldovlahiei, Ilie Catargiul vel logft, Darie Donici vel comis, Gavril Milescul vel vornic, Dumitraşco Macri vel ban, Sandul Sturza vel cluciar, Costandin Ruset vel pah. Costandin Costachi vel pitariu, Gavril Costachi vel stolnic iscal, Iordachi Cantacuzino vel comis, Vasile Popa uricar am scris.

Hârtie coală mare. Acad. Rom. LXXXIX, 85. Surete ms. XXVI, 85.

Abia după trei ani M. Racoviţă Vodă întăreşte judecata marilor boeri, îi dă titlul de proprietate lui D. Racovţă asupra satului Mileştii de la Vaslui, de oarece Mileasa n'a mai răscumpărat moşia doi ani peste vadea.

LII

7229 Dec. 28 (1720) Iaşi. Mihai Vodă Racoviţă judecă pricina între Ilie Abageriul şi Maria Mileasca pentru 250 lei, dând câştig ca hatmanul D. Racoviţă să ţie satul Mileştii pentru Frenciugi.

Iw Mihai Răcoviţ Voevod. bjieiu mlstiiu gospodarь zemli Moldavscoi. adecă au venit denainte noastră. şi denainte alor noştri moldoveneşti boieri a mari şi a mici. cinstit şi credinčos boiarinul nos-

tru dmealui Dumitrașco Răcoviț hatman. și neau arătat o mărturiꙗ de ğudѣcată de la sfinția sa părintele chir Ghedeon Arhiepiscop și Mitropolitul Sucevei. și de la dmnelor boiarii cei mari. scriindu și adeverindu întracia mărturie precum au vinit înaintea dumlorsale. Ilie Abăgearul. dѣau jăluit pe Maranda fata lui Stefan Milescul. čau fost sărdar. zicăndu că venind Maria ğupăneasa lui Stefan Milescul. din țra căzăcească. *îma* (.ꙟма) Mărandei. și cu ginerile ei. anume Toader Șliahta și cu fiiu său Frangoali. și făcănd multă zăbavă în Iași. au luat negoț. și bani gata Mileasca. de la Ilie Abăgeariul. încăteva rănduri. păn sau plinit soma la 250 lei. și mărgănd la socoteală Ilie Abăgearul sau cerșut banii de la Miliasca. cu căt i sau făcut datoare. iară ia neavăndu bani să s plătească. iau dat toate zapisăli de moșiꙗ carili au fostu a satului Frenciucii. de la ținutul Vasluiului. ca să ție Ilie Abăgeariul acel sat pentru acea datoriia sau săl vănză săș ia banii. deci Ilie Abăgearul fiindu om strein. și cu dughiana cu meșterșugul lui nau putut să ție el satul Frenciucii. ce lau scos la vănzare. și lau dat pentru acei bani. de lau fostu văndut. dmsale lui Ion Paladie biv vel spatar. socotindusă că i să mai cade dumisale spatarului lui Ion Paladi să ia acel sat fiind pemintian. de căt Ilie Abagiarul fiind om strein. și au scos dumealui spatar. și bani gata de au dat lui Ilie Abagearul prețul. ce iaste scris mai sus. După ačastă vănzare a satului. au vinit și Maranda fata Milescului. și au eșit la divanul domniei meale cu jalobă în căteva rănduri. și sau adus și marturi de credință. și cu ğudѣçata țarăi noastrѣ i sau dat satul Frenciucii. ce au fost drept a ei. dat de tatăsău Stefan Milescul din direpte moșiile lui. čau avut el de la părintꙗle său de la Postolachi spatarul. căci așia sau adeverit. căndu sau logodit Maranda cu Bučum post. atunci i lau

dat tatăsău de zăstrѣ și după čѧ sau căsătorit. Iau stăpănit tot Bucium post. acel sat Frѣnciucii și au avut și mori gata. și de a zeace. tot el au dat. și nu i sau căzut mănisa Miliascăi. săi ia satul. măcar că iau fostu maică. căci i lau fostu dat tatăsău din očnele lui iar nu dintre a mănesa. și după lѣge țărăi. am socotit cu tot statul nostru. și am ğudecat. să fie volnic Ilie Abăgearul să ia satul Milѣștii pentru Frenciuci. săl scoată la vănzare săș ia banii. și să plătească el banii dumsale spatarului Paladie. pentru căci satul Frѣnciucii au lipsit din măna lui. Deci scoțăndusă la vănzaria și fiind răziaș mai aproape de sat de Mileaști. dumnealui cinstit și credincios. boiarinul nostru. Dumitrașco Răcoviț hatmanul să ia satul Mileaștii au fost despre neamul dumsale hatmanului despre parte Cehăneștilor nau putut încăpea alții săl cumpere. acel sat și au scos dmnealui hatmanul Racoviță bani gata 250 lei. și au dat acei bani. la măna lui Ilie Abăgeariului. denainte a tot sfatul nostru. și au priimit. acel sat săl ție dmlui can chip de zălog. însă i sau pus și zi. pecum iaste legat la mărturia de ğudѣcată. a dumilorsale boiarilor celor mari. dei va triimete Mileasca acei bani păn la zi. ia să țină moșia. și dumealui hatmanul a ținia săș priimască banii. fără de nici o dobăndă. iară de nu i sor da banii la zi să fie volnic dumealui hatmanul a ținea satul în veaci. și nimѣ să nu fie volnic al mai scoate. și săș facă și dreasă pre acel sat. deci acmu trecănd peste zi. și peste ğudѣcata dumilorsale boiarilor celor mari. doi ani și dumneaei Mileasca nau mai trimis banii dumsale hatmanului. acei 250 lei. deci acmu eșindu dumealui hatmanul și înaintea domniei meale. și a tot sfatul nostru. și arătănd acea mărturie de ğudecată de la sfinția sa părintele Mitropolitul. și de la toți boiarii cei mari. și jeluindu pe cum au trecut doi ani peste

zi. şi Mileasca nu iau mai trimis bani. am socotit şi domnia mea de iznoavă împreună cu tot sfatul nostru. şi cu toată îndireptăciuni. am dat şi am întărit dumsale de mai sus numitului boiarinului nostru lui Dumitraşco Răcoviţ hatmanul pre acel sat. pre Mileaşti de la ţinutul Vasluiului. ca săi fie şi de la domnia mea direaptă ocină şi moşie. şi cumpărătură. şi uric dintaritura. cu tot hotarul. şi cu tot venitul. stătător în veaci. lui şi feciorilor. şi nepoţilor lui şi altul să nu s amestace.

u Ias vlto 7229 Dec. 28

Iω Mihail Răcoviţă Voevoda

тр҃ѣтаго гсдства, Axinte uricar

Hârtie, coală mare. Acad. Rom. LXXXIX, 86. Vezi Surete ms. XXVI. 81.

— *Procesul.* Ilie Abagerul împrumutase Mariei jupâneasa lui Stefan Milescul sărdariului 250 lei, căci venind din ţara Căzăcească în Iaşi cu fiică-sa Maranda, cu gineresău Toader Şliahta şi cu nepotu-său Frangole şi neavând destui bani. au fost siliţi să se împrumute. Trecând vremea, Maria Mileasca sărdăreasa n'a putut plăti banii, iar Ilie Abageriul avînd amanetate la el zapisele Frenciugilor sat din Vaslui, vinde satul Frenciugii lui Ion Paladi biv vel spatar. Intre motivele vînzării, ispisocul aduce următoarele: «socotindu-să că i să mai cade dumisale spatarului lui Ion Paladi să ia acel sat fiind pămîntean de cât Ilie Abageriul fiind om străin "

Fiind vînzare prin zălog şi Frenciugii fiind moşie boerească, Ioan Paladi a intrat stăpân în Frenciugi avînd protimisis nu ca rudă, ci ca pământean, faţă de un străin, principiu care trebue reţinut intru cât are fiinţă încă din suta a XVII-a cătră sfârşit.

Dar cu tot dreptul lui Ion Paladi ca boer pământean, protimisirea lui căzu faţă de dreptul rudelor; şi atunci se rădică cu drepturi de rudenie însăşi fiica Marii Mileasca serdăreasa, anume Maranda Şlahtă. Ea se prezintă la divan şi arată că moşia Frenciugii îi fu dată ei zestre de către tatăl ei Stefan Milescu sărdar ca din averea lui părinţască, de pe tatăl său Postolachi Milescul spatarul, iar nu din partea zestrei măne-sa a Măricăi, şi că dar rău şi

fără cale a zălogit moşia Frenciugii şi a înstrăinat'o la Ilie Abageriul, iar de la acesta la Ion Paladi spatarul, şi zice cartea de judecată: «sau adeverit când au logodit Măranda cu Bucium postelnicul, acel sat Frenciucii... şi nu i s'au căzut mănesa Mileascăi săi ia satul, măcar că iau fost maică, căci i lau fost dat tatăsău din ocinele lui, iar nu dintru a mânesa şi după legea ţărăi am socotit..'»

Mihai Vodă judecă că rău s'a vândut satul Frenciugii, căci Ilie Abageriul nu era în drept să vînză satul Frenciugii fiind avere de pe Stefan Milescu, şi rău s'a zălogit de femeia lui şi s'a lipsit pe Maranda, fata lui Ste an Milescul, de averea de pe tată. Dar nici Ilie Abagerul nu poate rămâne păgubaş de parale, şi atunci a dispus ca să se vînză satul Mileştii, moşie despre mamă, şi vînzîndu-l l'a cumpărat hatm. D. Racoviţă, frate cu Mihai Vodă Racoviţă, fiind rudă mai aproape, «despre partea Cehănească;» şi aşa s'a limpezit lucru, ţinându-se samă de toate protimisirile şi nepăgubind pe nimeni.

LIII

7235 Mai 20 (1727). Zapis de vînzare prin care Maria Ursachi stolniceasa vinde lui T. Răşcanu vel căpitan din jumătate de Cuzlău a treia parte.

Adecă eu Maria stolniceasa răpoosatului. Dumitraşco Ursachi stolnic, împreună cu fiiu meu Vasile am vândut dumisale lui Toader Răşcan vel căpitan den giumătate de sat de Cuzlău. a tria parte. care moşie miau fostu de la socrumeu Gheorghe Ursachi vist. iară socrumeu lui Ursachi. iau fost cumpărătură de la Costaşco Badiul de Rădăuţi acea a trie parte am vănduto drept... care bani iam dat la datorie păiinţască a soţumeu. a lui Dumitraşco Ursachi stolnic şi măcaru că sau fost pus în izvodul lui Costantin Pătrău. dară acel izvod să nu să ţie în samă. ce săşi ia din alte moşii. 7235 Mai 20.

Hârtie filă. Acta Aurel Răşcanu. Surete ms. XXVI, 95

LIV

7239 Noembre 12 (1730) Iaşi. Grigore Ghica Vodă întăreşte lui C. Costachi hatmanul stăpânire asupra satului Drăguşeni de la Vaslui povestind împrejurările prin cari acest sat a venit în stăpânirea sa.

Io Grigore Ghica Voevod божію млстїю гспдрь земли молдавской. Adecă au vinit inainte domnii mѣle şi denainte a tuturor a lor noştri moldoveneşti boѧri a mari şi a mici. cinstit şi credinčos boѧriul nostru dumlui Costantin Costache hatmanul şi niau arătat un ispisoc de la domniѧ sa Mihai Vod. din văletu 7227 Mai ⱺ 21. scriind ⱺtracel ispisoc cum au vinit ⱺnainte divanului domnii sale дvмналvи Costantin Costachi hatmanul şi Adam Luca biv vel sulğariu şi au făcut mare jalobă asupra lui Antiohie căpitanu fičorul lui Neculai biv sluger. zicănd dumnalor cum ⱺtra doaoa domniѧ a domnii sale cumpărănd desetina la Tecuči de la Cochi vechi şi apoi Antiohie căpitanul au cumpărato de la dumnalor ⱺpreună cu alte soţii Şerbul şi Gavrilaş arătănd şi zapîs de la măna lor ⱺsă trebuind bani ⱺgrabă pentru slujbă aşa liau fostu tocmala dumnalor să afle bani de la turči cu dobăndѫ săi de pentru slujbă şi Atiohie (sic) cu soţiele lui să plătiască la turči din slujbă cu dobăndѫ чар хи. şi fiind sirguială de bani au luat dumnalor doao pungi de bani de la Mehmetъ Jazagi din Focşeni şi de la Calafatъ de au dat la cămară şi pe urmă Antiohie căpitanul au datъ o samă de bani la turči iară cu 386 ug. 12 pot(ronici) au rămas nedaţi la turči măncѫd Antiohie acei bani precum şi soţiѧle lui au arătatъ ačeşti bani asupra lui cu 70 ug. čau facut desetina stupilor lui şi a mѫnesa şi nestѫnd la socotială Antiohie căpitanul au apucat turčii pe dumnalor fiind zapisul dumilorsale la turči şi au plătilъ dumnalor ačeşti bani toţi cu dobăndă apucѫnd dumnalor pe Antiohie lau fostu pus

şi la oprealъ cu poronca domniascѫ. pentru istovul slujbii. ce viind maica dumisale Sanda clučeroae au fъcut zapis la dumnialor cum sъ istovască fiiul sъu Antiohie toţi banii slujbii пѣкѵм scriѧ zapisul lui cel de cumpъrъtoarѣ slujbii. iară neistovind Antiohie toţi banii sъ fie platneč ԅpreunъ cu ğinerisъu Neculai clučeriul. Deči Antiohie nau mai datъ ačѣi bani niči la socotialъ nau vinitъ sъ ste cъtъva vrѣmѧ. ԅblъnd cu cъteva feliuri de meşterşuguri. fiind vremile turburate din zi ԅ zi delungъndusъ vrѣmѧ pъnъ au stъtut la ğudecatѫ la al triile domniѧ a domnii sale. şi domniѧ sa iau orъnduit la dumnalui Dimitriѧ Macreю vel ban ca s le ѧ sama şi luԅdule dumnalui sama iară aşѣ au aflatъ pe Antiohie cu acei bani rъmъşiţъ cum scriѧ mai sus pe cum adevereşti şi izvodul cel de socotealъ a dumisale banului şi dovedindusъ ԅtracesta chip cu adevъrată. nau stъtut Antiohiѫ sъ plъtiascъ banii čѣ au fuџit ԅ ţara munteniascѫ. Deči domniѧ sa ԅpreunъ cu tot sfatul domniisale aşѣ au fostu џudecatъı şi cu divan liam datu moşii de a lui Antiohiѧ căpitanul pentru acei bani anumѧ pe satul Drъguşenii la ţinutul Vasluiului şi satul Şendreştii tij la Vasluiu če ѧste cumpъrъturъ de la frate sъu Gavril dreptu noaѫзѣчі lei şi satul Dъnčenii pe Zeletin la ţinutul Tecučolui če ѧste cumpъrъturъ lui Antiohiѧ de la fratesъu Ghiorghiѧ dreptъ 80 lei şi 2 boi şi 2 vače şi un cal čau cumpъrat peurmъ Antiohie căpitanul sъ fiѧ volnič dumnalor ale ţine şi ale stъpъni ačeli moşii cu vii cu toate veniturile precum mai sus scriu sau şi alevinde sъ aibъı voѧ alevinde ori cui sar găsi sъ le cumpere. iarъ cine din fraţii lui ar vrea sъ le cumpere sъ de banii ačeşti mai sus pomeniţi cu dobъnda lor čar face şi atunče săş ѧ moşiѧle la stъpъnire lor, iarъ de ar vre vrunii din fraţi sъ pue vro pricinъ sъ zicъ cum nu este vro parte dintraceste hotarъ a-

celor sate tot alui Antiohiѧ sъ nu li sъ ţiѧ ꙟ samъ. căči ашѧ scriѧ zapisul maičii lor clučeroae. de a fuği Antiohiѧ sъ plătiascѫ ѧ şi nua mai plъtit cau murit şi au rъmas aceste moşii de istov la mъna ačestor boѧri. Deči şi ačeşti boѧri tocmindusъ sъ ѧ de sine cu aceste moşii ce li sau dat lor cu ğudecatъ rъmasau ꙟparte dumisale hatmanului Costantin satul Drъguşenii cei la ţinutul Vasluiului. iarъ celelante moşii au rъmas ꙟparte sulğeriului Adam. precum şi sulğeriul Adam niau mărturisit ꙟntracesta chip. Pentru aceѧ darъ am dat şi am ꙟtъrit şi de la domniѧ mѧ de mai sus numitului boѧriului nostru cinstit şi credinčos dumisale lui Costantin hat. pre ačel de mai sus pomenit satul Drъguşenii din ispisoc čau avut de la Mihai Vodă ca sъi fie şi de la domniѧ mѣ driaptă očină şi moşiѧ şi uric de ꙟtъriturъ cu tot hotarul şi cu tot vinitul neclъtit neruşiitъ stъtъtoriu ꙟ veči. şi nime altul sъ naibъ asъ amesteca пред сим листом господствами (înaintea acestei cărţi a domniei mele).

оу іас въ лет ҂зслд ноев. ві.

Acta Aurel Răşcanu. Surete ms. XXVI, 121.

— **Punănd în legătură arătările acestui ispisoc, cu cel din 7227 dat mai sus la pg. 47, ca şi cartea de judecată a boerilor din 7251 (pg. 49), reiese că stăpănirea în Drăguşani a curs astfel: Handoca pitarul a dat satul Drăguşani fetei sale Sandei, zestre la măritişul ei cu pitarul Neculai înainte de 1668. Murind Neculai bărbatul ei, Sanda cluceroae, văzind că fiul ei Antiohie căpitanul a eşit rău din cumpărătura desetinei de la Tecuci, a dat zapis la măna boerilor cumpărători că va plăti ea cu din averile sale; aşa că toate moşiile sale: Drăguşanii de la Vaslui, Şăndrenii tij de la Vaslui şi Dăncenii pe Zeletin la Tecuci ca şi Tărzii, îi scoate la vînzare, lipsind din stăpănire şi ea, şi fii ei Ion şi Gheorghie şi chiar ginerele ei Neculai clucerul, numai ca să plătească datoria lui Antiohie căpitanul, ce fugise în ţara muntenească. Şi aşa Drăguşanii au trecut în stăpănirea lui C. Costachi hatmanul, iar celelalte moşii în stăpănirea lui Adam Luca slugeriul.**

LV

7247 Mai 18 (1739) fără loc. Zapis de mărturie a lui Chiriac Odobașă care mărturisește în pricina morii de pe Stavnic, dacă era de Drăgușeni ori de Șendreni.

Adecă eu Kiriiac Odobaş făcutam ačastă marturie a mea precum știu şi mărturisăsc cu sufletul meu pentru o moşie Drăguşănii care ačastă moşie au fost a pitarului Neculai ginerile Handocăi și fiindu peste Stavnic despre apus, iar o moşie a lui anume Şandrenii și mărităndusi fata dupa ginirisău cluceriul iau dat moșie Șendrenii lui zăstre, iar el neavăndu vadu de moară în Stavnic șau făcut moră (морѫ) în Urşița şi mora din Stavnic o stăpănia socrusău Niculai pitar, iar gineresău nav(ea) traba cu vad di Slamnic că i sau hotărătu parte lui Şendrenii și așe știu şi mărturisăscu cu sufletul meu de nime silit nici asuprit, ci de a me bună voe și pentru credința am pos degetul.

lt 7247 Mai 18

† Eu Chiriiac Odăbaş martur
și eu Şerban Butu am scris cu zisa lui Chiriiac

Acta Aurel Rășcanu. Surete ms. XXVI, 104.

LVI

7247 Mai 18 (1737) fără loc. Scrisoarea de mărturie de la Lupașco Lipșe pentru vadul de moară de pe Stavnic la Drăgușeni, Vaslui, că a fost a Handocăi clucerului.

Adecă eu Lupașco Lipșe. și cu Marie cumnata lui Lupaşco Lipșe ce mau țănutu un frate a lui Lupaşco mai mare anume Ursul și eu am crescut în Drăguşani pănă mam măritat și de atunci încoce pe ici. făcutam scrisoare noastră la măna. dumisali cuconului Vasile vel cručari. de nime asupriți pecum am apucat de la părințăi noștri pintru un

vad de moră pe apa Stavnicului în hotarul Dragușenilor. și cum am apucat curțъ șindilite și beserică șindilită și mora șindilită și la acel vad de moră nime nu sau mestecat fără de cătu a Drăgușenilor vad, iară pintru vadulu Șendrenilor este în Urșița carii o făcus(ă) Neculai cruceriul carii au țănutu pe fata Sandii carii au țănut Drăgușanii, iar Drăgușanii iau țanutu Handoca cruceriul ce au țănut pe Sanda și ača moară, din Șendreni sau făcutu mai pe urmă iar la vadulu Drăgușanilor nu sau amestecat că noi așe am apucat de la părințăi noștri că acel vad este a Drăgușenilor, nici am apucat pe altъ să s amestece. la ača moră așe știu și mărturisim cu sufletele noastre înainte lui Dumnezău și ori unde sar tămpla și pentru credința nem pus degitile. It 7247 Mai 18.

† eu Lupașco Lipșe, și eu Marie cumnata lui Lupașco.

Acta Aurel Rășcanu. Surete ms. XXVI, 115.

— Clucerul Vasile, e V. Costachi fiul lui C. Costachi visternicul care a cumpărat pentru sine satul Drăgușeni, de oare ce el a plătit niște datorii la Turci pentru Antiohie căpitanul, cum arată cartea lui M. Vodă Racoviță din 7227 Mai 21 (vezi mai sus pg. 47).

Din mărturia lui Lipșe reiese că în 1739 erau în Drăgușeni curți șindilite, biserică șindilită și o moară șindilită. Curțile vechi au fost tot pe locul, unde acum e așezarea proprietății în Drăgușani, iar biserica veche nu era pe locul celei de astăzi, ci în siliște, unde și azi se păstrează pietre mormîntale și loc de țintirim vechiu.

— Handoca pitarul avusese de soție pe Maricuța; după arătările lui Lipșe ar reeși că Handoca a mai avut o a doua soție pe Sanda, mama Sandei măritată după Neculai cluceriul, tatăl lui Antohie căpitanul. Sanda fata lui Handoca e măritată înainte de 1668 cu Neculai pitar. Fata Sandei a ținut'o Neculai clucerescul. Aceste trei generații de stăpâni în Drăgușeni au fost între 1640—1720.

LVII

7253 Iunie 17 (1745)' Iaşi. Cartea lui Ion Nec. Mavrocordat Vodă către Stefan Roset pah. ispravnic de Vaslui să cerceteze pricina de pămînt între V. Costachi stolnic şi Ion Mătăsarul pentru împresurare de hotare.

Iѡ Ioan Neculae Voevod. bojiiu milostiiu gosgodarъ zemli Moldavscoi, scriem domnĭa mea la credincios boiariul nostru dumnelui Ştefan Ruset biv vel pah. ispravnicul ţinutului Vasluiului, facem ştire dumtale că niau jăluit boiarul nostru credinčos dumlui Vasilachi Costache biv vel stolnic zicându că are dumnelui o moşie anume Drăguşeani peste codru la Cerkejoae. care moşie zisă că să hotărăşte cu Giurgeştii şi cu Şendrenii, şi cu alte moşii şi sar scula un Ion Matăsariul şi cu fratesău Sandul ce să fac moşeni în Giurgeşti şi ari întra în moşie Drăguşenii, de ar dijmui. şi sar împresura moşie dumisale dispre Giurgeşti, şi despre alte moşii pentru care iată că scriem dmtale să mergi la ace moşie şi să străngi oameni buni megieşi şi răzeşi de prin prejur. şi pe scrisori ce vor arăta dispre îmbe părţile să luaţi sama cu bună dreptate şi pre cum veţi afla şiţi cunoaşte dreptate să îndreptaţi hotarăle între Drăguşani şi între Giurgeşti şi de către alte moşii numai unde sor împreuna Drăguşenii cu Frenciugii moşie dmsale vel log. să nu hotărăşti până va trimete şi dmlui vel log. vechilul dumsale cu scrisorile dumsale, şi atunce veţi hotără. şi despre Frenciuci iar de către alte moşii să le îndreptaţi hotarăle pe unde au îmblat din vac, şi de sar afla cau întratu acei Mătăsari. de au dejmuit pe moşie dumsale Drăguşenii, ce sa dovedi că ar fi luat rău să pliniţi înapoi de la dânşii, şi cum veţi hotără şiţi stâlpi să daţi şi mărturie cu semne ca să le dăm de la noi întăritură.

u Ias vlt 7253 Iuni 17

vel log

Acta Aurel Răşcanu. Sucete ms. XXVI, 331.

LVIII

7255 Mart 23 (1747) Iaşi. Scrisoarea de schimb, prin care Ion Sturza vel spatar dă lui Nec. Bucinm satul Frenciugii, cumpărat de tatăl său tot de la Neculai Bucium, şi ia satul Horjeşti pe Răcătău, Putna, mai dându-i 200 lei.

† Hω Sturzea vel spatariu. facem ştire cu ačasta scrisoare a me la mâna lui Nicolae Bučum post. cum să să şie ca niam socotit în de noi cu buna voe noastra şi am facut schimbu. dataм ѧȣ satul întreg Frenčucii pe Stavnicu la ţinutul Vasluiului care lau cumparat tatamieu iara de la Neculai Bučum şi dumnialui miau dat sat întreg Horjeştii. şi cu alte sălişte împregŭr Cojana şi Cucueştii şi Ulmenii ce sîntu pe Racatau. la Putna. şinca peste moşie Frenciucii iam mai dat şi bani gata doî sute de lei. deci de acmu înainte sa fie dumisale driapta moşie şi schimbatură în veci şi săş facă şi ispisoc gospod. şi pentru credinţa am iscălit.

u Ias lt 7255 Mart 23

Ioan Sturzea vel spatar

Acta Aurel Răşcanu. Surete ms. XXVI, 324.

LIX

7260 Ianuarie 20 (*1752*) *Iaşi.* C. M. Cehan Racoviţă Vodă întăreşte patriarhiei de la Antiohia stăpânirea asupra satelor Boţoae şi Glodeni de pe Telejna, alături cu Murgeştii (azi Bereasa) şi Răşcanii, danie de la Frangulea vameş.

Iω Costantin Mihai Cehan Răcoviţ. Voevod. bojiiu mlstiu gspdrz zemli Moldavscoi. facem ştire cu ačastă carte a domnii meale tuturor cui să cade a şti. ca iata au vinitu înnainte domnii meale şi denainte a tuturor boerilor noştri a mari şi a mici. rugatorul nostru Macarie protosinghelul a preosfinţitului şi pre fericitului chir Sălivestru patriarhul al sfintei cetăţi Antiohia şi niau aratatu o marturie

încredințată din veleat 7260 Iunie 10 de la credincios. boiarul domniei meale dmnealui Toader Jora biv vel stolnic. și de la sluga noastra Simion Chesco uricariul. scriindu că din poronca domnii meale au mersu la nişte moșii anume, la satu Boțoae și la satu Glodeni. ce sintu pe Telejina, la Funduri. în ținutul Vasluiului care moșii au cumpăratu răpoosatul Frangole biv vel vameșu. cu zapise di pe la răzeși întracești ani. și liau stăpânitu Frangole vameș. și fičorul său Pandele. și acmu sau sculat un Frangole ficioru lui Pandele. nepotu lui Frangole vameșu. și leau datu danie la sfănta Patriarșia Antiohie. și acum mergăndu acești boiari. la acele moșii înpreună cu sfinție sa Macarie protosinghelul. cu zapisele čau cumpăratu Frangole vameșu au strânsu oameni buni megieși anume. preutul Alexandru fičor Aftimiei și frații lui Ignatu și Luca. și cumnatu lui Ioniță și Gheorghie moșeni din Glodeni și Chirilă Moșulețu armaș. și diiaconul Gligorie și Tofana fata lui Cone și gineresău Gligorașco moșeni din Rășcani. și Vasile Andrușco aprod. și Gligore Sărbul din Boțoae. și Ioniță Fărâmă zet lui Gligorie și alții. și luând sama zapiselor, întâiu pentru satul Boțoae. au aflatu zece zapise de cumpărătură și o carte de la răpoosatul Neculai Alexandru Vodă și socotindu zapisele sau aflatu scriindu că acel satu Boțoae au îmblatu în trii bătrâni. și încheie zapisele totu satul vândutu. încă trecui zapise și mai multu; dar arătându Vasile Andrușco aprod carte de la preînalțatu părintele domnii meale. măriia sa Mihai Vodă. scriindu că sau pâratu de fața Pandele fečorul lui Frangole vameșu cu Stratina soacra lui Andrușco și cu sorusa Profira surori Budului și lui Ion și Dochiții. fičori lui Mihăilă Dărăbanul, și neaflându-să acele 2 surori Stratina și Profira văndute în zapis liau dat carte de ğudecată. săș stăpănească parte lor în

Boţoae ce sa alege. şi sau socotitu parte lor optu paınănturi câte 15 paşi pămantul. să le stăpâniască şi mai zicănd Egor fiĉor Sărbului. că are şi el parte în Boţoae. de pe îma lui Chelsia fata Stanciului. dară neavăndu nici o scrisoare nu i sau datu parte fiindu satul încheetu în vănzări cu zapisă. Dară câtu pentru satul Glodenii. luăndu sama hotarnicii. sau aflat trii zapisă de cumpărături cari cuprindu 67 de pă(mă)nturi. şi altu zapis de un locu de prisacă. din satu din Răşcani. danie lui Frangole vameşu. şi sau apucatu diaconul Gligorie din Răşcani să il de din Răşcani. de unde scrie zapisul. şi sau ales acele 67 de pămanturi din satu din Glodeni, în parte de sus dispre Răşcani. şi sau lipit în coaste de Boţoae, însă pămantul de 15 paşi după cum au mărturisit răzeaşii. că le îmblă pămanturile. fiindu locu strămtu. şi sau măsurat cu fune de 15 paşi şi pasul de şesă palme. şi sau datu 19 fune şi 5 paşi în trii rănduri de pământuri. din muche dialului dispre apus despre Boţoae pănă în muche dialului zare prin pădure dispre răsăritu. şi sau aflatu o piatră veche hotaru în muche dialului dispre Boţoae. din sus. din vale de drumul ce merge pe muche dealului. care piatră bate la vale pe costişe, de desparte Glodeni din ĝos şi Răşcani din sus. pe din sus de izvor ce iaste în costişe. şi la vale peste părăul Telejinii. în malul despre răsăritu. sau pus piatră hotaru. şi bate costişe la dialu la altă piatră hotaru. ce sau pus în costişe. suptu un piscu. care bate la dial înspre răsăritu. prin margine unui rediu. şi să sue în dialu în pădure la un buor ĉau fost vechiu. şi sau făcut buor. întrun frasin. şi sau pus şi piatră hotar. unde să hotărăscu Glodenii. dispre răsărit cu Dăneştii. şi sau măsurat din piiatră în ĝos pe muche dealului pin pădure. iar 19 fune 5 paşi şi iarăşi sau pus piatră hotar din ĝos în dial. şi buor întrun stejar şi sau

măsurat şi pe costişe de la vale. iar 19 fune 5 paşi din piscu din sus din muche. şi iar sau pus piatră hotar din ğos. şi sau măsurat pe muche dialului dispre apus din piatra veche hotar, iar 19 fune 5 paşi şi iar sau pus piatră hotar. din ğos din vale. de drum şi aşe sau ales aceste 67 pamânturi din Glodeni cumpărătură şi sau lipit de satul Boţoae. şi sau hotărat şi satul Boţoae. începândusă din piatra veche hotar. din sus despre Raşcani. de unde vine drumul pe dial de desparte Boţoae de Glodeni. unde sau pus piatră hotar de 12 paşi mai la dialu. în capul nămaşului. şi bate la vale pe nămaş. înspre apus. pe costişe. în vălce. unde sau pus 2 pietre hotar. alăture de lature unui drum. una bate pe nămaş la dial. alta bate pe vălcia la dial, scursoare apei pe un drumuşor. la alta piatră hotar. ce sau pus mai la dial pe vălce. şi tot vălceoa la dial scursoare apei pără la radiul Cărleştilor. din sus unde sau făcut 2 buori. în doi stejari. în rând în margine. şi sau pus şi o piatră hotar. lânga un stejar cu buor. acolo tot muche dialului pe de a-supra Cărleştilor. sau mai făcut—2—buore. în rând în doi stejari şi tot muche dialului în ğos, sau mai pus o piatră hotar întro poiană. din dial de un păru. şi iar tot muchia dialului prin pădure în ğos. alăture cu Cărleştii. adică din muche în sus la vale. Cărleştii. şi din muche în ğos Boţoae. şi iar tot muche dialului prin pădure pe din sus. de unde au fost casile şi biserica lui Frangole vameşu şi în ğos di unde să disparte Boţoae. de Negrileşti adică Boţoae dispre răsărit. şi Negrileşti dispre apus şi s pogoară la vale pe muche dialulului se pogoară la vale pe muche dialului, între Boţoae şi între Negrileşti. pe unde sintu hotară vechi, pe muche dialului. pană în vale la rădiu. la o piatră veche hotar în pădure, din ğos. unde să hotărăşte Boţoae cu Murgeştii şi sau măsuratu totu satul

Boţoae cu fune de 15 paşi şi pasul de 6 palme şi sau aflat 73 funii 11 paşi. costişa despre răsarit. ce să hotărăşte muche dialului cu Glodenii şi 126 fune 2 paşi costişe dispre apus dispre Negrileştii care cuprinde fune un pământu şi facu 200 de pământuri şi aşe sau încheet tot hotarul satului Boţoae. şi cu 67 pamânturi cumpărături din Glodenice sau lipit de Boţoae. Aşijdere niau mai aratatu sfinţie sa părintele Macarie protosinghelul şi altă mărturie tot de la boiari hotarnici. scriindu precum au hotarâtu şi satul Negrileştii. ce să hotarăşte dispre apus cu satul Boţoae alăture. şi cu o bucată de locu. din satul Bulaţii. ce este pe din sus de Negrileşti. scriindu precum au strânsu iarăşi pe aceşti oameni megieşi ce sintu scrişi mai sus. şi luându sama zapisălor. întâi pentru satul Negrileştii sau aflatu cumparat de Frangole vameş cu 4 zapisă dândui şi 11 zapisă vechi ce liau datu vânzătorii la mâna lui Frangole vameşu. care zapisă socotindule. au încheetu tot satul Negrileştii. vândutu şi stăpânitu de Frangole vameş. şi fičorul său Panlele şi arată la zapis. cau îmblatu satul Negrileştii în trei bătrâni. şi este tot satul vândutu şi mai arătându un zapis de la un Gligore şi Costandin şi Iliana. fičorii lui Bejan Kihae. scrie cau vândutu ei lui Frangole vameşul. o fântână câtu ţine izvorul ce iaste la satu la Cârleşti. čau avut şi ei cumpărătură de la Aftinie şi fiicăsa Acsana. care fântână nu iau pus pricina Cârleştii câtu şi pentru satul Negrileştii şi cu o parte de Bulaţi. čau cumpăratu Frangole vameşul. cu patru zapisă. care zapisă. de cumpărătură a lui Frangole vameş fiindu toate iscălite de boeri mari şi alţii. şi fiindu şi hotărâtu satul Negrileştii şi cu o parte din Bulaţi alăture cu satul Boţoae, şi căutându aceşti boeri hotarnici. cu oameni megieşi sau aflat şi hotarul vechiu pe muche dealului dispre Boţoae. şi sau

hotărâtu şi cu pietre hotară noi. pe muche dialului pin padure. dispre Cărleşti pi din susu. de unde au fostu casele. şi biserica lui Frangole vameşu. totu muche dialului în ğos în pădure. la o piatră hotar ce sau pus întro poeniţă. de acolo la vale totu muche dialului. la altă piatră hotar vechiu. ce sau găsitu întro poeniţă. de acolo iarăşi totu muche dialului înspre apus. la altă piatră hotar ce sau pus afară din pădure. lângă o arie veche. de acolo tot muche dialului în holmul cel mare. diasupra sau pus 2 pietre hotară. alăture una bate înnapoi pe muche dialului. de desparte Negrileştii din ğos la câmpu şi Cărleştii din sus la vale. iar alta bate în holm la vale. totu muche dialului pi desupra răpilor la altă piatră hotar. ce sau pus întrun dâmbu. care bate la vale în Rebričoară. de ia o bucată de locu din Bolaţi. čau fostu aliasă în parte di sus di sau lipitu de Negrileşti. şi pe din ğos sau pus altă piatră hotar. unde au marturisitu Gligorie Sărbul cau fostu hotar vechiu şi sau pus piiatră hotar. şi din piiatră la dial pe Hârtopu. pe costişe dispre răsăritu sau făcut buor întrun păr. şi de acolo la dial pe Vărtopu la o piiatră hotar. ce sau pus în muche dialului dispre Negrileşti. unde sau lipit parte din Bolaţi lângă Negrileşti şi de acolo totu muche dialului în ğos la altă piiatra hotar. ce sau pus în muche dialului la Roiniţoae. lângă rădiul Bolaţilor şi a Hilimoneştilor. şi de aco(lo) tot muche dealului în ğos. până la altă piatră hotar ce sau pus în dial dispre Cotărleşti. de acole în ğos la un hotar vechiu. unde să hotărăscu Negrileştii dispre răsăritu. şi Cotărleştii dispre apus. şi dispre amiazăzi. cu Onceştii. de acolo totu muche dialului pe podiş la altă piatră hotar vechiu de lature drumului celui mare. dispre răsăritu. şi bate la vale pe podişu înspre răsăritu. până la altă piatră hotar vechiu. unde sau pus şi altă piatră

hotar. alăture de bate pe podişu. în ğos înspre amiazăzi. la altă piatră hotar vechiu. ce sau găsitu în capul unui nămaş. de lature unui drum vechiu. părăsitu. unde sau pus şi altă piatră hotar alăture di să hotărăscu cu Negrileştii din sus. şi Chioae din ğosu. moşie dsale Radului Racoviţă vel vist. de acole pe nămaşu la vale înspre răsărit pişte răpi şi pe costişe la dial, tot pe nămaş sau pus şi altă piatră hotar. pe nămaşu în coada Chioaei. şi de acolo tot podişul pe nămaş la piatră sau mai pus şi altă piatră hotar alăture de bate în ğos pe podişu. până la o vălce ce să pogoară la vale în părău şi peste părău în mal sau pus şi altă piatră hotar. de acolo la dial înspre răsăritu pe costişe la o piatră veche hotar. ce sau mai găsit întrun dâmbu. deasupra fântânei Ducăi şi sau mai pus şi altă piatră hotar. de acolo la dial pe costişe. la altă piatră hotar vechiu. ce sau mai găsitu suptu un stejar cu buoru în margine pădurii unde sau pus şi altă piatră hotar de acolo prin pădure la o piatră hotar vechiu. de acolo să hotărăscu în sus Negrileştii dispre apus. iar Boţoae dispre răsăritu. iar din ğos să hotărăscu cu Chioae moşia dsale Radului Racoviţă vel visternic. Aşe sau încheetu totu hotarul acestui satu Negrileştii. şi cu o parte de locu din Bolaţi şi cu satul Boţoae. alături pe despre răsăritu şi cu o parte din Glodeni. şi sau hotărătu la un loc aceste moşii. Aşijdere mai arată o mărturie tot de la aceşti boiari. scriindu că au ales o fune de 15 paşi. parte de moşie a lui Ion Şindilă. ce i sau ales din satu din Murgeşti. în parte din ğos. care ace fune cuprinde în lungu cinci rânduri de pămăniuri şi sau stălpitu cu trii pietre hotară. deci şi domniia mea dacă am văzutu mărturiile acestor boiari hotarnici. cu iscăliturile lor. şi cu oameni buni megieşi. scriindu în semne şi precum au hotărâtu aceste moşii pe zapisele čau

cumpăratu Frangole vameşu. am crezutu. şi am datu şi de la domniia mea am întăritu sfintei Patriarşii di Antiohie. pe aceste moşii de mai sus scrise ca săi fie sfintei patrierşii şi de la domnia mea drepte ocini şi moşii. şi uricu şi întăritură cu tot hotarul şi cu tot vinitul. neclătitu. neruşeitu. stătătoriu în veci. şi altu nimea să nu s amestece peste această carte a domniei meale.

u Ias vălet 7260 Ian. 20

Iω Costantin Voevoda

Acta Iancu Gingir. Surete ms. XXVI, 214.

Frangole vameşul era nepot Mariei Mileasca, şi întru cât stăpânirea lui se leagă de Răşcani, unde a făcut şi biserica, şi satul Boţoae vine în preajma Răşcanilor din obârşia Teleajinului, am dat acest ispisoc domnesc ca întregire a cunoştinţelor despre Răşcani şi Mileşti.

Vezi mai sus pag. 83—89.

LX

7260 Iunie 8 (1752) fără loc. Catastif de scrisorile Cuzlăului a d-sale Toader Răşcanul b. v. jitnicer. (regeste)

Catastif de zapise ce niau arătat dumlui Toader Răşcanu biv vel jitnicer, pe părţile dumsale de moşie den sat den Cuzlău ces la Prut în ţinutul Dorohoiului, şi am mărsu de am hotărăt din poronca cărţii preînălţat domnului nostru măria sa C. M. Cehan Racoviţ Vodă, precum arată hotarnica me ce iam făcut dumisale, dară iam scos şi catastif de zapisă pentru mai îndămănă de sar tămpla ca să nască vro gălceavă. 7260 Iuni 8.

7151 Mart 23. Irina fata lui Isac şi cu Tudosca, nepoate lui Necoriţă de Cuzlău dau Mariei de Cuzlău partea lor din Cuzlău, Ocniţa şi Nelepăuţi.

Iscălesc: Irina, Sofronia căs. cu Bobăscul, Iludici şi Gaftona.

7151 Grigore şi Cazacul vînd Mariei a treia parte din a treia parte din jumătate Cuzlău cu 30 taleri.

7155 Mai 20. Maricuţa fata lui Grigore Holouca vinde Cuzlăul lui Dumitraşco Badiului cu 105 taleri.

7167. Dumitraşco Badiul vinde Manei partea sa din Cuzlau cu 50 lei.

7177 Oct. 5. Duca Vodă întăreşte lui Ursachi vist. a treia parte din jumătate de Cuzlău. cumpărate de la Costaşco de Rădăuţ cu 40 lei.

7177 Aug. 1. Vasile Turcul căpitan dă 30 lei pentru parte din Cuzlău.

7235 Mai 20. Maria stolniceasa jupăniasa lui D. Ursache şi cu Vasile ficior ei vînd lui Toader Răşcanu vel căpitan din jumătate Cuzlău a treia parte.

Acad. Rom. CV. 171; vezi Surete ms. XXVI, 93.

Din lista de documente ale Cuzlăului reiese că în 1643 Mart 23 (7155) Manea de Cuzlău capătă danie în Cuzlau Ocniţa şi Nelipăuţi, de la Irina fata lui Isac, de la Tudosca, nepoata lui Necoriţă de Cuzlău, de la Sofronia, căsătorită cu Bobăscul, de la Hudici şi de la Gaftona.

In 1647 Manea cumpără de la Grigore şi Cazacul cu 30 lei a treia parte din jumătate de sat de Cuzlău. Tot în acel an D. Badiului cumpără cu 105 taleri părţi în Cuzlău de la Măricuţa, fata lui Grigore Holouca, pentru a le vinde apoi tocmai în 1657 tot Manei cu 50 lei.

In 1668 Oct. 5. Duca Vodă întăreşte lui Ursachi visternicul stăpânire pe a treia parte din jumatate de sat de Cuzlău, cumpărătură de la Costaşco din Rădăuţ cu 40 lei. Ursăcheştii stăpânesc din tată în fiu Cuzlăul de la 1668 până la 1727 Mai 20, când Maria Stolniceasa şi cu Dumitru Ursachi si cu fiiul lor Vasile vînd lui Toader Răşcanul vel căpitan din jumătate de Cuzlău a treia parte. (Surete ms. XXVI, 93).

In Cuzlău găsim stăpâni şi pe Cuzeşti, adică pe Toader Cuza postelnicul, ficiorul spatarului Dumitraşco Cuzea; iar scriitorul catastihului închee cu notiţa: „acest catastih l'am scris eu Tănasie sin Petrachi Măcărescul ce am fost cămăraş de izvoade când i-am hotărit părţile şi m'am iscălit ca să se crează" Tanasîe biv cămăraş (Surete ms. XXVI, 97).

In 1732 Oct. 2 se face o nouă hotarnică a Cuzlăului şi în izvodul de părţi întocmit de Darie vel logofăt se a

rată că Cuzlăul merge pe 3 părţi. din care partea de sus umbla în 4 părţi: a lui *Toader Râşcanul* vel căpitan, a lui Hermeziul, a lui T. Soroceanu ginere lui David şi a lui Nec. Corbul ispravnic de aprozi, ginerele lui Patraşco căpitan.

Toader Răşcanu poseda în 1732 aceste părţi în Cuzlău: *a patra* parte din jumătatea de jos a satului de pe Măricuţa; *a treia parte* din a treia parte din jumătatea de jos de pe moşul său Manea de Ivăncăuţi ce o cumpărase de la Grigore; şi *a treia* parte din jumătatea din jos de pe Maria Ursăchioae stolniceasa.

LXI

7261 Mai 26 (1753) fără loc. Zapis de vînzare prin care Nec. Bucium postelnic vinde cu 400 lei lui Nec. Cogălniceanu moşia Frenciucii toată.

Iacov Mitropolitu Moldaviei adeverim.

Adecă eu Neculai Bučum postelnic. nepot Milescului crucerului făcutam zapis meu la măna dum. vărului Neculai Cogălnicean pe cum de nime silitu nici asuprit. ce de a me bună voe am văndulu a me driaptă ocină şi moşie ce este de pe maicăme Maranda fiica Milescului crucer anume Frenčucii. ce sintu pe apa Stavnicului la ţinutul Vasluiului, o selişte şi giumătate cu casă gata, şi cu 2 vaduri de moară, unul den sus de casă la cotul râpilor la rediu, şi altul vadu în opustul morii den sălişte ce vine pe părăul Skei unde este iazul cel bătrăn despre sore răsare. cu locu de crăşmă la drum. cu locu de prisacă lăngă crăşmă cu 3 poeni de făn, cu locu de ţarină în deal, cu locu stărpu de păscutu, şi cu altu locu de prisacă den ğos la rediu despre răsăritu, despre Căzăneşti. şi aceste locuri sintu despre Căzăneştii lui Buzdugan peste Stavnic cu Căzăneştii să hotărăscu stălpită; iar peste Stavnicu dencoace despre apus o sălişte întriagă, iar cu locu de ţarină, cu locu de prisacă în cămpu, şi cu

altu loc de casă suptu pădure și cu locu stărpu de păscut și cu râmnicel ce au fostu de pește, și cu locu de fânațu pe supt margine cu pădure și cu luncă, care aceste den sus să hotărăscu cu Drăgușenii lui Vasile pah. Costachi. și cu Șendrenii lui Enachi Buzilă, și a vândut dumisale dreptu patru sute lei ca să fie dumisale driaptă ocină și moșie în veci. așijdere și eu dintračasta moșie și ğumatate ce am vândut dumisale me am popritu mie pentru viața me 2 vaduri de moară unul în săliște cea mare în Stavnicu. și unul den ğos de moară de mijloc, vadu nou totu în Stavnicu, și un loc de prisacă unde sintu stupii lui Lascar în rediul den sus de casă, și un locu de crășmă între mori, care aceste nu sau scris mai sus den 2 vaduri de moară ce sintu întračastă moșie 2 am vândut dumisale care scriu anume, și 2 am opritu pentru viiața me și pentru zapisăle cele vechi a moșii dândule dumisale atunce sămi de și dmlui scrisoare la măna me pe aceste 2 vaduri de moară și un loc de crășmă și un loc de prisacă. care aceste nu liam vândutu nemărue, și leam opritu pentru chivernisala vieții mele și acestu zapis sau făcutu denainte a mulți boiari și oameni buni cari mai ğos sau iscălitu și eu pentru credință am iscălitu.

7261 Mai 20

Neculai Bučum post., Sandul Sturza log. mare, Manolachi Costachi vel vornic, Ion Sturza vel spatar.

Pentru 2 vaduri de moară și un locu de prisacă și un locu de crășmă ce meam fostu lăsatu eu pentru chivernisala ce scrie în zapisul mai sus la tocmala ce am făcutu cu vărul Neculai Cogălniceanu mam învoit cu dumnelui și iam datu și aceste toate în prețul banilor ce scrie mai sus, deci să aibă dmlui a stăpăni toată moșia den hotar în

hotar după cum arată mărturia de semnele hotarului ce iam dat iscălită de mine

Neculai Bucium post., CostandinRoşca post., Ion Buzdugan med., şi eu Gligoraş Tomiţa am scris cu zisa d-sale.

Acta Aurel Răşcanu. Surete ms. XXVI, 329.

LXII

7262 Septembre (1753) fără loc. Zapis de vînzare prin care Nec. Bucium pitar vinde vărului său Nec. Cogălniceanu vornic de Câmpu-Lung satul Frenciugii cu 400 lei.

Adecă eu Neculai Bučum pitar făcutam zapisul meu la mana dumisale vărului Neculaiu Cogălniceanului vornicului de Câmpu-Lungul precum iam vândut dumisale o moşie anume Frenčucii cu totul denainte divanului a boerilor celor mari cu divan în 400 de lei bani noi şi dintraceşti bani am luat eu 16 lei de am dat *plinela* vătavului de aprozi şi săi aduc eu zapisele cele vechi totu mamu apucat până în patru zile să le aduc dumisale şi dumnalui toţi bani deplin şi săi aduc şi zapisul dumisale logofătului Sturzii, iar de nu iaş aduce zapisăle dumisale să aibă dumnalui ami trimete doi omeni. gospod să dau şi čubote şi pentru credinţa am şi iscălitu.

7262 Săptemvre

Neculai Bucium pitar

„şi tot dintraceste patru sute de lei să ţie în samă şi 160 lei totu dintraceşti patru sute de lei ce sintu dator dumsale cu zapis."

în dos este: 31 scrisori de Frenciuci am dat în măna crucerului Alexandru Răşcanu.

Acta Aurel Răşcanu. Surete ms. XXVI, 323.

LXIII

7269 Mai 29 (1761) fără loc. Zapis de vânzare prin care Mihalachi sineţaş (puşcaş) vinde Mariei Cocoroniţii un pogon de vie la Priponeşti cu 20 lei.

Adecă eu Mihalachi siniţaş zet preutului Ursului din Fundătura Priponeştilor, şi cu femia me Paraschiva şi cu fečorii mei facutam zapisul meu la mâna dumisale ğupănesei Mariia Cucoroniţi pecum am vă(n)dut un pogon de vie cu pămănt cu loc drept doozăci de lei de nime siliţi nič asupriţi ce de a noastră bună voe, ca să fie dumisali driaptă ocină şi moşie în veci ·şi pentru credinţa miam pus şi degetele ca să să crează.

vlet 7269 Mai 29

† Eu Mihalachi Siniţaş zet preutului Ursului ot ţinutul Tutovii şi cu femeia mea Paraschiva şi cu fečorii mei Iordachi, Safta, Iona, Bălaşa, Catinca, Iliana.

Eu Lascarachi ot Crăsneşeni am scris cu voe dmsale.

Acta Aurel Răşcanu. Surete ms. XXVI, 303.
Maria Cucoranul e fata lui Miron Cuzea logofătul şi soacra lui Iordachi Răşcanul căminar.

LXIV

1768 Ghenar 2, fără loc. Ioanichie Episcopul Romanului dărueşte finului său Alexandru Raşcanul clucer şi femei sale Casandra pe ţiganca Ioana cumpărătură cu drepţi banii săi.

Gavril Mitropolit Moldovei

Ioanichie cu mila lui Dumnezeu Episcop Romanului adeverez printračastă încredinţată a me scrisoare că cumpărăndu eu nişte ţigani anume Ştefan cu fimee lui Ştefana şi cu doî fete a lor anume Iliana şi Ioana pe a mei drepţi bani din bună vo-

inţa me pe Ioana fata lui Stefan ţigan am dato dumisale crucerului Alexandru Răşcanu şi ğupănesăi dumsale Casandrii fiindu că eu iam cununat pe dumnelor şi pe giupăniasa dumsale Casandra am şi botezato şi eu dumilorsale ačastă ţigancă ca să le fie dumilorsale driaptă roabă în veci. pentru care le am dat ačastă scrisoare de danie a me la măna dumilorsale şi de acum înnainte să o stăpăniască dumnelor cu bună pace şi făr nici o supărare despre Episcopii care va răndui Dumnezeu să fie după noi la scaunul acesta păstor. căci nu iam cumpărat aceşti ţigani cu bani din venitul Episcopii ci pe ai mei drepţi bani. care miam agonisit cu osteneala me, şi pentru întărire şi adevarată credinţă am şi iscălit. 1768 Ghen. 2.

Gavril Mitropolit Moldaviei
Inochentie Episcop Romanului
Ioanichie Episcop Huşului

Acta Aurel Răşcanu. Surete ms. XXVI, 102.

LXV

1813 Mai 16. Mărturii aduse de cămin. Iordachi Răşcanu pentru hotarul Drăguşenilor.

Cele ce au mărturisit oamenii pe cari iau adus dmlui căminar Iordachie Răşcanu, după carte de blăstăm a preosfinţitului Mitropolit al ţării kirio kir Veniamin, ce li sau cetit astăzi Vineri dimineaţă Maiu 16, 1813 în sfănta biserică din satul Drăguşenii ţin. Vasluiului, de potropopul ţan. Neculai după deosebit cuvănt duhovnicesc ce liau făcut.

— Enachi Darie, din satul Crăciuneştii, la vrăstă peste 70 de ani. născut la satul Roşieşti în ţinutul Fălciului, au venit la satul Drăguşenii, cu ğupăneasa banului Vasile Costachi, mai înainte de prada Tatarilor, fiind un frate al său mai mare vatav pe

moşia aceasta, şi mai pe urmă aŭ fost şi însuşi el vătav, în vremea clucerului Grigoraş Costachi, şi au arătat că prisaca ce iaste în dialul Ţarincuţii însămnată la parte dmsale căminar Iordache, era cunoscută de loc de prisacă având şi giupăneasa Negeloaei stupi acolo, şi în urmă alţii cu dijmă, iar că sau numit prisaca lui Gherasim nau auzit de la nimeni; au mai avut giupăneasa Negeloae şi în alte 2 locuri stupi, adecă întrun loc tot în Ţărincuţa, mai la vale de asupra părăului, cam în potriva cei din deal, însă fără a fi cunoscut că au fost mai înainte loc de prisacă, ce numai cât ţine stupi vara, şi peste iarnă îi ţine iarăşi la temnicul prisăcii din deal, şi întru alt loc, supt margine pădurii unde iaste acum satul, şi nu după mulţi ani au vândut numita giupaniasa stupii, şi sau dus la viaţa călugăriei, şi în urmă a ţinut şi numitul vatav stupi în locul acesta. Au mai arătat pentru o poiană, ce este pe lângă Stavnicul vechiu în gura părăului Ţărăncuţei, că întro vreme cosîndusă toată de pitar Neculai Cogălniceanu stăpânul a jumătate de moşie Căzăneştii şi de moşie Frenciucii din acea vreme şi trimeţând clucer Gligoraş Costachi au rădicat tot fânul şi în urmă sau stăpânit acea poiană în doă, arată că sau stăpânit şi poenele ce sânt pe fundul Ţărăncuţei, tot de stăpânul Drăguşenilor, iar mai încolo fiind codru mereu, nau avut ce stăpâni, iar pe unde au şăzut un Mătăsarul şi pe urmă el, nau apucat prisacă, de cât numai el şau ţinut stupii şi au iscălit însuşi cu mâna sa.

Enachi Darii

— Ilie Mihăilă, la vrâstă peste 80 ani născut şi trăitor în satul Şkei ce să megieşeşte cu Drăguşenii, au arătat că acolo în dialul Ţarincuţii, tot prisacă au apucat, iar de sau numit a lui Gherasim nau auzit de la nime, nici pentru alte pricini că au mai fost pe la alte locuri pe moşia aceasta

nu are ştiinţă, dar poenele ce sănt în fundul Ţarincuţii sau stăpănit tot de Drăguşeni, iar de la poeni în colo la codru nu are ştiinţă, mai ales că moşia aceasta au ţinuto şi în orăndă de la banul Vasile Costachi în doi sau 3 ani şi peste păraul Ţărincuţii nau trecut, şi neştiind carte au pus degetul.

† Ilie Mihăilă

— Ioan Vasluianu tij din satul Skeia la vrăsta de 50 ani tot asămine mărturiseşte ca şi Ilie şi pentru prisacă şi pentru stăpănire poenilor, ţiind şi el moşia aceasta în orăndă, 4 ani de la post. Matei Negel, împreună cu alţii, şi ne ştiind carte au pus degetul.

† Ion Vasluianul

— Neculai Peşte tij din satul Skei, la vărsta de 50 ani fiind tovarăş la orănda ce au ţinut Ion Vasluianu asămine au mărturisit şi neştiind carte au pus degetul.

† Neculai Peşte.

— Irimie Solonarul din satul Tatomireştii, la vrăstă de 60 ani au aratat că fiind trăitor în satul Boraşti de cănd sau trezit au auzit pentru prisacă din dealul Ţărincuţii. că au fost tot prisacă, dar că sau numit a lui Gherasim nau auzit, cum şi poenile din fundul Ţarincuţii mai înainte de venirea Nemţilor i liau cumpărat de la Bahrim ce iera vatav la Drăguşăni de şau făcut făn, şi neştiind carte şau pus degetul.

† Irimia Solonariul

— Sandul Frunză tij ot Tatomireşti la vrăstă de 55 ani au arătat că la prisaca din dialul Ţarincuţii au fost tatăl său şapte ani prisacariu. şi el au făcut cherestè de vănzare în pădure din fundul Ţarincuţii atât în vremea postelnicului Matei Negel cât şi în vremea Fedescului, şi tot vătajii din Drăguşeni îi dijmuia, şi neştiind carte au pus degetul.

† Sandul Frunză

— Căpitan Gavril Armenescul ot Ipate la vrăstă de 70 ani au arătat că în vremea oştirei de la Romanţov întâiu cerînd nişte răgoz de la un vătavul Nani ce era la Frenciuci, ca să cosască în poiana ce este lângă Stavnicu vechiu iau zis acel Nani că de la părăul Ţărincuţii în sus nare treabă fiind a Drăguşenilor, au arătat şi pentru prisaca din dialul Ţărincuţii că tot prisacă întemeetă au apucato; dar că sau numit a lui Gherasim nau auzit şi neştiind carte au pus degetul.

† Căpitanul Gavril Armenescul

— Pahomie Cociubanul fustaş din satul Boraştilor, la vrăstă de 60 ani au arătat că şi el au apucat tot prisaca din dialul Ţărincuţii iar, altă ştiinţă nu are, şi neştiind carte au pus degetul.

† Pahomie Cociubaş fustaş

Oamenii ce au adus Buzdugăneştii

— Ioniţă Carp, ot Căzăneşti la vrăstă de 60 ani, arată că prisaca din dialul Ţărincuţii au apucato tot prisacă întemeiată, dar că sau numit prisaca lui Gherasim nau auzit, şi că au mai apucat doă prisăci a giupânului banului Vasile Costachi dupa prada Tatarilor una unde au şăzut Mătăsarul şi alta în margine pădurii unde este acum satul, însă nau stătut multă vreme, iar cea din dialul Ţărincuţii, pân în părăul Ţărincuţii tot de Drăguşeni sau stăpânit şi neştiind carte au pus degetul.

† Ioniţă Carpu

— Toma Carp tij ot Căzăneşti, la vrăstă de 56 ani, arată pentru prisaca din dialul Ţărincuţii, că au apucato tot prisacă întemeetă, fiind şi tatăl său prisacariu la ace prisacă zăci ani, şi că au mai fost doă prisăci, una unde au şăzut Matăsărul şi alta în margine pădurii unde este satul, dar alţi stupi nau apucat, la aceste doă prisăci de cât a vătavului Enachi Darie, iară iar fi spus tatăl său

că au fost locuri de prisăci vechi cum și poenile din fundul Țărincuții știe ca tot de Drăgușani să stăpânè dar pădure în gios nu era poprită de nime și neștiind carte au pus degetul.

† Toma Carpu

— Gheorghe Carpu tij ot Căzănești la vrâsta de 66 ani au arătat asămine ca și Toma Carp, și neștiind carte au pus degetul

† Gheorghie Carpu

— Ionită Gherasim tij ot Căzănești la vrâsta peste 50 ani arată că sau urmat stăpânire Drăgușenilor păn în pârăul Țărincuți, și prisaca cea din dial tot asămenea au apucat și neștiind carte au pus degetul

† Ionită Gherasim

— Costandin Gore tij ot Căzănești la vrâsta de 58 ani sunt ani de când au venit în Căzănești, au arătat că poenile din fundul Țărincuții, tot de Drăgușeni sau stăpânit cum și prisaca din dial tot prisacă întemeiată au apucat, și neștiind carte au pus degetul.

† Costandin Gore

— Anton Roșul ot Drăgușeni, la vrâsta de 80 ani au arătat că în copilăria lui au șăzut la un Mătăsariu un an, și acolo era prisaca giupânesăi Negeloaei, fiind însuși acel Matasariul prisacariu, pe urmă răzlețindusă el de aice pe la alte locuri, și dupa prada Tatarilor viind iarăși de sau așezat aice, nau mai văzut acolo prisacă boerească ci numai a vătavului Enachi și în urmă a altora puțin mai ğos de ace veche, iar prisaca din dialul Țărincuții au apucato tot prisacă întemeetă, cum și poenile din fundul Țărincuții tot de Drăgușani să stăpâne, și neștiind carte sau pus degetul.

† Anton Roșul

— Manolache Vichiul tij ot Drăgușăni, la vrâsta peste 60 ani, au arătat că au apucat trei prisăci,

a giupânesăi Negeloaei, una acea din dialul Țarincuții, alta în margine pădurii, unde iaste acum sat și alta unde au șezut Matăsariul cum și pentru poenile din fundul Țarincuții că tot de Drăgușani sau stăpânit, şi neştiind carte au pus degetul.

† Manolachi Vichiul

„Pe toţi marturii de sus arătaţi băgândui în sfânta biserica și întăi cu cuvânt duhovnicesc, arătândule înfricoşare blestemului, pe urmă am cetit și carte de blestem, în auzul tuturor, şi încredinţaz.

Nicolae protopop Varlam

După poronca Preînalţat domnului nostru, Mărie sa Scarlat Alexandru Calimah Vvod, am venit la moșie Drăgușănii din ţinut Vasluiului a dmsale căminar Iordachi Râșcanu, ca să cercetăm întăiu pentru o hliză ce să numeşte fundul văii Țarincuţii, din ce vreme sa stăpâneşte de dmlui căminar și de sau stăpânit și de cei mai denainte stăpânitori ai moșiei Drăgușani şi de către cine anume şi din ce vreme şi al doile pentru un loc de prisacă numit a lui Gherasim, și de se afla la locul unde este însemnat la harta dumisale căminarul şi de este loc vechiu de prisacă, sau mai nou, cum și de sau stăpânit tot supt nume de prisaca lui Gherasim sau cu alt nume, şi de mai sânt şi alte locuri de prisăci mai în sus pe acolo, pin pregur și ce fel de locuri și cum să numesc, care să se însemneze şi acele la hartă, ci precum să numesc care să se însemneze și acele la hartă și precum să va dovedi fără îndoială cu frica lui Dumnezeu prin carte de blăstăm sa dăm mărturie. Deci fiind amândoă părţile de faţă, atât dmlui căminar Râşcanu, cât și Buzdugăneștii şau adus fieștecare marturi ce au avut, care sânt arătaţi mai sus și cu toţi împreună mergând atât la ace hliză, cât și la locurile de prisacă, pe unde au arătat, pe urmă pe toți acești marturi băgândui în sfânta biserică îm-

preună cu protopopul ținutului, ce este iscălit mai sus și făcândule duhovnicesc cuvânt de înfricoșare blestemului niau cetit și carte de blăstăm întru auzul tuturor, apoi aducândui înaintea noastră pe rând câte unul, și întrebândui pentru știința ce au în pricinile aceste în ce chip au mărturisit fieștecare, sărutând și carte de blăstam să arată mai sus, și care au știut carte au iscălit, iar care nau știut șau pus degetele, iară din locurile de prisacă câte niau arătat numiții marturi numai acel din dealul Țărincuții ce sau văzut însămnat la harta dmsale căminar, își are cunoscută ființa lui pentru că nu au avut părăsire precum însuși marturii au arătat iar celelalte locuri, fiind părăsite de multă vreme, numai după arătare marturilor sau însemnat la hartă la ce locuri au fost. Așijdere și pentru stăpânire văi Țărincuții iaraș prin mărturiile lor să arată de cătră cine și din ce vreme și cum sau stăpânit, în urma acestor de sus aratate am văzut la dmlui căminar Râșcanu, și o scrisoare din 1793 Mart 1 iscălită de răposatul post. Matei Costache fiind sulger și adeverită de preosfințitul Mitropolit Veniamin fiind Episcop Hușului și de altul ce nu i-am putut deslega iscălitura, de schimbul ce au făcut răpousatul post. Matei Costachi dând postelnicesei Aniței, giupâniasa post. Constandin Lambrino (adică soacra dumisale căminar Râșcanul) o moșie întreagă anume *Drăgușanii*, pe apa Stavnicului, la ținutul Vasluiului, ce este aleasă și fără pricină după cum pre larg arată scrisorile și hotarnica acei moșii din leat 7253 Iuni 20 întru acest chip aflând am dát această mărturie dumisale căminar Iordachi Râșcanul.

1813 Mai 17

Ioan Tăutul paharnic

Hârtie coală; acta Aurel Râșcanu. Surete ms. XX, 310.

LXVI

1813 Sept. 23 (grecește). Jalba lui Gh. Râșcanu căminar în procesul ce-l are cu sora sa Maria Holbăneasa stolniceasa pentru Frenciugi.

Jalba lui Γεωργιος Ρὰσκανος. καμ. către Maria Sa Scarlat Alexandru Calimah Vvod prin care cere judecată cu soru-sa Maria Holbăneasa stolniceasa.

In dos:

Dmta vel vornice al obștii prin cercetare dumilorsale veliților boeri împreuna cu dmlui boeriu cerșul dupa legiuire a pravilelor să pui la cale și prin anafora fără întârziere să avem știre.

1813 aug. 5

Sturza vtori logofăt

Pe aceiași hârtie:

Pre Inălțate Doamne

Asupra cererii ce face prin jaloba ačasta dmlui căminar Iordachi Râșcanu, ca să aibă giudecata la divan cu sorusa dmneei stolniceasa Marie Holban pentru clironomie, ce ceri de la dmneei, dupa poronca Inălțimei tali am fost următor făcând silinți ai scoate în cercetare judecății, și dupa ce ıntai am aratat poronca Inălțimei tale, dmsale stolnicesei sau arătat cu greutate zicând ca însuși nu poate a veni să stea în cercetarea giudecății; în urmă au dat răspunsu cași va rândui vechil, și așa în trecere de atâte zile nici vechil nu șau rânduit, nici însuși nu voește a eși în cercetarea judecății, și fiind că dmlui căminar cere a se da sfârșit pricinii, nam lipsit a înștiința. 1813 Sept. 23

a Inălțimei tale prea plecat sluga

Vasile Roset vel vornic

Hârtie coală. Acta Th. A. Râșcanu. Surete ms. XXV, 350.

LXVIII

1814 Fevr. 19. **Anaforaoa boerilor în procesul dintre căminar Iordachi Râşcanul şi sora lui Maria Holbăncasa pentru Drăguşeni şi Frenciugi.**

Pre înălţate Doamne

Dmlui căminar Iordachi Răşcanul dând jalobă înălţimei tale cu arătare că averile părinteşti ce leau rămas în clironomie împărţitoare la dmlui şi la doaî surori, din care pe dmneei stolniceasa Marie Holbăneasă ar fi căsătorito mai înainte părintele dmsale, cu izvod de zestre, dândui dintru ale sale ceau socotit împreună şi toate averile rămasă de la răposata maica dmlorsale şi că puţine averi ce au mai rămas de la răposat părintele dumilorsale vânzândusă prin soltan mezat ar fi cuprins 21260 lei, din cari abe au putut dmlui întimpina cheltuelile îngropării şi grijile sufletului şi datoriile la creditorii răposatului şi înzestrarei Ecaterinei cei mai mici surori ce au rămas în casa părinţască (pe care dmlui ar fi căsătorito la anii 1810 îndatorit fiind prin limbă de moarte de răposat părintele dmsale) în cât dmlui cu desăvârşire ar fi rămas isterisit de moştenire părinţască ce i să cuvine şi dmsale ca unui fiu şi că întâmplândusă în curândă vreme după căsătorie de au răposat şi Ecaterina sora dmilorsale, dmneaei stolniceasa mai înainte la anii 1809 împrumutândusă de la dmlui prin zapis cu doaă sute galbeni, când dar iau cerut săi plătească banii, dmneaei sar fi împotrivit supt cuvânt că are a trage şi dmneei parte din clironomia numitei surori a dmilorsale, şi cerând dmlui ca să aibă giudecată cu dmneaei stolniceasa, pentru toată rămasă avere a răposaţilor părinţilor dumilorsale, şi stătătoare şi mişcătoare, care făcândusă *masă* să să scoată din mijloc toate cheltuelile şi prisosul ce va mai rămâne cu dreaptă si-

nisfora să se împartă frăţeşte între dmlor. Sau orânduit pricina în cercetarea noastră după care luminată poroncă adunândune la sfânta Mitropolie unde înfăţoşânduse dmlui căminar cu dmneei stolniceasa şi intrând noi în cercetare sau întrebat pe dmneei stolniceasă ce are a răspunde împotriva jalobei dmisale căminar, dmneei au răspuns că ar fi eşit din casă cu izvod de zăstre iscălit de răposat părintele dmlorsale şi ca nu sar cunoaşte îndatorită a intra la sinisforà; iar din parte de clironomie a surorii dmsale Ecaterinei, ce sau săvârşit fără clironomi ca o soră are şi dmneei legiuită parte după hotărârea pravilelor şi spre a încredinţa la giudecată că dmneei ar fi eşit din casă cu izvod de zestre înzestrată de răposat părintele dmlorsale, au arătat de faţă un izvod în chip de diiată, fără veleat şi lună iscălit fiind de răposat spatar Alexandru Râşcanul (părintele dmsale) şi încredinţat de răposaţii Mitropolitul Iacov şi Antonie Episcop Romanului şi de veliţii boeri; prin care sau văzut că din averea sa pe lângă odoară, argintării, haine, vite, stupi şi alte lucruri, arătândule toate anume li mai dă o moşie bună întreagă, anume Frenciucii la ţinutul Văsluiului, cu toate acareturile trebuincioasă unei aşezări boereşti; i patru pogoane vie la Lieşti şi un loc de crăčmă la târgul Bârladului după scrisori, iar fiului său Gheorghie şi fiicei sale Ecaterinei arată că iarăşi din averea sa tot de o potrivă şi de un preţ le lasă şi le dă adică lui Gheorghie o casă cu giumătate de loc din ograda sa din Eşi şi şăsă pogoane vie cu livadă pe valea Cozmoaei în ţin. Iaşii, şi Ecaterinei iarăş o casă cu jumătate loc din aceiaşi ogradă a sa şi 6 pogoane vie cu livadă tot dintraceiaşi vie la valea Cozmoaei, iar din vite şi altele fieştecăruia din amândoi zice că le dă câte au dat şi fiicei sale Mariei, şi că câte altele va mai câştiga în viiaţă iarăşi acestor doi le

va da, lui Gheorghe și Ecaterinei, cum pe larg se cuprinde la aceiași însemnare începută în izvod de zestre și săvârșită în numire de diiată, de care scrisoare dmlui căminar au încredințat înainte giudecății că nici o cunoștință nau avut până acum, ce sau arătat de dmneei în cercetare, și că dmlui în anul trecut în vreme ce se afla în giudecată cu Buzduganeștii și cu dmneei pentru împresurare moșiei sale Drăgușanii despre hotarul moșiei Frenciucii, purure ar fi cerut la dmneei ca săi arăte izvodul zestrei; și de cătră dmneei sau tăgăduit supt cuvânt că nul are fiind pierdut. Deci văzândusă la giudecată această scrisoare, aeve sau cunoscut înstrâmbătățire ce au pricinuit răposat boeriu fiilor săi, întâiu că unind averile soții sale cu a sale le numește că ar fi numai a sale, și al doile că nepăzind dreaptă analoghie, au dat unuia întreit și la doi numai o a patra parte, în care a patra parte au rămas atât chivernisire vieții sale cât au mai trăit și cheltuelile îngropării, i a grijilor sufletului său, cât și plata datoriilor la creditorii săi, și înzăstrare cei mai mici fiice ramasă în casă după mutarea sa din viiață (pentru care au și îndatorit la ceasurile săvârșirei sale pe dmlui căminar a o căsători) cum la aceasta sau încredințat giudecata din însuși socoteala ce au arătat dmlui căminar asupra banilor čau cuprinsu vânzare prin soltan mezat a casălor cu locul lor din Eși și a viilor ce să văd prin acel chip de diiată dată în partea sa și a surorii sale Ecaterinei, care socoteală de bani au dat în destulă pliroforie judecății că dmlui din averile parințești rămâne cu aclirie în loc de clironomie, și fiind că izbrănire aceștii prigoniri dintre frați pentru parințasca moștenire razămă în hotarârea sfintelor pravile sau cercetat și cuprinderea lor care sau văzut legiuind intru aceste cuvinte și pentru diiata și pentru .sinisfora; adică

pravilele împaratești tom al 6 fila 104 cap. 1, carte 45 titlul al 4-a zic: „stăpânire lucrurilor celor de pe mama sa aibă copii, iar venitul lor sal aibă parintele," și iarăși la acelaș tom fila 93 neara 118 zic: „la cea fara diata clironomie parințască să protimisasc mai întâi copii, de cât părinții lor și de cât cele de laturi rudenii, măcar ori de ce stare și fire ar fi"; și iaraș la tomul întâiu fila 87 cap 193, carte 2-le, titlu al 3-a zic: „dreptățile clironomului întracest chip să socotesc, ca când ar fi clironomisit îndată pe acel čau facut diiata", și iarăși la tomu al 6-a fila întâiu carte 45, cap întâiu zic: „după cum să cuvine fiilor mai întâiu ași cere din diiată sau a să împotrivi ei, asamine pot săș ceară dreptul lor întocmai ca când sar fi săvârșit părinții lor fara diiată" și iarăși la acelaşi tom fila 27 la sholie zic: „toată ştiința și purtarea de grijă trebuie sa arate parintele pentru lucrurile fiilor săi, și nici să le vânza, nici să le dăruiască, nici amanet să le puie, cari de le va înstrăina să cer acesle de catră fiul său, macar de ar fi acel ficior al său și supt stăpânirea sa, ce numai cu voința lui de leau înstrainat sau dacă fiul au clironomisit pe tatăl său" si iarăși la neara 18 fila 32, al nearelor zic: „părinții dacă vor avea unul sau doi sau trei sau patru copii să cade să lase lor o atreia parte din averile lor, iar de vor avea mai mulți de patru, atunce să lasă ğumatate din averile lor" și iarăși neara 92 fila 133, al nearalelor zic: „carile din părinți va voi sa facă nemăsurate daruri la unul din fiii săi sau la mai mulți, pără a nu le face să cuvine mai întâiu la împarțire averilor sale să păzască și pentru ceilalți fii ai săi legiuita lor parte şi cu acest chip aceia nui pot a trage, pentru că au din parințască clironomie legiuita lor parte, însă acei fii carii sau împartaşit cu nemăsuratele daruri, nu pot să zică că sau mulțamit cu acele

și că nu vor să între în părințasca lor clironomie, și dacă acei să mulțămesc cu acele daruri nu sânt siliți de a fi clironomi, să fie siliți însă prin toate chipurile ca din acele nemăsurate daruri să împlinească celorlalți frați ai lor, analogon a legiuitelor sale parți" și iarăși la tomul întăiu fila 87 cap 196 carte al doile zic: „și cel după vreme (sau de pe urmă) clironomi este deopotrivă celui ce întăiu au clironomisit" și iarăși la tomu al 5-a, fila 531 N. D. zic: „atunce pun la sinisfora fii acei cău luat zestre sau daruri înainte nunții, când ceilanți frați a lor nu au deopotrivă câștig de la părintele lor" și iară la același tom fila 515 cap 35 carte 41 titlu 7 zic: „atunci să face sinisforà, când părinții dau la unii din fii lor zestriuri sau daruri înainte nunții, și celorlalți fii nu dau nimică alta de cât numai un dar singuratec și acasta să face pentru ca să nu să înstrâmbătățască."

Pre înălțate Doamne, aceste fiind cererile prin jaloba dumisale căminarului, răspunsurile a dmsale stolnicesii surorii dmsale, și dovezile arătate despre amândoaă parțile, cum și hotărârea sfintelor pravile, și dacă pravilele intru o unire glăsuesc, hotărăsc datoriile ce are a pazi un părinte catră fii săi la împărțire averilor sale; și la răposatul boeriu să vede urmare peste cuviința dreptății, și în potriva tuturor pravilelor firești și politicești și a pământescului obiceiu, unind în averea sa și averile soții sale, și numindule a fi numai a sa avere, și împărținduo cum au vroit fără a păzi legiuita analoghie, iată dar că acea foae chip de diiată a sa de sine să anerisește radicânduși putere ce putea să aibă, dacă ar fi fost potrivită cu a dreptății cumpănire, pe care giudecata neputând să o primască socotește pe răposatul boeriu întocmai ca cum sar fi povățuit fără diiată, și găsește de cuviință ca toată avere mișcătoare și stătătoare

čau ramas atât a părintelui lor cât și a mamei dmilorsale acea dată în zăstre dmsale stolnicesei și ace lasată în clironomie la doi frați să să facă o masă, și după aceia din mijloc să să scoată aceste adică: întăiu cheltuelile îngropării a răposaților părintelui și surorii dmlorsale și a grijilor obișnuite pentru suflet după rânduiala creștinească; al doilea plata datoriilor la creditorii răposatului părintelui dumilorsale; al treile cheltuiala căsătoriei răposatei Ecaterinei surorii dmlorsale, și lucrurile date pentru sufletul ei, în care să cuprinde și banii lăsați cumnatului dmlorsale în vreme čau primit dmlui căminar zestrea înapoi; și prisosul ce va rămâne să se împarta între dmlor drept în doaă frățește, și nici dmneei să nu pretenderisască dobânzi de bani de la dmlui căminar, nici dmlui să nu pretenderisască de la dmneei stolniceasă roduri a zăstri și alte cheltueli ce vor fi urmat cu sora dumisale, de la răposare părintelui și până la căsătorire ei; ačasta dar fiind chipul cu care socotim noi a să sfârși pentru clironomia toată părințască, toate prigonirile dintre amândoaă părțile, precum mai sus arătăm, cea desăvârșit hotărâre rămâne a să da de către înalta înțălepciune înălțimei tale și înștiințăm.

1814 Febr. 19

a înălțimei tale plecați slugi

Costandin Balș vel logofăt, Alecsandru Ianculeu vel vornic, Th. Balș vel vornic, (indiscifrabil) vel vornic.

Coală mare turcească. Acta Th. A. Râșcanu. Surele ms. XXV, 365.

LXVIII

1816 Mai 14. Scrisoarea lui D. Sturza vel log. cătră căminar Gh. Râşcanu pentru vinderea moşiei Frenciugii.

Cu părintească dragoste arhone căminar

Fiind că poronca mării sale lui Vodă iaste ca în Duminica viitoare Mai 21, moşia Frenciugii cu hotărâre să să facă hareč, drept aceia asupra pricinuirei ce ai arătat că ai, te înştiinţez mai înainte căci în urma nuţi poate rămânea cuvânt.

1816 Mai 14

al Dmtale ca un părinte

Dimitrie Sturza vel logofăt

Adresa:

Cinstit dmsale căminar Iordachi Râşcanu cu părintească dragoste

la Holm ţin. Vasluiului

însemnare:

„Nica ğudele Bolohan au adus ačasta astăzi Luni Mai 22 la un čas din noapte."

Hărtie filă. Acta Th. Aug. Râşcanu. Surete ms. XXV, 351.

LXIX

1849 Fevr. 10. Catagrafiia averii rămasă la Drăguşani a mamei lor Râşcăneasa.

Celi aflate a fratelui nostru Teodor la moşia Drăguşenii după moartea răposatei nineacăi:

1 buhaiu, 6 vaci, însă trei cu viţei, 4 gonitoare, 2 gonitori, 4 mânzaţi, 4 boi, 2 cai, 48 stuki, 1 brişcă pe răzoare, 1 naiteşancă stricată, 1 săniuţă vechi, 1 părechi hamuri de 2 cai, 10 linuri de melniţă, 15 buţi pentru rachiu, 3 poloboace, 20 căzi de plămadă, 1 ciubăr cu cercuri de fer, 1 bartac de fer, 1 caldari de velniţă cu verniul şi ca-

pac ei, 5 roate de trasură și nainte, 1 fășoi de her de șine, 1 ceasornic de masă, 1 ceasornic de părete, 2 puşti câte cu o țavie, 1 gardirop, 1 morișcă de ciuruit grâul = 138 adică o sută trei zeci şi opt numere, iar bani datorii pre cât sau aflat până acum sânt să ei, însă:

3600 lei la Cazimir în 100 galbeni. 1300 lei la Solomon jidov ot Băceşti, 100 lei cu sinet şi 1200 fără sinet pe 50 vedre spirt, 248 lei la Leizer jidov din Eşi cu sânet, 1000 la Anton şi Costachi Nicolau din Eși cu sinet, 1530 lei Dabija cu sâneturi, 3074 lei la lacuitorii satului după o condică ce sau găsit la casă = 10752 adică zece mii șapte sute cinci zeci și doi lei. 1849 Fevr. 10

Iosif Arhimandrit, Zamfir comis.

„Fața fiind și noi la facerea acestei scrisori şi poftiți fiind de dmlor iscăliții am iscălit și noi de marturi".

I. Carp, I. Faur sulger, V. Oniță privighitor ocolului Fundurile ținut Vasluiu.

346 lei sau mai găsit datorii la Gavril, care osabit au fost ficior, 720 lei socotit la cc. Tukididi dobânda a 50 galbeni pe 4 ani.

Hărtie coală, acta Th. Aug. Rășcanu. Surete ms. XXV, 352.

LXX

7222 *Aug. 20 (1714) Iași.* **Zapis de vînzare prin care Marie Todereasă vinde cu 150 lei lui Nastasă vornic 2 dugheni în Iași, tîrgul de jos lângă Mazarachi.**

Adica eu Marie Toderias și cu fii mei Lascar şi Ilie şi Ștefan făcutam zapisul nostru la mâna dumisali vornicului Nastasăe pe cum noi de nime siliți nici asupriți ce de a noastră bună voe am vândut dumisali a noastră dreaptă ocină și moșie

doaâ dugheni cari sânt în târgul de ğos cu loc den dos pân în locul giupânului Mazarachi lângă alte dugheni a dumisali, cari au cumpărat de la părintele Patriarhul de Ierusalim și tocmala niau fost cu dumnealui drept 150 lei bani vechi și neau făcut dumnialui plata deplin în mâna noastră și noi luândui banii deplin, i leam dat dumisale săi fie dreapta ocină şi moşie neclătită în veci dumisale şi giupâniasăi dumisale și cuconilor dumisali și nimeni dintru rudeniile noastre să nu fie volnic a să rădica cu vreun fel de socoteală asupra acestei moșii și acestu zapis s'au facut dinaintea a mulți oameni buni și bătrâni cari mai ğos sau iscălit și pentru credința neam iscălit și noi să fie de mari credință.

u Ias let 7222 Avgust 20 dni

† Marie Toderias

az Ilie sân Toader abager, Ștefan iscal

Acta bis. Talpalari Surete ms. XVIII, 529.

LXXI

1768 Oct. 1. Zapis de bezmân prin care Ioniță Gane cupeț ia de la N. Cogălniceanu pentru un loc din Iași între Sf. Ioan Zlataust și C. Râşcanul pah. cu bezmân cîte 30 lei pe an.

Adică eu Ioniță Gane cupeț făcutam zapisul meu la mâna dmsale pitarului Neculai Cogălniceanu precum să s știe că am luat un loc cu bezmân de la dumnealui care loc este aicea în târgul de ğos între locul mânăstirii sfântului Ioan și între locul dmsale paharnicului Costandin Răşcanu ca sămi fac dughiană de piatră pe loc, și tocmala îmi este câte treizăci lei pe an, și la tot anul la început să aibu ai da toți banii deplin aceşti treizăci lei pe tot anul și dmnelui să nu fie volnic a mă

adăugi cu bezmanu ori cât ar fi dugheana pe locul dumisale, nici eu să nam voe a mai scădea din tocmala ce am cu dmlui şi pentru credinţa mai gios am iscălit. 1768 Octombrie 1.

Iscălit Ioniţă Gane Cupeţ, Toader Isăcescu, Petre Keşku; întocmai cu originalul ci este la mini, pe care o încredinţez cu a mea iscălitură.

Colejschii răghistrator, Costache čornei

Acta bis. Talpalari Suvete ms. XVIII, 533.

LXXII

7268 Sept. 1 (1759) Iaşi. Hotarnica râdicată de Tanasă Meleghie şi Poroschie vornici de poartă a locului cu pricină de două dugheni pe uliţa Rusască în tîrgul de jos între feciorii lui C. Anastasă şi Alexandru nepotul lui Măzărache.

Din luminata poroncă prea înnălţatului domnului nostru Ioan Teodor Voevod nea orânduit dumnealui Ştefan Roset vel logofăt pre noi vornicii de poartă ca să mergem în târgul de gios pe uliţa Rusască la nişte locuri de dugheni a părintelui Veneamin şi Gheorghie postelnicul şi Ştefan postelnicul, ficiorii lui Costanden Anastasă şi Nastasă Cazimir nepoţii lui Anastasă vornic, având pricină cu Alexandru ficiorii lui Toader jicnicer nepot lui Măzărachi pentru o bucată de loc din dos a două dugheni ce au fost împresurato Toader jicnicer tatăl lui Alexandru cu un grajdiu; deci noi după poruncă am mers la acel loc şi am strâns oameni buni uliceni anume Toma Săbierul şi Toader Barbierul, monah Pistruiu şi Andrei Băcal şi alţii. şi aşa au mărturisit cu toţii că din ograda lui afară nau avut Măzărache nici ginerele său Toader jăcnicer nici casă nici grajd, ci de 7 ani încoace sau întins Toader jăcnicer de au făcut grajd pe locul a doaă dughene afară de ograda lui şi fiind de faţă şi

Alexandru sân lui Toader jâcnicer iam întrebat cu ce pricină au intrat de au făcut afară din ogradă, grajdiu pe locul dughenilor și de are scrisori dovezi să le arăte de este acel loc cumpăratura sau de lau schimbat cu cineva, el nici o scrisoare dovadă nau aratat însă au adus martori pe Gheorghiță și pe Toma săn lui Grigoraş Negutătorul şi așa au mărturisit cum că din locul dughenilor ce au vândut Mazarache lui Anastase vornic ar fi aceastâ bucată de loc nevândută pe care au făcut Toader jăcnicer grajdiu iar ficiorii lui Constantin Anastase la aceasta au scos dovadă un zapis din let 7222 Februarie în noaă de o pivniță cu crâșmă și doao dughene de la preosfințitul Hrisantie patriarhul Ierusalimului ce leau fost cumparat Anastase vornicu, și au mai cumparat Anastase vornicul de la Mazarache alt loc de dugheană alăturea cu acel de la patriarhul pe din gios si sau dovedit din scrisori că grajdiu ce au făcut Toader jăcniceriu este scos pe locul dughenilor de la patriarhul iar nu pe locul dughenilor ce au fost cumparat Anastase de la Mazarache și sau dovedit mărturia lui Gheorghe și a Tomei săn Grigoraş că este ră și cum că rău au eșit Toader jăcnicerul cu acel grajdiu pe locul dughenilor căci că și alte locuri a dughenilor merg până în zăplazii lui Toader jâcnicerul și neau mai arătat feciorii lui Constantin Anastase vornic altă mărturie dovadă de la Cârstea sân Iamandi medelnicer în care scrie cum că sau învoit Costantin Nastasă şi cu Lupu stolnic ca să fie loc slobod pe den dosul dughenilor alăturea cu gardul lui Mazarache ca să umble cu carul pe dendosul dughenilor la toate dughenile și -sau dovedit și cu aceasta că de când au făcut Toader jăcnicerul grajdiul sau închis locul de nau pe unde să umble cu carul pe din dos la dughene și sau dovedit că și acest loc merge asemenea cu locul

acelorlalte dughene pănă în zaplazii lui Toader jăcniceriul şi după ce sau ales lam măsurat în pregiur toate locurile dughenilor cu stânjăn de 8 palme începând întăi a măsura despre faţa uliţei din gios din locul Gălăţii în sus pănă în huidiţa despre locul lui Constantin zăt Tomei lui Măzărache şi sau găsit 19 stănjeni şi o palmă în 11 dughene ce sănt făcute pre aceste locuri şi de acolea pe huidiţă în lung spre apus din temelia dughenilor din faţă şi păr în zăplazii lui Toader jâcnicerul sau aflat 17 stânjeni, unde sau pus şi 2 petre hotar colţ şi de acolea în gios alăturea cu locul caselor lui Toader jăcniceriul şi păr în locul Gălăţii spre amează şi sau aflat 19 stânjăni şi 7 palme şi sau pus o piatră unde au fost grajdiul lui Toader jâcnicerul şi sau mai pus o peatră colţ despre locul Galăţii, şi de acolea spre răsărit alăturea cu locul Galaţii, pănă unde am prins a măsura întăi la uliţă şi sau aflat 13 stânjeni şi cinci palme şi aşa sau încheiet acest loc împrejur şi după cum sau hotărît şi sau stâlpit, am făcut şi noi această marturie hotarnică la mâna dmlorsale de mai sus numiţii fiii lui Constantin Anastase şi pe hotărîtura noastră săşi facă dumnialor ispisoc gospod şi pentru adevărată credinţă am pus pecetea noastră gospod şi am iscălit şi noi şi alţii care sau întâmplat.

let 7268 Septembrie 1.

Poruşkie vornic de poartă, Tanase Meleghi vornic de poartă.

Eu Toma Săbier mam tâmplat martur, eu Toader Bărbierul mam tâmplat martur, eu Andrei Bacalu mam tâmplat martur.

Acta bis. Talpalari. Surete ms. XVIII, 351.

LXXIII

7229 Iuni 20 (1721). **Zapis de învoială între Cristea sin Iamandi 2 pah. și Costantin și Lupul fii lui Anastasă pentru un loc deasupra unei pivniți cumparate de Mazarachi staroste de negustori.**

Adecă eu Crăstea vtori pah. sănŭ Iamandi biv vel med. făcutam ačastă adevărată marturie a me | la mâna dumilorsale Costantin și Lupul săn Nastasă vornic precum să să știe pentru o bivniț (sic) čau cumpărat părintele mieu de la Măzărachi staroste de negustori, care pivniț iaste în târgul de ğos pe ulița rusască alăturea cu niște dughene a dumilorsale ce liau cumpărat iei de la staroste Măzărache mai nainte vreme, și fiind dumnelor acolo cumpărători mai vechi niam învoitune noi în de noi pentru locul din dosul dughenilor precum au fost slobod păr acum, să fie slobod și de acmu înainte să s slujască unul cu altul însă čine ar șăde în dughenele dumilorsale să nu fie volnic pe locul pivniței cât ține șușanița din chiotoarea casăi pivniței păn în gardul lui Mazarachi, a face grajd sau alte ce iar trebui. Așajdere cine ar șăde în pivniț să nu fie volnic a face pe locul dumilorsale nimic, făr de cât să fie loc slobod precum au socotit să umble carul. Iar de sar tâmpla să îngrădiască părintele mieu locul pivniței despre dumnialor fiind de margine să se lasă poarta cât ar merge carul la dughene, întracesta chip învoindune au iscălit și dumnealor în zapisul pivuiței cel de cumpărătur iar de nar primi părintele mieu marturie ačasta, nici iscăliturile dumilorsale din zapis să nu să ție în samă și ačastă marturie sau făcul dinaintea dumilorsale boerilor celor mari și a neguțitorii carii mai ğos sau iscălit și eu pentru mai mare credință am iscălit. It 7229 Iuni 20

Carste Iamandi vt. pah., Γρηγοριος ὁ μαρτυρας, Νηκολας Καπελανος μαρτυρας, Axinte uricar martur.

Acta St. Negruți. Surete ms. XVII, 74.

LXXIV

7232 *Febr. 20* (*1724*). Zapis de vînzare prin care Mazarachi și fii săi vînd lui Nastasă cămăraș cu 160 lei bătuți 2 dugheni din ulița Tropogeneasei.

Adică eu Măzărachi neguțitorul și cu fičorii mei anume Toma și Dumitru și Vasile scriem și mărturisim cu acest adevarat zapis al nostru de nime săliți nice asupriți și a noastră bună voe am vândut 2 dughene dumisale cămărașului Nastas care dugheni săntu pe ulița Tropoğonesăi (Тропоџωнеси) lângă pivnița dumsale cămărașului Năstas cari au cumpărat de la sfinție sa patriarhul de Ierusalim. deci lam văndut dumisale drept o sută și șas zăci de lei bătuți și meu făcut plata deplin întru mănule noastre ca să hie dumisale dreaptă ocină și moșie și ğupănesăi dumisale și cuconilor dumisali niciruit (sic) și neclintit, și să aibă a faci și dres pe dugheni și întračastă tocmală a noastră sau tămplat Loiz neguțitorul și dumnelui Grigoraș neguțitorul și dumnelui Ștefan Vasile și alți oameni buni cari vor iscăli mai ğos și pentru credință am și iscălit ca să hie de mare credință.

It 7232 Febr. 20 de zile

Δημήτριος στεργο τάνωθεν, Μαζαρακης στεργο τα άνωθεν, Θομα Μαζαρακις στεργο τάνωθεν, Βασηλη Μαζαρακη στεργο τα ανωθεν.

Acta St. Negruți. Surete ms. XVII, 75.

LXXV

7268 Mai 16 (*1760*) *Iași*. Carte de blăstăm a Mitropolitului Gavril Calimah pentru a se afla adevărul în pricina dintre C. Râșcanul stolnic și nepoții lui Anastasie vornicul pentru un loc de casă în Iași, târgul de jos.

Gavril cu mila lui Dumnezău arhipiscop și Mitropolit Moldovei. Facem știre cu acastă carte de blăstăm că fiind pricină între dumnelui stolnic Costan-

din Râşcanu şi între nepoţii lui Anastasie vornicul pentru un loc de dugheni ce au în târgul de ğos, alăturea cu casele lui Măzărachi şi fiind că aminterile nu se poate îndrepta făr numai cu marturi. iată din partea noastră sau făcut ačastă carte de blăstăm asupra cui ar şti şi nar mărturisi adevărul pe unde au fostu gardul lui Măzărachi, şi o cas(ă) veche čau avut Măzărachi în ograd, şi vor tăgădui sau vor parteni la vro parti unii ca acei să fie blăstămaţi de domnul Dumnezeu a tot puternicul şi de slaviţii săi ucenici şi apostoli să aibă şi blăstămul celor 318 sfinţi de la Nikeia, fierul, pietrele să putredească, şi să se răsăpască, iar trupurile lor să stea întregi, să aibă parte cu Iuda şi cu procleatul Ariia, în toată viaţa lor procopsală să nu aibă şi ertare să nu afle, şi de smerenia noastră încă să fie afurisiţi şi neertaţi, iar mărturisind adevărul vor fi ertaţi şi blagosloviţi în veci amin.

It 7268 Mai 16.

Gavril Mitropolit Moldovei

Acta St. Negruţ. Surete ms. XVII, 79.

Intru cât C. Râşcanul stolnic e fiul lui Toader Râşcanul vel jicnicel, care ţinea pe o Măzărachi. sora lui Vasile Măzărachi, am publicat mai sus alte două zapise, ce vorbesc de Mazarachi din: 7229 Iunie 20 (1721) şi 7232 Febr. 20 (1724).

Din aceste 2 acte reiese că Mazarache socrul lui T. Răşcanul era staroste de negustori în Iaşi, îşi avea case pe uliţa Trapezenească (azi str. Anastasie Panu), zisă şi scrisă şi Tropogenesei, Tarbujinească. Mazarăchi a trăit în Iaşi între 1700—1740; şi a avut 3 ficiori: Toma, Dumitru şi Vasile: Θομα Μαζαρακης, Δημητριος Μαζαρακης şi Βασηλη Μαζαρακης, cari scriu şi atestă (στέργω) cele de sus (τὰ ἄνωθεν).

LXXVI

1766 Iuni 27 Iaşi. **Anaforaua boerilor către Gr. A. Ghica Vodă .n pricina pentru moşia Cojeri între Gh. Scarlat Costachi şi pah. Cost. Râşcanul, urmaş de a lui Vasile Rişcanul din 1721.**

Iω Grigorie Alexandru Ghica Vvod bojiio milostiu gospodar zemli Moldavscoi.

(rezoluţia nepusă)

Prea Inălţate Doamne

Din luminata porunca mării tale, prin ţidulă fiind rânduiţi am luat sama între Gheorghe fiul răposatului banului Scarlatachi Costaki, şi intrѣ dumlui pah. Costandin Râşcanu, pentru moşie Cojerii ce iaste la ţinut Fălciului, arătăndunѣ fiul banului Scarlatache un hrisov de la marie sa Mihai Racoviţă Vodă din văleat 7217 intru care îi întăreşte Lupului Costachi vel vornic stăpânire pe moşie Cojerii după zapisă de cumpărătura, ce au arătat de la moşenii dѣ Cojeri carea zapisă să află şi acmu la măna lui Gheorghe fiul banului Scarlatachi, iar dumlui pah. Costandin Râşcan niau arătat un hrisov. de la Mihai Racoviţă Vodă, din vleat 7229 intru care arată că sau giudecat fečorii lui Vasilachi Răşcan şi cu Iordachi Costachi vel clucer, pentru moşie Cojari, pe care moşie au fost luato Vasilachi Râşcan de la Vasile jicnicer, brat lui Gavril Miclescu vornic drept 190 lei şi lau fost neguţat pe acel sat Cojeri Lupul vornic tatăl lui Iordachi clucer cu Vasilachi Râşcanu iarăş drept acei bani 190 lei din cari bani, liau dat Lupul vornic numai 30 lei iar 160 lei au rămas nedaţi, şi au mai arătat fečorii Răşcanului atunce la giudecată 3 zapisă de datorii, asupra Lupului vornic, cari acele datorii cu zapisă şi cu 160 lei ce au rămas nedaţi pentru Cojeri sau făcut peste tot 356 lei asupra Lupului vornic ca săi dea lui Vasilache Râşcan şi tămplăndusă de au murit Lupul vornic au rămas neplătiţi, şi pentru acei bani au dat pe mo-

şia Cojeri la stăpânire fečorilor lui Vasilache Râşcanu, iar pe fečorii Lupului vornic iau dat rămaşi din giudecată şi încă arată pe fečorii Lupului Costachi că sau lepădat de moşiile parinţeşti pentru datorii ce au fost părinţeşti de către alţi datornici numai arată dmlui pah. Răşcanul un zapis din leat 7241 cu 12 ani mai pe urma ispisocului iscălit de Scarlatachi Costachi şi de răpoosatul Costachi Razul spatar, întru care adevereşte Scarlatachi Costachi cu acel zapis cum că lau dat la măna lui Toader armaşul că fiind tatăl său datoriu lui Vasilachi Răşcanul, tatălui lui Toader armaşul, şi eşind la divan, iau luat moşia Cojerii şi sau rugat lui Toader armaşul şi lui Vasilachi Răşcanul săi de 180 lei cu 30 lei ce iau dat fratesău Iordachi şi săi răscumpere moşia care acești 30 lei sînt pomeniţi şi în ispisoc precum că sau dat şi banii acestea săi dea cu vadeale, dintru cari bani iau dat 100 lei şi cu 30 lei ce sau dat fratisău Iordachi fac daţi 130 lei şi mai rămăne nedaţi 50 lei, iar altă datorie după cum arată în ispisoc intru acest zapis nu arată, ce numai pentru 180 lei şi să cunoaşte măria ta că pentru toată datoriia ne aratată în ispisoc, sau făcut sulfu şi cu ačasta 180 lei ce scrie în zapis au primit şi Toader armaşul să ia acești bani şi moşie să rămăe a lui Scarlatachi, căci de nu sar fi primit cu acest sulfu ce sau făcut ar fi pomenit şi de celelalte datorii, iar aşe nu pomeneşte nemic, şi se cunoaşte că sau priimit cu aceşti bani, după cum au şi luat 100 lei dintrănşii, ce noi prea Inălţate Doamne după cercetare ce am făcut la ačasta aşe am socoit că este cu dreptate Gheorghe fiul banului Scarlataki să aibă a da acei 50 lei ce au rămas nedaţi dintru acel zapis al tatălui său, iar banii săi dea cu dobânda lor cap la cap. ce fac 100 lei şi dând aceasta 100 lei dumsale pah. Costandin Râşcanul să rămăe moşia Cojerii la

stăpânire lui Gheorghe fiul banului Scarlătachi, iar ce desăvârşită hotărâre rămâne la prea înalta înţelepciune mării tale. let 1766 Iune 27

Plecaţi slugi mării tale, Manolachi Costachi vel logofăt, Palade vel vornic, Vasile vel vornic. Costandin vel vornic.

Acta Gr. Perticari, Stoişeşti, Fălciu zis din vechiu Cojeri. Surete ms. XVII, 143.

LXXVII

7235 Mai 13 (1727) Iaşi. Intre marturii cari adiverează zapisul de vânzare a lui Pandele Frangole vameş către Stefan Hermeziu ot visterie este şi *Ioader Răşcanul vel căpitan.*

† Adecă eu Pandeli fičorul lui Frangoli čau fost vameş mare scriu şi marturisescu cu acestu adevărat zapis al meu, precum de nime silit nič asuprit ce de a me bună voe am vândut a me driaptă ucină şi moşie a patra parte de sat de Tăuteşti cu hăleşteu şi cu tot venitul locului ce sintu la ţinutul Eşilor şi a patra parte de sat de Crăciuneşti iar cu tot vinitul ce sint la ţinutul Vasluiului, aceste părţi de ocin liam vândut dumisali lui Stefan Hermeziu ot visterie dreptu 200 lei, carile sintu cumpărătură tătânimeu de la Irimia Jora şi de la fratesău Lupaşcu fičorii lui Toderaşco Jorăi precum arată şi zapisul lor. şi ispisocul de la Mărie sa răpăusatul Costantin Cantimir Vod şi miau dat dumnelui bani deplin în mănule mele 200 lei precum scrie mai sus, pentru acee săi fie dumisale driaptă ocină şi moşie şi ğupanesei şi cuconilor şi nepoţilor dumisale în veci, şi la ačastă tocmală sau tânplat mulţi boeri de curte carii înpreună cu mine sau iscălit mai ğos.

u Ias lt 7235 Mai 23

Παντελη Φραγγολη ὑποσχομαι, Gavril Silion, Va-

silie martur, Ursul ot visterie, Andrei Silion post. iscal, Ilie logofat ot visterie martur, Toader Râşcan vel capitan martur, Toader ot visterie am scris cu zisa lui Pandeli, Φραγγολις τȣ Παντελῆς ύποσχομαι, Dumitraşco cam. martur, Alexandru Paun martur, Gavril Cuze medelnicer martur, Αντιώχιε Γληγοριασκος μαρτυρας.

Surele ms XIII, 259.—Acest Toader Râşcanul ajuns apoi jicnicer e străbunul tuturor Râşcăneştilor. El a ţinut în căsătorie pe o Mazarachi din Chişinău, care a ridicat biserica zisă Mazarachi.

LXXVIII

Fără veleat (către 1787). C. Râşcanu spatar adevereşte zapisul lui Nastasă şi Lupul Batcu din Chişinău pentru dreptul ce au la Hoceni de pe Mânja.

Adeverim cu această scrisoare a noastră, eu Nastasi sin preutului Grigore Batcu şi eu Lupul dascal sin Ioan Batcu, ot Kişinău, precum să sa ştie că avândo noi nişte părţi de moşie la ţinut Fălciului, care părţi de moşie ni să trag de baştină, despre Tudora fata Zahariei Mânjii din Hoceni, şi despre Varvara fata lui Pintileiu Manja, fratele Zahariei din Hoceni, care părţi fiind că să stapânè de către alte niamuri şi răzăşi, şi nefolosindune nimică de aceste moşii aflândune depărtaţi cu şidere în ţinut. Orheiului, şi ne era peste mână a le căuta, sfătuindune noi cu toate niamurile câte se trag de pe Tudora fata Zahariei Mânjei, şi de pe Varvara fata lui Pintilei Mânjii, făcândune pe noi vechili ca să mergem la ţinut Fălciului şi să dezbatem părţile de moşie câte avem la acest ţinut. Deci noi după carte de învoială ce am luat de la toate niamurile noastre, care carte este întărită cu iscălitura dumisale spatar Costandin Raşcanu şi altor

mazili şi oameni de ispravă, şi mergând la ţinut. Falciului pe cât am putut dovedi în moşiile čau avut părţi Zaharia Mânja şi Pintilei Mânja, liam vândut dumisale Gheorghie Beldiman biv vel banu, având dmlui osăbite părţi întraceste moşii, care să trag din Mihaila Mânja, tatăl lui Zaharie şi a lui Pintileiu, drept 150 lei adică una sută cincizăci lei, care bani iam luat toţi depliu în mâinile noastre, să aibă dumnealui a le alege şi a le stâlpi, despre alţi răzăşi, trăgândule pe lângă părţile dumsale, şi să fie driaptă ocină şi moşie dumisale, cuconilor dumisale, i nepoţilor si strănepoţilor dumisale în veci să le stăpânească cu paci, iar care din niamurile noastre ar fi înstrăinaţi şi sar scula pe urmă să tragă parte să nu aibă a supăra pe dmlui, ci săş caute cu noi, şi pentru mai adevărată credinţă am şi iscălit mai ğos.

Eu Nastasii Batco am vândut cu voe me şi cu zisa totor neamurilor.

Eu Lupu Batco am vândut cu zisa tuturor niamurilor.

„Acest zapis viind de faţă aceşti mai sus numiţi vânzători înainte me am iscălit şi eu Costandin vel logofăt, Neculai Rosăt vel vornic, Ioan Canta vel vornic martur, Veisa vel vornic.

Şi eu Neculai Zorilă am fost faţă când au luat banii şi sant martur.

Ion Popa diiacul za divan am scris acest zapis în divanul *gd*, cu zisa lui Nastasii Batcu şi a Lupului Batcu.

Acta princesa M. Moruzi. Surete ms. XIII. 515.

LXXIX

1787 April 9, Iaşi. Cartea lui A. I. Ipsilant Vodă către Gr. Costachi b. v. pah. şi Alex. Râşcanu b. v. pah. ispravnici de ţinutul Fălciului să hotărască moşia Hoceni a ban. Gh. Beldiman despre răzeşi.

Iω Alexandru Ioan Ipsilante Vvda, bojiiu milosliu gospodar zemli Moldavscomu.

Credinčoşi boerii domniei mele dumv. Gligoraş Costachi biv vel pah. i Alexandru Râşcanul biv vel pah. is. de ţinut Fălciului sanătate. Iata jaloba čau dat dmlui banul Gheorghi Beldiman sau trimis din care mai pre largu veţi înţelege. Deč fiind că dmlui banul arată că moşia ce are în hotarul Hocenilor la acel ţinut iaste hotarâtă de boiari mari hotarnici, dar răzăşii ce mai sînt acolo luănd hotarnici săş hotărască părţile lor au împresurat moşie dumisale banului. pentru care scriem dumv. sa mergeţi la stare locului unde fiind toţi răzăşii cu scrisorile cum şi vechilul dumsale banului, iarăşi cu scrisorile şi hotarnica ce va fi avănd să faceţi foarte cu amăruntul cercetare şi ce împresurare făr dreptate să fi făcut moşiei dumsale banului să o îndreptaţi scoţindu şi pietrele ce vor fi puse făr de rânduială, şi să puneţi alte pietre pe unde va fi trebuinţă. dăndui şi altă mărturie hotarnică în sămne şi în stănjăni pe obiceiu iscălită şi de toţi răzăşii şi împreğuraşi iar când vreo parte nici cu al dumv. hotărâtură nu să va mulţumi atunce cu pietre hotară nu veţi stălpi, ci cu mărturie de toată curgerea pricinii şi cu hartă de stare locului cu arătare sumi stănjănilor şi a locului de pricină prin zi de soroc vor veni la divan. ačasta. 1787 April 9

procitoh vel logofat

Acta princesa Maria Moruzi. Surete ms. XIII, 514.

In Oct. 26 Vodă întăreşte hotarnica rîdicată de Iorest dichiul Episcopiei de Huşi şi Alex. Răşcanul biv vel pah. e tot ispravnic de Fălciu însă cu Iancu Greceanul biv vel pah. (Surete ms. XIII, 517).

LXXX

7250 Iulie 24 (*1742*). In opisul de acte al moșiei Stoisești de la Fălciu întocmit în 1855 Iunie 20, când Gh. Costachi agă vînduse moșia sa nepotului său Sc. Mavrogheni agă, se trece la No. 8 cartea lui C. N. Mavrocordat Vodă scrisă către T. Râșcanul biv vel jicnicer să stăpânească părțile din Petrișori și Giurcani de la Fălciu, partea lui Dănăilă și Focșăi.

„8) 7250 Iulie 24. Cartea Domnului Constantin Neculai Voevod dată lui Toader Râșcanu biv vel jicnicer, după hotărâre ce sau făcut ca soția sa să fie volnică cu carte domnii mele părțile sale de moșie de la ținutul Fălciului, anume la Petrișori și acea parte a lui Dănăilă, ca să aibă volnicie să le stăpânească."

„7250 Iuli 24. O copie de pe o carte gospod a lui Constantin Mavrocordat Voevod dată la măna femeei lui Toader Rășcanu biv vel jicnicer volnicindul a stăpăni părțile de moșie la Petrișori și la Giurcani parte Focșai și a lui Dănăilă Roșca luând și venitul."

Acta Gr. Perticari. Surete ms. XVI, 341, 400.

LXXXI

1812 Iulie 2. Un Mihai Râșcanu și Vasile Arhire aleg satul Curteni de pe Lohan la Fălciu, parte Buzneștilor pentru care poartă pără în 1818 Man. Cujbă buluebaș cu I. Oltinescu și ai lui.

„al doile o mărturie hotarnică din 1812 Iuli 2 făcută de doi rănduiți din partea isprăvniciei Fălciu, anume Mihai Rășcanu și Vasile Arhire, cu cuprindere, că fiind ei rănduiți ca să mărgă la moșăia Curtenii ce este la acela ținut pe apa Lohanului jumătate de sat parte de jos ce umblă în trii bătrâni, anume Lazăr Buzne i Vasile Buzne și Bejan Buzne. După poronca mergând la stare locului, și străngănd fața pe toți răzășii de Curteni cu toate scrisorile ce au avut nepotul lor Gligoraș Agarici vornic de poartă cum și spița de neam și zapisale de cumpărătură și

răscumpărătura, danie şi schimburile făcute de Gligoraş Agerici după scrisorile tuturor Agăriceştilor, au făcut fune de zece stănjeni gospod, şi au măsurat din hotarul moşaii lui Vasile Buzne ce au fost ales mai înainte dintracei trei bătrăni, Lazăr Buzne şi Bejan Buzne ce o trag neamului lui Gligoraş Agărici, şi sau găsil capătul dispre răsărit 260 stănjeni, şi capătul despre apus 254 stănjeni. După care le dă fiiştecărora din răzăşi părţile lor în stănjeni, cum şi toată partea lui Gligoraş Agărici, baştină, cumpărături, răscumpărături, daniile şi schimbul care sau împărţit pe şase fraţı (ficiorii lui Gligoraş Agărici) anume Aŭgheluţă Agărici i Neculai i Costandin i Lupa i Safta şi Chira, şi li sau venit de parte căte 41 stănjeni, cari sau înpărţit şi sau dat lăngă hotaru lui Vasile Buzne, pe Manolachi baş bulubaşe ginerele lui Vasile Agărici pe ceialanţi arătaţi anume, cu care hotărare arată rănduiţii, că mulţămindusă răzăşii de Curteni şi o parte şi alta, sau pus şi pietre hotară la margine pe din sus, cum mai pre larg arată mărturia hotarnică iscălită de răzăşi."

Acta pr. Sava Dimiriu, Curteni Fălciu. Surete ms. XVI, 417. Acest Mihai Răşcanu stă în legătură cu Răşcanii din Foleşti şi Ivăniţeşti.

LXXXII

1785 Oct. 27. Iancul Greceanu pah. ispr. de Fălciu însărcinează pe Stefan Răşcanu şi pe Ene Focşa să cerceteze moşia Chirice dată danie de Gh. Scarlat Costache fiului său Iordache spatar.

Dmnta Stefan Răşcan i Ene Focşa, sănătate vă poftesc de la Dumnezeu să vă dăruiască. dmlui spătar Costin Catargiu neau adus luminată porunca Mării Sale lui Vodă, întru care să porunceşte precum răposatul cumnatul dmsale Gheorghe Cos—

tache fiul banului Scărlătache prin scrisoare au dat danie fiului dmsale spătar Iordache o moşie anume Chirice, care numită moşie răzăşindu-se în capete cu moşia Idriciului a fraţilor răposatului Gheorghe Costache: Mateiu şi Scărlătache voesc a micşora moşia Chirice. deci fiind că eu am multe trebuinţele ţinutului, fiind *îmberdosit* iată că vă rânduesc pe dmv. din partea mea ca să strângeţi, pe Gheorghe Cojocariu din Găgeşti şi pe Gheorghe Baciul şi pe Iordache Parşova i pe Vasile Parşova cum şi pe alţi oameni bătrâni care or fi ştiind acea numită moşie şi mergând la stare locului la faţa moşiei să faceţi cercetare şi să dovediţi marginile şi capetele pe unde au umblat din vechime înconjurândo din ğur împreğur după arătările a oameni bătrâni care ştiu cum sau stăpânit de mai înainte vreme, unde fiind faţă şi dmlui Matei Costache şi fratele dumisale Scărlătache şi după cum veţi adeveri să faceţi mărturie în semne întracest chip de unde să începe şi până unde merge această moşie Chirice şi în capete cu ce moşii se hotărăşte şi cum se numesc acele moşii cum şi cu ce moşii îşi dau coaste şi iarăş cum se numesc. Şi aşa făcând mărturie dreaptă în semne precum mai sus să arată să o iscăliţi dmv. şi toţi câţi se vor tâmpla faţă acolo la acea cercetare şi viind şi eu la acea parte de loc spre Băsăşti să o trimeteţi la mine ca să o cercetez şi aflândo că este făcută cu cale şi cu dreptate să o întăresc şi cu iscălitura mea, ca după acea mărturie să se stâlpească şi cu pietre hotară. aceasta şi fiţi sănătoşi.

1785 Octombre 27

Iancu Greceanu pah.

Acta Zane. Surete ms. XIX, 137.

LXXXIII

1818 Iuli 27. **Căminar Iordachi Râşcanul cercetează pricina între Handoceşti pentru moşiile Petreşti, Mogoşeşti, Borăşti, Chiujdeşti şi Drăgăneşti la Vaslui.**

Noi Scarlat Alexandru Calimach Voevod cu mila lui Dumnezeu Domn ţării Moldaviei.

Credincios boerul domniei mele Iordache Râşcanu biv vel comis sănătate. Angheluşa soţia mortului Toader Handoca prin jaloba catră domnia mea au arătat că în hotarele moşiilor Petreşti, Mogoşeştii, Borăştii, Chiujdeştii şi Drăgăneşti din ţinutul Vasluiului are a se împărţi baştina pe buna lor Paraschivă Handoceasă cum se cuprinde la cartea divanului de judecată din anul trecut 1817 Dechemvrie 15 cu cerire că dreapta parte ce i se va cădea să i să aleagă din fiştecare trup de moşie ca să i se dea la stăpânire. Domnia mea te orânduim şi ţi se scrie ca mergând la faţa locului şi aducând pe răzăşii faţă din fieştecare trup de moşie pe cari măsurândule cu stânjanu domnesc în lung şi în curmeziş pe la locurile care va cere trebuinţă faţă fiind şi jăluitoarea cu carte de judecată şi alte scrisori ce va avea. să faci cercetare şi dreaptă partea jăluitoarei ce sa dovedi că au avut scoţândusă şi alegânduse să o stâlpeşti şi cu pietre hotară şi sai dai şi marturie cu arătare pre larg iscălită pe obicei. iar când la hotărât va naşte vre o pricină pietre hotară să nu se pue ci cu marturie arătătoare pre larg să să trimată la divan.

1815 Iunie 22

Vel logofăt pecete domnească

Răspunsul în dos:

Cătră cinstita logofeţie cea mare a ţării de ğos de la Iordachi Râşcanu căminar

Dupa luminata carte a marii sale lui Vodă

ce mia dat dumneii Anghelușa soția răpăosatului Toader Handoca poruncitoare că după cuprinderea cărții de judecată din trecutul an 1817 Dechemvrie 15 ce au avut pomenitul Toader Handoca cu neamurile sale să se tragă o a treia parte din tot locul pe unde stapânesc Handoceștii și să se dee Anghelușei. Am primit ca să se adune răzășii Handocești și din toți au venit numai Constantin Stroe și cu alt cumnat al său zicând cum că ceilalți sunt duși la treburile lor, iar Ștefanachi fecior Radului Handocăi este dus peste Prut, cărora arătândule carte de judecată și poroncă Stroe au răspuns cum că ei nu vor să știe căci cartea este făcută prin chipuri că ei au să se judece și neau arătat că pot să mearga să se judece. Insă întâi dupa hotărârea judecății și dupa poroncă să meargă împreună cu mine la starea locului unde stapânește ca să se aleagă o a treia parte fară a se pune petre și apoi să mearga să se judece. Stroe au răspuns că nici cu un chip nu va merge nici va arăta părțile lor de moșie și nu numai că nu au vrut să meargă și au purces dinainte căutând încă și tot felul de cuvinte proaste. Apoi dar dacă nu sau supus a merge ca să arăte parțile lor pe unde anume sânt în trupurile acelor moșii nici eu nam putut să fac nici o punere la cale și nu lipsesc a înștiința cinstitei logofeții pentru nesupunere și obrăznicie.

1818 Iulie 27

Iordachi Râșcanu căminar

Acta Gh. Teodor. Surete ms. XIX, 691.

LXXXIV

1824 Iuni 28. Răzeşii din moşia Făunoaea, ot Vaslui se jălu-esc Domnului pentru încălcarea ce le face hatm. Gh. Cuza, trecând peste hotarăle puse de vornicul Iordachi Râşcanu în 1819 Dec. 15.

Prea Inălţate Doamne

Cu lacrămi iaraş dăm supărare milostiv auzului înălţimei tale strâmbatatea ce pătimim noi de către dmlui Hatmanul Gheorge Cuza că la ţinutul Vasluiului moşia Făunoaia este a noastră răzăşască din învechime şi cu nestramutată stăpânire care se megieşeşte cu moşiile dumisale Mărmureni şi Dobroslăveşti ce le are cumpărate şi în schimb de la răzăşii de Zăpodeni în sumă de stânjeni . . . La 1815. dumnealui hatmanul vrând a se întinde de a ne cuprinde un capăt a moşiei noastre despre apus şi să treacă peste hotarăle vechi. pentru care scoţând luminată carte gospod în urma înfăţoşarii ce am avut înainte cinstitului Divan către boerii cercetători care făcând cu amăruntul cercetare sau dovedit că cu acolisire vrea a ne cuprinde acel capăt. cu care nemulţuminduse dmlui au scos hotarnic pe dmlui Banu Gheorghe Iosăpescu care rânduit mergând fără de a intra în cercetarea scrisorilor şi a dovezilor noastre chipurile ce au uneltit nu ştim de cât atâta ştim că au făcut semne cuprinzândune moşia noastră strămoşască dând şi mărturie hotarnică şi hartă de starea locului în potriva dreptăţii. de care dând noi jalbă ni sau rânduit pe dmlui vornicul Iordachi Râşcanu prin luminată poruncă ca să meargă la starea locului şi de iznoavă să facă cu amăruntul cercetare prin carte de blăstăm, unde mergând şi făcând cercetare sau dovedit că cu acolisire sau întins dumnealui hatmanul de ne cuprinde moşia, dovedinduse acea mărturie şi hartă dată de dumnealui Banu Iosăpescu cu tot nepotrivită după cum pe larg se

arată prin aceiași mărturie din 1819 Decembrie 15; După care nici cu aceia cercetare nu sau mulțumit dumnealui hatmanul și iarăși sau întins cu stăpânirea pe părțile noastre pentru care pricină și strâmbatăție în multe rânduri trăgând dumnialui în judecata cinstitului Divan, dumnealui pe de o parte ne tot prelungește și pe de altă parte stăpânește moșia noastră cu nedreptate și după soroacele și vadèlele puse nici dmlui nu stă în ğudecata nici vechil nu trimete; pentru care cu lacrămi cădem la mila înălțimei tale rugândune ca să te milostivești și asupra noastră ca din luminată poruncă să ni se dea luminata carte gospod cu hotarâre ca să ne stăpânim moșia după cum am stăpânito din învechime și până anii trecuți ca cu aceste cărți să se sileasca însuși dumnealui a sta în judecată sau a rândui vichil și atuncea cui dreapta judecată a cinstitului divan și a înălțimei tale va dovedi dreptatea acela va lua moșia și venitul și mare pomană va rămâne.

La mila nălțimei tale prea plecați: Preotul Simion Costache Beanke, Sandu Beanke și cu alți ai noștri răzăși de moșia Făunoaia ținut Vasluiului.

Rezumat făcut de cancelarie.

„Arată că toată moșia jeluitorilor Făunoaia de la ținutul Vasluiului sar fi împresurând de către dumnialui Hatmanul Gheorghe Cuza fără de a se da cea desăvârșită hotarâre și după atâtea soroace nici în jndecată nu vrea a sta nici nu iar fi lăsând pe eiași stăpâni mosia. să roagă de a li se da luminata carte gospod cu hotarâre ca săși stăpânească moșia după cum și mai nainte până ce va sta dumnealui Hatmanul în judecată."

In dos:

Dumneta vel logofete pune la cale după cuviință. 1824 Iunie 28.

Aslan flori logofăt

Acta A. C. Cuza. Surete ms. XIX, 406.

LXXXV

1825 Iulie 26. In opisul hârtiilor Petreştilor de la Vaslui întocmit în 1828 Dech. 25 la No. 20 se vorbeşte de Iordachi Râşcanul vornic că era *răposat.*

20) „1825 Iulie 26, mărturie iscălită de dmlui vornic Costantin Conachi boeriu cerşut din partea noastră şi de răposat vornic Iordache Râşcanu, boeriu cerşut din partea răposatului postelnicului Cuza, prin cari arată că la cercetare ce au făcut la faţa locului prin carte de blăstăm pentru pârâul Cornilor carele cum au arătat sau scris în dosul cărţii de blăstăm."

Acta Gh. Teodoru. Surete ms. XIX, 749.

LXXXVI

7266 Mart 26 (1758) Iaşi. Scarlat Gr. Ghica Vodă scuteşte pe Ion Râşcanul biv vel pitar, fiul lui Toader Râşcanu jicnicer să nu mai dea la musafiri casele sale din Iaşi, zidite pe locul măn. Golia.

Iω Scarlat Grigore Ghica Voevod. bojiu milostiu gospodar zemli moldavscoi. Facem ştire cu acest hrisov al domniei meali pentru credincios boiariul nostru Ioan Râşcanul biv vel pit. că având el o casă pe locul sf. măn. a Goliei, pe care loc plăteşti şi chirie pe an la mănăstire şi în câteva rînduri jeluind domniei meale că are strâmbatate sal scoată din casă sa gazduiască musafiri, care întrun rînd sau şi scos din casă făcânduse oare cum drum şi conac de musafiri şi rugânduse domniei meali ca sa facem o milă cu dânsul ca să nu să mai supere cu scoaterea din casă, nam trecut domnia mea cererea sa, de vreme ce şi raposatul tatăl său Toader jicn. şi raposatul unchiul său Vasilachi Măzărachi med. aflânduse de apururea în slujbele ţării cu credinţă şi acum şi mai sus numitul Ion pit. aflândusă în slujbele ţării mam milostivit domnia mea asupra sa

dândui acest al nostru domnescu hrisov prin carele poroncim dumv., vel agă şi vel uşer şi altor zapcii de acum înainte nici odată gazdă de musafiri casele acestea să nu să mai dea ca să se odihnească cu pace. Căci că în cât să va supăra casa aceasta să pricişte paguba şi sft. mănăstiri de chiriia sa. Şi pentru ca să nu să mai ispitească nimene nici ale mai arăta pe aceste case nici a le mai lua gazdă de musafiri, nici cu altea chipuri să se ia cu sila fără voia sa, osăbit de poronca noastră ; ce poroncim cu hotărârea ca în toată domnia şi duhovnicescu părinte ca să puie şi blăstăm asupra celor celor (sic) mai sus scrisă. Şi pohtim şi pre alţi luminaţi domni ce Dumnezeu va rîndui pre urma noastră asemenea să întărească.

vleat 7266 Mart 26

Iw Scarlat Ghica Voevod

Acta propria, Surete ms. VI, 4. Obiceiul acesta de a da casele în tărie pentru musafiri au pricinuit darea jalobei la divan şi a scutirii domneşti. Se ştie că Vasluenii fiind în drumul mare domnesc, adesa erau vizitaţi cu musafirlîcul şi ca să nu fie supăraţi făceau pe calicii, cum îi râde D. Cantemir în Scrisoarea Moldovei : «Numai singuri Vasluenii nu au lauda aceasta, că ei nu numai că-şi închid casele şi cămările de către oaspeţi, ci când zăresc pre vreunul că vine, atunci se tăinuesc, îmbracă haine sparte şi vin înapoi în chip de calici şi cer milostenie însuşi de la cei străini» (Ediţia Iaşi 1851) 216).

Găzduirea cu deasila a musafirilor a silit pe Mitr. Iacob Stamati să-şi zidească vechiul palat mitropolitan impropriu pentru musafiri, iar boerii s'au cotizat de la sine cu 15000 lei şi s'au zidit casele Agenţiei Nemţeşti numai ca să scape de bucluc ul musafirlîcului austriac (Surete ms. X,)

Acest Ion Râşcanul pitar e fiul jicnicerului T. Râşcanul şi nepot lui V. Mazarachi de pe mamă. E frate cu Const. Râşcanul stolnic şi cu Alexandru Râşcanul 3 logofăt din 1763.

LXXXVII

Fără veleat (cătră 1758). In sama visteriei Moldovei se arată la jud. Iași și frații Costantin Râșcanul stol. și Ion Râșcanul pitar având cel întăiu 7 liude, cel al doilea 3 linde scutelnici.

14 lei. — 7 liude Constantin Râșcan stolnic.
6 „ — 3 liude Ion Râșcan pitar.

Acta I. Arapu. inginer. Surete ms. XXI, 27.

LXXXVIII

1799 Oct. 4. Zapis de vînzare prin care răzeșii Râșcănești vînd lui Ion sin Lupul Râșcanul partea lor din Folești 7 pol. stânjeni cu 3 lei stânjenul.

Adecă noi cari mai ğos ni vom puni numele și degetile am dat adevărat și încredințat zapisul nostru la mâna fratelui nostru Ion sin Lupu Râșcanul precum sa s știe ca am vândut a noastră dreaptă ocină și moșie din moșia Folești din partea de sus, partea noastră 27 pol. stânjeni partea noastră cu acestu prețu cîte 3 lei pi stanjen am dat și am vîndut di nimeni siliți, nici asupriți ce di a noastră bună voe săi fie moșia ocina dmsale și fiilor dmsale, nepoților strănepoților în veci nirășluit și bani am luat deplin în mânile noastre și pentru adevărată credință ne am pus numele și degitile.

1799 Oct. 4

Ioan Râșcanul sin Stefan Râșcanul, Gligoraș sin Chiriac Râșcanul, Neculai sin Constantin Râșcanul, Vasile sin Scarlatachi Râșcanul, Ioana fata lui Trohin, Gheorghe Râșcanu sin lui Trohin, Aftenie monah sin lui Trofin. Și eu am scris cu zisa numiților mai sus arătați și am iscălit Erei Golăi.

Acta Volenti. Surete ms. I, 653. Actul se referă la satul Folești de la Vaslui, comuna Soleștii, pe clina apei Crasnei.

LXXXIX.

1799 Oct. 4. Zapis de vînzare prin care Agachi Râşcanul şi ai lui vînd vărului lor Ion sin Lupul Râşcanul 33 pol. stânjeni din Foleşti cu 3 lei stânjenul.

Ad-verez cu acest adevarat zapis al meu dimpreună cu fraţii mei: eu Agachi Râşcanul, Irina, Maria, fraţii mei, la mâna dmsale vărului Ion sin Lupul Râşcanul precum sa să ş'ie că am vândut dreaptă a noastră ocină şi moşie di pi strămoaşa noastră Negrae fata lui Zgârie Brânză din moşia Foleştii din partea din sus partea mea şi a fraţilor mei: 33 pol (jumătate) stânjeni partea noastră de sus arătată cu acest preţ; 3 lei pe stânjen am dat şi am vândut di nimenea siliţi, ci din a noastră voe bună săi fie moşii de ocină. dmsale şi fiilor dmsale nepoţilor, strănepoţilor săi fie în veci neraşluit şi banii am luat deplin în mânule noastre şi pentru mai adivărata credinţă neştiind carte am pus mânule şi degetele. 1799 Octombrie 4.

† Eu Agache Râşcanul

Şi la facerea acestui zapis neam întâmplat faţă: Iane Focşa razăşu, Ioan Râşcanu răzăşu şi eu am scris cu zisa numiţilor mai sus arătaţi şi am iscălit

Erei Galan

Acta Nec. Volenti. Surete ms. I, 666.

Unind arătările acestor 2 zapise reiese că trăiau către sfârşitul secl. al XVIII aceşti Râşcani în Foleşti: Agachi Râşcanul, Irina şi Marie Râşcanu, *Ion Râşcanul*, Gligoraş Râşcanul, Neculai Râşcanul, Vasile Râşcanul, Ioan S. Râşcanul, Gheorghe Râşcanul, Attenie Râşcanul monah.

Cu o generaţie mai veche trăiau în Foleşti între 1730 —1780 aceşti Râşcani: Stefan Râşcanul, Chiriac Râşcanul, Costantin Râşcanul, Scarlatachi Râşcanul, Trohin Râşcanul si Lupul Râşcanul. Toţi acesti marturi îşi arată singuri înrudirea, că erau veri între ei, şi că erau răzeşi în Foleşti de pe Negrae fata lui Zgârie Brânză, nume cunoscut între răzeşii de Plotuneşti la Fălciu încă din suta a XVII-a.

XC

1763 Ghenar 20. In sama vistiriei Moldovei din 7271 sub Grigore Ioan Calimah Vodă găsim pomenit pe *C. Râşcanul stolnicul* de mai multe ori.

La scăderi se iartă stolnicul C. Râşcanul cu 11 lei „rămăşiţă din desetină. ertat, gospod milă 1763 Mai 19." (Surete ms. III, 568).

Vorbind de alte ertări din şfertul lui Iunie la marii boeri vedem trecut în listă şi pe „stoln. C. Râşcanul cu 10 liude" (Surete ms. III, 578). Iar pentru desatină din stupi la scăderi se vede „stoln. C. Râşcanul scăzut cu 300 stupi" (idem III, 595).

Tot în aceste sămi ale visteriei vedem trecut şi pe „Alexandru Râşcanul treti logofăt cu 2 liude la scăderile sfertului de Iunie" (idem III, 578).

Spiţa Râşcănească arată că Alex. Râşcanu e fiul lui Toader Râşcanul jenicer şi că el ar fi ţinut în căsătorie pe o Gânduleasa (Surete ms. II, 658). Acest Alexandru Râşcanul e ctitorul bisericei din Frenciugi şi e străbunul Râşcăneştilor de la Vaslui.

XCI

1786 Oct. 20. Alex. Râşcanul pah. îşi are case în Bărlad, alăture cu casele ce le-a cumpărat Gavril Conachi b. v. spatar cu 26 lei de la nepoţii Nastasiei Guroaei.

Adecă eu Ioan diiacon, i Costantin Calamazu fičori lui Costandin diiaconu Călamazu nepoţi Nastasăi Guroe, de aič din târgul Bărladul, datam adevărat şi încredinţat zapisul nostru dumisale Gavril Conachi biv vel spatar, precum să să ştie că de a noastră bună voe, am vândutu un locu de casă cel avem înpreună amândoi fraţii aice în târgul Bărladul care locu este alăture cu banul dumsale din ğos dreptu 26 lei adică dow zăci şi şase

lei, şi făcândumi dumlui plată deplin să stăpâniască dmlui în pace dmlui şi cucoana dumisale şi coconii dumisale, nepoţi și strănepoţi, și la facere acestui zapis au fostu faţă şi alţi boeri, carii sîntu iscăliţi şi acesta locu să hotărăşte despre rasărit cu locul mănăstirii Răchitoasăi şi din colţul ograzii dumneei vornicesei Marii Bogdănias pănă în ograda dmsale paharnicul Alexandru Răşcanul unsprazece stânjăni gospod şi doisprăzeci stânjani gospod mărgu în gos alature cu ograda dumisale pah. Răşcanul pănă în drumul ce vine di la dialu alature cu sfânta mănăstire, în faţa locului dispre drumul ce vine de la dealu optu stânjani pana în locul preotului Gavril Brăescu şi mergi în sus alature cu locul preotului pară în malul unei gropi şepte stânjeni gospod și face spre apus până în drumul despre apus, ce merge în sus pintre ograda bisericei şi pintre ograda hanului dumsale, din coltul locului popii Gavril şepte stânjeni, pară în drum şi în sus pe margine drumului pănă în colţul ograzii hanului dumsale despre apus optu stănjeni, şi din drumul dispre apus ce merge în sus pintre biserica lui sfântu Dumitru şi pintre ograda hanului dumsale, alature cu ograda hanului dumsale spre rasarit, iar pară in colţul ograzii dumsale vornicesei Marii Bogdănias în grogroapă (sic) stănjăni nowsprazăci şi aşa să închee totu locul care am vândutu dumsale şi pentru încredinţare am pus degetele.

1786 Octv. 20

† Eu Ion diiaconul Călimazu am vandut, † Eu Costandin brat Ion diiaconul Calămazu am vândut, Erei Grigoraş protopop, Costandin capitan, † Eu Ghiorghie Proca am fost faţa la ačastă vânzare şi sânt martur, † Eu Nicoliţă Cembală am fost faţă la ačastă vânzare şi sânt martur, tămplănduma şi eu faţă am iscălit Iordachi paharnic, Calimah agă, Toader . . . martur Stefan Duca martur.

Acta Rudolf Suţu. Surete ms. XIV, 336.

XCII

1828 August 6. Două sinete de bani iscălite de Ion și Sim. Râșcanu din Ivănițești, Fălciu.

Doao sute lei am primit de la părintele Lupul la cumpărarea moșiei Ivanițăștii partea banului Grigoraș Duca și am dat sănet. 1828 August 6

Ioan Râșcanu

Iij un leu și 12 parale am mai primit.

3449 lei 14 parale, adică trii mii patru sute, patru zeci și noao lei, patrusprezece parale au dat polcovnicul Ioan Bujoreanu, la cumpăratura moșiei Ivanițăștii, Bogzăștii, Brahașeștii și Horaiata pentru cari bani își va trage moșie dupa analoghie.

1828 Decembrie 21

Simion Râșcanu

Acta I. Bujoreanu, Vinețești, (corect Ivănițești) Fălciu. Surete ms. IX, 580.

Punem pe acești doi Râșcani în legătură cu răzășii Râșcănești din Folești, ce vin tot pe Crasna și cari în 1779 vînd lui Ion Râșcanul mai mulți stânjeni de pământ câte 3 lei stânjănul.

Și azi în Vinețești avem răzăș fruntaș pe cumătrul Iordachi Râșcanul.

XCIII

1852 Sept 30. Socotința agăi Nec. Pantazoglu, hotarnic rânduit pentru a alege părțile agăi Lascarachi Costachi din trupul moșiei Râșcanii de la Fălciu despre moșia dumisale Rânzeștii.

Socotința

Anul 1852, luna Septembrie în 30 zile. Supt scrisul rânduit fiind hotarnic cu creditiva divanului apelativ din 2 Iulie anului contenit 1851 No. 4518 după cerirea dmsale agai Lascarachi Costachi, stapânitorul unei mai mare părți din hotarul Râșcani, ca împreună cu dmlui gheometrul ținutului Fălciu să desavârșim punerea la cale, prin cercetarea reclamației de

împresurare a răzășilor de Râșcani, asupra moșiei Rânzăști, la termenul de 26 a curgătoarei publicarisit și prin foaia oficială No. 72. sosind la fața locului în satul Rășcani, dmlui gheometrul ținutului dmlui Aga Lascarache, și eu supt iscălitul hotarnic și răzășii de Râșcani, cu dmlui sluger Alecu Cârja hotarnicul lor, rânduit asemenea cu creditiva divanului din 27 Octombrie anului trecut 1851 No. 6371. dupa închiere prin ğurnaluri. a tuturor formalităților cerute de lege, aprobarea planurilor pe fața pământului și iscalirea lor. Sau cerut de la răzăși partea raclamata. înfățoșarea titlurilor cu care să p rijinească cerirea loi de împresurarea ce au aratat din partea moșiei Rânzăștii. Și în loc de dovezi au întimpinat comisiei cu jalobe, că nici o dovadă nu au decât ca cer întrup area capătului moșiei Râșcani, cel despre rasărit, potrivit cu actele ce păstrează. Și de și această propunere a lor era lesne de înțales că după săvârșirea giudecății întregi cu dmlui aga Lascarachi pentru întruparea părței ce li se cuvine lor din moșia Râșcani, trebuia a li sa statornici și a li sa margini capatul potrivit stânjenilor ce li se cuvine, după o învoială săvârșită între ei răzășii cu răposatul boer Scarlatachi Costachi, părintele dmsale agăi Lascarachi Costache din anii 1783 Mai 20 Dar fiind că dmlui hotarnicul răzășilor sau desbinat în socotință, sau închiet jurnal, a ne da fieștecare socotința sa în osăbi.

Așa dar supt iscălitul își dă socotința ca de vreme ce răzășii de Râșcani, nau dat nici o dovadă ca colțul Râșcanilor cel despre rasărit și miazăzi, unde le stă stăpânirea astăzi sa poate întinde mai în gios în hotarul Rânzaști, stăpânit cu buna credința de dmlui aga Lascarachi Costache, de un șir de ani cu nume de Rânzești. nici să pot întinde peste stăpânirea de astăzi, neiertând chiar

figura locului. Fiind că partea lor din Râșcani ce li se va cuveni potrivit (itatii învoeli, pare a fi de marginirea aceasta și în sus pe «ât dreptatea le va da. Și prin urmare dmlui aga rămâne a stăpâni partea din Rânzăști însamnată pe hartă cu litera C. precum până acum au stăpânit nejignit de nime nefiind din hotarul Râșcanilor, ce din Rânzăști unde ei nu fac parte.

N. Pantazoglu Agă

Acta pr. Mardare Râșcanu din Țifu, Fălciu. Surete ms. IX, 148.

XCIV

1814 Marte 10. In procesul ce s'a judecat la Orhei în 1821 Dec. 17 între Dinu Rusu colejschii asesor și Spiridon Dumitru Vella căminar cu Andrei Pavlu din Iași pentru moșia *Siliștea* de la Orhei și alte locuri (Lucaceauca, Voticiul, Parilca, Blojia) cumpărate de Sp. D. Vella prin mezat de la comisul Stefan Râșcanul se aduce în copie la No. 6 în în întregime zapisul lui Stefan Râșcanul.

6) 1814 Martie 10. Copie de pe zapisul ce dă dumlui comis Stefan Râșcanu, dmsale Spiridon Dimitrie Vela întărit atât de divan Cnejiei Moldaviei, de mitropolitul Moldaviei Veniamin, de departamentul pricinilor streine din Iași, *Pinnì* adeverit și de mulți martori cuprinzători că comisul Ștefan Rașcanul fiul răposatului ban Grigoraș Râșcanul, adivereaza cu acest zapis al său la mâna dmsale Spiridon Dimitrie Vela ca să fie știut că aflându-să traitor din a stânga Prutului în oblastia Basarabiei creditorii răpăosatului părintelui dumsale ce sânt cu lăcuința din a dreapta Prutului, după alte jalobe a lor de mai înainte au înoitu jaloba și prin cinstit gheneral consulat a Rosiei din Iași cerând ca să li să împlinească banii datoriei ce au a lua de la răpăosatul părintele dumsale din averea rămasă, și nefiind alt chip de plată sau scos în vânzare prin soltan mezat moșia Siliștea, care

după scrisori iaste loc din locul domnesc a târgului Orheiului, care tot acel loc cât sau stăpânit de bunul dumsale și de răposatul părintele dumsale în urmă în viața lor sau și hotărât precum se cuprinde la hrisoavele domnești și alte scrisori ce are dumlui și fiind că în țidula mezatului din anul 1812 Dechembrie 14 ce sau fost dat după cerirea creditorilor ca să vânză moșia aceasta Siliștea sau fost arătat niște vechi semne de hotar în cuprinsul acelui loc, din neștiința creditorilor dar apoi dumlui după ce au venit în ocârmuirea stăpânirei otomanicești spre punerea la cale cu creditorii, și văzând că alt chip de plată nu are au cerut ca să vândă moșia aceasta în stăpânirea urmată din vechi și în puterea scrisorilor și a hrisoavelor domnești, care se numește loc domnesc, precum sau stăpânit de părintele dumsale cu satele găsite pe acel loc anume Siliștea și Lucăceuca și alte cotunuri ce vor fi, cu toate acareturile ce sânt pe acel loc urmate în vechea stăpânire după cuprinderea și puterea hrisoavelor domnești, i altor scrisori vechi și noao, și că după a dumsale cerire sau mai strigat la mezat afară de strâgarea ce mai denainte ce sau făcut după cerirea creditorilor mușterei văzând și voința dumisale că voește a vinde această moșie spre a să plăti de creditori adăugânduså unii pe alții în divanul domnesc, prețul cel mai bun și mai de pe urmă nu i lau dat altul, de cât dumnelui Spiridon Dimitriu Vela 174 mii lei, cu care desăvârșit rămâind dumlui mulțămit și în divanu domnesc înaintea dumilorsale boerilor Moldaviei în ființa și a dmsale dragomanului a cinstitului ghenaral consulat rusesc, sau săvârșit hareciul asupra dumsale mai sus numitului cumpărător cum pre largu arată la săvârșirea mezatului în dosul țidulii vornicii de aprozi adeverită de către dumnealor veliții boeri, unde numărândui numitul cumpărător și

toti banii deplin acei 174 mii lei, dumlui împreună cu acest zapis, iau dat și toate scrisorile vechi și noaă, cum și toate hrisoavele domnești ce au avut asupra acestui loc din locul târgului Orheiu cu care de astazi înainte și în veci dumlui cumpărator sa aibă a o stăpâni dinpreuna și cu toate acareturile de pe dânsa precum au stapânito și părintele dumsale luânduși venitul de pe toți lăcuitorii cum și toate alte venituri ce vor fi pe cuprinsul locului acestuia, și dacă în urmă s'ar ivi niscaiva scrisori cuprinzatoare pe acest loc, sau cu chip de amanet pusa de părintele dumsale sau de însuși Dumnealui sau cu alte pricinuiri să nu să ție în samă, ci să sa ia de la mâna unuia ca acela și sa să dei cumpărătorului."

Surete ms. VII, 635.

Spița Râșcănească (Surete II, 658) dă pe acest Stefan Râșcanul de fiu lui Ion Râșcanul stolnic, pe când el singur zice ca e fiul lui Grigore Râșcanul ban, care el e fiul lui Ion Râșcanul stolnic. In 1814 Mart 16 comisul Ștefan Râșcanu dă sinet la mâna cumpărătorului Vela de primirea banilo .

XCV

1847 Iulie 2. **Hotarnica Râșcanilor de la Fălciu râdicată de V. Mereuță vornicul porții.**

Hotarnica

Anul 1847 Iulii în 2, gios iscălitul vornic porţăi Vasali Mereuța comandarisit fiind cu poronca giudecătorii ținutului Falciu di la 26 Iunii anul următor cu No. 2497 după petiția čau dat căpitan Chirilă și căpitanul Vasali Munteanu pentru di a li să alegi parțili di pământ ci au di baștină și cumpărături în moșia Râșcanii. cu mergire la fața locului am adunat pi răzăși și cerândule docomenturi, petițaonerul meu înfațșat două spița acestii moșai ce întai din 1803 încredințată de giudecătoria Fal-

ciu la 1837 Iulii 6. cea al doile din anul 1830 Mart 15 supt iscalitura a doi răzăși Ion Râșcanu și Gavril Chiriac sân Focșa și precum șă un jurnal a divanului apelativ a țarii di gios anul 1839 Fevruarii în 26 supt No. 193 prin cari hotarăști ca din popa Râșcanu să trag cinci ramuri din cari o a cince parte luată va ramâne în deplina proprietaoa a lui Chirilă Munteanu și Vasăli Munteanu dupa zapisăle ci păstrează la mâna lor din 1816 Dechemvrie în 8 i alti zapisă din ceilanți patru frați precum în gios să arată.

Noi intăi am măsurat capatul dispre rasarit din hotarul a lui Gheorghi Malahi și în sus pana în hotarul dmsale agăi Lascarachi Costache au eșăt de fiișlicari batrân soma de 19 stânjani.

6 palmaci să cuvin căpitanului Chirila cu frații săi baștină di pi moicașa Catrina fiica Lupului și Lupu ficior lui Trofin din a cince parte di pi străbunul lor Gheorghiță ficior popii Rășcanu.

19 stânjeni cumparatură de la postelnicul Toadir Teca, Vasăli săn Preutu zat Teca, Vasali Teca și Manolachi Teca, dupa zapisul di sus însamnat.

19 stănjani cu zapis din 1847 Fevruarii în 10 ci cumpără căpitan Chirila de la Mihalachi Cehan postelnicel șă soțâia sa Rucsanda ci arata că au vândut toata parte lui Grigore Ghiga a cince parte.

19 stanjani parte batrânului Petcu ci preutul Ioan capitan o treci în diveci vânzări cătră căpitan Chirilă Munteanu cu zapis din 1846 Maiu în 2 tot on bătrân din a 5 parte.

5 stanjani 7 palme 4 palmace tragi capitan Chirila de la Polcovnic Toadir Macsân curgator din batrânul Vasilachi cu zapis din 1840 Mart în 28.

1 stanjan 1 palmă 4 palmace cumpăratură di Vasale Munteanu di la nuunul Polcovnic Macsîn ci esti întrat tot în acestu zapis bez 4 stanjani 6 palmi cu frațai lui Coste săn Gheorghi Munteanu și

Vasâli Pascal para sau împlinit suma de 10 stânjeni analoghicon dupa cuprindere zapisului, dar 7 stânjani, o palma au ramas curgatorilor din Vasalachi tot pi acestu loc para la suma de 19 stanjeni.

6 palme 2 palmaci cu zapis din 1835 April în 20 ci vindi Catrina fiica Sandii curgatoari din bătrânul Gheorghița căpitan Vasăli Muntean

1 stânjan 4 pălmaci cumparatură di căpitan Chirilă cii vindi Costachi Râșcanu cu zapis din 1840 Mart 14 ci să tragi tot din batrânul Gheorghiță.

6 palmace cumparatură di fiul sau Neculai cu zapis din 1840 Săptemvrie în 1 di la căpitan Chirilă sân Panainti Râşcanu curgator tot din bătrân Gheorghiță pe cari acestu zapis esti încredințat și di privighitor Vasluiului.

66, 1, 2, Adică șasă zăci şi șasă stânjeni, o palmă și două palmaci să cuvin numiților di mai sus pi acestu capat dispre rasarit ci să numești dealul Goii undi să întâlnești în cap cu moșâia Pinceştii tot a dmsali Agăi Lăscărachi Costachi și măsurându din stânjanii ci ari dmlui aga luați di la răzașii din bătrânu Gheorghiță cu cuvânt căi ari cumparați și în gios pana undi sau împlinit suma di 66 stanjăni una palmă doaă palmaci numitului căpitan Chirilăi fiiului său Neculai și căpitan Vasâli Muntean șâ la împliniri sau dispărțit că sămni gropi.

Măsura al doile

81 stânjani. La aceasta masura să cuvin căpitanului Chirilăi fiu lui Neculai și căpitan Vasâli Muntean baştina și cumpărături precum la măsura întâi sa arată din suma a 116 stânjani 6 palmi 3 palmaci și măsurând tot din stânjani dmsale Agăi în gios piscul pi din deal di casa iconomului Ion Râșcanu dispre rasarit și în gios para undi sau împlinit aceasta sumă di 81 stânjăni și sau dispărțit cu sămni gropi di cielanți răzași.

mâsura al treile

76 stânjeni 6 palme 2 palmaci. Adică şăpti zăci şi şăsă stanjani şasă palmi două palmaci sâ cuvin la mâsura al triile prin satu din suma a 111 stânjani 3 palmaci şi sau măsurat din stănjănii dmsale Agăi şâ în gios pi drum alăturea cu vie lui Gheorghi Muntean şâ pi din deal di casa lui Ioniţă Muntean şâ în gios pără undi sau împlinit suma stânjănilor di 76 stânjăni 6 palmi 2 palmace cuviniţi numiţalor la această măsură.

măsura al patrule

82 stânjăni, 2 palme, 4 palmace. Măsura al patrule pi deasupra satului Râşcanii dispre apus zare dealului alăture cu movilița despre răsărit şi în gios din stănjânii dmsale agăi Lăscarachi pără undi sau împlinit suma di 82 stânjăni, 2 palmi 4 palmace cuviniţi căpitanului Chirilă cu ai sai precum şi la celelanti măsuri să lamurescu di suma totului 120 stânjăni sau dispărţit cu sămni gropi, pe din sus di dmlui aga şâ pi din gios di răzăşi.

măsura al cincilea

25 stănjeni 5 palme 3 palmace. Măsura al cincile pin coada vălcelei să cuvin numiţalor şâ pi acest loc din suma a 37 stânjăni ci leau rămas totul şă măsurând din stânjănii cii ari luaţi aga Lăscărachi di la răzăşi şâ în gios pără undi sau împlinit această sumă di 25 stanjăni 5 palme 3 palmace dispărţindusă cu sămni gropi pi din sus di dmlui aga Lascarachi şâ pi din gios di răzăşi.

măsura al şăselea

70 stănjăni 7 palme 7 palmace. Măsura al şăsăle capătul dispre apus să cuvin şâ pi acestu loc căpitanului Chirilă i fiiului său Neculai şâ căpitanului Vasâle Munteanu băştina şâ cumpărături precum la măsura întâi să lamureşte fiicari condei şâ sau măsurat din stânjănii dmsale agăi Lăscărachi şâ în gios această sumă de 70 stânjăni 7 palme şâ 7 pal-

mace şâ la împliniri sau dispărţit cu sămni gropi pi din sus di dmlui agă şâ pi din gios di cialanţi răzăş din suma a 106 stânjăni.

Acesti şăsă măsuri sânt pe curmezişul moşăii dar lungime acestii moşii sau măsurat din moşia Ghermăneştii ci iasti a dmsale răposat vornic Costachi Lambrino şi spre răsărit pe vale vălcelei şâ pin dumbravă şâ la vale pin sat şi tot înainte pănă în zare delului Goii undi să loveşti în cap cu moşăia Pinceştii a dmsale agăi Lascărachi Costachi au eşât suma di 1613 stânjăni dar măsurişle sau făcut cu palmă gospod, cu pecete însămnată pi hotarnică cu stânjânu di optu palmi şâ cu odgon di 10 stânjăni gspd precum scrie la rându săvârşândusă lucrare poroncită şi făcândusă aceastâ hotarnică sau dat la mâna căpitanului Chirilă Muntean şâ fratelui său căpitan Vasâli Muntean ca să li slujască di document pe vitorimi. Sau măsurat şâ locul din casa lui Neculai sân căpitan Chirilă Muntean ci lau avutu cumpărat dmlui căpitan Chirilă sân Panaiti Râşcanu cu un înscris din 1834 Octomvrie în 18 văndut di veci către el di dmlui Costachi Focşa, pi cari şi Chirilă îl treci în di veci vănzari cătră d. Neculai sân căpitan Chirilă Muntean cu diosăbit înscris din 1840 Săptemvrie în 1 cari şâ casa i acareturile au vândutu măsurândusă di cătră mini acestu loc fălceşti sau găsât doaăsprezăci prăjâni di falci în lungiş în sat şâ slujândule aceasta di adivăru să adivereşti şâ di cătră mine, iscălit vornic porţei Vasâli Merăuţă

Aceastâ copii poslăduindusă din cuvânt în cuvânt sau găsât în tocmai cu ceia adevărată dispre cari să adivereşti şâ di cătră mini.

za stolonacelnic
Vasâli Burghelea

Acta V. N. Caraivan, Şulete, Fălciu. (Surete ms. XII, 487).

Asupra mersului stăpânirei în Râşcani de la Fălciu avem o însemnare făcută în 1832 Ghenar 30 că toţi răzeşii din Râşcani se trag din popa Râşcanu cel bătrîn.

Popa Râşcanu cel bătrân a avut 3 feciori pe Căraiman, pe Focşa şi pe popa Râşcanu, iar satul a umblat pe 3 bătrâni. Intru început moşia Râşcanii era un trup cu Micleştii, căci popa Râşcanu cel bătrân stăpânea a patra parte din Micleşti, alăture de fraţii şi cumnaţii lui: Dridu, Varlam călugărul şi Sergiul. Din bătrînul lui ce venea în partea de sus s'a format apoi satul Râşcanii.

Dintre urmaşii săi, Caraiman îsi vinde partea sa şi se incorporează iarăşi la Micleşti.—Iar satul Râşcani au rămas cu cei 2 bătrâni a Focşai şi a popei Râşcanului. Acest popa Râşcanu a avut 5 ficiori: Ungroaica, Hulpăşoaea, Bontăşoae şi Ţiganca şi pe Gh. Râşcanul.

Din Unguroaica se trag Vasile, Coroi şi Condrea;—din Hulpăşoaea se trage Pavăl Muntean cu fiul său V. Munteanul;—din Bontăşoae se trag Bontăş călugărul, Alesandra lui V. Teacă şi Stamatia ce a ţinut'o popa Gavrilă;—din Ţiganca se trag 3 fete: Maria, Ioana şi Elena.

Iată spiţa: Râşcanu (Miclea)
(cătră 1650)

Râşcanu — Dridu — Vârlam călugărul — Sergiul
(stăpânesc 4 bătrâni din Micleşti)

Caraiman — Focşa — popa Râşcanu
(dă naştere satului Râşcanii)

Gheorghe Râşcanu — Unguroaica — Hulpăşoae — Bontăşoae — Ţigânca

Unguroaica: Vasile, Coroi, Condrea

Ţigânca: Maria, Irina, Elena

Gheorghe Râşcanu: Trifan Râşcanu diacon — soţia lui Stefan Goia

Hulpăşoae: Pavăl Munteanu căs. a) Catrina
Vasile Munteanu

Bontăşoae: Bontăş călugăr — Alexandra căs. Vasile Teacă — Stamatia căs. Popa Gavril

Trifan Râşcanu: Lupul Râşcanul

Obs. Toţi aceştia trăiau pe la 1763 pomenit în hotarnica lui Antohi Luţă răzeş din Râşcani

Lupul Râşcanul: Panaite Râşcanul căs. b) Catrina — Ion Râşcanul

Căpitan Chirilă Râşcanu frate cu Vasile Munteanu (1840)

Izvodul acesta de neamuri este adeverit cu slova lui St. Goia, ginerele lui V. Râşcanul, si cumnat cu Trohin Râşcanu diacon, cari au slujit la hotarnı a Râşcanilor rădicată de vornic Lupu Costachi şi Antiohi Luţa vornic de poartă. (Surete ms. XII, 568) cătră 1763, pe când trăia Antiohi Luţa vornic, ur as direct din popa Râşcanul cel bătrîn. (Surete ms. XVI, 599).

Pentru moşia Râşcani a mai fost o pâră la divan în 1820 Oct. 15 între Ion Râşcanul şi alţ razeşi ai lui de moşia Râşcanu şi ban Lascar Lamb ino (idem XVI, 600). T. Râşcanul din Iaşi, ing ner, prin tat l sau Dumitru se leagă de Ioniţă sin Lupul Râşcanul.

XCVI

Fără veleat (cătră 7208/1700). Hrisovul lui Ant oh Cantemir Vodă prin care întăreşte hotarnica Scheei de la Vaslui, răd cată de Nec. Donici vel logofăt pent u a se alege părţile lui Gheorghe Arbănaşul şi Cristea Vameşul despre alţi răzeşi.

Copie dupa hrisovu hotarnicu a Scheei

Noi Antohi Costandin Voevod, cu mila lui Dumnezău Domnu ţarii Moldovii. au venit înainte Domnii mele şi înainte alor noştri Moldovineşti boeri a mari şi a mici sluga noastra Neculaiu negustoriul din Eşi cari ţine pe femeea lui Gheorghii Arbănaşiu şi ne au arătat o marturie di la boeriul nostru Ionaşco ce au foşt căpitan mare şi de la Apostol Racul căpit. de curte scriindu cum după poronca Domnii mele au mers la sat la Scheea supt codru la ţânut Vaslui şi au strâns oameni buni megieşi de prinpregur şi razaşi din sat de acolo anume Gavril Heghe răzăş din Schei şi Dumitraşcu Pasaţal razăş şi Ştefan ficior lui Tiron razăş şi Ion răzăş şi Lazor razăş şi Ursachi răzăş i Antonie din Scântei razăş şi Neculai zet Heghe răzăş şi Toader zet Grigorie şi Paval ficior lui Toader Corchin răzăş şi Andrei ficior Lupului răzăş şi Craciun Fărâmă şi cu bună dreptate au socotit ca acei răzăşi şi cu alţi oameni buni megieşi de au ales şi au hotarat toate cumpărăturile ce au cum-

părat Gheorghe Arbănașul și leau stăpânit de către alți răzăși prin zapisa ce au avut și sau aflat în tot satul Scheei patru bătrâni anume Tiron și Păcurariu și Grigore și Flore, care au fost moșinași pe ğumătate din sat din gârla despre moșie Nicăi dincoace despre răsărit și despre codru în curmeziș și au măsurat cu funia de zăce stănjeni și dintracești patru batrâni sau scos a opta parte care umblă peste toți bătrânii pe deasupra care au vândut Acsinte si Dumitrașco Pasațal nepot lui Ivan Mihotei lui Gheorghe Arbănașiu și den 3 bătrâni sau aflat cumpărături Arbanașului dintrun batrân de Tiron doisprezăce stânjeni și au ramas săminţenii lui Tiron doaă zaci și noaâ stânjeni și dintrun bătrân din Pacurariu sau aflat cumparatura Arbanașului doaă zeci și opt de stânjeni si ğumătate, 7 pol. stânjeni sau aflat cumpărătura Crastăi vameșului de la Savastian tot dintracel bătrân, 4 pol. stânjeni sau venit lui Ștefan Șarbănoae tot dintracel batrân, 29 stânjeni sau venit Arbănașului dintralt batrân din Flore, 10 pol. stânjeni sau vinit lui Ștefan cumpărătură tot din Flore și din ce a opta parte ce scrimu și care umbla pe deasupra sau vinit Arbănașului 18 stânjeni, 6 stânjeni sau vinit cumpărătură Crastei vameșului tot dintraceastă a opta parte iarăși dintracești trei bătrâni din Tiron din Pacurariu și din Flore dintrustei bătrânii sau venit Crâstăi vameșului acești 6 stânjeni, venitusau Arbănașului peste tot doi batrâni, fara de trei stânjeni, iar al patrulea bătrân Grigore sau venit acel batrân vameșului Crâstăi cu razășii lui și sau stâlpit din Sălişte din ğumătate din sat ğumătate despre apus dinspre partea Nicăi și spre miaza zi în ğos păr în hotarul lui Neculaiu iar din hotarul lui Neculaiu merge peste tot păr în părăul Sacăi și dinspre partea Vameșului peste părău vine parte vameșului Crâste și cu a razășilor săi, pără la

hotarul pintre părae în fundul dinspre răsărit cu pădure pintre părăe, cu tot. iar din pârăul Sacăi în gios ţarina cea mare pără în hotarul lui Neculaiu împotriva rădiului lui Păcurariu pără în pârăul Nicăi despre apus şi spre răsarît pâră în dumbravă la deal sau venit vameşului Crâstăi cu ai să răzăşi iar din stâlpitura aceasta a lui Neculaiu ce au pus drept răzoru lui Puşcariu ţarina ce mare în gios pâră în părăul Neguroae şi fară curăţitura lui Grigore iar din drumul Tatomireştilor ce vine peste holmul din marginea Nicăi peste holmul dinspre apus până în hotarul Draguşănilor sau venit iarăşi lui Neculaiu iar din pârăul Neguroaei în gios pe drumul Tatomireştilor împotriva holmului despre răsarit sau venit vameşului Crâstai cu a răzăşilor fără o poiană ce au cumpărat Gheorghe Arbănaşul de la Dumitrache Pasăţel, iar din poiana din muncel iarăşi sau stâlpit Arbănaşului locul din ţarină despre prisaca lui din gios ce i sau venit cu dreptate, iar din stălpitura lui Neculaiu din parte din sus din ţarina ce sau vinit a vameşului Crâste cu răzăşiĭ lui cari din fănaţi sau vinit livada cea mica iar din livada ce mică trece o şuşeniţă la deal în livada ce mare despre răsarit ce stă prin livada răzăşilor sau vinit lui Neculaiu pin sămne ce sau însemnat şi sau stălpit iar în poiana Căpoteştilor iar sau stâlpit lui Neculaiu pără în hotarul Căpoteştilor din gios şi din stâlpitura lui Neculaiu în sus este moşia răzăşilor iar din muncelul cel mic iarăşi sau vinit să ţie Neculaiu ğumătate şi răzăşii ğumătate numai Neculaiu. să întoarcă răzăşilor trei stânjeni. aşijdere şi pentru pomat sau ales să ţie Neculaiu prin zăpisele ce are din danie şi din cumpăratură şi pre moşie ce răspunde în zapisele lui Neculaiu. deci şi Domnie me văzând aci adevărată mărturie de la acei hotarnici şi dé la răzăşi şi de la Domnie me dăm şi întărim lui Neculaiu neguţi-

toriul ca toate acele părţi să le ţină precum scrie mai sus ca să fie şi de la Domnie me cu tot vinitul şi femei sale şi copiilor şi uricu şi întăritură neclătită şi nerăşluită nici odenaoară în veci.

Neculaiui Donici vel log. (l. p.)

„Copie asămene după acel adevărat uric luată de pe copie de la badiţa Arghirii care este luată de la spat. Leon de pe cel adevărat ispisoc scos la leat 1807 Dec. 4 fiind spătar Leon la vreme aceia comis."

Acta Aurel Râşcanu. Surete ms. XXIII, B. 893.

Scheia se megieşeşte cu Drăguşenii. Moşia mergea pe 4 bătrâni: Tiron, Păcurar, Flore şi Gligore. Gh. Arbănaşul stăpânea 2 bătrâni, deci jumătate de sat.

XCVII

7255 (1747) Mai 8. Zapis de vînzare prin care feciorii Trămbaciului vînd Tomei Perjului partea lor din Bolaţi câte un leu pămîntul.

Adecă eu Costandin împreună cu fratemeu Timuş şi cu sorumea ficiorii lui Andrei Trămbaciului Leşesc gospod, făcutam zapisul nostru la mâna Dumisale Tomi feciorul Perjului şi la măna dumisale şi giupănesii dumisale, precum să s ştie că am vândut dumisale o parte a noastră de ocină si moşie parte noastră de ocină şi moşie ce este în Bolaţi în partea de mijloc pe apa Răbricioaei ce este de la moşu meu Mândru în ţinutul Vasluiului care este aleasă şi stâlpită mai dinainte vreme, care aceastămoşie ne este şi noao de danie de la un Toader feciorul lui Ilie nepot Mândrului şi am stăpânito cătăva vreme. Acum de bună voe noastră de nimeni siliţi nici asupriţi am vândutо dumisale Tomei Perjului şi soţului dumisale câte un leu pămânlul cât sar alege hotărâtă. Deci dumisale să fie dreaptă ocină şi moşie în veci neclintită şi jupănesii dumisale şi cuco-

nilor dumisale şi strănepoţilor dumisale şi la această tocmală sau tâmplat mulţi oameni buni şi răzaşi, care mai gios neam pus degetele şi iscăliturile şi am dat şi zapisul cel vechiu săşi facă dresă şi pentru credinţă am iscălit.

Let 7255 Mai 8

† Eu Costantin Trâmbaciul sin Andrei Trâmbaciul am vândut, eu † Irina fata lui Andrei Trâmbaciul am vândut, şi eu † Constandin Creţu ginerele lui Andrei Trâmbaciu am iscălit, † Timuş feciorul lui Andreiu am iscălit, † Stroi am pus degetul, eu Toader iuzbaşa sin Constandin iscal, eu Ion iuzbaşa sin Costandin iscal, eu Ioniţă diiac za divan am scris zapisul cu zisa dumisale şi mărturisesc.

Acta Aurel Râşcanu. Surete ms. XXIII, 823.

Satul Bolaţi e pe valea Telejn-i în jos de Râşcanii de lă Vaslui, despre care am publicat uricul lui Ştefan Vodă din 1500 (pg. 4). Despre Bolaţi se vorbeşte în actul de danie din 7260 (pg. 96).

XCVIII

7256 Sept. 20. In opisul Băluşeştilor pe Răut în Basarabia se vorbeşte de Vasile Măzărachi.

„1 Carte gospod de la răpăosatul domn Grigore Ghica Voevod din leat 7256 Septembrie 20 la Vasălachi Mazarachi şi la Carpu di Furceni pe jalba lui Vasile din Vorotiţa ginerele Ulienii fetii Dumăscului arătând că are parte în Băluşăşti şi nu sau aflat.

1 Mărturie de judecată de la V. Mazarachi şi de la căpitanul Carp ot Furceni că cercetând din porunca gospod pentru Vasile din Vorotiţa de are parte de moşie în Băluşeşti şi lau aflat că nare. 7257 Noembri 20.

Acta Iuniu Leca, Bacău, o condică legată de 46 file a moşiilor Doniceşti de la Orhei. Surete ms. XXIII, B. 1544.

XCIX

1772 Iulie 4. Zapis de danie prin care Ioniţă Cuza biv vel pah. şi cu jupâneasa lui Tudosiica, născută Răşcanu, dăruesc cumnatului lor Alexandru Râşcanu biv vel clucer un ţigan holtei pe Vasile şi o ţigancă.

Ioniţă Cuza biv vel paharnic adeverez cu această scrisoare a me precum să s ştie că de a mea bună voe am dăruit dumisale cumnatului Alexandru Râşcanu biv vel clucer un ţigan holtei, anume Vasile feciorul lui Dumitraşco Ţig(an) şi o copilă de ţigan anume Nastasia fata lui Vasile Ţiganul drept robi ai mei ca să fie a dumisale şi cuconilor dumisale drept robi în veci, şi măcar că obişnuesc unii aşi întoarce daniile înapoi, dar eu de şi aş vrea să o fac această să nu fiu volnic a întoarce de vreme că pentru dragoste frăţească de a mea bună voe am dăruit şi nimine din ficiori sau alt neam al meu să nu fie volnic a întoarce această adevărată danie a mea. Şi pentru întemeerea scrisorii am şi iscălit.

Leat 1772 Iulie 4

Ioniţă Cuza biv vel paharnic

Iar de se va întâmpla vreo pricină eu să am a răspunde

Todosăica păhărniceasa (m. p.)

Acta Aurel Râşcanu. Surete ms. XXIII, B. 947.

Zapisul nostru adivereşte spiţa Râşcănească întocmită de Iordachi Râşcanu, care ne arată că T. Râşcanul ginerele lui Măzărachi a avut 3 băeţi şi o fată: Costantin, Ion, Alexandru şi Tudosiica Cuzoae (Surete ms. XXIII, B. 1241 bis).

C

1806 Iunie 28. Zapis de schimb între Nec. Racoviță și căminar Iordachi Râșcanu la viile din Priponești, luând loc de cramă și dând în schimb o firtă de vie.

Eu Neculai Racoviță adeverez prin acest adevărat zapis al meu la mâna dmsale căminarului Iordache Râșcanu precum să s știe că având dmlui vie la Priponești baștină și moșie a dmsale aproape cu mine și cu alți răzăși din Priponești și având trebuință de loc de cramă și de ogradă de afară de gardul viei dmsale în deal despre hotarul sfintei mănăstiri Rachiloasei și fiind că acole aveam eu o bucățică de loc moșie părintească a mea, pentru binele și agiutorul ce am avut de la dmlui am dăruit dumisale de a mea bună voe o firtă de loc în celălalt loc șușeniță ce este în colțul viei dmsale de la deal și până în gardul stolnicului Costache Iamandi, scoțând această firtă cât a mai rămas să aibă dmlui vie acolo și măsurândul să mil plătească cu bani cât nom putea învoi și ori cine din răzăși ar zice ceva eu să am a le răspunde ; iar dmlui sa nu să supere pentru nimic. ci săși stăpânească locul dmsale cu pace și pentru mai adevărat credința neștiind carte miam pus numele și degetul.

1806 Iunie 28

Eu Neculai Racoviță adeverez

în dos notă:

„Zapisul lui Neculae Racoviță ot Priponești de vînzarea unui pogon de vie 1806 Iunie 28.

Acta Aurel Râșcanu. Surete ms. XXIII, B. 1158.

CI

1821 April. Adresa boerilor divaniști către isprăvnicia Vasluiului să oprească pe cât se poate râsipa satelor din cauza tulburărilor și să ia mă-uri pentru lucrarea pământului.

Boerii divanului Moldovei către cinstita isprăvnicie a Vasluiului

Oare puteți închipui cu câtă mâhniciune sufletească citim și auzim nepriincioasele înștiințări a răsipirei satelor *prohorisind* pe zi ce merge în adaos lucru și oare nu ar trebui să giudecați că toate celelalte lucrări și osteneli a dmvoastră rămân cu totul zadarnice când vi se va păzi nestrămutarea ținutului și vor veni satele în împrăștiere până și la cea dintâi împrăștiere ținutului care pe lângă răul ce pricinuește acolo în cuprinsul său dă o ră pildă sau pricină și celorlalte megieșite ținuturi făcând și zvoană unul altuia. Credeți că nu ne putem dumeri de ce, că întru atâta groază când din crezământ niam lămurit ca nu iaste nici o grije nici poate fi de a se jigni cât de puțin credincioasele raiale a prea puternicei împărații pentru că porunca și hotarârea noastră e numai spre lovire, pedeapsă și izgonirea oștenilor Greci, ce sâlnicește au intrat în Moldova. de care încurând se va curăți pământul și va rămânea în starea și rânduiala cea dintâi, cum de nu răzbateți cu cele mai pătrunzătoare voroave în duhul lăcuitorilor cu punerile înainte a acestor menesi zise și stingerei cei de istov pricinuită de strămutare sălășluirei și a odihnei sale fieștecare dar și a foametei ce trebue să pătrundă și să nenoroceasca țara. Perderea ocaziunei de acum a lucrări tainatului care slujește de hrană și de vețuiri lor pe peste an și cum de nu jertfiți tot cât vrednicia unui dregător povățuește dupa întâmplare cu neodihnă și noapte ca să aduceți aceste demarșuri bun lucru în scoposul său

a cărui cu conștiință și răsplătire dar și laudă și cinste de sine se poate judeca în ce grad iaste. Drept aceia pe lângă mulțamirea ce avem de celelalte lucruri și sîrguinți a dmvoastră cerem ca niște o-cârmuitori pamântului astăzi și vă sfătuim ca niște patrioți dumneavoastră ca luând cele mai drepte măsuri și îmbrățișând lucru acestei ispravi cu cele mai osârdnice silinți adunați pe toți acei strămutați la urma lor, mângâiați și potoliți pe cei răzvrătiți și împlinirea împrăștierei pe judecăți nedrepte și auzirele înrăutățiților ce voesc neodihnire și întrun cuvânt statorniciți ținutul scoțând pe toți lucratorii pământului la arat și sămănat. întru îngrijire de a să face deajuns ca prin aceasta să vă faceți mai presus de datornica răspundere ce încungiură pe un dregător, să vă înfățoșați de adevărați fii ai patriei și să dobândiți dreptul cel potrivit unei asemenea slujbe neclintindu-vă nici cum și stând locului ca să dați dmvoastră pilda cea mai dinadins a îmbărbătărei fieștecăruia. 1821 April

Veniamin Mitropolit, Balș logofăt, T. Balș vornic, Grigore vornic, Dimachi vel log., Nec. Ruset vornic, Catargi vornic C. Canta vist.

Acta Aurel Râșcanu. Surete ms. XVII, 143.

CII

1822 Ghenar 4. Ordinul circular al caimacanului Stefan Vogoride către isprăvnicia de Iași și către vornicul Iordache Râșcanu cum să urmeze în strîngerea iraturilor de la toate clasele privilegiate spre ajutorul țării.

Căimăcămia Moldovei

Cătră cinstită Isprăvnicie a ținut Eșii. cu iraturile ce sau adunat până acum de la venirea oștilor împărătești în visteria pământească ne putându-să întâmpina și rădica povara cheltuelilor oște-

neşti starea cea obosită a ţării şi lipsa a tot felul de alişveriş fiind iarăşi o neurnită stavilă de a nu se mai putea scoate osăbită dare în ţară după o simţitoare neagiungere ce urmează din tot felul de mijlocire spre înlesnirea ce sau cerut şi spre oareşicare agiutoriu şi urnire a silnicilor cheltueli să dee acum cu împrumutare tagma bisericească şi toate celelalte trepte cu cărţi de priveleghiuri mazilii, ruptaşii, ruptele vistierii, breslele de tot felul şi slujitorii de pe la ţinuturi un puţin agiutoriu potrivit după starea lor cari să li se plătească în primăvară cu sare din ocnile pământeşti cu hotărâtul preţ de cinci lei suta de ocă având slobodă voe fieştecare aşi rădica sare de la ocnă când va voi după ţidulele visteriei ci li să vor da acum în mână fără a mai da acolo cumva un ban măcar. Iar pe cât are să împrumuteze fiştecare acum să trimit dumneavoastră însămnări din visterie pe temeiul alcătuirei şi socotinţile ce sau făcut atâta numai că starea lor fiind nepotrivită cumva cu a altora mai vârtos cu multă osebire, cumpănire şi chibzuire aşăzării să lasă ca să să facă acolo la faţa locului de către dumvoastră alcătuindusă pe stare şi putinţă pentru ca nici lor să nu le cadă cu îngreuiare răspunderea banilor nici trebuinţei ce are visteria să nu se dea sminteală cu prelungire lămurindusă că aceasta nu iaste dare asupra lor de cât curată împrumutare plătindulisă deplin cu sare carele iaste trebuitoare şi pentru casele lor, şi prisosul sal vândă făcând ei în toţi anii de la sioe acest alişveriş.

Deci îndată ce aţi primi cartea aceasta unindu-vă cu boerii rânduiţi să alcătuiţi aşezarea în cuprinderea însemnărilor ce vi să trimit cetindule şi cărţile ce să alăturează către toate aceste trepte şi bresle spre a să încredinţa ei cu lămurire că aceasta nu iaste dare asupra lor păzind întru aşe-

zare această urmare. Tagma bisericească, mazilii, ruptașii, ruptele visteriei, breslele și slujitorii să să cisluiască ei în de ei după starea lor, care între dânșii le iaste mai bine știută suma ci să cere de la dânșii după numărul lor arătat prin însemnare, privighind dmvoastră a nu arunca ei greutate asupra celor mai saraci. Iară pe acei cu cărți de privileghiu să să hotărască fiștecăruia de către dumnevoastră după starea lor cât să dee la această împrumutare silinduvă a îmbrăca suma ce să cuprinde prin însemnarea visteriei, de care sfârşind rânduirea și aşezarea să alcătuiți tabele anume arătătoare de suma ce sau îmbrăcat pe toate acele bresle osăbit fieşte care să o trimeteți la visterie ca să vi să trimeată îndată țidule prin care li să va rândui a li să da sare, rânduind cu strângere banilor în cât să va putea mai îngrabă, care să vor primi acolo de către boeriul rânduit pentru ca să nu între nici un fel de socoteală a visteriei. ci îndată să trimeată la visterie spre întâmpinare a cheltuelilor ostenești înțelegând dar dmvoastră dregătorilor împreună și dmvoastră arhon vornice Iordache Râşcanu pre deplină cuprindere cărții aceştia fără a perde vremea puneți în lucrare, urmând povățuirea întocmai după ce vi să dă și după împregiurările cele de față depărtând tot felul de chip asupritoriu sau cât de puțin interes particularnic căci după cercetările ce înadins avem să facem de vom afla sau din partea dmvoastră ori de partea sameșului sau de către acei rânduiți în slujbă cea mai mică va fi în primejdie unul ca acela, să avem răspuns de primirea cărții aceştia și de urmare 1822 Ghenar 4.

St. Vogoride (m. p.)

Acta Aurel Râşcanu. Surete ms. XXIII, B. 1159.

CIII

1823 Mart 29. Jaloba lui Iordachi Râşcanu vornic contra lui Matei Roset spătar că in putere îl supără pe sine şi pe sora sa Maria stolniceasa (Holbăneasa) pentru 8 scutelnici şi 5 slugi.

Pre înălţate Doamne

In satul Frenciugii, ci au fost a surorii mele zestre di pe maica noastră. din care şi eu trăgèm partea mea de clironomie şi după nedrepte şi asupritoare giudecăţi a domnului Calimah sau răpit dreptul amândurora a nostru, pi cari îl voi ceri di la iubirea de dreptate a înălţimei tale. Acum însă cu durere arăt înălţimei tale că întracel sat încă din vremea pomenitului domnu cu poronca sa sau hotărât ca scutelnicii şi slugile surorii mele să nu aibă ai supăra sau ai trage cineva din stăpâni moşiei, puţină mângâere cu aceasta şi agiutor voind a faci năcăjitei mele surori. Din cari oameni păr în vremea domnului Suţul, au rămas numai cu opt scutelnici şi cu cinci slugi. cari aceşti opt oameni sau fost şi dispărţit din cei lanţi săteni şi li să plătia birul osăbit, şi ei lucrează la o viişoară ce iau mai rămas spre puţin agiutoriu a vieţii sale. Pe aceşti oameni în toată vremea aceasta cumplită iam platit di toati celi ci li vini asupra lor şi pentru a să apăra şi a să socoti mai bine iam ţinut zălog cu plată şi sau ocrotit şi cei lalţi săteni cât au fost cu putinţă şi păr astazi urmezu a le plăti birul cum şi neajunsul cheltuelilor am plătit pentru dânşii. Acum dumnealui spatar Mateiu Ruset mergândo acolo iau sâlit ca săi ei fără voea lor supt a dumisale stăpânire poroncindule ca ori să să dei la dumnealui, ori să lipsască di pe moşie şi iau poprit cu sâla ca să nu să apuci di lucrul viei care pără acu stă în pământ ca să să piarză şi acest puţin agiutor ci are biata sorumea, după ce ea pără acu liau plătit toati dările şi birul lor.

Osabit dupa vinirea dumisali di piste Prut au mai luat vreo câţiva oameni din drepţi birnicii satului pi cari sat eu îi avem scutelnici încă din anul trecut şi sau făcut slugi şi nu numai că pe sat lau lăsat încărcat cu birul lor, dar nui lasă nici rămaşiţile pe cât iam avut scutelnici ca să mi le împlinească şi sami plătiască ci îmi sânt datori pentru care birnici şi satul în trecuta lună au jaluit. Mă rog dar înălţimei tale să fiu pus la cale întăi a nu rămâne păcătoasa sorumea şi fără acest puţin agiutor din pricina dumisale, al doilea şi pentru birnicii cari voeşti dumnealui ai lua din bir, să să îndatorească ami împlini toate rămăşiţile păr la 10 a acestei luni ci iam avut scutelnici şi cum a fi mila mării tale.

A înălţimei tali pre plecată slugă

în dos: Iordachi Râşcanu vornic

Dumneta vel visternice da poroncă isprăvniciei ca oamenii stolnicului să rămâi întru alcătuirea făcută di procatohul nostru domnul Calimah iar oamenii ci acum dmlui spătar ceri ai lua dintre birnicii suptu numi de slugi să nul îngăduiască, puindui aşi da birul cu ceilalţi săteni şa plăti şi toată rămăşâţa ci are a lua dmlui vornic dând a înţălege dmsale spătar ca să să părăsască de sâlnice urmări lăsându pe oamenii stolnicului a să da pe moşia sa dupa această alcătuire. 1823 Mart 29

Acta Aurel Răşcanu. (Surete ms. XXIII B. 1080).

CIV

1823 Mart 31. **Adresa visteriei către ispravnicii de Vaslui în privinţa a 8 scutelnici şi 5 slugi a casei vornicului Iordachi Râşcanul să fie scutiţi de orice havalele, urmând a plăti numai birui.**

Vistieria,

Cătră cinstita isprăvnicie ţinutului Vasluiului

Din jaloba aceasta a dmsale vel vornic Iordachi Râşcanu care se alăturează dmvoastră pre

largu veţi înţelege arătare şi cerere ce face. Şi dar cât pentru acei opt scutelnici vieri din birnicii satului şi pentru cinci slugi fără bir ce din vechi sau lăsat încă de răposatul domn Scarlat Calimah Voevod ca săi aibă spre ağutorul petrecerii dmneei stolniceasa Marie Râşcanu acolo în satul Frenciugii cari scutelnici să plătească birul visteriei cu răsurile şi dispre toate havalelile celelalte să fie apăraţi şi slugile în nesupărare şi de bir şi de havalèle. Şi pentru că toate rămăşiţurile ce va avea dmlui vornic Râşcanu asupra satului Frenciugi din vreme ce iau avut săi împlinească după zapisul ce va fi. Sau dat hotărâre şi de aice ca scutelnicii şi slugile dmsale stolnicesei să rămâe în apărare şi rămăşiţurile dmsale vornicului să le împlinească toate. Şi întru aceasta veţi fi şi dmvoastră întocmai următoriu, iar pentru că dmlui spat. Matei Roset sileşte pe scutelnici şi slugile dmsale stolnicesăi ca să să dea la dmlui şi din birnicii satului săşi aleagă slugi cu a cărora bir să rămâe ceilalţi lăcuitori însărcinaţi. să scrie dmvoastră ca nici întrun chip să nu îngăduiţi pe dmlui spatar a urma ci afară de scutelnicii dmsale stolnicesăi care după dreaptă cislă au a să deosăbi cu birul şi al plăti în osăbi cu răsurile lui şi afară de acele 5 slugi cari nu au să fie supăraţi întru nimica ceilalţi toţi birnici ai satului pomenit au a se cislui după starea fieşte căruia. Şi din birnici nici de cum slugi să nu poată lua dmlui spatar. Iar fiind şi alţi oameni acolo fără amestec de bir cu ceilalţi lăcuitori pe aceia în numărul slugilor rangului dmsale să i să dea. In scurt vi se arată că în cuprinderea cărţii de mai sus să urmaţi şi nici supt o gândire alta să nu cutezaţi a lucra. căci ce mai mică urmare a dmvoastră împotrivă, va fi învinovăţire şi gre răspundere. Trimiteţi şi către visterie înştiinţare de lucrare ce veţi face întru aceasta. 1823 Mart 31.

Petrachi Sturza vel visternic

jos: sau trecut în condica scutelnicilor şi slugilor dmneei stolnicesei.

Mih. Veisa paharnic

adresa:

„Catră cinstita isprävnicie a ţin. Vasluiului.

Acta Aurel Râşcanu. Surete ms. XXIII, B. 1032.

CV.

1823 Mai 21. Adresa isprăvniciei Vasluiului către ocolaşii plăşii Fundurile că vornic Iordachi Râşcanu are a lua de la 7 oameni din Frenciugi câte 72 zile lucru, a 25 parale ziua. Să se sechestreze averea lor.

Catră cinstita isprăvnicie — ocolașii Fundului de gios.

După poroncă mergând la satul Frenciugii ca să împlinim de la șapte oameni ci sânt rămășiță cu zilele scutelei din anul trecut dmsale vornic Iordachi Râșcanul, ce are după tocmala ce au avut cu dmlui, satul Frenciugii, aceşti șapte oameni nau fostu următori tocmelei nici ca cum, carile facândule socoteală după tocmeala ceau avut cu dumnealui, sau dovedit că sânt îndatoriți cu câte șăpte zăci şi doaă zile de fieştecare om, socotindusă câte doaă zeci și cinci de parale zioa, cari face de fiști care nume 45 lei cuprinzând suma piste tot 315 lei, cari ei neputândule face pentru bani, pre toţi sau împlinit: șăse boi, cinci oi cu miei şi doaă starpi. însă doi boi de la Grigori Morariu, un bou de la Toma Orheeanu, unul de la Vasile Crețu, doi boi de la Neculai Stavarache, cinci oi cu meii lor şi doaă starpi de la Vasile a Tasiei și de urmare poroncii nu lipsim a înștiința cinstitei isprăvnicii.

1823 Mai 21.

Ioan Alexa, Iordachi căpitan

Ispravnicia Vasluiului

Către dumnealor Gheorghe Burghelea, Dumitru Porușnic, Iordache Cumpana și Co-tantin Bulibașa.

Dupa cercetarea ocolașilor sau dovedit șapti locuitori din satul Frenciugii datori dmsale vornic Râșcanu cu 315 lei rămașița pe vreme ce iau scutit dmlui având a da fiștecare câte 72 zile și socotindusă în bani câte 25 parale zioa, sau venit să dea fiștecare câte 45 lei, deci fiindcă sau împlinit de la dânșii șese boi, cinci oi cu meii lor și doaă oi sterpe și cerând trebuința a să prețălui și a să da în plata datoriilor vă rânduești is(prăvnicia) și vi să scrie ca să le faceți prețăluire în frica lui Dumnezeu și cât veți socoti prețul sa înștiințați is(prăvnicia). 1823 Mai 21

Ioan ban

După poronca cinstitei isprăvnicii ce am fost rânduiți ca să prețăluim șese boi, cinci oi cu miei și doaă sterpe, am prețăluit în frica lui Dumnezeu cu prețul ce se arată mai gios: doi boi de la Gligori Morariu 60 lei, doi 80 lei de la Toma Orheianu și Vasile Crețu, 90 lei doi boi de la Neculai Stăvarache și cu Vasile Atasiei, 5 oi cu mei câte 8 lei și doaă sterpe câte 5 lei de la Iacob Ciocoiu, care cuprindu bucatele prețăluite de sus arătate 280 lei și nam lipsit a nu înștiința cinstita isprăvnicie.

1823 Mai 21

Gheorghe Burghele căpitan, Iordachi Cumpănă, Constandin bulibașa.

Isprăvnicia Vaslúiului

După prețăluire rânduiților cu prețul arătat sau dat vitele dmsale vornicului înapoi, iar ne urmând plata până la arătata vadè vor rămâne de istov a dmle vornicului după prețăluire iar pentru 35 lei ce au mai rămas rămășiță să mai iei dmlui.

vornic până la 315 lei și 31 lei 20 împlineala is-(prăvniciei) sau rânduit împlinitor pe dmlui Porușnicu Iordachi, care împlinindui și aceștia în vadé dmlui vornicului ca să să sfârșască toate socotelele.

1823 Mai 21

Ioan Prapușcic ban

Acta Aurel Râșcanu. Surete ms. XXIII, B. 1027.

CVI

1823 Oct. 26, Lemberg. Traducerea unei scrisori adresate de Metternich ministrului afacerilor străine în privința raporturilor dintre Austria și Rosia.

Domnule,

In minutul ce vei primi aceasta, cred că felurimi de vești se vor fi împrăștiet asupra pricinilor întâlnirei întâmplate în Cernăuți între împărăteasca și crăiasca sa mărire apostolicească și între măria sa împăratul a toată Rosia este de trebuință domnule ca să cunoști și dacă întâmplarea va înfățoșa să faci cunoscut întru această pricină adevărul întocmai precum este când sau despărțit în anul trecut de la Inzbrucu amândoi împărații iară alcătuiți între dânșii ca să se întâlnească în toamnă pe hotarăle staturilor lor; vreme încă nu era însemnată atunce cu hotarăre nau fost decât puțină vreme mai înainte purcederii împăratului Alexandru din capitalul său prin cercetarea provințiilor despre ameazăzi a împărăției sale. Indată ce mărirea sa împărătească și chezarocrăiască apostolicească sau înștiințat de această călătorie sau dus și mărirea sa în Galiția și Bucovina și împărăteștele lor măriri au petrecut 5 zile împreună în orașul Cernăuți de unde împăratul Alexandru au purces la 11 Octombrie spre a face răvizie armiei sale... al doilea

şi a coloniilor oşteneşti ce are pe apa Bugu. Impăratul, slăvitul nostru stăpân nu sau dus din Cernăuţi pără la 13 Octombrie şi după ce sau oprit la întoarcerea sa 3 zile în Lemberg la 18 Octomb. iarăşi au apucat drumul capitalului său. Aceasta este domnule, tălmăcirea acestei întâlniri în cari negreşit vor fi împrumutat o straşnică politică care nici cum nu pute să o aibă şi nici au avuto vreodinioară. Eu fiind oprit aici în Lemberg de către un zavonic în destul de simţitor spre a mă duce la Cernăuţi, mărirea sa împăratul Rosiei au bine voit a însărcina pe domnul Graff Neselrod de a vini spre a ne întâlni. Pricinile Turkiei sunt singure întru care neam îndeletnicit atât în Cernăuţi cât şi în Lemberg fiindcă părerei lui Liordu Strancfort şi a domnului Iternuţa neau adus tocmai isprăvile, mişcările ce vor din urmă acestor miniştri din Ţarigrad aducătoare de pricină între Rosia şi Poartă. Aceste în urmă tălmăciri şi hotărâri a Porţei fiind de o fiinţă foarte îndestulătoare au aflat către împăratul Rosiei toată primirea şi toate cinstirile ce noi am nădăjduit de la înălţimea sentimenturilor sale. Mărirea sa împăratul Rosiei va trimite în Ţarigrad pe *halè* sfetnicul statului domnul Minţachi, însărcinat cu comisioane a caria fiinţă va fi de a înoi chipurile de negoţ între aceste 2 staturi precum şi de a da la desvăluirile trebuincioase la alcătuirile neguţitoreşti şi de a găti întocmirea relaţiilor diplomaticeşti obicinuite între aceste doaă curţi. Totul dar ne împuterniceşte a nădăjdui că această norocită desnodare este apropiată şi că pacea obştească nici cum nu va zăbovi a primi această din urmă dovada. Noi nam voi domnule a lăsa întru neştiinţa hotărârile cari dând noaă atât nepreţuite încredinţări prin păstrarea păcei între Rosiia şi Poarta şi a întocmirei liniştei răsăritului adaug şi atâta împuternicire cătră încredinţările liniştei în Europa şi cătră

dovedire păstrărei sistemei alinătoare a puterilor. Veţi înţelege domnule întru aceastǎ vreme dovedire cǎ întraceastǎ întâmplare precum şi în toate altele împǎraţii aliaţi ştiu a se înălţa mai pre sus de toate cugetǎrile particularnice, însǎ fiind mai înainte de toate a lor îngrijire numai spre a pǎstra pace principiilor cruţǎtoare bunei rânduieli a politiei Europei şi adevăratei fericiri a noroadelor.

Aceste de acum însemnǎri fiind înfăţoşate numai întru a se da particularnicǎ informare domniei sale reprezentanţilor împǎrăteşti şi chezaro-crǎeştii apostoliceştei sale mǎriri din prinţipaturile străine cum şi întru aduce adevărul lucrurilor cǎtre cunoştiuţa curţilor prietene şi aliate.

Este împuternicit a slobozi aceastǎ scrisoare spre citire şi a dumisale domnului ministru afacerilor strǎine.

Primeşte domnule încredinţare iproci

Meternik

Acta Aurel Râşcan. Surete ms. XXIII, B. 1125.

Pastrarea în traducere moldovenească a acestui act diplomatic aratǎ cǎ vornicul Iordachi Râşcanu, omul evenimentelor de la 1821, se interesa de mersul politicei din afarǎ.

CVII

1823 Noem. 26. Jaloba lui Iordache Râşcanu vornic pentru supărarea ce trag 8 vieri şi 5 slugi din Frenciugi a surorii sale Maria stolnicoasa despre spatar Matei Roset.

Prea înălţate Doamne

Jăluesc înălţimei tale pentru acei opt oameni scutelnici vieri a surorii mele şi 5 slugi cari din mila stăpânirei Tale sau hotarât a fi nesupăraţi de cǎtrǎ dumnealui spat. Mateiu Roset dupǎ hotărârea de mai înainte a Domnului Calimah, cǎ nu puţinǎ

suparare trag de cătră dumnealui spat., căci după ce lucrează zilele boerescului după pont și după cefiște care dintre dânșii au lucrat încă piste zilele pontului şapte opt și zece zile pentru care să nu mai supăr pe înălțimea ta am tacut, zicând și oamenilor că nu este lucru mare, și îngăimândui cu vorbe; apoi dumnealui spatar pe la August viind la Frenciugi, câte puțin fânul ce făcuse acei cinci slugi au poroncit și leau luat tot nelăsândule nici câte un fir. Am socotit iarăși să nu supăr pe înălțimea Ta nădăjduind că păr la vreme ce este trebuitor fânul voiu câștiga dreptul meu înaintea nefațarnicului divan a înălțimei tale, dar chipurile di prelungire ce împleticesc dumnealor mă uzadisăscu încă, și nu este destul atâta acum au mai poroncit dumnealui spatar să nu îngădue pe oameni nici pe unu aşi face cât de puțină arătură luândule și pământurile ci leau avut de când sânt ei acolo.

Pre înălțate Doamne, mă rog înălțimei tale faceți să înțeleagă pe dumnealui spatar că eu iam zis că nu se cuvine a supăra pe înălțimea ta cu aceste, și nu voește să înțeleagă, ci socotește că pe de o parte să mă prelungiască cu chipurile ce va pute, și pi di altă parte să facă și pe acești doi, trei oameni *să le pasc vitele și să nu aibă* la anul viitor *nici ci mânca ; și mă rog să fie* poronca înălțimei *tale a li se da atât fânul* ce li sau luat cât și ogoarele să le sloboadă ca săși are câte puțin, și să se cerceteze prin dregătorii ținutului și câte zile iau muncit fiște care dintre dânşii în vara aceasta trecută.

A înălțimei Tale pre plecat slugă
Iordachi Râşcanu vornic

în dos :

Dumnealui vel-visternic va pune la cale ca oamenii arătați să rămâe nesupărați despre pârâtul spatar Mateiu Roset și ceia ce leau luat să le dee

înapoi, atât fânul, ogoarele cât și zilele boerescului ce va fi luat mai mult piste hotărâre ponturilor gospod, să le plătească.

(No. 10486) 1823 Noembrie 26
vel logofăt

Visterie
Către cinstita isprăvnicie a ținutului Vasluiului.

Din cuprinderile arătărilor prin această jalobă a dumnealui vornicului Iordache Râșcanu și din cuprinderile poruncii prin buiurdiul Măriei sale lui Vodă pre larg vă veți pliroforisi dumnevoastră.

Deci să scrie dumnevoastră ca să cercetați și fiind adevărate arătările prin jalobă. apoi veți urma întocmai după poronca prin buiurdiul Măriei sale. iar urmând deosebită pricină atunci veți înștiința la visterie ca să să urmeze cele de cuviință.

„iar pentru scutelnicii breslași i slugi veți urma după deosebită carte a visteriei"

Catargi vel vist.

Să se înfățoșeze cu dmlui spatar Mateiu Roset

Cercetânduse catagrafia veche de la dumnealui Mihail Suțul Voevod să găsăsc așa:

6 scutelnici, 6 breslași, 7 slujitori birnici a dumsale stolnicesei Andrei Holban adică 7 (după a lui Vodă Calimah). Iar catagrafia nouă na venit.

1823 Decemvrie 1

Grigore spatar

Acta Aurel Râșcanu. Surete ms. XXIII, B. 1079.

Maria stolniceasa a fost ținut'o în căsătorie stolnicul Andrei Holban, fiul lui Ilie Holban, care se dă că a murit în 1802 (N. Iorga. Drum drept 1913, pg. 389).

CVIII

1821 Ghenar 4. Izvod întocmit de Iordachi Antohi şi Gh. Gologan pentru zilele boerescului lucrate de vierii şi slugile stolnicesei Maria Râşcanu din Frenciugi.

După porunca cinstitei isprăvnicii ce ni sau trimes ca să mergem la satul Frănciuci și în ființa vichilului dumisale spătarului Matei Rosăt și a vichilului dumisale vornicului Iordache Râșcanu să adunăm toți vierii și slugile a dumneei stolnicesei Maria Râşcanu ce are în sat în Frenciucii și să cercetăm pe fişte care câte zile au lucrat zilele boierescului. Mergând noi și adunând pe toți vierii și slugile sau cercetat:

Zile bune după pont	zile proaste	
10	15	Nichifor Cozmei
8	13	C. Cozmei
10	19	Grigore Chioru
10	11	Vas. Purice
12	16	Ilisei Benţa
8	6	Iacob sin Ilisăi
10	16	Nichita Creţu
68 zile	96 zile, aceştia sînt vierii	
8	10	Mihai Cozmei
6	13	Ion a Mălancei
8	6	Iacob Cozmei
6	10	Petru Bran
7	11	Miron Bran
103	146 zile, aceştia slugi	

Aceste zile sunt lucrate de dânşii spre împlinire a 30 zile ce mai trebuesc să să împlinească zilele pontului. Pi 12 oameni sau scăzut din 146 zile proaste 60 zile şi iau rămas 86 zile proaste de

toate. Am cercetat și de cât fân gata li sau luat și sau găsit luate 44 căpițe bune de frunte şi după poroncă zicând noi vichilului dumsale Matei Rosăt să dee fân și să plătească și zilele ce trec mai mult peste zilele pontului și vichilul au dat răspuns că nu plătește zilele nici dă fân și zicândune dacă avem voe să intrăm în stanță boerească și să împlinim, iar el nu dă și nici la cercetare ce am făcut nau vrut să ste și nu lipsim a înștiința cinstitei isprăvnicii. 1824 Ghenar 4.

Iordachi Antohi porușnic

Gheorghe Gologan isprăvnicel

Acta Aurel Râșcanu. Surete ms. XXIII. B, 1059.

CIX

Fără veleat (ante 1836 August 7). Schiță de jalobă făcută de copii lui Iordache Râșcanu vornic contra înstreinării pe nedrept a moșiei Frenciugii de la casa lor.

Moșia Frenciugii de la ținutul Vasluiului fiind zestre a bunei mele soția răposatului spat. Alexandru Râșcanu de către bunul mieu nenimerit sau înstrămat prin zestre către unile din ficile sale și anume răposata stol. Măriuța Holban născută Râșcanu, soră răposatului părintelui meu vornic Iordache Râșcanu, fără a îndestula cu deopotrivă clironomii din averea sa cu ceva, pe legiuit clironom al său, adică pe părintele mieu, precum acturile arătate din acea vreme, lămurit dovedesc, pentru asemenea orânduire, răposat părintele mieu, pornind pretenții, că din vremea domnului Calimah au căutat judecătorească sentință a divanului de atuncea prin care după pravilicești deslegări să să pună subt sinisfora între părintele mieu și între sora sa averea rămasă dintre amândoi născătorii lor oborândusă ac-

tul înzăstrător ca unul ce să loveşte de către pravilă, precum documentul ce au căpătat părintele meu întru asemenea dezvăleşte, însă din întâmplări şi uneltiri ce au mijlocit în acea vreme despre partea protivnică, fiind că nu numai acea sentinţă nu sau adus la îndepliniri, dar încă sau îngăduit ca arătata moşie Frenciugii ce era în gâlcevire şi după hotărârea divanului să găsea împărţitoare între părintele meu şi sora sa să se înstrăineze prin vânzarea de veci în mezat de cătră mătuşă mea aceea adică pe giumătate se afla stăpânindo fără credinţă, care din mână în mână trecând, au ajuns acum la casa răposatului hatman Matei Rosăt, urmânduse această călcare de pravili de către ocârmuire, de atuncea despoticeşte şi cu împingere a protesturilor întâmplătoare din partea răposat părintelui meu, precum dovezile ce întru asemenea se găsesc în hârtiile sale lămuresc; eu dar în cuprinderea sus însemnatelor împrejurări, rog pe cinstitul divan ca să binevoiască prin locul de cuviinţă a da curs acestui proţes, care de şi sar părea a fi învechit, dar aşa precum el se atinge de drepturi clironomiceşti, pentru care din vreme în vreme au urmat reclamaţii, nu socotesc a fi împins de paragrafie, nici pe acei ce se găsesc astăzi stăpânind cu prigonire îndreptătăţi a se apăra la cuvântul cumpărăturei sau a schimbului fiind că şi asemenea propunere de apărare să găsăsc în vreme întâmpinate prin formalitali şi legiuiri.

Acta Aurel Râşcanu. Surete ms. XXIII, B. 1313.

Jaloba aceasta neisprăvită şi neiscălită se explică prin jaloba de mai jos dată către Consulul rusesc Rickman în franţuzeşte şi româneşte.

Fiind că se vorbeşte de zestre şi de dreptul pravilicesc al zestrei dăm în alăturare un act foarte important din 1800 Noem. 27, ce vorbeşte de dritul moştenirii barbatului la zestrea femeii sale, în caz de-i moare soţia şi mai apoi copilul.

„Gheorghe sin Toader Beceriu dela ţinutul Vasluiului, prin jalba ce au dat către prea înălţatul domnul nostru Constantin Alexandru Ipsilante Voevod şi sau rânduit la acest departament au arătat ca luând el femee prin cununie pe o Catrina fata lui Tudor Barbul şi a Catrinei fata lui Chiriac Fărâmă dela ţinutul Vasluiului dândui şi părţi de moşie zăstre ca să stăpânească împreună cu fraţii şi surorile femeii lui în tot locul pe unde vor stăpâni şi trăind el cu femeea lui numai un an, au murit femeia lui şi rămâindui o copilă a mai trăit şi copila şapte ani şi câtă vreme au trăit femeia lui cum şi în urmă copila lui ar fi stăpânit împreună cumnaţii şi cumnatele lui în toate părţile de moşie ce leau rămas dela Tudosie şi femeia lui Catrina, apoi întâmplândusă de au murit şi copila acum sar fi râdicat cumnaţii lui anume Vasile, Gheorghe şi Sava împreună cu celelante surori a lor şi nar fi îngăduit jăluitorul săşi poată stăpâni părţile de moşie ce sau dat zăstre femeei sale şi acele toate grijele atât a femeei lui cum şi cu creşterea copilei cum şi în urmă după moartea copilei au cheltuit dela sine de liau făcut pentru care au cerut săş afle dreptate.

Faţă fiind Vasile, Gheorghe şi Sava împreună şi cu unile din surorile lor şi întrebaţi fiind ce au să răspundă şi ei la aceste ce jăluitorii mai sus au arătat. Nau tăgăduit, ci întocmai şi asemenea şi ei leau mărturisit numai răspunsă că copila ar fi trăit în urma mamei sale ca şase ani şi ğumătate şi dacă şi copila au murit ei socotesc că nu ar avea dreptate jăluitorul cumnatul lor să mai stăpânească în părţile de moşie ce sau fost dat zăstre surorii lor fiindcă şi cumnatul lor sar fi însurat. deci sa cercetat de către judecată la vreme când sau însurat jeluitorul care dintre socrii lui murise cum şi femeea jeluitorului de au murit înainte părinţilor ei, sau pe urmă, aşijderea şi copila clironomă ei de au murit înaintea moşului sau a moaşei sale ori pe urma lor şi din arătările atât a părinţilor cum şi a jeluitorului sau adeverit că socrul şi soacra jeluitorului trăiau când sau însurat el şi la vreme ce au murit femeea lui şi pe urma fiicei jeluitorului au murit tatăl ei apoi mai în urmă şi mama ei şi mai pe urmă după moarte şi a moşusău şi a moaşăsa au murit şi copila. Pentru aceia dar după a pravilelor hotărâre jeluitorul ca unul ce clironomiseşte pe fiica lui am judecat ca săşi stăpânească părţile de moşie acele câte lea avut femeea sa zăstre dela părinţii ei cum şi altă orce avere în

pace și nesupărat mai mult de către cumnații și cumnatele lui, căruia ı sau dat și această carte de la judecată."

1800 Noembrie 27

Manolachi Dimachi spatar, M. Luca spatar

Acta Aurel Râşcanu. Surete ms. XXIII, B. 1067.

CX

1836 August 7. Jaloba în franțuzește și românește a fraților Teodor Râșcanu și Iosif Râşcanu arhidiacon către Consulul general Rickman pentru înstrăinarea moșiei Frenciugii de la casa lor. Consulul respinge cererea.

A son Excellence monsieur le Baron de Richtman conseiller d'état actuel de S. M. l'Empereur de toutes les Russies son consul général dans les principautés de Moldavie et Valachie, chevalier grand croix de plusieurs ordres.

Excellence!

La terre Frentchutchi appartenait autrefois à notre grand' mère, épouse du feu spatar Alexandre Rescano; ce dernier eut trois enfâns, deux filles et un fils le feu vornik George Rescano, notre père. L'ainée de ces filles fut mariée du vivant de notre grand père qui lui donna en dot tous ce qui'il avait reçu de sa femme et une partie de son propre avoir, en sort qu' après sa mort il ne resta presque rien pour servir d'héritage à ses

---

O moșie numită Frenciugii zăstre fiind a bunii noastre, soția răposatului spatar Alexandru Râșcanu, cărei după săvârșirea ei din viață rămânândui trei copii, adică părintele nostru vornicul Iordachi Râșcanu și alte doă fiice, din care pe acea întăi născută căsătorindo bunul nostru, iau dat toată zestre soției sale și ceea ce au vroit din ale sale. Ne având și altă avere a sa spre a lăsa și celorlalți legiuiți moștenitori, la săvârșirea sa din viață

deux autres enfans. Cependant notre dit grand père ayant imposé le devoir à son fils par sa dernière volonté de payer ses dettes et marier sa fille cadette, celui-ci a vendu aux enchères publiques une vigne et un terrain de maison situé dans cette ville de Jassy, le seul héritage paternel; et par la somme de 21260 piastres qu'il eu put tirer à peine lui fut-il possible de payer les dettes de son père et marier sa soeur. Ainsi au lieu d'hériter quelque chose de son père il fut exclu aussi de la succession maternelle. Pour recouvrir la compensation voulue par la loi, il fut obligé de plaider l'an 1813 à la charge de la defunte Marie Holban sa dite soeur ainée et réclamer le rapport pour que chaque hoir ait sa quodité de succession. Le divan qui a jugé cette affaire prononça en faveur de notre père. Cependant dans ces entrefaits feu le vornik Cherban Netzélo qui avait à recevoir de la

---

au îndatorit pe părintele nostru a plăti datoriile ramasă şi a căsători şi pe cea mai mică fiică. La care îndatorire el spre a săvârşi părinteasca poroncă, scoate în mezat locul casălor din Eşi şi o vie ce le rămăsese la amândoi fraţii şi vănzândule, abia au cuprinsu 21260 lei, cu care bani căsătoreşte pe sora sa şi plăteşte datoriile la creditori, rămăind părintele nostru cu desăvârşire aclirì în loc de clironomii. Pentru care strambătate pornind jaluba la anul 1813 cerând sinisforà cu sora cea mai mare pentru averea părintească şi mai ales pentru a maicii lor, la înfăţoşare ce au avut înaintea veliţilor boeri au şi capatat părintele nostru judecătoreasca sentinţă a divanului supt pravilicești dezlegări, ca avere rămasă despre amândoi născătorii să să supui supt sinisfora. Aşa dar mătuşa noastră răposata Măriuţa Holban născută Râşcanu, aflândusă datoare cu sânet unei persoane a-

partie défendereuse une somme d'argent obtint arret et fait mettre aux enchères la terre disputable. En vain notre père propose et fait savoir à la grand logothetzie les droits qu'il avait sur cette terre, envain s'efforcet-il à faire valoir la sentence obtenue, on ne l'écoute guère ; on presse l'adjudication, et on vend la terre en question à M. le grand legothéte Conake. Toute fois notre père ne cesse pas de reclamer, il présente un protêt au Prince Régnant de cette époque; mais aulieu de trouver accueil on lui renvoié despotiquement sa petition dechirée, laquelle reste encore entre nos mains revetue de la ratification du grand logothète, et nous serve aujourd' hui de preuve de ces procedés arbitraires; et pour lui fermer toute issue de revendication de cette terre par la fair passer à un arrière acquereure, Mr. Conaki en fait un échange avec le defunt Hetman Mathée Rosseti.

---

nume vornic Şerban Negel, carele priivind ca să poată răpi pomenita moşie, au şi scoso în mezat spre a o vinde. La care vânzare părintele nostru făcând cunoscut prin logofeţie de a nu cumpăra cineva acea moşie, având aşi trage legiuita parte din moştenire după glăsuirea actului câştigat nu au voit nimenea a să uita la acea pretenţie, Şi sâlniceşte să dă hotărâre de a să face hareciu, asupra cărie părintele nostru întră cu protest către domnul vremei acie şi acesta în loc de a da în judecata divanului, despoticeşte îl rupe fără a să uita nici la un fel de dreptate sau la a pravilelor hotărâre ci numai la a sa salbatecă voinţă, ci şi acesta rupt se află în mânile noastre spre dovadă încredinţat fiind de vel logofăt a vremii de atunci şi pe arătata moşie o cumpără logofătul Costache Conachi, vărul răposatului vornic Negel şi îndată o face schimb cu hatmanul Matei Roset spre a se închide

L'an 1820 après le remplacement du prince, qui avait dechiré son protêt, notre père renouvelle son procés au Prince Michel Soutzo, Une ordonance fut délivrée pour que le divan procedât à la discussion de l'affaire Mais Mr. Conake qui savait bien apprecier les droits de notre père propose un accomodement, qui suspendit le jugement et fut suspendu de son côtè par le bouleversement de 1821.

Après l'installation d'un nouveau prince, mon père n'oublia pas son procés, mais à cause des partialités très fréquantes pendant le régne inconsequent de ce dernièr hospodar, notre père n'a pu reussir à donner un terme à son afaire. Sa mort precipitée rompit encore une fois le fil de la procedure.

Le changement heureux qui sous les auspices tenir à l'abri de cette nouvelle legislation le récouvrement de nos droits récouvrement depuis si

---

dreptățile părintelui nostru, că adică ar fi trecut la al treilea mână.

Apoi la anul 1820 pornind părintele nostru iarăș jaluba către domnul Mihail Suțu cerânduși cea după pravile părintească moștenire sa dat poruncă domnească de a să scoate în judecată cu boerii de mai sus ce nedrept iau răpit moșia prin sălnica și nelegiuita vânzare, din acei pomeniți boeri ce să vedè strâmtoriți, dmlui logofăt Conachi, au cerut de la părintele nostru a se învoi. Acesta măgulinduse cu acea propunere au lasat vadiaoa însemnată de înfățoșare, când nu după multă vreme sau întâmplat în acest pământ nenorocirea adecă revoluția.

In sfârșit după aciasta la următoarea domnie părintele nostru asemenea nu au fost în nelucrare întru cererea dreptului său, dar din pricina hotărurilor ce stăpânea și atunci sau tot prelungit până

longtems éludé. Nous plaidames l'année passée en réclamant ce que notre père n'avait pas cessé de réclamer de son vivant. M-me Smaranda Rosseti propiétaire de la terre disputable pour conjurer l'orage, qui devait éclater sur sa tête, vend á S. A. le prince régnant de Moldavie Michel Stourza ce bien qu'elle avait de très fortes raisons a craindre qu'on allait bientot lui l'arracher. S. A. bien que nos pretentions ne lui fusent que très connues, l'achete avec toutes ses causes ; ce qui fut le vrai motif de notre malheur actuel, c'est-à-dire de la perte d'un procès que sans celà il n'y a pas de doute que nous l'aurions gagné ; voilà la preuve : au jours de notre comparition au divan princier on a vu entrer dans la chambre de ce tribunal Mr. le sardar Grégoire Plithos homme d'affaires de S. A. accompagné d'une personne à qui on donnait le titre de fondé de pouvoir de M. Rosseti. Mr. Plithos était son assistant. Les membres du divan ont prêté fois aux assertions de ce soi-disant pro-

---

de S. M. eut lieue dans notre pays nous fit concevoir l'esperance que nous dévions infalliblement obce stăpânirea sau schimbat, săvârşindusă tot atunci şi părintele nostru din viaţă.

La cea de pe urmă în trecutul an înoind noi pricina spre a putea câştiga dreapta noastră clironomie macar acum în vremea când pământul să găseşte îngrădit cu mai bune pravili, forme şi aşezământuri decât în toată vremea. dumneei hatm. Zmaranda Roset, stăpânitoarea moşiei Frenciugii pentru ca să se scapi de o judecată nepriincioasă dumisale,au vânduto domnului de acum Mihail Sturza; acest din urmă o cumpără luând asupra sa toate pricinile acestei moşii, o urmare împotriva pravililor şi care sângură au fost pricina înbrobodirii dreptului nostru. Şi acum dovadă întru aceasta este

cureur pour ne l'obliger pas de leur exhiber la procuration qu'il disait posseder; on lui permit de défendre la cause de sa prétendue committante et de tems en tems d'être soutenu par Mr. Plithos son assistant. Après avoir tenu cette comparition simulée et reçu nos documens seulement pour la forme, on a agi d'une prèvarication manifeste dans la dissuation aussi de l'affaire par rapport à son fond; parce que de même qu'il conste de son anaphora en prètextant de respecter les formalités de l'adjudication par enchère; le divan n'a pas voulu proceder à l'examin des nos griefs, pendant que ce furent ces formalités qui étaient l'objet principal de nos accusations, vu qu'il est protesté et qu'il en manque les publications, suivant les statuts decretés par les lettres patentes de l'état, ce qui est la qualité la plus essentielle des enchères et que c'est

---

afară că în zăua înfăţoşărei sau aratat în presenţa divanului domnesc, omul I. S. dumlui sardar Grigore Plitos, stând ca un protector pricinii, dar şi o faţă ce sau titluit de legiuitul vechil al dumsale hătmănesei, nu au aratat o avea vechilimeaua încredinţătoarei sale, ci zăcând numai că o are, mădulările divanului lau crezut, şi el răspunde întovărăşit câte o dată şi de apărătorul său dumlui Plitos. Pe lângă aceasta călcări de formi şi de enstrucţăi apoi şi divanul după ce au luat documenturile în trataţie, îndestule abateri de fondos au păzit precum sângur prin anaforaoa sa mărturiseşte că nu au fost în putinţa divanului a se întinde cu cercetarea, mărginit fiind de formalităţile mezatului care tocmai acele nu sau îndeplinit pentru că mezatul acela este protestăluit şi nesprijinit de acea mai întăi formalitate, adică de publicaţie după legiuire sobornicescului hrisov şi fără de care ntărire rămâne ca un act căzut, în categorie aşa îpre-

le seul défaut qui rend l'adjudecation invalidée, ainsi que l'arret actuel du divan fondé sur elle.

Aprés des procedès de la sorte, procedès tout à-fait en opposition aux formes et aux loix en vigueur, nous sommes obligés de protester et nous protestons au nom auguste de S. M. l'Empereur de toutes les Russies afin que cette notre protestation nous serve à l'avenir de titre légal pour la revendication de rotre héritage paternel l'orsque l'occasion sera presentée, c'est le seul expedient qui nous reste aujourd' hui en cet état de choses.

Jassy le 14 Mart 1836

votre très humbles serviteurs

Ioseph Reskan Arhidiacre, Théodor Reskan

---

cum și toate acturile aceste săvârșile de divanul domnesc.

Aceste lucrări a domnului și a divanului care sau mărginit întru închierea unei socotințe atât de împotrivitoare dreptului nostru și hotărârii pravililor, noi în numele prea puternicului Monarh le protestăluim spre a afla în ori care vreme de cuviință legiuita moștenire părințască, care dreptate și pravilile ne o făgăduește.

Considérant que dès l'année 1814 les frères Reskan ont été. deboutés de leur demande en participation dans la proprieté de Frantzoudgi, qu' en 1826 elle-a-été vendue aux enchères publiques au logothète Conaki dont elle paya par echange dans la possèssion du Hatman Mathei Rosetti, que la reclamation des Reskan ayant été portée par devant le divan princièr, elle y a été jugée dans les formes, que ceux ci ont été pour la seconde fois déboutés de leur demande sous la réserve d'avoir recours contre leur tante, que cete arrété du divan a été

legatement confirmé ; que ce n'est qu'à-la suite de ces antécedans et après les publications d'usage que la susdite propriété a été vendue ; que S. A. le Hospodar était donc parfaitement en droit de l'acquerrir comme toute autre particulier, et attendu touts ces circonstances le consulat général rejette le recours qui lui a été adressé par la presente requète contre les actes légaux susmentionnés, ce recours étant inadmisible et contraire aux dispositions réglementaire et ordonne de la restituer aux pétitionaires. Jassy le 7 Août 1836

Le Consul Général B. de Richtman

Acta Aurel Râşcanu. Surete ms. XXIII, 1147.
Originalul e scris pe 2 coloane, textul francez în stânga, cel românesc în dreapta.

CXI

1849 Oct. 13. **Scrisoarea lui Toader Râşcanu dată fratelui său arhimandritul Iosif Râşcanul, prin care se recunoaşte dator cu 50000 lei, partea sa de clironomie din averea părinţască.**

Declarez prin acestu înscrisu că sântu datoriu fratelui meu sfinţiei sale arhimandritului Iosif Râşcanu cu cincizeci mii lei parte sa de clironomie din avere rămasă dupa moartea maicei noastre, în temeiul actului de împărţeală săvârşit între noi fraţii unde pe largu să rosteşte chipul înpărtășirei pentru fiecare din fraţi.

Care bani neavândui în numărătoare sfinţiesa în privire înpovărărilor mele, de faţă făgădueşte să mă păsuiască pără ce voi ave închipuire de a răspunde arătata somă priimind însă dobânda câte zăci la sută pe an pără la numărătoare și spre ştiinţa şi întocmai urmare am iscălit. 1849 Oct. 13

iscălit Teodor Râşcanu

Acta Aurel Râşcanu. Surete ms. XXIII, B. 957. Cei 2 fraţi ce-şi dau zapis la mână sânt ficiorii lui Iordachi Râşcanu vornic, şi au mai avut alţi 2 fraţi: Alexandru şi Zamfira.

CXII

1851 Octombre 26. Contract încheiat între T. Râşcanul şi Ion Faur sulger privighitorul de ocolul Fundul pentru orânda băuturei satului Borăşti pe un an de zile cu preţ de 2071 lei.

Contract

Prin cari supt iscălit priveghitor a ocolului Fundului fac cunoscut către dmlui boeriu Teodor Râşcan, că orânda băuturii satului Boraştii, după formalitaţâle pazâte şi poblicaţaia urmată au ramas asupra dumsale pe vremi di un an di zâli începator dila 26 Octomv. an următor 1851 împlinindusă iarăş la 26 Octomv. an viitor 1852, în preţ hotărâtu di 2071 lei, adică doâ mii şapti zăci şi unu lei cari toţ acesti bani odată cu adres din două zăci si cinci a următorii luni Octomv. supt luoare de formală adiverinţă din parte iscălitului, iau şi depozâtat, şi dar dumnealui ca antriprinor cunoscut şi prin foaia mezatului, esti dator a urma cu alişverişu şi dreptăţile privitori di o potrivă ca şi la moşâile propietareşti, cu aceasta însă că nefiind lăcuitorii slobozi a aduci sau a vindi băutură pela casăli lor, sau altăceva păr la cel mai mic lucru de cari la orândă sar găsâ. Căci pe unia ca aciia lasă că să vor înfrâna luândusă şi toată ace marfă cotrobont în folos dumsale antriprinorului, dar vor fi şi răspunzători la orice pretenţăi a dumsale, nu mai puţân şi dmsa esti dator a ţine băutură bună curată şi măsurile diepti, pentru care spre întocmai urmari şi cunoştinţă facândusă doă asamine aceste supt iscălitura me lam trădat în priimire dumsale priimind şi eu dela dumnealui un asămine. 1851 Octomv. 26

Ion Faur sulger

Acta Aurel Râşcanu. Surete ms. XXIII, B. 1157.

De la acest Ioan Faur sulger avem o mică scrisoare către T. Râşcanul, care arată raportul ce există între aceştia (Surete ms. XXIII, B. 939):

Sărut mâna cucoane Todiriță

Am luat scrisoarea dumvoastră de la 21 a curgătoarei și lămurindumă despre cele cemi poronciți, deși am cea mai mare bucurie a veni, însă pentru că din Mercurea săptămânii trecute mă aflu cumplit bolnav la pat. pătimind de un cumplit treapăd. nu pot fi următor. Patentele celor de la Crăciunești nu au venit încă, asemenea și cumătrii dmvoastră de la Petrești să află bine iar eu sunt al dmvoastră întru tot supus slugă.

Ioan Faur · 1850 Iunie 21

adresa: milostivului stăpân d. T. Râșcanu cu toată supunere

CXIII

1800 Iulie 18. Cartea lui C. A. Ipsilant Vodă către Man. Donici spatar și I. Tăutul sulger să cerceteze pricina asupra apei Bâcului, hotar între ținuturile Lăpușna și Orhei și dreptul de mori pe Bâcul a moșiilor Chișinăul (Sf. Vineri), Buicanii (Galata) și Visternicii a stolnicului Dumitru Râșcanul.

Iω Costandin Alexandru Ipsilant Voevod, cu mila lui Dumnezău domn țării Moldaviei.

Cinstiți credincoși boerii domniei meale. dmta Manolachi Donici biv vel spatar și dmta Ioan Tăutul biv vel sulger, sănătate. Vi să face știre că aice înainte preosvinției sale părintelui mitropolitului și a dumilorsale veliților boiari au avut ğudecată precuvioșie sa chir Dionisie Arhimandrit egumenul mănăstirii Galata i cuvioșie sa Ioachim egumen mănăstirii Frumoașa i cuvioșie sa Serafim egumen mănăstirii Căpriana cu dmlui stolnicul Dumitrachi Râșcanul, pricina fiind pentru apa Bâcului a cărie curgire este pintre moșiile acestor mănăstiri, Chișinăul a mănastirei Sfintei Vineri din Eși din parte cărie este răspunzător cuvioșia sa egumenul de Frumoasa i Buicani a sfântului Arhanghel metohul Galații ce sânt de ținutul Lăpușnei și pintre moșiile Visternicii i Ghețăoanii ce sânt de ținutul Orheiului, care să stăpânesc de stolnicul

Râşcanul, însă cu ğumătate de sat de Visternici cel are luat cu schimbu de la mănăstirea Căpriana, adică mănăstirea sfânta Vineri după doao ispisoace vechi, unul din 7084 de la domnul Petru Voevod şi altul din 7125 de la domnul Radul Vodă, cere să aibă şi vad de moară în Bâcu, unde în dreptul aceştie moşii de iasta parte de Bâc, despre apus sânt doao mori a stolnicului Râşcanu întro gârlă abătută din Bâcu. Mănăstirea sfântului Arhanghel iarăşi după osăbite ispisoace unul din anii 7116, altul din anii 7117 i altul din anii 7119 Dech. 18 de la domnul Costandin Moghilă Voevod şi altul din 7121 April 5 de la domnul Alexandru Ilieş Voevod cere vad de moară şi loc de hăleşteu în apa Bâcului unde stăpâneşte mănăstire Căpriiana o moară luata cu schimbu de la răposatul vornicul Costandin Râşcanul părintele stolnicului Dumitrachi Râşcanul. Mănăstirea Căpriiana încă au cerşut de la stolnicul Râşcanul schimbul čau dat pentru acea moară de vreme čau eşit cu pricină, adică să ia înapoi ğumătate de sat de Visternici în potriva cărora ispisoace mai sus arătate măcar că dmlui stolnic Râşcanul au vrut să să apere cu un hrisov mai din urmă de la domnul Mihaiu Racoviţă Voevod, arătătoriu că moşiile ce sânt de ţinutul Lăpuşnei nar fi având împărtaşire la apa Bâcului, cu care au vrut să dovediască că moşiile câte sânt în apa Bâcului drept moşiile ce stăpâneşte Visternicii şi Gheţăoanii ar fi numai a moşiilor sale ce sânt de ţinutul Orheiului. Dar fiind că acel hrisov cuprinde numai după mărturiile unor oameni, când nici unile din scrisorile mai sus a mănăstirilor nu sau văzut nau putut să ağute şi să anerisască aceli mai vechi ispisoace ce au mănăstirile, apoi fiind că sau văzut un ispisoc din anii 7033 Fev. 12 de la domnul Stefan Vodă pe ğumătate de sat de Visternici cei de ceia parte de Bâc, ğumătatea cea

din sus cu heleşteu şi cu moară, din care au dat a să înţalege că şi Visternicii au avut vad de moară în Bâc. care ispisoc lau aratat egumenul manastirii Căpriiana, iar pe cealalta ğumatate de sat de Visternici şi pe Gheţaoani stolnicul Râşcanul nici o scrisoare nau aratat dând raspuns că nu le are aice; au ramas dar ca să să faca o pătrunzătoare cercetare la stare locului spre deplina aflare a adevărului pricinei, la care cercetare va rânduim pe dumvoastră şi vă poruncim să mergeţi la stare numitelor moşii, unde fiind de faţa atât egumenii manastirilor arătate sau vechilii lor, cât şi stolnicul Râşcanul şi alţi megieşi pe care trebuinţa îi va cere, să faceţi aĉastă cercetare, adica fiind ca ispisocul acel de la Stefan Vvod, din anii 7033 pe ğumatate de sat de Visternici parte de sus arată sămne nestrămutate acei ğumătate de sat şi zice „de ceia parte de Bâc în dreptul lazului Albaşului „la fântâna cea mare şi cu heleşteu şi cu moară în „Bâc, de la dial să fie după vechiul hotar, iar de la „vale să fie începând de la ezătura heleşteului Chi„şinăului tot pe hotarul Şerpei postelnicul până la „vârful dealului cei pe Tohatin,“ dumneavoastră să cercetaţi ca să dovediţi sămnele acestea şi veţi măsura cu stănjăn în curmeziş aĉastă ğumătate de sat parte de sus, şi asămine cu acea masură veţi masura cu stânjăn în curmeziş aĉastă ğumătate de sat parte din sus, şi asămine cu acea masura veţi da şi ceialalte ğumătate de sat de Visternici parte de ğos spre întregime a tot trupul moşiei aceştia să cercetaţi de unde să va dovedi ezătura heleşteului Chişinăului în dreptul a tot trupul moşiei Visternicii şi a Buicanilor câte iazuri sau vaduri de moară vechi sănt în apa Bâcului şi de poate să aibă şi Visternicii şi Buicanii iazuri şi mori în apa Bâcului. Aşijdere veţi îndatori pe stolnicul Râşcanul ca să scoată toate scrisorile vechi a mo-

șiei Ghețăoanii ca să s vază de au și Ghețăoanii vaduri de moară în Bâc şi de vor fi arătând că au vre un vad, iarăși să cercetați și să dovediți la ce loc au fost și câte vaduri de moară vechi sau heleştee sânt pe Bâc în dreptul Chişinăului și a Ghițăoanilor şi aşe după cum veți afla și veți dovedi pentru toate să dați mărturie pre largu și hartă cu bună închipuire și deplină înțelegere de stare locului ca să să de hotărâre și sfâşitu pricinei.

(l. p. domneşti) Leat 1800 Iulie 18
procitoh vel logofăt
Maftei Condicar

După Трyды de Halipa, Chişirău vol. I, vezi Surete ms. XXXIV, 73.

CXIV

1800 Septembre 8. Cercetarea ce fac boerii rânduiți de domn, Donici spătar și Tăutul sulger asupra dreptului de a face mori pe apa Bâcului, despărțire între ținutul Lăpușnei și al Orheiului, pentru a se curma pricina dintre D. Râşcanu stolnic și stăpînii moșiilor din jur.

Inaintea preosfinţitului mitropolit şi a dumilorsale veliților boeri au fost ğudecată între cuvioşiile sale chir Dionisăe arhimandritul egumenul mănăstirei Galata i chir Ioachim arhimandritul egumenul mănăstirii Frumoasa i chir Serafim egumenul mănăstirii Căpriiana și între dmlui stolnicul Dumitrachi Râşcanul pentru apa Bâcului a cărei curgere este pintre moşiile anume Chișinăul a mănăstirii sfintei Vineri din Eşi, Buiucanii a sfântului Arhanghel mitohul mănăstirii Gălății care sânt de ținutul Lăpuşnei și pintre moșiile Visternicii i Ghețăoanii ce sânt de ţinut Orheiului cari să stăpânesc de dmlui stolnic Dumitrachi Râşcanul, însă cu ğumătate de Visternici cel are luat cu schimbu de la

mănăstirea Căpriiana, mănăstire sfânta Vineri după doao ispisoace vechi, unul din anii 7084 de la domnul Pătru Voevod, și altul din 7125 de la domnul Radul Vvod, cerând să aibă și vad de moară în Bâc, unde în dreptul aceștii moșii de iasta parte de Bâc dispre apus ar fi doao mori a dumsale stolnic Râșcanul întro gârlă abătută din Bâc Mănăstire sfântului Arhanghel iarăși după osabite ispisoace unul din anii 7116, altul din anii 7117, i altul din anii 7119 Dech. 18, de la domnul Costandin Moghilă Vvod. și altul din anii 7129 April 5 de la domnul Alexandru Iliiaş Vvod, cerând vad de moară și loc de heleșteu în apa Bâcului, unde acolo ar fi stăpânind mănăstirea Căpriiana o moară luată cu schimb de la răposatul vornic Costandin Râșcanul părintele dmsale stolnicului Dumitrachi. Mănăstirea Căpriiana încă cerând de la dmlui stolnic ca să ia înnapoi ğumătate de sat de Visternici ce au dat schimb pentru ace moară de vreme ce au eșit cu pricină. In potriva cărora ispisoace vrând dmlui stolnic Râșcanul ca să s așeze cu un hrisov mai din urmă de la răposatul domnul Mihail Răcoviță Vvod, arătătoriu că moșiile ce sânt de țanut Lăpușnei nar fi având împărtășire la apa Bâcului și că morile câte sânt în apa Bâcului drept moșiile Visternicii și Ghețăoanii ar fi numai a moșiilor dmsale, și fiind acel hrisov făcut numai după mărturii de oameni nearătândusă scrisorile numitelor mănăstiri ce sau pomenit mai sus, nau putut să s ağute. Apoi fiind că sau văzut un ispisoc din anii 7033 Fevruar 12 de la domnul Stefan Vvod, pe ğumătate de sat de Visternici cei de ceia parte de Bâc, ğumătatia ce din sus cu hăleşteu și cu moară, cari lau arătat egumenul de Căpriiana au dat a să înțalegi că și Visternicii au avut vad de moară în Bâc, iar pe ceialaltă ğumătate de sat de Visternici și pe Ghețăoani, nea-

rătând dmlui stolnic Râşcanul nici o scrisoare şi dând răspuns că nu le are acolo. au rămas ca să s facă o pătrunzătoare cercetare la stare locului spre deplină aflarea adevărului pricinii. Şi prin luminată cartia a prea înălţat domnului nostru măriia sa Costandin Alesandru Ipsilant Vvod din 18 zile a trecutei luni Iulie, a anului curgătoriu ni să porunceşte noaă ca să mergem la starea numitelor moşii unde faţă fiind toate părţile, cum şi alţi megieşi pe cari îi va ceri trebuinţa să facem această cercetare, adică fiindcă ispisocul acel de la domnul Ştefan Vodă din anii 7033 pe ğumătate de sat de Visternici partea din sus arată sămne nestrămutate zicându „de ceia parte de Bâc în dreptul la- „zului Albaşului la fântâna ce mare şi cu heleşteu „şi cu moară în Bâc şi de la dial să fie după ve- „chiul hotar, iar de la vale să fiia începând de la „ezătura heleşteului Chişinăului tot pe hotarul lui „Şearpe postelnic până la vârful dialului cei pe Tohan" să cercetăm ca să dovedim sămnele aceste şi să măsurăm cu stânjenul în curmeziş ace ğumătate de sat, din Visternici partea de ğos spre întregimea a tot trupul acei moşii, şi apoi să cercetăm de unde să va dovedi ezătura heleşteului Chişinăului în dreptul a tot trupului moşiei Visternicii şi a Buiucanilor câti iazuri sau vaduri de moară vechi sânt în apa Bâcului şi di poate să aibă şi Visternicii şi Buiucanii iazuri şi mori în apa Bâcului şi să îndatorim şi pe dmlui stolnic Râşcanul ca să scoată toate scrisorile vechi a moşii Gheţăoanii ca să s vadă de au şi Gheţăoanii vaduri de moară în Bâcu şi de vor arăta că au vreun vad să cercetăm şi să dovedim la ce locu au fost şi câte vaduri de moară vechi sau heleşteu sântu pe Bâc în dreptul Chişinăului şi a Gheţăoanilor, şi după cum afla şi vom dovedi pentru toate

să dăm mărturiia pre largu şi să facem şi harta de starea locului ca să s de hotarâre.

După poroncă am venit la starea locului unde faţă fiind cuvioşiia sa chir Ioachim arhimandritul egumenul mănăstirii Frumoasa răspunzătoriu din partea mănăstirii sfânta Vineri, i cuvioşiia sa chir Sarafim egumenul mănăstirii Căpriiana i cuvioşia sa chir Anthim egumenul sfântului Arhanghel şi dmlui stolnic Dumitrachi Râşcanul, întăiu am cetit scrisorile a fieştecăriia părţi adică cuvioşia sa arhimandritul Ioachim egumenul de Frumoasa peste ispisoacele de sus pomenite au mai arătat şi aceste scrisori :

Intăiu o carte gospod din 7149 August 4 de la domnul Vasăle Vodă dată călugărilor de la mănăstirea sfânta Vineri şi de la mănăstiria Balica, ca să fie puternic a lua a zăcea din toate din sat de la Chişinău.

Al doilea altă carte gospod de la acelaşi domn ce scrie către părcalabii de Lăpuşna ca să hotărască moşia Chişinăului despre alte hotară.

Al treilea o mărturie fără veleat de la Fote şi Drăguş părcalabii de Lăpuşna în care arată că după poronca domnească au ales locul Chişinăului de către Hruţca din matca Bâcului până unde să adună cu locul Spinoasei în vărsătura apei şi pe muche până în locul Buicanilor şi au pus şi stâlpi şi sau tocmit pe unde au poftit Traisteştii şi Drăguş părcălabul şi pe unde au arătat şi oamenii bătrâni ce au ştiut locul şi sămnele cele bătrâne cu sufletele lor, iar a măsura nau măsurat rugândusă Trăisteştii să nu măsoare pentru că avea nişte pământuri arate.

Al patrulea, o carte gospod din 7243 Ghenar 24 de la domnul Grigore Ghica Vvod bătrânul ce scrie cătră Postolachi Donici biv vtori logofăt şi cătră Vasălachi Mazarachi biv vtori visternic ca să hotărască locul târgului Chişinăului a mănăstirei

sfeti Arhanghel, şi a sfintei Vineri di cătră Hrusca şi de cătră Buiucanii Galaţii după hotărâtura ce au făcut în zilele domnului Vasăle Vvoda trimeţindule şi suret de pe ace hotarnică.

Al cincilea o mărturie de la acei boeri tot dintracelaş anu Mart 19. prin care arată că dispre Hrusca au mersu pe hotarăle aceli vechi, iar dispre Buiucani nau putut îndrepta pănă nor veni călugării de faţă.

Al şăsălea o carte din 7256 Iulie 12 de la răposatul Costachi Razul vel vornic de ğudecata ce au fostu între târgoveţii de Chişinău şi între egumenii de Galata şi de sfeti Arhanghel nevrând târgoveţii să plătească bezmăn zicăndu că ar fi locu domnescu şi după ispisoacele ce au arătat mănăstirile pe Chişinău şi pe Buiucani sau dovedit că sânt drepte moşii a mănăstirilor şi să hotărăşte ca săş ia mănăstirile venitul moşiilor neapărat.

Şi al *şăptelea* o mărturie din anul trecut 1799 Sept. 2 de la câţiva oameni anume Gheorghe Belibou i Ştefan Blănarul i Vasălie sin Chiriiac Cojocariul i Sărghie Lazor i Costandin Gratin i Neculai Dumbravă adiverită şi de dmlui spătar Teodorachi Dibolu sărdar de Orhei, prin care să cuprinde că fiind ei din vechiu trăitori în Chişinău pe moşiia sfintei Vineri unde iau şi făcut părinţii lor mărturisescu în frica lui Dumnezeu că matca Bâcului au fost pe dincolo pi la moara ce este vechi a dmsale stolnicului Dumitrachi Râşcanu, iar nu pe unde mergi acum apa şi în ostrovul ce este acum între apă acolo au apucat meri şi peri şi deosăbit mai mărturisăscu că răposatul vornic Costandin Râşcanul au tăet gârla din iazul dmsale stolnic Dumitrachi Râşcanul de au dat drumul apii la moara ce au făcut noaă. — Cum şi cuvioşia sa Antim egumenul sfinţilor Arhangheli peste ispisoacele ce au arătat la ğudecată cari sânt pomenite mai sus. — au mai arătat o copiia de pe o mărtu-

rie din 7249 Oct. 20 de la Toader Carpu medelnicer și Panaite sărdarul și Vasălachi Măzărachi biv visternic, pentru despărțire hotarului între Chișinău și între Buiucani încredințată fiind de răposatul Ioan Canta vel logofăt și hrisov de întăritură asupra acei mărturii de la răposatul domn Grigorie Ghica Vvod bătrânul tot dintracelași an. Oct. 24. Iar cuvioșiia sa Sarafim egumenul Căpriianii altă scrisoare nau arătat. Dar dmlui stolnic Dumitrachi Râșcanul au arătat scrisorile atât a Visternicilor cât și a Ghețăoanilor însă pentru Visternici au arătat aceste scrisori.

Intăiu o scrisoare din 7208 de la Ana logofeteasa ğupâneasa logofătului Solomon Bârlădeanul prin care să cuprinde că părintele ei Ionășcuță logofătul au avut sat întreg Visternicii la ținutul Orheiului lângă târgul Chișinăului pe apa Bâcului și la împărțală i sau venit ei giumătate de sat, iar ğumătate de sat i sau venit frăținesău lui Toderașco cruceriul, și ace ğumătate de sat a ei au dato dania nepoatei sale Acsănii fata frăținisău lui Toderașco când au botezalo, pe care au ținuto Stefan Hăbășascul portar de Suceava.

Al doilea un ispisoc tot dintracelaş anu Mart 1 de la domnul Antiohie Costandin Vvod ce întărește daniia de sus arătată.

Al treilea un zapis din 7212 Ghenar 25 de la Stefan Hăbășescul portar și de la soțiia lui Acsănia fata lui Toderașco Rusul clucer cu care vând ace ğumătate de sat de Visternici cumnatului lor Mihaiu pârcălabului, dândui și scrisorile de sus arătate și arătând că ceialaltă ğumătate de sat este a cumnatului lor Toderașco.

Al patrulea o carte gospod din 7215 Fevr. 24 de la domnul Antioh Costandin Vodă scrisă către Gheorghe vel comis ca să ia sama între Dracia parcălabul și între Mihnea căpitanul pentru o tova-

rășie de vama Lăpușnii și a Orheiului, când Drača ar fi rădicat bani cu dobândă și Mihnea nu vrea să ste la socoteală.

Al cincilea o carte gospod din 7216 Fevr. 20 de la domnul Mihail Racoviță Vvod, cu iscălitura și pecetea dată Dracii parcalabului ca să fiia volnic a afla vite sau moșii a lui Mihnea căpitanul, și să le vânză pentru o datorie ce au fost împreună datori cu Dracea părcălabul și au fugit neplătinduș datoriile.

Al șasălea un hrisov din 7233 Mai 9 tot de la acelaș domn prin care să cuprinde că Drača sărdariul fiind om strein și murind aici în țară șau fost cumparat o moșie pe Bâcu și șau fost făcut și moară în apa Bâcului lăngă targul Chișinăului și neavând pe nime sau luat pe sama domnească, fiind datoriu și domniei cu o sută lei, și au dato la mănăstirea Căpriiana pentru sufletul lui, iar pentru o scrisoare ce făcuse un Ganea din partea Dracii că ar fi dato unei copile a lui dovedindusă viclenia hotărăște să nu să iaiă în samă nici o dată.

Al șăptelea o scrisoare din 7240 April 21 de la Chiril egumenul Căprienii prin care să cuprinde că dând răposatul domnu Mihai Răcoviță Vvod, daniia la mănăstire o moșie ce au fost a Dracii sărdariului sau pus cu greșală la ispisocu tot satul căci ğumatate de sat cu ğumătate de vadu de moară este a postelnicului Neculai ginerele lui Durac Lozănschi.

Al optulea un zapis din 7253 Fev. 3 de la Neculai postelnicul i fiul său Ionită comis cu cari vând lui Toader Râșcanul jicnicer ğumatate de sat de Visternici cu vad de moară.

Al noălea o scrisoare tot dintracelaşi an Iulie 21 de la Daniil Mihnea monah fičor Mihnii părcălabului, prin care arată cum sau luat ğumatate de sat de Visternici de Drača sărdariul pentru datoriia

tatânisău și cum sau dat de răposatul domn Mihai Racoviță Voevod la mănăstirea Căpriana şi vrând el so răscumpere apoi sau învoit cu mănăstirea să o stăpânească cât a trăi şi după moartea lui să rămâe tot a mănăstirei.

Al zăcelea o carte gospod din 7263 Oct. 15 de la domnul Matei Ghica Voevod scrisă de către Manolachi vel serdar, Constantin Donici medelniceriu i Carpu jicniceru şi la Toader Bogoş ca să ia sama între medelniceriu Constantin şi între Chiril egumenul Căprienii pentru vadurile de moară de pe moşia Visternicilor ce era ğumătate din moşiia mănăstirei și ğumătate a medelnicerului Constantin şi egumenul zice că sunt doaw vaduri de moară şi medelnicerul zice că este numai un vad.

Al unsprezăcelea o mărturie tot din acelaşi an Septembrie 2, de la acei rânduiți prin care arată că au cercetat și alt iaz nu sau găsit pe moşia Visternicii făr numai iazul în care avea mănăstirea moară şi au găsit cu cale ca săşi facă şi sulgerul Constantin moară alaturea cu moara mănăstirei tot întrun iaz însă arată că egumenul nau vrut să trimeată scrisorile la cercetare şi după această mărturie sau dat sulgerului Constantin şi carte gospod de volnicie ca săşi facă moară.

Al doăsprezicelea, o anafora tot dintraceלaş an Octombrie 26 întărită de răposatul domn Matei Ghica Vvod bătrânul ca și medelniceriul Costandin saş facă moară în iazul Căprieni și peștele sal împartă în doaă.

Al treisprezăcelea un zapis din 7270 Iunii 1. de la fičorii lui Neculai Feştilă post. pe care apucândui stolnicul Costandin Râşcanul ca să de scrisorile pe ğumătate de sat de Visternici după vânzarea tatălui lor, ei au arătat că nu sânt la dânşii ce ori unde să vor ivi să le ia.

Al patrusprezăcelea, o scrisoare din 1772 De-

chemv. 3 de la Ignatie egumenul de Căpriiana de învoiala ce au făcut cu spatar Costandin Râşcanu, pentru moşia Visternicii ca să o stăpânească în doaă, arătând şi măsurile şi săşi facă spătar Râşcanu şi moară în iazul mănăstirii, după cum au avut.

Al cincisprăzăcilea, altă scrisoare tot dintracelaş an şi zi şi tot de la acelaşi egumen de schimbu ce au făcut cu spatar Costandin Râşcanul, adică au dat la spatarul ğumătate de sat de Visternici partea de sus, şi au luat ğumătate de vad de moară tot dintraceeş moşie cum şi 100 matce.

Şi a *şasăsprezecele,* o scrisoare fără veleat Ghenar 9 de la Dionisie egumenul mănăstirii Dobrovăţului ce scrie către spatar Costandin Râşcanul cum că au primit schimbul ce au făcut cu egumenul de Căpriiana.

Iar scrisorile pentru Gheţăoani sânt acestea:

Intăi, o carte gospod din 7174 Mai 4 de la domnul Duca Vodă cu iscălitura şi pecetea, dată Hâncului vel medelnicer, ca să ţiia şi să oprească a sa driaptă ocină satul Gheţăoanii ce sânt în ţinutul Orheiului pre Bâc lângă Chişinău, cu tot hotarul şi cu tot venitul precum îi scriu dresăle cele bătrâne.

Al doilea, o carte gospod tot de la acelaşi domn din 7178 Iuli 2 ce scrie către Costandin ca să măsoare săleştea Gheţăoanii să fie pentru hrana târgoveţilor de Chişinău şi lui Mihalcea Hăncul sardariu săi dea pre alâta loc din locul târgului Lăpuşna din partea de sus despre satul său despre Mladineşti.

Al treilea, o mărturiia tot dintracelaş anu Avgust 5 precúm au măsurat Gheţăoanii cum şi bucata ace de loc din Lăpuşna.

Al patrulea, un ispisoc din 7184 de la domnul Antonie Rusăt Vodă cu cari întăreşte lui Mihalcea

Hâncul stolnic ca să stăpânească bucata ace de loc din Lapusna cu moară fiind că şi Gheţăoanii cari iau dat cu schimbu cu doaă iazuri și vaduri de moară în Bâcu.

Al cincilea, un ispisoc din 7213 Ghenar 12 de la domnul Mihai Răcoviţă Voevod de păra ce au fost între Mogăldea căpitanul ginerele Hăncului i Grigore sin Hăncul şi între Bogos parcalabul pentru niște mori ce au fost făcut Bogos în apa Bâcului la Gheţăoani împotriva Chișinăului cu cuvânt că acel vad de mori i lar fi dat danie domnul Costandin Cantimir Vodă, și Mogâldea i Grigore Hăncul arătă căi dreaptă moşiia lor, şi rânduindusă pe Gheorghe Apostol vist. şi Ion Sturza sărdar de au făcut cercetare la faţa locului ar fi mărturisit tot ţinutul Lapuşnii şi a Orheiului cum că tot ţănutul Lăpuşnii nare nici o triabă să facă mori sau iazuri în apa Bâcului, şi asămine ar fi arătat și logofătul Neculai Donici şi pe câţiva marturi sau dus și înaintea domniei de au mărturisit cu sufletele lor precum tot ţănutul Lăpuşnei nu are treabă în apa Bâcului să facă mori sau iazuri făr de cât făcândusă Chişinău tărgu mare în zilele domnului Dabija Vodă și la domnie domnului Duca Vodă jăluind tărgoveţii că nau loc să s hrănească au făcut schimbu cu Hăncul stolnic de luasă moşia Gheţăoanii şi o didesă târgoveţilor şi atunce începusă Chişinăul a face iazuri în Bâc şi pe Bogos să dă rămas ca să lipsască dintracele mori, ci să le stăpânească Mogăldea și Grigore Hăncul aflândusă căs pi driapta moșiia lor, care ace hotărâre pentru apa Bâcului să vede păzita și pănă acmu.

Al şasălea un hrisov din 7214 Mai 25 de la domnul Antiohie Costandin Voevod, pentru de iznoavă ğudecată ce au mai avut Bogos pârcălabul cu Mogăldea căpitanul ginerele Hăncului şi cu Grigore Hăncul tot pentru acele mori şi pe Bogos să

dă iarăşi rămas întărind asămine după ispisocul de sus arătat, ca Lăpuşnenii să nu aibă treabă în apa Bâcului.

Al şăptelea, un ispisoc din 7225 Dech. 9 de la domnul Mihai Racoviţă Voevod, de pâră ce au fost între Grigore Hăncul postelnic şi între Grigore Sava pârcălabul pentru un vad de moară ce este lângă târgul Chişinăului pe apa Bâcului întro gârlă pe care loc îşi făcură Grigoraş Sava şi moară după daniia ce ave de la domnie sa şi după alte cărţi de întăritură de la domnul Antiohie Voevod, cum că ar fi fost acel loc domnesc, dar după dresale Hâncului sau doveeit că nu este loc domnesc şi cu greşală i să dădesă daniia care i sau şi luat din mână arătândusă şi ğudecata ce au fost între Hăncul şi între Bogos pentru alt vad de moară ce era tot acole mai ğos în apa Bâcului şi cum că târgoveţii număsc Gheţăoani loc domnesc după schimbul ce făcusă domnul Duca Voevod, cu Hăncul, care schimbu pe urmă sau stricatu şi au rămas ca să fiia apa Bâcului tot de ţănutul Orheiului.

Al optulea, o mărturie din leat 7231 Iuli 31 de la vornicii de poartă cu pecetea porţii gospod, precum din porunca domnească au adus în bisarică pe Grigoraş Hâncul cu fraţii lui Neculai şi Miron fičorii lui Dumitraşco Hăncul de au giurat pentru moşiia din Gheţăoani precum Done unchiul lui Costandin Potlog săn Neculai nau stăpânit Făureştii în chip că ar fi fost moşiia lui ce au ţănut numai odaia şi cum nau cumpărat moşul Hănceştilor acea moşiia când au ţănut pe muma Neculii şi a lui Doni şi precum nau auzit de la nime nič ştiu ei să fi dat Doni cu fraţăi lui bani la răscumpăratul Gheţăoanilor şi precum nu îmblă ei nici cu un meşterşug şi nici au vreun zapis tăgăduit făr de câte au scos la divan.

Al noaălea, o carte gospod tot dintracelaş anu şi zi de la domnul Mihai Răcoviţă Voevod de pâra

ce au fost între Mogaldea medelnicer i cumnații sai Grigoraș i Neculai și Miron fičorii lui Dumitrașco Hâncul, nepoții lui Mihalča Hancul stolnic și între Costandin Potlog fičorul Neculii i Gheorghiță fičorul lui Costandin Potlog pentru moșiia din săliște din Ghețaoani pe care o trage Potlogeștii că ar fi driaptă moșiia lor di pe Necula tatăl lor și de pe frațăi Neculi, Doni și Costandin cari au fost hiestri Mihalcii Hâncului și de pe moașa lor Nastasăia pe cari au țânuto Mihalcia Hăncul, care moșăie ar fi fost zălogită de un niam al lor și pe urmă dacă au luat Mihalcea Hâncul pe moașa lor Nastasâia și sau rânduit fičorii ei Necula și Doni și Costandin ar fi răscumpărat moșiia Ghețăoanii și Doni ar fi făcut schimb cu domnul Dabija Voevod, luănd din hotarul târgului Lăpușna și apoi iarăș la acelaș domn sar fi stricat acel schimb rămăind Făureștii loc gospod și Doni șau luat Ghețaoanii și după ce au perit Doni și au murit și Necola și Costandin ar fi rămas aceli zapisă a Ghețaoanilor la muma lor ce au ținuto Mihalcea Hăncul și după moartea ei au rămas la Hăncul; și Hânculeștii încă au arătat că moșiia Ghețăoanii intâiu au cumpărato domnul Vasile Voevod încă din boerie de la niște femei Irina și Gaftona și Marula arătând ei zapisul i apoi au dato domnul Vasăle Voevod daniia unui Marcu jicnicer, arătând ei și ispisocul acel de daniia, și de la Marcu jicnicer ar fi cumpărato Mihalča Hancul și zapisul sar fi innecat dar au mărturisit Todirașco cruceriul om bătrân că au vazut și au cetit zapisul și li să încheie ğudecata după ğurămăntul ce au făcut Hanculeștii pe ponturile ce să arată prin mărturiia vornicilor de poartă dându să pe Potlogești rămași.

Al zăcilea, un zapis din 7252 Ghenar 13 de la Lupa ğupăneasa lui Mogaldea medelniceriul cu care au dat daniia lui Vasălachi Mazarachi jicnicer ğu-

mătate de moşiia Gheţăoanii cu ğumătate de moară ce au avut de la părinţăi ei iar ğumătate de moşiia şi cu ğumatate de moară arată că esti a fraţinisău lui Grigoraşco postelnic.

Al unsprezăcelea, un hrisov din 7253 Noem. 25 de la domnul Ioan Neculai Voevod, cu care întăreşte lui Vasălachi Mazărachi jicnicer pe ğumătate de Gheţăoani şi pe ğumătate de moară după daniia de sus arătată.

Al doaăsprăzecelea, un zapis tot dintracelaş anu Mart 24 de la Grigoraş Hăncul postelnic fičorul lui Dumitraşco Hăncul cu cari au vândut lui Vasălachi Măzărachi medelnicer şi cialaltă ğumătate de sat de Gheţăoani drept o sută cinzăci lei.

Al treisprezecelea, o carte din 7254 Ghenar 3 iscălită de Iordachi Canta hatman de ğudecata ce au fost între Miron Hăncul, carile zice că daniia suroru-sa Lupa ar fi fost dată cu înşelăciune şi între medelniceriul Vasălachi Măzărachi şi pe Miron Hăncul să dă rămas.

Şi *al patrusprăzecelea* o mărturie din 7262 Iuli 28 de la câţiva oameni prin care arată că moşiia Gheţăoanii sau stăpânit de Lupa medelniceriţa şi de fratesău Grigoraş iar alţi fraţi nu sau amestecat.

Deci după ce am cetit scrisorile a tuturor părţilor şi am văzut şi stare locului am înţăles că întăiu scrisorile Buiucanilor nu arăta să fi avut vreodată iaz şi moară în Bâc nici mai înainte păna a nu intra la mănăstirea Galata, cum nici după ce au întrat la mănăstire, ce scriu numai cu loc de iaz şi de moară în Bâc, iar mănăstirea Căpriiana pe moşia Visterniciі atât din ispisocul domnului Ştefan Vo vod acel din 7033 cât şi după celi mai din urmă scrisori ce sânt la dumnelui stolnicul Dumitraşco Răşcanul, cum şi după ştiinţa oamenilor să dovedeşte că au avut iaz şi moară în Bâc, cari iaz se vede de faţă şi nu poate mănăstirea

Galata a să acolisă de iazul acela mai ales că după cumpănire apei ce sau făcut di către morari pe cari însuşi părinţii egumeni lau adus are loc săş facă şi mănăstirea Galata pe moşia Buiucanii iaz şi moară din sus de movi'a lui Bâtcă însă păzând şi mănăstirea Căpriiana a nuşi înalţa iazul mai mult de cât au fost din vechi; al doilea pentru pretenţiia ce face cuvioşiia sa egumenul de Căpriiana ca să strice schimbul cu cuvânt ca şi ace ğumătate de vad de moară ce au luat mănăstirea de la răposatul vornic Costandin Râşcanul ar fi fost tot a mănăstirii după cuprinderea pomenitului ispisoc de la domnul Ştefan Voevod, care ispisoc după cercetare ce am făcut măcar că nu arată numele moşiei, dar după arătare semnelor adică pomenind la capătul dinspre Bâc de Chişănău şi la capătul dincolo de dialul ce este deasupra Tohatinului până unde şi acmu să stăpânesc Visternicii şi mai pomenind şi de iasta parte de Bâc de o fântână şi şipole de piatră cu izvoară îndestul curgătoare şi cunoscute din vechi, să cunoaşte că cuprinderea acelui ispisoc de locul acesta trebue să fiia dar ori de au fost a mănăstirii Căpriiana şi sar fi numit vreodată Moldoviţa sau de au fostu acei ştiute mănăstiri Moldoviţa, însă stăpânirea după ispisocul acesta să vedi părăsită. căci de la acel ispisoc şi păn la scrisoarea de daniia a Anii logofeteasăi a lui Solomon Bârlădeanul ce au făcut către nepoatăsa Acsâniia să văd trecuţi 175 ani şi mănăstirea Căpriiana nu să vede că au stăpânit până la anii 7235 când răpăosatul domn Mihai Racoviţă Voevod, după moartea lui Dracea sărdariul au luat moşiia Visternicii şi au dato numitei mănăstiri Căpriiana; al treilea pentru iazul ce cere şi mănăstirea sfânta Vineri ca să aibă moşiia Chişinău în apa Bâcului adivărat atât ispisoacele mănăstirii cât şi în ispisocul de sus pomenit a dom-

nului Ştefan Voevod ce lau arătat egumenul de Capriiana arata că şi Chişinău au avut iaz și moară în Bâc și încât la ispisocul domnului Ştefan Voevod arată pe iazul Chişinăului drept hotar la marginea cea din ğos a acii ğumătăţi de sat ce o cuprinde acel ispisoc. Dar cercetând noi acum de la iazul Căprienii ce sau pomenit mai sus pe Bâc în ğos între moşiia Gheţaoani şi între moşiia Chişinăul alte iazuri nu sânt fără numai doaă iazuri pe cari scrisorile Gheţăoanilor în cel mai din sus iaz, pe care cuvioşiia sa egumenul de Frumoasa îl pretendireseşte că ar fi iazul Chişinăului arată că şar fi facut moară întro gârlă un Grigoraş Sava părcălabul. dar de a făcut el iazul din pajiste sau de au gasit ezătură veche acum nu să poate şti, cel mai din ğos iaz de cât acesta îl arată că este făcut de un Bogos parcalabul, şi aceste doaă iazuri nu pot să încapă căci cel din ğos îneacă pe cel din sus; să mai cunoaşte un iaz vechiu mai în ğos la marginea cea din ğos a moşiei Gheţaoanii, cari acum să află în cuprinderia stapânirei Gheţăoanilor, dar au eșit protopopul Stavarachi carele are moară puţân mai în ğos şi au zis căi de moşiia să čorna şi pentru ca înneaca iazul ci facusă Bogos lar fi lăsat moşii săi şi el sau pogorât mai ğos de şau făcut moară. Dar niscaiva scrisori vechi nu neau arătat ce numai nişte zapisă mai noaă, zicând că scrisori ve hi de vor fi sânt pe la alţi răzăşi împraştieţi şi nu poate acmu să le aducă. Şi aşa precum am arătat între Gheţăoani şi între Chişinău neputând să încapă doaă iazuri şi dacă tot ispisocul domnului Mihai Racoviţă Voevod din 7213 nu va pute să apere apa Bâcului despre ţănutul Lăpuşuei precum până acum sau stapânit, apoi va întra şi Chişinăul la un vad de moară, şi un vad va rămâne a Gheţăoanilor.

Prin luminată cartia marii sale lui Vodă ni

să porunceşte ca să măsurăm dia curmezişul ace ğumătate de moşie ce o cuprinde ispisocul domnului Stefan Voevod, după semnele ce le arată şi pe atâta să mai dăm în ğos şi ceialaltă ğumătate de sat, şi apoi să măsurăm şi Gheţăoanii, pentru care după poroncă am făcut ačastă ispită ca să măsurăm tot trupul cât să stăpâneşte cu nume de Visternici şi săl dăm în doaâ. Dar apoi cu totul fugi din noima ispisocului nerămăind ğumătăţei cei de sat din partea de sus nici unul dintracele sămne, adica nici să atinge nimic de Chişinău nici înpotrivă nu este vre o fântână cum nici la înğumătăţarea vre unui iaz; ce noi am măsurat deacurmezişul tot trupul cât să stăpâneşte cu nume de Visternici din margine din sus despre Petrecani de la movila lui Bâtcă şi pănă la marginea cea din ğos despre Gheţăoani în capul iazului ce pomenesc scrisorile Gheţăoanilor căş făcusă Grigoraş Sava moară, şi am eşit una mie şasăzăci şi cinci stânjăni gospod, au măsurat de acole din ğos cât să stăpâneşte cu nume de Gheţăoani şi au eşit una mie noaăzăci şi cinci stănjăni; însă cu doaâ sute stânjăni ce au arătat protopopul Stavarachi împresuraţi din moşiia sa čocanii ce este alăturea cu Gheţăoanii pe din ğos. Deci întracesta chip aflând pricinile precum arătăm am făcut şi hartă de staria locului şi luminatul divan va da hotărăre după cum va fi drept.

leat 1800 Săpt. 8

Manolachi Donici spatar

Ioan Tăutul sulger

Din Трудм Chişinău vol. I, vezi Surete ms. XXXIV, 77. In această mărturie hotarnică se vorbeşte pe larg de trecutul Chişinaului şi râdicarea sa ca târg. In studiul din Prefaţă vom folosi arătările de mai sus.

CXV

1801 Mai 20. Anaforaoa marilor boeri întărită de Vodă C. A- Ipsilant Vodă prin care se hotărăşte dreptul de a avea mori pe apa Bâcului stolnicul Dum. Râşcanului cu moşiia sa Visternicii şi mănăstirea Sf. Vineri cu moşia sa Chişinăul.

Noi Costandin Alexandru Ipsilant Vvod cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldaviei.

Nemulţămit arătândusă dumnealui stolnic Dumitrachi Râşcanul poruncitam de sau scos şi faţă la divan înnainte domnii mele pe dmlui stolnic dinpreună cu cuvioşiia sa Ioachim arhimandritul egumen mănăstirii Frumoasa, unde după ce sau cetit anaforaoa aciasta făcând şi însumi domniia mea o pătrunzătoare şi cu luare aminte cercetare dovezilor i răspunsurilor de îmbe părţile aşa sau cunoscut că presfinţie sa părintele mitropolit dimpreună cu dmlor veliţii boeri bine şi cu toată dreptatea au giudecat. însă dmlui stolnicul tot plângândusă de mare păgubire ce i să pricinueşti cu rădicare şi mutare morilor ce le are până acum la Bâc şi numitul egumen asămene cerşînd drept lucrul mănăstirei după puterea scrisorilor ce are, domniеme pentru ca nici dumisale stolnicului mai mult cuvânt de nemulţămire să nui rămăe, cum nici mănăstire svânta Vineri să rămăe înstreinată de dreptu lucrul său, aşa am cunoscut urmare dreptăţii, adica din doao mori ce să stăpânesc de stolnicul Dumitrachi Râşcanul în iazul cel mai din ğos de cât iazul cel vechi i numit al Chişinăului după ispisocul domnului Stefan Voevod, ce mai ğos să arată ; una ace despre moşie Gheţaoanii să o stăpânească tot dmlui stolnicul, iar ce despre moşie Chişinăul să o stăpânească mănăstire sfintei Vineri, după care nici dmlui stolnic cum nici numitul egumen mai multu nau pricinuit. Drept aceia şi hotărâm domnia mea aşa întocmai să să urmeze stăpânire despre amândoaă părţile la arătatele mori

nestrămutat, iar la cheltoiala ce trebuința va cere a s face la iazul în care să află morile aceste făcute vor prinde amândoaă părțile, după cum și venitul ce va cuprinde vânzare peștelui din iazul acesta îl vor împărți după dreptate împreună, luând adică dmlui stolnicul pe ğumătate, și mânastire iar pe ğumatate, întarindusă anaforaoa ačasta și cu a noastră domnească pecete.

(l. p. domnești) leat 1801 Mai 20

procit Sturza comis

Pre înălțate Doamne

La giudecata ce în trecuta luna Iulie sau căutat la sfânta Mitropolie între cuvioșie sa Dionisie arhimandritul egumenul mănăstirei Galata din partea mănastirei Sfântului Arhanghel, cuvioșiia sa Ioachim arhimandritul igumenul mănastirei Frumoasa din partea mănastirei sfânta Vineri i cuvioșiia sa Sarafim igumenul mănastirei Capriiana și între dmlui stolnic Dumitrache Râșcanul, pricina fiind pentru apa Bâcului, a cărie curgere este pintre moșiile mănăstirilor acestora, Chișinaul a mănastirei sfintei Vineri, Buiucanii a sfântului Arhanghel ce sânt de țănutul Lapușnei, și intre moșiile Visternicii i Ghețăoanii ce sânt de ținutul Orheaiului, care să stapânesc de stolnic Rașcanul, însă cu ğumătate de Visternici ce are luat cu schimb de la mănăstirea Căpriiana adică mănăstirea sfânta Vineri, după doaă ispisoace vechi unul din anii 7084 de la domnul Patru Vodă și altul din anii 7125 de la domnul Radul Voevod au cerut și cere să aibă și vad de moară în Bâc, unde în dreptul moșii aceștie de iasta parte de Bâc despre apus sint doao mori a stolnicului Râșcanul întro gârlă abătută din Bâc, cum și mănastirea sfântului Arhanghel iarăș după osăbite ispisoace cerând vad de heleșteu in apa Bâcului, unde stăpânește mănastirea Căpriiana o moară, din care ğumătate de vad

îl are luat cu schimbu de la răposatul vornicul Costandin Râşcanul părintele stolnicului Dumitrache. Aşijderea şi mănăstire Capriiana cerşând de la stolnicul Râşcanul schimbul čau dat pentru ace moară de vreme čau eşit cu pricină. Stolnicul Râşcanul împotrivă au vrut să s apere cu un hrisov mai din urmă de la domnul Mihai Racoviţă Voevod, arătătoriu că moşiile ce sânt de ţănutul Lăpuşnei nar fi având împărtăşire la apa Bâcului, cu care au vrut să dovedească că morile câte sânt în apa Bâcului drept moşiile ce stăpâneşte Visternicii şi Gheţăoanii, ar fi numai a moşiilor sale ce sânt de ţănutul Orheaiului. Dar fiind că acel hrisov cuprinde numai după arătările unor oameni, când nici unele din scrisorile mai sus arătate a mănăstirilor nu sau văzut nau putut să s ăgute şi să anerisască acele mai vechi ispisoace ce au mănăstirile. Apoi fiind că la mănăstirea Capriiana sau văzut un ispisoc vechiu din anii 7033 Febr. 12 de la domnul Stefan Voevod, pe ğumătate de Visternici cei de cee parte de Bâc, ğumătatea ce din sus cu heleşteul şi cu moară, din care au dat a se înţelege că şi Visternicii au avut vad de moară în Bâc, iar pe cealaltă ğumătate de Visternici şi pe Gheţăoani nearătând stolnicul Râşcanul scrisori dând răspuns că nu le are aicea au rămas să să facă cercetare la starea locului spre deplina aflare adevărului pricinei; adică fiind că ispisocul acel de la Stefan Voevod din anii 7033 arată ace parte din sus în sămne nestrămutate şi zice de ceia parte de Bâc în dreptul lazului Albaşului la fântâna ce mare şi cu heleşteu şi cu moară în Bâc de la deal să fie după ve hiul hotar, iar de la vale să fie începând de la ezatura heleşteului Chişinăului tot pe hotarul Şarpei postelnicului păn la vârful dealului cei pe Tohatin, să să dovedească întâi semnele acelea, şi apoi să să măsoare în curmeziş ace giumătate partea de

sus, şi asamene cu aceiaşi masura sa sa dea şi ceaelaltă giumatate de Visternici partea de ğos. Aşijderea sau îndatorit pe stolnicul Râşcanul ca să scoată toate scrisorile vechi a moşiei Gheţăoanii ca sa vază de au şi Gheţăoanii vaduri de moară în Bâc şi de vor fi aratând că au vreun vad de moară iarăşi să sa dovedească la ce loc au fostu şi câte vaduri de moară vechi sau heleştee sânt pe Bâcu în dreptul Chişinăului şi a Gheţaoanilor, spre care cercetare cu luminata poronca Inalţimei tale sau şi orânduit pe dmlui spatar Manolache Donici şi pe sulgerul Ioan Tăutul; acum prin jaluba čau dat înălţimei tale cuvioşia sa arhimandritul Ioachim au cerşut ca dupa marturie de cercetare şi harta de starea locului de la rânduiţii cercetători sa să de hotarâre pricinei aceştie, şi dupa luminata poronca înălţimei tale ce mi sau dat prin ţidulă înfaţoşândusa înaintea noastră iarăşi la sfânta Mitropolie cu dumlui stolnic Dumitrache Râşcanul de marturie de cercetarea şi hartă de stare locului iscălită de dmlui spatar Manolachi Donici i de sulgerul Ioan Tăutul sau vazut că acolo unde stolnicul Râşcanul stapâneşte moşiia Cheţăoanii din vechi au fost ğumatatea locului ce din ğos a Visternicilor şi dupa vreme sau numit Gheţăoani, cum numele Gheţăoanilor au aratat stolnicul Râşcanul şi scrisori din care sau dovedit că şi Gheţăoanii au avut vad de moara şi mori în Bâc şi de la iazul Căprienii ci iaste pe Visternici pe Bâc în ğos între moşiia Chişinău şi între moşiia Gheţăoanii se găsesc aceste iazuri însă un iaz vechiu acel în dreptul hotarului Visternicilor de catră Gheţaoani, adică iazul acel ce ispisocul pomenit mai sus a domnului Stefan Voevod îl arată a Chişinăului şi allu iazu mai ğos în care sântu doo mori ce să stapânesc de stolnicul Râşcanu şi alt iaz iarăşi vechiu mai din ğos de acela la marginea ce din

ğos a moşiei Gheţăoani, şi dintraceasta fiind îndestulă dovadă că iazul acel vechiu cei în dreptul hotarului Visternicilor de către Gheţaoani este iazul Chişinăului a mănăstirei sfintei Vineri şi iazul vechiu a Gheţăoanilor este acel de la margine ce din ğos a Gheţăoanilor, apoi iazul şi morile ce are acum stolnic Râşcanul între iazurile aceste vechi, adică din ğos de iazul Chişinăului, şi din sus de iazul Gheţăoanilor, care îneacă pe cel mai vechiu iaz a Chişinăului, nu pot să fie şi să ste în locul acela ; pentru care macar că dmlui stolnicul Râşcanul au vrut să să agiute că sar fi făcut cu ace ştiinţă pentru moşie Chişinăului fiind de ţinutul Lăpuşnei nar fi avându împărtaşire la apa Bâcului, după hrisovul acel de la domnul Mihai Racoviţă Voevod, dar hrisovul acesta precum şi la giudecata dintâiu cum sau arătat mai sus, nu poate să anerisască acele mai vechi ispisoace a domnului Stefan Voevod, şi altele din urmă cari dovedesc că Chişinaul au avut iaz şi moară în Bâc de vreme ce după dovezile acestea moşiia Chişinău nu să poate lipsi de iazu ce lau avut, dreptatea ağută pe mănastirea sfânta Vineri aşi stăpâni iazul acesta şi al ezi acolo unde au fost şi esti şi acum, şi aş face şi moară făr de nici o oprire de către nime, şi morile stolnicului Râşcanul ce leau avut păr acum în Bâc fiind că îneacă iazul Chişinăului să le rădice de acolo şi să le mute la iazul vechiu ce este la marginea din ğos a moşiei Gheţăoanii, cu care amândoao părţile să îndestuleaze la dreptatea ce au, şi cuvânt nu le mai rămâne, înse fiind că sau văzut o marturie din trecutul an 1799 Sapt. 2 de la câţiva oameni adeverită şi de dmlui serdariul de Orheiu, prin care să cuprinde că fiind ei din vechi trăitori în Chişinău pe moşia sfintei Vineri unde iau şi făcut părinţii lor, mărturisăscu că matca Bâcului nau fost pe unde merge apa acum

şi în ostrovul ce este acum între ape au apucat meri şi peri şi că răpăosatul vornicul Costandin Râşcanul au taet gârla din iazul vechiu (adică al Chişinâului) deau dat drumul apei la moara ce au făcut noo, şi pentru ca să nu mai rămae pricini după vreme între mănăstire şi între stolnic Râşcanul. să s abată apa de la iazul Chişinăului iarăşi pe matca veche pe unde au îmblat mai înainte. De către noi aşe sau socotit că urmează dreptatea, iar hotărârea cea desăvârşită rămâne la înalta înţelepciunea înălţimei tale. It 1800

a înălţimei tale către Dumnezeu smerit rugătoriu
Iacov Mitropolit Moldovei

Plecaţi slugi: C. Balş vel logofat, Vârnav (?) vel logofăt, Th. Balş vel vornic, D. Roset vel vornic, Cantacuzino vel vornic.

Din Трўдњ vol. I. Vezi Surete ms. XXXIV, 96.

CXVI

1803 Iuli 17. Zapis prin care Maria Râşcanu (căs. cu Andrei Holban) se împrumută cu 2000 lei de la frate-său Iord. Râşcanu cu dobânda de 5 lei la pungă pe lună.

2000 lei adică doî mii lei mam împrumutat de la fratemeu cu vade de un an de zile, însa la 15 zile a lui Fevruarie săi plătescu dobânda câtă să va face pără atuncea, socotindusă drept cinci lei la punga pe luna, şi la împlinire anului săi plătescu atât capetele cât şi dobânda câtă să va mai face şi am iscălit.

1803 Iuli 17

Μαρια Ρεσκαν

Acta Aurel Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 377.

CXVII

1808 Ghenar. Perilipsis de hârtiile Frenciugilor, puse amanet la spatar Şerban Negel.

Insemnare de cuprinderea ce au aceste în ğos arătate scrisori de moşiia Frenciugii de la ţinutul Vasluiului, pe care am puso amanet la dmlui (şters hatman Alexandru Mavrocordat 1805 Noembre) spatar Şerban Negel 1808 Ghenar.

1) 7128 Mart 29. Carte gospod de la domnul Gaşpar Vodă sârbască ce pomeneşte de moşia Frenciugii dar pe câtă parte scrie nu să poate înţalege, nefiind talmacită.

2) 7129 Iuni 15. Carte gospod de la Alexandru Vodă săn Ilieş Vodă iarăşi sârbască.

3) 7160 Fevr. 11. Zapis de marturie iscălit de mulţi boerănaşi dat la mâna lui Apostolachi 2 sulger, pentru ğumătate sat de Frenţuci au cumpărat de la Omenghie fičorul Neniului şi a Dochiei din Frenţuci nepotul lui Costandin de acolo, drept 200 lei.

4) 7163 Octombre 1. Copie de pe un zapis ce sau găsit la paharnicul Vasăle Costachi de la un Ionaşco fečorul lui Andronic de Frenčuci. prin care au dat părţile ce să vor alege din Frentuci lui Solomon vist. pentru partea ce au fost vândut fratesău Bejan din Căzăceşti Andocăi pitar.

5) 7165 Mart 20. Carte gospod de la Gheorghie Stefan Vodă dată la mâna lui Bejan şi ai lui Gheorghe şi altor fraţi ai lui săş stăpânească toate părţile din sus ce să vor alege din Frentuči şi alte părţi ce au dat bani 162 lei Gâdei rudei lor şi altă parte din ğos ce au fost avut Constandin Găde, şi au fost închinato lui Solomon vist. pe care ei au dat 37 lei.

6) 7166 Sept. 24. Zapis de la Bejan şi Gheorghie din Frenţuci că trei părţi din ğumătate de

sat din Frențuci din partea de sus, ce au fost a Gâdei, pe care Gâde leau tost vândut mai înainte sulgerului Apostol și ei le răscumparase, prin acest zapis le vând ei iarăși lui Apostolachi drept 200 lei.

7) 7170 April 18. Zapis de la Bejan și de la sorusa Ileana fečorii Mariei, nepoții lui Simeon din sat din Frențuci și de la Costandin Gâde fečor A-niței nepot lui Samion, cu care au vândut un bă-trân și ğumătate din sat din Frențuci din partea din ğos lui Postolachi 2 spatar drept 80 lei.

8) 7187 Mai 10. Carte gospod de la domnul Duca Voevod ce scrie la vătămanul și sătenii de Scântee, ca să aducă pe niște oameni ce au jăluit al 2-a spatar (Postolachi) că iau prins acolo și ar fi din satu lui din Frențuci.

9) 7184 Iuni 14. Carte gospod de la domnul Antonie Roset Vvod, ce scrie către Panhilie stol-nic și către giupăniasa sa Nastasâia săși ia îndată toate dresăle și zapisăle câte vor avea pe toate ocinele Ducăi ce au fost comis să vie ca să să în-trebe cu Postolachi spatar cel mare.

10) 7194 Oct. 30. Carte gospod de la domnul Costandin Voevod dată egumenului cu tot saborul de la mănăstire Galata să poprească sat Frențucii cei ia ținut Vasluiului, cu tot venitul din tot locul dispre Ion logofat al 2-a și despre Stefan post. fe-čorii răposatului Postolachi spatar pentru că părin-tele lor Postolachi au fost dat mănăstirii un sat Căpoteștii tot la acel țănut de sau îngropat după moartea lor cu ğupăneasa sa în mănăstire, și a-cum Căpoteștii sau aflat a altor oameni, în locul căriia apoi sau dat Frențucii, preacum au călugării și carte de la domnul Duca Vodă și de la boerii ce au fost Caimacami.

11) 7197 Noem. 15. Carte gospod de la dom-nul Costandin Vvod prin care scrie că după cartea Ducăi Vodă și a boerilor caimacani cum și a dom-

niei sale de mai sus arătate, întăreşte mănăstirei Galata să stăpânească Frenţucii în locul moşiei Căpoteştii.

12) 7212 De·hv. 12. Carte gospod către vornicie de aprozi de la domnul Mihail Racoviţă Vvod, să margă cu omul Milescului čau fost clucer mare şi ori unde ar găsi vecini de Frenţuci sai ia sai ducă la urma lor.

13) 7223 April 1. Scrisoare de la Mariia Mileasca sardăriasa şi ficiorul sau Frangole şi gineresău Toader Şlahta dată la mâna unui Ilie Abager că iau dat moşiia lor Frenţucii de la ţănut Vasluiului cu vad de moara ca să facă moară şi să o aibă asupra pe câţi ani va scoate cheltuiala.

14) 7228 Iuli 28. Carte gospod de la domnul Mihai Racoviţa Vvod ce scrie la Toader Străzăscul diiacul de camară şi la Pascal armaş şi Neculai ca să margă la Frenţuci ce este la ţinutul Vasluiului, ce sa hotărăşte cu Căzăneştii şi cu Drăguşăni să aleagă locul Frenţucilor pe dresă şi mărturii a oameni buni cari este a Marandei Bučumoaei postelničasa fata Milescului.

15) 7267 Iuni 20. Carte gospod de la domnul Scarlat Grigore Ghica Vvod scriind către Ioniţă Cuza post. şi Ion Buzdugan medelniceriu să margă la moşiia Frenţucii ce au cumpărato postelnicul Neculai Cogălniceanul şi jalueşte că iar fi împresurândo stolnic Vasăle Csotache ca a patra parte de moşie şi făcând ştire şi stolnicului saş trimată vechil cu scrisori să hotărască Frenţucii.

16) O mărturie de la Vasile Buhaescul şi Gavriliţă Băican şi alţi pentru cheltuiala unei ezături de iaz între Milescu cu mănăstire Galata. dar nu arată la ce loc este ezătura.

17) O scrisoare iscălită de un Neculai Boteanu pitar ce scrie către hatman Radu că moşia Fren-

ţucii au vândut dmsale vel logofat şi să de zapisăle moşiei.

18) Altă scrisoare neiscalită de nime ce scrie către un pah. Ilie pentru nişte ţigani şi zice şi pentru moşie. dar nu arată care moşie.

19) 1800 şasă scrisori pe şasă pogoane vie pe moşiia Socolii la dialul Coroiu.

20) 1796 Iuni 21. Hrisov gospod de la domnul Alexandru Ioan Calimah Vvod, întăritură stolnicului Andrei Holban pe 6 pol jirebii cu 357 pol stânjăni moşie ce au cumpărat în hotarul moşiei Sinaüţii cei pe apa Molniţăi la ţinut Sucevei, de la Ioniţă sân Vasălcău čomărlan căpitan cu zapis din 1794 Avg. 25 câte opt lei stânjănul care parte trece şi în Bucovina.

Μαρια στολ(νιτςασα)

Acta Aurel Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 254.

CXVIII

1809 Sept. 20. Zapis de învoială între Ioniţă Ciolac postelnicel şi soţia sa Catinca cu căminarul Iordachi Râşcanu pentru o ţigancă.

Adică eu Ioniţă čolac. postelnicel datam adivărat zapisul meu. la mâna dmsale cuconului căminar Iordachi Râşcan precum sa s ştie că luând un ţigan a dmsale o ţigancă a noastră şi fugind cu dânsa şi întâmplândusă de au murit ţiganca neam învoit cu dumelui şi pentru învoială iam dat ačastă încredinţare la mână şi am iscălit.

1809 Săptemvri 20

Ioniţă čolacu

Acta Aurel Râşcanu. Surete ms. XXXIV. 324. Data în original e scrisă *189* în loc de 1809, ceia ce arată că Ioniţă Ciolac ca mi) postelnicel nu era încă deprins bine cu scrierea numerelor cu cifre arabe. Zero îl încurcă. Se găseşte scris la unii 189 drept 1809, sau 18009 drept 1809; cum tot aşa găsim scris mai apoi *1841* drept 1814 (҂аѡдї).

CXIX

1810 Ghenar 19. **Zapis de schimb de țigani între Gh. Cuza căminar și Iordache Râșcanu căminar veri primari.**

Pe Sanda fata Ilenii țigancii ce o am eu împărțală de la fratele meu dmlui ban Arghire Cuza din țiganii părintești, ce am împărțală făcută den anul 1801, dupa cum pre largu arată ace împărțală, pe care Sanda țiganca o am schimbat împreuna cu doi copii al ei anume Catrina și cu un ficor Ion, ce lam socotit mai mult dar, vărului meu Iordachi Râșcan căminar și nepoatei Paraschivei soțului dmsale, și în loc miau dat pe Sirghie fecor lui Vasale țigan și al Mariei țigauci, din țiganii de zastre cei are dmlui, cum și pe Ion ficorul lui Mihalache țigan cel are dar de la fratele Ioan Cuza pitar, deci de acum înainte să aibă a stăpâni dmlui vărul Iordachi Râșcan ca pe niște drepți robi ai dmsale, pe numita țiganca cu copii ei, cum și eu să stăpânesc pe numiții țigani de mai sus pomeniți, pentru care Ion țigan ce miau dat, miau dat și danie ce are de la fratele Ioan, iar de va eși vreun țigan cu pricină de catră cineva cu pretenție, atât din ce am dat eu cât și din cei ce am luat, să avem a răspunde fiește carele și să împlinim la loc ace lipsă de o potrivă vrâstnici în care ar fi acel care va fi cu pricină și va lipsi și spre încredințare am dat scrisoare unul la mâna altue în care am iscălit.

1810 Ghenar 19

Gheorghie Cuza caminar

în dos: zapisul de schimbu ce am făcut cu bădița Gheorghe Cuza căminar pentru Sanda și am luato cu doi copii și am dat pe Sarghie și pe Ion.

1810 Ghenar.

Acta Râșcanu. Surele ms. XXXIV, 326.

CXX

1814 Februarie 27. Lupul Balş vel log. motivează după pravili de ce nu iscăleşte anaforaoa în procesul căminarului Iordachi Râşcanu pentru Frenciuci cu soru-sa Maria Holbănească.

Cu frăţască dragoste mă închin dmtale arhon logofete.

Miai trimes anaforaoa căminar Râşcan ca să o iscălesc, dar poftim să nu bănueşti că eu acest fel de anafora nu pot să o iscălesc, nu pentru că nu are jăluitorul dreptate, ci pentru că anaforaoa este plină de o gramadă de capite de pravilă, între carile diabe am găsit un cap cu ceva crieri întrânsul, iar celelante toate sint nepotrivite cu tot la pricină. Dmta di voeşti ca să iscălesc şi eu, pune să s facă altă anafora mai lămurită şi nu amestecată şi încâlcită ca ačasta. întru care să să cuprindă curat numai pentru Frenčuci. că toată avere casii moşiia ačasta esti şi toată gâlčava ačasta de acum pentru moşiia ačasta esti. căci fiind moşiia ačasta driaptă şi dovedită zestre a mumii jăluitoriului răposat spat. Râşcan tatul jăluitorului, era silit şi îndatorit de toate pravilele a lăsa lucrul acesta întreg la toţi copii, iar nu dupa moarte soţii sale să de moşie toată numai unuia din copii, lăsind pe cielanţi lipsiţi cu tot de clironomiia mumii lor, neavând el nimică avere a sa. ca să s poată analoghisi cu avere şi zestre soţii sale. Drept acee scrisori ce arată spre îndreptare sa sora jăluitoriului ori de să va numi diiată, ori di să va numi izvod de zestre, nimică nu poate să o folosască, nefiind priimită de pravile cărora urmând un giudecătoriu este silit a o lepăda ca o hârtie răsuflată şi netrebnică şi a împărtăşi şi pe jăluitor cu legiuita parte din avere mumii sale.

Să nu să uite şi ačasta să să treacă în anafora, căci aud că unii făcând o tălmăcire nesocotită scrisorii de danie a Episcopului Ionichiia, şi

negândind la prostime oamenilor de atunce vor să o numească *ligaton*, neştiind fără îndoială ce va să zica *ligaton* şi necercetând mai înainte ca să s învețe ci este legaton, pravila numeşte ligation nummai darul acela carile sa face cu pricină de moarte şi carile să dă în stăpânire după moarte testatoriului, aice nici pricină de moarte au fost, nici lucrul acesta sau dat după moarte, ce ființa adevărului este ačasta, că voind Vladica să mărite pe nepoata sa, iau dat zestri moşiia ačasta, iar di pomeneşti în scrisoare şi pe răposat spătar Râşcanu îl pomeneşte ca pe un barbat a nepoatei sale, după obiceiu di atunce, şi după prostime oamenilor de atunce de trebuință socotesc. că ar fi să sa adaogă şi ačasta că de şi pănă acum nau făcut jăluitor nici o cerire, nimică nul vatămă tăcerea, căci pravila la împărțelele între frați rânduește o îndelungată vreme, hotărând ca până la împlinire a treizăci ani, are voe fieştecare aş ceri dreptul său, când va voi. deci sfârşitul anaforalii să nu fie „înştiințare" ci să fie arătată curat socoteala noastră, adică giumătate de Frenčuci dovedindusă că este dreaptă avere a căminarului Râşcanului, parte ce i să cuvine din clironomiia mumii sale, nimine de parte aceia nu poate să s atingă supt nici un cuvânt de pricină şi rămâne ca după putere şi hotărâre pravililor să să deosăbască ğumătate de Frenčuci şi să s de în deplină şi večnică stăpânire jăluitorului, rămânând însă îndatorit a da socoteală prin ğurământ de avere câtă iau întrat în mână, din cari scoțândusă datoriile şi grijile părintelui lor şi cheltuelile ci sau făcut cu sora cea mai mică, din prisos să aibă a împărtăşi dreptu în ğumătate şi pe sorusa. 1814 Febr. 27.

a dmtale ca un frate, Lupu Balş vel logofăt

Acta Aurel Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 397.

CXXI

1814 Iunie 28 Iași. Hrisovul lui Sc. A. Calimah Vodă prin care judecă pricina de hotară între 3 moșii și dispune ca căminar Iordachi Râșcanul să stăpânească întreg satul Drăgușanii Maria Holbăneasa stolniceasa întreg satul Frenciucii și Buzdugăneștii întreg satul Căzăneștii.

Noi Scarlat Alexandru Calimah Voevod, cu mila lui Dumnezău domn țărăi Moldaviei.

După necontenitele jalobe čau pornit catră domnie me, pe de o parte dmlui căminar Iordachi Râșcan, stapân moșiei Dragușenii, de pe Slavnic de la ținutul Vasluiului cerând să i sa întărească stapânire asupra moșiei sale și de către domnie me după holarâre giudecații divanului din anii 1812 Sept. 5; pe de altă parte clironomii săvârșitului jitnicerului Panaite Buzdugan cu ai lor, stăpânitori de moșie Căzaneștii pe de amândoao părțile Stavnicului; și dmreei stolniciasa Marie Holbăniasă sora dmisale căminariului, stăpânitoare moșiei Frenčugii, peste Stavnic despre apus, și a ğumătate de sat Căzăneștii (precum cere dmneei) peste Stavnic dispre răsărit. Adecă cerire Buzduganeștilor fiind ca să stăpâniască nesupărați de dmlui căminarul și de sora dmsale după scrisorile ce au, și după cartea de giudecata divanului ce au și ei tot dintracel an, pentru că dmlui căminar voind a cuprinde de hotarul moșii dmsale Drăgușanii parte de loc de piste Stavnic despre răsărit ce să stăpânește de dmneei stolniceasa supt nume de Căzănești ar fi zicând sora dmsale săș traga ace lipsă din drept hotarul Căzăneștilor ce din vechi sa afla supt stăpânire lor, pe care își au stare, așăzări și întemeere lăcuinții lor, dumneaei stolničasa încă cerând ca săș stăpânească întreaga moșie Frenčucii și ace parte de loc de pe Stavnic despre răsărit supt nume de giumătate satu Căzăneștii ce ar fi unită întrun hotar cu Frenčucii după un zapis de vânzare din anii

7261 Mai 28 a lui Neculai Bučum postelnicel, carele arată anume în ce chip şi până unde au vândut de amândoă părţile Slavnicului. Deci cât pentru giumătate satului Căzăneştii a Buzdugăneştilor după îndestule cercetări urmate la stare locului şi în divan, mai pe urmă întrând şi însum şi domnie me în ce mai pătrunzătoare cercetare a prigonirilor dintre amândoao părţile după câte scrisori dovezi sau văzut la mâna neguţitorilor sau dat domneasca noastră hotărâre în ce chip să le urmeză večnica lor stăpânire la partea de sus. despre locul de pricină si despre Frenčucii, după glăsuire hotarnicii moşii Crăčuneştii şi a hotarnicii vechi din anii 7240 în despărţire ğumătăţii moşiei Căzăneştii şi a Buzdugăneştilor despre Bučum cum pre largu să cuprinde la carte domniei mele de ğudecată şi de stăpânire ce sau dat Buzdugăneştilor, în trecutul an şi lună Avgust 13, prin care sau slobozit atunce dmsale căminarului săş caute pretenţiile de împresurare cu dumneei stolničasa Holbăniasa sora dumisale, rămâind dar pricina nesfărşită între dmlui căminar şi între sora dumisale pentru despărţire hotarălor între moşii, mai născând în urmă între dmlor şi altă deosăbită pricină pentru împărţire averilor părinţăşti, după cererile despre amândoă părţile; am orânduit domnie me toate pricinile ce ave dmlor, în cercetare preosfinţitului Mitropolit şi a dumilorsale veliţilor boeri cari în multe rânduri adunândusă la sfânta Mitropolie după cu amăruntul cercetări ce au făcut cât pentru împărţire averilor părinţăşti, în ce chip au dat cunoştinţa giudecăţii pre largu prin anafora au înştiinţat pe domnie me, şi atunce văzândusă prin izvodul de zăstre, că între altele averi čau dat dumisale stolnicesăi dmlui spatar Alexandru Râşcanu, iau dat şi moşiia numită Frenčucii satu întregu, cu toate acareturile ce sânt pe dânsa, şi văzând ğu-

decata că prin izvodul zăstrii nu să pomenește nimica pentru ğumătate satului Căzăneştii ce o pretenderisi dmneei stolničasa piste Stavnicu, dispre răsărit supt nume a giumătate silişte de sat, după glăsuire arătatului zapis a postelnicului Neculai Bučum, care nepomenire prin izvodu pricinuind prepus giudecății pentru ace parte de loc, au fostu silită ğudecata a întra în ce mai adâncă cercetare ca să să poată încredința fără îndoială atât din întregime moşiei Frenčucii cât și de mai este unită către hotarul ei, și altă parte de loc din alt trup de moşie. Sau cerut dar dmsale stolnicesăi ca să arăte de față toate scrisorile moşiei Frenčucii și acei ğumătăți a moşiei Căzăneștii ce o pretenderisăşte dmneei, a fi peste Stavnic despre răsărit; dumneei au aratat că toate scrisorile moșiei sar fi aflând supt amanet la creditori, și că socotește a fi de prisos cercetare scrisorilor. căci giudecata are de față cele mai puternice dovezi, adecă hotarnica veche din anii 7240 a Buzdugăneştilor, care cu poroncă domneasca la ace vreme sau despărțit Căzăneștii prin mijloc parte Buzdugăneştilor dispre a lui Bučum întarite fiind sămnile cuprinsă la ace hotarnică și cu ispisocul răposatului domn Grigore Ghica Vvod bătrânul și însuș zapisul de vânzare din anii 7261 a lui Neculai Bučum postelnicel celui adevărat stăpân a moșiilor după acele vremi, când ave pricină pentru despărțire hotarului cu Buzdugăneştii, cu care răspunsuri a sale, nu numai că nau putut șterge prepusul giudecății dar mai vârtos lau întărit. Și așa aducândusă de față pe dmlui vel vornic Șarban Costachi și pe dmlui căminar Mihalachi amanetarii scrisorilor și despecetluindusă scrisorile în divan la sfânta Mitropolie sau cercetat cu amăruntul și sau cunoscut că toată învăluire cercetărilor şi a giudecăților de mai înainte sau pricinuit pentru numai că în fața giudecății să

arăta scrisorile ce era pusă amanet la dmlui vel vornic și zapisul lui Bučum ce era scos din amanetul de la căminar Mihalachi, din cari nici o dumerire nu putè să aibă ğudecata de adevărul pricini, pentru că cele mai puternice scrisori supt tăinuire au fost amanetuite în deosăbi la dmlui căminar. Iar după ce sau adunat toate scrisorile de față din însuși glăsuire lor sau dovedit că dmneei la acela loc nu are mai mult de cât satu întreg Frenčucii în partea despre apus a St vnicului, cu care cercetare rămăind dmneei în nemulțămire, și prin necontenite jalobe către domnie me tânguindusă de înstrămbatațire după a căriia tânguiri, domnie me am orânduit cercetare pricinii aceștie, și îndeosăbi la ai noștri cinstiți și credinčoși boeri dmlui Grigorie Sturza biv vel visternic i dmlui Neculai Strătulat vel vornic a țării de ğos, care adunândusă și făcând pătrunzătoare cercetare tuturor scrisorilor niau încredințat asămine că dmneei stolničasa nu poate ave mai mult de cât numai sat întreg Frenčucii. Deci domnie me spre a ne încredința cu desăvârșire și spre a nu mai rămâne vre unii părți cuvânt de bănuială ca să înstrâmbatățește, poruncitam de sau adus de fața înainte domniei mele toate scrisorile cuprinzătoare pre aceste numite moșii, Drăgușenii, Frenčucii și Căzăneștii. Din cuprindere dar ispisoacelòr domnești și alte scrisori arătate de dmlui căminar, care pre largu să cuprindu la carte de giudecată a divanului de la 1812, sau dovedit că dmlui are sat întreg Drăgușănii pe Stavnic și cu vad de moară în Stavnic la parte de ğos în siliște ce să numește a Cănceștilor. Iar din scrisorile Frenčucilor și a Căzăneștilor sau descoperit întracestu chipu precum în ğos arătăm: adică dintrun ispisoc a domnului Costandin Voevod din anul 7199 Mai 15 arătat de Buzdugănești să dovideşte că întregi moșiile Cazaneștii și Botăștii

dintru început au fost drepte cumpărături a unui Apostol sulger, carele au avut doă fimei întâi pe Alexandra din care să trage Ștefan Milescul, și al doile pe Nazariia, din care să trage Ionașco stolnicul, și hotarăște pomenitul domn cu ğudecată că ğumătate dentracele moșii numite să stăpânească Stefan Milescu și ğumătate Nazariia cu fiii săi, cum pre largu să cuprinde la acelaș ispisoc. Apoi văzândusă că Neculai Bučum prin zapisul de vânzare către pitarul Neculai Cogălniceanu arată că au vândut o siliște și ğumătate, adică din Stavnic spre apus siliște întreagă anume Fenčucii și din Stavnic spre răsărit ğumătate din siliște despărțită din sus de Căzăneștii lui Buzdugan, pe care liau avut și el de pe maicăsa Zmaranda fata lui Ștefan Milescul. De trebuința dar au fost ğudecații noastre a ști mai întâiu ce moșie au avut Zmaranda mama lui Bučum și cercetând întâiu sau dovedit dintrun ispisoc a domnului Mihaiu Racovița Vvod din anul 7226 Noembrie 23 a moșiei Frenčucii că Zmaranda mama lui Neculai Bučum nau avut mai mult de cât numai satul Frenčucii dat zăstre de tatăl său Ștefan Milescul „și că în vreme ce sau rădicat „Dumitrașco Cantemir Vvod de sau dus cu oștile „moschicești, sau dus și Marie ğupâniasa sărdarului Ștefan Milescu cu un copil și doă copile și „mergând acolo sau măritat copila ce avea mai „mare după un Toader Șliahtă, apoi în a doao „domnie a răposatului domn Neculai Alexandru „Voevod viind mama Zmarandii Bučumoae sardă„reasa Mileasca în țara cu copilul iei Frango'e și „cu ginerele ei Șliahta, au început a vinde toate „moșiile barbatului ei Milescului, fără știre lui „Costandin Bučum ginerelui său și a niamului ei. „și nu iau ağuns că au vândut alte sate bune și a„lesă čau fost a Milescului, au vândut și satul „Frenčucii zăstre fiicii sale Smarandei, unui Ilie

„Abageriul de la care şi luasă 250 lei, şi fiind că
„Abageriul luasă acei bani de la spatar Ioan Pa-
„ladi au fost dat satu Frečucii săi plătiască spatar
„Paladi, apoi după jalobile ce au dat Zmăranda,
„domnie sa cu Mitropolitul ţării şi cu tot sfatul
„ğudecănduoă pe dânsa cu Ilie Abageriul lau dat
„rămas pe Abager să plătiască banii spatarului Pa-
„lade, şi el pentru banii lui să ia satul Mileştii săl
„vânză cui sar afla şi săş ia banii, iar Zmărandii
„iau dat dreptate săş stăpâniască satul Frenčucii
„cu tot venitul precum iau fost dat zăstre de tatul
„său Ştefan Milescul" ; cum pre largu să cuprinde
la acelaş ispisoc. In urma căruia să vede întregit
şi satul Căzăneştii la stăpânire lui Ionaşco stolnicel,
de la carele ğumătate au trecut în zăstre la Buz-
dugăneşti şi ğumătate iarăşi cu zăstre la Roşculeşti
cum dovedeşte izvodul de zăstre čau dat Ionaşco
stolnicel fiicilor sale ce lau arătat Buzdugaueştii.
Al doile dintro carte domniască din anul 7228 Iuli
28 tot de la acelaşi domn prin care rândueşte ho-
tarnici pe Toader Străjescul diiac, şi alţi ca să mar-
gă la satul Frenčucii a Zmarandii Bučumoaii pos-
telnicesii fata săidar Milescul ci să hotărasc cu Că-
zăneştii şi cu Drăguşanii şi să socotească cu oameni
buni megieşi din sus şi din ğos, să aliagă cu bună
dreptate locul Frenčucilor împregiur despre toate
hotarăle, cum pre largu să cuprinde la aceiaşi carte
domniască, care face dovadă că de ar fi avut Zma-
randa Bučumoae şi altă parte din alt trup de mo-
şie acolo afară de Frečucii negreşit ar fi cerut ğu-
decată de atunce şi ar fi arătato de sar fi trecut
în carte de poroncă, ca să o hotărască şi pre aceia
şi să o uniască cu satul său Frenčucii. Al treile,
din altă carte domniască din anii 7240 April 25 de
la domnul Grigore Ghica Vvod bătrânul prin care
după cerire lui Neculai Bučum postelnicel, să rân-
duesc hotarnici ca să margă la silişte la Frenčuci,

săi aliagă și săi hotărască părțile sale de moşie şi de cumpărătură ce va fi având de la moșul său Ştefan Milescul pe zapisăle ce va fi având. Al patrule, din al doile zapis a lui Neculai Bučum postelnicel ce dă vărului său pitarului Neculai Cogălničanul la anii 7262 Sept. că iau vândut de istov o moşie Frenciucii denainte divanului puinduși vadè în patru zile săi aducă zapisăle cele vechi din care vederat să cunoaşte că nedând scrisorile la vânzare ce au făcut au putut scrie în zapis ce au voit. Al cincile din altă carte domniască din anii 7266 Iunie 20. de la domnul Scarlat Grigore Ghica Vvod după jaloba pitarului Cogălničanul că cumpărând el o moşie anume Frenčucii de la Neculai Bučum care moșie să hotărăşte pe de o parte cu moşie Drăgușenii a stolnicului Vasile Costachi, şi când au cumpărat ace moşie neavând Bučum hotarnică din sămne în sămne sau făcut scrisoare la mână arătând pe unde umbla hotarăle moșiei după cum au stăpânit el, şi că după ce au rămas moşia în stăpânire sa, îi ia o bucată de loc stolnicul Vasăle Costache, mai a patra parte din toată moşia și rândueşte domniia sa hotarnici ca săi îndrepte hotarăle acei moşii dupa scrisorile amânduror părților cum pre largu să cuprinde la aceiaşi carte domniască, în urma cărie nu să vede nici o lucrare. Al șăsăle, din zapisul din anii 1768 Ghenar 10 a lui Neculai Cogălniceanu pitar prin care vinde răposatului Ionichie satul Frečucii ce ieste în ținutul Vasluiului pe Stavnic, cu casă și cu moară în Stavnic cel are cumpărat de la Neculai Bučum postelnicel, şi din giumătate de sat Căzăneştii a trie parte ce o ave cumpărătura de la Dinul Roşca. Al şăptile, din scrisoare tot dintracelaş anu luna Martie 20 prin care răposatul episcop Ionichie dă danie de veci răposatului spatar Alexandru Râşcanu (fiind la ace vreme clucer) şi soției sale Casandrei moșia

Frečucii şi a treia parte din giumătate sat Căzăneştii ci le are cumpărate de la pitar Cogalniceanul cu zapisul de mai sus arătat. Al optile, din carte domnului Grigore Alexandru Ghica Vvod, prin care după cerire răposatului spatar Râşcanu (fiind la ace vreme paharnic) rândueşte boeri hotarnici ca săi hotarască satul întreg Fenčucii şi a trie parte din ğumatate de satul Căzăneştii, care să o lipască cătră moşie Frănčucii după scrisoare de danie, însă de va fi danie bună şi fără de nici o pricină, apoi săi aliagă parte din Căzăneşti, cum pre largu să cuprinde la aceiaşi carte domniască; în urma cariia nici o lucrare alta nu să vedi, de cât au arătat Buzdugăneştii o anafora de ğudecata divanului a acei vremi întărită de domnie, prin carele sau dat dreptate, de au răscumpărat de la răposatul spatar Râşcanul ace a trie parte din ğumătate de satu de Căzăneşti la stăpânire Buzdugăneştilor adecă ğumătate cu zestre de la Ionaşcul şi ğumătate cumpărătură cu trii zapisă de la fičorii Roşcăi ce au fost gineri tot acelui Ionaşco cu al doile fată. Deci după ce sau văzut la giudecata noastră aceste arătate scrisori, care în vreme ce urma giudecată între Buzdugăneşti cu dmlui căminar, nici la o giudecată nu sau văzut, de cât din parte Frenčucilor la toate ğudecățile să arăta numai zapisul din 7261 a lui Bučum de vânzare Frenčucilor, supt cuvănd de osălişte şi ğumatate, şi hotarnica din 7240 despărţitoare între Căzăneşti. Din a cărora învăluire nici o luminare alta neputând lua ğudecata, au şi dat hotărârea sa că Buzdugăneştii pe semnile acei hotarnice săş stăpâniască ğumătate satului lor Căzăneştii. Acum dar nau mai rămas giudecații nici o îndoială că dmneei stolničasa ar ave mai mult acolo de cât numai întreg satul Frenčucii pe Stavnic, cu casă şi cu moară în Stavnic după glăsuire tuturor scrisorilor moşiei Frenčucii, atât cele de mai

înainte, cât și acele mai din urmă zapisului de vânzare a lui Bučum, care însuși el cu un an în urmă prin al doile zapis ce dă Cogălniceanului îl aneresaște, mărturisînd că au vândut numai o moșie Frenčucii și să îndatorește ai da și zapisăle vechi. Apoi și Cogalniceanul vrând a pune în lucrare zapisul dintâi a lui Bučum nau fost îngăduit de stăpânul Drăgușanilor, cum dovedește carte domnului Scarlat Ghica Vvod; și așa în urmă având în mâna sa zapisul lui Bučum pe o siliște și ğumătate au vândut Episcopului numai o siliște Frenčucii, care însuși Bučum prin acel întâi zapis a lui mărturisăște la ce loc să află întreaga siliște Frenčucii adică piste Stavnic despre apus și Cogălniceanu au vândut episcopului numai o siliște Frenčucii, cu o a trie parte din giumătate de Căzănești, de unde să dovedești că dacă Cogalniceanul ar fi stăpânit Frenčucii și giumătate de Căzănești după zapisul cel dintâiu a lui Bucium, nar fi arătat prin zapisul vânzării către Ionichie că au avut de la Bucium numai un sat Frenčucii, și Episcopul asămine îndată prin scrisoare sa iau dat zestre părinților dumilorsale cum sau arătat. Și dmneei stolniciasa Holbăneasă piste matca Stavnicului vechiu spre răsărit de acum înainte nu poate să triacă, oprită fiind de însuși scrisorile moșiei sale Frenčucii. Iar dmlui căminar Iordachi Râșcanul fratele său să agiută cu toată dreptate în putere scrisorilor ciau arătat la giudecățile de mai înainte, cât și acum la giudecata noastră aș întregi moșie sa Drăgușanii până în matca vechi a Stavnicului, după cum pe despre răsărit sau dovedit că sau stăpânit până în boor din colțul Căzăneștilor, și cu întindere în ğos până în hotarul moșiei Căzăneștii a Buzdugăneștilor, în linie arătată la harlă de stare moșiilor, cari sau dovedit acum că iaste margina de sus a Căzăneștilor despărțitoare din Stavnic spre răsarit de către

Drăgușăni, și din Stavnic spre apus de cătră Frenčuci, iar nu prin mijlocul Căzăneștilor după cum să dovedește și din însuși hotăritura acei hotarnice pomenite din anii 7240 și din ace linie de ğos pe de amândoă părțile Stavnicului pănă în hotarul moșiei Boțăștii. Întreg trupul moșiei Căzăneștii sau dovedit a Buzdugăneștilor din izvodul de zăstre čau dat Ionașco fiicilor sale și din cele din urmă cumpărături de la fičorii Roșcăi, čau fost ginere lui Ionașco și răscumpărase de la răposat spatar Râșcan după dovada anaforalii de giudecată ce au arătat Buzdugăneștii.

Drept aceia și hotărâm domniia me împreună cu tot sfatul nostru, ca de acum înainte în veci prigonirile să rămâe izbrănite dintre trustele părțile pentru despărțire hotarălor și săș stăpâniască fieşte care parte în pace și nesupărați mai mult; adică dmlui căminar Râșcanul întreaga moșiia sa Drăgușănii, în toate hotarăle ei în parte despre răsărit de Stavnic până în boor din colțul Căzăneștilor, di unde să trăsăsă liniia însămnată pe hartă, și dumneei stolniceasa Maria Holbăneasa întreagă moșie sa Frenčugii în toate hotarăle ei, în parte despre apus de Stavnic. Așijdere și Buzdugăneștii întreagă moșie lor Căzăneștii în toate hotarăle ei pe de amândoă părțile Stavnicului, și carte domniei mele ce sau dat lor la întrecutul an de giudecată și de stăpânire, numai pe ğumătate de satu de Căzănești fără a să vide în cercetare ğudecății toate scrisorile a trustele moșiile numite. hotărâm să rămâe de acum înainte fără putere de lucrare, și această de pe urmă a noastră carte de hotărâre giudecății prin pătrunzătoare cercetare ce sau făcut tuturor scrisorilor care spre întocmai urmare sau întarit și cu a noastră iscălitură și pecete, le va sluji la trustele părțile pe aceste trei numite moșii Dragușănii,

Frenčucii şi Căzăneştii, de uric statornic neclintit şi neruşuit nici odinioară în veci. 1814 Iunie 28
Noi Scarlat Alexandru Calimah Voevod (l.p.d.)
Costandin Balş vel log. procitoh
sau alcătuit de mine Costandin Leondari sulger
Acta Aurel Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 383.

CXXII

1817 Ghenar 15. Arghire Cuza spatar botezând pe Toader Râşcanul, fiul lui Iordachi Râşcanul căminar îi dărueşte un ţigan Costandin.

Pintračastă scrisoari a me de danie ce dau la mâna vărului Iordachi Râşcanu căminar încredinţăz că pentru multă dragoste ce avem între noi şi ori pentru ce lam poftit nu mia stricat hatârul şi mai ales botezândui şi un copil anume Toader, îi afierosăsc un flăcău de ţigan anume Costandin herar fičorul lui Anton, nepot de fičor lui Dumitru şi a Radei, şi nepot de fată a lui Costandin Hăma şi a fimeii sale Ileana, pe cari ţigan il am cumpărat de la Sultan mezat înpreună cu tatăsău şi cu alţii čau fost a răposatului fratelui meu Ioan, şi de acum înainte şi în veci are săl stăpâniască dmlui i cucoana dmsale nepoata Paraschiva şi fiul dmsale Toader, i cu tot rodul ce va eşi din trânsul, şi spre mai adivărată credinţă, urmează a me iscălitură şi pecete. 1817 Ghenar 15.
Arghire Cuza spatar
Acta Aurel Răşcanu. Surete ms. XXXIV, 321.

CXXIII

1817 August 7, Iordachi Râşcanu căminar scrie lui Nec. Hermeziu vornic pentru o fată de ţigan ; vornicul Hermeziu i-o dărueşte, dar s'o ia la vrâsta de măritat.

Cu multă plecăciune
Badiţă Neculache, iată am trimes pe ţiganu tatul fetei, şi mă rog ca după bunătate şi făgădu-

ința ce către supuși dtale, poroncești ca să să dei fata la tatăl ei, să o aducă și deapururea oi fi datoriu a mulțami bunatății dmtale cei către noi, iată triimet dumv. 4 zămoși cari poftesc să fii priimiți și să să metaherisască cu sanatate, fiind al dmtale mai mic și slugă. 1817 Avg. 7.

Reșcanu caminar

în dos: Cu frățască dragoste mă închin dmtale arhonu căminar. Am văzut cele însămnate de dmta pentru țiganca. Eu am cercetat pricina acasta, și am aflat că țiganul dmtale nu este tată fetii aceștie, ce să află în țiganime me, ce este vitreg; cu toate aceste fata acasta de țigan o daruesc dmtale, însă fiind că acastă fata o crește un țiganu al meu, o vei lăsa dmta aice pară când să va face mare, și va veni în vrâstă de măritat și atunce vei trimete dmta și o vei lua cu știre me, încredițând dmta în scrisoarea acasta care va urma drept sinet.

1817 August 7

al dmtale ca un frate și slugă Hermeziu vornic

„și acum o dam dar țigan au început a plânge precum ța spune și însuși țiganii dmtale."

Acta Aurel Râșcanu. Surete ms. XXXIV, 327.

CXXIV

1820 Ghenar 17. Zapis de schimb de țigani între Iordache Râșcanu căminar, și între cumnații săi T. Costachi și Safta Lambrino.

Ștuit facem prin acastă scrisoare de schimbu ci dăm la mâna dmsale cumnatului nostru badițelui Iordachi Râșcanul caminar, că am dat în schimbu dmsale pe Toader băetul ficiorul lui Iosip Rugină, care este din drepți țigani mei părintești și în locul lui am priimit pe Ioana țiganca văduvă din drepți țigani dmsale, și de astăzi înainte numitul

mai sus Todir va rămâne drept robu a dmsale, cum şi Ioana a noastră în putere acestui schimbu. Iar copilul Ioani cari are făcut anume Ion după ci sa face mai mărişor îl va lua dmlui căci nu este dat noă sau învoindune va primi alt suflet în locul lui şi am iscălit. 1820 Ghenar 17.

Toderaşco Costachi, Safta Lambrino

Acta Aurel Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 325.

Iordache Râşcanu ţinea în căsătorie pe Paraschiva născută Lambrino, soră mai mare a Saftei, căsătorita cu Toderaşco Costachi.

CXXV

1820 Noembrie 25. Iordache Râşcanu căminar cumpără cu 480 lei 4 suflete de ţigani de la Panaite A. Panu şi soţia lui Eliza.

Ştiut să face prin aciastă scrisoare ce să dă la mâna dmsale căminarului Iordache Râşcanul, că având un ţigan bucatar anume Tanasie cu ţiganca lui anume Dochiţa şi cu trei copii anume Marie, Toader şi Tudosă de zestre din drepţi ţiganii părinteşti, pe care voind ai vinde mam tocmit cu dmlui căminar, şi iam vândut dmsale drept 480 lei socotindusă drept 120 lei sufletul, caci unul din ficiori anume Toader din sus arătat fiindu fugit au rămas ca găsindusă neluândul dmlui în stăpânire atunce să aibu a da şi banii pentru dânsul după preţul de sus aratat, care bani priimindusă deplin; i sau dat ţiganii în stăpânire dmsale ca săi fie de astăzi înnainte drepţi robi ai dmsale în veci atât ei cât şi tot rodul ce să va naşte dintrânşii şi nimene să nu aibă a să amesteca la această de buna voe a me vânzare şi spre a să ave în tocma lucrare sau adiverit şi cu iscalitura atât a me cât şi a soţului meu' 1820 Noem. 25.

Ελείς Πανȣ, Παν. Α. Πανȣ, Dimitrie Bondre ban martur

Acta Aurel Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 379.

CXXVI

Fără leat (1821). Inceput de mărturie ce să dă la mâna lui Iordache Râşcanul vornic despre pitarul Hristodul, de a fost sau nu volintir grec în eterie.

Incredinţăm noi cei ce mai ğos ne vom iscăli prin ačastă mărturie ce dăm la mâna dmsale vornicului Iordachi Râşcanul precum că întrebaţi fiind ca săi arătăm pentru un Hristodor chitariul grecu, ce au avut moară de cai şi pitărie în mahalaoa noastră după casele din Beilicu, ce ştiinţă avem, adică de au fostu şi elu amestecat în vreme volintirilor cu grecii apostaţi sau ba, precum ştim fieşte care adivărul arătăm...

Acta Aurel Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 315. Inceputul acestei mărturii e scrisă de mâna lui Iordache Râşcanul.

CXXVII

1821 Noembrie 16 Iaşi. Caimacanul St. Vogoride înaintează ia rangul de vornic al poliţiei pe căminarul Iordachi Râşcanul.

Triapta cinurilor şi a rangurilor avănduo dintru început oblăduitorii de noroade, ce mai întăi mijlocire prin care să răsplătiască supunere celor credincioşi şi jărtfiri slujbelor lor, ca prin ačasta, şi pe acie săi măngâe, şi săi mulţămască şi tuturor de obştie să dei pildă a păzi şi a să purta cu aceiaş credinţă catră stăpâniri. Fiind dar că şi dmlui biv vel căminar Iordachi Râşcanu să află din niamurile patrioţilor acelora, care cu râvnă şi cu credinţa după vreme au slujit *Dovletului* şi pământului acestue, şi însuş acum să află slujind, drept aceia în putere *plirecsuriotitei* ce am după împărăteştile sfintile halişerifuri îl rădic la rangul *vorniciei de poliţie*, care rangu îl va ave cu toate pronomiile şi privileghiurile după lege ţării dănduisă şi scutelnicii rangului acestue şi va fi sărguitori spre

înlesnire şi săvârşire tuturor pricinilor ce atârnă asupra aceştii vornicii cum şi a altor pricini a divanului împreună cu dmlui logofăt şi ceilalţi boeri.

1821 Noemv. 16

Στ. Βογορίδης

sau trecut în catastihul visteriei, Dimitrie spatar

Acta Aurel Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 369.

CXXVIII

1819 Iunie 3 Iaşi. Scarlat A. Calimah rîndueşte pe logofătul ţării de jos să cerceteze pricina râdicată de căminar Gh. Râşcanu pentru schimburi de hotară între Drăguşeni, Căzăneşti şi Frenciugi.

Iω Scarlat Alexandru Calimah Voevod cu mila lui Dumnezău domn ţării Moldaviei.

Cinstit şi credinčos boeriul domniei mele dmta vel logofăt al ţării de ğos, cerceteazǎ jaloba ačasta şi de va fi întru acest chip că adică să atinge cât de puţin sau că strămută hotărâre domniei mele din 1814 dată şi prin hrisovul pentru stare şi stăpânire acestor trii moşii Draguşanii i Frenčugii şi Căzăneştii, săĭ ei de la pârât ace anafora şi să rămâe fără putere şi în nelucrare. Iar aceste numite trii moşii adică Drăguşanii, Căzăneştii şi Frenciugii să fie statornicite şi nestrămutate între hotarăle lor în veci, precum prin pomenitul hrisov a domniei mele din 1814 hotărâm. 1819 Iuni 3.

l. p. domneşti Iω | ск | ал | кл | вв | 1806

procit vtori logofăt

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 567. Jaloba căminarului Iordachi Râşcanu e scrisă în greceşte. Rezumatul făcut de cancelarie tot în greceşte, iar cartea domnească cătră logofăt e scrisă în Româneşte.
ὑψηλότατε ἡμῶν αὐθέντα... δουλικῶς ἀναφέρω... τὰ γράμματα τούτων τῶν μȣλκίων Δραγȣσάνι, καὶ Φρεντζȣζη καὶ Καζανέστη... ἐλάχιστος δȣλος Γεωργάκης Ρεσκάνος καμ.

CXXIX

1820 Iuli 14 Iași. **Hrisov prin care M. Gr. Suțu Vodă întărește școalei grecești din cetate Silivia din Tracia de a lua 150 lei din vama domnească, după hrisovul de danie dat în 1799 de C. Ipsilant Vodă.**

Cu mila lui Dumnezeu Noi Mihail Suțul Voevnd domn țării Moldaviei.

Sădită fiind în sufletul nostru râvna învățăturii a harului acestui neprețuit, prin care omenire au câștigat și neîncetat sporește câștigând atâte bunătăți, atâta lumină și vrednicii povățuitoare către fericirea viețuirii, luatam aminte la arătarea în scris ce neau făcut eforii și oamenii din cetate Siliviia din Trakiia, că această școală mai dinainte au avut oareșicare cuprindere de miluire din pământul acesta, care până la o vreme o au priimit, iar de la o vreme după întâmplările ce au mijlocit au contenit de a o lua, făcând rugătoare cerere ca spre oareșicare agiutor în cheltuelile cele următoare ale școlii să ne milostivim domniia mea a i să întări de iznoavă acea cuprindere. Deci din hrisovul prea fericitului întru pomenire domnu Costandin Ipsilant Voevod din leat 1799 Avgust 30, ce am văzut încredințândune că această școală au avut miluire de a lua câte una sută cinzăci lei pe an din vama gspd. a pământului acestuia și bine voind domnie mea de a înoi un asemene cuviincios ăgutor pentru o școală ca aceasta ce slujește spre o deobște folosința întru răvărsarea și buna sporire învățăturilor, iată prin acest al nostru domnesc hrisov hotărâm și de iznoavă îi așăzăm miluire ce au avut, ca să aibă a lua pe tot anul din vama gspod. a pământului acestuia câte una sută cincizăci lei, cari bani ori în vânzare de vor fi vămile, sau în credință de să vor căuta, să se de pe fieşte care an deplin și fără strămutare, dânduse în mâinile vechilului ce să va arăta orânduit prin scrisoare

de acolo, ca săş primască de aice, şi săi triimată spre a să întrebuinţa în trebile şcoalei. Poftim dar domnie me şi pe cei din urma noastră luminaţi domni, fraţii noştri cari din proniia cerească să vor orândui oblăduitori pământului acestuia nu numai să nu strămute această miluire, ce mai vârtos să o întărească şi să o adaogă pentru a domniilor sale pururea lăudată şi în veci nesfârşită pomenire. Sau scris hrisovul acesta la scaunul domnii mele în oraşul Eşii întru cea dintăi domnie a noastră la Moldaviia, în anul intăi. la leat 1820 Iulie 14.

Iw Mihail Suţul Voevod (pecetea gospod)

„In tocmai fiind după hrisovul şi poslăduirea din cuvânt în cuvânt sau adeverit de către noi.

1822 August 16

Nicolachi Golescu dvornic, Ioan Cocorăscul vel postelnic, Iordachi Roset vel vist. procit, sau trecut în condica visteriei Const. Veisa paharnic.

Μανοὴλ καμηνάριος, ἐπιστάτης γ λογοφετζία

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 486. Dăm loc acestui hrisov după copia ce au scos'o boerii Moldoveni duşi în delegaţie la Ţarigrad pentru numirea de domni pământeni şi cari atât la dus cât şi la intors s'au oprit în Silivria, oraş în Tracia.

In jurnalul mergerii boerilor români la Ţarigrad (Letopisiţe III², 434; Uricar V, 98) se arată că delegaţiile îmbelor ţări au plecat din Silistra la 3 April, Luni 1822, şi că au mas în următoarele sate: Balachioi (3), Carabaşli-chioi (4), Şumla (5), Dragon Chioi (6), Cialicavac (7), Carnabat (8), Beimalichioi (9), Faki (10), Saranda Eclisia (Kirkilissi) (11), Burgas (12), Ciorlu (13), *Silivia* (14), Buiuc Cecmegi (15), Ţarigrad (16). Intorsul din Ţarigrad s'a făcut la 11 August 1822, cum însă Ioniţă Sturza pentru economie s'a întors pe mare cei 2 veri primari: Gh. Cuza vornic şi Iordachi Râşcanul vornic se intorc pe acelasi drum pe uscat cu Gr. Ghica Vodă, domnul Munteniei. La 15 August ei se aflau la *Silivi,* unde cunoşteau bine pe arhiereul Dionisie, care le făcuse bună primire la dus, in ziua de 14 April (Let. III², 438). Cât au stat în Silivia, Gh. Cuza vornicul avu curiozitatea să se ia de vorbă de şcoala grecească din oraş, de ce bile

danii făcute de Voevozii Moldovei şi scoase o copie de pe hrisovul lui M. Suţu Vodă, pe care o adeveresc cei 2 boeri Munteni: vornicul Neculai Golescu şi post. Iancu Cocorăscul (Let. III², 447) şi o iscăleşte şi vornicul Gh. Cuza care zice în dos: „care sau scos întocmai de pe cel adevărat la anii 1822 Avg. 15 şi sau încredinţat de cătră noi cu venire noastră din Ţarigrad *aice* la Silivria."

CXXX

1821 Fevruarie 27 Iaşi. **Mih. Gr. Suţu Voevod dă pitac de mare spatar căminarului Gh. Râşcanu.**

Ἰωάννης Μιχαὴλ Γρηγορίου Σοῦτζος βοεβόδας ἐλέῳ θεοῦ αὐθέντης καὶ ἡγεμὼν πάσης Μολδαβίας.

Γεώργιος Ρεσκάνος καμηνάρης ἐκ τῆς τζάρας ταύτης ὁρμώμενος, ἐνεφάνισεν ἡμῖν πολλὰς πιστοποιήσεις περὶ τῶν πιστῶν αὐτοῦ καὶ ἐπιπόνων καὶ τῇ τζάρα ταύτῃ ὠφελίμων ἐκδουλεύσεων, ὅσας ἐν διαφόροις ἐνεδείξατο καιροῖς, δραγατορικὰ πιστευθεὶς ὑπουργήματα, καὶ ταῦτα καλῶς καὶ τῷ κοινῷ συμφερόντως διευθύνας. Ἀλλὰ δὴ καὶ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ἡγεμονίας, πάλιν ἐπὶ δρεγατορικοῦ ὑπουργήματος τεταγμένος, οὐ μικρὰ ἡμῖν παρέσχετο δείγματα. τῆς πίστεως αὐτοῦ. καὶ τῆς προθυμίας, καὶ τοῦ ζήλου, εἰς τὸ ἐκτελεῖν τὰς ἐμπιστευομένας αὐτῷ τοπικὰς ὑπουργίας. Ὅθεν καὶ τὴν τούτων πληροφορίαν ἐκ πείρας ἔχοντες, οὐ παρείδομεν τὴν προσήκουσαν αὐτῷ ἀμοιβήν, ἀλλ᾽ἤδη τιμῶμεν τὸν ῥηθέντα καμηνάρην Γεώργιον Ρεσκάνογ τῷ ἀξιώματι τῆς μεγάλης σπαταρίας τῆς θεοσώστου ταύτης τζάρας, ἐπιτρέποντες αὐτῷ ἔχειν ἅπαντα τὰ δικαιώματα καὶ προνόμοια, ὅσα τῷ διαληφθέντι βαθμῷ κατ᾽ἔθος ἀνήκουσι.

Προστάτομεν γοῦν. ἡμέτερε ἄρχον μέγα βεστιάριε ἵνα ἅμα ἐμφανισθείσης τῆς παρούσης ἡμῶν αὐθεντικῆς τζιδούλας καταγράψῃς τὸν ῥηθέντα ἄρχοντα μέγαν

σπαθάρην ἐν τῷ τῆς αὐθεντικῆς ἡμῶν βεστιαρίας κώδικι καὶ ὑποστρέψῃς αὖθις αὐτὴν τούτῳ ἵνα ἐγνωσμένος ῇ καὶ ἵνα διατηρῶνται ἀπαράβατα ὅσα προστάττομεν. 1821 Φευρουαρίου 27

Ἰω Μιχαὴλ Σοῦτζος βοεβόδας

Pecete domnească în tuş roş cu iniţialele: Ἰω Μχ. Γρ. Σοῦ. ββ. α ω θ ι

Ioan Mihail Grigorie Suţu Voevod din mila lui Dumnezeu domn şi stăpân a toată Moldavia.

Gheorghe Reşcanul căminar din ţara aceasta trăgându-se a înfăţişat noao multe dovezi despre credincioasele lui şi anevoioasele şi ţării aceştia folositoare slujbe, pe care le-a arătat în diverse timpuri cu dregătoriceşti încredinţat (fiind) slujbe şi acestea bine şi obştei folositor săvârşindu-le. Dar chiar şi în timpul a noastrei domnii iarăşi în dregătorească slujbă rânduit nu mici noao a dat dovezi de credinţa lui şi de graba şi de zel întru a îndeplini încredinţatele lui locale slujbe; de unde şi a acestora înştiinţare din experienţă avându-o noi nu am trecut cu vederea cuvenita lui răsplată; deci acum cinstim pe numitul caminar Gheorghe Râşcanul cu demnitatea marei spatarii a de Dumnezeu pazitei acestei ţări permiţând lui a avea toate drepturile şi prerogativele câte pomenitului rang după obiceiu se cuvin.

Ordonăm deci alui nostru arhon mare vistier ca îndată ce se va înfăţişa cu prezenta a noastrei domnească ţidula să înscrie pe numitul arhon mare spatar în a domneştii noastre visterii condică şi să înapoeze iarăşi pe ea dânsului, pentru ca să fie ştiut şi pentru ca să să ţie necălcate câte poruncim.

1821 Fevruar 27

Io Mihail Suţu Voevod   Pecete în tuş roş

Acta Râşcanu. Surete ms. XXV, 749. Cetirea şi traducerea s'au făcut de d. C. Litzica, profesor.

CXXXI

1822 Febr. 25 Iaşi. Caimacamul St. Vogoride rădică la rangul de vel vornic al ţării de sus pe vornicul Iordache Râşcanul.

Caimacamul Moldovii

In putere înaltelor şi vrednice de închinăciune fermanuri prin care ni să încredinţază deplin ocârmuire ţării aceştie, după ce mai întâi neapărată datorie privind şi la osârdnicile slujbe cu îndestulă râvnă şi sufletiască plecare, jertfile de la intrare oştilor preputernicii noastre împărăţii de cătră dmlui vornic Iordachi Râşcanul cătră cele atârnătoare întru mulţămire cu cele trebuincoasă oştilor. spre răsplătire şi cunoştinţa acestora îl cinstim şil provizasăm la triapta cinului de vel vornic de ţara de sus. drept aceia de astăzi înainte îl va ave întru împărtăşire de toate driturile. privileghiurile şi pronomiile pământului şi legea ţărăi. 1822 Fev. 25

Stefan Vogoride vel postelnic

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 234.

CXXXII

Fără leat (cătră 1820). Izvod de cele ce a dat Iordachi Râşcanu la înzestrarea surorii sale Catinca cu V. Miclescu.

Izvod de cele ce din mila lui Dumnezeu dau surorii mele Catincăi. Aceste sau dat dintru ale mele:

1 icoană ferecată cu argint, 1 candelă de argint, 1 inel diiamant, 2 rânduri strae dimie: 1 maltin 1 pe tăet de modă, 4 rânduri al doile, 3 cameşi, 4 părechi scarpi, 1 rezai, 1 blană de samur, 1 săpet mare, 3 bocčalâcuri, 5 cevrele cu peteală 2 cu mătăsuri, 6 părechi cuţite cu lingurile lor de argint, 1 tabla, 6 felegene cu zarfurile lor de argint, 2 străchinuţe cu lingurile lor de argint, 2 sfeşnice,

1 salte atlaz, 1 oghial atlaz, 4 perini, 2 rânduri de fețe una agabanie, unul olandă subțire, 2 čarčafuri unul agabanie, unul olandă supțire, 3 prostiri una agabanie, una olandă subțire, una de casă, 2 prosoape de mână, 2 prosoape de obraz, 12 șervete: 6 de purtat, 12 farfurii, 1 masă, 1 fată de țigan mare, 10000 adecă zece mii lei.

Acta Râșcanu. Surete ms. XXXIV, 233.

CXXXIII

1821 Mart 28 Sculeni. Consulul rosienesc A. Bisani scrie lui Ipsilant și tovarășilor săi să se întoarcă în Rusia și să nu turbure liniștea Principatelor.

Mai ğos iscălitul consul a împărăteștii sale Măriri, Impăratului a toată Rosiea, face prin ačasta chemaria acea mai cu dinadinsul și acea mai formalnică Prințului Ipsilant și tuturor ai săi atârnători de la stăpânire Rosiei, de a să tragi în Rosiia, unde vor aștepta hotărare împărăteștii sale măriri asupra purtării lor, arătândule că nefăcând îndestulare la aceasta chiemare, să vor supune răsplătirei stăpânirei otomanicești ca niște turburatori liniștii Prințipaturilor, și de o potrivă vinovați cătră curte împărătească cât și cătră Poarta.

Mai ğos iscălitul face asemene chiemare tuturor supușilor rusăști sau acelor de supt protecția Rosiei cari au putut să ei împărtășire la acest pas a lui Ipsilant. 1821 Mart 28

Consul Rosiei A. Bizani
din carantina Sculenilor

Acta Râșcanu. Surete ms. XXXIV, 560. Sunt 3 còpii la fel al acestui ordin. De ce? Actul e publicat și în textul francez de C. Erbiceanu în Istoria Mitropoliei Moldovei pg. 111, ceia ce aibă că boerii timpului cu oare care rost politic au ținut să-și aibă în copie textul acestei proclamații. In text e A. Pizani.

CXXXIV

1821 Mart 28 Sculeni. Proclamaţia conăulului rusesc A. Bizani către norodul Moldovenesc să stea liniştit faţă de mişcarea luî Ipsilant.

Mai ğos iscălitul consul al împărăteştii sale măriri a împăratului a toată Rosiia, îndeamnă în numele puterii ce ocroteşte pe Moldoveni cari sar fi abătut de la datoriile lor în întâmplările de faţă aş veni întru cunoştinţă, şi a să supune legiuitei puteri a împărăţiei stăpânitoare.

Aceasta este singură mijlocire de a scăpa de pedepsele pe cari împărăteasca curte le va cere în loc de a le alina împotriva tuturor acelora cari să vor îndărătnici a rămâne în sculare dimpotrivă. Fie încredinţaţi toţi Moldovenii că numai din supunere ce întru întregime spânzură mântuire şi fericire patrii lor. 28 Mart 1821.

Consul împărăteştii sale mă iri A. Bizani.

Acta Râşcanu, còpie. Surete ms. XXXIV, 559. Idem Ist. Mitr. Moldovei pag. 112.

CXXXV

1821 April 1 Iaşi. Ordin circular sub No. 777 către C. Bincovici starostele K. K. agenţii din Iaşi să liniştească norodul Capitaliei, că eteriştii au fost goniţi, după fuga lui M. Suţu Vodă în Basarabia.

No. 777. Cătrădmlui starostele K. K. aghenţia dmlui poruşnicul Constandin Bincovici.

Din poronca înaltilor locuri au lăsat stăpânire Moldovii, domnu Mihaiu Grigorie Suţul şi sau dus cu toţi ai săi astăzi la Basarabiia. Corposul grecilor să va răsîpi şi împreună cu căpiteniia lor, beizade Alexandru Ipsilant, i sa poroncit ca în vro câteva zile să să ducă fieştecare de unde au venit. Din urmare aĕasta sau făcut un comitet de boeri Moldoveni, cari va stăpâni ţara pară vor lua alte poronci.

Pentru ačasta să poronceşte dmtale staroste al aghenţiei, fiind că cu ačasta sau făcut pace statornică, şi poronceşte tuturor K. K. sudiţi ca să încapă a neguţitori şi a lucra ca şi mai înainte. şi să nu să mai teamă de nimică. fiind că stăpânire ce de acum au prinsu toate măsurile pentru săguranţiia persoanelor i averilor lor.

Eşii April 1. 1821

Acta Râşcanu. Surele ms. XXXIV, 556.

CXXXVI

1821 Mart 28 Sculeni. Adresa lui Andrei Bizani către Mitropolitul Moldovei şi Episcopii de Huşi şi Roman ca să cetească în biserici Cartea de blestem a Patriarhului de Ţarigrad pentru liniştea norodului cu răzvrătirea Eteriei.

Inalt Preaosfinţite

Ecselenţiia sa ambasadorul baron Stroganov, după cerire pre Inaltii Porţi îm porunceşte ca să triimet preosfinţii tale şi îndemnările precum şi bisericeştile blăstămuri, pre carile Preosfinţitul Patriarh al Ţarigradului liau scris Mitropolitului şi Episcopilor de Moldova, prin plicul ce să închide aici spre ai îndatori ca să pui în lucrare duhovniceasca lor puteri, şi toate nevoinţile lor între a aduce pre supuşii cei rătăciţi la cunoştinţa datorii lor şi între a înfricoşa cu straşnici pedepse pre cei cari vor rămâne întru răzvrătire, şi din potrivă să făgăduiască îndurări şi ertări la acei cari să vor sârgui de a să lepăda de învinovăţita lor purtare.

Asemenea îndurări şi blăstămuri sau cetit obşteşte în împărăteasca othomanicească cetate. Preosfinţiia ta vei giudeca hotărât că este de trebuinţă ca aceste îndemnări şi blastămuri pentru acelaş sfârşit să s întindă şi priveliște tulburărilor. Inalt Preosfinţiia ta, au trebuit să te încredinţazi

din formalnicul protestu ce iam făcut înpotriva împotrivitorilor lucrări din Moldavia, şi de cugeti reli ce pune în lucrari şi propoviduești împărătescul minislerion. dar nu mai puţin şi de ce întreagă unire a înţălegirii şi a nevoinţelor amânduror stăpânilor, poronca pe cari o puiu eu în lucrari în momentul acesta esti o noao dovadă celor mai sus însămnate.

Depărtat de Moldaviia prin mai înaltă poroncă nu pot ave închipuire de a puni acesti în lucrare personaliceşte acolo. Pentru ačasta mă şi rog Inalt Preosfinţiilor Voastre ca să bine voiţi a pune în lucrari prin mijlocirile cari spănzură de putere Preosfinţiilor Voastre propoveduire celor ce să închid aice şi sănt în toată încredinţare de râvnă care Inalt Preosfinţiia ta vei arăta întru ačasta, şi că viţ cunoaşte că esti o mijlocire de o lucrare duhovnicească pre cari cu osărdie o vei îmbrăţoşa.

Eu nădăjduesc că Inalt Preosfinţiia Voastră mă vei cinsti cu un răspunsu pre carile mă voi sârgui de al pune înainte ochilor celor mai mari mie.

Rog pre Inalt Preosfinţie voastră că să daţ voi de a să spune înainte cugetările cei mai înalte cinstiri şi a cucerniciei mai adânci cu care am cinste a mă însămna. din Sculeni la 28 Mart 1821

a înalt preosfinţiilor voastre ce mai plecată
şi supusă slugă, Andrei Bizani

Acta Râşcanu, còpie. Surete ms. XXXIV, 568. Idem Istoria Mitr. Moldovei pag. 109 ; iar cartea de blăstăm e publicată la pag. 114 scrisă la 11 Martie 1821; tot atunci acelaş patriarh Grigorie scrie sub siluirea Turcilor Mitropolitului Veniamin să înăduşe Eteria (pag. 368).

CXXXVII

1795 August 14. **Andrei Holban stolnic dă sinet la mâna socrului său Alexandru Râşcanu spatar că a primit totul după izvodul de zestre.**

Δῆλον γίνεται μὲ τὸ παρόν μου δ'εὐγενείαν του ἄρχοντα σπαθάρη Ἀλεξάνδρου Ῥησκάνου πενθεροῦ μου

ὅτι κατὰ τὸ προικῷ σύνφονῶν (sic) ὁποῦ μὲ ἔδωκεν, σήμερον αὐγούστου 14: ὅλα μετὰ ἔκαμεν τεσλήμη, ἐξωχῶς· ὅμως τὰς 5: ὁμολογίες του ὁποῦ εἶναι εἰς τὸν Στεφανῦν Καρακᾶς τοῦ μουλκίου ζαλοζμένου καὶ εἰς ἔνδειξιν τῆς εὐγενείας μου.

Ἀνδρέας Χολ(πάνος) στόλν(ικος)

Cunoscut se face cu prezenta dumisale arhon spatar Alexandru Riscanu socrului meu că după izvodul de zestre, pe care mi l'a dat astăzi Avgust 14, toate mi le-a făcut teslim afară însă de cele 5 omologhii (sinete) ale lui, cari sînt la Stefan Caracaș a moșiei zălogite și spre credință a boerimei mele.

Andrei Holban stolnic

Acta Aurel Râșcanu. Surete ms. XXXIV, 577. Cetirea și traducerea le datoresc d-lui O. Tafrali, profesor de Arheologie la Universitatea din Iași. In dos e nota scrisă de însuși Alex. Râșcanu spatar: παρὰ τȣ̃ γαμβρȣ̃ μȣ στολνίκȣ σηνέτι=sinet de la ginerele meu stolnicul.

CXXXVIII

1795 Avgust 15. Izvod de vitele ce a vândut Alex. Râșcanu spatarul ginerelui său Andrei Holban stolnicul și pe ce a dat banii.

Πόσα ζῶα ἐπούλησα τὸν γαμβρόν μου Ἀνδρέαν Χολπάνον στόλνικον: καὶ πρὸς πόσον τὸ καθὲν, καὶ ποῦ ἔδωσα τὰ ἄσπρα. 1795 αβ. 15.

9 φοράδες πρὸς 20 γρόσια ἡ φοράδα
4 стрѫжникες πρὸς 15 γρόσια τὸ καθέν.
3 στρέζνηκους πρὸς 15 γρόσια τὸ καθέν
16 κεφάλαια ὁποῦ κάμουν γρόσια 285.

4 ἀγελάδες πρὸς 10 γρόσια τὸ καθέν

13	μηνζάτσια πρὸς 5 γρόσια τὸ κα!έν
5	γονιτόρους πρὸς 8 γρόσια τὸ κα!έν
22	κεφάλαια ὁποῦ κάμουν γρόσια 145.

Câte vite am vândut ginerelui meu lui Andrei Holban stolnicul și câte cât de fie care cap, și unde am dat asprii (banii). 1795 Avgust 15

9	iepe câte 20 groși (lei) iapa
4	străjnici (mânze) câte 15 groși, fiecare
3	mânzi câte 15 groși fiecare
16	capite în total cari fac groși 285

4	vaci câte 10 gro.i fiecare
13	mânzați câte 5 grosi fiecare
5	gonitori (buhăeși) câte 8 grosi fiecure
22	capete cari fac grosi 145.

2 pogoane vii cu livadă ot Glodeni 160 lei.

123 stupi am vândut câte 3 lei stupul facu 366 lei și peste tot facu lei 956, și dintracești bani am datu :

190 lei ginerimeu pentru 6 părechi cuțite cu linguri 6 zarfuri, o saltè plapomă de al doile i o scatolcă.

100 lei nepoatii Catrinii Băntășoae de am scosu mărgăritarul din indu (sic) pusu zălogu de răposata Casandra dreptu 300 lei cu dobânda și 200 lei cu dobândă am dat iară eu mai înainte.

400 lei Ștefan Caracaș de m scos zapisele moșii fiind zălogu.

Acta Aurel Râșcanu. Surete ms. XXXIV, 577 Izvodul e scris de insuși mâna lui Alex. Râșcanu jumătate grecește și jumătate românește. Cum se vede din dată, izvodul e în legătură cu sinetul lui Holban dat cu o zi mai înainte. Cetirea și traducerea le datoresc d-lui O. Tafrali.

CXXXIX

1820 *Mai* 5. Iordache Râşcanu căminar se jălueşte lui Vodă contra comis Matei Roset că pe nedrept a luat în schimb moşia Frenciugii, a surorii sale Maria Holban.

Ὑψηλότατε καὶ δικαιότατε ἡμῶν αὐθέντα

Διὰ τῆς πρώτης μου δουλικῆς ἀγωγῆς ἐφανέρωσα τῇ ὑμετέρᾳ ὑψηλότητι πόσον ἀδικήθην καὶ ποίοις τρόποις ἀπεξενώθην ἀπὸ τὴν τῶν γονέων μου δικαίαν κληρονομίαν, ὅθεν ἐπειδὴ καὶ ὁ ἀδίκως ἐξουσιάζων τὸ μητρικόν μοι μοῦλκι ἄρχων κόμισος Ματθαῖος Ῥωσσέτος εὑρίσκεται ἐδῶ εἰς Γιάσι, δέομαι θερμῶς ὅπως γένῃ πανέκλαμπρος αὐτῆς προσταγή, διὰ νὰ θεωρηθῇ ἡ περὶ κληρονομίας μου μετὰ τῆς εὐγενείας του διαφορά, ὡσὰν ὁποῦ καλῶς γινώσκων ἡ εὐγενεία του τὴν περὶ τούτου τοῦ μουλκίου πρετέντζιάν μου ἔλαβεν αὐτὸ διὰ ἀλλαγῆς, καὶ διὰ ἀναφορᾶς νὰ παῤῥησιασθῇ μετὰ τοῦ δούλου της καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀδεκάστου αὐθεντικοῦ αὐτῆς τιβανίου, οὕτω θερμῶς παρακαλῶ, καὶ ὅτι ἂν εἴη τὸ ἔλεος της.

Τῆς ὑμετέρας θεοφρουρήτου ὑψηλότητος
ἐλάχιστος δοῦλος
Γεωργάκης Ῥεσκάνος καμινάρης

Prea Inălțate și prea dreptule al nostru Domn,

Prin întaia mea supusă jalobă am arătat Inălțimei tale cât am fost de nedreptățit și în ce chipuri am fost înstreinat de la dreapta părințască clironomie; astfel fiind că și cel ce stăpânește pe nedrept moșia mea de pe mamă arhon comis Matei Roseti se găsește aici la Iași, ferbinte mă rog ca să se facă prea luminata carte a Inălțimei tale să se ia în cercetare pricina mea de clironomie cu dumnealui, de vreme ce domniia sa cunoaște bine care e pretenția mea despre această moșie care a luato

prin schimb, şi prin anaforà să se înfăţoşeze cu supusul vostru rob şi înaintea prea cinstitului domnescului divan; aşa mă rog ferbinte şi ce-a fi mila Voastră

Al înălţimei tale păzită de D-zeu prea supusul rob

Gheorgachi Răşcanu căminar

în dos: Dmlui vel vornic de aprozi să înfăţoşezi pe amândoao părţile înnainte dmlor veliţilor boeri ca să cerceteze şi prin anafora înaintea domnii mele.

No. 1243 1820 Mai 5

C. Suţu 2 logofăt

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 578 Cetirea şi traducerea le datoresc d-lui O. Tafrali.

CXL

1820 Iulie 6. Jaloba lui Iordache Răşcanu căminar către domn că amânânduse cercetarea pricinei cu comis Matei Roset să se judece acum fiind în Iaşi.

Ὑψηλότατε καὶ δικαιότατε ἡμῶν αὐθέντα

Ἐπειδὴ καὶ ὁ ἄρχον κόμισος Ῥωσσέτης ἀνέβαλε τὴν κρίσιν ἣν ἔχω μετὰ τοῦ δούλου της περὶ τῶν μητρικῶν μου μουλκίων Φρεντζούτζη, προφασιζόμενος ὅτι ἔχει νὰ κριθῇ ὁ ἄρχον βόρνικος Κονάκης εἰς τὸν τόπον του, παρακαλῶ λοιπὸν τὸ ἔλεός της να γένῃ πανέκλαμπρος αὐτῆς προσταγή, ὅπως ἤθελε θεωρηθῇ αὐτη ἡ ὑπόθεσις. ἐπειδὴ εὑρίσκεται τώρα καὶ ἡ εὐγενεία του ἐδῶ. καὶ διὰ ἀναφορᾶς νὰ παῤῥησιασθῶμεν ἐνώπιον τοῦ ἀδεκάστου αὐθεντικοῦ αὐτῆς τιβανίου. οὕτω θερμῶς παρακαλῶ, καὶ ὅτι (ἄν) εἴη τὸ ἔλεός της.

Τῆς ὑμετέρας θεοφρουρήτου ὑψηλότητος ἐλάχιστος δοῦλος.

Γεωργάκης Ῥεσκάνος καμ(ινάρης)

Prea Inălţate şi iubitorule de dreptate al nostru Domnitor.

De vreme ce dumealui comisul Rosseti a amânat judecata, pe care o am cu sluga ei pentru moşia de pe mamă Frenčugii, aducând pricină că boeriul vornic Conachi are a se judeca în locul lui, mă rog Milei tale ca să faci o prea luminată carte gospod cum ar trebui să se socotească pricina aceasta, fiind că se găseşte acum şi dumnialui aici şi prin anafora să ne înfăţoşăm înaintea prea cinstitului divan al mării tale; aşa cu lacrămi mă rog, şi ce-a fi mila mării tale.

al prea Inălţimei voastre de D-zeu păzită
prea umilitul rob
Gheorghe Râşcanul căminar (Vaslui)

în dos: Dumneta vel vornic de aprozi, să înfăţoşazi pricina înaintea dmlorsale veliţilor boeri ca să cerceteze şi prin anafora să ne facă arătare.

1820 Iulie 6

No. 10245 Costandin Suţu 2 logofăt

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 581. Cetirea şi traducerea le datoresc d lui O. Tatrali.

CXLI

1821 Dec. 28. Poliţa lui Paul A. Pan către Nahman Vecsler să plătească căminarului 500 lei în contul său.

Χὲρ Νάχμαν Βέχξλερ

Παῤῥησιαζομένης σας τῆς παρούσης μου μόνης πολίτζης θέλετε πληρώσει τῷ εὐγενεστάτῳ ἄρχ(οντι) καμινάρῃ Γεωργίῳ Ῥεσκάνῳ πεντακόσια γρόσια 500, λαμβάνωντας τὴν παροῦσαν μου ἐξοφλυσμένην, ἀπερνῶντας τὰ γρόσια εἰς τὸν λογαριασμόν ὁποῦ ἔχεις μετὰ τοῦ γραμματικοῦ μου Εὐθύμιον καὶ ὑγίενε.

Τῇ 28 δεκεμβρίου 1821 Καλατζ

Παῦλος Α. Πάνος

Her Nahman Vehsler

Prezentându-vi-se această singură a mea poliță veți plăti boeriului arhon căminar Gheorghe Râșcanul cinci sute lei No. 500, priimind prezenta mea exoflisită, trecând banii la socoteala, pe care o ai cu secretarul meu Eftimie, și fii sănătos.

In 28 Decembrie 1821, Galați

Pavel A. Pan

Acta Râşcanu. Surele ms. XXXIV, 582 (585). Cetirea și traducerea le datoresc d-lui O. Tafrali.

CXLII

7269 *Iunie* 1 *Iași.* Ioan Teodor Voevod Calimah întărește lui Costantin Râșcanu biv vel stolnic daniia ce i-a fost făcut Scarlat Ghica Voevod în 1757 Avg. 1 în moșia încunjurătoare târgului Orheiului. I se dau și hotarele.

Noi Ion Teodor Voevod cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovei.

Facem știre cu acest a domnii mele hrisov tuturor cui să cade a ști că iată au venit înainte domnii mele și denainte a tuturor boerilor noștri a mari și a mici boeriul domnii mele credincios dmlui Costandin Râșcanul biv vel stolnic și neau arătat întăi un hrisov din veleat 7265 Avg. 1 de la domniia sa Scarlat Ghica Voevod scriind precum iau dat danie și lau miluit pe dmlui stolnic Costandin Râșcanul cu tot locul târgului Orheiului ce au fost mai rămas nedat de alți luminați domni, făcând și schimb pentru niște casă cu locul lor de aice din Eși ce i sau luat dmsale stolnicului de sau îngrădit în ograda casălor de ospeți de aice din Eși. Și acum cerșind dumnealui stolnicul Costandin și de la domniia me boeri hotarnici ca să hotărască acest loc a târgului Orheiului ce iau dat danie și miluire și schimbătură de la domniia sa Scar-

lat Ghica Vvod cu hrisov iam rânduit domnie me pe boeriul nostru Ioan Meleghi vornic de poartă şi pe alţi mazili şi preuţi şi târgoveţi de Orheiu de la cari şi mărturie hotarnică neau arătat din veleat 7269 Mai 28 cu iscăliturile loru tot anume cum arată în ğos. Scriindu că din poronca cărţii domnii mele au mers vornicul de poartă la târgul Orheiului şi au strâns pe toţi acei rânduiţi hotarnici şi oameni buni preuţi şi târgoveţi de Orhei şi împregiuraşi, anume preutul Toader ot târgul Orheiului, şi preutul Tănasie ottam i Vasilie Cocul ottam, i Toader săn lui ottam i Alexandru Strătanu ottam i Ionită vameşul ottam i Toader Ţura ottam i Iftodie vornicul ot Slobozie i Toader Stăvilă ot Sălişte mazil i Samoilă vornicul ottam; deci împreună cu aceştia oameni de mai sus scrişi mărgând cu toţii şi pe unde au arătat cu sufintele lor că ştiu că iaste hotarul târgului Orheiului cari sau hotărât la zilele răposatului Mihai Vvod Racoviţă şi pe mărturiile lor şi pe sămne ce au arătat au hotărât şi au stâlpit cu pietre acest loc a târgului Orheiului moşiia dumsale Costandin Râşcanul biv vel stolnic a căruia moşiie hotarul se începe din malul Răutului din măglă alăture cu piiatra moşii dmsale Filip Catargiul biv vel vist. şi piste nişte vâlcele drept pe la o fântâniţă drept pi vâlcică la deal coasta şi trece peste drumul Dubăsariului în sus unde sau pus piatră hotaru fiind de faţă şi toţi răzeşii a moşiilor de pe împregiur ci să hotărăsc cu ačastă moşie între drumul Dubăsarului şi între drumul Surlenilor, şi mergând tot coasta în sus sau mai pus o piatră hotar drept din dial de Zaunii şi mergând tot în sus suindune pe muche în zare dealului sau pus piiatră hotar fiind în dealul Sărbinicăi despre Bohotin şi tae la vale peste Sârbnica spre răsărit în curmeziş şi în malul Sărbinicăi în capul moşiei dmsale lui Filip vel vist. în scur-

sura sau găsit piiatră hotar vechiu şi din hotarul acesta drept în dial tot în spre răsărit sau găsit tot pe ačastă vale în dial iar o piiatră hotar în capul moşiei dumsale Filip Catargiul vel vist. și de acolo suindusă în dial peste zăpodie cei în vârvul dialului întro movilă mare iarăşi sau găsit o piiatră hotar vechiu și dintrace movilă hotarul spre răsărit merge la vale Porosoicăi până ce să împreună cu hotarul Drăghiniciului în vale în drum, și acolo sau pus o piatră hotar fund adecă de unde să înfundiază despre Drăghinici și de acolo purcede în sus tot drumul pe vale Drăghiniciului şi ajunge drumul Şărcanilor unde să cheamă în gura vai Scaiului şi acolo lângă răspăntine în matca Scaiului sau pus piatră hotar din sus de drum și de acolo apucă matca Scaiului în ğos mergând de la drumul Șarcanilor în sus pe matca Scaiului nu departe întrun piscuşor sau aflat o piatra hotar vechiu și iarăși de acolo în sus mergând tot pe matca Scaiului iasă din matca Scaiului şi apucă matca Sălcii în sus și acolo sau pus o piatră hotar în gura văii Sălcii, și mergând tot pe matca Sălcii în sus un rând de pământuri unde să împreună cu moșiia Chirpicenilor și a čohoreanilor, și acolo iarăș sau pus piiatră hotar, care piiatră caută drept la curmătură chizeș peste niște pirloage, și viind la curmătură tij sau pus piiatră hotar care hotar caută asupra văii Ivanosului spre apus, și viind la un ezăruşcan în matca Ivanosului la capul ezurcanului despre apus în vale de drumul Ivanosului iarăși sau pus o piiatră hotar, care hotar caută spre apus drept la dial piste un crac a Ivanosului iarăși sau pus o piiatră hotar, care hotar caută spre apus drept la dial pin capul moşiei mănăstirei sfântului Sava ; și de acole la dial la niște băltaguri drept în vârful dialului tij sau pus piiatră hotar şi de acolo drept la vale piste fundul hartopului asupra

Cogălnicului şi tot pe vălce la un pisc la niște arii vechi sau pus 2 pietre hotară, una hotărăște moșiia ačasta despre moșiia sfântului Sava şi alta disparte moşiia dmsale hatman Rosăt despre moșiia dmisale stolnicului Costandin Râșcanu. Și de la ačastă piiatră am purces în ğos nu departe tot alături cu moșiia dmsale Vasile Rosăt hatman şi cu a dmlui stolnicului Costandin Râșcanul aproape de o vălce și iarăşi sau pus piiatră hotar, și de acolo în ğos în lungul pământului trece piste un drumuşor pe din sus de movilă în prăvalul Ivănosului în dreptul iazului Dăngăi în costișe dispre apus iarăşi sau pus piiatră hotar, și de acolo pe Ivanos la dial pe costișe și drept pe din ğos de o movilă ca de o pistreală (cristală) de săgeată, care movilița este în zare dealului Baghii și tae costișa în dreptul movilei în costișa Baghii adânci despre apus tij sau pus piiatră hotar.

Toate aceste de mai sus numite pietre cari despart moşiia dmsale hatmanului Vasile Rosăt de moşiia dmsale stolnicului Costandin Râşcanul făcând o fune de 25 stânjăni domneşti și stânjunul de opt palme gospod și începând a măsura de unde bate apa iazului celui vechiu adică din șliahul cel mare a Hotinului unde sau plinit câte o mie stânjăni domneşti sau pus aceste pietre hotară de mai sus numite. Aşijdere și peste iaz în ceia parte despre apus să începe capul hotarului aceştii moșii a dmsale stolnicului Costandin Râșcanul din drumul cel mare din gura pâraului Rublincei ce să hotărăște cu Isacova și acolo sau pus piiatră hotar și merge Rublinca în spre apus și viind într'un piscuşor în fundul Rublincii sau mai pus o piiatră hotar și de la acest hotar drept în podiş iaste o movilița hotar care și ačastă movilă să hotărăște cu Isacova și de acolo podișul la vale din dial de ulmi înnalți alături de drumul Isacovei, care drum să pogoară

drept la podul lui Stavilă, şi acolo sau pus iarăş piiatră hotar; şi de acolo merge pe costişa Vaticilui în sus prin dumbravă sau găsit o piatră hotar vechiu şi de acolo tot costişa pi Vaticiu în sus iaste o movilă şi întrace movilă iarăşi sau pus piiatra hotar şi de la ace movilă tot în sus pe Vatiĉu costişa mergând înspre apus până în gura văi Ciravei unde dă în Vatiĉu pe drum în sus prin spărturi păr la iazul Păşcăniței și acolo sau pus 2 pietre hotară, o piiatră iaste hotarul aceştii moşii, altă piiatră tot în ceia parte piste Vatiĉu care piiatră sau pus în gura Holbuĉocului celui săc, sau pus piiatră hotar. De acolo tae între amiazăzi tot pe Holbocelul săcu, şi cuprinde hotarul aceştii moșii până în zare dialului în Codru în prăvalul apelor unde iaste un lac și un stâlpu de piiatră hotaru și dintracestu stâlpu de piiatră merge tot zare dialului prin colți, până la un carpăn cii scris cu slove, care să răspunde copaciul lui Tulbure, care și acest copaci toți bătrânii au mărturisit că iaste hotar acestii moșii şi tot zare dialului merge prin codru în ĝos înspre răsărit, până ci iasă în poiana Săliştii margine poeni pe din vale despre apus și merge prin gura Trăstinețului și tae coasta prin dumbravă spre răsărit unde să chiamă gura drumului Pașii și acolo iaste piiatră hotar vechiu din sus de drum, apucă tot șleahul prin fundul Direneucii și de acolo iaste o fântâniță ci să răspunde fântâna Untului din vale de drum despre răsărit și de acolo tae la fundul Studenețului, și din fundul Studenețului tae tot spre rasărit păn în şliahul Benderului și trece piste șliahu tot spre răsărit și trece piste Petrăca pe supt poalele codrului până ce să împreună cu hotarul moşii Piiatra a dmsale Filip Catargiul vel visternic şi de acole tae drept la răsărit la gura Lupoaicii de ceia parte de Răut şi de acolo apucă zare dialului pintre Lupoica şi

pintre Baghie pănă drept Baghiia adâncă unde să împreună cu moşiia dmsale Vasile Rosăt hatman unde sau pus şi piiatră hotar în coasta Baghiei despre Orheiu din vale de o movilă şi după cum au hotăât acastă moşie pe sufletele bătrânilor au făcut aceastâ mărturie hotarnică la mâna dmsale Costandin Râşcanu biv vel stolnic cu iscăliturile lor care şi domniia me dacă am văzut ispisocul de danie şi de miluire şi de schimbătură de la domnie sa Scarlat Ghica Vvod pe acest loc a târgului Orheiului şi mărturia acelor boeri hotarnici şi târgoveţi şi împregurași scriind cum au hotărât şi au stâlpit cu pietre tot acel loc a târgului Orheiului dispre alte moşii însămnate ce arată mai sus am crezut, şi am dat de la domnie me şi am întărit boeriului nostru credičos dmlui Costandin Râşcanul biv vel stolnic pe acest loc a târgului Orheiului cil arată în semne la hotarnícă de danie şi de miluire şi de schimbatură de la domniia sa Scarlat Ghica Vvod ca să fie dmsale stolnicului şi giupănesei dmsale şi cuconilor şi nepoţilor şi strănepoţilor dmsale. şi de la domnie me driaptă ocină şi moşie şi uric de întăritură cu tot hotarul şi cu tot vinitul neclătit şi nerăşluit stăpânitor în veci. şi altul nimene să nu să mai amestece peste acest hrisov a domnii mele şi poftim domnie me şi pe alţi luminaţi domni ce Dumnezău îi va rândui în urma noastră cu domniia acestei ţări ori din fii noştri sau din alt niam ca să nu strice acastă danie şi întăritură precum nici noi nam stricat daniile şi miluirile altor luminaţi domni ce au fost înainte de noi ce mai vârtos să aibă a da şi a milui şi a întări pentru a sa večnică pomenire. Şi sau scris acest hrisov aice în oraşul Eşului unde iaste scaunul domnii ţării la veleat 7269 Iuni 1.

Iω Ioan Vvod (l. p. domneşti)

Arhiva stat. Iasi, dosar 567, transport 1349, fila 551 seq. Surete ms. XXXIV, 625.

CXLIII

1823 Oct. Zapisul lui Nec. Zugravul de restul banilor ce are a da (148 lei) lui Iordache Râşcanul vornic din preţul caselor sale vândute.

Lei 148 adică una sută patru zeci şi opt am să mai dau dmsale Iordachi Râşcanu din banii casăi ci am cumpărat de la dmsa cari am săi răspund la vadelele ci să arată prin zapis. Şi am dat acest sânet al meu până la plata banilor.

Neculai Zugravul 1823 Octombrie

Acta Râşcanu. Surete ms. XXIII, B. 956.

CXLIV

1823 Mai 22. Adresa isprăvniciei de Vaslui către poruşnicul Iordachi Cumpănă pentru restul de 35 lei rămăşiţă din suma de 315 lei ce datoriau 7 oameni din Frenciugi vorn. Iordachi Râşcanu.

Isprăvnicia Vasluiului

Către dumnealui Poroşnic Iordache Cumpănă

Din 315 lei ce au avut a lua dumnealui Iordache Râşcanu de la şapte locuitori ot Frănciuci care nau urmat în datorire lor pentru câtă vreme iau scutit dumnealui, înplinindusă doao sute optzeci lei au mai rămas 35 lei rămăşiţa şi 31 lei 20 împlineală is(prăvniciei). Drept aceasta să scrie dumitale ca apucând cu tărie pin arătaţii, locuitori numai decât să împlineşti atât rămăşiţa precum şi împlineala şi săi dai dumisale vornicului spre a se sfârşi toate socotelile, sminteli să nu urmeze.

1823 Mai 22

Ioan Popovici ban

După poronca aceasta pentru banii arătaţi am împlinit o iapă cu mânz care sau şi socotit preţul 60 lei de către alţi fruntaşi şi de mine. 1823 Mai 27.

Iordachi Cumpănă poruşnic

Acta Râşcanu. Surete ms. XXIII, B. 1023.

CXLV

1824 Februarie. Listă de boeriile acordate de Ioniță Sturza Vodă de la 21 Noembrie 1822 până la 27 Ianuarie 1824, luate după condica oficială și întovărășite de osebite însemnări făcute de boerii opoziționiști spre a critica guvernarea lui Vodă Sturza.

Insemnarea boeriilor care sau făcut de la anul 1822 Noembrie 19. Făcuți la Silistra, armaș Nicolae Bosie agă paè. Ștefanachi Dascălescu căminar, Iancu Papafil serdar. (In condica originală).

Noembre 19, d. post. Ioan Greceanu vel postelnic, d. vist. Petrache Sturza vel visternic.

Noembrie 21. d. vornicul Costandin Catargiu vel logofăt al țării de jos, d. hatman Costache Crupenschi vel vornic al țării de gios, d. hatman Lascarache Sturza vel vornic al țării de gios, d. spatarul Vasile Crupenschi vel vornic țării de sus, d. vornic Iordache Râșcanu vel vornic al țării de sus, d. spătarul Vasile Roset vel vornic de obște, d. aga Gheorghe Buhuș vel hatman al poliției, d. vornic Ion Tautu vel vornic poliției, d. hatman Costache Cerchez hatman a marginii, d. aga Constantin Aslan vel vornic de aprozi, d. aga Costin Carpu vel ban, d. spătarul Latif vel portar epistat portariei celei mari, d. căminarul Ianache Crupenschi vel vameș epistat armășiei, dându-le numai bastoane, d. spatarul Dumitru Beldiman postelnic paè, d. comisul Toader Buhuș agă paè, d. căminarul Costache Vârnav vel spatar.

Noembre 22 (24), d. spatarul Mihalache Racoviță postelnic paè, d. Vasile Beldiman spatar, d. căminarul Grigore Codreanu ban, d. Iancu Costandache vel comis, d. Ilie Gherghel vel pitar, d. Iordache Crupenschi al II-lea postelnic, d. Ion Greceanu al II-lea spatar, d. Costache fiul spat. Grigoraș 2 vist., d. Alecu Forăscu Botez al III-lea postelnic.

Noembre 30, sau îmbrăcat cu blane: vel post. Ion Greceanu, vel vist. Petrachi Sturza hatm., C.

Cerchez, vel vornic Iordachi Râşcan, vel vornic, Ioan Tăutul; — d. căminarul Neculai Costandache postelnic şi epistat spătăriei celei mari, d. Neculai Greceanu agă, d. comisul Alecu Sturza spatar, d. căminarul Tanasă Gosan ban, d. al III-lea visternic Costache Iamandi comis.

Dechembrie 3, d. spatarul Costache Lazu postelnic, d. banul Sandu Crupenschi spatar, d. şatrarul Costachi Die ban, d. Alecu Aslan comis, d. Răducan Botezatu căminar, d. Grigoraş Tufăscul stolnic.

Dechembrie 4, d. spatarul Ion Jora postelnic paè, d. comisul Costache Jora agă, d. comisul Iancu Raletu spatar. d. Ioan Greceanu căminar.

Dechembrie 5, d. spatarul Andrei Milu postelnic, d. comisul Costantin Roset Bălănescu agă, d. Iancu Roset Teţcan căminar, d. jicnicerul Antohe Bârzul sardar.

Dechembrie 6, d. spatarul Ioniţă Roset Bălănescu postelnic, d. stolnicul Dumitru Codreanu spatar, d. medelnicerul Dumitru Feştilă căminar, d. căpitanul Danilă Cornea (treaptă) clucer, d. Iancu Stamatin al II-lea spatar.

Dechembrie 10, d. Neculai Greceanu spatar d. Grigore Iamandi comis, d. Ion Vârnav serdar, d. Scarlatache Scarlet stolnic, d. Gheorghe Lână medelnicer (pentru un ţigan).

Dechembrie 12, d. med. Iancu Greceanu agă, d. căminarul Grigoraş Nicolau spatar, d. med. Iordachi Stavru ban, d. Grigore Cuza comis, d. stolnicul Ioniţă Lupaşcu paharnic, d. şatrarul Grigoraş Scarlet sardar.

Dechembrie 16, d. căminar Alexandru Iamandi spatar, d. căminarul Ioniţă Lambrino ban, d. Ianache Gane căminar, d. Alecu Gherghel paharnic, d. Ioniţă Liga sardar, d. Dumitru Hermeziu medelnicer.

Dechembrie 17, d. aga Gheorghe Vârnav pos-

telnic [1]), d. cam. Teodor Ghica Kapichehae ot Silistra agă, d. căminarul Costantin Burghelea spatar, d. sardarul Vasile Tuduri ban, d. Manolache Miclescu comis, d. Iordache Fote căminar, d. Gheorghe Liga paharnic.

Dechembrie 18, d. hatman Gheorghe Cuza sau îmdrăcat cu blană, d. spatarul Ştefan Catargiul bătrânul postelnic, d. comisul Vasile Milu spatar, d. Răducanu Prăjescu ban, d. sulger Gheorghe Baldovici căminar, d. postelnicul Ştefan Mircea sardar, d. Dumitrache Urzică (cojocar) stolnic.

1823, Ghenar 1, d. spatarul Lupu Balş postelnic, d. Neculai Milu spatar, d. căminarul Costache Bucşănescu ban, d. Ilie Botezatu căminar, (823), d. Irimia Giuşcă stolnic, d. Neculai Alexandri sân Jora medelnicer.

Ghenare 7, d. spatarul Gheorghe Sturza postelnic, d. comisul Iancu Costandachi agă, d. sardarul Mihai Gane spatar, d. clucerul Ilie Stupu căminar, d. Iordache Isăcescu paharnic, d. vatavul Ştefan Brănză sardar, d. Iordache Lascar stolnic (2000 lei,) d. Mihai Bontaş medelnicer (din privilegiaţi), d. Tudurachi Burada sulger.

Ghenare 13, d. banul Grigoraş Hrisoverghi postelnic, d. comis Costantin Lazu agă, d. sardarul Alecu Scorţescu spatar, d. Toderaşcu Voinescu ban, d. Costache Carpu căminar, d. Costantin Gorgos paharnic, d. Vasile Partene sardar (2000 lei), d. Sandu Buşilă (din trepte) stolnic, d. Pavăl Moţoc medelnicer, d. Gheorghe Stihe (scutelnic a spatarului Grigoraş) clucer, d. Ioniţă Faur (ficior boeresc) sulger (prin visternicul Petrachi).

Ghenare 14, d. căminarul Grigore Paladă postelnic, d. stolnicul Ioniţă Duca spatar, d. Ioniţă Iuraşcu ban, d. Costache Cazimir căminar, d. Neculai

1) Lipseşte în original.

nepot post. Grigore Paladă paharnic, d. Matei Carpu, sardar, d. Dumitrache Drăghici medelnicer (2000 lei), d. Tudurache Iacovachi clucer.

Ghenarie 18, d. spatarul Ioan Costache (Epureanu) postelnic, d. Tudurachi Băltăreț ot Silistra agă, d. căminarul Constantin Negre spatar, d. sardar Panaite Ciucă ban, d. Tudurache Aslan căminar, d. șatrarul Ioniță Lupu paharnic, d. polcovnicul Tudurachi ot Stroești sărdar, d. Toader Corodeanul stolnic (privilegiat), d. Dorofte Manole medelnicer, (sluga spatarului Duca).

Ghenarie 21, d. spatarul Costache Canano postelnic, d. ban Ioniță Miclescu agă, d. sardarul Iancu Stavăr spatar, d. căminarul Iancu Miclescu ban, d. Andronachi Donici comis, d. Grigore Bran căminar, d. Iordache Grigoriu paharnic, d. Tudurache Manole sardar, (căpitan de poștă), d. medelnicerul Ioan Tacu (privilegiat) stolnic, d. Atanase Dima sau Moscovici sulger (din hrisovolit).

Ghenare 25, d. spatar Ianacache Milu postelnic, d. comisul Alecu Catargiu agă, d. sardarul Ioniță Crupenschi spatar, d. sulgerul Toma Stamatin ban, d. Costache Luca comis, d. medelnicerul Chiriță Cotescu căminar, d. Răducanu Copcea paharnic, d. Ioniță Ionașco sardar (căpitan de poștă), Neculai Pomană stolnic, d. Ioniță Gorgos medelnicer, d. Iancul Berza (mazil) clucer.

Ghenare 27, d. pah. Sandul Stamatin spatar, d. Costache Sturza agă, d. Ioniță Canta spatar, d. sardarul Mihalache Pascu ban, d. Neculai Negre căminar, d. med. Ștefan Scântee paharnic (2000 lei), d. Grigore Anastasiu sardar (3000 lei), d. Iancu Dumitriu stolnic, Vasile Kicuș clucer.

Ghenare 30, spatarul Iancu Canano agă halè, d. căminarul Ioan Miclescu spatar, d. al 2-a post. Iordache Crupenschi comis, d. Grigore Roset căminar, d. medelnicerul Ion Strat paharnic, d. Dumitru Boldescul sardar, d. Neculai Bonțăș medelnicer.

Februar 4, d. comisul Scarlat Miclescu agă, d. stolnic Ianache Botezu spatar, d. stolnicul Ioniță Patrașcu Izmană ban, d. sulgerul Neculai Rizu căminar, d. stolnicul Vasile Patron paharnic, d. Iordache Morțun sardar, d. Matei Gârde stolnic, d. Grigore Mărgărit medelnicer.

Fevruar 5, d. sardarul Costache Lipan spatar (5000 lei), d. Costin Diamandopol capuchihae Ibrăilei paharnic, d. Gheorghe Lupașcu sardar [1]).

Fevruar 8, d. spatarul Ioniță Vârnav postelnic, d. Alecu Sturza fiu log. D. Sturza agă, d. banul Ioniță Iamandi spatar, d. Ilie Burchi (Zmău) ban, d. Ștefanache Iamandi comis, d. Vasile Patrașcu căminar, d. căpitanul Anastasă Enachi (din bir) paharnic, d. Chiriac Uricariu ot Gădinți sardar (vatav), d. Ștefan Tătarul sau Arapul stolnic, d. Neculai Lupașcu medelnicer, d. Ion Tacu clucer.

Fevruar 9, d. Gheorghe Brăescu hatman (de Prut), d. Gheorghe Costache agă, d. căminarul Răducan Cazimir spatar, d. Scarlat Roset comis, d. medelnicerul Ion Liga căminar, d. porușnicul Vasile Herțescu paharnic, d. Constantin Popa medelnicer.

Fevruar 11, sau îmbrăcat cu blane: Preosfinția sa părintele Mitropolit Veniamin, P. S. Episcop de Roman Gherasim, P. S. Episcopul de Huși Meletie, post. Canano mehmedar a Mitropoliei; — d. Lăscărache Costachi agă, d. căminarul Constantin Botez spatar, d. căminarul Pavăl Duca ban, d. Manolachi Crupenschi comis, d. sardariu Grigore Iacovachi căminar, d. medelnicerul Grigoraș Sămilache paharnic, d. Ionița Tuduri sardar, d. Anastase Ciucă stolnic, d. Ioniță Tătaru medelnicer, d. Iordache Berza sau Dragoș clucer, d. Ion Glod sluger.

Fevruar 12, d. sardar Grigore Crupenschi agă, d. stolnicul Ioan Codreanu spatar, d. sulgerul Ma-

1) Lipsește în original.

nolache Fote ban, d. Ghiorghi Iamandi comis, d. Lucachi Venier căminar, d . Costachi Ioan paharnic, d. Ioan Jiian sardar, d. Vasile Romaşcu stolnic (mazil), d. Ghiorghi Barbu medelnicer, d. Mihalache Macărescu clucer.

Fevruar 16, d. sardariu Vasile Andrieş spatar, d. sardar Enachi Cornea ban, d. Iordachi Mavrichi comis, d. sulger Gheorghi Vasiliu clucer, d. Toader Zota (răzăş), paharnic (a visternicului), d. Petrachi Duda sardar, d. Vasile Onisei stolnic, d. Gheorghi Plesnilă medelnicer (privilegiat), d. Ioan Mardari clucer.

Februar 17, (comis) Alecu Roset spatar, d. Ilimie Scorţescu căminar, (3000 lei), d. Gheorghi Romaşcu (mazil), paharnic, d. Dumitrachi Ioan sau Dăraban sărdar, d. Ion Angheluţă (blănar) stolnic, d. Grigore Popovici medelnicer, d. Ioan Gheuca clucer, d. Neculai Tălpig căpitan de lefegii, d. Neculai Popovici poruşnicul.

Februar 18, d. spatar Iordachi Costachi Epureanu vornic za aprozi paè şi epistat al logofeţiei al II-lea, d. spatar Toader Carpu agă, d. Mateiu Milu spatar, d. medelnicer Tanase Feştilă ban, d. Costachi Aslan comis, d. Panaite Canano căminar epistat poştei, d. Costachi Şăndrescu paharnic (sluga Bucşănescului), d. Grigore Carpu sardar, d. Vasile Epure stolnic, d. Costandin Bârlădescu medelnicer.

Februar 22, d. spatar Gavril Iamandi postelnic, d. banu Dumitrachi Iamandi agă, d. căminar Iordachi Pruncu spatar, d. sardar Costandin Botez ban, d. şatrar Vasilachi Andoniu comis, d. clucer Ioniţă Grigoriu căminar, d. Costandin Sişcală paharnic, d. Dumitrachi Iuga sardar (privilegiat), d. Ghiorghi Gherghescu stolnic, (mazil), d. Ghiorghi Gâlcă (casap) medelnicer, d. Scarlat Herescu clucer.

Februar 23, d. banu Costandin Carpu agă, d.

Iordachi Miclescu spatar, d. Mihalache Stavăr ban, d. Grigore Crupenschi comis, d. Costantin Pisoski căminar, d. Ioniță Hotineanu sardar căpitan de poștă, d. Grigore Țarălungă stolnic (mazil), d. Ion Uscatul medelnicer, d. clucer Dimcea paharnic, d. Iordachi Herțanu clucer, d. Alecu Crupenschi al 2-a postelnic, d. căminar Grigori Iacovachi epistat cămăraș al 2-a.

Februar 24, d. Carabet Grigorovici sau îmbrăcat cu blană, d. banu Mihai Iamandi postelnic, d. căminarul Grigore Canano agă, d. căminar Latif spatar, d. paharnicul Iordachi Hermeziu ban, d. Grigore Crupenschi comis, d. stolnic Dumitrachi Hasnaș căminar, d. Dumitrachi Vidrașcu paharnic, d. Grigore Mațoian sardar, d. vornic de poartă Pascal Gane stolnic, d. polcovnic Neculai Burghele medelnicer (privilegiat), d. Ion Mârzac clucer, d. Ion Șeptelici sluger.

Februar 25, d. spatar Petrachi Vârnav postelnic, d. serdar Iordachi Miclescu agă, d. paharnic Costachi Pomir spatar, d. sardar Manolachi Caracaș ban, d. Ioniță Miclescu comis, d. Enacachi Dragoș căminar, d. Gheorghi Mardari paharnic, d. Costachi Caracaș sardar, d. Grigore Tulbure stolnic, d. Șarban Gândul medelnicer, d. pitar Sterian Manoliu clucer, d. Dumitrachi Negru sluger, d. Iordachi Donici agă [1]).

Februar 26, d. Gavril Stamatin căminar, d. Enache Leon paharnic, d. comis Costin Catargiu agă.

Februar 27, d. Scarlat Sturza spatar, d. al doilea visternnic Damian Holban ban, d. jicnicer Alecu Jora comis, d. sardar Enachi Negruț căminar, d. Teodor Ioan (fecior de birnic), paharnic (2000 lei), d. Mihalache Curt sardar, d. Iordache Gâlcă (casap) stolnic, d. Vasilachi Frunză medelnicer.

---

1) Lipsește în original.

Mai 13, d. căminar Grigore Done spatar, d. sulger Iordachi Bosie căminar, d. căpitanul Iordachi Ținta mazil, paharnic.

Mai 27, d. Alecu Ghica agă, d. ban Dumitrachi Bondrea spatar, d. sardar Toader Nour ban, d. Polcovnicul Costachi Pelin căminar, (fecior de țăran), d. Filip Bejan paharnic (fecior de mazil), d. Andronachi Motaș sărdar (fecior de popă).

Mai 31, Pe toți dumnealor veliții boeri sau îmbrăcat în feregele, d. sardar Iordachi Burchi paharnic, d. Alecu Buță sau Lazăr sardar, d. Dumitrachi Suilgibaș sluger.

Iunie 3, d. Matei Buhuș agă, d. paharnicul Lefter Dimitriu spatar, d. sardar Neculai Tuduri ban, d. Iordachi Străjescul căminar, d. pitar Costandin Vârlănescul paharnic, (3000 lei), d. Iordachi Botezatu sardar (2000 lei), d. Gheorghe Botezat sau Boian ginerele lui Hagi Paraschiv stolnic.

Iunie 6, d. comis Alecu Roset agă, d. pahar. Costin Diamandopol spatar, d. sardar Pavalachi căminar (logofăt a visternicului), d. Grigore Anghelichi paharnic.

Iunie 10, d. ban Costandin Luca sau Adam spatar, d. medelnicer Iordachi Ciornei ban, d. med. sulger Gheorghe Econom ot Roman căminar, d. Mihalache Pisoski paharnic, d. Stratulat medelnicer.

Iunie 14, d. Alecu Balș agă, d. sardar Răducan Mălăescu spatar, d. paharnic Costache Gherghel ban.

Iunie 20, d. medelnicer Vasile Alexandri căminar, d. Vasile Nour paharnic, d. Neculai Dobraniș medelnicer, d. Neculai Cerchez sluger.

Iuuie 24, d. spatar Ioniță Prăjăscul postelnic, d. căminar Enachi Dan spatar, d. Ghiorghi Alcazi căminar, d. Iordachi Vasiliu paharnic, d. Hristea Ciucă sardar, d. Iani Romașco (treaptă) stolnic (2000 lei), d. Ilie Ghețu medelnicer.

Iulie 2, d. Căminar Ştefan Gherghel spatar, d. Iordachi Boian paharnic, d. Iordache Mihălucă sardar sin căpitan Mihaiu, d. Costachi Bondre sardar (29 Iulie).

August 6, d. sulger Enachi ot Socola paharnic.

August 19, d. căminar Xenofon Calimah agă, d. Sotir Ruset căminar, d. Iordachi Milu paharnic.

August 21, d. Toderiţă Balş agă, d. sardar, Neculai Dumitriu ban, d. medelnicer Iordachi Nafilè căminar, d. Mihalachi Botezatu sardar, d. Ioniţă Stavilă medelnicer.

August 22, d. Lascarachi Bogdan agă, d. căminar Ghiorghi Racoviţă ban, d. Gavril Bodescu căminar, d. sardar Costachi Lupu paharnic (slugă a vist. Petrachi), d. Petrachi Pascal medelnicer,

Septembrie 1, d. Pitarul Ilie Gherghel căminar şi epistat tufeccibăşiei.

Septembrie 2, d. spatarul Iordachie Roset postelnic, d. Neculai Greceanu spatar, d. Şarban Bosăe ban, d. Iordachi Stamati căminar, d. Costache Elefteriu paharnic, d. Alecu Ţintilă sardar, d. căpitan Costandin Forţul medelnicer (treapta), d. post. Vasile Tăutul sulger, d. Gheorghe Ruptea şatrar.

Septembrie 7, d. căminar Ianache Crupenschi agă, căminar Sandu Caţichi spatar, d. Sideri Dabija (vatav Scurtului) căminar (4000 lei), d. Costachi Şăndre paharnic, d. Gheorghe Burghele sardar (treapta), d. Gheorghi Cernat (treaptă) stolnic, d. Pantazi Efrim (hrisovolit) medelnicer, d. postelnicelul Lupu Grosul sau Săcară sluger, d. Ioniţă Handoca jicnicer, din poronca d. vel visternic sau trecut clucer.

Noembrie 4, d. paharnicul Vasile Coroi spatar, d. Gheorghi muiumgibaş paharnic, d. Ştefan Cernat (treapta) stolnic, d. Alexie Burcă sau Maxim ot Sf. Spiridon medelnnicer.

Noembrie 18, d. căminar Chirica ban, d. Dumitrachi Mereşescul (beceriu ot divan) paharnic.

Noembrie 11, d. vist. Petrachi Sturza sau îmbrăcat cu blană, d. vornic Iordachi Catargiu vel visternic, d. stolnic Costachi Mavrichi spatar, d. Ion Ciornei paharnic, d. Costandin Tulbure stolnic.

Noembrie 15, d. ban Iancu Carpu agă, d. căminar Manolachi Radovici ban, d. Ghiorghi Grecianu comis, Ghiorghi Murguleț căminar, d. Dumitrache Ioan paharnic, d. Spiridon Șandre sardar, d. Alexandru Șandre medelnicer.

Noembrie 18, d. căm. Iordachi Crupenschi spatar, d. Costache Filipescu (nepot Vlădicăi Koman) paharnic, d. Ioniță Feștilă fiul banului Feștilă sardar, d. Ioniță Hurmuzachi sau Niculau medelnicer, d. Ioniță Botezatu (a vistiernicului Neculai) pitar, d. Dumitrachi Leon al III-lea visternic, d. Costache Cozoni vatav visteriei, d. Mihăiță Mihalachi comis, d. Panaite Pleșescul căminar, d. Ion Savin paharnic, d. Ioniță Pomană sardar, d. Toma Sterian stolnic.

Decembrie 12, d. Iancu Stamati sardar.

Decembrie 13, d. sulger Ghiorghi Economu căminar, d. Ion Bogonos paharnic, d. Costandin Burghele sardar. d. Toader Holban medelnicer.

Dechembrie 16, d. post. Ioan Greceanu sau îmbrăcat cu blană, d. vornic Lascarachi Sturza vel postelnic halè, d. logofătul Costandin Catargiu vel logofăt al țării de gios înoit, d. vornic Andronachi Donici vel logofăt al țării de sus, d. vornic Iancu Miclescul vornic obștei, d. vornic Alecu Calimah vel vornic al țării de gios, d. vornic Costache Mavrocordat hatman politiei, d. postelnic Ioniță Paladi vel vornic al țării de gios, d. spatar Costandin Miclescul vel vornic al țării de sus, d. postelnic Gheorghe Cuza hatman marginii, d. spatar Ștefan Catargiu vel vornic politiei, d. vornic Iordachi Costachi Epureanu epistat agiei, d. spatar Gheorghe Sturza vornic za aprozi, d. banu Grigore Co-

diian vel spatar de divan, d. comisul Alecu Aslan 2-a logofăt.

Dechembrie 21, d. aga Costachi Jora hatman paè.

Dechembrie 22, d. banu Ioan Miclescul vel vornic al țăriii de sus, d. spătaru Arghirie Cuza vel postelnic paè, d. Vasile Beldiman spătaru, d. jicnicer Șerban sardar, d. Grigori Dimachi stolnic.

Decembrie 23, d. Vasile Gheuca sărdariu, d. Costache Aslan muhurdar, d. Dumitrache Buhuș divictar, d. căminar Grigore Bran al 2-lea vistemic, d. Costachi Miclescu 2-a spatar, d. căminar Lucachie Venier al 3-lea spatar, d. Dumitrachi Bran ceauș de aprozi, d. sardar Iancu Pafile vătav de copii.

1824 Ghenar 7, d. sardar Vasile Vârnav ban, d. stolnic Petrachi Asachi căminar, d. Vasile Luchian stolnic, d. banu Ion Darmănescul aga.

Ghenar 10, d. ban Ion zet Dărmănescul agă, d. al II-lea vist. Costache Grigoraș căminar.

Ghenar 11, d. ban Ianacache Lambrino agă, d. căminar Manolache Draghici spatar, d. Grigore Carpu comis, d, Costache Pangrati, paharnic, d. Mihail Cuza stolnic.

Ghenar 13, d. spatar Iancu Jora postelnic, d. d. Mihalache Pastia paharnic, d. Ioan Jorăscu sardar.

Ghenar 20, d. comis Dumitrache Man agă, d. sulger Gheorghie Chicuș comis (4000 lei), d. Ghiorghi Duca căminar (4000 lei), d. clucer Ionița Sacară paharnic, d. Iordachi Boian sardar, d. Ioniță Panaite stolnic.

Ghenar 27, d. spatar Iordachi Sturza vel logofăt de țara de gios paè îmbrăcându-să și cu blană, d. paharnic Enache Dimitriu (frate Vladicăi de Huși) spatar, d. Costache Botezatu comis, d. sulger Grigore Popovici căminar (sin Popa), d. Costandin Bantăș paharnic (2000 lei), d. Ștefanache Racleș

sardar (sin Popa), d. căpitan Ghiorghie Popovici (a hat. Buhuş) stolnic, d. Panaite Zalar medelnicer, d. Enache Chiriac sluger.

In arhiva Râşcanu se păstrează 2 còpii de pe această listă de boeri căftăniţi de Sandu Sturza Vodă, din care a doua e întocmită pe boerii, iar aceasta pe zilele când s'au căpătat pitace de boerii. In ce scop s'a copiat această listă? Şi cum de s'a putut căpăta o asemenea copie de pe condica oficială? In Arhiva Statului din Iaşi se păstrează o condică de toţi boerii căftăn ţi supt Ioniţă Sturza Vodă. E o condică legată având 39 file, mai toate scrise; şi e trecută în opis cu No. 2, pachetul XLVIII. Pe tartaj e acest titlu: „Condica boeriilor făcute în vremea mării sale Ioan Sandul Sturza Vodă începându-se de la Noembrie 1822." Iar pe faţa ultimă stă această însemnare:

„Acastă condică de boerii făcute cu caftan precum şi cu pitace, acele adică câte în vreme fiinţei mele la acastă madè sau înfăţoşat şi sau trecut în condică din vremea mării sale Ioan Sandul Sturza Voevod, alcătuită din treizăci şi noă file scrisă şi nescrisă cari sînt scrisă toate cu slova me şi spre a se şti sau însămnat aice, iar dare este în visterie la dmlui căminar Alecu Bran. au fost la 20 Iulie 1832."

Mihail Veisa agă

Faptul că copia Râşcănească s'a oprit la 7 Februar 1824, arată că boerii, cari duceau o luptă aprigă contra noului Voevod s'au folosit în lupta lor şi de mulţimea căftănirilor de boeri.

Ioniţă Sturza venise la domnie ca reprezentantul boerimei mici de clasa a doua; dus de spiritul său democratic a căutat să lărgească cercul boerimei în stat dând pitace de boerie la o mulţime de altă lume mai măruntă. Cei interesaţi de a-l răpune au luat aceasta ca o faptă rea, cu chemare de a strica alcătuirea socială a statului politic. Şi nu e mirare că se găsim în această tagmă a duşmanilor lui Sturza Vodă tocmai pe acei boeri, cari l'au ajutat la numirea lui ca domn: verii Cuza Gh. şi. Gh. Râşcanul. Căpătase boerii noştri distincţiuni prea mari în stat, unul vel vornic şi membru în divan, altul hatman, pentru ca să se crează că altora nu li se cuvine cât de mică distincţie socială. Se formă îndată o partida de boeri, care pleacară cu jalobă la Poartă contra domnului; aceasta în Februar 1824.

Iată de ce copia Râşcănească merge numai până la Februarie, căci a luat din condica oficială lista boerilor căftăniţi până la această dată. Jaloba contra lui Vodă o iscălesc 37 boeri:

C. Balş log., T. Balş vor., D. Sturza log., V. Roset vor., N. Dimachi vor., V. Miclescul vor., St. Roset vor., Gr. Balş post., Alex. Beldiman vor., Gh. Râşcanu vor., Gh. Cuza hat., Lupu Balş post., D. Beldiman post., N. Cantacuzino spat., Gh. Donici agă, Andrei Başotă spat., D. Iamandi agă, A. Roset agă, T. Balş agă, Em. Bogdan spat., T. Sturza spat., Arghirie Cuza spat., Grigorie Cuza comis.

Aceşti boeri găsiau domnului următoarele 9 vini:

1. Că s'au pus dări grele pe ţară şi pe boeri, aşa că ţara geme.

2. Dările se încasează cu străşnicie, ceia ce revoltă ţara.

3. Inaltul cler e supus şi el la dări.

4. Veniturile mănăstirilor greceşti au fost sechestrate pentru domnie.

5. Cutia milelor a fost golită.

6. Dări pe vite s'au pus mari.

7. Angaralele s'au înmulţit şi se asupreşte ţara.

8. In loc de a se ridica 20000 oi pentru înalta Poartă s'au ridicat 50000 de oi, fără să se dea însă despăgubire.

9) „Pour mettre ensuite le sceau à la destruction totale du pays, et pour lui ôter tout moyen de restauration, on a donné le caftan (charge) à plus de 400 individus, action inouïe et sans exemple depuis la fondation de la Principauté de Moldavie; de cette manière, rompant les droits reconnus, on a visiblement causé la ruïne des malheureux habitants, en ce que les charges, d'après les lois du pays, ratifié par la Sublime Porte, ont le droit d'avoir des Skoutelnicks (c'est-à-dire des hommes dispensés de toute charge), ce qui diminue sensiblement le nobre des contribuables et leur rend le poids des impôts insupportable, ce qui rend probable et la dispersion du peuple et la ruine du pays" (N. Iorga „Acte şi Fragmeute II, 688).

Cu toată duşmănia boerilor domnia şi-a continuat opera sa. Pentru lămurire şi întregime dăm în continuare lista boerilor cu caftane şi pitace şi de la Febr. 1824, în care se cuprinde un total de 402 nume de boeri ori rădicaţi în grad de boerie, ori boeriţi din nou; aşa că unind pe cei

469 cu aceştia ar eşi că sub Vodă Sturza Ioniţă s'au făcut 871 boeri.

Februar 11. Comis Iordachi Manu agă.

Februar 14. Ban Răducan Prăjăscul agă, Iacovachi Leon medelnicer, Elisăi Canta spatar, Scarlat Bontaş căminar, clucer Gr. Morţun paharnic, Gavril Costandachi sardar, Costandin Onul medelnicer, Costachi Ioan sulger.

Februar 24. Comis Gheorghieş Greceanu agă, Chiriiac Gheorghiu sardar.

Mart 26. Alecu Bosie comis.

April 18. Beizade Iorgu Sturza al eforiei visternic, vornic Iordachi Canano epistat visteriei în locul dmsale vel vist. Iordachi Catargiul, spat. Alecu Sturza casier visteriei.

April 27. Spatar Iordachi Ghica hatman de margine, pah. Stefan Catargiu epistat agiei.

Iulie 13. Ban Ilie Burchi spatar.

Oct. 5. Sardar Nicolae Raneti spatar, Ionică Tăutul comis, Gheorghi Alcaz căminar, Toader Zalariul paharnic.

Noemb. 16. Vel postelnic Lascarachi Sturze hatman a poliţiei pe urmă orânduindusă si baş capuchihaie în Ţarigrad, aga Iancu Canano vel post. halè.

Noemb. 27. Ban Iordachi Dirie sau Dărmănescul post., Gheorghe Carpu comis.

Noemb. 30. Spatar Teodor Balş hatman politiei halè.

Decemv. 28. Pe dmlui logofăt Costandin Catargiu sau îmbrăcat cu blană, vornic Teodor Balş vel logofăt al ţării de jos, logofăt Andronachi Donici vel logofăt al ţării de sus, vornic Costandin Aslan vel vornic al ţării de jos, post. Ioan Greceanu vel vornic al ţării de jos, post. Dimitrie Beldiman vel vórnic al ţării de sus, aga Ion Luca vel vornic al obştiei, aga Toderaşco Buhuş vel vornic a politiei, spatar Neculai Greceanu vel vornic de aprozi, comis Ilie Roset vel spatar halè, serdar Costachi Caţichi vel ban halè, Dumitrachi B an comis şi epistat vtori visternic, comis Iacovachi Leon epistat 3 vist., 3 postelnic Alecu Bo'ez vatav de aprozi, comis Costachi Iamandi čauş de aprozi, ban Mihalachi Carpu epist t armăşiei, spatar Alecu Balş postelnic, Lascarachi Costachi agă.

1825 Ghenar 11. Gh. Costachi ginerele dmsale hatm. Vasilică Roset, aga Vasile Tăutul fiul vornic. Ioan Tăutul spatar.

Ghenar 18. Vornic de aprozi Iordachi Costachi vel vornic de ţara de sus, căminar Dumitrachi Roset Teţcan agă, Iancu Negel 2 spatar, Filip Tăutul sardar.

Fєbruar 1. Vornic Costachi Conachi sau îmbrăcat cu blană, spatar Alecu Sturza tij. aga Dimitrie Ghica vel visternic.

Febr. 7. Iordachi Costachi comis, sardar Toderaşco Gorovei căminar, Costachi Răzmeriţă paharnic, Vasile Baltă sardar, Miron B dıan stolnic.

Febr. 8. Grigori Gane comis, Costachi Avram căminar, Costachi Popovici paharnic, Gheorghe Feştilă sardar, Ştefanachi ot departament stolnic, Iordachi ot Ocnă medelnicer, Nistor Hăulică clucer.

April 12. Spatar Vasile Hrisoverghi vel vornic al politii.

Mai 2. Vornic Alecu Calimah sau îmbrăcat cu blană pentru mahmudarlicul la venire Măriei sale doamnei de la Ţarigrad.

Mai 8. Nicolae Jan sardar.

Mai 17. Spatar Anastasachi Başotă hatman de Prut halè, spatar Manolachi Bogdan vel agă halè, Iordachi Beldiman fiul vornic D. Beldiman spatar.

Mai 24. Dumitrache Gavrilaş sardar.

Mai 26. Medelnicereasa Safta Apostoli să s pue în izvodul scutelnicilor de la čfert al 3-a fiind soţul dmsale caftanlîu. şi sau slobozit şi scutelnicii.

Iunie 29. Costandin Platon paharnic, medelnicer V. Racleş sardar, Dim. Serghievici stolnic.

Iulie 3. Iordachi Oatul sardar.

Iulie 4. Em. Mamare medelniceru.

Iulie 6. Spatar Toderaşco Sturza hatman a politiei halè.

Iulie 9. Căpitan Dămiian Popovici ot Leţcani medelnicer.

Iulie 20. Nicolae Talpău sardar.

Avg. 11. Spatar Alecu Scorţescu hatman, ban Gheorghie Hermeziu agă, sardar Ioan Gheleman căminar, Tudurachi Dima căminar, Gheorghe Kerescu paharnic, Mihalachi Mavrodin stolnic.

Avg. 17. Făcuţi la Săuceşti moşie gospod: pah. Anastasie Enachi căminar, Iordachi Popovici pah., medelnicer Costachi Barlădeanu sardar, Ştefanachi Giosan stolnic, vornic de poartă Dimitrachi Avram medelnicer.

Avg. 18. C. Ciute căminar, Dinu Cantemir paharnic şi Andronachi Vasiliu sardar făcuţi în Roman la Episcopie.

Avg. 20. Medelnicer Lascarachi Jora să sa treacă in izvodul cu pecete.

Sept. 6. stolnic Gr. Iconomu portar başa.
Oct. 15. Gr. Ghica vel post. paè şi epistat cămării, ban Manolachi Radovici agă.
Oct. 17. Ştefanachi Dan paharnic.
Oct. 27. Sardar Costandin Dumitriu spatar, sardar Enachi Gherghel ban.
Noem. 5. Căminar Nicolae Negre spatar, sardar Dumitrachi Vasiliu ban, căminar Ilie Gherghel comis.
Noem. 13. stolnic Ioan Românescul căminar.
Noem. 15. Vornic de aprozi Iangu Ghica vel post. halè.
Noem. 18. Ban Costachi Balaban agă.
Noem. 21. Comis Grig. Cuza spatar, Cost. Tăutul vatav hatmanului V. Roset medelnicer.
Noem. 22. Alecu Vârnav spatar, stolnic Iordachi Brănişteanu comis, Toader Moţoc paharnic, Cost. Obreja stolnic, Dumitrachi Velişcu medelnicer.
Dec. 1. Sardarul Anastasă Emanoil, stolnicul Paraschiv şi stolnicul D. Oatu din poronca dmsale vel vist. cari să să treacă în izvodul cu pecete fiind făcuţi la domnul Calimah.
Dec. 9. Ban Gh. Racoviţă agă, căminar Răducan Botezat spatar, Iordachi Teodoru comis, Dumitrachi Gane căminar, Ioniţa Ghilţu stolnic, Gheorghe Grigoriu medelnicer.
Dec. 13. Nicolae Boteanu spatar, comis Savin Florescu stolnic.

titlu gospod

vel logofăt al ţării de gios iar la ţeremonie după bătrâneţe.
vel logofăt al ţării de sus asămine,
vel vornic al ţării de gios asemene socotindusă mai întâi cel ce a îmbrăcat caftan întâi,
vel vornic al ţării de gios,
vel vornic al ţării de sus asămine,
hatman politiei,
vel vornic al obştiei,
vel vornic al politiei,
Caelicu postelniciei cei mari acel ce ar fi fost halè,
hatman de Prut.

„Pentru ca nici întrun fel să nu mai urmeză nemulţumiri între treptile boeriilor cele de protipendadă şi pentru ca săş cunoască fieştecarele locul şi dregătorii sale, potrivit cu vatmosul întru care să găseşte, hotărâm domnie mea ca întru acestaş chip ca să să urmeze spre ştiinţa boerilor celor din această stare, ca să lipsască tot feliuri de

prigonire şi nemulţămiri, pentru care poroncim dmsale vel vist. ca să să facă această domnească a noastră ţidulă cunoscută şi teslisită pentru totdeauna.

1825 Dec. 18. vel vist.

Dec. 28. Hatman V. Roset vel log. al ţării de gos, log. Andronachi Donici vel log. al ţării de sus înoit, vornic V. Miclescu vel vornic al ţării de gos, vornic D. Beldiman vel vornic al ţării de gos, post. St. Catargiul şi post. Lupul Balş vel vornici de ţara de sus, spatar Iordachi Draghici vel vornic al obştiei, vel vornic politiei V. Hrisoverghi în locul lăsat, vornic N. Manu epistat vorniciei de aprozi, 2-a spatar Iancul Negel vel spatar halè, vel ban C. Caţichi lăsat, Alecu Botez comis, căminar C. Carpu epistat armăşiei, Alecu Bran 2-i vist., Manolachi David 2 camaraş, M.h. Chiriac caftangibaş.

Dec. 29. Căminar Ilie Cogălniceanul spatar, Ionică Gherghel comis, Gh. Stroescul căminar.

Dec. 31. Spatar Iancu Racoviţă post., căminar Iordachi Iamandi spatar, stolnic Grig. Tufascul comis, Costachi Negruţ căminar, Iordachi Belu paharnic, Ion Morţun stolnic.

1826 Ghenar 3. Spatar Răducan Botezat epistat de vel comis, căminar V. Alexandri spatar, Toderiţa Carpu vtori spatar, Gh. Şarban căminar, Gh. Leca paharnic, Timiţa Cârjă sardar, Ioan Balan stolnic, Manolachi Balaban med.

Ghenar 4. Comis Gr. Carpu spatar, Petrachi Velisan stolnic.

18 Ghenar. D. Dan spatar, Anghelichi Climente comis, Ioan Glavce căminar, I. Fote sardar.

Ghenar 20. pah. C. Mu d u spatar, Petru Carpu comis, Gheorghiţă Stoenescu căminar, Gh. Căprescu stolnic.

Ghenar 24. Stolnic Enachi ot divan ban, Alecu Ciure sau Anastasiu sardar.

Ghenar 31. Vel vist. Dim. Ghica sau în brăcat cu blană închein-du-să pe al doile an.

Febr. 2. Psaltu Iancu ot Mitropolie comis, psaltu Dumitrachi ot Mitropolie paharnic, psaltu Nicolae Dance ot Mitropolie sardar.

Februar 8. Căminar Tudurachi Aslan spatar, Vas. Buzdugan comis, Ion Cocă căminar, Paraschiv Şarban paharnic.

Februar 10. Ionică Gherghel ot Dorohoi comis, Manolachi Gavril căminar, Ioan Vladovici logofătu dmsale logofătului domnului paharnic Tudori Moisi sardar.

Febr. 12. Aga Costin Catargiul post., Scarlat Donici agă, Tudurachi Pisoțki sardar, Gh. Avram medelnicer, Vichente Bende sulger.

Febr. 16. Ban C. Bucșănescul agă, Ioniță Chirescu căminar, Ioniță Vrabie ot Bârlad sardar.

Febr. 20. Comis Iordachi Cuze agă, căminar Iordachi Fote ban, sard. Costachi Bondrea căminar, Gh. Ciure sau čolacu paharnic, căpitan David Chirescu sardar, comis Nicolae ot Onești stolnic, Filip Xanti medelnicer, 3 ciubucciu Anton Cručan clucer.

Febr. 21. Nec. Teodoru comis, Alistar Pisoțki căminar, Anton Corban pah. Ioniță Clopoțăl sardar, Petrachi Borșu stolnic, Vas. Porumbu medelnicer.

Febr. 25. Spafar Ilie Cogălniceanu agă, Hristodor Alamachi comis, C. Țintă căminar, Ion Similachi paharnic, Manolachi Sălcean sardar, sulger Gh. Mârzac ot Huși să să triază in izvodul scutelnicilor nefiind intrat în izvod, spatar Iordachi Grigoriu ginerele răposatului vornic Iordachi Rusăt asămine.

Maii 12. Alecu Miclescu ginerele vornic. Aslan agă.

Mai 23. Spatar Sandu Crupenschi vel vornic al politiei, spatar Matei Roset hatmanu Prutului halè, Iancu Donici agă, C. Draghici spatar, Gh. Codreanul fiul spat. Ion Codreanu comis, V. Costin căminar, Mihalachi Chiriiac pah., Ioan Lupu vel pitar.

Mai 30. Luminat Beizade Iorgu Sturza epistat vorniciei, spatar Nicolae Canta vel post. halè, Stavarachi Bosie spatar, Ionița Ostul ban, P. Paladă comis, N. Paladă căminar, D. Paladă paharnic, Toader Gașpar sardar, Nicolachi Fundăcescu clucer.

Dnlui sulger Nicolae Flocea, ce fiind în pedeapsa gropii Dnlor pentru faptele sale sau ertat acum prin țidulă gospod să se triază in izvodul scutelnicilor, Iunie 11.

Iunie 13. Comis Alecu Aslan.

Iunie 16. Ion Iureșcu pah., V. Stratilă sardar, Neculce Bălan stolnic, Nic. Grecu ot Nebuna med., Costachi Șarban clucer.

Iuni 19. Ion Racoviță comis, Mih. Fote paharnic, Gh. Mogâlde sardar, Ilie Borcilă stolnic.

Iunie 24. Sardar V. Gheuca agă, Iancu Prăjăscul spatar, Ioan Handoca paharnic, Ioan Macarie sardar, V. Brumă clucer.

Luminat Beizade Alecu Sturza i dnlui vel vornic al obștiei Iordachi Drăghici, mehmedari a slăviților Murahagi

ce au intrat în Eş la Iunie 1826, sau îmbrăcat cu blăni în zioa bairamului fiind d. divan Afendisi, d. baş beşl agă, şi toată adunarea boerilor proin şi veliţi în spătărie cu preosfinţitul Mitropolit şi Episcopul de Roman. Iulie 4 1826 şi pe dmlui vornic Drăghici lau dus pe armesariu gospod cu cihodariu acasă.

Iulie 8. Spat. Alecu Sturza vel vist.

Iulie 17. Luminat Beizade Alecu epistat cămării.

Iulie 18. Pah. Gr. Ghica hatman politiei halè, spatar Nicolae Milu epistat log al 2-a.

1827 Ghenar 10. Iord. Hermeziu fiu agăi Hermeziu 2 vist.

Ghenar 12. Log. T. Balş vel log. a ţării de ğos. vornic Alecu Calimah vel vornic şi epistat podurilor, vornic Ioniţă Paladi vel vornic de ţara de ğos, hatm. Gh. Buhuş vel vornic de ţara de sus, vorni: Ştefan Catargiul vel vornic de ţara de sus înoit pe anul al 2-a, post. Alecu Mavrocordat epistat cămării, post. Costin Catargiul epistat vorniciei de aprozi, comis Alecu Botez epistat armăşiei.

Dnmei piţăreasa Catrına Galencu să se triacă în izvodul s utelnicilor cu peceti, ce fiind scutită şi lipsită sau fost şters cu greşală din poronca d. vel vist. 31 Ghenar 1827.

Iunie 27. Vorni: Lupu Balş epistat de vel agă halè.

Iulie 10. Vist. D. Ghica vel vist., vist. Alecu Sturza îmbrăcat cu blană, comis C. Aslan agă, sardar Anastasă Emanuel vel spătar halè, sardar Grigoraş Stroescul vel ban halè, Vasile Titova căminar, N. Morţun căminar, Gh. Costin sardar, Călin Ciulei stolnic, C. Cihu eanu medelnıcer.

Avgust 4. Alecu Roset hatman politiei halè, căminar Iancu Giurge vel vornic al politiei.

August 11. Hatman T. Balş vel post. halè, Nicolachi Ghica fiul d. vorn. Gr. Ghica agă.

Avgust, făcuţi la Sauceşti, Neg. Bosiianu pah., Grigore Bosiianu sardar, Cost. Bontaş sau Zdrobici sulger.

Noemvrie 27. Sardar Gh. Negruţi agă, căminar C. Stamati comis, Hristachi Codrianu căminar, Iancu Mano paharnic

Decemvrie 12. Sardar Iancu Stamate căminar.

Decemvrie 17. Spatar Petrache Roset post., ban Mihalachi agă, sard. Vasile Veisa spatar, C. Voinescul comis, 2 a camaraş Manolachi căminar, Stere of. Hatmanul K. Paladı paharnic.

Dechenvrie 18. Muburdar Iordachi Râşcanu spatar, spatar Matei Milu epistat logofeţiei al 2-a.

Decemvrie 21. Pah. Iordachi Gane spatar, Iancu Anghelichi ban, Ioniţă Raşoviţă căminar, Ştefănachi Elefteriu pah., Vasile Drăghici sardar, Alecu Tuduri stolnic, Ioniţă Tacu sulger.

Decemvrie 31. Dumitru Mavrocordat agă fiul postelnic Alecu, divictar Alecu Râşcan spat. fiul vornic Iordachi Râşcanu, med. Neculai Vârgolici sardar, Vasile Pogor comis, Gheorghiţă Budişteanu cămina , Alexandru Tautul paharnic, Costachi Comârtan sardar.

1828, Ghenar 4. Aga Iancu Costandachi postelnic, comis Manolachi Miclescul agă, clucer Ioan Gheucă ban, Iorgu Radovici comis, Gherasim Hâncu căminar, Gheorghe Cernat pah., Costandin Carpu sardar, Lupu Pangrati stolnic.

Ghenar 21. Căminar Iordachi Giurge postelnic, Grigore Balş fiu spat. Vasile Balş agă, Iancu Greceanu fiul vornic. Ion Grecean spatar, sardar Ioan Ghiţăscul ban, Alecu Gherghel comis, Gheorghe Lipan căminar, Gavril Meluş ot Huş paharnic, Antonie Serbiano serdar.

Ghenar 22. d. post. Alecu Mavrocordat epistat cămării sau îmbrăcat cu blană spre mulţămire pentru slujbe, log. Costandin Catargiul vel log. de ţara de sus, vornic Vasile Miclescul vel vornic de ţara de gios, vornic Iancu Neculce vel vornic de ţara de gios şi prezident la departamentul pricinilor streine, vornic Dim. Beldiman epistat vorniciei de ţara de sus, spatar Vasile Balş vel vornic de ţara de sus. post. Nicolae Costandachi vel vornic al obştiei, spatar Iordachi Bucşenescul post., spatar Costachi Drăghici agă, Iordachi Caramfil sau Costescu spatar, Neculai Sion ban, sulger Petrachi Zodieriul comis, Costachi Pandele căminar, Vasile Barnovschi paharnic, Iordachi Vidraşcu sardar, Dumitrachi Radu stolnic.

Ghenar 23 Aga Alecu Aslan hatman, spatar Vasile Crupenschi post., sardar Vasile Bräescul agă, Nic. Drăghici spatar, med. Vasile Brăescul ban, Costachi Teodoru comis, Tudurachi Criticos sau Cozma căminar, Vasile Caranfil paharnic, Ciubucci başa Toader Panainte sardar, Alecu Nacu stolnic.

Ghenar 27. Spatar Iordachi Pruncu postelnic, Dumitrachi Buhuş agă, ban Iordachi Fote spatar, căminar Enachi Negruţi spatar, medelnicer D. Vidraşcu ban, Alecu Botez vel armaş, Iancu Botez comis, Costachi Caţichi comis, pah. Grigore Morţun comis, Tudurachi Gherghel

comis, Enachi Lupu căminar, med. Manolachi Balaban căminar, Stefan Bahăcescu căminar, Nicolae Cernat căminar, Costache Velea paharnic, Iordachi Stupu paharnic, Gavril Dodan sardar, Ioan Romanescul sardar, Costache Samoil stolnic, Ioan Bosie sulger.

Ghenar 28. Comis Scarlat Roset agă, ban Costachi Catiki agă, Sandulachi Miclescul spatar, Telimah Lupu spatar, Muscu Butăr ban, Ştefanachi Botez comis, Costin Gherghel comis, vtori post. Iancu Bondre comis, stolnic Stati Cernat comis, med. Trifan Paraschiv căminar, Ioan Măcărescul psalt curţii căminar.

Ghenar 28. Gh. Ştefănescu căminar, sardar Iancu Fote căminar, Alecu Iacovachi paharnic, Costandin Clucerescul paharnic, Grigore Isăcescul pah., Iosif Ghiţă sardar, Arghire Paraschiv sardar, Dimachi Cerchez sardar, Iordachi Cornei sardar, Costachi Vârnav stolnic, Costachi Botezatu stolnic, Gheorghe Apostol stolnic, Mihalachi Codrianul med., Andrei Badărau medelnicer.

Ghenar 29. Costachi Ghica fiul dmsale vornicesei Catinca Ghica agă, comis Iordachi Iamandi agă, Febr. 1828.

In restul condicei scrisă de Veisa se dau în *extenso* anaforalele, pitacele şi hrisoavele domneşti a câtorva boeri caftaniţi, cum şi numele altor boeri ce nu figurează în lista de la început. Se pomenesc aici şi de boeri făcuţi supt Calimah, Suţu şi Vogoride inainte de 1822. Unele din aceste hrisoave şi anaforale prezintă tot interesul, ca cel a lui Gh. Asachi comis şi apoi agă, cum cel al d-rului Evstatie Rola, primul doctor pensionar în Moldova.

CXLVI

1825 Dec 29, Iaşi. Ţidulă domnească prin care Iordachi Râşcanul e numit prezident departamentului criminalic sc, de curînd înfiinţat.

Noi Ioan Sandul Sturza Voevod. cu mila lui Dumnezeu domnu ţarii Moldaviei.

Cinstit credincos boeriul domniei mele, dmnta Iordachi Râşcanu biv vel vornic sanatate.

Fiindcă domnie me de a purure voindu a pune întru ce mai bună stare toate gudecătoriile, iar mai ales departamentul criminalului, care acesta este o

ğudecatorie ce sâ atinge de viiaţă şi de moarte; drept aceia socotiudu domnie me, iată prin această a noastră domnească ţidula de la zi întâi a viitoarei luni Ghenar, orânduim pe dmta prezidentu acestui departamentu al criminalului, şi poroncim dumtale că după primire ţidulei, să îmbrăţoşazi căutarea aceştii slujbe cu toată sărguinţa, fiind cu privighere atât pentru ceielanţi boeri ğudecători cât şi pentru dmlui vel armaş, i condicariul şi ispravnicul temniţei, a nu sâ abate la vreun Calahrisis, ştiind cu hotărâre că pentru toate eşti dmta răspunzătoriu domniei mele.

1825 Decv. 29

pecete gospod: Ιω | Ιω | са | ст | к. 1822 к. cu exerga „utroque clarescere pulchrum"

procit vel post.

Acta Râşcanu. Suiete ms. XXXIV, 314.

CXLVII

Fără dată (1822 April 24). Textul grecesc al arzimazarului dat de boerii Valachiei către Inalta Poartă prin paşa de Silistra cuprinzând în 19 puncte cererile ţării pentru aşezarea domnilor pământeni şi raporturile politice cu Poarta.

Ἡμεῖς οἱ ταπεινότατοι καὶ εὐπειθέστατοι πιστοὶ δοῦλοι τῆς κραταιᾶς βασιλείας κεκλεισμένοι οὕτω εἰς Συλίστραν παρὰ τοῦ ὑψιλοτάτου Σιλίστρα βαλεσί διὰ τοπικὰ μ α σ λ ε χ ά τ ι α ὅπου πληροφορηθέντες ὅτι ἡ κραταιὰ βασιλεία εὐσπλαγχνισθεῖσα εἰς τὸ προλαβὸν δι᾿ἀρζι(μαζαρίου) ταπεινὸν ζήτημα τῶν αρχόντων μολδοβάνων ἔδωσεν ἄδειαν εἰς τὸ νὰ ἀπέλθωσιν εἰς βασιλεύουσαν, παρακαλέσαμεν. καὶ ἡμεῖς τὴν ὑψιλότητά του καὶ μᾶς ἐδώθη αὐτὴ ἡ ἄδεια εἰς τὸ νὰ συναπέλθωμεν ὁμοῦ ἐνταῦθα εἰς βασιλεύουσαν. ἔνθα καί ἐλθῶντες οὐ διαλείπομεν διὰ τῶν ταπεινῶν μας ἱκετιῶν νὰ ἐκτραγω-

δήσωμεν τὰ ὅσα κακὰ καί δεινὰ ἰδοκημάσαμεν πρὸ τοσούτων χρόνων παρὰ τῶν αὐθέντων ῥωμαίων, καὶ τῶν περὶ αὐτοὺς ἀρχόντων. ὅτι ὕστερον ἀπὸ τοσάυτας καταχρήσεις, ἁρπαγάς, ἀπογυμνώσεις καὶ λεηλασίας ὁποῦ ἔκαμαν εἰς τὸν τόπον τὴτ τεθλιμμένης πατρίδος μος. κακὸν σκοπὸν ἔχοντες ἅμα αὐθεντεύοντες, μᾶς ἐκατήντησαν καὶ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους εἰς τόσον βαθμὸν περιφρονήσεως καὶ περιορισμοῦ, ἄλλους μὲν ἀτιμάζοντες, ἄλλους δε διὰ πολλῶν σκευωριῶν καὶ ψευδῶν διαβολῶν ὑπερορίους ποιοῦντες, ὥστε τρόποις μυστικοῖς ἐπισυνέβη καὶ θάνατος, καὶ ἐκ τούτου τοσοῦτος ἐπροξενήθη ἡμὶν, ὁποῦ καὶ πρὸς ἀλλήλους νὰ κοινώσωμεν τὰ πάθη μας δὲν ἀπετολμήσαμεν, φοβούμενοι μὴ τύχῃ καὶ μᾶς προσάξουν κὰνενα ἰφτιράν (?) καὶ κακοπάθωμεγ ἀδίκως. Ἐκ τὸς δὲ τούτων καὶ τὰ ὅσα ἤδη ἐκ τῆς ἀνταρσίας κακὰ ὑπέστημεν μὲ τὸ νὰ ἐπήγασεν πάλιν ἀπὸ αὐτοὺς ὄντας ὄργανα καὶ συνομώτας τῆς ἀποστασίας. Διὰ τοῦτο παρακαλῶμεν θερμῶς τὸ ὑψιλὸν κατώφλιον τῆς κραταιᾶς βασιλείας, ὑποῦ εὐσπλαγνισθεῖσα νὰ μᾶς ἐλεήσῃ μὲ τὰ κατωτέρω ἱκετικά μας δουλικὰ ζητήματα, πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν μέχρι τοῦδε δυσφορήτων δεινῶν μας.

α-ον: Ὁ αὐθέντης τῆς βλαχίας δεόμεθα νὰ διοριστῇ βλάχος ἐντόπιος μέ ὁποίαν δήποτε πιστοποιείαν ἤθελε τὸ ἐγκρίνῃ ἡ κραταιὰ βασιλεία.

Πιστὸς καὶ μὲ κάθε εὐπείθειαν εἰς τὸ λαμπρὸν κατώφλιον τῆς κραταῖας βασιλείας, ὁ ὁποῖος θέλει καὶ εἶναι καὶ ὑπόχρεος ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀρχόντων νὰ ἐκτελέσῃ ὅλας τὰς κατὰ δύναμιν βασιλικὰς προσταγάς. προβλέπων διὰ φύλαξιν τῆς τζάρας, εἰς τὸ νὰ μὴν ἤθελεν ἀκολουθήσῃ πλέον συ(γ)χύσεις ἐξ αἰτίας τῶν ξένων, ἡ ὁποία προφύλαξις θέλει συστηθῇ, μὲ ἐκλεκτοὺς ἀνθρώπους ἐκ τῶν καθαυτὸ κατοίκων βλάχων, καὶ

οὔτε τελήμπασης οὔτε τουφεκτζήμπασης ῥωμαῖος ἢ ἀλβανίτης ναὶ μὴν ἦναι, παρὰ ὅλοι ἐκ τῶν βλάχων νὰ ἦναι ἐκλελεγμένοι εἰς τὴν αὐτὴν τὴν δούλευσιν, καὶ παρακαλοῦμεν τὴν κραταιὰν (şters ἡμῶν) βασιλείαν νὰ μᾶς διορίση μπάςμπεσλίαγαν μὲ τοὺς ἀναγκαίους ἀνθρώπους ὅποιον ἤθελεν ἐγρίνη τὸ βασίλεων κράτος, ὡσαύτως καὶ διβάν ἐφεντησῆς νὰ μᾶς διορισθῆ πάλιν ὑπὸ τῆς κραταιᾶς βασιλείας, καί οὐδέποτε ἤθελεν ἀκολουθήση κάμμία ἄνάγκη ὁποῦ νὰ μὴν ἦναι δυνατὸν νὰ οἰκουμηθῆ μὲ μόνην τὴν τοπικὴν δύναμιν, νὰ εἴμεθα ἐλεύθεροι καὶ ὑπόχρεοι νὰ εἰδοποιήσωμεν ζητοῦντες συμβουλὴν καὶ βοήθειαν παρὰ τῶν ἐνδοξωτάτων μουχαφίζιδων τῶν σερχατίων οἱ ὁποῖοι νὰ προσταχθοῦν ὁποῦ χωρὶς νὰ εἰδοποιήσουν τὴν κραταιὰν βασιλείαν νὰ μᾶς προφθάση βοήθειαν διὰ νὰ μὴ μεσολαβήση ἀργοπορίαν (sic).

β-ον: Ὅλοι οἱ ἀλβανῖται. γραῖκοι, σέρβοι, βουλγάροι καὶ ἄλλοι, ἐκκλησιαστικοί τε καὶ λαϊκοί εἴτε ῥαγιάδες εἴτε ὁποίας ἄλλης προστασίας, ὅσοι δηλαδὴ ἤθελον εὑρεθῆ ἤδη εἰς τὸν τόπον τῆς βλαχίας νὰ ἐξεταχθῶσι μετ᾽ ἀκριβείας καὶ ὅσοι ἀπ᾽ αὐτῶν ἔνοχοι καὶ ταραχοποιοί νὰ ἀποδιωχθῶσι διόλου, ὅσοι ἀθῷοι νὰ δώσουν ἀξίους ἐγγυητὰς ἐντοπίους, καὶ οὕτω νὰ μένωσι, τοῖς ὁποίοις νὰ δῶθῶσι καὶ τεσκερέδες τῆς διοικήσεως, χορὶς ὅμως νὰ μετέχωσι τῶν δικαιωμάτων.

γ-ον: Νὰ ἐκδωθοῦν ὑψιλοὶ ὁρισμοὶ εἰς ὅλους τοὺς μουχαφίζιδες τῶν σερχατίων ὁποῦ. ὅσοι ξένοι ἤθελον εἰσέλθη εἰς τὸν τόπον τῆς βλαχίας, εἴτε μὲ τεσκερέδες εἴτε χωρὶς τεσκερέδες νὰ ἐξετάζεται ἀκριβῶς διὰ ποίαν δουλειὰν ἔρχονται καὶ νὰ τοῖς δίδωνται τεσκερέδες μὲ τὸ σουρέτι τους, τοὺς ὁποίους δι᾽ εἰδήσεως τῶν διορισμένων καπουκιχαγιάδων τῆς βλαχίας εἰς τὰ σερχάτια

νὰ τοῦς τεσλιματίσουν εἰς τοὺς καπετάνους τῶν ἀκρῶν μὲ εἰδοποιητικόν τους ο(ἱ) ὁποῖοι καπετάνοι νὰ ἦναι ὑπόχρεοι νὰ τοὺς ἐξαποστείλουν εἰς τὴν σπαθαρίαν πάλιν μὲ εἰδοποιητικόν τους. καὶ πρῶτον νὰ δώσουν ἀξιώπιστον ἐγγύησιν, καὶ ἔπειτα νὰ ἠμποροῦν νὰ διατρίψουν ἤ εἰς τὴν πολιτείαν, ἢ ἔξω εἰς τὴν τζάραν, βαστοῦντες κώδηκας περὶ αὐτῶν τόσον οἱ καπουκιχιάδες ὅσον καὶ οἱ καπετάνοι, οἱ ὁποῖοι νὰ χρεωστοῦν καθε δέκα ἡμέρας νὰ στείλουν κατάστιχον εἰς τὴν σπαθαρίαν ὀνομαστί διὰ τοὺς ἀνθρώπους ὁποῦ ἔστειλαν, τὴν αὐτὴν φροντίδα καὶ τάξιν ἔχωντες καὶ φυλάττωντες καὶ οἱ βατάχοι τῶν πλαγιῶν.

δ-ον: Σούτιτοι εἰς τὸ ἑξῆς νὰ μὴν ἔχουν τὴν ἄδειαν νὰ ἀγωράσουν ἀκίνητα πράγματα εἰς Βλαχίαν, μήτε ἐπ᾽ ὀνόματι αὐτῶν ἢ τῶν γυναικῶν των, μήτε ὑπὸ σχήματι ἄλλης οἰκονομίας, ὅσοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἔφθασαν νὰ ἔχουν ἠγορασμένα ἢ κεκτημένα νὰ τὰ πωλήσουν ἢ νὰ γήνουν ῥαγιάδες μὲ ἔγγραφον πρὸς τὴν ἐξουσίαν χωρὶς ὅμως νὰ ἔχουν δικαίωμα νὰ ἀποκτήσουν προνόμια τοῦ τόπου, ἀλλὰ καὶ ἂν ἔχουν νὰ τοῖς ἀφεραιθῶσι, καὶ μήτε ποτὲ εἰς κἀνένα τοπικὸν ὑπούργημα νὰ μὴν ἔμβωσι.

ε-ον: ὅσοι ξένοι σούτιτοι ἤθελαν ἔλθῃ εἰς τὸ ἑξῆς μὲ πραγματείες διὰ πώλημα, πρῶτον νὰ δώσουν ἀξιώπιστον ἐγγύησιν, ὅτι εἰς ὅσον καιρὸν ἤθελον διατρίψῃ, θέλωσι φερθῇ τιμίως χωρὶς νὰ παραστρατίσουν εἰς οὐδέν, καὶ τότε θέλουν ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ πραγματεύωνται, ὑποτασσόμενοι εἰς τοὺς τοπικοὺς νόμους καὶ συνηθείας, ἂν ἤθελαν ἔχει καὶ διαφορὰς μετὰ τῶν ἐντοπίων ῥαγιάδων.

ς-ον: Εἰς τὰς τοπικὰς ἐκδουλεύσεις οἱ ξένοι καθό-

λου νὰ μὴν ἔμβωσι, παρὰ μόνον οἱ ἐντόπιοι βλάχοι, οἵ ὁποῖοι ἤθελαν εἶναι ἄξιοι νὰ διοικήσωσι τὸν λαόν.

ζ-ον: Τὰ πριβιλέγγια τοῦ τόπου δεόμεθα νὰ ἐπικυρωθῶσι καὶ μὲ ἱερὸν χατησερίφι τοῦ κραταιωτάτου ἡμῶν βασιλέως, ἐν οἷς νὰ περιέχωνται καὶ οἱ ποσλούσνικοι, τοὺς ὁποίους ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἔχομεν, κατὰ τὸ νιζάμι ὁποῦ ἐδώθη περὶ αὐτῶν καὶ εἰς τοὺς 1818.

η-ον: Πολλοὶ τῶν ἐγκατοίκων κατὰ τὸ σατακέτιτους καὶ ἐκδουλέυσεις ὁποῦ ἔδειξαν πρὸς τὸν τόπον, ἠξιώθησαν νὰ ἀποκτίσωσι πριβιλέγγια, διὰ χρυσοβούλλων καὶ αὐθεντικῶν γραμμάτων, δεόμεθα αὐτὰ τὰ πριβιλέγγια νὰ ἔρρωνται.

θ-ον: Ὅσα ὑποστατικὰ τῶν ὅσων ἤθελαν ἀποδειχθῇ ὅτι ἦτον συμμέτοχοι τῆς ἀποστασίας νὰ πωληθῶσι μὲ βασιλικὸν φερμάνι, καὶ νὰ ἀποζημιωθοῦν οἱ πιστοὶ ῥαγιάδες τῆς κραταιᾶς βασιλείας, πρὸς παραμικράν τινα παρηγορίαν.

ι-ον: Ἔξω εἰς τὰ καδιλίκια ἀπό τινος καιροῦ διορίζονται σταρόστιδες τῶν σουτίτων, τώρα νὰ ἐκλείψουν καὶ οἱ καθαυτὸ σούτιτοι νὰ γνωρίσουν μόνον τὸν ἐν Βουκουρεστίῳ κονσουλαν κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειαν.

αι-ον: Ἂ ἡ χρεία ἤθελε τὸ καλέσῃ, νὰ ἔχουν οἱ ἄρχοντες βλάχοι τὴν ἄδειαν νὰ στείλουν ἄρχοντα εἰς τὴν βασιλεύουσαν διὰ τοπικὴν ἀνάγκην μὲ ἀρζιμαζάρ.

βι-ον: Τῶν σερχατλίδων καὶ σερχατίων τὸ νιζάμι νὰ δοθῇ καὶ νὰ φυλαχθῇ κατὰ τοὺς προδοθέντας ἱεροὺς ὁρισμούς.

γι-ον: Ὁ σαϊτζίμπασης νὰ μὴ διορισθῇ ἐκ τῶν ῥωμαίων, ἀλβανίτων καὶ μωραΐτων, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν πιστῶν τῆς βασιλείας ἄλλων ῥαγιάδων, ἢ ἐκ τῶν βλάχων, ὁ ὁποῖος νὰ μεταχειρισθῇ ἐντοπίους βλάχους, διὰ σύναξιν καὶ βοσκὴν τῶν προβάτων ἐν τῷ τόπῳ ἕως τοῦ Δουνάβεως, καὶ ὄχι ξένους, μέ πληρωμὴν ὅμως.

δι-ον : Τὰ μοναστήρια τῆς Βλαχίας, τὰ ὁποῖα εἶναι προσκυνημένα εἰς τὰ κατωμέρης, ἐπειδὴ αὐτὰ τὰ μοναστήρια εἶναι κτησμένα καὶ προικισμένα μὲ μούλκια, κατζιβέλους, καὶ ἄλλα ἀκαρέτια, ἀπὸ τοὺς προπάτοράς μας, καὶ ἀφιερωμένα εἰς τὰ κάτω μέρη, μὲ αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν διὰ τῶν ἀφιερωτικῶν αὐτῶν γραμμάτων, ὅπως ἐκ τῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν τῶν μοναστηρίων νὰ δοθῇ τὸ εἰθισμένον ἐμπατίκιον εἰς τὰ κάτω μέρη, καὶ τὸ ἐναπολειφθὲν νὰ μεταχειρισθῇ εἰς ἔλε(ο)ς τῶν πτωχῶν. δι' ἀνάγκατα ἔξοδα τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἄλλα ὠφέλιμα, καὶ δι' αἰτίας τῶν αἰσχροκερδιῶν τῶν διορισμένων γραικῶν καλογήρων διοικητῶν αὐτῶν τῶν μοναστηρίων, ὅλως ἐξ ἐναντίας ἐξακολουθεῖται διὰ τοῦτο παρακαλοῦμεν τὸ βασίλειον κράτος ὁποῦ εἰς τὸ ἑξῆς νὰ φυλάττωνται αἱ διαταγαὶ τῶν κτητόρων ἀπαρασάλευτα, καὶ νὰ διοικῶνται ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους. Οἱ δὲ γραικοὶ καλόγηροι νὰ ἐκλείψουν.

ει-ον : Ἀνίσως ὁ αὐθέντης ἤθελε συκοφαντιθῇ παρά τινος ὑπὸ κἀμμίαν ἐνοχὴν νὰ ἐξεταχθῇ διὰ τῆς κρίσεως, καὶ ἀνίσως ἀποδειχθῇ ἔνοχος νὰ φανερωθῇ ἡ ἐνοχή του διὰ ἀναφορᾶς πρὸς τὸ ὑψηλότατον τεβλέτι καὶ νὰ ἀποφασισθῇ ἡ παιδεία του ἄν ὅμως δὲν ἤθελεν εὑρεθῇ ἔνοχος, νὰ ἀπολαύσῃ τὸ δίκαιόν του, καὶ νὰ παιδευθῇ ὁ συκοφάντης, μὲ τὸ ὁποῖον ἐξαλείφεται ὁ φόβος τοῦ κινδύνου τῆς ζωῆς.

ςι-ον : Ὁ διορισθησόμενος αὐθέντης βλάχος νὰ ἔχῃ δύω καπουκιχαγιάδες εἰς τὴν ὑψηλὴν πόρταν ἐκ τῶν ἀρχόντων βλάχων.

ζι-ον : Οἱ κόνσολοι τῶν αὐλῶν καὶ δραγομάνοι παρακαλοῦμεν νὰ διορισθοῦν ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς τῆς αὐλῆς καὶ ὄχι ρωμαῖοι.

ηι-ον: Αἱ καταχρήσεις τῶν ἱρατίων ὁποῦ διάτρεχον ἕως τώρα ὑπὸ τῶν αὐθέντων νὰ ἐκλείψωσι.

θι-ον: Ἐπειδὴ καὶ τὸ νεγότζιον τῶν μεγάλων ζώων καὶ ζαχερῶν πορουμπίων (ὅταν περισσεύσῃ εἰς τὸν τόπον) εἰς τὸ γειτονικὸν μέρος, τουτέστι εἰς τὴν Μπογδανίαν εἶναι ἐλεύθερον, καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Βλαχίας, μὲ θλίψιν τους βλέπον τὸν ἑαυτόν τους ἐμποδισμένους καὶ ὑστερημένους ἀπὸ αὐτὸ τὸ ὄφελος, παρακαλοῦν θερμῶς τὴν κραταιὰν βασιλείαν νὰ ἤθελε δοθῇ ἄδεια εἰς τὸ νὰ κάμουν καὶ αὐτοὶ αὐτὸ τὸ νεγότζιον ἐλευθέρως ὡς εἰς τὴν Μπογδανίαν.

Αὐτὰ ταῦτα εἰσὶ τὰ δοκοῦντα ἡμῖν, καὶ αἱ ἱκετικαὶ δεήσεις τῆς τζάρας παρὰ τῶν οἰκτηρμῶν τοῦ κραταιοτάτου ἡμῶν βασιλέως ἡ δὲ εὐχαρίστησις ἡμῶν εἶναι ὅπως τὸ ὑψηλὸν αὐτοῦ κράτος θέλει ἀποφασίσει.

Noi prea umilii şi prea supuşii credincioşi robi ai puternicii împărăţii, chemaţi astfel la Silistra de către prea înaltul Silistra—valesi pentru *maslehatii* locale unde şi fiind pliroforisiţi că puternica împărăţie milostivindu-se la smerita cerere a boerilor Moldoveni primită mai înainte prin arzimazar a dat voe să plece spre Capitală; am rugat şi noi pe prea Inălţimea sa şi ni s'a dat această voe să plecăm împreună de aici spre capitală, unde şi sosind nu lipsim ca prin smeritele noastre rugăciuni să ne tânguim câte rele şi suferinţe am încercat de-atâta amar de vreme înainte de către domnitorii Greci şi de către boerii din jurul lor, că în urma atâtor abuzuri, hrăpiri, despoieri şi pradăciuni ce au făcut dânşii în pământul întristatei noastre ţări; având rău gând îndată ce se suiau în scaun, ne-a făcut să ajungem şi noi înşine întru o aşa stare de dispreţ şi de constrângere, pe unii necinstindu-i, iar pe alţii prin diferite uneltiri şi

minciunoase pâri silindu-i a pribegi—în cât cu ascunse mijloace s'a întâmplat și moarte ; și din cauza aceasta ni s'a pricinuit atât de mare frică nouă, încât nu îndrăzniam chiar să ne împărtăşim unii altora suferințele noastre, temându-ne ca nu cumva să ne arunce în spate vre-un *iftiran* și să pățim vre-un rău pe nedreptul; în afară de acestea şi câte rele am mai suferit din cauza răscoalei prin aceia că s'au dus iarăși dintre dânșii fiind unelte și împreună făptaşi ai răzvrătirei. Din cauza aceasta rugăm ferbinte înaltul prag al puternicei Impărății ca milostivindu-se să ne miluiască cu ale noastre prea supuse cereri de mai jos, pentru izbăvireá relelor noastre de nesuferit de până acum.

1) Rugăm ca domnitorul Valahiei să se numească un localnic supt orice formă de chizășluire (de încredințare) va socoti (a cere) puternica Impărăție. Credincios cu toată supunerea către strălucitul prag al puternicei împărății, dînsul (domnu) va fi și dator împreună cu boerii să săvârșiască după putere toate poruncile împărătești,[1] priveghind la paza țării ca să nu mai urmeze tulburări din cauza străinilor, care pază se va întocmi cu oameni aleși dintre lucuitorii sadeă Valahi și nici delibașa nici tufecci bașa grec sau arnaut să nu fie, ci cu toții să fie aleși dintre Valahi la această slujbă, și rugăm puternica (noastră) împărăție să ne numiască başbeşliaga cu oamenii necesari pe oricine îl va crede de cuviință împărătescul stat; de asemenea și divan effendi să ni se numească iarăși de către puternica înpărăție, şi dacă vreodată va urma vreo nevoe, care să nu fie cu putință să fie îndeplinită numai prin puterea locală însăși, să fim liberi și îndatoriți să vestim cerând sfat și ajutor de la prea slăviții muhafizizii ai serhaturilor, carii să aibă poronci ca fără a mai vesti pe puternica împărăție să ne trimează grabnic ajutor ca să nu mijlocească întârziere.

2) Toţi arnauţii, grecii, Serbii, Bulgarii şi alţii, clerici sau mireni, fie raiale, fie de ori care altă sudeţie, adică toţi câţi se vor afla acum în pâmîntul Valahiei să se cerceteze cu băgare de samă, şi câţi dintre dînşii (se vor găsi) vinovaţi şi tulburători să fie goniţi cu totul, iar câţi se vor găsi nevinovaţi să dea vrednici chizăşi localnici, şi astfel să rămână, cărora să li se dea şi teşcherèle ale ocârmuirei, fară însă a lua parte la driturile localnicilor.

3) Să se trimeată înalte poronci la toţi muhafizizii serhaturilor ca toţi străinii, cari vor intra în pământul Valahiei fie cu teşcherele fie fără teşcherele, să se cerceteze cu băgare de samă pentru care treabă vin şi să li se dea teşcherele cu sureturile lor, pe cari prin vestirea orânduitelor capuchihaele ale Valahiei la serhaturi să se teslimarisască la căpitanii de margine cu un avis de al lor. Cari căpitani să fie îndatoraţi să-i trimeată la spătărie iarăşi cu un avis de al lor şi mai întâi să dea o garanţie demnă de credinţă şi apoi să poată să petreacă sau în oraş sau afară la ţară, ţinând catastihuri de dânşii atât capuchihaelele cât şi căpitanii, cari să fie datori la fiecare zece zile să trimeată catastif la spătărie pe nume pentru oamenii cari i-au trimes; aceiaşi grijă şi orânduială având şi pazind şi vătajii plaiurilor.

4) Sudiţii să n'aibă de acum înainte voe să cumpere lucruri nemişcătoare în Valahia nici pe numele lor, sau a soţiilor lor, nici sub alte chipuri iconomice; iar câţi dintre dânşii au ajuns să le aibă cumpărate sau căpătate să le vânză sau să se facă raiale cu act către stăpânire fără însă să aibă dreptul să dobândească privilegiile pământului, însă chiar dacă le-ar avea sa li să ia îndărăpt şi nici o dată să între în vre-o slujbă locală.

5) Câţi străini sudiţi vor veni de acum îna-

iinte cu mărfuri de vânzare mai întâiu să dee garanție demnă de credință ca atât timp cât vor rămânea, se vor purta cinstit fără să se abată întru nimic și atunci vor avea voe să negustorească, supunându-se la legile și obiceiurile locale, dacă vor avea și neînțelegeri cu raialele locale.

6) In slujbele locale străinii să nu între de loc, ci numai valahii locali, cari vor fi vrednici să ocârmuiască norodul.

7) Rugăm ca să se întărească privilegiile țării și cu sfântul hatișerif al prea puternicului nostru împărat, în cari să se cuprindă și poslușnicii pe cari din vremi îndepărtate (imemoriale) îi avem, potrivit nizamului care s'a dat despre ei și în anul 1818.

8) Mulți dintre locuitori potrivit *satachetitosului* și serviciilor, pe care le-au săvârșit către țară, s'au învrednicit să dobândească privilegii prin hrisoave și cărți domnești; ne rugăm ca aceste privilegii să continue a-și avea tăria lor.

9) Câte acareturi ale celor cari se vor dovedi că au fost părtași ai răzvrătirei să se vânză cu firman împărătesc, și să se despăgubească credincioasele raiale ale puternicei împărății pentru oare care mică mângâere (parigorie).

10) Afară la cadilâcuri de câtăva vreme se numesc starostii sudiților; acum să dispară, și sudiții adevărați să recunoască numai pe consulul din București după vechiul obiceiu.

11) Dacă trebuința o va cere să aibă voe boerii Valahi să trimeată un boer în Capitală pentru (orice) nevoe locală cu arzimazar.

12) Nizamul serhatliilor și al serhaturilor să se dea și să se păzească după sfintele poronci date mai înainte.

13) Saegibașă să nu se numească dintre greci, arnăuți și moraiți, ci dintre celelalte credincioase

raiale ale împărăției sau dintru Valahi, care să întrebuințeze localnici valahi pentru strângerea și pășunatul oilor din țară, până la Dunăre, și nu străini, însă cu plată.

14) Monastirile Valahiei, cari sînt închinate în țările de jos (Orient), de oare ce aceste manastiri sînt zidite și înzestrate cu moșii, țigani și alte acarete de la strămoșii noștri și afierosite în țările de ğos, cu această obligație prin cărțile lor de afierosire, ca din veniturile acestor mănăstiri să se dea obișnuitul embatic la țarile de jos și rămășița să se întrebuințeze la mila săracilor; pen0ru cheltuelile necesare ale bisericilor și alte folotitoare, și din cauza abuzurilor călugărilor greci sranduiți dichi acestor mănăstiri să urmează cu desăvârșire contrarul; pentru aceia rugăm puterea împărătească ca de acum înainte să se păzească poroncile ctitorilor neclintite și să se cârmuiască de cătră localnici, iar grecii călugări să lipsască.

15) Dacă domnitorul se va calomnia de cătră cineva sub o învinuire oare care, să fie cercetat prin judecată și de se va găsi vinovat să se arate vinovăția lui prin anaforă cătră prea înaltul devlet și să hotărască pedeapsa lui. Dacă însă nu se va găsi vinovat să dobândească dreptatea lui și să se pedepsească calomniatorul; prin care așezare dispare frica primejduirii vieții.

16) Domnitorul Valah care se va numi să aibă două capuchihaèle la înalta poartă dintre boerii valahi.

17) Consulii Curților și dragomanii rugăm să fie numiți dintre supușii (naturalii) Curților, iar nu greci.

18) Abuzurile iraturilor cari erau în curs până acum de cătră boeri să lipsască.

19) De oare ce și negoțul vitelor mari și zaherèle de porumb (când vor fi cu prisos în țară)

în țara vecină în Moldova este liber și locuitorii Valahiei spre mâhnirea lor se vad pe ei înșiși împedicați și isterisiți de acest folos se roagă ferbinte la puternica împărăție sa dea voe ca să facă și dînșii acest negoț liber ca în Moldavia.

Aceste sunt doleanțele noastre și cererile rugatoare ale țarii de la mila prea puternicului nostru împarat, iar mulțumirea noastră va fi cum va hotarî prea înalta lui putere.

Acta Râșcanu. Surete ms. XXXIV, 761. Cetirea și traducerea le datoresc d-lui O. Tafrali.

CXLVIII

Fără dată (către 1826). Articolul obșteștilor mădulare ale Greciei dat spre publicare, prin care arată prin 8 puncte motivele pentru care nația greacă se pune sub protecția marei Britanii, singura putere care a pastrat principiul neutralității față de războiul deslănțuit.

Clirosul purtator de grije, cumandirii atât cei politici cât și cei ostenești de pre mare și de pre uscat.

1) Vazind ca Grecii pentru marturisitele dreptățile ce au di a cere loc între nații și pentru începuturile legii și a slobozeniei, pe care liau pazit, și pentru fireasca scutire de a cere sași ocroteasca ființa lor, au luat in mâini sfintele arme a dreptății și în curgere acum de cinci ani au stătut cu barbație și cu hotarâre împotriva navalirilor tuturor puterilor Asiei, Africei și a Eghipetului, pe care uneori liau stricat, iar alteori sau aparat de putere ce colosaiceasca a vrajmașilor lor și cum ca acum sa afla lipsiți de mijloacele trebuincioasa spre a urma aceasta mare lucrare de care sau apucat, a căria sfințenie au presfințito prin varsare sângelui lor dându in lume pilde nu obștește pana în cât poate o nație ce este nascuta pentru zlobozenie.

2) Văzind că întru o luptă ca aciasta înfricoşată şi zabavnică au privit spre aşi întoarce politiceasca lor fiinţă.

3) Văzînd că niște slujitori de naţie creştineşti în locu să să poarte potrivit asupra prinţipiilor neutralităţii lor, hotărâte de catră mai marii lor, de împotrivă ei samănă dispărţiri politiceşti de un haractir deosabit şi cu totul împotrivitoriu.

4) Fiind că unii din aceşti slujitori, având şi ei alţi slujbaşi, iau priimit în lăuntrul Grekiei pentru ca să îndărăpnicească duhurile Grecilor şi să nască o despărţire potrivită cu duhul şi cu scopul acestor iubitori de rău turburători.

5) Fiind că văd adesă asupririle care naţie sufere pe mare din parte căpitanilor de corăbii a puterilor de pre mare a unora din curţi, din carii unii calcă adesaori şi cu tot chipul prinţipiile neutraţiei adunărilor de la Leibach şi Verona.

6) Fiind că văz cu mari întristare că creştinii să înarmează pentru *alcoran* spre stângire urmaşilor Evangheliei şi cum că războinicii aceştie batjocurind toată prinţipiia cei adevărate politici şi bunei purtări nu privăsc la altă de cât să înveţe pre varvari şi să povăţuiască oştile lor la pământul cel sfânt, unde să odihnesc Leonidii, Cnimonii, Bozaridii, Nikiladii, Ţimadii şi ceilanţi, împedecând cu chipul acesta sporirile sfintei pricini a Grecilor.

7) Fiind că ocârmuire marii Britanii, care iaste fericită prin a sa slobodă petrecere, de care să bucură şi norodul ei au păzit cu statornicie şi cu credinţă propovăduita neutraţie, neînduplecată totdiauna la pricinuitoarele de stricăciune pilde ale altora fără să împartăşască agiutor la pornirile războaelor asupra noastră din Tarigrad şi de la Eghipet.

8) Fiind că numai singură neutraţie marii Britanii nu iaste de agiunsu ca să să cumpăniască

cu prigonire ce ni să face de către ceilanţi. Grekie dar nui împilată sau că ar fi slabă de aşi urma săngură luptele sale. ce pentru pricinile arătate nădăjduiesc ca va lua o ocârmuire destoinică spre a înfrâna scopul şi neorânduelile celor fără de stăpânire și pre de altă parte fiind că Grecii în lupta acasta trebue sau să biruiască sau să să desfiinţeze cu totul neavând altă scapare de mântuire, iar mare Britanie cu dumnezeiasca bună voinţă acei mari puteri megieșite, Grekiia zic pentru aceasta grăbeşte a să folosi de aciasta şi nădăjdueşte la iubire de oameni a vredniciei de închinăciune puterii aceştie, şi dar spre întărire şincredinţare sfintelor dreptăţi naţionaliceşti şi a politiceştii noastre slobozenii şi fiinţi sau hotărât acastă legiuita lucrare sau căutat şi sau publicarisit.

Naţie Grecilor prin această alegere şi hotărâre de a sa bună voe cruţare slobozimei a naţionaliceştii *endepandanţii* şi a politiceştii lor fiinţi supt ocrotire marii Britanii.

Acest articul a naţiei Grecilor să va prescrie şi să va trimete la vrednica de închinaciune mărire sa a Marii Britanii obläduire.

Acta Râşcanu, cópie. Surete ms. XXXIV, 588.

CXLIX

1828 April 25, Vadul lui Isac. Proclamaţia feldmareşalului Vitghenştein, comandantul suprem al armatei ruseşti, către populaţia din Moldova şi Muntenia, prin care anunţă începutul războiului cu Turcii şi cere credinţă de la supuşii moldoveni.

Lăcuitorilor Moldaviei şi Valahiei,

Dupa preaînalta a Impărăteştii sale măriri, poronca, eu întru în ţara voastră cu armiia încredindinţată ocârmuirii meale. Purtatoare de biruinţa oastea a sânguru stăpânitorului a toată Rosiia,

ocrotitoriului vostru, întrândŭ în hotarăle Moldaviei vă aduce voao zălogŭ a bunei rândueli și aceii desăvârșită sigurivsiri.

Lacuitoriloru, de toate stările! priimiți pe vitejii ostași rosienești ca pre frați și ca pre apărătorii voștrii cei firești. Sârguițivă a ağutora mișcările armiei și a o îndestula pre ia la cele neaparate trebuinții, arătați noao dovezi a dragostei voastre, ceii de demultu cunoscute, către imperiia. care cu neadormire apară dreptățile voastre.

Războiul ce sau declarisitŭ de către Rosiia Porții Otomanicești are unŭ scopŭ, ca să se înplinească făgăduințele ceale călcate și ca să se rădice întru puteare, tractaturile, ceale ce înaintea a toată lumea sau închiiatŭ. Voi veți fi martuii lucrarilorŭ celorŭ de razboiu, a cărora urmările nu potŭ a să atinge de voi, în liniștea cea cu odihnă afierosițivă pre voi folosului patriei voastre, și nu vă depărtați de împlinirea datoriei ceii sfinte pentru voi.

Leğuirile și obiceiurile strămoșești, dreptulŭ a fieștecăruia dintre voi, dreptățile și pronomiile a sfintei bisearicii noastre vorŭ rămânea neclătite.

Spre siguranțiia bunei stării voastre, Impărăteasca sa mărire au binevoitŭ ami încredința mie, ca îndată să așezu în Prințipaturile acestea vremealnica înalta ocârmuire suptŭ prezidențiia sfetnicului de taină grafŭ Palenŭ, asupra căruia monarhulŭ au pusŭ credința Sa. Lui i sau datŭ puteare și i sau poruncitŭ a întra în dregatoriia deplin înputernicitului prezidentŭ a divanurilorŭ Moldaviei și Valahiei. Dinŭ partea mea eu nu voiu înceta a ağuta ostenealelorŭ lui în ocârmuirea acestorŭ Prințipaturi, și dinpreuna cu aceia, a avea priveghiiare cea cu mai mare tărie, ca să pazască rânduiala cea desavârșita în toate corpusurile și parțile a armiei, care întru tot prea milostivŭ sau

încredințatŭ mie. Și însuși ceale mai mici neorândueli nescăpatŭ sa vorŭ supune pedepsii, voi puteți a vă răzăma pe aceste făgăduinți. Lăcuitorilorŭ Moldaviei și Valahiei! războiulŭ, ce să deschide de cătră împărăteasca sa mărire după neaparată nevoe, nu vă va lipsi pre voi de toate acele îndemânări, ce sântŭ unite cu pacea. Elŭ fiindŭ pornitŭ spre așezarea liniștii, va întări a voastră politicască ființă prinŭ tractaturile care potŭ șterge urmele necazurilorŭ ce ați patimitŭ, și sprea totdeauna a îngrădi a noastră fericire.

Supunerea stăpâniilorŭ, uitarea înpărechierilorŭ celorŭ pierzătoare, care sau născutŭ dinŭ anarhiia, jertvirea cu toate interesurile sale binelui celui de obște; acestea sântŭ îndatoririle, care să punŭ asupra voastră. Inplniți-le pre iale cu osardie și cu unime intru unŭ sufletŭ, și cu ačasta ağutați scoposurilorŭ celorŭ făcătoare de bine a împărăteștii sale măriri, cu a căruia nume vă îndatorescŭ pre voi cătră ačasta, răvnind folosului patriei voastre, voi veți câștiga noao dreptăți spre ocrotirea și mila a preaputearnicului monarhŭ.

1828 anulŭ April 25 (scris de mână)

Главная квартира. *Vadul lui Isac* (scris de mână)

Celŭ mai mare povățuitoriu a armiei. Gheneralŭ Feldmarșalŭ Grafŭ, Vitghenșteinŭ

Acta Râșcanu. Surete ms. XXXIV, 493. Foae volantă tipărită.

CL

Fără an (cătră 1831). Insemnări ulterioare de cheltuelile făcute de Iordachi Râșcanu cu înzestrarea surorii sale celei mici Măriuța, înmormântarea lui, și a surorii sale Catincăi Micleasca, în sumă de 21105 lei.

Socoteala datoriilor tătânimeu și a cheltuelilor făcute la moartea sa și în urmă:

2962 lei 19 parale, datoriile tătânimeu capetele cu dobânzile lor şi hacul slugilor, însă:

2452	35	datoriile
509	24	hacurile
2962	19	facu precum să arată anume la osăbit izvod.

2776	16	sau cheltuit la îngropare tătănimeu şi cu grija de a trie zi.
320	—	sau cheltuit de noă zile.
295	29	la doăzăci de zile.
339	6	la patruzăci de zile.
317	12	la trei luni.
326	13	la jumătate de anu
291	32	la noă luni.
325	18	la anul.
315	—	la al doile an.
353	9	la trei ani.
72	—	sau dat sărindariuri la moarte tătănimeu.
539	—	sau plătit dobânda pentru bani ce sau luat împrumut din zioa ce au murit tatăl meu pentru îngropare şi griji pe la unii şi alţii păr ce sau plătit cum şi ce sau dat celor ce au agiutat la toate aceste.
9233	34	facu
200	—	sau plătit la spiţărie lui Gheorghe Spiţerul.
9433	34	facu.

Maritatul surorii cei mici:

1530	lei	sau cheltuit cu şesă rânduri strae de mireasă, rochii, cameşi, colţuni, conduri şi alte zareflicuri şi măruntuşuri şi cu lucrul croitoriului şi cu toate cheltuelile trebuincioasă.
200	—	sau cumpărat un inel diiamant.
375	—	pe doă boccelâcuri.

150	—	alt boccelâcu pentru socri.
150	—	pe cinci cevrele cu peteală.
45	—	pe doă cevrele cu mălăsuri.
30	—	pe doă pungi.
7	—	doă legături husăinuri.
4	30	pe 12 dramuri husăinuri.
40	—	un sâpet mare.
266	15	pe 6 părechi cuţite cu lingurile lor argint, şi şesă farfurii; doă străchinuţă cu patru linguri argint.
275	—	salteaoa i plapomă atlaz cu 4 perini şi cu doă rânduri prostiri şi cerşafuri şi feţe de perină, un rându agabanie şi unul olandă supţire.
20	—	pe opt coţi maltin ghiorghiuliu pentru perini.
24	26	pe 2 ocă praf.
43	20	antereu de noapte.
160	—	bucčalâcul pentru arhiereu.
150	—	la oamenii arhiereului.
32	—	la vezeteu şi bucatar.
793	—	cheltuiala nunţii.
100	—	au luat sorume Măriuţa [1]).
4396	11	

Moartea surorii mele Catincăi [2]).

836 lei	12	parale sau cheltuit la moartea surori mele cu îngropare şi grije de a trie zi.
191	20	la noă zile.
189	—	la doăzeci de zile.
293	35	la patru zeci de zile cu arhiereu.
196	—	la trei luni.
189	31	la noă luni.
106	15	la anul.
200	—	la doi ani.
197	—	la trei ani.
97	—	lei sărindariurile (12 la schit, 25 la Flo-

1) Căsătorită cu Andrei Holban. 2) Căsătorită cu V. Miclescu.

		reşti, 12 la Frenciuci, 12 la Schei, 12 la Drăguseni, 12 la Pàrpaniţa, 12 la Tatumireşti fac 97).
50	—	unui ipochimen.
2646	33	facu

adunare

9433	34	
4396	11	
2646	33	
16476	38	
1000	—	sau lăsat Miclescului.
228	20	surorii lui cei fete mari pentru sufletul surorii mele cum şi sipitul cel mare şi cu tot aşternutul şi saltèlele şi un rând de strae.
300	—	lui Telal başa
3000	—	la sorume Măriuţa tij.
21105	18	

Vânzarea casălor şi a viei

18060	casăle
3200	viile
21260	facu

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 246. Acest izvod s'a prezentat în procesele iscate asupra cererii de a se face sinisforà din averea părintească cu Maria Holbăneasa stăpâna Frenciugilor.

CLI

Fără leat (cătră 1831). Cheltuelile făcute cu îngroparea Măriuţei Holban născută Răşcanu în sumă de 1894 lei.

Izvod de cheltuiala ingropării surorii mele răposatei Măriuţai.

56 lei 3 parale basmale şi un cit şi peteală.

45 — la preuţi.

75	—	15 stamboali de grâu.
10	—	5 stamboale popuşoi.
38	—	2 ocă şi o litra de čară
75	—	30 vedre de vin câte un sorocovaţ vadra,
10	—	fimeilor ostenitoare.
48	—	4 oi sau taiat.
22	—	6 gâşte şi 12 gaini.
10	—	racla şi năsalia.
26	—	grobnicerilor cu doî brâe.
410	3	(recte 415)

a treia zi

24	—	doî oi.
50	—	o merţă de grâu.
40	—	16 vedre vin.
17	—	4 curcani, 6 gâşte, 4 gaini.
11	—	malaiu, orez, chiper, čapă.
142	—	(recte 132).

a noo zi

12	—	o oai.
40	—	8 stamboale de grâu.
25	—	10 vedre de vin.
10	—	gaini, gâşte.
10	—	malaiu, orez, čapa, curechiu şi altă mărunţuşuri.
97		

de doazăci de zile

50	—	10 stamboale de grâu.
18	—	o ocă de čară.
25	—	10 vedre vin.
24	—	2 oi.
8	30	una ocă orez, gâşte, găini şi alte mărunţuşuri.
125	30	

de patruzăci de zile

100 lei	—	una chilă de grâu.
27	—	una ocă și ğumatate de čară.
37	20	treizăci de ocă de peşte.
22	20	la opt preuți cu panaghie purtarea prescurilor.
5	—	un stambol de faină.
9	—	giumătate ocă čară a prescurilor.
37	20	15 vedre de vin.
14	—	orez, strafide, poleială, curechiu, mălaiu și altele
252	20	

de giumătate de an

65	—	13 dimirlii de grâu.
60	—	un gonitor sau tăiat.
36	—	şasă mei.
18	—	una ocă de čară.
10	—	orez, chiperiu și altele.
25	—	zăci vedre de vin.
214	—	

cheltuiala de un an

100	—	una chilă de grâu.
80	—	o vacă sau taiat.
28	—	4 oi.
15	—	10 gâşte.
2	—	o dimirlie de malai.
12	—	6 dimirlii de popușoi.
1	—	doă ocă čapă.
5	—	la preuți.
32	—	doă ocă de čară.
20	—	zăci vedre de vin.
295	—	
200	—	lei sau cheltuit cu grija anului al treilea; pe anul al doilea nu sau facut nimic.

Datoriile ce sau plătit a răposatei de mine cu adeverinţile ce să păstrează

100	—	sau plătit post. Toderaşco Şălariu şi Costachi Catană cari de dovadă slujeşte adiverinţa lor din 1839 Iuni 8.
9	—	sau plătit lui Iani Hagiului de pe nişte marfa ce datore răposata, cu adeverinţă din 1841, Iuli 21.
22	20	sau plătit la Ivanciu Doniču cu care datorè răposata.
18	20	sau plătit lui Toader Mocanu ot Cârjă cu care datorè răposata.
158	—	(recte 160)

Iar peste tot facu 1894 lei şi 13 parale.

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 251. Actul s'a tipărit din greşală în sumar ca din 1831; el e după 1841.

CLII

1835 Ghenar 10 Iaşi. Vechilimeaoa ce Măriuţa Lambrino dă nepotului ei spatarului Alecu Râşcanul.

Vechilimè

In pricina de ğudecată ce am cu Gavril Moldovanu din Eşi pentru împresurare cimi pricinueşte dughenelor mele tot din Eşi, poftind pe nepotul meu dmlui spatar Alecu Râşcanul îl fac deplin vechil din parte me, ca să stee în judecată cu arătatul mai sus, de care deplinătate de singur vechil am şi iscălit. 1835 Ghenar 10.

Măriuţa Lambrino

Giudecătoria ţinutului Fălciului

Pe temeiul iscăliturii de mai susu şi a jalobei ce sau primit să încredinţază vekilimeoa ačasta spre a avea tărie. 1835 Ghenar 10.

Dumitrachi... agă, (l. p.) N. 4.

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 329. Măriuţa Lambrino e soră cu Paraschiva Râşcanu, mama spătarului Alecu Râşcanu.

CLIII

1837 Iunie 10. Mărturie din parte a 14 boeri că Costantin Râşcanul este curgător din familia Râşcanul.

Prin care noi împreună iscăliţi încredinţăm pentru tânărul Costantin Râşcanul că cu adevărat este curgătoru din familia Râşcănească după cum şi vechile dovezi îl mărturisăsc şi dar pentru o asămene adevărată ştiinţă iam dat această mărturie ca să fie de credinţă şi de agiutor cunoştinţei familiei sale. 1837 în 10 Iune.

N. Milu spatar, Toader Aslan spatar, Antohi Sion spatar, Ioan Capşa sardar, Dimitrie Drăghici sardar, Dimitrie Sacară stolnic, Stefan Handoca căminar, Scarlat Herescu căminar, Iancu Costachi spatar, Scobihorn medelnicer, Dimitrie Flore căminar, Pangratie pitar, Iordachi Costin paharnic şi Ion Handoca paharnic.

Arhiva Statului, Iaşi dosar 567, transport 1349, fila 777. Vezi Surete ms. XXXIV, 601. Acest C. Râşcanu e din ramura basarabeană, fiul lui Dimitrie Râşcanu, şi mort la Paris 1882 Dec. In jurul moştenirii lui s'a deschis celebrul proces încă din Oct. 1883, în care s'au amestecat şi Râşcăneştii de la Fălciu.

CLIV

1838 Mai 25. Fragmente din hotarnica Şendrenilor, ce se megieşesc cu Frenciugii; şi a fost rădicată de Matei Buhuş agă, V. Pogor comis şi Lascarachi Mihalachi căminar.

Din hotarnica din 1838 Mai 25 de Matei Buhuş agă, V. Pogor comis, Lascarachi Mihalachi căminar, prezident ğiudecătoriei de Fălciu.

„...şi scrisoarea de schimb din anul 1835 luna Noembrie în 10 zile de la preînălţat domn Mihail Grigoriu Sturza Vvod, după care uau rămas îndoială că Frenciugii este trup întreg de moşie la ţinut Vasluiu, cu vad de moară în apa Stavnicului, cu sălişte de lăcuinţi vechi, cu câmpu de hrană şi cu păduri.“

Iar comisul Burghele au înfățoșat

a) *„ispisocul domnului Alecsandru Vvod din 6950* încunjurător moșiei Mogoșeștii ce să hotărăște alăture și în lungime cu moșia Șendrenii a dmsale spatar Iordache Gane, și care la capul moșiei Mogoșeștii și spre punct al împresurării cu moșie Șendrenii statornicește o movilă din marginea rădiului."

7269 Avg. 29, mărturia hotarnică a lui Nica sin Neculai și a lui Ilie Moșneag sub arhieresc blastăm, între Șendreni și Frenciugi: „începând „dintro vălcè din poiana Căpoteștilor și mergând „în curmeziș spre apus din sămn în sămn prin ca-„pul altor moșii și prin pârăul Despinei pară în „zare dealului unde arată că să hotărăsc Șăndrenii „cu Ipăteștii (tot aceia și Mogoșăștii) și de acolo „zare dialului în gios iarăși prin sămne până în „hotarul Frenciugilor, moșie pitariului Neculai Co-„gălniceanul ce au cumpărato de la Bucium pos-„telnicul pe care amândoao moșiile Șendrenii și „Frenciugii le desparte una de alta un drumușor „ce vine de la Childești și merge până în Stavnic, „unde a fost moara stolnicului Vasile Costachi."

mai gios:

„Colțul moșiilor Mogoșeștii și Șendrenii trebue a să statornici la movila din margine rediului după ispisocul d-lui Alexandru Vodă din 6950, de acolo pe drumul Childeștilor a să pogori până în apa Stavnicului, la moara stolnicului Vasile Costachi."

Acta Râșcanu. Surete ms. XXXIV, 342. Copie de pe această hotarnică se găsește în *dela* înființată în 1842 asupra pricinei dintre spatar C. Burghelea, proprietarul Frenciugilor și spatar Iordache Gane stăpânul Șendrenilor, cumnați.

C. Burghelea spatar a avut 2 surori: Nastasia măritată cu Gr. Gane, tatul lui Iorgu Gane, ce a lăsat 2 fete; și Smaranda căsătorită cu spatar Iordache Gane, fără copii. Înfiind pe nepotul lor de soră și de văr, întru cât Grigore

și Iordachi Gane erau veri, averea a rămas la Iorgu Gane, socrul d-lui Artur Sion. Mai notăm că moșia Frenciugi a rămas moștenire de la C. Burghelea la fiul său tot C. Burghelea, ce trăește, și care din cauza datoriilor părintești a trebuit să o vânză la mezat, și a cumpărat'o Sturzescu; de la acesta Frenciugii au trecut la D. Mavrocordat; de la acesta la Șelariu, care apoi a vândut'o d-lui Steiner farmacist în Focșani, stăpânul de azi al Frenciugilor.

CLV

1840 Maiu 23. Contract încheiat între A. Tăutu morar și T. Râșcanu să ia uium la 7 dimirlii una, pentru grija morii din Drăgușani pe Stavuic.

Știut să fie că eu iscălit mai ğos mam alcătuit la dmlui boeriul k. k. Toderiță Râșcan, ca să fiu morariu la moara ce are dmlui pe apa Stavnicului pe un an cu tocmală, ca pentru osteneala me sămp de dmlui din *uium* ce să strânge în moară, al șăptile adică șasă dimirlii dumisale și una mie, din păpușoi, grâu sau ori ce pâne să va strânge, cum și fânaț, și loc de arat, iar eu mă îndatoresc a fi săhtoriu, la toate ale morii ca nu din purtare mea de grijă sau din lenevirea să să facă dmsale vre o păgubire, la care eu voiu fi răspunzătoriu și pentru mai adivărată credință îm puiu numile și degitele neștiind carte. 1840 Maiu 23.

† Eu Alicsandru Tăutu adiverez

Acta Râșcanu. Surete ms. XXXIV, 430.

CLVI

1842 Ghenar 23. Zdelca morarului Zaharia Ciurea tocmit de T. Râșcanul a-i drege moara sa din Drăgușeni cu 750 lei.

Zdelcă

Prin care să arată din partea me ğos iscălitului că mam alcătuit cu dmlui k. k. Toderița Râș-

canul să fac o moară în Stavnic cu trei pietre în locul acii vechi care stă acum şi opustul şi lăptoacile de piiatră însă după măsurile ce am vorovit şi cari să vor trece în contract, iar dmlui k. k. Todiriţă sămi plătească pentru osteneala lucrului meu şi calfa şapte sute cinci zăci lei, o chilă popuşoi, doă vedre brânză o vadră rachiu şi trei vedre vin, din cari am primit acum la facerea aceştia una sută lei arvonă, rămaind asupra dumisale boeriului toată îngrijire de materialul trebuitor de care am dat izvod dmisale şi pără la încheere contractului am facut aciastă zdelcă.

1842 Ghenar 23

† Eu Zahariia čure morar ot Trifeşti

Acta Răşcanu. Surete ms. XXXIV, 431. Către toamnă el dă o nouă chitanţă de 300 lei primiţi în sama lucrului (idem).

CLVII

1844 Ianuarie 30. Opis de documentele Frenciugilor prezentate la judecătoria de Vaslui de spatar Alecu Răşcanu vechil din partea vornicesei Paraschiva Răşcanu în procesul pornit de C. Burghelea pentru împresurarea Frenciugilor.

Opis de documentele înfăţoşate în giudecată cu spatar C. Burghelea pentru împresurarea Freciugilor de dmneei vorniceasa Paraschiva Răşcan.

1844 Ghenar 20

1) Din 7176 Avg. 10, izvod de zăstre a cluceresei Handoca prin care dă între altele fiicii sale Sandei şi o bucată de loc din moşii Şăndrenii undei stau casăle.

2) din 7253 Sept. 21 o copie întărită de logofătul Dumitru Sturza de pi zapisul lui Bučum ce vinde logofătului Sandu Sturza moşia sa Frenciugii, prin care să dovedeşte că moara lui Negel au fost cu apropiere de aşăzarea lui Bučum din satul Fren-

čugii, care moară este şi astăzi statornicită tot pe acel loc.

3) din 1811 Dechv. 30, mărturia lui Iacomi Darie încredinţată pe lângă alţi marturi şi de ispravnicii ţinutului arătatoare de ştiinţa ce are cum sau urmat stăpânire moşiei Drăguşanii.

4) din 1812 Febr. Harta de starea locului a moşiei Drăguşani, întărită de vornicul Andronachi Donici.

5) Din 1829 Mai 24 mărturie de cercetare a dmsale spatar Grigore Cuza urmată supt cartea de blăstăm prin care să adevereşte că moara comisului Vasile Costachi Negel au fost unde şi astăzi să găsăşti a încredinţătoarei dmsale vorniceasa Paraschiva Râşcan.

6) din 1834 Ghenar 8, mărturia lui Toma Carp cu vrâsta de 86 ani ce o dă încredinţătoarei dmsale vornicesăi Râşcan arătătoare de ştiinţa ce are cum a urmat dispărţirea între moşiile Drăguşăni si Frenciugi.

7) din 1840 Dekv. 4, Hrisovul dmlui stăpânitor de astăzi slobozit în ğudecata urmată între încredinţătoarea dmsale vorniceasa Râşcanul cu dmlui spatar Iordachi Ganea tot în această pricină hotărâtor aşi urma încredinţătoare dmsale stăpânire aşa precum şi până acum pe bucata de loc din Şăndreni.

8) din 1843 Iunie 15, O mărturie a mai mulţi oameni bătrâni arătătoare de ştiinţa ce au după formalnic giurământ ce au săvârşit cum sau urmat stăpânirea între moşiile Drăguşăni şi Frenciugi.

9) din 7251 Iunie 20. Hotarnica moşiei Drăguşănii.

Acta Râşcan. Surete ms. XXXIV, 350. Actele înşirate în acest opis se găsesc citate aşa în tocmai în jurnalul încheiat de judecătoria de Vaslui, în 1844 Ianuarie 30, şi în care se dă câştig de cauză vornicesei Paraschiva Râşcanul.

CLVIII

1844 Ianuar 30. Opis de alte hârtii ale Frenciugilor prezentate la judecată de sârdarul Nec. Vuluţă, vechilul spăt. C. Burghelea pentru împresurarea ce pătimeşte moşiia Frenciugii despre Drăguşănii vornicesei Paraschiva Râşcanu.

Opis

Documentelor ce înfaţişez cinstitei giudecătorii din parte încredinţatorului meu dmlui spatar Costache Burghelea în pricinile cu dmneei vorničasa Paraschiva Râşcan pentru împresurarea Frenčugilor.

1) 1835 Noembrie 10. Scrisoarea pre înaltului domn stăpânitor cu care au dat prin schimbu încredinţatorului meu moşia Frenčugii de la ţinutul Vasluiului, di a o stapâni în putere scrisorilor vechi şi nou, ačasta o înfaţişez spre dovadă de temeiul cu care încredinţatorul meu ari numita moşie.

2) 7240 Iulie 5. Dou copii de pe ce adevărată hotarnică a Căzăneştilor, din care una este adiverită de răposat ban Chirica Stamate (atunci stolnic) la 18 Mai 1839. Ačastă hotarnică cuprinzând şi de sămnele Frenciugilor cari sânt titarisite prin toate hotărârele divanurilor şi a cărţilor domneşti de întărituri, slujeşte de dovadă că Frenčugii sânt împresuraţi de catră parte de Şăndreni a dmsale vornicesei Râşcan, lipsiţi şi de ğumătate de Căzăneşti ce au traso dmneei în trupul Drăguşănilor.

3) Copie de pe hrisovul domnului Grigorie Ghica Vodă întăritor hotarnicei de mai sus, adiverită ačastă copie la 18 Maiu 1819, de ban Chirica (atunce stolnic). Ačasta slujaşte de dovadă că cei din vechi proprietari a moşiei Drăguşănii, Frenčugii şi Căzăneşti sau mulţamit cu hotărâtura făcută în vreme aceia, fiind că hotarnica pomenită au câştigat şi întăritură domniască.

4) 7261 Mai 20, în orighinal şi copie, zapisul postelnicului Neculai Bučum prin care vinde vărului său pitar Neculai Cogălniceanu moşia sa Fren-

čugii de la ținutul Vaslui o sălişte și ğumătate cu vad de mori, cu locuri de prisăci, câmpu, pădure şi altele.

De şi prin zapisul acesta nu să numește ğumătate de sălişte dar apoi prin docomenturile de mai ğos să lămureşte că ğumătate de sălişte este ğumătate de Căzăneşti cari să stăpâneşte de catră dınneei vorniciasa Râşcan, cu nume de parte din Drăguşani, şi vreu a dovedi că ace ğumătate să cuvine Frenčugilor pentru că încredințătorul meu nu stăpâneşte de cât o sălişte și aceasta împresurată tot de către dınneei vorničasa cu parte ce are din Şăndreni.

5) 7267 Iuni 20. Carte gospod de la domnul Scarlat Grigore Ghica Vvod, rânduind boeri hotarnici dupa cerire pitar Neculai Cogalniceanul, ca să hotărască moşie Frenčugii dispre Drăguşani stolnicului Vasile Costachi, astăzi a vornicesăi Râşcan. Vreu a dovedi că reclamația împresurării dispre Drăguşani nici odată nau contenit, și tot o dată dovedesc prin ačasta că docomenturile Frenčugilor sânt împrăştiete de vreme ce hotarnica nu sau găsit în hărtiile ce sau dat încredințătorului.

6) 1812 Febr. 23, mărturie hotarnică de cercetarea urmată la fața locului de către logofătul Andronachi Donici (atunci vornic) moşâilor Drăguşani, Frenciugii și Căzăneştii, şi prin ačasta dovedesc nedreapta stăpânire pusă de către stăpânul Drăguşănilor pe giumătate sălişte de Căzăneşti.

7) 1813 Iuni. Dou copii di pi anaforaoa veliților boeri în pricina moşiilor Drăguşanii, Frenčugii şi Căzăneştii, din cari una adeverită de vornicul Neculai Dimachi la 1830 Iuni 18 şi alta, de logofătul Andronachi Donici la 1827 Iuli 5, vreu să dovidesc că nici odinioară vornic Iordachi Râşcan nu i sau îndreptat a stăpâni giumătate de sălişte Căzăneştii, lipită de trupul Frenciugilor, şi că mo-

șiia Frenčugii dispre Şăndreni merge cu stăpânire în parte de sus păn în Stavnicul săc.

8) 1813, Iuli 1. Altă copie de anaforà în periplisis răzămată pe temeiul scrisorei de schimbu o moșâii Drăgușănii adiverită de vornic Neculai Dimachi la 1830 Iuni 18, vreu a dovedi că dmneei vorničasa Paraschiva Râşcan nu poate stăpâni mai mult peste învechita stăpânire pe temeiul căreia maica dmsale au săvârşit schimbul, îndatorindusă prin ačala, că di se vor scula cineva cu vreo pretenție să răspundă.

9) 1813 August 13. Carte domnului Scarlat Alexandru Vodă intărind stăpânire Buzdugăneștilor pe ğumătate de sat de Căzănești. Vreu a dovedi că bucata din dreptul colțul Tatomireştilor ce să stăpâneşte de către dmneei vorničasa Râșcan cu nume de Drăgușani și păr în Stavnicul vechiu sau sec, este giumătate de Căzănești cari să cuvine încredințătorului meu.

10) 1827 Mai 4. Jalba hatmanului Rosăt cu răzoluția gospod pentru împresurare Frenčugilor despre vornic Râșcan carele au făcut și moară pe driapta moșiei Frenčugii, și aceasta o înfățișez ca dovadă de netăcere.

11) 1830 Oct. 13. Carte divanului Cnejiei Moldaviei către dmlui vornic Iordache Miclescu (atunce spatar) ca pe temeiul jalobei hătmănesei Smaranda Rosăt în hotarnica Frenciugii despre megieși dovadă că reclamația proprietarului de Frenčugi nau contenit nici o dinioară arătând împresurare ce sufere despre margini.

12) 1836 și 1837, dou copii di pe jalobele date către domn pentru adunare docomenturilor câte sau putut găsi.

13) 1838 Mai 11, Harta moşiilor în pricina.

14) 1838 Mai 25, mărturie hotarnică făcută la stare locului de comisie rânduită.

15) 1838 Noem. 25. Hrisovul domlui stăpânitor intaritor movilei din Radiu arătată pe plan cu No. 2 statornicitoare colțului Mogoșăștilor cu Șandrenii. Acesta îl înfățișez spre lămurire că peste pravățul arătatului punct nu poate nici dmneei vorničasa Râșcan a trece cu parte din Șăndreni.

16) 1843 Iuni 13. Plan rădicat pentru dovedirea granițelor între trupul Căzăneștilor.

17) 1843 Iunie 25. Copia socotinței arbitrului încredințătorului meu în cât să atinge pentru împresurare despre parte din Șandreni.

Adică șapte sprezăce bucăți docomenturi li înfățoșez giudecății iar altele nu am. 1844 Ghenar 20.

Acta Râșcanu. Surete ms. XXXIV, 346.

Pe baza acestor documente prezentate de sard. N. Vuluță, în procesul ce să judeca la tribunalul de Vaslui, cum și a altor acte prezentate de Paraschiva Râșcanu vorniceasa prin vechilul ei spatar Alecu Râșcanu în număr de 9 bucăți, judecătoria de Vaslui compusă de spatar Grigore Carp, caminar V. Climinte și sluger C. Botescu, hotărăște: „în privirea cărora și pe temeiul § 423 din condica țivilă judecătoria inchee a sa socotință, că stăpânirea d-sale vornicesei Paraschiva Râșcanul și de acum inainte să să urmeze la acel loc întru toată întinderea și intocmai după lămurirea hărții din 1812 Fevruarie, ce este aprobarisită de boerii hotarnici și imbunătățită de cătră mai înaltele instanțe, neajutând dreptatea pe d-lui spatar Burghelea a rășlui locul ce pretenderisește din bucata Șăndrenilor și al lipi cătră Frenčugi nici după mărturia din 7269 Avg. 29 a doi oameni streini... nici cu hrisovul câștigat în pricina ce au avut cu d-lui spatar Iordachi Ganea pentru grăințuirea Frenciucilor despre Șăndreni, ce sânt despre apus."

CLIX

1844 Sept. 16. Insemnare de lucrurile ce sînt la casele Râșcănești din Iași, ulița Ferbinte, în dosul Beilicului.

Insămnare de lucrurile ce sânt la casele de la Eș. 3 mindire în odaia ce mare, 9 perini de pă-

rete, 2 bucăţi de macaturi, 2 laicere, 1 perde de-uşă, 1 scrin, 1 ladă mare, 2 scauni însă unul stricat, 2 tablale, 1 oglindă, 1 chiuliţă de schijă cu chilug, 1 frigare de fer, 2 tingiri, 1 capac tingire, 1 tingire tot de arama, 1 vătrariu, 1 cleşte, 3 părechi capaci de soba, 1 alghie mare crăpată, 1 covată de pâine, 1 putină de stejar, 1 topor, 2 fânară de butca, 1 budăiu mare, 1 lighian de lut cu ibric, 1 lăcată, 1 čaun, 1 părechè chirostii, 1 masă, 155 scânduri de ulm, 25 scânduri de brad, 1 poloboc de curechiu, 1 dimirlie, 5 uşi de la dughene, 1 taroabă, 21 căpriori, 8 costoroave, 2 tumurugi de stejar, 7 amanare vechi, 6 furci vechi, 2 mindiri de lână în odaia ce mica. Aceste sânt date pe socoteală lui David. 1844 Sept. 6.

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 253.

CLX

1845 April 11. Socotinţa căminarului Tucididi Ɖormuz în opoziţie cu socotinţa arbitrilor în ceia ce priveşte hotarăle dispărţitoare între Scheie şi Drăguşăni, cum şi altei învecinate moşii Tatomireştii.

Socotinţa

Anul una mie optu sute patru zăci şi cinci, luna Aprilie în unsprezece zile; potrivit jurnalurilor închiete de intrunire localnicei comisii la satul Şchee întru dezvalire pretenţiilor de împresurare reclamate de cătră proprietari de Şchee d. d. aga Iacovachi Leon şi fraţii Ciureşti, dd. aga Iordachi Cuza proprietariu moşii Tatomireştii şi vorniceasa Paraschiva Râşcanu proprietara moşiei Drăguşănii, după alte cuvenite lucrări întrând şi la critica înscriselor dovezi înfăţoşate de îmbile părţi. D. D. proprietari de Şchee au înfăţoşat următoarele cu acest textu :

1) Hotarnica moşii Şchee din 7204 Iuni 26,

prin care între altă împărțală a partașilor din lăuntru să lămurește că: „din drumul Tatomireștilor ce vine peste Holmu di merge la Scheia piste hol„mu dispre apus pără în hotarul Drăgușănilor sau „venit iarăși lui Niculaiu; iar din pârăul îi Negu„roae în ğos pi drumu Tatomireștilor împotriva „holmului despre răsărit sau venit parte vameșului „Criste cu a răzășilor lui fără o poiană ce au cum„părat Gheorghe Arbănașul de la Dumitrașco Păsațel.“ Al 2) Hotarnica pe moșia Caueștii din anii 1790 Iulie 24 de la însuși proprietarul de atunci a moșii Tatomireștii răposatul post. Arghire Cuza fiind serdar, prin care hotarnică lămurește că din colțul moșiei Caueștii ce este în zare dialului unde au găsit piatra hotar „apucă zare dialului în sus „alăture cu moșie Tatomireștii a dmsale sardar Ar„ghire Cuza și tot zare dialului în sus alăture cu „moșie Schee a lui Nastasă Ciure baș ciauș să po„goară prin curmătura dialului peste drumul ce merge „la satul Schee“ amândoa aceste înfățoșate de d. aga Iacovachi Leon, cum și trei harți, doă din anii 1818 și tot de un gheometru paharnic Vasale Popovici, una a dmsale aga Leon și una a dd. fraților Ciurești, iar a treia din anii 1806 di un gheometru Ștefan Barbu arătată de către d. cam. Vasăle Climent tot partaș în moșia Schee, tustrele însă aceste harți fără nici o întăritură de vre un *dicanic* sau administrator locului sau de vre un hotarnic rânduit după orice formă. Sau înfățoșat de către proprietari de Drăgușani următoarele cu acest text.

1) o hotarnică din 7253 Iuli 20 în care să zice: „și am găsit doă bouri în zare dialului dispre „soare răsare și am mai întărit cu trei boure în „dreptul acelor vechi unde să lovesc în capete Ta„tomireșt.i cu Drăgușănii, și sau găsit o piatră ho„tar în coastă supt holmu în dreptul moșiei Schee

„dmsale Toader logofăt ot visterie şi de acolo la
„vale piste Bahna cu lozâi mărunţele şi tot în drept
„peste drum şi pintre rădiuri mai la vale sau aflat
„iar hotar vechiu şi tot în drept la vale peste o
„râpă cu izvoară în mal, iarăş hotar vechiu, şi tot
„în drept este o movilă şi am găsit hotarul scos
„şi lam pus la locul lui, şi de acole la vale şi
„peste drum asupra rădului merge pără în Stavnicul
„cel săcu şi acolo am pus doă pietre chiotoare".

Şi al 2-a, harta făcută de gheometrul Dimitrie Chelemeu din anii 1812 Febr. 7, şi întărită de răposatul logofăt Andronachi Donici atunci agă, după care şi urmează învechita stăpânire şi despre Scheia, şi despre alte megieşite moşii cu Drăguşănii îmbunătăţită cu îndestule acturi după proţesurile urmate. Propunerile însă făcute şi verbal şi înscris de către proprietari de Schee că răzămândusă pe zisele hotarnici sar cunoaşte împresuraţi şi de către Tatomireşti, şi de către Draguşani, cu cuvânt că odinioară ar fi văzut o piiatra hotar în zare Tatomireştilor despre Draguşani şi acum au arătat numai o groapă în care sau găsit o rădăcină de copaciu, că ace foastă piatră ar fi zisul hotar a Draguşanilor unde ar sta parte lui Neculaiu peste Holmu despre apus, şi spre întemeere acelor amăginate (sic) dreptăţi trebue să margă cu linie de la ace propusă gropiţă drept la o rădăcină de un ulmu ce să găsăşte însămnată pe hărţăle pomenite, uitând cu totul că zisa hotarnică a Căueştilor zici că tot în sus zare dialului desparte pe Căueşti şi de Tatomireşti şi de Schee, şi că le ar fi fost o astfel de direcţie cu o astfel de însămnătoare dispărţire fără firescu hotar de zare sau alte semne, că sar fi pomenit de vale, de deal, de pietre hotară (ce neaparat trebuinţa cere a să pune spre lămurire) lepădând tot odată temelnicile zisă a hotarnicii Drăguşănilor înfiinţă aflatoare piatră şi chiar firescul punct de supt

Holmu şi urmare stăpânirii. Şi de şi proprietari Drăguşănilor spre dovedire acelor zisă că sânt cu totul greşite, pe care cu atâta stăruinţă le sprijine proprietarii de Schee pe un singur presupus că liar sluji de temeiu părerilor, liau arătat o piiatră adevărat de hotar învechit care vine şi mai ğosu de direcţie zării şi în prăvalul despre Drăguşani, care să înţălege ca au slujit vreodată, întru împărţire din launtru a Drăguşănilor, proprietarii însă de Schee tot nu şau părăsit pretenţie, ci mai vârtos şau întărito urmând tot acieş zăse direcţii către ulmu răstălmăciud zisele pomenitei hotarnici a Scheei din 7204 „piste holmu despre apus pără în „hotarul Drăguşanilor sau venit iarăşi lui Neculaiu „iar din pâraul ii Neguroae în ğos pe drumul Ta„tomireştilor în potriva holmului despre răsărit sau „vinit parte vameşului Criste şi c. l.“ că adică ar trebui să să întoarcă înapoi despre Schee peste Holmu către Tatomireşti, caci dacă ar fi fost acel înţales aşa precum să răstălmaceşte ar fi trebuit să zică că din hotarul Tatomireştilor (ce ar fi fost stâlpit şi lămurit cu niscaiva anume samne şi pietre) înainte pe drumul Tatomireştilor ce vine peste Holmu di merge la Schee despre apus ş. c. l. iar nu „peste holmu despre apus“ ş. c. l. Şi iară-i precum să zice „iar din pâraul ii Neguroae în ğos pe „drumul Tatomireştilor în potriva holmului dispre „răsărit sau venit parte vameşului Craste ş. c. l.“ lăsind să înţălege că şi pâraul Neguroae şi Holmul în fireasca lor poziţie din spre Scheie, în acel cuvânt poftorit peste holmu este în destul de lămurită ne mai încăpând nici o îndoială. In urmare dar ziselor propuneri pe direcţie de la ulmu, gropile sau piiatră să întinde pretenţie şi pe moşia Drăguşanii şi luândusă drept pravăţ gropile nu piatra si înaintează drept la vale pără în pârău şi peste pârău şi la deal şi prin podiş şi la altă vale

tot spre apus pără la o râdicătură de pământ închipuit de movilă şi tot la vale pără în Stavnicul cel săcu unde stă hotarul moşiei Drăguşănii lăsând şi lepădând toate dovezile proprietăţii Drăguşanilor urmate cu necurmată stăpânire de 100 ani, precum să dovedescu prin *sitata* hotarnică din 7253 anume arătătoare de atâte semne şi urmări nistrămutate precum pietre hotar di chiar supt holmu, bahna cu lozăi măruntăli, rămăşiţă de rădiuri cu copaci foarte învechiţi, sălişte înfiinţată în urma hotarnicei, pietre hotară înainte pără la o movilă cu piatră pe ea. Şi înainte peste drum astăzi de faţă asupra şăsului pără în Stavnicu acela săcu unde acolo sănt şi doă pietre chiotori, toate aceste înfiinţă aflândusă pără astăzi pe ieli urmează şi stăpâniri, din aceste dar împrejurări ğos iscalitul neputândune uni cu socotinţa boerilor arbitri a moşiei Schee că pretenţie dd. boerilor proprietari de Schee, sprijinindusă pe prescrisăle propuneri trebuinţa ar cere prin înfiinţare de o linie trasă de la rădăcina ulmului, din zare dialului despre răsărit a Tatomireştilor deadreptul pe podiş şi apoi la vale şi la dial spre apus la zare dialului, unde să hotărăscu cu Drăguşănii-la gropilă sau piiatra zisă să să dispresoare moşia Schee de cătră Tatomireşti, şi după acel pravăţ din gropilă sau piiatră tot cu linie trasă în margine pe moşie Draguşanii, pe întregu la vale pără în pârău cu maluri fără întindere de şas peste pârău şi la deal şi pe podiş şi la vale pără la poreclita movilă şi înainte. Socotinţa me urmează ca pe temeiul şi a însuşi documenturilor Scheei şi Căueştii ce lămurit glăsuiescu precum sânt prescrisă şi pe a Drăguşănilor luminat arătătoare după prescriere, nu sar pute strămuta graniţa Draguşănilor despre Schee precum însuşi în hotarnica Scheei zice de peste holmu şi înpotriva holmului, bine înţelegândusă că *cuvântul Holmu şi cuvântul deal,*

culme şi dâmbu au fieşticare osăbite significaţii, cum dar sar pute lăsa holmu înfiinţă fiind la fireasca sa poziţie şi să să margă la dial curat iarăş în fiinţa fireasca sa poziţie; şi iarăş hotarnica Drăguşanilor încă mai lămurit şi în mai mare întindere zice că după graniţăre despre Tatomireşti vine la piatră în coastă supt holmu şi la vale prin bahna cu lozii maruntale, şi pintre rădiuri sămne fiind fireşti astăzi în fiinţă să găsăscu, adică bahna şi rămăşiţă de rădiuri cu copaci învechiţi ce astăzi se află vedem neîndoire şi înainte şi pără la movila cu piiatră hotar ş. c. l. Apoi în urmare stăpânirii de când ace hotarnică este făcută sânt 100 ani trecuţi, să înfiinţază sat cu lăcuinţă la punct potrivit cu glăsuire hotarnicii care iarăşi între aĉastă vreme să desfiinţază lăcuinţa şi rămâne locul săliştii bine cunoscut astăzi fără a să pute prihăni; cum sar fi putut dar suferi a să *lăcui* de *cătră lăcuitori* de Drăguşani pi pământ a moşii Schee, care megieşit după direcţie liniei acum închipuită ar rămâne ace sălişte pe moşie Schee, când şi movila şi piatră hotar de pe ie, şi piiatra din coasta supt holmu sănt tot din acea vreme a *hotarnicii şi pe* ace direcţie din toate părţile au *urmat* şi *urmaşii* pără astăzi stăpânire precum figura lor să arată în harta topograficească înfiinţată acum pentru proprietarii de Schee de cătră gheometrul ţinutal dmlui căminar Ioan Fucsu ci şi de cătră toţi arbitri aprobarisindusă sau adeverit de întocmai după situaţie. Pe temeiul dar dosloşirilor urmate la faţa locului sau înmănat această socotinţă dmsale gheometrului spre a o alătura la dellă, dândusă asămine copie adiverită şi dmsale *vornicesăi Paraschiva* Râşcanu, proprietară moşâei Drăguşănii.

Tucidide Dormuz căminar.

Acta Râşcanu. Surele ms. XXXIV, 649. In *dela* înfiinţată la Mai 1845 în pricina cu boerii Ciureşti pentru

împresurarea Drăgușănilor dinspre Scheia, avem întâiu adresa giudecătoriei de Vaslui către vorniceasa Paraschiva Râșcanu din 1844 Iulie 6 sub No. 2271, iscălită de Gh. Carp, V. Climenti și Botescul căminar; apoi vine socotința lui Tucididi Dormuz căminar; și al treile adresa judecătoriei de Vaslui No. 1159 din 26 Mart 1846 către vorniceasa Paraschiva Râșcanu că s'a fixat un nou termen de judecată la 7 Mai 1846.

CLXI

1845 Iuni 12, Novaci. Râșcanu (Iordachi) scrie din Novaci vărului său T. Râșcanu în afaceri de proces cu moșul lor Gheorghe Sturza.

Iunăi în 12 anul 1845 Novačăi

Iubite și scumpe veri Todiriță, frățește te îmbrățoșez

Scrisoare dumitalăi de la 22 a trecutăi luni Mai întovărășâtă cu copăe de hotărâre giudecătorie de acolo și socotelele făcute în pricina știută am priimăt și mulțămesc foarte de mult de ostenela și altele ce faceț pentru mine.

Iubite și scump veri boala surorăme de cari acum si lecuește șafa.ă dupe sfătuire doftorului fără a căriia înfățășare la locul de presustfie unde trebue întă ită vechelemiau a mele năcazuri cu fămea și altile nu mau lăsat îndată să înplinesc ce am făgăduit dumitale la Sculen și dar te rog nu prăpădi vreme și dă jaloba de apelație la divan precum miaț făgăduit cu rezoanele ce vă sânt știute și Dumnezău vă va lumina.

Moșul Gheorghe nu cred că vreodată sa ne dei de a sa bună voe vreun ban și invoiala vre să o facă numai ca să închidă pricina începută și tare driaptă. Iar pentru o puțână somă ce să va indura să făgăduiască prin zdelca ce gândește să isprăvască cu dmneta șă să gândește de iznoavă ca cu acesta să mă facă să mă dezgustez și să las pricina fără a cere cămășe.

Vere bine ar fi să nu te nădăjduești în vorbele moșului, și să cei dreptul nostru deplin, căč eu mam săturat

de a dmsale măgulitură. Când la săvârşire iţ vei lua şi dmneta făgăduinţa, să mă crezi că mai nemica num rămâne în pungă scăzând ce sau cheltuit până când dmta. ai luat ačastă pricină dacă măcar iţ va plăti aceia ce miaţ însemnat în a dmtale scrisoare; căč ştiţ că ğumătate sânt a surorămea, din ğumăta(te) o a trie parte să cuvine pentru osteneala şi cheltuelile dmitale. De cât a mă învoi cu pagubă mai bine să mergem la giudecată inainte, nu te supăra rog de osteneala ceţ dau şi vei îndatori mult pe acela ce te roagă să arăţi scumpii dmtale maică i fraţilor căzutele închinăčuni şi să mă însămnezi de frate adevărat şi slugă.

Râşcanu

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 496. Pe plic cetim adresa în ruseşte şi româneşte:

Его благородно Федеру Егоровичу Рышкану въ город Ессн въ советвенномъ его дому, „dumisale vărului Toderaşco Râşcan cu frăţască îmbrăţoşare la Ies în casăle lângă a Cavacului K. S. кишиневк 18 юни 1845. Scriitorul e Iordachi Râşcanu ficior lui Matei Râşcanu nepot lui Ion Râşcanul trăitor în Basarabia şi vine văr al doile cu Toader Râşcanu ficior ui Iordachi Râşcanu, nepot lui Alecu Râşcanu din Frencigi, amîndoi fiind fiiori lui T. Râşcanu, ginerele lui Vasile Mazarachi, ctitorul bisericei din Chişinău, zisă şi Mazarachi.—Sora de care se vorbeşte în această scrisoare e Smaranda Derojinschi, născută Râşcanu, şi care a lăsat urmaşi, ce şi azi îşi zic Râşcanu-Derojinsch în Chişinău.

CLXII

Fără dată (ante 1800) Ianuarie 23. Scrisoarea lui Arghire Cuza către unchiul său Alexandru Râşcanul biv vel paharnic în chestia unei ţigance (greceşte).

Τὴν εὐγένειάν της ταπεινός προσκυνῶ καὶ ἀσπάζομαι τὴν τιμίαν αὐτῆς δεξιάν.

Τήμιον αὐτῆς ἔλαβον, ἔγνω καὶ τὰ ἐν αὐτῆς γραφόμενα καὶ μαθὼν περὶ τὴν ἀγαθὴν σας ὑγείαν λίαν

ἐχάρην, μὲ γράφεται ἡ εὐγενείαν σας διὰ τὴν κατζιβέλαν νὰ κάμω ὅτι νὰ καμω μετὴν δομνίτζα διὰ νὰ μὴν σάς ἐνοχλειθῇ πλέον. Ἴξευρε ἡ εὐγενείαν σου πῶς ἐγὼ ἐσύντιχα μὲ τὴν δομνίτζα καὶ τὴν εἶπα ἂν ἀπομένει ἡ δουλιά νὰ παρθούν ἡ κατζιβέλη ἀπὸ τὸ χέρι μου, ἐγὼ τὴν ἀποκρίνω μὲ ἄλλους καὶ τὴν δείνω ἄλλο κορίτζι εἰς τὸν τόπον αὐτηνείς μόνον νὰ ἔχει ὑπομονή, ὁποῦ νὰ ἐλθοῦν καὶ ἐκείνει ὁποῦ μάς ἐπούλισαν τοὺς κατζιβέλους, ἐπειδὴ ἐγὼ ἔστειλα νὰ τοὺς φέρω διὰ νὰ ἀποκριθοῦν ὅσον εἶμαι καὶ ἐγὼ ἐδῶ εἰς Γιάσι, ἡ θείτζα ἂν ἔχει διὰ νὰ ἔλθῃ ἐδῶ, ἂς ἔρχεται χωρὶς κανέναν φόβον, ἐπειδὴ ἐγὼ ὅλο ἐδῶ εἶμαι, καὶ ἂν εἶναι τίποτες ἐγὼ ἀποκρίνω: τὰ δὲ ἔτη ἤεισαν παρὰ θεοῦ πλεῖστα καὶ πάνευδαίμονα.

Τῆς εὐγενείας τῆς ταπεινός Ἰανουαρίος κγ

ἀνειψιός Ἀργύρι Κούζα

notă în dos: „ἀργηράκη διὰ τὴν κατζιβέλαν"

adresa: Τῷ τιμιοτάτῳ καὶ εὐγενεστάτῳ θείῳ κυρίῳ κυρίῳ Ἀλεξάνδρου Ῥισκάνου πρώην μεγάλου παχαρνίκου προσκυνιτός.

Cu plecaciune salut boeria ta și sărut cinstita dreapta dumitale.

Cinstita dmtale (carte) am priimit, am cunoscut cele întrînsa scrise și aflând despre buna dmtale sănătate m'am bucurat foarte mult; îmi scrie boerie ta pentru țiganca să fac ce-oi face cu Domnița ca să nu vi să mai supere mai mult. Să știe boeria ta că eu m'am înțeles cu domnița și i-am spus că dacă rămâne la aceia ca țiganii să se ia din mâna mea, eu îi voiu răspunde cu alții, și îi dau o altă fată în locul ei, numai să aibă răbdare, până ce vor veni și aceia cari mi-au vândut pe țigani

pentru că eu am trimes să-i aduc ca să răspundă cât timp sînt şi eu aici la Iaşi; mătuşica dacă are de gând să vie aici, să vie fără nici o frica, pentru că eu sînt mereu aici, şi dacă a fi ceva eu răspund, iar anii să fie de la Dumnezeu prea mulţi şi prea fericiţi Ianuarie 23.

Al dumitali supus nepot Arghirie Cuza

notă în dos: de la Arghirachi pentru ţiganca

adresa:

Preacinstitului şi de bun neam unchiu, dumisale Alexandru Rîşcanu fost mare paharnic cu plecăciune.

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 655 Cetirea şi traducerea le datoresc d-lui O. Tafrali.

CLXIII

1822 April 24. Textul grecesc în original al arzmazarului dat de boerii Moldoveni prin paşa de Silistra despre cererile ţării în privinţa aşezării domniilor pământene. Originalul cuprinde 15 puncte.

Πρὸς τὸ λαμπρὸν κατώφλιον τοῦ ὑψιλωτάτου τεβλετίου ἀρζιμαζάρ τῶν πιστῶν μολδοβάνων.

Ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ σκλάβοι ἄρχοντες μολδοβάνοι ὁποῦ ἤλθαμεν εἰς τὸ λαμπρόν κατώφλιον τοῦ βασιλικοῦ κράτους, παρακαλῶμεν θερμῶς νὰ ἐπικυρωθοῦν τὰ πριβιλέγια τοῦ τόπου μας μὲ λαμπρὸν ἅγιον χατησερίφι τοῦ κραταιωτάτου ἡμῶν βασιλέως

„Ἐπειδὴ καὶ ἐξ αἰτίας τῶν ῥωμαίων αὐθέντων ἀκολούθησι μεγάλος ἀφανισμὸς τοῦ τόπου μας παρακαλοῦμεν θερμῶς νὰ διορισθῇ εἰς τὸ ἑξῆς ὁ αὐθέντης ἐκ τῶν μολδοβάνων, καθὼς διὰ ταπεινοῦ ἀρζιμαζαρίου τῶν συμπατριωτῶν μας μολδοβάνων ὁποῦ ἐστάλθη διὰ τοῦ ὑψιλωτάτου Συλλίστρα βαλεσί ἐπαρακαλέσαμεν τὸ ὑψιλὸν τεβλέτι.

„Ἡ φύλαξις τοῦ τόπου θέλει γένῃ μὲ ἀνθρώπους μπογδάνους φυλάττωντας καὶ τὰς ἄκρας εἰς τὸ νὰ μὴν ἠμπορέσῃ νὰ ἔλθῃ κἀνένας ἄνθρωπος ἁρματωμένος ἀπὸ ξένους τόπους. καὶ ὅσοι ξένοι ἔλθουν ὁποιασδήποτε προτεξίας καὶ ἂν εἶναι, ἔχωντας ἀπόδειξιν εἰς τὸ χέρι διὰ ποίαν ὑπόθεσιν ἔρχεται εἰς τὸν τόπον μας, καὶ διὰ πόσον καιρὸν ἔχει νὰ διατρίψῃ, ἔχωντας ἅρματα νὰ τῆς τὰ πάρῃ ὁ ζεπτζής τῆς ἄκρας, ὁμοίως καὶ τὸ πασαπόρτι του, τὰ ὁποῖα θέλει τὰ φυλάξῃ ἕως εἰς τὴν ἐπιστροφήν του, διὰ δέ τὸ ἐλεύθερόν του εἰς τὸν τόπον μας θέλει τοῦ δωθῇ τοῦ ἰδίου ζαπτζί γιολκιχάτ.

1) Τιβάν ἐφέντισι καὶ μπάς μπεσλίαγας παρακαλοῦμεν τὸ ὑψιλὸν τεβλέτι νὰ μᾶς διορίσῃ ὁποίους ἤθελεν ἐγκρίνῃ τὸ βασίλειον κράτος, μὲ χιλίους ἐχλυήζιδες νεφέρια ὠσμανλίδες νὰ παρευρίσκωνται ἕως ὅτου ἤθελεν ἀποκατασταθῇ τὸ πρέπον νιζάμι τοῦ τόπου μὲ τοὺς ἀναγκαίους ἀνθρώπους ἐντοπίους διὰ τὴν φύλαξιν τῆς τζάρας καὶ ἀποδιωξιν τῶν ταραχοποιῶν ἀνθρώπων, καὶ τότε ὅσοι θέλουν ἐγκριθῇ παρὰ τοῦ βασιλείου κράτους ὅτι εἶναι ἀναγκαῖοι διὰ τὸν τόπον θέλει προσδιορήσῃ. παρακαλῶμεν ὅμως ὅτι ὁ μπάς μπεσλίαγας τοῦ Γιασίου, καὶ μπεσλίαγαδες ὁποῦ θέλουν διορισθῇ εἰς τὰ καδδιλίκια νὰ μὴν ἐκτείνωνται εἰς καταχρήσεις κατὰ τῶν λακουϊτόρων καὶ ὑπὸ ὄνομα χαβαετίων νὰ τοῦς πειράζουν, οὔτε νὰ ἀνακατωθοῦν εἰς τὰς τοπικὰς ὑποθέσεις, ἀλλὰ μόνον νὰ φυλάξουν τὴν τζάραν ἀπὸ τοὺς ζουλουμπζίδες καὶ ἄλλα περιστατικὰ, καὶ νὰ εὐχαριστηθῶσι μὲ τοῦς διορισμένους λουφέδες των, καὶ ταΐνια χορταρίου καὶ κριθαρίου τὴν συνήθειαν [1]).

---

1) In redactarea primitivă era acest text:

„[Τιβάν ἐφεντισί καὶ μπάς μπεσλίαγας μὲ τοὺς

2) δύω καπουκιχαγιάδες μολδοβάνους θέλει ἔχῃ ἀ-

ἀναγκαίους ἀνθρώπους παρακαλοῦμεν τὸ ὑψιλὸν τεβλέτι νὰ μᾶς (τοὺς) διορίσῃ (ὁποίους ἤθελεν ἐγκρίνει τὸ βασίλειον κράτος) κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειαν].

„Ὁ μπὰς μπεσλίαγας τοῦ Γιασίου καὶ μπεσλίδες ὁποῦ θέλουν διορισθῇ εἰς τὰ καδδιλίκιὰ (sic) [μὲ τοὺς λουφέδες (καὶ ταΐνια χορτάρι καὶ κριθάρι) νὰ μὴν ἐκτείνωνται εἰς καταχρήσεις κατὰ τῶν κατοικῶν καὶ ὑπὸ ὄνομα χαβαετίων νὰ τοὺς πειράζουν, οὔτε νὰ ἀνακατωθοῦν εἰς τὰς τοπικὰς ὑποθέσεις. ἀλλὰ μόνον νὰ φυλάξουν τὴν τσάραν ἀπὸ τοὺς ζολουμτζίδες καὶ ἄλλα περιστατικά. καὶ νὰ εὐχαριστηθῶσι μὲ τοὺς διορισμένους λουφέδες των (καὶ ταΐνια χορταρίου καὶ κριθαρίου κατὰ τὴν συνήθειαν).

„Divan effendi şi baş beşliagă cu oamenii trebuincioşi rugăm pe Inaltul devlet să ni-i numească... pe acei pe care îi va socoti Impărătească putere... după vechiul obiceiu."

„Baş beşliagă al Iaşilor şi beşlii cari se vor numi la cadii cu lefuri şi tainuri, fân şi orz, să nu se întindă în abuzuri în potriva lăcuitorilor, şi supt nume de havaet să-i supere, nici să se amestece în treburile locale, ci numai să apere ţara de zulumgii şi alte împrejurări şi să se mulţumească cu orânduitele lor lefuri şi tainuri de fân şi de orz după obiceiu."

De altfel chiar boerii singuri mărturisesc acest fapt prin însemnarea ce o pun în capul feţei a patra din originalul arzimazarului lor: „însemnare „ponturilor ce ni sau zis să se schimbe şi cum să să pue" ; apoi scriu şi şterg următoarele:

[Διὰ τοῦ τιβὰν ἐφέντισι καὶ μπαςμπεσλίαγα καθὼς φαίνεται εἰς τὸν τόπον του σεσημειωμένον.]

„Pentru Divan Effendi şi baş beşleagă după cum se vede semnat la locul său."

διορισθησόμενος αὐθέντης εἰς τὴν ὑψηλὴν πόρταν κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειαν.[2])

3) „ἂν ὑποπτευθῇ κἀμμία αἰτία τὴν ὁποίαν ἡ δύναμις τοῦ τόπου δὲν θέλει ἠμπορέσῃ νὰ τὴν ἀποντήσῃ νὰ ἔχῃ τὴν ἄδειαν ὁ αὐθέντης ὁμοῦ μὲ τοὺς ἄρχοντας νὰ ζητήσουν βοήθειαν ἀπὸ τὸν ὑψηλότατον Ἰμπραὴλ μουχαφιζί ὁ ὁποῖο παρακαλῶμεν νὰ ἔχῃ βασιλικὴν προσταγὴν ὁποῦ ἀμέσως νὰ δώσῃ τὴν ζητουμένην βοήθειαν.

4) Οἱ κονσόλοι τῶν αὐλῶν καὶ δραγουμάνοι παρακαλοῦμεν νὰ διορισθοῦν ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς τῆς αὐλῆς καὶ ὄχι ῥωμαῖοι [3]).

5) „Οἱ βεκίλιδες τῶν κονσόλων ἀπὸ τὰ καδδιλίκια νὰ λείψουν ὡς ἔκπαλαι ἐσυνήθιζον καὶ οἱ γνωστοὶ σουτίτοι νὰ γνωρίσουν μόνον τὸν ἐν Ἰασίῳ κόνσουλα.

6) σούτιτοι εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴν ἔχουν τὴν ἄδεια ννὰ ἀγοράσουν ἀκίνητα πράγματα εἰς τὴν μπογδανίαν, οὔτε ἐπ᾽ ὀνόματι αὐτῶν ἢ τῶν γυναικῶν των οὔτε ὑπὸ σχήματι

---

2) In redactarea primitivă era acest text şters apoi:

[δύω καπουκιχαγιάδες μολδοβάνους νὰ τοὺς δεχθῇ παρακαλοῦμεν τὸ ὑψιλόν τεβλέτι εἰς τὴν ὑψιλὴν πόρταν κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειαν].

„Două capuchihaele moldoveni rugăm să-i primească înaltul devlet la înalta poartă după obiceiul vechiu."

3) In redactarea primitivă era acest text:

„(Οἱ κονσόλοι καὶ δραγουμάνοι των νὰ μὴν διορισθοῦν ἐκ τῶν ξένωνφυλλῶν, ἀλλὰ ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῶν φυλλῶν).

„Consulii şi dragomanii lor să nu se numească dintre neamurile străine, ci din propriile lor neamuri."

ἄλλης οἰκονομίας, ὅσοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἔφθασαν νὰ ἔχουν ἠγορασμένα νὰ τὰ πωλήσωσι ἢ νὰ γένουν ῥαγιάδες μὲ ἔγραφον (sic) πρὸς τὴν ἐξουσίαν, ἐκτὸς ἐκείνων μόνον ὁποῦ τὰ ἔχουν κτήματα κληρονομικά [4]).

7) Ὅλοι οἱ Ἀλβανῖται, Γραικοί, Σέρβοι, Βουλγάροι καὶ ἄλλοι ἐκκλησιαστικοὶ καὶ λαϊκοὶ ἤτε ῥαγιάδες ἤτε ὁποίας ἄλλης προστασίας, ὅσοι γηλαδὴ ἤθελον εὑρεθῇ ἤδη εἰς τὸν τόπον τῆς μπογδανίας νὰ ἐξεταχθῶσι μετ' ἀκριβείας, καὶ ὅσοι ἀπ' αὐτῶν ἔνοχοι καὶ ταραχοποιοὶ νὰ ἀποδιωχθῶσε διόλου, ὅσοι δὲ ἀθῷοι νὰ δώσουν ἀξίους ἐγγυητάς ἐντοπίους, καὶ οὕτω νὰ μένουσι, τοῖς ὁποίοις νὰ δωθῶσι καὶ τεσκερέδες τῆς διοικήσεως, χωρὶς ὅμως νὰ μετέχωσι τῶν τοπικῶν δικαιωμάτων [5]).

---

4) In redactarea primitivă era acest text:

(διὰ τοὺς γνωστοὺς σουτίτους ὁποῦ ἔχουν ἀκίνητα πράγματα, παρακαλοῦμεν νὰ ἐξακολουθῆται κατὰ τὰ τραχτάτα, καὶ νὰ μὴν ἔχουν ἄδειαν νὰ ἀγωράσουν ἀκίνητα πράγματα)

[Ἐκτὸς ἐκείνων μόνον ὁποῦ τὰ ἔχουν κτήματα κληρονομικά]

„Pentru sudiţii cunoscuţi cari au averi nemişcătoare rugăm să se urmeze după tractaturi şi să nu aibă voe să cumpere averi nemişcătoare."

„afară numai de al acelora cari le au drept averi clironomiceşti."

5) In redactarea primitivă era acest text:

(ὅλοι οἱ ξένοι γραικοί, ἀλβανῖται, μωραΐται νὰ λείψουν διόλου ἀπὸ τὸν τόπον ἐκτὸς ἐκείνων τῶν ἀξιοπίστων ῥαϊάδων οἱ ὁποῖοι καὶ αὐτοὶ νὰ μὴ μεθέξουν τῶν τοπικῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποστατικὰ ἀκίνητα νὰ μὴν ἔχουν)

„Toţi străinii Greci, Arnăuţi, Moraiţi, să se îu-

8) „ὁ σαϊτζήμπασης ὁποῦ ἤθελε διορισθῇ διὰ τὸν μουμπαέ, νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Πογδανίαν μόνον μὲ τέσσαρους εἴτε πέντε ἀνθρώπους τιμίους καὶ ἡ ἐξουσία θέλει φροντίσῃ νὰ τὸν δώσῃ τοὺς ἀναγκαίους ἀνθρώπους μὲ πληρωμὴν ὅμως τοῦ ἰδίου, διὰ τὴν σύναξιν τῶν προβάτων καὶ ξεπροβόδησιν αὐτῶν ἕως τὸ σύνορον ὁ ἴδιος θέλει πληρώσῃ καὶ τὰ πρόβατα κατὰ τὴν συνήθειαν.

9) „Τὰ βακούφια τοῦ τόπου μας προσκυνημένα εἰς Ἱερουσαλήμ, Σινᾶ ὄρος, Ἅγιον ὄρος, καὶ Ἀντιωχείαν, ἡ ἐπιτροπικὴ αὐτῶν παρακαλῶμεν νὰ μένῃ ἐπάνω εἰς τοὺς μολδοβάνους, οἵτινες θέλωσιν ἐξακολουθήσῃ τὰς διατάξεις τῶν κτητόρων, μόνον διὰ νὰ λείψων οἱ γραικοὶ καλογαῖροι.

10) „Ἀπὸ τὰ πριβιλέγια, ἀξιώματα, καὶ ἐκδουλεύσεις τοῦ τόπου νὰ μεθέξουν μόνον οἱ Μολδοβάνοι, χωρὶς νὰ μεθέξουν οἱ ξένοι.

11) „Οἱ Μολδοβάνοι ὁποῦ ἀξιώθησαν νὰ ἀπολαύσουν πριβιλεγια κατὰ τὰς ἐκδουλεύσεις των διὰ αὐθεντικῶν χρυσοβούλλων καὶ γραμμάτων, οἱ τοιοῦτα νὰ μὴ βιασθοῦν νὰ ἀνακαινήσουν τὰ πριβελέγιά των εἰς κάθε νέαν αὐθεντίαν.

12) Ὅσα ὑποστατικά τῶν ὅσων ἤθελον ἀποδειχθῇ ὅτι ἦτον συμμέτοχοι τῆς ἀποστασίας νὰ πωληθῶσι μὲ βασιλικὸν φερμάνι, καὶ νὰ ἀποζιμιωθῶσι οἱ πιστοὶ ῥαγιάδες τῆς κραταῖας βασιλείας [6]).

---

departeze din țară, afară de acele raiale demne de credință, cari și ei să nu ia parte la driturile locale și să nu aibă averi nemișcătoare."

6) **In redactarea primitivă era acest text:**

(Τὰ ὑποστατικὰ τῶν ἀποδεδειγμένων ζορπάδων

13) „Διὰ ὑποθέσεις τῆς πατρίδος μας παρακαλῶμεν νὰ μᾶς δωθῇ ἡ ἄδεια νὰ παῤῥησιασθῶμεν μὲ ἀγωγὰς εἰς τὸ λαμπρὸν κατώφλιον τῆς ὑψιλῆς πόρτας.

14) „Ἀνίσως ὁ αὐθέντης ἤθελε συκοφαντηθῇ παράτινος ὑπὸ κἄμμίαν ἐνοχὴν νὰ ἐξεταχθῇ διὰ τῆς κρίσεως, κάὶ ἀνίσως ἀποδειχθῇ ἔνοχος νὰ φανερωθῇ ἡ ἐνοχή του διὰ ἀναφορᾶς πρὸς τὸ ὑψιλότατον τεβλέτι, καὶ νὰ ἀποφασισθῇ ἡ παιδεία του, ἄν ὅμως δὲν ἤθελεν εὑρεθῇ ἔνοχος νὰ ἀπολαύσῃ τὸ δίκαιον του, καὶ νὰ παιδευθῇ ὁ συκοφάντης, μὲ τὸ ὁποῖον ἐξαλείφεται ὁ φόβος τοῦ κινδύνου τῆς ζωῆς.

15) „Τὰ ταπεινὰ ζητήματα τῆς Μολδαβίας αὐτὰ εἶναι, ἡ δὲ ἁγία ἀπόφασις τοῦ κραταιωτάτου ἡμῶν βασιλέως θέλει εἶναι ἡ μόνη εἰ χαρίστησίς μᾶς.

1822 ἀπριλ(ίου) 24

Іоан Стѹрза логофѣт (l. p.), **Георге Кѹза ворник** (l. p.), **Иордаки Рѫшкан ворник** (l. p.), **Іоан Гречеанѹ лгѫ** (l. p.), **Іоан Тѫѹтѹл ворник** (l. p.), **Костаки Черкез хатман** (l. p.)

Traducere

Cătră prea strălucitul prag al prea înaltului devlet arzimazar al credincioşilor Moldoveni.

Noi supuşii robi boeri Moldoveni cari am venit la strălucitul prag al Impărăteştii puteri, rugăm ferbinte să se întărească privilegiile ţării noastre prin strălucit şi sfânt hatişerif a prea puternicului nostru împărat; fiind că şi din pricina domnitorilor

---

παρακαλῶμεν νὰ δωθῶσιν εἰς κἄποιαν ἀποζημίωσιν τῶν Μολδοβάνων ὁποῦ ἐζημιώθησαν)

„Acareturile dovediţilor zurbale rugăm să se dea ca despăgubire Moldovenilor, cari au fost păgubiţi."

Greci a urmat o mare afanisire a ţării rugăm fierbinte să se numească de acum înainte domnul dintre Moldoveni, precum prin supus arzimazar al compatrioţilor noştri Moldoveni, care a fost trimes prin prea înălţatul Silistra Valesi, am rugat pe Inaltul devlet.

Paza ţarii se va face cu oameni moldoveni, păzind şi marginile, în cât să nu poată să vină nici un om înarmat din ţări străine, şi câţi străini or veni, de ori care protecţie ar fi, având dovadă la mână pentru ce afacere vine în ţara noastră şi câtă vreame va petreace, având arme să i le ia zapciul de margine, de asemenea şi paşaportul lui, iar cât priveşte libertatea lui în ţara noastră i se va da aceluiaşi zapciu un *ghiolkihàt*.

1) Divan Effendi şi baş beşleaga rugăm Inaltul devlet să ni-i numească pe acei, pe cari i-ar hotărî puterea Impărătească, împreună cu 1000 de *ehlirgii* şi neferii osmanlîi să fie faţă până când se va orândui cuvenitul nizam al ţarii, împreună cu trebuitorii oameni băştinaşi, pentru paza ţării şi izgonirea oamenilor tulburatori, şi atunci câţi se vor fi aprobat de către puterea împărătească, că sânt trebuincioşi pentru ţara, să-i numească; rugăm însă ca baş beşleagă al Iaşilor şi beşliagalele cari se vor numi la cadilâcuri să nu se întindă cu abuzurile în potriva locuitorilor şi supt nume de havaeturi să-i supere nici să se amestece în afacerile locale, ci numai să păzească ţara de zulumgii şi alte întâmplări şi să se mulţumească cu orânduitele lor lefuri şi tainuri de iarbă şi de orz după obiceiu.

2) Două capukihaele moldovene va avea domnitorul ce se va numi la înalta poartă după vechiul obiceiu.

3) Dacă se va simţi vreo pricină pe care puterea ţării nu o va putea preîntimpina să aibă voe domnul împreună cu boerii să ceară ajutor de la

înaltul muhafizi din Braila, care rugam să aibă poroncă împărătească ca să dea ajutorul cerut.

4) Consulii curţilor şi dragomanii rugam să se numească dintre naturalii curţii şi nu Greci.

5) Vichilii consulilor pe lângă cadii să se suprime cum se obişnuia din cele mai vechi timpuri şi suditii cunoscuţi sa cunoască numai pe consulul din Iaşi.

6) Supuşii de acum înainte să n'aibă voe să cumpere bunuri nemişcătoare în Moldova, nici pe numele lor sau a femeilor lor, nici sub forma vreunei alte iconomii; iar câţi dintre dânşii au ajuns să aibă (bunuri) cumpărate să le vinză sau să se facă raiale cu act către stăpânire, afară numai de aceia cari le au ca bunuri din clironomie.

7) Toţi Arnăuţii, Grecii, Serbii, Bulgarii şi alţi clerici şi laici fie raiale, fie de oricare alta protecţie, adică câţi se vor găsi acum în ţara Moldovei să se cerceteze cu băgare de samă şi câţi dintre ei (se vor găsi) vinovaţi şi tulburători să se izgonească cu totul, iar câţi vor fi nevinovaţi să dea vrednici chizăşi localnici, şi astfel să rămână, cărora să li se dea şi teşcherele de la ocârmuire, fără însă să ia parte la driturile locale.

8) Saegibaşa care se va numi pentru mumbaè să vină în Moldova numai cu patru sau cinci oameni cinstiţi şi stăpânirea se va îngriji sa-i dea toţi oamenii necesari, însă cu plată pe sama lui, pentru strângerea oilor şi conducerea lor până la hotar; tot el va plăti şi oile după obiceiu.

9) Vacufurile din ţara noastră închinate la Ierusalim, muntele Sinai, Sfântul munte şi la Antiohia, epitropia lor rugăm să rămâe asupra Moldovenilor, cari vor urma orânduelile ctitorilor, numai să ne lipsim de călugarii greci.

10) Despre privilegii, onoruri şi slujbele ţarii

să se împărtăşască numai Moldovenii fără a participa şi străinii.

11) Moldovenii cari s'au învrednicit să capete privilegii după serviciile prin hrisoave şi cărţi domneşti, aceştia să nu fie siliţi să-şi reînoiască privilegiile lor la fie care nouă domnie.

12) Câte acareturi ale acelor cari se vor dovedi că au fost părtaşi ai răzvrătirii să se vânză cu ferman împărătesc şi să se despăgubească credincioasele raiale ale puternicei împărăţii.

13) Pentru afacerile patriei noastre rugăm să ni se dea voe ca să ne înfăţoşăm cu jalobe la strălucitul prag al Inaltei porţi.

14) Dacă cumva Domnul va fi calomniat de către cineva pentru vre-o vină oarecare, să fie cercetat prin judecată, şi de se va dovedi vinovat să se arate vina lui prin anafora către prea înălţatul devlet şi să se hotărască pedeapsa lui; dacă însă nu se va găsi vinovat să capete dreptul lui şi să se pedepsască calomniatorul, cu care se şterge teama primejduirii vieţii.

15) Supusele cereri ale Moldovei sânt acestea; iar sfânta hotărîre a prea puternicului nostru Împărat va fi singura noastră mulţumire.

1822 April 24

Ioan Sturza logofăt (l. p.), Gheorghe Cuza vornic (l. p.), Iordache Râşcan vornic (l. p.), Ioan Greceanu agă (l. p.), Ioan Tautul vornic (l. p.), Costachi Cerchez hatman (l. p.).

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 656. Cetirea şi traducerea le datoresc d-lui O. Patrali.

CLXIV

Anul turcesc 1232 Regep 13 (1821 Noembrie). Teşchereaua lui Abdulah Salih prin care ordonă caimacamului Moldovii să numească ca vornic al politiei pe Iordachi Râşcanu, fost până acum în serviciul imperial.

Pecetea turcească
Ia kai-ium Ia Hai-ii
Ve ma teufiki ilal-lah
1232
ABDULAH SALIH
Tevekieltú Aleallah Hasib-Allah
Ia Hafiz Ia nasir
La haule ve la cuv-vete illa
billahi-l ali-iul azim.

Cudvetú l umera-il mil-letu-l muslihie halen Bogdan caimacami rútbetlu Hanri Ştefanachi inha olunur chi:

Ila hazi-il evan iaşla muştanşic olan ordo-i ser askeri-i şahane ibrailden bogdana cădemnihade ideliden beri hizmeti şehanede mustahdim Râşcan Iordachi boier her vegi-hile diraietchiar ve ciracliga ehli-ieti bedidar oldugândan acdemge tarafănăzdan chiendisine paie virilmesini inha itmiş ve mugibinge divan boierleri maărifetlerile vornic poletie paiesi virilmiş oldugândan mersum fil-vaki ciraclâga şaiste olup her veci-hile hizmet sinicde istihdam olunarac ibrazi sadacta bezl-eal mechmet itmiş oldugundan tarafămăzdan dahi paie-i mezchiurân teăidini havi muhafăz varna-ve bogdan gierini ciârhagısândan iş-bu buiuruldi tahrivi vasidar ve mersum boier iedine i-âta olunmiştăr ghierectâr-chi bir mugib buiuruldi amel ve harechiet ve hilafândan gurbete ifaie tevecki ve mubaadet eileie. *1232 Regep 13*

Traducerea

Prea credincios lui D-zeu
ABDULAH SALIH
1232
Rugăciuni către D-zeu

I se ordonă înaltului căimacam al Bogdaniei Stefan Vogoridi ca îndata ce armatele imperiale ale Iaşului care se găsesc în Brăila, vor porni iarăşi spre Moldova pentru a ierna acolo; din acel mo-

ment, boierul Rășcan Iordachi, care mai înainte a fost în serviciul imperial, va fi numit vornic poliției, după cum se găsiră de cuviință și în divanurile boerilor, căci e deștept și capabil pentru această slujbă totodată credincios, fapt ce s'a constatat în timpul cât a fost în serviciul imperial.

Deci sus numitul boier fiind demn de-a fi vornic poliției și aprobăm numirea lui ordonând comandamentului general Varna-Moldova, că acest boer e numit acolo și ca să se păzească de a-i face vre-o piedică; iar el să continue a fi credincios, păzindu-se de ori ce care ar putea pricinui rău. 1232 Regep 13.

Acta Râșcanu. Originalul turcesc; cetirea și traducerea sînt făcute de elevul meu Mencs Aziz Ahmed, în clasa V normală. Surete ms. XXXII, 93. Teșchereaua aceasta stă în legătură cu pitacul camacamului Stefan Vogoridi din 16 Noembre 1821 (pg. 240). In dos stă scrisă nota: „atestat de la Salih Pașa".

Calendarul musulman nu se poate ușor concorda cu calendarul nostru Iulian, pentru că n'are aceiaşi durată (365 zile), nici nu corespunde anul nou musulman—*Muharemul*—cu anul civil al nostru.

Calendarul musulman are aceste luni:
Muharem (Sfântă) 30 zile.
Sefer 29 zile.
Rebi-ul evel (Primăvara întâia) 30 zile.
Rebi ul Akhir (Primăvara a doua) 29 zile.
Gemazi-ul evel (Brumărelul întâiu) 30 zile.
Gemazi-ul akhir (Brumărelul al doilea) 29 zile.
Regeb (Respect) 30 zile.
Șaban (înmugurirea) 29 zile.
Ramazan (căldură aprinsă) 30 zile.
Șeval 29 zile.
Zilcade (odihnă) 30 zile.
Zilhigè (pelerinaj) 29 zile.
Total 352 zile.

Concordanța aici ne o dă pitacul lui St. Vogoridi din Noembrie 1821. căci a venit după teșchereaua lui Salih Paşa din 1232 Regeb 13. Deci anul egiric 1232 corespunde anului Iulian 1821. Muharemul (zi întâi) anului 1232 a fost cu 190 zile înainte de data teşcherelei (13 Regep), adică tocmai în April 1821.

CLXV

Anul turcesc 1228 Şeval 13 (1811). **Teşchereaua dată de Said Ali bey căminarului Iordachi Râşcanu către marele vizir şi alţi demnitari turci c'. a găzduit bine pe toţi supuşii otomani, ce au trecut pe la Vaslui.**

Baisi Nehife oldurchi:

Halde Vaslui casabasi sachinlerinden Răscan Căminar Jordachi boier iş-bu sefer esnalerinde her ne cadar usera-i islamie ghielub ghiecidicce ikram ve hizmet itdighinden ghierek vuzera efendilerimizin ve ghierek haşmellu bei dostlarimizin boier mersumân sadacatlari maălum buiurulmac iciun iedine işbu teschiere virilmişdir.

SAID ALI

Eşad Ali şir Bey.
Ieghien ve devletlu ramiz
Abdullah capudan
Paşa.

1218 Şeval 13

Traducere.

Boierul Răşcanu căminar Iordachi, în prezent locuitor al împrejurimii oraşului Vaslui, pentru că a primit şi i-a servit pe toţi reprezentanţii musulmani care au venit şi au trecut pe acolo; îl racomand atât domnilor viziri cât şi prietenilor noştri bei. Drept care am înmânat această teşcherea pentru a fi cunoscute credinţa şi ospitalitatea sus numitului boier.

SAID ALI

Nepot onoratului Ramiz.
Abdullah capudan
Paşa.
Said Ali Bey

1228. Seval 13.

Acta Râşcanu; original turcesc. Cetirea şi traducerea le datoresc elevului meu din clasa a V-a a şcoalei Normale Mencs Azis Ahmed. Surete ms. XXXII. 95.

In dosul actului însuşi Iordachi Răşcanu face nota: „ţidulă di la Alibeiu caoezi başa nepot lui căpitan paşa. „Ramis, ce miau dat la mână".

CLXVI

1842 Februar 25. Zapis a 8 săteni din Frenciugi prin care cumpără 2 stoguri fân cu 12 galbeni de la Sotir Leontie Cicincă titularnii sovetnic.

Zapis

Adică noi unii din locuitorii satului Frenčugii, cari mai ğos vom pohti pe scriitori de ne va iscăli numele nostru, iară noi vom încredința cu punerea degetelor, dăm adevărat zapisul nostru la cinstita măna dumisale *C. C. titulernic sovetnic Sotir Leondie Cicinca* ca să fie ştiut că am luat de la dmlui doao stoguri de fân, cu învoială adică căle şase galbeni blanc stogu care fac 12 galbeni şi neavând bani neam rugat să ne îngădue pănă la sfinţii apostoli Petru şi Pavel şi atunci să-i răspundem cu mulţumi'ă fără cuvânt de răspundere sau pricinuire. Iară la din întâmplare noi ne îndatorim de a răspunde cheltuiala sau împlineala ce se va face şi pentru credință neam iscălit şi noi am pus degetul în loc de iscălitură, încredinţând şi cu pecetea sătească.

1842 Februar 25

Eu Grigoraş sin Cioban, Eu Alexa Cosova om bătrân, Eu Iacob sin ego, Eu Dumitraşco sin Ioan Gherghinciuc, Eu Costantin sin Ioniță Găină, Eu Toma sin Grigoriță, Eu Alexandru zet Horodincă, Eu Ioan sin C. Cozmei martur.

Şi fiind poftit am scris şi am iscălit

Ştefan dascal

l. p. N. 1565, цънѹтѹл Васлѹю 1840, сатѹл Френчюџи ши Аликсъџи

Acta Râşcanu. Surete ms. XXIII, B. 949.

CLXVII

1846 Ghenar 10. Jalba Paraschivei Râşcanul contra lui C. Burghelea stolnic pentru împresurare între Drăguşani şi Frenciugi.

La 30 August a trecutului an 1844 giudecându-mă cu dl. stolnic Costachi Burghelea la desfiin-

țatul divan a țării de ğos în pretenție pornilă de dmlui stolnic că i sar împresura moșie sa Frenciugii de către moșie Drăgușănii a încredințătoarei mele dmneei vorniceasa P(araschiva) R(âșcanu) mi sau dat și copie de jurnalul închiet de acel divan cu data 12 Mart 1845, dupa care așteptând pără acum înaintire proțăsului aflu că protivnicii încă nu i sau dat asămene copie de jurnal fără de care negreșit că della nu poate sta de cât deschisă, Dumnezău știe cât. Așa dar fiind că aciastă nerânduială să petrece fără ca acest cinstit divan să aibă știință eu am de datorie a o dezvăli rugându-l cu supunere să bine voiască a face cuvenita îndreptare potrivit legilor în asămine caz. 1846 Ghenar 10

T(eodor) R(âșcănu)

Acta Râșcanu. Surete ms. XXXIV, 570.

CLXVIII

Fără dată (*cătră 1847 Iulie*). Jaloba lui T. Râșcanu cătră Vodă pentru persecuțiile ce îndură din cauzs că n'a lăsat slugile și argații săi să iasă la lucrul drumurilor·

Pre înălțate Doamne!

Ori care ar fi poziția în care mai pus ori cât cât mai urâ, sau nu mai urâ, ori care ar fi rezultatul jalobei aceștie, am hotărât a o pune în vedere Inălțimei Tale pentru că ori în ce vinovăție aș fi cazut, tot îmi este ertat a mă tângui, și Inălțimea ta dator a mă ascultă, dator pentru că sânt fiiu a patriei, dator pentru că sânt apăsat; dator pentru că ești cârmuitor și îți adă aminte că când soarta te au suit pe scaunul domniei ai giurat ca să păzești reglementul și dreptatea. Nu întreba pentru ce am trimes ačastă hârtie și nu am venit în persoană! Negresit ca împlineam ačasta cu cuviința unui fiiu către părinte, și țaș fi arătat cu mai mult amar durerea ranelor ce miai dat, dar nu am avut curajul a mă înfățoșa prevăzând peire zilelor

mele, pe cari-mii dat a le apăra după cum ştiu, cu încredinţare că şi Inălţimea ta ca om trebui să le fi păzind.

Ia aminte Măria ta asupra tuturor volniciilor urmate de la 5 a trecutei luni Iunie şi pără azi în contra me şi acelor doi conţinutaşi ai mei. Şi critică, te rog, fără părtinire dacă nu sau făcut noă în privire asigurării cinstei, averii şi a vieţii în totul din potriva închizăşluirei driturilor statornicite prin aşăzământul nostru întărit de curţile suzerane şi *protectrise*, drepturi pentru care noroadele îşi varsă sângele spre a le câştiga, şi noi avându-le nu să păzăscu. Din zioa aceea nu am moment de liniştire, mi să pare în tot omul străin ce trece că văd un spion care umblă să mă afle sau un calău sa mă uciză. Sănt sigur că nici Bujor nici Beilicciu nici Voicu nici Pietreanu sau alţii ca aceştiia, hoţi de drumuri nau fost atâta căutaţi şi pândiţi ca mine. Nu înţăleg Măria ta care să fie greşala me? Ce am făcut de ai pornit această prigonire asuprămi? Cugetul îm spune că sânt nevinovat, pentru că totdeauna nam urmat de cât îndemnurilor lui, de a iubi adevărul, a respecta pravilele, a sluji aproapelui meu încât povăţuit de aceste printipii nu am greşit nici soţietăţii, nici cârmuirei, şi negreşindu cineva acestora nici poate ave vină. Câte făptuiri scandaloasă sau pitrecut supt guvernul Mării tale, ale cărora suveniri nu socotescu a fi nici vreme nici lo-u a le împrospăta! câte violaţii foarte mari, chiar din parte slujbaşilor ştatului şi multe din aceste crime atât de grele, în cât în oricare stat din lume sar fi pedepsit cu ce mai mare asprime, iar mai mici nerândueli apoi sau văzut nenumărate, rali pe care cârmuirea au lasat să le ştearga vremea şi nu puterea pravilii, care molătate lasă după sine corupţia moralului şi dispreţul către legi.

Nu fac aducere aminte despre acestea, Prea Inălțate Doamne, pentru ca după halârurile către cei mulți să mi să ierte și mie publicata vină „pentru urmări pășite din buna cuviință“ ș. c. l. Nu, mai ales aș prefera să să se pue pravila în eczecuție către mine de cât să fiu și eu mijloc a să paraliza. Nu ating materia aĕasta a nerânduelii decât ca să arăt cum să calcă legile, cum pe acei vinovați să trec cu vederea și pe mine dinpreună cu ceilalți doi ne învinovățește nepedepsiți. neuciși în sănătate și în stare fără să fim vinovați, lumea cu noi o mărturisește și cutez a zâci ca și Inălțimea ta nu poți ave convingeri din potrivă, pentru că nu nei cercetat. Cum se prefăcu la noi Reglementul în cursă în care să prind cei ci să sprijină pe dânsul! căci di să cere ceva în temeiul acestue întru îndreptari unui caz antireglementar cârmuirea atunce răstălmăcește pe dos, numind cerere urmare tulburătoare, îar abatire acei sau din scop sau din întâmplare, bună rânduială; întru dovadă de aceasta, îngăduește mă te rog pe Inălțimea ta ați spune pricina jalobei dată la sfat prin noi osândiții, cum au curs chiar după adevăr, neavând obiceiu nici putând minți pentru orice preț pe lume.

Lipindusă cu satele de către vistierie trii părți din căpătaerei aflați de comisia catagrafiei la ținutul nostru, prin care operații sau făcut înpovorări și lor și satilor și proprietarilor, aceștie închipuiră o jalobă rugătoare, ca să lesă numărul acel de oameni întregu, cu rostul în care calitaoa lor iau fost chiemat, bine-voești întru aceasta te rog a poronci săți aducă de fața jaloba și săț deschidă reglementul la art. 100 secția V dândusă ace jaloba ni sau zis că să va lua în vedere la vreme. După mai multe luni și cercetări de soarta ei aflând că zace fără lucrare am hotarât pentru ce de pe urmă oară a mai cerca la sfat mai înainte de a su-

pära pe Inălţimea ta, şi iată ce ni sau întâmplat am fost daţi afară cu sunet de cätră logofătul din lăuntru, pentru că noi la întimpinările ce ni să face că nu este priimită hârtia noastră cu multe iscălituri, şi că să o luam înapoi, am zis că în temeiul aşazămîntului nu putem suferi pagubă luândunisă oamenii de pe la vite şi din ograzi la lucrul drumului, şi că nu putem a o priimi îndărăpt fără să se pue *nadpis* pi ea. De aice înainte şi Inălţimea ta câte ai poroncit să ni să facă triimeteri de puteri înarmate ca să ne râdice din somn ca pe talhari, sau ca cum ni sar fi făcut mai întaiu chemare a ni înfăţoşa undeva, şi nu am ascultat, publicaţie cu doba prin capitalie şi prin ţară, jidovi poronciţi să mă caute întraseuns, spre a mă discoperi. făgăduinţi de bani cui mar prinde, năvăliri în mai multe rânduri în casa maicăme, şi a surorii mele, şi prin păduri răscolind să mă găsască, căutânduma, negreşit ca să mă ucizä, îmi închipuesc sărmana maicăme şi sora me cum vor fi gemând de durere, iar eu în mijlocul tuturor acestor băntuiri, ni mai fiind ocrotit de pravili stau ca soldatul ce şau pierdut scutul cu pieptul deschis, aşteptând când de când să primesc loviri, fără săm pot îngriji sau să gândesc macar la micile mele interesuri, cari să pierd împreună cu dreptatea me.

Auzând la un prilej şi cetind de mai multe ori cuvintile Inălţimei tale că îţi este tipărită în inimă *fericirea patriei*, şi a fieştecărue moldovan, mă mir şi gândesc de unde să vie prigonirea aceasta asuprămi, di este după pâra dmsale logofătului din lăuntru, mă iartă săţi spun că să călcară drepturile ţivile, pentru că nui iertat a să osândi omul necercetat după o goală arătari a pârâşului său, fără a să mai lua în privire greutate şi haracterul individului acelue, macar oricine ar fi iel. Iar de ai lucrat aciastă nedreptate recunosc Inălţimea ta,

Dumnezeu este giudecătorul între noi, iel va răsplăti! Insă după ori care din aceste întâmplări, noi patimim pedeapsă fără vină, lovire în sănătate, şi dărmare în starea noastră, de care pătrunsă până la suflet iau îndrăzneala a întreba, dacă macar acum tei fi pătruns de dreptatea noastră precum o' cred de la cine vom cere despăgubirile acestor mari pagube şi jiguri? Cu toate ca mai înainte de aceste ne rămâne să ştim cum avem a mai trăi pe viitor? Fiva oare recunoscută nevinovăţia noastră? liniştea şi drepturile noastre să vor restatornici iarăş, nu vom fi tot băntuiţi? Caci a ni părăsi ţara eu unul nu mă îndur, priimesc mai bine a mă face jertfă de cat a mă departa de patrie.

a Inălţimei tale supus.

(Teodr Râşcanu)

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, ҂39. S'nt 2 còpii; una scrisă de însăşi mâna lui T. Râşcanu cu ştersături şi corectări; alte scrisă de altă mână, copiată după ciorna lui Râşcanu. Ce departe e această redactare aproape literară de alte încercări ale aceluaşi Râşcanu în anii săi de zdruncinare a minţii după 1862! (Surete ms. XXXIV, 501.

Arătarea lui T. Râşcanu este dreaptă. In adevăr la art. 100 secsia V din Organicescul Regulament al Moldovei, al. 2-a (Anal. parl. I, B. 103) se zice: „oamenii fără „căpătâiu, acei cari după meseria lor nu se îndeletnicesc „cu lucrul pământului, precum: haidăii. ciobanii, văcarii, „porcarii, jvitarii şi alţii asemene, a căror petrecere este „nestatornică, şi cari în alte locuri varează şi in altele „iernează, nu pot fi numiţi cu satele la bir, precum nici „odinioară au fost, pentru că nici îi închizăşluesc satele „pe nişte asemenea ce nu au nici o statornicire. Pentru „aceasta aşezându-se asupră-le capitaţie de 30 lei, să li „împărţiască la fieşticare peciuri pe nume şi faţă, arătătoare de darea lor de peste an, supt îndatorire ca tot „proprietarul şi sătenii, cari ar vroi să tocmească unul sau „mai mulţi de aceştia să nu-i poată primi în slujbă fără „arătarea peciului şi plata dării lor către isprăvnicia locului, ştrefuindu-se acei cari din împotrivă ar urma cu „îndoită plată."

In Manualul administrativ avem mai multe dispoziţii cu referinţă la căpătăeri.

CLXIX

Fără dată (*1847*). T. Râşcanu scrie mamei sale rugându-o să-şi ia asupră-şi răspunderea de încasările şi plăţile ce are de făcut, el lipsind din ţară.

Nimică nu ştiu nineacă de Dmvoastră, di toţi, eu ţam mai scris odată un răvăşel nu ştiu de lii fi primit, şi acum dar înlârziiu aţ spune că sânt bine, mărginindumă apoi a te ruga ca dmta să faci bunătate am căuta interesurile în a aguta cu fratemeu căci eu mă încredinţăz că nu voiu putea găsă când Dumnezeu o vrea să restatornicească iarăş dreptate în locul nedreptăţii pe care Mărie sa au întrodus de când domneşte în ţara noastră. Iţi alăturez aici un bilanţ în care am trecut în grabă cât miam adus aminte banii de pe unde am a lua cu a cărora adunare te rog să te însărcinezi dmta şi fratimeu, spre a să plăti datoriile pe unde sânt şi eu dator, pe care datorii asămine le însămnez pe o altă hârtie aice alaturată înpreună cu bilanţul şi un sinet de 50# a ginerului lui Leizer; toate datoriile aceste adunândusă cred că vor ajunge a plăti undi datoresc eu şi vor şi prisosi ceva bani. Indată ce vei prinde din aceste însemnate datorii, să să plătiască te rog ntăi lui Climent, căci aceasta este mai mică, sau Filatov cu dmta vei socoti şi după agiunsu banilor; la socoteala cu Climent să va scăde o socoteluţă de bani ce are ami da, a cărora câtime este cuprinsă întro însămnare a sa aflătoare în masă. Şi osăbit să va scăde încă 50 lei preţul unei merţe grâu ce iam dat, iar de va fi o chilă să va scăde 100 lei, de care la tabla lui Gavril sa discoperi mai bine. De toate aceste datorii câte să vor plăti să să facă şi să să păstreze o însemnare de cît au cuprinsu capital şi dobânda, strângândusă înpreună şi săneturile răsuflate. Intre săneturi sănt şi nişte adeverinţe a Kk Grigoraş de dobânzile ce iam dat care vor întra la socoteală. Sănt (în saltare) şi nişte sineturi a Dabijăi de banii ce iam dat, acele vor rămâne pără mai după vreme când sau îi vei plăti iarăş, sau să va cumpăra parte ce are în Crăciuneşti. Posesia Leondăresăi să să ţie sau de

vei lucrao mata vei plăti banii ce am dat, sau să vor vinde pământurile răzăşilor şi cu banii arănzei vor eşi acei 500 lei. Piste banii căţi sânt cuprinşi în bilanţ sânt bani de pe 140 sau mai bine de chile popuşoi vânduţi la Galaţi care de nu vor fi venit, trebue negreşit să vie între hârtiile ce miau luat *Nebunu*, au fost şi socoteala acelor popuşoi triimasă din ğos. mai este apoi vro 100 chile ovăs, puţintel grâu, fasolile de care Ion fičorul trebue să dee socoteală, căci eu din câte sau văndut, nam luat nici o paia; lemnul de la Ieş, ciara de an şi din acest an, nişte sămânţă de in vechiu, toate aceste să să vânză, te rog numai socotind că sănt a li dmtale lucruri. multe măruntuşuri mai sănt, despre care nici am vreme acum a le înşira nici îmi aduc aminte; între altele sare, păcură, care aceste vor fi toate spre slujba dmtale, mai sant apoi câţiva arbori nevânduţi şi banii de pe unii ce sau vândut cari toţi, (aceştia) iarăşı să să vânză. iară trei gonitori Ungureşti să poroncesti să să învețe în iastă iarnă şi în primăvară să să vânză, căci mai cu preţ vor fi; In scurt din toate acestea socotescu că sá vor apropie la 1000 de galbeni. bani câţi se vor strânge din toată soma rachiului ce este să să pue de acum de o parte, căci de acest rachiu are să tragă văru Alecu Cuza 400# şi Istrati 400#. Din paile mele vei da psaltului până la 3 stânjeni de va ave trebuinţă, lăsândui cu 10 lei la stânjan mai ğos din preţul ce va socoti fratemeu că ar face stânjănul acei mari girezi. 3 stanjani şi pleava să vor aduce la vitele noastre, şi ceelanţi să vor vinde lui Costandin Prisacarul, lui Petre Scurtu, lui Vasile Ştirbu, acesta de nu va ave parale va fi îngăduit pără sar înlesni în privire slujbei sale şi mai prisosând pae să vor da şi lui bietu Iuraşcu, lui Costandin săi dee din banii mei 100 lei pentru un sucman ce miau dat şi altele câte au păţit. Toate vinde afară de vaci şi stupi. Aşijdere şi porcii, neputândusă insă şi acei tineri a să vinde acum, vor rămâne pentru a cărora hrană pe iarná. pune pe cineva străin să cumpere vro 10 chile popuşoi de acei stricaţi de la Cuzoae, de care ştiu

că are destui, bătuţi însă popuşoi, şi de nu va vre ia săi bată să să îndatoriască cumpărătorul fărî a căuta la răutate lor, fie ori cât de aprinşi, de aceia ce nu poate mânca omul, căci amintrele va cere cât şi pe cei buni. Pe lângă toate acestea care ar să fie îndestulă supărare pentru dmta, ceia ce te rog este ca pentru toate lueturile ori din ce şi ori de la cine să să ţie o socoteală curată. In masă să mai găseşte o însămnare de bani ce are sămi dee părintele Iosif, pe lângă care iam dat 16# când lai împrumutat şi dmta; mai sânt şi câţiva bani nu prea mulţi în saltar. In masă sânt hărtii a mătuşăi Saftii în pricina cu Iepureanul, de li va cere să i se dea plicul scris deasupra.

După toate aceste închiem că Dumnezeu să te păzască sănătoasă, pără ce norocul mă va agiuta să te văd iarăş pără când eu de unde voiu mai fi ţoi mai scrie, iar acum sărut mânile cu acel mai curat respect şi vie simţire.

(T-odor Râşcanul)

acta Răscanu. Surete ms. XXXIV, 523. In arhiva Râşcanu n'am dat de acest izvod, el s'a pierdut. Găsim alt izvod de socoteli mai nouă a unor datorii cu 10 ani în urmă, când era posesorul Bogdăneştilor mănăstirii Slatinei.

Datoriile ce se vor plăti din banii prinşi pe orice (prin Kk. N. Istrati).

(La Meleghi un rest după o adiverinţă di 50 # şi după adiverinţele de trei stânjăni lemne câte 6 # stânjănul.

(250) # pităresei Carari cu legiuite dobândi prin Iancu Corjăscul termінul unui an este la 6 Febr. 1856.

[. 300 # lui Gavrilaş Capşa cu sânet din 21 Iuli 1855.

350 # lui Ecsarhu, cărue de va cere dobânda i se va plăti şi aciasta legiuită.

400 # postelnicului Grigore Tufăscul cu dobânda (12 pe an) unul la sută pe lună.

400 # arhimandritului Nil căte unul la sută pe lună.

200 # spatar Grigori Mardari cu dobînda unul la sută pe lună, la socoteală să va ave în vedere un rest de 97 lei ce au răspuns să de, dmlui din nişte săcară.

350 # lui Ion Greceanul cu dobânda lor legiuită.

196 # dator unei văduve Profira Bădulescu, pe care să va afla prin Kkna Elencu Sturza prin care am luat banii împrumut.

222 # Casii paharnicului Handoca, către care sau plătit dobânda legiuită pără la Iuliu 1858.

130 # nepotului Iordachi -Costachi cu dobânda lui legiuită.

CLXX

Fără dată (1847). T. Rășcanu scrie fratelui său, căruia îi încredințează administrarea intereselor sale pe câtă vreme dînsul va sta peste hotar, lovit de persecuția Domnului.

Nu miau rămas vreme, nici îi locul ați spune mai mult ceva, de cât să te rog, bădiță, ca interesurile mele cari stau în zăcere de când nedreptate M. Sale ce necrezută în veacul nostru, mă gonește din casa maicăme, a fraților și a tuturor prietenilor, să bine vroești ca când vei ave vreme macar a li regularisi înpreună cu neneaca după oareși care puțină povățuire, ce ingrabă aducândumi aminte, am putut da dumisale prin o asămine scrisoare, căci dumneei singură nu va isprăvi câte sânt însămnate, va arunca treaba asupra lui Ion, și eu aș dori ca el să fie amestecat în totul, afară numai întru aceli isprăvi de unde nu ar putea trage folos, precum niște giuncani ce am ungurești și un cal toți acestii tineri ne învățați, cari trebue a să vinde, știu că are de mult ochiul pe ei; și acum va socoti vreme priincioasă ai capala. De aceasta dmta vei vedea tot ce scriu eu Neneacăi, după care vei ști în ce ar putea și el fi întrebuințat. Alte nimica nuți aduc aminte în ciasul acesta, de unde voiu fi mai liniștit iți voiu scrie iarăș; pără atunci adieu, te îmbrățișez de mii de ori.

In saltarile mesăi unde rânduescu să să caute sâneturile te rog să umbli dmta, în saltariul din gos sânt toate sâneturile, iar în saltariul din sus între alte hârtiuți este un sânețel de bani a cumnatului și altul a unui jidov de 20 # pe care lam plătit eu pentru dmlui, ai

cele toate săneturile vor sta sau la dmta sau la neneaca spre scoaterea banilor. Te rog pe dmta ca să umbli în hârtii pentru ca să nu fie și întru aciasta Ion însărcinat, pentru că nineaca nu va pute. In saltar ul meșăi din sus vei găsi o însămnare arătătoare pără unde este Gavril socotit cu vânzare rachiului. Și câți bani au ramas dator, am fost început mai departe socotiala, dar boala mau oprit a merge mai departe; cu aceste iarăși numai dmta să te însărcinezi pără unde va fi venit cu vănzare, săi ei socotială și din banii ce au cheltuit, și iarăș apoi să însemnezi după formă pără unde sau cunoscut. după care apoi dacă mata nu vei putea din vreme în vreme ai lua asămine socotiala, însărcinează pe Neculaiu.

acta Răscanu. Surete ms. XXXIV, 522.

CLXXI

1847 Aug. 27 Iași. N. Istrati scrie lui T. Rășcanu la Paris, arătându-i prietenie și că Cogălniceanul va scoate de la dom ofisul pentru intoarcere.

Moldaviea. Iașii 27 Avgust 1847. K. V.
(calendar vechiu)

Domnul mieu!

Ambe scrisorile ce ai bine voit ami adresa prin Negrea și prin Folescu leam priimit. Dacă până acum am întărziat ați respunde pricina vine de acolo că numai de vreo patru zile am sosit în Iași, după o lipsă îndelungată.

Oricari închipuiri despre recire dragostei și a prietesugului din parte me, sănt cu totul zadarnice. căč, ar trebui se fiu și mai nedrept de cât mă afiu ca se păstrezŭ umbră macar de gândire învinovățitoare dumitale pentru greșalile sau reutate altora. Din înpotrivă îți mărturisesc că te iubesc cu focul cu care totdeauna team iubit, și nu am ați zice nici un singur cuvânt de înputare.

Cogălniceanu și chiar astâzi îmi vorbi că au pregătit ofisul pentru întoarcerea dmtale în țară. Cât m'am bucurat și cât doresc să te îmbrățoșezŭ iarăși, nu sânt în stare ați spune. După toate înprejurările. slabile mele mijloace

materiale, sânt încă în stare se acopere şi se îndestuleze mărginitele noastre pretenţii. Vino dar în braţele fratelui dmtale îndată ce te vei asigura că nuţi mai stă în cale vre-o înşălăciune.

Despre poziţia fratelui mieu Meleti nam ceţi spune alta decât că se află mai critică şi strimtorată cum nu am curajul aţi scrie. El—stărcè—privileghie şi ceialanţi puţini adivăraţii prietini il simbatisază împreună cu mine despre dmta.

In vreme când gloata ceelaltă de prieteni se întrece în calomnii şi învinovăţiri, vieaţa me acum este cu totul retrasă. Lumea întreagă meam mărginito numai în căţiva inşi, fug de oameni ca de nişte dieavoli, şi cu toată mila ce almintrelea am de dânşii nu mă poci opri să nui urăsc sau cel puţin sei despreţuesc. Of! prietene! în ticăloasa soţietate sântem sortiţi a veţui. tot este conrupţie şi putregai „toţi sau abătut nu este până la unul".

Maica şi fratele dmtale sânt în Jaşi, astăzi au fost la mine. închipueşteţi cum te doresc si cum sărmana bătrână ar vre să te îmbrăţişăze încă o dată desfăcut de toţi mişăi care îşi facè numai paradă din noi, şi cari apoi atât de prosteşte sau dat pe faţă.

Numi spui nimic de Mălinescu. Cogălniceanu au voit să mă încredinţăză că Mălinescu sa'r (sic) fi plângând despre mine. Nu ştiu se fi greşit întru nimic, şi prin urmare nici ma'm (sic) grăbit a da crezare vorbelor. Cu toate aceste spunemi te rog ce face, cum petrece, este sănătos, îmbrăţişazăl din parte me şi sileştel seţi spue paraponul cătră mine.

Mâine pornesc la Ceahlău sau Pionŭ,—de acolo poate în Transilvania, dar nu voi zăbovi de cât zăce zile. dacă vei voi am scrie a îndrepta scrisoarea pe adresa vre unuia din cunoscuţii dmtale de aice şi o expedieşte cu poşta.

N. Istrati

Pe plic: Domniei sale Domnului Teodor Râşcanu
a Paris

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 557.

Scrisoarea a fost trimeasă prin cineva cunoscut, căci pe plic se vede scrisă această adresă în româneşte: Domnieisale (Domnului Teodor Râşcanu) a Paris. Iar în dos notaţi:

47.50
12.52
60.42

Scrisoarea a trecut prin carantină căci e străpunsă în multe locuri fiind desinfectată.

CLXXII

1847 (Oct. 18). Vodă M. Sturza prin înalta sa rezoluţie încuviinţază întoarcerea în patrie a lui T. Râşcanu cu condiţie ca el să stea numai la ţară, la Drăguşani.

Departamentul trebilor din năuntru
No. 22433

Prea înălţatul domn stapânitoriu priimind jaloba de la dumneei vorničasa Paraschiva Râşcanu cu rugăminte de a să învoi venirea de peste hotar a fiiului ei Toader Râşcanu. Inălţime sa milostivindusă au binevoit a o îndrepta sfatului ocârmuitoriu cu următoare înaltă rezoluţie: „în privire cătră bă„trâneţele maicei şi a încredinţarilor ce neau dat „fratele pomenitului d. spatar Alecu Râşcanu, să „va pozvoli întrarea pomenitului în Prinţipat, cu „ačasta însă ca să şază la moşie împreună cu „maica sa, fără să aibă voe a veni în capitalie, şi „de ar îndrăzni să calce în capitală îndată ares„tândusă să se pue în lucrare hotărârea de mai „înainte, care jalobă cu înalta rezoluţie împărtăşindusă în copie acestui departament pe lângă adresul secretariatului de stat cu No. 2137 spre întocmai urmare, care înalta bună voinţă facândusă cunoscută dmsale Theodor Râşcanu se face obşteşte ştiut. (din Foaea oficiala)

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 331. Cele publicate în Foaea oficială s'au trimes cu adresa N. 22431 şi lui T. Râşcanu întocmai cu acelaşi conţinut şi cu închie—

rea: „Deci prin aceasta face cunoscut dmtale o asămene „înalta bună voinţă de pozvolire a te întoarce în prinţipat."

Ministru şi Cavaler Iordachi Ghica; şef secţiei 4 Gane

Adresa e însoţită şi de paşportul cu N. 1267 din 21 Oct. (2 Noembri) 1847, iscălit de secretarul de stat. hatman şi cavaler N. Mavrocordato, şi de şeful secţiunei Mudrianu spătar.—Titularul T. Râşcanu, vrâsta 34 ani, statura mijlocie, părul castaniu, ochii galbeni, nasul potrivit, faţa bălae „aflătoriu acum la Paris în Franţa, în întoarcerea sa de acolo în Moldova. patria sa."

Iar in dos are nota: „N. 16, vu, au consulat de France, à Jassy, pour légalisation de la signature d'autre part de Mons. N. Mavrocordato, sécrétaire d'Etat de Moldavie.

Jassy le 4 Novembre 1847

Le Consul de France, Ad. Guerault

droit percu cinq francs art. 58 du tarif.

l. p. „Consulat de France" à Jassy

Plicul cu care s'au trimes adresa şi paşportul are această adresă.

3 place Sorbonne à Monsieur Monsieur Charle de Wirnave à Paris.

CLXXIII

1847 Noembrie 21. Paris. R. Manase de la ambasada Frenceză din Paris roagă pe T. Răşcanul să-i dea numele membrilor coloniei Moldovene din Paris spre a fi cunoscute de ambasadă.

Ambassade de la Sublime Porte.

Monsieur

Son excellence, persuadée du zèle et l'intêret que vous avez dérnierément exprimé en faveur de tous les sujet Moldaves, vos compatriotes, qui se trouvent actuellement à Paris, m'a chargé, avant son depart à Londres, où elle est allée faire un petit voyage d'agrément, de vous informer qu'elle désire infinement de savoir les noms et le nombre de tous ces messieurs. Veuillez donc, Monsieur, avoir la bonté de me les faire savoir, afin que je puisse à son retour satisfaire à sa demande.

Agréez Monsieur l'assurance de ma plus haute consideration.

Paris, le 21 Novembre 1847 R. Manasse

Acta Aurel Răşcanu. Surete ms. XXXIV, 319.

CLXXIV

7170 Martie 25 Iaşi. Evstratie Dabija Vodă întăreşte lui Dumbravă cumpărăturile sale din satul Harbuzi cum şi o vie de pe la diferiţi răzeşi, cu suma de lei 58, cu care ei şi-au fost scos capetele din foametea cea mare.

Iω Evstratie Dabijea Voevod. bojiiu milostiiu gospodar zemli Moldavscoi. Adecă au venit înaintea noastră şi înaintea boerilor noştri a mari şi a mici sluga noastră Dumbravă şi nea adus un zapis de mărturie de la popa Gavril ot Răşcani şi de la popa Mierăuţă şi de la Caraiman izbaşe şi de la Baltag şi de la Apostol şi de la mulţi oameni buni scriindu şi mărturisindu întracel zapis cum au venit înaintea lor Istasie şi femeia sa Mărina şi cu ficiorii lor de nime nevoiţi nici împresuraţi, ci de lor bună voe au vândut a lor driaptă ocină şi moşie din sat din Harbuzi ğumătate de bătrân din partea lui Moaleş din vatra satului şi din câmpu şi din ţarină şi din fânaţ şi din pădure şi din pomet şi din tot locul cu tot venitul. Şi aşijderea au adus sluga noastră Dumbravă un zapis de mărturie de la Gavril Costachi parcalab şi de la Căraiman căpitanul şi de la Cazacul ot Tăbăläeşti, şi de la Sfineanu[1]) ot Văleni şi de la Onul de acolo şi de la Costantin fičorul lui Dămiian şi de la mulţi oameni buni scriind şi mărturisind întracel zapis cum au venit înaintea lor Agapie şi cu fičorul său Ştefan de nime nevoiţi nici împresuraţi, ci de bună voia lor au vândut a lor driaptă ocină şi moşie dintracel sat din Harbuzi din ğumătate de bătrân a patra parte din vatra satului şi din câmp şi din ţarină şi din pădure şi din fânaţ şi din tot locul cu tot venitul, aceia ei au vândut slugii noastre lui Dumbravă şi cu pomeţi drept 12 lei bătuţi bani gata, când foametea cea mare de şau scos capetele

---

1) Sfineanul pe româneşte *porcul,* de la свиньа s. f. = porc, (mascur, scroafă).

din foame. Aşijderea şi parte ce de sus de la Istasie şi de la femeia sa Marina o au dat drept 16 lei bătuţi când foametea. pentru aceia ca să fie şi de la noi cu tot venitul. Şi aşijderea sluga noastră Dumbravă au adus un zapis de marturie de la popa Gavrilă [2]) din Râşcani şi de la Caraiman Izbaşe şi de la popa Mierăuţa şi de la Nastasie din Rânzeşti şi de la Apostol diiacul şi de la mulţi oameni buni scriindu şi mărturisindu întracel zapis, cum au venit înaintea lor Gheorghiţă fičorul lui Dolh de bună voia lui de nime nevoit nici împresurat şi a vândut a sa direaptă ocină şi moşie ce i să va aleage partea lui din bătrânul lui Moaleş, dintracelaş satu din Harbuzi, aceaia o au vândutu slugii noastre lui Dumbravă drept 12 lei bătuţi bani gata de şau scos capetele din foame. Şi aşijderea au adus şi alt zapis de mărturie făcut dinaintea a mulţi oameni buni şi preuţi anume: popa Gavril şi popa Mierăuţă şi Caraiman Izbaşe şi Nastasie şi Apostul şi Istatie şi Agapie şi mulţi oameni buni scriindu şi mărturisindu întracel zapis, cum au 'venit înaintea lor Marina fata Condrei de bună voe ei de nime nevoită nici silită şi au dat şau dăruit a sa direaptă ocină şi moşie dintracelaş sat din Harbuzi ğumătate de bătrân din bătrânul Tănvaei, aceaia o au datu şi o au dăruitu slugii noastre lui Dumbravă, pentru căci Dumbravă au făcut multe cheltueli cu dânsa şi iau scos capul din foametea cea mare. Şi după aceeia aşijdere sluga noastră Dumbravă au mai adus un zapis de mărturie iarăşi de la Caraiman Izbaşe şi de la Toader de Puiceşti, şi de la Gligore deacolo şi de la Vasilie şi de la Irimie de Râşcani şi de la Vasile Munteanul şi de la mulţi oameni buni aşa scriindu şi mărturisindu întracel

2) Popa Gavrilă e *Râşcanul*, stâlpul tuturor Râşcăneştilor de la Fălciu.

zapis cum au venit înaintea lor Costantin ficiorul lui Damian de bună voia lui de nime nevoitu nici impresuratu și au vândut a sa direaptă ocină și moșie o vie ce avea luată de părinții săi în sat în Harbuzi, câtă vie au fost îngrădită de Costantin; aceia o au vândut așijderea slugii noastre lui Dumbravă drept 18 lei bătuți și leau plătit toți deplin acești bani pe acele părți de ocină ce mai sus scriem. Pentru aceaia și domnie mea dacă am văzut a lor de bună voe tocmală și deplină plată după scrisorile acelor zapise, domniia mea am crezut și iam dat și iam întărit slugii noastre lui Dumbravă pe acele părți de ocini din sat din Harbuzi și pe ace vie ca săi fie lui direapte ocini și moșii lui și ficiorilor lui, uric și întăritură cu tot venitul neclătit nici odănăoară în veci.

u Ias vleat 7170 msța Martie 25 dni

Iω Evstratie Dabija Voevod

l. p. domnești în ceară aplicată

Copie legalizată de grefa Trib. Fălciu sub No. 15495 din 17 Dec. 1884 Surete ms. XXXV, 9, după copia dată de d. Th. D. Rășcanu inginer silvic din Iași. In acest act se pomenește de mai multe ori de popa Gavrilă Rășcanu din Rășcani, strămoșul ramurii Rășcănești de la Fălciu. Pe lângă cele zise de spița acestui popă Rășcanu mai sus la pagina 160, în spita întocmită de răzeșii din Rășcani în 1803, reînoită la 1826 se dau popei Rășcanu acești urmași: Vasilache, Gheorghiță, Petcu Alexandru, Gligore Ghiga și Teacă. Spița se ocupă apoi de urmașii lui Gheorghiță, căruia îi dau de ficior pe Teodor Rășcanu jicnicerul, pe Constandin, Gavril și Sanda! iar lui Teodor îi dau în deosebire de spițele Rășcănești din Vaslui și Basarabia nu mai puțin de 10 copii: Lupu Rășcanu, Andone Rășcanu, Ștefan Rășcanu, Chiriac Rășcanu, Scarlat Rășcanu, Costantin Rășcanu, Ion Rășcanu, Gheorghe Rășcanu, Andrei Rășcanu și Ioana (Surete ms. XXXII, 72).

Suretul acestui ispisoc domnesc e arătat de Ilie Dumbravă în 1797 la cercetarea ce s'a făcut de mersul proprietății în Harbuzi; tot atunci a arătat și celelalte 4 zapise de cari vorbește ispisocul (Surete ms. XII, 562).

Asupra moşiei Harbuzi, ce vine pe podişul ce stăpâneşte satul Jigălia de azi, între Şulete şi Jigălia, am mai multe acte vechi, comunicate spre copiare de d. N. Caraivan, răzeş din Şulete.

In 7005 Mart 11 (1493) stăpânea moşia Harbuzii, unde a trăit Bădioaea, Ghedeon şi Fătu fii lui Harbuz Ivaşco şi Dragoş nepoţi celor dintâi, şi Andreica alt nepot. Stefan cel Mare le-a întărit stăpânirea la aceşti 3 urmaş (Surete I, 274) ai Bădioaei strămoaşa lor, soţia primuluii Harbuz. Cum răzăşii dau nume la acesti 3 bătrâni ai Harbuzilor, urmează că încă din secl. al XV-a moşia era împărţită pe 3 batrâni: *Moaleş*, *Bustea* şi *Tănvae*.—Stăpânirea a curs în Harbuzi în mod firesc şi acte de transmitere n'au prea fost, ceia ce-i îndreptăţeşte pe răzeşi a afirma boerilor rânduiţi spre cercetare în 1797 Mart 14 „că fiind un lucru vechiu ce peste trei sute de ani nu pot să ştie de atunci, ci numai după stăpânirea ce au avut din vechi“ (Surete ms. XII, 481).

După dovezi şi arătări de acte convin răzăşii să împartă Harbuzii în 1797 astfel: neamul lui Dumbravă să ţină un bătrân întreg (½ din Moaleş şi ½ din Tănvae), răzăşii ei în de ei să-şi împartă bătrînul Bustea şi ½ din Tănvae, iar Durac cu ai lui să ţină ½ din Moaleş. După măsoriştea făcută în 1745 sub C. N. Mavrocordat s'a găsit că moşia Harbuzii are în frunte 61 funie a 10 stânjăni funia (Surete ms. XII, 565).

CLXXV

7260 (1752) Iaşi. Costandin Vodă Mihai Cehan Racoviţă dă carte de slobozenie lui T. Râşcanul vel jicnicer să-şi aşeze oameni străini la selişte la Râşcani şi la Micleşti ot Fălciu.

Iw Costandin Mihail Cehan Racoviţă Voevoda, bojiiu milostiiu gospodaru zemli Moldavscoi. Datam carte domnii mele credincios boeriului nostru dumisale Teodor Râşcanul vel jicnicer şi pe cine a pune vornicel la seliştea Râşcani i Micleşti ce sântu la ţinutul Fălciului să fie volnic cu cartea domnii meale a chema şi a strânge oameni străini şi ori din ce parte de loc, şi ori câţi de mulţi sar strânge şi sar aşeza la această selişte de mai sus numită

de la domnie me să aibă milă și căutare, numindusă satul acela Slobozie, numai și această poronca le dăm, cari oameni cum or veni acolo și se vor așeza la Slobozia aceasta îndată să mergă la ispravnicul ținutului de mai sus numit şi să iei pecetluituri roșii pe fața și din zioa ce vor veni fieștecare va fi în scuteală și în odihnă trei luni nu vor da nimărui nici un ban. Iar după împlinirea sorocului iată cu hotarâre le arătam domniia me așezările birului, pe lună să dee de om câte un leu și la vreme cuniței vor da fieşticare pe vitele lor câte un leu vechiu și desetine şi goștina vor da dreapta după testament, mai mult nu vor fi supărați, și să fii încredințați şi adeveriți că pre cât se va păzi tocmeala lor aceasta, atâta pentru birul lor, cum și pentru cuniță, numai și această porunca le dăm ca oamenii străini să fie și de cei ce vor fi fost înstrăinați, iar nu oameni din țara de prin sate să priimească între dânșii, că aflândusă că nau urmat poruncii şi au priimit între dânşii oameni de acei din țară, apoi nu numai că li se va strica așezare lor, ci încă se vor pedepsi. Drept aceia dar dmvoastră boeri și voi slujitori cari veți îmbla ori cu ce fel de slujbe a domniei mele la ținutul acesta, toți după cum poruncescu așa să urmați, nimeni întru nemică să nui supărați, ci cu tărie poruncim să să păzască așezarea aceasta, că ori care na urma poroncii domnii mele unii ca aceia se vor pedepsi, ačasta scriem. u Ias leat 7260

Iw Costandin Voevod (l. p. domnești)

Acta Râșcanu. Surete ms. XXXV, 11.

Copia posläduită 1816 Martie 10, şi legalisată de Tribunalul de Fălciu în 1884 Dec. 17.

CLXXVI

Anul turcesc 1234 Sefer 3 (1823). Act de recomandaţie ce Hasan, trimesul turcesc în Moldova, dă lui Iordachi Râşcanu caminar pentru sprijinul dat Turcilor scăpătaţi din Moldova.

Bais terkim nahika i múş-a budur-chi

Darinde-i şuk-ka Cămnar Răşcan boier nam an asăl taife-i boiarandan bu ana cadar işbu beldenăn givarlaıânda múrur ve chiştú ghizar iden igvani islamian ile múnsi-iet eileiup ve etvar muafilesi pesend ve memlechieti mezburenân hanedan ve múăteberanândan olup ehli islamiane dost sadâc ve hatâr neşat ve şinasi vefaşiırandan olmacle hanedan oldugu hasebile ehli islamianlari hanesânde mihman ve ikram itmech caidândeolup ve nige nige iftade olan chimselere ikram ve eilich itmiş oldugundan mezfur boier ragbete laik ve nedavar idughi beıan ve refaiale iseda bunlarle boile ghielen igvan islamianân itla-i múhit ve samil olup bir veci-hile imtizgi ve múnsitat-itmeleri hususi beiani ve ruşen umur hususânda ied-den ghieldighi mertebe sa-ăi ve husni intizar buiurmalari mahsusan işbu işarnamem terkim ve mesfurân múnsiet ve sadacati izhar ve ibraz olunmişdir.

Hasan *1234. Sefer 3.*

Act de recomandaţie

Subsemnatul am declarat cele ce urmează:

Căminar Răşcanu purtătorul acestei recomandaţiuni este boer de neam, având un caracter nobil şi gentil.

D-sa a fost un credincios prieten al Musulmanilor, găzduind pe acei Musulmani cari călătoresc prin Moldova şi cinstind pe oamenii lor căzuţi în mizerie.

Prin nobilele sale calităţi, acest domn boier a fost onorat, dându-i-se acest act.

Subsemnatul pun în vedere demnitarilor musulmani care vor veni în Moldova, să-i dea numitului boier onorurile cuvenite şi să intre în relaţii bune cu d-sa.

HASAN
trimisul Statului Otoman la Principatul Bogdania (Moldova).

In sigiliu sta scris: Să dea D-zeu, ca raiul să fie locuinţa perpetuă a lui Hasan.

Originalul turcesc. Acta Rășcanu. Surete ms. XXXII, 170. Cetirea e făcută de elevul Mencs Aziz Ahmet, iar traducerea o datoresc muftiului din Constanța, prin mijlocirea d-lui Ilie Ghibănescu, directorul școalei Normale de acolo. Anul egirei 1234 corespunde anului 1823, dar atunci Iordachi Râșcanu nu mai era căminar, ci vornic.

CLXXVII

Anul turcesc 1237 Safer 7 (1826). Ordonanța comenduirii pieței către boerii și ispravnicii de Iași pentru furajul cailor oștirilor turcești din Iași, ca să ia din județ din zece căpiți de fân numai trei.

Halen iaș cazasi beșlu agasi ve ispravnikleri ve boieran ve manastirleri ve moșieleri bekcileri ve sair ehali duaia inhamâz oldurchi nefs iaș casabasânda múștanșik icamet üzre olan asachir muah hazânân ot tainaticiún ișten múzaica duciar oldugândan bu ghiún poșta haivanaticiún dergi olunan otlari tainata virilúp poștadan ún calmamacle cazanizda olan boiaran ve manastirler moșielerinde bulunan otlarân beher on tepede úci tepesi fiat rizasinde asachir mercume tainaticiún ehaz ve dúrún iașa nakl olunmac úzre mitropoliadan múnakid olunan divan boiaranânda cararda olup caimacam tarafândan bagzane her cazaie memurlar tain olmacle zichir olunan boiaran ve manastirler moșielerinde bulunan otlarin on tepede úci tepesini bu tarafa nakl eilemeghie muhatifet olunmaiub bir taraftan memaniat itmeierek bir saat evel bu tarafa irsale músariat olunmac iciún ișbu teschiere divan tahrir ve irsal olundi ghierektirchi bir mugib teschiere amel olunmac.

37/7 Sefer.

Salih
Abdullah

Ordonanță,
Către boierii din Iași și demnitarii săi.

Vă pun în cunoștință pe voi boieri și păzitori (administratori) ai moșiilor mânăstirești și pe voi oameni din popor.

Armata musulmană stabilită la Iaşi, având trebuinţă pentru vitele sale de furaj, s'a luat fânul administraţiei poştei, rezervat cailor ei, şi acum vitele poştei au rămas fără fân.

Drept aceea veţi lua din cuprinsul plăşii voastre, dela fiecare moşie boierească şi dela acele mânăstireşti din zece căpiţe câte trei (căpiţe) fân cu preţ fixat.

Acel fân va fi trimis armatei din Iaşi.

Intru executarea acestei porunci, va fi întrunit consiliul mitropolitan, şi conform cu deciziunea dată subprefectul va trimite prin plasa sa câte un funcţionar (slujbaş), care să aducă la îndeplinire sus-arătata deciziune. Transportul să nu fie împiedicat (oprit) ci să fie trimis de urgenţă la Iaşi.

Această ordonanţă să fie aplicată exact.

Comandantul Pieţei
Salih Abdullah

Anul 1237 Luna Sefer 7.

Originalul turcesc. Acta Râşcanu. Cetirea o datoresc elevului meu Menci Aziz Ahmed, iar traducerea o datoresc muftiului din Constanţa. Surete ms. XXXII, 169.

CLXXVIII

1796 Iunie 1 Iaşi. Cartea lui A. I. Calimah Vodă prin care scuteşte pe Ion sin Lupul Râşcanu de ori ce dare sau havalea, potrivit cărţii anterioare a lui M. C. Suţu Vodă, fiind neam de boer, scoborîtor din Constantin Râşcanul vornicul.

Alexandru Ioan Calimah Voevoda, cu mila lui Dumnezeu domnul ţărei Moldovei.

Să face ştire cu această carte a Domniei mele pentru Ioan sin Lupu Râşcanul cu feciorii săi ce se află cu locuinţa în ţinutul Fălciului. care prin jaloba ce au datu către Domnia mea au arătat că starea neamului său este de boeriu fiind rudenie cu răposatul vornicul Constantin Râşcanu şi

că mai înainte la multe poronci gospod şi trebuinţă a pământului au slujit cu silinţă şi dreptate, făcând rugăminte că după cartea gospod ce are de apărare şi după cum nau fost supărat până acum cu dajde şi cu alte havalèle să facem Domnia Mea milă spre a nu fi supărat nici de acum înainte. Prin acea jalbă cercetânduse de către Domnia Mea sau aflat adevărate arătările sale că starea neamului său este de boeriu fiind rudenie cu răposatul vornic Constantin Râşcanu şi că la multe poronci şi trebuinţa a pământului au slujit cu silinţă şi dreptate după cum se adevereşte şi din cartea gospod ce are la mână de la Domnia Sa Mihail Constantin Suţu Voevod. Deci netrecând Domnia mea cu viderea rugămintea lui şi socotind că după starea neamului său şi după slujbele ce au făcut i se cuvine a fi împărtăşit din domneştile mile. Iată prin această carte a domniei mele hotarâm că după cum sunt scoşi alţii la rânduiala neamului, asămine să fie scoşi şi socotiţi şi ei nesupărânduse întru nimica cu nici un fel de dare sau havalè. Cum nici de dregătorii ţinutului să nu se poată orândui la vre o poruncă, căci când va fi trebuinţă se va orândui de aici prin deosăbită carte gospod şi la slujbele visterii rusumaturi pe toate ale lor drepte bucate ce vor avea stupi, sfini şi oi cum şi tot vinul ce vor face din drepte viele lor să nu fie supăraţi întru nimica nici cu plata desetinei i a goştinei şi a vădrăritului având privilegii ca şi alte neamuri pentru care poruncim Domnia mea atât dumilorsale Ispravnici de ţinutul Fălciului cum şi slujbaşilor desetnici, goştinari i vădrari cu toţi să aveţi a urma în tocma după cum mai sus prin cartea aceasta se hotăreşte. 1796 Iunie 1.

l. p. domneşti tuş roş procit vel vist.

s'a trecut la condică, Vasile diac ot Visterie

Acta T. Dim. Râşcanu inginer silvic, Iaşi. Surete ms. XXXII, 169.

CLXXIX

1793. Noembri 21. Iași. Cartea visteriei că Ion sin Lupul Râșcanul dela Fălciu e neam de aproape cu vornicul C. Râșcanul, și că urmează a fi scutit de toate havalelele ce sânt pe alți mazili ai ținutului

Cătră cinstita Visterie.

Ion sin Lupu Râșcanul de la acest ținut al Fălciului, la cercetarea ce i sau făcut acum după cărțile ce au arătat să vede ertat de toate dările și havalele ce sunt pe alți mazili ai ținutului acesta și de osebit și mărturie că este cu adevăratu neam cu boerii Râșcăneștii întru care să vede iscalit din preună cu alți boeri, și însuși răpăosatul vornicu Constantin Râșcanu. Arătânduisă cu adevărată rudenie, după care nam lipsit și noi a înștiința pe cinstita visterie arătând că din întâmplările vremilor să află la stare foarte scăpătată. 1793 Noembrie 21.

trei iscăliluri necetețe.

Acta T. D. Râșcanu. Surete ms. XXXII. 87.

CLXXX

1795 Sept. 25. Visteria scrie către ispravnicii de ținutul Vasluiului să dea pe lună din casa răsurilor 30 lei leafă postelnicului Vasile Râșcanu, rânduit la lazaretul de la Vaslui.

Cinstiți D-lor Ispravnicii de ținutul
Vasluiului, sănătate

Din banii răsurilor de la acelu ținut iată se rândueşte ca de la zi întâi a curgătoarei luni Septembrie să dați Dumnevoastră câte—30 lei adică trei zeci lei pe luna leafă *postelnicului Vasile Râșcanu* ce se află rânduit asupra lazaretului de acolo din Vaslui; deci întru cât va cere trebuința a se afla la această slujbă îi veți da Dmvoastră leafă rânduită pe toată luna la sfârșitul a fiștecăreia luni, și pe fiecare luna dândui banii să luați sinet cuprinzător de primirea lefei sale, cu care sineturi veți

fi Dmvoastră scăzuți la sămile ce liți închee cu casa răsnrilor. 1795 Septembrie 25.
Roset vel Visternic
Acta T. D. Râşcanu. Surete ms. XXXII. 134.

CLXXXI

1813 Ghenar 23, Chişinău. Scrisoarea lui Dumitru Râşeanu din Chişinău cătră vărul său Vasile Răşcanu din Fălciu prin care îi dărueşte livada cu pomi în mărime de 40 stânjeni, lângă Fedeşti.

Kişinev anul 1813 Ghenar 23'
Vere Vasile am primit scrisoarea Dumitale şi mam bucurat mult, că eşti sănătos, şi am văzut în scrisoare, că îmi cei săţi dăruesc toată partea de pământ şi de livadă, mam gândit ca să ţo dau că eu sunt bătrân şi nam să mai pot veni pe acolo ca să stăpânesc.

Vere Vasile cu bună voia mea şi cu mila lui Dumnezeu îţi dăruesc precum am zis mai sus livada cu rediu cu toţi pomii in trănsa. şi cu vie, şi pământ care am patru zeci stânjeni, care se alăturează cu moşiia Fedeştii, să fie dăruită de la mine, fără să fii supărat de nimene.—Vere Vasile, să cei spiţa moşiei de la Lupu Râşcanu că este la dânsul lăsată, şi de la mine multă sănătate. Dimitrie Râşcanu

Acta T. D. Râşcanu Iaşi. Surete ms. XXXII, 72.
Acest Dumitru Râşcanu e fiul lui Costantin Râşcanul din Basarabia nepot lui T. Râşcanu jicnicerul. In jurul lui e discuţie asupra filiaţiunii cu ramura din Alecu şi Ioan Râşcanu.

CLXXXII

1820 Dec. 31. Jaloba lui Vasile Râşcanu din satul Micleşti la Fălciu că fiind şi el urmaş din vornicul C. Raşcanu se vede supărat cu dare de 10 lei pe sfert cu răsurile lor, de şi are carte de scuteală de orice dare şi havale, ca rudă de boer.

Prea Inălţate Doamne,
Jăluescu milei Inălţimii tale că eu din anul 1791 August 211, după alăturatele cărţi Domneşti

şi a divanului Knejiei Moldovei, arătătoari pentru mine, de a fi neamŭ de boieriu neamŭ cu dumnealui *vornicul Constantin Râşcanu* şi până acum în curgere de 29 ani nu am fost supărat întru nimică cât de puţin de a fi supărat atât cu vre-o cerere de dare de bani sau cu slujbele ţinutului rămăind nesupărat întru nimică; şi acum de către dregători mi se cerŭ ca să dau în patru vadèle pe an câte 10 lei cu râsurile lor.

Deci fiind că eu după alăturatele cărţi gospod precum am zis mai sus sunt neamu de boeriu, şi fiindcă acum mă aflu şi cu totul lipsit de hrana cea de toate zilele, având şi casă grea cu trei fete, neavând chip de a le înzestra, pe lângă aceasta sănt şi cu mâna stricată ajungându-mă şi vârsta batrâneţelor pentru aceasta cu lacrimi mă rog, Inălţimei tale, ca precum şi de alţi înalţi domni am fost aparat şi miluit, aşa şi acum să reverse razele milostivirei Inălţimei tale asupra mea, spre a nu fi supărat cu acea cerere de bani şi mare pomenire va rămânea Inalţimei tale.

Robul Inălţimei tale.

Vasile Râşcanu din satul Micleştii ţinutul Fălciu.

Rezumatul cancelariei:

„Şă roagă Inălţimei tale să dai carte gospod către dumnealor dregătorii ţinutului spre a nu fi supărat cu acea cerere de bani.

No. 1799

în dos:

Dumnealui vel visternic. să cerceteze jaloba aceasta.

1820 Dechembrie 31.

Constandin Suţu vtori logofăt.

Acta T. D. Râşcanu. Surete ms XXXII. 139.

CLXXXIII

1783 Mai 20. Act de învoială între Scarlatachi Costachi fiu banului Scarlat Costachi și între răzășii de Râșcani și de Miclești ca 95 stânjăni ce-i aveau ei în mijlocul trupului Mieleștilor să-i dea din partea Costăchească din Râșcani și să fie despărțiți, stăpânindu-și fiecare : Sc. Costachi 1212 st. iar răzeșii 191 stânjeni numai în Râșcani.

Adeverez cu această scrisoare a me la mâna răzeșilor de Râșcani și de Miclești de la ținutul Falciului precum să sa știe că după multe giudecăți ce am avut cu dânși pentru moșia Râșcanii, fiind că ei zice că acei ce au vândut la neamul meu moșia din Râșcani nau avut parte nici au fost neam cu dânșii și zapisile lor sunt rale, dar fiind că vânzările lor sunt foarte vechi și eu am avut necurmată stăpânire cum și tatăl meu și moșul meu și sânt și temeliile caselor a moșului meu fața, au fost dați rămași de la giudecăți. după cum pre larg arată o anafora de giudecată și o carte ce este la mâna mea, după care giudecați nemulțămindu-se ei, în anul acesta au luat pe Vidrașcu Canțir vornic de poartă și lau dus la starea moșiei, aducând de față și pe martorii ce au avut spre dovadă, că un Capenciu și un Dridiul și un Vârlan călugăru, ce au vândut părți din Râșcani la neamul meu că nar fi avut parte ei în Râșcani ci numai în Miclești, care martori, cel mai bătrân fiind de 85 ani și vânzarea fiind mai veche alta cu zece ani alta cu 12 și mai bine și fiind că martorii sau născut în urma vânzărei, cu atâta ani după ce acum am eșit din iznoavă la giudecată înaintea dmlorsale veliților boeri și sau citit mărturia vornicului de poartă și a oamenilor marturi, mărturisirea lor au rămas mincinoasă și mărturia au rămas răsuflată, și ne având ei nici o dovadă că acei vânzători nar fi avut parte în Râșcani, iarăși au fost dați rămași de la giudecată, și eu am rămas sămi stăpânesc toate cumpărăturile ce am în Râșcani cu

bună pace dupa hotarâtura ce au făcut în anii trecuți moșu meu dmlui vornicul Lupu Costache și Antohi Luță vornic de poartă moșiei Râșcanii și 600 stânjeni și în Miclești 612 stânjeni și li sau vinit în Râșcani 95 stânjeni și în Miclești 96 stânjăni dreaptă partea lor, dar fiindcă acei 95 stânjăni din Râșcani li sau dat la hotarâtură în mijlocul moșiei, și mie mi sau fost dat să stăpânesc soma stânjinilor și din sus și din ğos, totdeauna era pricini la mijloc și pentru ca să lipsască pricinile dintre noi de bună voia lor au stătut cu mine la învoială și neam învoit întracest chip, miau dat ei mie acei 96 stânjeni ce au avut în Miclești și eu leam dat partea mea ce am avut în Râșcani din ğos și au rămas ca să stăpânească ei din hotarul ce desparte parte mea ce din sus în ğos cât ține latul moșiei cum și în lungul, iarăși cât ține moșiia, și eu să stăpânesc partea mea din sus din hotarăle de mijloc ce sânt puse de dmlui vornicul Lupul Costache și de Antohi Luță vornicul de poartă, cum și acei 96 stânjeni din Miclești și ei să nu aibă treabă, și fiind că câteva vii de a lor ce sînt în Râșcani au rămas pe partea mea de moșie, am avut tocmală și învoială cu dânșii ca să nu le iau dijmă din cinci vii nici odată, adecă din via lui Gheorghe Râșcanu și a lui Ion brat lui, și a lui Ion Focșa și a Lupului Râșcanu și a lui Iani Focșa iar câte vii vor fi mai multe peste acestea și vor fi pe partea mea de moșie sămi iau dijmă după obiceiu. Deci fiind că această tocmală și învoială am făcuto de bună voia mea de acum înainte să avem a stăpâni amândoao părțile dupa cum sau arătat, iar mai mult să nu mă întind nici eu în partea lor și nici ei în partea mea, nici mai mult ğudecata pentru pricinile de sus arătate să nu aibu a căuta și asemene scrisoare de învoială miau dat și ei la mâna mea. 1783 Mai 20.

Scarlat Costachi, Costantin Stăncescu vornic de poartă, martur, Sandul Veisa izbașă, Andrei biv izbașă mam tămplat, Ioniță condicarul martur, Stefan čogolea vornic de poartă martur, Vasile Codreanul, Gheorghe Costin diac za divan martur.

Și eu am scris învoiala, Vasile Logofătul sluger.

„Inaintea noastră viind fiiul răposatului ban „Scarlatache au arătat că ačastă învoială au făcuto „de bună voia sa și pentru aceia am încredințato „și cu a noastre iscălituri.“ 1783 Mai 23.

Lupul Balș vel logofăt, Costantin vel vornic, Ioniță Canta vel vornic.

Acta T. D. Râșcanu. Surete ms. XXII, 130.

CLXXXIV

Fără dată (*după 1848*). Ciorna unei jalbe trimisă de Th. Râșcanu emigrat la Constantinopol, cătră Inalta Poartă contra Voevodului M. Sturza, care pe nedrept l'a persecutat și exilat în 1847 din cauza plângerilor aduse la divan contra legei prin care se desființau *căpătăerii*.

Sublime hautesse [1])

Je viens déposer aux pieds de Votre trône une plainte juste et légale contre les actes arbitraires d'un homme qui s'est servi des prerogatives de sa haute position, non pour m'accorder aide et protection, conformement à son mandat souverain, mais pour me persécuter à outrance. Je veux parler de Son Altesse Michel Stourza. Au mepris des lois, de son devoir et de sa propre dignité, ce prince ennemi im-

1) Se păstrează în arhiva Râșcanu textul primitiv al acestei jalbe, scrisă de însuși T. Râșcanu; textul a fost refăcut pe coloana din dreapta; iată cum începe redactarea primitivă:

Il m'est bien penible, à moi qui aime à vivre en paix avec tout le monde, d'avoir à élever une plainte quelconque et contre qui que ce soit, mais lorsque le faible est opprimé par le fort, lorsque surtout un peuple entier gémit sous l'oppression, il est de devoirs de tout homme d'en appeler à la justice.

placable de tout homme devoué à son pays, a voulu me faire saisir chez moi de nuit, sans même que je connaisse le crime dont j'étais accusé; il m'a fait traquier par ses sbires dans les bois comme un malfaiteur, et m'a forcé de quitter mes interrêts, ma famille et ma patrie. C'était le seul moyen de me soustraire à ses persécutions et à sa haine.

Depuix deux annés errant sur le sol étranger, j'assiste de loin à la ruine de ma fortune complettement négligée en mon absence: et cependant je prends Dieu à témoin, et je jure devant Votre M. I. qu'ancun crime, qu'aucun délit ne peut m'être imputé, et que je n'ai jamais, pourquoi que ce soit, mérité

Je suis loin de vouloir accuser ici; je ne veux que me plaindre, aussi me bornerai-je simplement aux faits qui viennent à l'appui de ma réclamation. Celui dont j'ai à me plaindre est, il est vrai, puissant par rapport à moi, qui n'ai d'autre titre à la protection souveraine de V. M; Impériale que celui d'un raya. Mais je ne tenterais pas de lutter contre un homme aussi haut placé, si je n'avais pas d'avance la confiance de trouver, par cela même, auprès de S. P. justice et protection. Je veux parler de S. A. le Prince régnant de Moldavie. C'est donc le prince Stourza qui, au mépris des lois, de son devoir. et de sa dignité, voulut me faire saisir chez moi pendant la nuit comme un malfaiteur sans même que je connaisse de quel crime j'étais accusé. N'ignorant point les dispositions malveillantes du Prince à mon égard, je n'ai vu dans cet acte arbitraire qu'un moyen d'assourir sa haine contre moi.

Avant d'entrer dans le récit des persécutions dont j'ai été l'objet de sa part, je prends Dieu à témoin, et je jure devant V. M. Impériale, qu'ancun crime, qu'ancun délit, ne pouvait m'être imputé et que je n'avais jamais par quoi que ce soit, encouru une mesure aussi violente. Je ne puis me rendre compte de cette rigueur qu'en l'attribuant aux réclamations que j'ai élevées à differentes reprises de concert avec la masse du pays, contre les nombreuses concussions commisses par le Prince Stourza....

d'encourir la persécution et l'éxil. Mon seul crime est d'avoir uni ma voix à differentes reprises aux voix de la masse du pays pour reclamer contre les nombreuses concussions du prince Stourza. J'ai agi en bon citoyen, jaloux du bien être de la prospérité de son pays, or, c'est par une telle conduite que j'ai pu m'attirer la haine du prince, si le réglement organique de la Moldavie n'est pas inviolable, quels sont les avantages des institutions et des lois ? Quels sont les garanties que ces institutions et ces lois nous assurent ? J'ai sans doute en grande partie attiré sur moi haine de S. A. par l'assistance que j-ai accordé aux paysans dans leurs plaintes contre les nombreux abus dont ils étaient victimes. Cette classe de la population, dont les devoirs sont clairemant determinés dans le réglement organique, contribue seule aux charges de l'état, et néanmoins elle est la classe la plus maltraitée

Depuis l'avenement de prince Stourza surtout, les paysans de la Moldavie sont reduits à force d'oppressions à une misère qu'ils n'avaient jamais en a déplorer jusque là. Ceux du district de Vasloui que j'habite moi même, ont particulièrement à soufrir de cet état de choses. C'est à l'occasion du recensement de la population qui a eu lieu en 1846 que commencèrent les persécutios du prince Stourza contre moi. La commission chargée de ce travail important s'acquitta consciencieusement de ses devoirs en inscrivant toutes les clases des habitans dans leurs cadres respectifs, mais le gouvernement sans respect pour les travaux de la commission, adopte arbitrairement diverses mesures subversives qui lesaient et les interrêts des malheureux paysans et ceux des propriétaires eux mêmes. Ces nouvelles dispositions consistaient de faire entrer dans les cadres des contribuables tous ceux des habitans connus sous le com de *Capalueris* qui en raison de leur pauvreté et des metiers qu'ils exerçaient se trouvaient exemptés par la loi de toute corvée. C'était faire peser tout à coup sur une classe nombreuse de la population le poids d'une misére impossible a supporter, c'était en même temps en-

lever aux propriétaires une foule de bras employés aux exploitations rurales, et jetter par conséquent une désorganisation fatale dans l'économie du pays.

Cet état de choses devait être un veritable fléau pour le pays en général et particuliérement pour le disfrict de Vasloui au sein duquel les mesures susmentionnées se firent sentir plus rigoureusement que partout ailleurs, et cela en raison de la haine du prince Stourza contre les boyards de ce district, haine manifestée ouvertement â plusieurs reprises à cause de l'accord qui existait dans les opinions privées et politiques de ceux-ci.

Après l'exécution de l'ordre de la trésorerie concernant les travaux de la commission du recensement, les boyards du district de Vasloui redigèrent en commune une supplique destinée a prouver l'illégalité de l'acte de la trésorerie par rapport au *Capataeris.* Ils chargèrent en outre deux boyards ainsi que moi de porter ce papier au Conseil des ministres à Jassy et d'en attendre le résultat. Fidèles à notre mandat nous portames la supplique au Conseil; mais les ministres en suivant les instructions secrètes du prince, se refusèrent de la prendre en considération sous le pretexte qu'elle était collective ; argument injuste, faux, contradictoire avec l'esprit même de notre législature et qui prouvait clairement les tendances du gouvernement à detruire l'harmonie qui regnait entre les boyards du district de Vasloui. Ce ne fut point tout ; le prince non content de fouler aux pieds nos droits les plus sacrés, porta l'arbitraire à l'extrème en s'attaquant à nos propres personnes. Dès que les ministrcs communiquèrent au prince le cours de cette affaire à laquelle toute la population était vivements interessée, celui-ci dicta lui même aux ministres un rapport qui denaturait complettement le sens de nos demandes auprès du gouvernement et nous chargeait d'accusations calomnieuses ; puis se basant sur ce même rapport, il nous déclara coupables de sa propre autorité et donna des ordres pour nous arrêter à minuit dans nos propres domiciles. Ainsi au mepris des lois et des formalités ju-

diciaires du pays, au mépris de nos mandat sacrés de deputés élus par la population entière de tout un district, nous fûmes dans l'espace de quelques heures accusés, jugés et condamnés à notre insu.

Pour ma part ne me faisant point illusion sur la gravité de ma situation et sur l'étendue de la haine dont j'étais depuis longtems l'objet de la part du prince, j'étais nécessairement amené à croire que celui qui se jouait ainsi de ses devoirs et de l'opinion publique, pouvait bien porter atteinte à la vie d'un de ses semblables. Je me réfugiai donc en toute hâte à la campagne afin de me soustraire aux recherches des agens secrets du prince. Les deux autres boyards furent surpris dans leur sommeil, arrêtés et conduits à Galatz où ils furent enfermés dans une caserne. Leur détention dura plusieurs mois. Quant à moi, grâce à la providence qui m'a protégé, j'ai échappé à toutes les investigations et à toutes les mesures sevères prises pour mon arréstation. Si je n'étais point jeune, la perspective de la tombe s'offrirait du moins à mon imagination et soulagerait mes maux, mais à mon âge, plein de vie et de vigueur, animé du desir ardent de mettre toujours mes forces au service de l'honneur et de la justice, je ne puis pas penser sans frémir aux persécutions injustes que j'ai eu à supporter jusqu'ici, car le prince n'a rien respecté en moi; il a cherché a me perdre sans pitié. Mes interêts, mon honneur, mon existence il les a traités comme un hochet qu'un enfant brise entre ses mains. J'ignore quels seront les arguments que le prince pourra opposer à mes pleintes, j'ignore comment il essayera d'établir ma culpabilité. Se servira-t-il du rapport fait sous son inspiration par M. M. les ministres contre moi? Mais alors il fournirait lui même la preuve de l'arbitraire odieux qui a présidé dans toute cette affaire. On saurait alors que les mêmes hommes, les ministres, ont été à la fois nos accusateurs, nos juges et les exécuteurs de notre sentence; qu'on nous a point mis en présence de nos délateurs; qu'on nous a jugés à huis clos et sans nous; que toutes les règles de

droit et de procedure ont été violées ; que cet acte illégal a été tellement entouré de mystère, que nous ignorions et notre crime et la peine qui nous frappait. Quant à moi cette manière d'agir m'inspirait des craintes sérieuses; j'était naturellement porté à croire que le prince en voulait à mes jours, et je n'ai point cherché à cacher ces craintes au prince lui même dans la supplique que j'ai lui envoyée par le député de Vasloui. J'ai beaucoup souffert, il est vrai, mais je ne désespère pas d'obtenir la justice qui m'est due. La providence que j'implore ne sera point sourde à mes prières, et l'équité de la Sublime Porte ne me fera point defaut pour obtenir une juste reparation des atteintes portées à mon honneur et à mes enterrêts. Ma position d'émigré ne me permet pas de produire dans ce moment des pièces à l'appui de mes réclamations, mais j'espère qu'un jour la justice pourra m'entendre, et je fournirai alors des preuves authentiques et irrécusables de nature à établir clairement mon droit et la légitimité de mes pleintes. En attendant une décision judiciaire comme je ne puis ni rentrer dans mon pays, ni récourir à des tribunaux qui sous le règne du prince Stourza réfuseront de m'entendre ; je supplie Votre Majesté Imperiale de vouloir bien faire assurer en ma faveur dans la fortune du prince la réparation des dommages qui me sont dûs.

La plus grande partie de sa fortune, soit en bien-fonds, soit en numéraire se trouvant à l'étranger, je ne pourrais avoir recours que sur ceux de ses biens situés en Moldavie. Mais le prince craignant les éventualités de l'avenir, pourrait bien mettre sa furtune à l'abri de toute réclamation par une vente soit réelle, soit simulée, ou par toute autre moyen en son pouvoir. Dans cette crainte je proteste contre toute mesure tendant à soustraire sa fortune aux légitimes demandes que je me reserve de formuler le jour où sa violence ne pourra plus rien contre moi.

Je supplie instemment Votre Majesté Impériale de prendre en sérieuse consideration la pleinte que j'ai l'honneur de vous soumettre, et de garder acte de ma protestation.

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 468. Ciorna pare a fi scrisă de T. Eliadis, cumnatul lui T. Râşcanu; Textul e scris pe 4 coale hărtie, coloana din stânga; cele mai multe coloane sînt tăiate cruciş de sus până jos; iar pe alocurea şterse rînduri; pe coloana din dreapta e altă redacţiune scurtă, parte scrisă cu creionul de mâna lui Eliades, parte de T. Râşcanu. Noi am publicat textul aşa corectat de Eliadis, în o copie toată scrisă de însuşi T. Raşcanu, când se afla exilat la Constantinopol. Pe copia cea dintâiu acelaş T. Râşcanu a făcut diferite ştersături, mult mai pe urmă cam pe vremea când redacta memoriul aşa de descusut al întâmplărilor sale din viaţă, şi uitând anul exact, îl punea când la 1857, când la 1858. Textul francez al jalbei către M. S. Sultanul se va pune în legătură cu jalba adresată de T. Râşcanul lui Mihai Vodă Sturza în 1847 (vezi pg. 338).

CLXXXV

1847. Noem. 36. Chitanţa de 100 lei primiţi de la Paraschiva Râşcanu de meşterii Ion şi Alecu, care au reparat biserica din Drăguşani.

O sută de lei am priimit de la dumneei k.k. Paraschiva Râşcanu, arvonă în socoteala meremetului ce neam îndatorit a face la biserica de pe moşiia d-sale, cu îndatorire ca îndată după săptămâna luminată a primăverii viitoare să fim gata a veni când va triimite dumneei trăsură şi pentru că vom fi următori întocmai, dăm acest înscris dmsale încredinţat cu iscălitura noastră.

1847 Noem. 30

Eu Ioan a Rariţii am priimit

Eu Alecu săn Apostolu am priimit

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 249.

CLXXXVI

1848. Ianuar 14 Paris. Bilet de învitare lui T. Râşcanu din partea ambasadei otomane la Paris de zilele de recepţie.

L'Ambassadeur de la Sublime Porte a l'honneur de prévenir Monsieur Théodore Rechkanou

qu'il restera chez lui les premier et troisiéme Vendredis de chaque mois à partir du 21 courant.

Paris 14 Janvier 1848

adresa:

Monsieur, Monsieur Théodore Rechkano place Sorbonne 3 Paris

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 328.

CLXXXVII

1848 Mart 18, Paris. T. Râşcanu scrie fratelui său (Alecu) că n curând se va întoarce în ţară.

Paris în 18 Mart (30) 1848.

Tot cu aceaş bucurie iubitule şi scumpul meu frate, cu care totdeauna ţam păstrat, am priimit scrisorile dmtale şi a mami în alături cu ticăloasa ceelaltă hărtie, şi asupra celor cem scrii iţi răspund în scurt că potrivit făgăduinţii ce ţam dat, voiu veni curând, foarte curând, nuţ pot însămna însă zâoa. Aşâjdere nuţ pot spuni pe la ce zastavii voiu trece, nici însum nu ştiu. şâ dar mulţuminduţ, foarte mult de plecari ci ai să vii să mă ei, nu trebui să te trudeşti. fi încredinţat că drumul pără la Moldova, îm va păre lungu de tot, iar di la hotarul ţării şi pără la vetrile noastre fără sfârşit. Atâta de mari esti dorinţa me. mă bucur gândind numai la minutul acela întru carile am sî vă văd, acela va fi carile mă va dispăgubi di toate suferinţâle dorinţâi. acela îl privescu ca un moment din cele mai frumoasâ a vieţâi mele. Ţâţa(?) âi Profiri şi surorii noastre di vei ved o mai înainte aratâli celi mai aprinsâ de dragoste complimenti; nu am acum alt dor de cât să vă găsăscu pi toţ, sânătoş. Intâlnindute cu prietenul Istrati spunei multe închinăciuni. şi că esli un obiect di multă dorinţă in inima me, arată şâ altora cui mor fi dorind închinăciuni. pi copii sărutândui ti rog să priimeşti încredinţare dragostii şi dorinţâi meli cu cari mă însămnez.

al dmtale credincos frate i slug

Teodor (Râşcanu)

acta Răşcanu. Surete ms. XXXIV, 352.

CLXXXVIII

1848 April, Iaşi. Lista boeilor exilaţi peste hotar.

Lista boerilor moldoveni daţi peste graniţă

Peste Dunăre: Alecu Moruz, Alecu Cuza, Nicu Catargi, Vasile Canta, Grigore Romalo, Dim. Filipescu, Manolachi Costachi, Ioan Cuza, Sandu Miclescul, Roset Răducan, Lascar R. Roseti, Mitică R. Roseti. *In Austria:* Costachi P. Cazimir. *Peste Prut:* Constandin Moruz, oprită intrarea Scarlat Vârnav, Teodor Râşcanu Grigorie Balş, Nec. Ghica Comăneşti, Gh. Cantacuzin, Mihai Cogălniceanu, Ion Leca, Vasile Ghica, Costachi Negri.

Arh. stat. Iaşi, adm. N. No. 437. Surete ms. XXXIV, 637.

CLXXXIX

1848 Iulie 18 Bucureşti, N: Bălescu trimete lui Ion, Ghica o scrisoare prin emigrantul T. Râşcanul, care trecea prin Bucureştl rugându-l ca la sosirea sa în Constantinopol să fie ajutat.

Bucureşti, 18/30 Iulie (1848)

Iubite Ghica

Cu venirea Râşcanului acolo, diabia am vreme săţi scriu câteva rânduri. Aicea suntem liniştiţi de mai multe zile, de când adică neam întors în capitala ţării (3 Iulie). Reacţionarii sunt destui şi în toată ţara, dar iam cam sperial cu vorba, de şi nu în faptă. Poporul il câştigăm din zi în zi mai mult. Negustorimea toată din Bucureşti este revoluţionară . . . .

Adio Iubite Ghica, scriemi mai des, salutare şi frăţie.

N. Bălcescu.

„De va avea trebuinţă *Râşcanul* de ceva acolo, ajutăl, complimente de la Tell, Goleşti şi toţi ceilanţi".

I. Ghica „Amintiri din pribegie" de la 1848, Ed. Socec 1889, pg. 45.

CXC

1848 Iulie 1. Adresa comandantului graniței dinspre Transilvania că T. Râşcanu proscris a întrat în țară pe la Comăneşti prin mijlocirea lui Nicu Ghica Comăneşteanu.

Comandirul graniței despre Transilvania căpitanul Dănilescu No. 2811.

Sau luat încredințare că dmlui vornicul Nicu Ghica Comăneşteanu după ce sa întâlnit prin cuprinsul distanței acei trecătoare cu Teodor Râşcanu, pentru carele Dmv aveți poruncă ca la întâmplare de a năvăli să fie prins şi tradat isprăvniciei, de al trămite cu convoi aici, apoi şi însuşi dmlui Ghica a trecut granița cu toată familia şi calabalâcul său. Pentru asemenea neprivighere din partea dvoastră vi se cere obeiasnenie: 1) cu lămurire de a avut dl Ghica paşport, de unde era slobozit, pe al cui nume, sub ce număr şi pe cât termen. 2) Cum de a putut intra Râşcanu în țară fără a fi prins. Tot odată vi se scrie că pe vechilul cel aveți la trecătoare pe lângă dmvoastră sal tradați îndată isprăvniciei ținutale spre al tremite cu convoi la Eşi. Iar pe viitorime să nu mai cutezați a vă purta cu aşa slăbăciune şi neîngrijire în paza graniței, precum nici a întrebuința, în îndatoririle slujbei asemenea oameni netrebnici, sub numire de vechili, căci atât pentru unul cât şi pentru alții nu veți mai fi ca acum trecut că vederea ci supus judecăței. Iulie 7 1848.

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 636.

CXCI

1848 Decembri 30. Insemnare de odoarele în veşminte şi cărți a bisericei din Drăguşani.

Izvod de zăstre bisăricei ce sunt încredințate în privigherea lui Gheorghie eclesiarhului.

848 Dech. 30

4 evanghelii din cari una mari cu sfinți împre-

jur și una grecească, 12 minee nouă pentru fiecare lună de Niamțu, 2 minee vechi de Blaj, 1 tificon, 1 oktoih, 1 pănticostar de Blaj, 1 triod de Blaj, 2 leturghii, 1 časlov a Mitropolitului Iacov, 1 psaltire a Mitropolitnlui Veniamin, 1 catavasier, 3 filuțe din care un paraclis a sf. Mina și una a sf. Haralampie și sf. Paraschiva grečască și moldovenească, 1 rând veșminte de știofă roșie cu tot tacămul, 1 rând veșminte de cutnie fără noraclițe, 1 rănd veşminte de plisă neagră cu tot tacămul, 1 rănd veșminte de pelea dracului cu tot tacămul, 2 feloane cit vechi de purtat, 1 epitrahir, 3 părechi noraclițe de purtat, 1 rând veșminte diaconești de stofă, 1 rănd veșminte diaconeşti negre de pelea dracului, 1 rănd veșminte diaconeşti de cit, 2 rănduri de sfintile vasă, însă unul de argint şi celalăl de costor, 3 candele de argint, 6 candele de Bakfurt, 5 sfeșnice de alamă, 2 cadelnițe însă una stricată, 1 copii, 5 discosis însă 3 vechi bez de aceli cari să slujesc, 1 murări, 1 cleşte, 1 tigae de aramă cu capaci, 4 fănari 2 mari și doă mici.

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 249.

Intru cât prin această catagrafie se face inventariarea averii bisericei din Drăguşeni, îndată după moartea vornicesei Parascbiva Râşcanu, ctitora bisericei și deci stăpâna a tot avutului bisericei, iată ce inscripție am găsit pe cărți, pe lespezile de mormănt și pe zidul bisericei din Drăguşăni.

Drăguşănii, satul, schimbându-și vatra cătră 1750, a rămas amintiri în gura bătrânilor că seliştea veche era mai spre Scheia. Iată ca zice Tucidide Dormuz în socotința sa din 1845 April 11 asupra Scheii pe baza hotarnicei din 7253 (1745): „Arătătoare de atâte semne şi urmări nestră„mutate precum piatra hotar de chiar supt holmu, bahna „cu lozăi măruntele, rămășiță de rediuri cu copaci foarte „învechiți, *seliştě înființată în urma hotarnicei din 7253.*“ Iar mai jos continuă: „Apoi în urma stăpănirei de când acea hotarnică este făcută sînt 100 ani trecuți, se înființază sat de locuință la punct potrivit cu glăsuirea hotarnicei, care iarăşi întraceastă vreme se desființază locuința şi rămâne locul seliştea bine cunoscut astăzi fără a se pu-

tea prihăni; cum s'ar fi putut dar suferi a să lăcui de cătră lăcuitori de Drăguşani pe pământ a moşie: Scheia... care ar rămâne acea selişte pe moşia Scheie..." (pg. 320).

Deci vatra satului de azi a Drăguşănilor s'a aşezat după 1750. N'avem nici o urmă mai veche de aşezare în Drăguşani. Biserica e făcută întâi de proprietarul Drăguşănilor, Iordachi Râşcanu, căminar, care însurându se cu Paraschiva Lambrino a luat drept zestre satul şi moşia Drăguşani, pe când tatăl său Alexandru Râşcanul era stăpânul moşiei şi satului Frenciugii, luat tot prin zestre cu soţia sa Casandra născută C. Gândul.

Fiul imitând exemplul tatălui său, râdică biserica în lemn, cam în felul celei din Frenciugi, şi a cărei inscripţie sună:

Prea sfânta Troiţă este hramul acestei bi- | serici carile din temelie sau făcut cu cheltuiala | cinstitului şi de bun neam Alexandru | Reşcanu biv vel paharnic şi spre ajutor şi ertare | păcatelor dumisale şi cinstită soţului său Casandra şi copiilor dumilorsale | i spre pomenirea în vecii vecilor amin. 1781 Noem. 8.

Despre biserica veche de lemn din Drăguşăni n'avem ştire; nu se păstrează nici o inscripţie. Din cărţile vechi însă ale bisericei, am găsit însemnări cu data anterioară fiinţării actualei biserici. Aşa pe un Apostol tipărit în 1767 la Blaj găsim următoarea însemnare făcută de căminarul Iordachi Râşcanu în 1808:

Acest Apostol lau afierosit la sfânta biserică | a me din sat din Drăguşăni un om anume Dănilă Puşcaşu şi cine lar înstrăina de la | sfânta biserică aceasta să fie neertat de | domnul Dumnezeul nostru Isus Hristos şi sfântul marele | mucenic Gheorghie să fie împotrivitor in veacul acesta | şi în cel ce de apoi veacului amin. | 1808 Iunie 24. | Iordachi Râşcanu căminar.

Aseminea găsim o altă însemnare pe un mineu „lam cumpărat în Iaşi cu 45 lei. Iordachi Râşcanul căminar 1808 Iunie 24."

Dintre cărţile ce au slujit vechii bisericuţi de lemn din Drăguşăni se mai păstrează un Ceasoslov mic din 7285 (1777), un Antologhion, Iaşi 1806 cu notiţa: „Iordachi

Reşcanul 1808 Iunie 24". Penticostar Sibiu 1895 „Iordachi Reşcanul căminar 1808 Iunie 24."

Fie că a râdicat el întăiu biserica, fie că a găsit'o râdicată din pajişte de socrii săi Lambrineşti, Iordachi Râşcanul căminar se pune şi o reface mai mare şi mai frumoasă; aceasta în 1815, cum sună şi inscripţia sapată în piatră, şi pe care am găsit'o ruptă în două şi azvârlită în hambarul proprietarului de azi dl Aurel T. Râşcanul, şi pe care l'am rugat a-i face cinstea să o pună în zidul bisericei în pridvor alăture cu noua inscripţie scrisă cu litere latine şi care pomeneşte de noua restaurare a bisericei.

Iată textul vechii inscripţii:

„Acest sfânt lăcaş întru care se prăznueşte „hramul de biruinţă purtătorului sfântului mare„lui mucenic Gheorghie sau făcut din nou cu chel„tuiala şi sărguinţa robilor lui Dumnezeu Gheor„ghie Reşcanul căminariu şi a soţiei sale Paras„chiva spre pomenire şi agiutorul lor de la Dum„nezău şi ertare păcatelor. Sau început la anul „1815 Martie 22."

Acelaşi lucru îl spune în o lungă notiţă scrisă de mâna lui pe un Penticostar. după ce însemnase data de 1808 Iuni 24, pe când era căminar, apoi continuă:

Penticostar, Sibiu 1805. *„Acest Penticostar lam cumpărat din Eşu cu 20 lei şi lam afierositu la sfânta biserică din satul Drăguşănii 1825 Mart 28, care sfântă biserică cu agiutorul lui Dumnezău am făcuto acum ca din nou spre slăvire sfântului şi de biruinţă purtător şi făcătoriului de minuni marelui mucenic Gheorghie şî cine lar înstrăina de la sfânta biserică aceasta să fie neertat de Domnul nostru Isus Hristos."*

In 1825 Martie, Gh. Râşcanu era vornic, dar nu se mai iscăleşte, ci lasă pe acea veche din 1808, când era căminar.

La biserica din Drăguşăni să păstrează pomelnicul familiei Râşcanul, un triptih de lemn, scris în 1827 Mart 16, cu inscripţia:

„Pomelnicul robilor lui Dumnezeu Gheorghie „Râşcanul biv vel vornic şi a soţiei sale Paras-

„chiva ctitori a sfintei biserici din satul Drăgu-„şănii ţinutul Vasluiului unde să prăznueşte hra-„mul sfântului marelui mucenic Gheorghie şi a „prea cuvioasei maicei noastre Paraschevì.“

. Intre *vii* se văd trecuţi: Gheorghe, Paraschiva, Lascar, Zamfira, şi fiilor, Alexandru, Ioan, Toader.

Apoi *părinţii ctitorului:* Alexandru şi Casandra.

Adormiţi: Alexandru, Mihai, Lascar, Costantin, Elena, *Arhiereul Nectarie*, Ruxanda, Soltana, Anastasia, Ilie, Ecaterina, Aniţa, Haralambie, *Nicodim arhiereu, Costantin Ipsilant Vodă, Costandin Balş logofăt.*

După moartea lui Gh. Râşcanul vornic (14 Iulie 1828) şi a Paraschivei Râşcanul vorniceasa (10 Febr. 1849), s'au şters dintre vii pe Gheorghe şi Paraschiva, ctitorii, şi s'au pus în capul coloanei celor adormiţi, cu altă boe mai ştearsă.

Pomelnicul continuă apoi un şir lung de nume a căror filiaţiune nu o putem prinde şi nu e Râşcănească, apoi pune între vii pe *Veniamin Mitropolitul Moldovei*, pe *D' Ghica visternicul, N. Ghica* şi tot neamul lor.

Amestecul lui Veniamin Costache în pomelnicul Râşcănesc se explică prin actia că una din fetele lui Iordachi Râşcanul vornicul, şi anume Zamfira a fost măritată cu Lascarachi Costachi, un nepot al Mitropolitului Veniamin Costachi.

Iordachi Râşcanul moare în 1828, cum spune inscripţia de pe lespedea mormântală.

„Supt acastă pia | tră odihneşti | robul lui Dumne | zeu Gheorghie Râş | canu biv vel vor | nicul sau săvă | rşit la let | 1828 | Iuli 14

Şi fiind că am pomenit şi de ctitoria lui Alexandru Râşcanul spatar din satul Frenciucii, dăm în complectare o notiţă scrisă de el pe un Penticostar, Iaşi 7261 (1753):

. *„Din tot cărţile bisericei Muntenilor ce au fost ro-„mâneşti sau găsit un penticostar | la dmlui Ioniţă Ste-„gariul şi lam luat eu Ierei Ioan ot Vaslui pentru că este „cumpărat | de neamurile mele, şi de alţi săteni ce erau „poporăni la sfânta biserică ot Munteni | iar biserica nau „dat nici un ban nici treabă nare cu aceste trei cărţi ce „cheamă una | Penticostar, alta Praxiu, alta Leturghie, şi „acele doao cărţi au rămas | să de samă preutul Sava „Cărare fiind că era dascal la ace sfântă biserică cu moşu „său ierei Gheorghe Donosă şi am scris eu Ierei ot Va-„slui let 7285 Avg.“*

Pe altă filă: *„Acest penticostar lam | cumpărat eu de la „protopopu | Ion ot ținutul Vasluiului și lam | afierosit la „biserica me | din satul Frenciucii | împreună cu cele | „lalte cărți ce am mai cumpărat | și am datu tot la ača | „stă biserică și cine ar fu | rao să fie blăstămat de sfânta „ | Troiță, a cării hramul este la | ačastă sfântă biserică „1783 Mai 13 Alexandru Reșcanu biv vel spatar 1791 „April 18.“*

Pe acelaș Pentacostar găsim altă notiță la fila 36: „Acest sfânt și dumnezeesc Penticostar este a bisericii Muntenilor și este cumpărat de tot satul și au dato ca să fie de pomană sfintei biserici pentru sufletele lor și a părinților săi, iar cine s-ar ispiti să o e să fie anaftima și blăstămat de cei doisprezece i de 318 oteți de la Nicheia și de precurata sa maica amin. leat 7285 și am scris eu Erei Ioan ot Munteni.“

Tot pe acelaș Triod stă nota (fila 27 *verso*) și eu Mihai fiul protopopului am întărit cumpărătura de tatăl meu 1780 Sept. 1, Mihai.

Iar pe fila 29 „αὐτὴ θεὰ βίβλος πέφυκεν Ἀλεξάνδρȣ Ρεσκάνȣ πρώιν μεγας σπαθάρης.“ 1791 Avg. 9.

Pe un Triod: *„Acestu triodu lam cum | păratu în zilele luminatului domn | Alexandru Mavrocordat Voevod și lam dăruit iar la biserica me | den satul Frenciucii ot ținutul Vasluiului | la care este hramul sfânta Troiță | și cine la fura să fie blăstămat | de sfânta Troiță și de mine păcătosul | și am iscălit 1784 Noem. 20 Alexandru Reșcanul biv vel spatar 1790 April 24.“*

Iar pe fila 13 altă notă: αὐτὴ θεὰ βίβλος πέφυκεν Ἀλεξάνδρȣ Ρεσκάνȣ τȣ πρφηγ μεγάλȣ σπαθάρης. 1791. A. P. πρφηγ μεγας σπαθάρης.

CXCII

Fără an (1848) Oct. 5, Constantinopol. T. Râșcanu scrie fratelui său Alex. Râșcanu spatar prin Arghiropulo, rugându-l a-i da știri din țară.

Constantinopol în 17/5 Oct.

Scumpule bădiță de mii de ori te îmbrațișez

Nu credi că dacă nu ț-am scris în curgire de multă vremi că mam schimbat, pricina au fost că de la Ieș nu găsăm ocazâi acie cari săț fi mij'ocit venire scri·orilor cu

siguranţâe, pără la Vaslui, şâ de cât a scrie ca să să piiardă scrisoile, mai bine nu am scris, de aciasta şâ maicăme numai o scrisoari iam triimes întrun noroc, de o au priimit sau ba, nu ştiu pără în ciasul acesta. Găsând prilejul acesta sigur prin domnul Arghiropulo carile vine la Moldova pentru trebile sale, lam rugat săţ aducă aciasta. Îţ vestescu că sânt sănătos (şters *bine*) împreună cu ceilanţi compatrioţ ci să afli acum pitrecând aice, afară de vărul Ion Cuza, carile sau pornit cu vaporul trecut la Galaţi. Sânt mulţămit că cu venire tot a trecutului vapor miau vinit o scrisoare de la păr. Iosif prin cari îm spune că sânteţi toţ sănătoş, aud că în ţară stare lucrurilor esti foarti tristă. să îm închipuescu aciastă, dar nu ştiu pentru toţ (şters: *în ci priviri*) adică toati stărili pătimescu sau numai unile? Sânt năcăjât că nu ştiu acum pi când voiu ave norocire a mă întoarci în ţară, şâ când voiu ave mulţămire a vă îmbrăţoşă pe toţ. Spuni ti rog sărutări de mână întâiu maicăme şâ pără la ţaţaci şâ moş, precum şâ tuturor prietinilor celor ci mă iubescu multe închinăciuni. Ştiu că ocazăe nu sânt totdiauna, dar prilejândusă vrouna scriem, de vii pute cu siguranţâe, să triimiţ scrisoare pără la Galaţ, di acolo nu să va rătăci dândusă în mâna domnului Marasi aghentul vapoarălor, atunce cred că mii scrie între altile despre celi ci să pitrec pi acolo, şâ înteresâli cum vă mergu, dacă vau luat şi dmv. producturi, adică dmtale şi maicăme. mi să pari că pi acolo sânteţ disperaţ că nu vom scăpa de stăpânire străinilor, însă nu va fi, Dumnezău esti bun, îş aduci aminti şâ di noi fiţ linişţiţ, căci lucrurile samână a lua prifaciri, mai mult nuţ poč spuni, mai întâi di a mântui ti rog di poţ sâ îţi scriem pre largu ori ci esli de ştiut, căci pot să am trebuinţă de ştiri di acolo şâ cu aciasta mă însămnez.

al dmtale credinčos frate i slugă, Teodor

adresa pe plic: Monsieur, Monsieur Alexandru Reschkano à Vaslui

Dmsale spătar Alecu Râşcanu la Vaslui.

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 452. Pecetluită cu ceară neagră, cu inscripţia T. R. (Teodor Râşcanu).

CXCIII

1849 Februar 10. **Izvod de cele găsite la Drăguşeni a lui T. Râşcanu şi bani de luat (10752 lei).**

Cele aflate a fratelui nostru Toderel, la moşia Drăguşani după moarte răposatei nineacăi 1849.

1 buhai, 6 vaci (3 cu viţei, 3 fără viţei), 4 gonitoare, 2 gonitori, 4 mânzaţi, 4 boi, 2 cai, 48 stupi, 1 briţcă pe răzoare, 1 nadişancă stricată, 1 sanie veche, 1 păreche hamuri de doi cai, 10 linuri de velniţă, 15 buţi pentru rachiu, 3 poloboace, 20 căzi de plămadă, 1 ciubăr cu cercuri de fer, 1 bartic de fher, 1 căldare de velniţa cu capacu ei, 5 roabe de trăsură şinuite, 1 fisos de fher de şăle, 1 časornic de masă, 1 časornic de părete, 2 puşte câte cu o ţăvie, 1 garderopu, 1 morişcă de čuruit grâu.

Peste tot 138 numere; iar bani datorii pre câţi sau aflat pară acum sânt să ei, însă

3600	lei	la Cazimir în număr de 100 #
1300	lei	la Solomon jidov ot Băceşti, 100 lei cu sinet şi 1200 lei fără sinet pe 50 vedre spirt.
248	lei	Leizer jidov daţi iarăşi cu sinet.
1000	„	Anton şi Costică Neculau din Eşi cu sinet.
1530	„	Dabija cu sâneturi.
3074	„	la lăcuitori i sau dat după o condică ce sau găsit la casă.
10752	lei.	1849 Fev. 10.

Iosif Arhimandrit, Zamfiriţa Costachi

Faţă fiind şi noi la facere acestei scrisori şi pofţiţi fiind de dmlor iscăliţii am iscălit şi noi de marturi.

Gh. Carp. post., I. Faur sulger, V. Oniţă privighitor ocolul Fundurilor ţinut Vaslui

Acta Râşcanu. Surete ms. XXIV, 322. T. Râşcanu fiind în exil n'a putut fi faţă la moartea mamei sale Paraschiva. Fraţii săi făcînd inventariarea averii mamei lor au găsit de cuviinţă să pună în izvod deosebit averea fratelui lor dus peste hotară.

CXCIV

1849 Febr. 10. Izvod de cele găsite la moartea Paraschivei Râşcanu vorniceasa soţia lui Iordachi Râşcanu. 1644 numere de obiecte şi 57 suflete de ţigani.

Catagrafie de cele ramasă după trecerea din viaţă a răposatei maicei noastre vorniceasa Paraschiva Râşcanu. 1849 Febr. 10.

176 oi (însă 72 mari, 19 berbeci, 19 cârlani, 28 cârlane, 22 capre, 2 ţapi, 14 vătui), 38 vite cornorate (însă 16 boi de plug, 2 buhai, 6 vaci a fata, 3 vaci cu viţei, 2 gonitori, 2 gonitoare, 1 mânzat, 1 mânzată, 2 bivoliţe, 2 bivoliţe cu malaci, 1 buhai bivol); 205 stupi, 6 cai poştalioni, 139 chile de grâu în hambariu bez cel mâncat cu grijele pără acum, bez 25 stânjani de gireadă grâu netrierat, 20 stânjăni de coşeriu cu popuşoi buni din anul 1848, bez giumătate coşer din 1847, cari fiind cam stricaţi să întrebuinţază în ogradă, 10 stoguri, 30 stânjeni pae (din cari urmează a să mânca cu vitele și la ogradă), 1 vas cu vin bez doă vasă din care urmează a să întrebuința și la biserică, 6 săminţă de in; 5 pluguri cu herăle și häitiile lor, 3 harabale înfundate, 2 cară mari, 2 cară mici, 5 sănii de boi, 1 droşcă, 1 braşovancă, 1 brişcă noă numai legată în fer, 1 sanie de cai veche, 1 părechе hamuri de 6 poştalioni, 3 șăle, 1 părechе hamuri de un cal, 1 părechi hamuri de doi cai, 31 vasă antaluri de pus vin din cari 11 sânt cu cercuri de fer, 12 vasă de pus pâine, 8 poloboace de curechi, 11 căzi de vin, 1 călcătoare, 3 dejă, 4 čuberi, 7 balerci, 1 vadră cu cercuri de fer, 2 dimerlii de lemn, 2 budălăi, 25 putine cu mari cu mici, 300 doage noă pentru poloboace, 126 scânduri de fag täete la berschii, 26 bucăţi aramă (însă 2 căldări de vinaţe cu căpacele lor și ţeviile lor, 1 căldăruşă de apă, 2 căldări de cămeși, 2 lighene cu ibricele lor, 1 lighean mare, 1 tingire de

dul-

ceţi, 2 tavale, 2 sănii, 1 ghiučhi, 7 tingiri de bucate, 2 capace, 2 tigăi, 1 sahan), 2 cântare, 2 čaune, 2 părechi chirostii, 1 frigare de fer, 1 frigare de cafe cu sâta ei, 3 topoara, 6 săcuri, 1 chioă de marmură, 1 ploscuţă de plumb, 12 bucăţi alămuri (însă: 1 samovar, 1 chiuliţa, 2 tingiuriţe, 6 sfeşnice, 1 tipariu de cuhne, 1 her mic de calcat, bez unul de schija), 9 chei de bou, 3 chei de capră, 8 chei de oai, 15 čuri, 4 ţoluri, 4 saci, 1 odgon, pentru pivniţă, 86 chile de in, 50 chile de cânipă, 1 scrin, 2 dulapuri, 1 săpit, 3 lăzi, 4 oglinzi, 11 mindiri, 40 perini de parete cu lână, 3 saltele, 9 coltuce, 8 perdele, 3 covoară de părete, 8 lăvicere aşternute pe ğos, 4 jâlţuri, îmbrăcate, 3 oghialuri, 8 perini cu puf, 1 icoană îmbrăcată cu argint, 9 icoane sadè, 1 candilă argint, 1 časlov, 1 psaltire, 6 linguriţe, 2 farfurioare de argint, 2 sfeşnice bacfurt, 4 tablale de Lipţca vechi, 16 tacâmuri de masă cuţite, furculiţi şi linguri, 40 şervete, 9 mesă de pânză, 12 prosoape.

In total 1644 numere, iar bani datorie precum sau aflat păn acum sânt să ei 4500 lei de la orândari 2272 lei de la Mihai lipovanul din Eş.

1849 Febr. 10

Iosif arhimandrit, Zamfiriţa Costachi

Faţă fiind şi noi la catagrafiari ačasta şi poftiţi fiind de dmlor iscăliţii am iscălit şi noi de marturi.

Gh. Carp spatar, Ioan Faur sulger, V. Oniţă privighitoriu de ocolu Fundurile ţinut Vasluiului.

Ţigani aflători pe moşia Drăguşani:

Tavan cel bătrân, Costandin heraru cu Ilinca femeia lui şi Ion fičor lor, Anăstasă scripcarul cu Măriuţa femeea lui şi Costachi fičor lor, Tudosă bucătariul cu Ioana femeea lui şi 6 băeţi şi 4 fete, Ion bucătariul cu Ilinca femeea lui şi 4 băeţi, Ghe-

orghe cojocariul cu Safta femeia lui, Gheorghe ficior lui Nastasă cu Măriuța femeia lui și 1 fata mică, Vasile vezeteu, cu Gahița femeea lui și Dochița fată, Toader herariu cu Catrina femeia lui și 2 băeți și 4 fete, Lupu cu Safta femeea lui și 2 băeți și 3 fete, Gheorghe Țivilic cu Ioana femeea lui, Maria Sandei vaduvă cu 3 băeți și 1 fată, Ioan băet din casă, Rahila tij.

Peste tot : 22 acei bătrâni,
20 flacăi cu băeți
15 fete mari cu mici
57 suflete peste tot cu mari cu mici.

Acta Rășcanu. Surete ms. XXXIV, 241.

CXCV

1849 Mart 26. Iosif Râșcanu arhimandrit și T. Râșcanu dau zugravului chir Antonie 2072 lei pentru icoana Maicii Domnului.

2072 lei adică doâ mii șăptizăci și doi de lei am să dau lui kir Antonie pentru lucrul sf. icoani maicii domnului pe care bani mă îndatoresc ai răspunde dinsale până în Paști pentru care iam dat acest sânet cu a me iscălitură. 1849 Mart 26
Iosif Arhimandrit, Teodor Reșcanu,

Acta Râșcanu. Surete ms. XXXIV, 280. La data acestei chilanțe T. Râșcanu se află la Constantinopol. Se vede că iscălitura o puse mai pe urmă la întorsul său, luându-și asupra sa siguranța plății zugravului Antonie.

CXCVI

1849 April 18, Constantinopol. T. Râșcanu scrie fratelui său mai mare Alecu arătându-și supărarea sa cea mare cu moartea maicii sale Paraschiva și asupra regulării afacerilor familiare, dând puteri lui Gr. Cuza a face catagrafia averii rămase.

Constantinopol în 18 (30) April 1849.
Sărut mânule iubite frate!

Di la scrisoarea ci țam trimes prin arhimandritu Nil nu țam mai scris. Oh! atunce prepunem trista întâmplare

dar cuιând după aceea am aflat adivărul, fatala moarte miau ιădicat toată bucuria di pi pământ. Im mai rămâne alâta a o găsâ în Dv. fraţâi.

Nu ştiu nimic pără în momentul acesta iubite frati, cum sau întâmplat săvârşire bietii mame, şă din ce pricină, poate că au fost nacazuιile şă mâhniciune? O sângură scrisoari am priimit dι la părintele Iosif prin cari mă chiamă la împărţala averii, sau neputând însumi veni să ιânduescu un boer vichil. Cât mam deşânţat şi mam măhnit cetind asămine propunere! Câtă uşurinţă din partii! Câtă jigniri pentru mine! Ce sâlă este aciasta di a ni împărţâ îndată! Pot eu veni acum? Pot rândui pi cineva la aşa triabă? Eu nu am fost în stari să vin la chemările celi duioasă a bietii mame; şi acum avere ar stăpâni mai mult în dorinţa me? Aş grăbi mai mult la clironomie de cât în braţele ce mă aştepta şi cari di acum nu mi să vor mai deschide? Îţi scriu aciasta nu ca sîi zici ceva, ci numai să vezi cât de rău giudecă. îi voiu face eu răspunsu întru aciasta, nu trebui să ştie că mam paraponisât pi dmlui... Scrisasâm sfinţii sale şă surorime ca să vie la Galat înştiinţând şi pi ţaţaca Profira di va pute să vie şâ dneei ştiind că dmta nu poţ lasa slujba. Dorem săi văz pi toţ şă totodată să cercetez despre interesă şi să vorbescu celi de cuviinţă, însă împregiurările sau desfăşurat că încă vro trii săptămâni să nu pot veni la Galaţ, despre care piedică iarăş am înştiinţat. Văzând că urmează oaricari întârzieri însărcinez pe bădiţa Grigore Cuza cu oari cari privigheri asupra celor ce să vor lucra pe moşie, şâ cu facere unii catagιafii de lucruri şi vite, căci cu Ion pi carile lau însărcinat păr. Iosif cu căutare moşâi eu nici o încredere nu am, dar pără ci să vor înscrie toati, şă miţ înştiinţa dacă numitul este întrat în multe socoteli sau ba, poate să caute treaba fără să ştie nimic de acesti ceţ scriu.

Socotesc să îndatoriţ şâ pi Neculachi a şăde la Drăguşăni şă a privighe ca să ştie toate. Aşâjdere socotescu că toţ caii poştalioni să să vânză şi surugiu să nu mai

ţâe casa, pentru ca să aibă di fanfaronit Ion poati iel să ţâe doi cai la grajdiu, precum şă Neculachi di va fi având vrun cal doi de călare. Am însărcinat pe băd iţa Grigori cu acesti lucruri pentru că slujba pi dmta nu ti iartă, însă putând găsă o bucăţâcă de vremi ca să jertfeşti întru aciastă triabă aş dori să fii şi dmta împreună cu dmlui, precum la orice interes ci mă priveşte să vă înţălegeţi. dând dmta tot agiutoriul şi concursul dmtale. De vei pute sămi scrii, înştiinţizămă te rog dacă Ion psaltul să găsăşti tot în sat, sau di au eşit unde să află, căci omul mieu pi dânsul stă. Şă dmta şă oricari prieteni puteţ lesne gindeca poziţie me ca săm credit pentru supărare ci vă dau. Peste vro doă sau trii săptămâni de astăz poate să pot veni păr la Galaţ di vor fi cineva ca săi văd, arată ţaţacăi Profirii mii de sărutări de mâini, şă îmbrăţoşări copiilor, iar dmta priimeşti ce mai vie sărutare cu care mă însămnez.

al dmtale credincos frati şă sluga, Teodor

„alaturata scrisoari o triimete băd iţului Gr. Cuza"

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 360.

CXCVII

1849 Noembre 1, Constantinopol. Ioan Ionescu, agronom, scrie lui T. Râşcanu rugându-l să-l recomande lui Ali paşa sau lui Vodă Ghica la Iaşi pentru a căpăta vre-o slujbă.

Scumpul meu domn!

Imbulzit de pregătire şi nesigur de plecare nam putut să vin sămi ieu ziua bună de la dmta; însă fi bine încredinţat că toată inima şi toată dragostea ţio păstrezu cu adaosul cel mai preţios. Ai gustat scumpul meu domn, viaţa persecuţiei şi a pribegirei, ştii că toată dorinţa ăţi era încordată întru a vedea ţeara. De astă soartă mă apâsu astăzi şi suferinţa mea poate să trezască compătimirea acelui ce au pătimit şi chear de acea cu toată încrederea mă adresezu către dmta rugândute de a face şi pentru mine acea ce vei putea şi aice fiind şi în ţeară întor-

căndute. Aice domnul meu, aducândumi în aducerea de minte a vizirului cu expunerea că profesorul de agricultură Moldovanul carue Inălţimea sa iau dat recomandaţie către Ghica Vodă incă nice până acum nu s'au putut întoarce; spunei pedicile aratăi interesul lui Vodă ce au luat asupra sorţii mele şi pregăteştemi calea când mă voiu duce săl rog şi eu să capăt post.

Aice domnul meu mă poţi recomanda lui Ali-paşa în puterea speţialităţii mele, şi că neputând intra în ţeară eu aş fi norocit de a putea fi folositor aice cu cunoştinţele mele. Spunei că sânt Moldovan şi că după ce sau făcut revoluţia Valahiei am fost chemat acolo pentru chestiune proprietăţii şi că acum sânt espatriat. Cu aceste bune recomandaţii ale dmtale, mă poţi mult agiuta să mă duc la Ali Paşa, pentru care te rog sămi laşi o recomandaţie către domnul cu care să mă duc şi să găsăscu deschisă uşa prin dmta. Fi încredinţat frate că prin câteva cuvinte agiutândumă mă îndatoreşti pre mult şi totdeauna mă vei găsi gata şi cu f rbinţeală a te sluji şi aţi agiuta recunoştinţă.

In ţeară asemine către Vodă poţi sămi fii un bun solitor di intoarcere.

Poftinduţi toate după cum doreşti mă însemnez sincerul dmtale amic. 1 Noemv. 849

salutare şi frăţie, I. Ionescu

adresa: Domnului domnu Răşcanu în Constantinopoli

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 367.

CXCVIII

1851 Iulie 2, Drăguşăni. Antonescu, *alias* Atanasie Baronzi, scrie lui T. Râşcanu, arătându-i mulţămiri pentru binele făcut şi cere să-i procure un paşport turcesc.

Drăguşăni 1851 Iuli 2

Nobile amice!

Scrisoarea dumilorvoastre şi au făcut efectul după cum vedeţi, şi după (cum) vă puteaţi închipui mai din nainte. Fapta dumilorvoastre este generoasă şi merită toată lauda, a da pâine acelui ce flămânzeşte în streinătate, şi

a adăposti pe acel ce se află pe drumuri, neavând unde-ședea, e o faptă mai mult de cât nobilă, e o faptă omenească, de care puţini oameni sănt astăzi capabili. Nu'ţi pot mălţămi în nici într'un chip, fiind că ori ce expresie de mulţămire, de recunoștinţă, să întunecă înaintea faptei dmtale; ai *surpasat* așteptarea mea, și pentru mine astăzi ești o fiinţă ideală; în sfârșit astăzi sânt în Drăgușăni, îţi mulţămesc din suflet, îţi mulţămesc că cunoști camenii; le știi obiceiurile și nu dai crezământ de cât la alea ce ai cunoscut singur; acum sânt în casa prietenului meu, în casa aceluia care nu mă face să plătesc bucăţica de pâine care mi o dă s'o mânânc cu lacrime; aci nu să poate atinge de mine minciuna, calomnia, intriga, bajocura, luarea în râs; aci mă simt iar tare. e o tristă epohă a vieţii mele aceste cele din urmă cinci luni care am trăit departe de dumneta, dar în sfârșit au trecut multe asemenea peste mine în curs de trei ani; boala sau răul se atinge în totdeauna de partea cea mai slabă, ciudat lucru, de partea eare nu'i poate da nici o rezistenţă.

De voești să afli despre sănătatea mea, apoi îţi spun că sânt cam bolnav, pătimesc tare de venin întocmai ca soldatul ce se bate în răsboiu, el âși simte durerea rănilor sale, după ce au încetat să se bată.

Arătaţi vă rog supusele mele sărutări de mână cucoanei soacrei dmtale, demoazelei Ralu, domnului Teodor frăţeștile mele închinăciuni, cucoanei Pinelopi sincerile mele omagii și sărutări de mână la care alăturez mii de îmbrăţoșări frăţăști pentru dmta, cu care am cinstia a mă subscrie.

al dmvoastră plecat servŭ, Antonescu

p. s. Cucoane Toader! dacă aveţi înlesnire fară d'a vă supăra vă rog aveţi bunatate a'mi procura un pașport turcesc pentru străinătate cu care să mă pot duce ori unde ănsă pașport de s'a putea vă rog cu teșkerea subt numele meu cel ad vărat adecă *Atanasie Baronzi*.

Acta Râșcanu. Surete ms. XXXIV, 437. La isprăvitul P.S. se văd însemnări de mâna lui T. Râșcanu: „23 pe fesu, (170 pe Marte, șters), 12 ibricile".

CXCIX

1852 Februar 9, Iaşi. Decret de numire a lui T. Râşcanu ca vornic de aprozi în locul agăi Em. Hrisoverghi demisionat.

Noi | Grigore Alecsandru Ghica Vv. | cu mila lui Dumnezau | domn ţerei Moldovei.

Domnule Teodor Râşcanu

Incuviinţând demisia dumisale aga Emanuel Hrisoverghi din postul de vornic de aprozi, noi am gasit de cuviinţă a numi pe dmta la asămene îndatoriri. şi dar facem cunoscut dumitale ca dupa primire acestui decret să îmbrăţişezi lucraria slujbei întrebuinţând sirguinţa ca prin păzirea cu sfinţenie aşazamintelor statornicite sa tragi asupra dmtale mulţamire opştiei, care va fi cel de căpetenie îndemn la însuşi a noastră domnească bună voinţă.

Noi Grigori Ghica Vvod   vel logofăt

(l. p. domneşti în tuş roş) No. 82

prin lucrarea secţiei I | din | departamentul dreptaţii | No. 15 | 1852 Febr. 9 zile.

Şef, Ştefăniu spatar

Acta Râşcanu Surete ms. XXXIV, 381. Prin adresa cu No. 829 a secţiei I din 12 Febr. 1852 din partea departamentului Justiţiei, ministrul C. Sturza face cunoscut lui T. Râşcanu această numire.

CC

4853 Iulie 30, Galaţi (fragment). T. Eliade, scrie cumnatului său T. Râşcanu intre altele şi despre evenimentele politice la ordinea zilei.

30 Juillet 1853 Galatz

Mon très cher ami.

...les affaires politiques s'embrouillent de nouveaux à ce qu'on dit. Le Prince de Valachie est parti pour la Transilvanie et les consuls Français et Anglais partiront

bientot de là, mais c'est un bruit qui merite confirmation...

...et les Russes n'iront pas faire la guerre à Constantinopole, ils se trouvent parfaitement installés dans le pays et je les crois peu disposés à changer d'air.

Th. Eliadis

Monsieur Monsieur Théodore Rechkano

à Jassy ФРАНКО

Acta Rășcanu. Surete ms. XXXIV, 345.

CCI

Fără dată (către 1854). T. Râșcanu scrie Excelenței sale Ali-pașa, rugându-l a mijloci pentru o slujbă cumnatului său T. Eliadis, și a primi în dar niște mere din Moldova.

L'éxtrème bien veillance dont vous avez bien voulu nous honorer en tout temps, mes compatriotes et moi, les bontés que vous avez constamment témoignées, m'inspirent pour V. A. une inaltérable réconnaissance, dont je conserverai toujours le sentiment profondément empreint dans mon coeur.

Dans l'impossibilité où je suis de prouver efficacement à V. A. la vive gratitude, dont je suis pénétré, je dois me borner à faire les voeux les plus sincères pour la conservation de votre précieuse santé [1]), et à appeler sur toutes vos entreprises la benédiction du tout puissant créateur.

Je prends la liberté de rappeler à V. A. la promesse quelle a bien voulu me faire en faveur de mon beau frère mr E(lliadès) pour lequel j'ai sollicité près d' Elle, un petit emploi [2]) V. A. m'a même autorisé, à cette occasion, a parler à S. E. A. P. dans l'intérêt de celui qui est l'objet de mon humble recommandation, si elle n'est pas importune.

C'est sera peut-être beaucoup indiscret de vous offrir

---

1) Se adaugă: „et de celle de toute votre famille."

2) „Ensuite j'ose vous rappeler pour l'admission à l'école de garçon l'élève que j'ai laisse à Constantinopole."

quelques pommes, mais ayant recours à votre indulgence, j'ose vous prier d'accepter ces produits de notre Moldavie comme un bien faible témoignage de mon profond respect et de ma plus vive reconnaissance avec laquelle j'ai l'honneur d'être de V. A

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 585. Ciorna scrisorii cuprinde mai multe ştersături şi adause.

CCII

1854 Ianuvrie 20. T. Răşcanu scrie în Constantinopol la un prieten şi rudă, cerându-i noutăţi de Mălinescu şi să înmâneze 2 scrisori, una către Reşid Paşa şi alta către Ali Paşa.

Le 20 Janvier 1854

J'expère que les quatre ans écoulés depuis mon départ de Constantinople ne m'ont pas effacé complétement du souvenir de mes amis pour lesquels je conserve les plus vifs sentiments d'estime et d'amitié. Depuis que toute correspondence a été interrompue entre nos pays et Constantinople, aucune nouvelle ne nous est parvenue, de sorte que jusqu'à ce jour nous ne savons rien de nos parents et de nos amis. Je suis et j'ai été toujours en bonne santé au milieu de ma famille, dont tous les membres font les compliments les plus affectueux à vous et à toute votre éstimable famille, que je salue très respectueusement. Quant aux deux lettres ci jointes, je vous prie, de vouloir bien m'accorder la grâce de les remettre à leur adresses, et d'en demander la réponse, surtout de S. A. Reschid Pacha, de qui je solicite une lettre pour notre Prince Ghyka, et auprès duquel vous aurez le bonté d'insister pour l'avoir le plus tôt possible, vu qu'elle est pressée. Pour celle d'Aali Pacha, s'il vous dit qu'il donnera une reponse, vous la réclamerez quand le tems vous permettra d'y aller une autre fois.

Eu vous embarassant de ces comissions, j'ai la pleine certitude que vous ne vous offenserez pas à mon ind s-

cretion, parceque je connais votre amabilité, que vous m'avez toujours montrée. Si par hasard vous avez connu M. Malinescou, un de mes bons amis et compatriotes, qui est allé depuis un an environ à Constantinople, veuillez bien me donner de ses nouvelles, s'il y est encore, s'il est bien portant, et en fin m'envoyer son adresse, car je voudrais lui écrire. Je désire savoir aussi si l'Ambassadeur de Sardaigne, le Baron Tecco, réside toujours à son poste.

Je vous prie, Monsieur, de vouloir bien agréer, avec mes sincères rémerciments, la nouvelle assurance de mes sentiments les plus affectueuses et les plus dévonées.

Votre très humble et très obéissant serviteur.

Acta Râșcanu. Surete ms. XXXIV. 536.

CCIII

1855 Dec. 28. Pentru oștirile austriecești din Iași se cumpără 4200 ocă popușoi de la T. Râșcanu, Drăgușăni.

Priviglitori ocol. Fundurile ținut Vasluiului

4200 ocă adică patru mii doaă sute ocă *poi* (sic) sau luat de pe moșie Drăgușanii a dms. vornic Teodor Râșcanu. după poronca isprăvniciei No. 3137. cari sau trimes în capitalie pentru trebuința oștirilor austreicești. de a cărora priimire să dă aceasta din partemi. 1855 Dechem. 28.

I. Faur (l. p. ocolului 1840) No. 1207

Acta Râșcanu. Surete ms. XXXIV, 312.

CCIV

1855 Decembrie 15, Iași. Scrisoarea a 13 boeri Moldoveni ce o adresează lui L. de Wildenbruch, ambasadorul regelui Prusiei la Constantinopol, odată cu jalba trimeasă Porții și cerând sprijinul său în realizarea noilor reforme în Moldova.

Excellence.

Les hautes Puissances de l'Europe ont daigné, dans leur magnanimité, prendre sous leur égide tutélaire les

destinées des Principautés Danubiennes, en garantissant leurs droits et leurs priviléges, tels qu' ils résultent de nos anciennes capitulations avec la Sublime Porte. Malheureusement pour nous, les graves événemens politiques qui agitent l'univers, ont retardé l'éxécution de ces généreuses intentions à l'égard de notre patrie.

Succombant sous le régime oppressif de la convention de Balta Liman qui a suspendu la marche de nos institutions politiques, la Moldavie est aujourd 'hui privée de toute légalité, de toute garantie : des impôt établis par une réunion de fonctionaires incompétents, écrasent la population, tandis que des dépenses inutiles ont amené un déficit considérable et en engageant l'avenir, menacent dès maintenant de tarir les sources même de la prospérité publique. Les lois qui garantissent l'ordre, les droits et la fortune des citoyens, ont été illégalement modifiées; car aucun organe de la nation n'existe plus pour contrôler les actes de l'administration. Aussi après une longue patience, après des douleurs sans fin, se voyant frappés dans les droits les plus sacrés de la patrie, le haut clergé et les principaux notables de la Moldavie se sont vus obligés de s'adresser à la justice supréme de la Majesté Impériale le Sultan, notre auguste Suzerain, et de Lui demander la réalisation des magnanimes promesses qu' Elle a faits l'année passée aux principautés par la voix de Son Commissaire Extraordinaire, Son Excellence Dervich Pacha, en etablissant dans notre pays l'état légal, tel qu'il résulte de nos anciens droits et immunités.

En communiquant réspèctueusement à Votre Excellence la copie ci jointe de la pétition que nous avons adressée à la Sublime Porte, animés d'une profonde confiance dans les sentimens genereux et chrétiens de Sa Majesté L'Empereur d'Autriche (pe celalalt exemplar «des Français») pour un peuple chrétien et malheureux connaissant l'intérêt bienveillant et éclairé que Votre Excellence a toujours témoigné en faveur des Principautés, les soussignés, au nom de leurs compatriotes qui ne les démentiront pas,

supplient Votre Excellence, de vouloir bien accorder à notre pays, Votre puissant appui, en intervenant auprès de qui de droit, afin que nos humbles demandes obtiennent une décision prompte et conforme á l'équité et au bon droit.

Nous supplions instamment Votre Excellence de ne pas attribuer notre démarche à des interê's mesquins, à des vues individuelles ou a des sentimens incompatibles avec les grandes idées de morale et de civilisation chrétienes ; il est possible que le gouvernement local veuille representer notre pétition comme le résultat de l'émancipation des esclaves décrétée derniérement en Moldavie. Nous protestons solennellement et au nom de l'humanité et de la religion contre une pareille imputation, contraire a nos sentimens de chrétiens et aux préceptes que nous ont légués nos ancêtres ; car le principe de la liberlé humaine, n'est pas un sentiment nouveau dans les principautés. A une époque où le servage était encore répandu dans la plupart des Etats de l'Europe, nos pères l'ont aboli dans notre patrie en 1749. En 1844 l'Assemblée générale, dûment et légalement convoquée, à prononcé de même l'émancipation des cigains de l'Etat et des couvents, et a établi en même tems le principe de l'affranchissemnt des esclaves des particuliers, en affectant a leur rachat des sommes considérables. Le décret du 28 Novembre qui abolit les dernières traces de l'esclavage en Moldavie, en n'admet donc nullement un principe nouveau ; bien au contraire il témoignerait lui—même contre l'administration actuelle ; car si les sommes affectées au rachat des cigains, avaient été employés selon leur destination primitive, l'esclavage aurait depuis longtemps été extirpé sur les bords du Danube, et cela sans trouble, sans secousse et sans obérer le trésor. Aussi, bien loin de voir dans le décret du 28 Novembre autre chose que l'expréssion de la volonté nationale, de nos moeurs, de notre religion, nous avons été les premiers à le saluer quant au principe, tout en protestant contre la

compétence du Divan ad-hoc, et surtout contre l'accusation injuste jetée par le chef du gouvernement et cela à la face du pays, contre la classe des propriétaires, qui après tout, représente le grand élément de l'ordre, de l'intélligence et de véritable progrés en Moldavie.

Pleins de confiance dans les sentimens généreux de Sa Majésté L'Empereur d'Autriche, et dans la bienveillance particuliére de Votre Excellence, un des représentants de cette Europe chrétienne vers laquelle nos yeux tournent sans cesse, nous adressons donc a Votre Excellence un solennel appel, et au nom de l'humanité et de l'éternélle justice nous implorons Votre puissant appui, afin qu' après de longues douleurs, après une suprème patience, notre patrie arrive à sortir de l'état d'illégalité intérieure où elle se trouve, et obtienne enfin une organisation stable, légale et basée sur nos anciens droits et privilèges, tels que le veulent la civilisation, notre bon droit et les sentimens magnanimes de l'Europe à notre égard.

De Votre Excellence les trés humbles et tres respectueux serviteurs:

A. Maurocordato grand logothête, C. Katardzi grand logothête, Théodor Balsche grand Logothête. Jean Cantacuzène grand Logothête, Alexandre Gika grand Vornik, C. Rolla grand vornik, D. Kostiè grand Postelnik, M. Kogalnitchean colonel en retraite, Nicolas Millo grand vornic, I. Emandy grand Postelnic, Paul Balsche Postelnic, N. Istratti Post.

J assy le 16 Décembre 1855.

Acta Râşcanu. Din „Arhiva Genealogică I, 115.

CCV

1855 Ghenar 21. Extract din o scrisoare adresată lui Barbul Ştirbei domnul Munteniei în chestia reformelor din launtru şi poziţia din afară, stăruind asupra ideii Unirei Principatelor.

Extract din scrisoare cătră domnul Muntenesc din 31 Ghenar 1855.

Atâta încă ştiu că şi Anglia şi Franţa sînt pentru împreunare Principatelor la cari cei de aice nu să învoescu..

Interesul celor de aice nu e de a să întări elementul român în Principate; de aceasta puteţi fi siguri Măria Ta, dar nici Poarta nu să vede aplicată la aciasta. De nu să va mişca ceva din parte Principatelor române vor fi rău reprezentate. Ideia me este că din partea Principatelor să să facă o peticiune scrisă de domni şi de cât boeri, neguţitori ş. c. l. va fi cu putinţă, în care să să explice după căpitulăciune drepturile Principatelor şi să să dezvolte dorinţăle lor pe temeiul acelor 4 punturi din scrisoare me cătră Mărie voastră din Oct. 1854. Cu aceste peticiuni să trimită domnii unul ori mai mulţi împuteriţi aici la Conferinţă, toată lumea aşteaptă să mişte Principatele ceva din parte lor şi viitorul va giudeca aspru pe cei ce pot şi sânt chiemaţi a să face astăz organul dorinţelor comune ate tuturor Românilor, cari cugetă la viitorul Principatelor. Vă rog Mărie ta pe tot ce aveţi mai scump, folosiţivă de aceasta ocaziune, puneţivă în cap, reprezentaţi şi apăraţi drepturile şi dorinţăle Românimei, încungiuraţivă de oameni cu inimă şi cu capŭ, ori unde îi aflaţi, şi consideraţi întru puţin spiritul naţional, pe care lam dezvoltat noi şi care singurŭ numai are viitor. Zilele trecute căpătăiu mai multe scrisori din Principate, din care vezi că de la Vârciorova, şi pără la Galaţi de acolo la Ieşi şi pără la Bucovina, cele 4 punturi din scrisoare me din 9 Oct. 1854 sânt adoptate de toţi Românii, cari cugetă mai departe de cât de astăzi pănă mâne; prin urmare eu cred că acum nu e nici o greutate de a să mişca ceva de acasă, din Principate, de a face o peticiune din partea ţărilor la consiliul cel mare a Europei. cari va decide despre soarta noastră. Stând noi cu mânule în sîn, alţii ni vor da ce vor voi ei, şi vai! cât e de adivărat că puţini ni voesc binele, şi puţini să îngrijescu de noi! Şi apoi săţi spun dreptu, Mărie ta, şi eu maş îngriji puţin de acel ce nu îngrijăşte iel însuşi de sine. Eu văz bine activitatea Mării tale în toate ramurile, o văz şi o admirez, şi nu mam îndoit nici odată de ea, ba e o mărturisire comună a tuturor celor fără patimă, căci nici odată nu sa guvernat ţara Românească mai bine

de cât supt Măria ta, cu mai mare energie, şi cu mai mult succes cât să şi tine de administrăciune trebilor publice; dar reformele interne nu sânt astăzi lucru principal de cât poate în idea comisariului austriiac d. Eduard Bah al căruе raport către Impăratul Austriei să cuprinde în fiinţă, de şi e scris pe mai multe foi, numai de aceste: „în înţelegere cu autorităţile ţării să să facă proiecte, care să fie în stare de a spriiini înaintirea Principatelòr în privinţa morală şi politică; anume proiecte pentru:

1) Sistema de contribuciune.

2) Pentru determinare drepturilor şi dorinţelor poporului de la ţară.

3) Legi de o reformă pătrunzătoare."

Acesta e pe scurt raportul numitului comisar. Despre logica ce domneşte în iel nu mai zicŭ nemica, adaogŭ numai că la urmă spune, că aceste idei sau comunicat şi internunţului de Constantinopol. Vra să zică dumnealor să acaţă tot de lucruri în care nare nimene dreptul de a se amesteca. Cum am zis, d. Bah şi toţi străinii cugetă numai la reforme interne, pentru că pe ei nui doare de existenţa noastră politică, iar Românul care simte ceva, Românul adivărat zice aşa, să ne facem noi mai întăi o casă şi să ne o acoperim bine, atunce apoi ni vom aşeza noi mobilele în ea cum ne va vini mai bine. Aciasta e, Mărie ta, să ne vedem casa râdicată şi coperită, apoi celelalti sânt toate uşoare. Vai! şi pentru asigurare acestei case din parte Principatelor, încă nu sa făcut nimică! Iale nu au nicăiure reprezentanţi afară. Nici în Constantinopol nu avem pe nimene. Ori credeţi Măria Voastră, că fratele lui Aristarh şi Fotiadi vor apara drepturile Principatelor? Trist lucru pentru Români cari au legile şi statul lor de atâţa seculi, şi au atâţa barbaţi mai capaci de cât acei doi Fanarioţi, să nuş aibă la curte suzerană un reprezentat român! Şi ce serviţ o să facă Măriei tale Arghiropulo, pe care aici ştiu toţi, că laţ chiemat cu telegraful la Viena? De cine a să să poată apropie acel Rusolatru aice de cât de Ruşi? Aici să ştie bine că de când vă aflaţi în Viena, Neculai Suţu

era pus de Ruşi asupra Mării tale, şi Mavro asupra domnului Moldovei. Arghiropulo vă informa pe M. V. tot pe dos, că de şi poate ar ave cuget bun cătră M. V. de care eu mă îndoescu; dar nu va ave de unde să vă spună lucrurile cum stau. Iertaţimă, Mărie ta, că vă vorbescu cu toată sinceritate, eu nu vă pociu vorbi de cât adevărul, şi aciasta e numai pentru că sânt român şi vă *estim*. Pacat, Mărie ta, că oamenii cei luminaţi în Principate nau idei drepte despre naţionalitate. Toată partida liberală din Principate ne imputa la 1848—49 de ce niam bătut în contra Ungurilor? Sămnu că nau avut idee cum să cade de naţionalitate şi o confundă cu libertate Ungurilor, pe care însă o cunoaşte iarăşi numai din teorie. Astăzi iarăşi ne impută că ce am câştigat bătândune în contra Ungurilor? Noi le răspundem că dacă nu alta, am câştigat cel puţin atâta că acum şi Ungurii sânt trântiţi la pământ ca şi noi, şi au ocaziune de a învăţa cât e de bine de a fi şi dedesupt, şi nu tot deasupra. Dar, Măria ta, simţul naţional sa desvoltat curat, numai aici la Românii din Austria, unde ideia de patriotizmu nu ne încălzeşte pentru că noi sântem streini chiar în pământul naşterii noastre. De aceia noi dorim poate mai mult de cât dmvoastră mântuire Principatelor. Cum zic, în Principate mulţi şi din cei luminaţi nu înţelegu idee de naţionalitate. Fratele Mării tale, fostul domn, a fost scris o dată în April 1848 [cătră kkonu Iancu „L'histoire des *Romains*, comme on dit, mais quant à moi Valaque." Ce dureroasă impresiune au făcut în mine cuvintele acestea, nu pentru *Valahŭ*, pentru că numele acesta însămniază *Italian*, ci pentru că în scrisoarea fostului domnŭ numele de *Roumain* ori *român* era luat în batae de ğocŭ. Multe aş putea să aduc spre a arăta că acolo oamenii cei luminaţi nau idee cum să cade de naţionalitate. Insă cu toate acestea, faţă cu rusismul, tot românul şi în Principate e simţitor pentru naţionalitatea sa, şi din acest punct de vedere chiemarea lui Arghiropulo e un pas falş, e o eroare politică chiar înainte cestor de aici ; iar înainte Românilor peste tot e mai mult, şi va mări neîncredire cu care ei

-cătră Măriia ta o mare parte a partidei naţionale din Principate, de la dezbatere adunării generale din 1837 când cu propuseciunile lui Rückman. Şi de la ce în cauza minelor în 1844 să taeu că nuţi va face aici niei o triabă. Ineheiu aeeastă materie neplăcută rugânduvă să nu consideraţi întru puţin spiritul naţional, şi să nu despreţuiţi consiliul ce vil dau mai sus, de a face ceva ca drepturile şi dorinţele Românilor din Principate să fie reprezentate aici, pentru că precât înţelegem pe Arif Effendi, Tureii umblă să câştige asupra Principatelor drepturi mai mari şi mai multe de cât pără acum. Eu stau să aşternu însuşi pe hărtie o peticiune cătră Conferinţă şi să va trimete acolo ; dar ştiu eu domni ce nu cugetă întru aciaste.

Puncturile cele 4 cuprinse în scrisoare din 9 Oct. 1854.

1) Unire Principatelor.

2) Domnie să nu mai fie prin alegeri, ci să să dea unei familii în care să rămâe ereditară sau moştenitoare.

3) Ţările reunite să să reconstitue cătră Poarta otomană pe temeiul vechilor capitulăciuni în toată esticiunea lor.

4) Să lipsaseă veri ce protectorat fie comun, fie singular dat numai unei puteri întru acest din urmă punct în notele Angliei şi a Franţiei din 8 Avgust 1854 în privinţa garanţiilor de cerut de la Rusie, nu să zice ca Principatele să fie supt protectoratul comun, ci supt garanţie comună a puterilor celor mari.

Acta Râşcanu, copie scrisă de T. Râşeanu. Surete ms. XXXIV, 643.

CCVI

1855 Martie 8, Iaşi. Decret domnesc prin care aga Teodor Râşcanu e numit membru în divanul domnesc, prin eşirea din slujbă a lui D. Miclescu vornic.

Noi Grigorie Alexandru Ghica Voevod, cu mila lui Dumnezeu domn ţerei Moldovei.

Cinstit şi credincos boerul domnii mele dmlui

arhon aga Teodor Râşcanu. la domnescul nostru divan urmând vacanţa de membru în locul ce sau ocupat de dmlui vornic Dimitrie Miclescu, noi am găsit de cuviinţă a numi pe dmta, în asemine îndatorire, pentru care facem cunoscut dmtale ca după primire acestui decret să păşeşti în funcţia ce îţi încredinţăm, şi rămânem în aşteptarea, ca prin păzirea cu sînţenie a legilor formelor statornicile vei trage asupra dmtale mulţămire publică carea va fi cel mai de căpitenie îndemn la a noastră domnească bună voinţă.

Noi Grigore Ghica Voevod

(l. p. domneşti н. г. д. г. в. в.) No. 140

în lipsa directorului, Panu, şef S. Vârlănescu

prin lucrarea secţiei I din depart. dreptăţei No. 68 1855 Martie 8 zile.

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 370. Cu adresa No. 1484, secţia I, din aceiaşi lună şi zi, cancelaria Ministrului dreptăţii Roseti, înmânează agăi T. Râşcanu decretul domnesc.

CCVII

1855 Dec. 8, Iaşi. Gr. A. Ghica Vodă numeşte membru în divanul domnesc pe aga C. Roset în locul lui T. Râşcanu agă.

Ministrul dreptăţii

Dmsale aga Teodor Râşcanu

Prea înălţatul domnŭ stăpânitoriu cu înalt decret rânduindŭ pe dmlui aga Costachi Roset membru la domnescul divan în locul ce se ocupă de dmta. Departamentul dreptăţii comunică ştiinţă dmtale spre regulă.

Ministru dreptăţii, în lipsă Panu

şef S. Vârlănescu

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 312.

CCVIII

Fără dată (*1847*) *Iuli 16*. Cercetarea ce se face de isprăvnicia de Vaslui cum și de sfatul ocârmuitor al țării în vina ce s'a aruncat asupra lui T. Râșcanu că batjocurește autoritățile, nesocotește legile și nu crede în icoane, cum și asupra lui Gh. Cuza agă. Domnul le dă o închisoare de 3 luni la o mănăstire.

A. Ca dregătoriul ținutului socotindu a fi de ne a-părată me datorie ca tot acee ce aș pute sămți și pipăi neîncuviințat să supui întru cunoștința Inaltei ocârmuiri, spre știință, iar apoi mai cu osâbire pentru acei ce vorbescu răle cu neoprire și slobod asupra ocârmuirei și în potriva religiei. 1) precum d. T(eodor) Reș(canul) purure și totdeauna fără nici o sâială să întinde a vorovi cele mai mărșave cuvinte asupra ocârmuirii pe care filotimie și haractiriul unui om nu le poate însămna cu arătare pe hărtie. iar al 2-a. Nu mai puțin și înpotriva relighiei zăcând că nu ar închipui icoanele din biserică nimic și altele asamine, și că singura ființa sa închipuești icoană, și el la biserică mergi numai pentru plăcerea damelor, iar nu pentru evlavie si de la aceste neb mești vorbe a lui și asupra legii cu feliuri de chipuri mam salit al opri și nau fost cu putința, ci mai vârtos aprinzândusă spre a vorbi asupra legii și a ocârmuirii. mai în urmă mi sau întâmplat a suferi deplină vărvărească grosiertate de la d(umelui) că, ca în lucrare ce eram însărcinat cu poronca cinstitului departament a face la moșie Tatomireștii a dmsale aga Ior(dachi) Cuza după cerire dmsale agăi că i sar fi închizând vitele de cătră d. Rașcanu supt cuvânt că trecând pe moșie dmsale iar pășuna imașul, și a d. Rășcanu cătră d. aga iarăși asămine, să întâmpla a pătimi tot supt aceste cuvinte, după care mergând la fața locului și vroind a întinde cuviincoasele lucrări după instrucțăe d. Râșcanu supărândusă pre mult de aciasta au cerut cu topuzul a i să face lucrare după vremile ca de mai înainte fără forme

şi să i să încuviinţăze acee ce vroe şi cerea, la care răspunzândusă că nu să poate, aţiţânduşi mănie, după ce sau săturat a vorovi ceia ce iau făcut şi au vroit apoi au încheet în aciasta cu adăogire supt cuvânt că nare cine a ne bate, ba pe lângă aceste aşi răzbuna cât pute asupra ocârmuirii cu cuvinte care numai auzândule mă face a mă sfii prea mult. După aşa împregiurări ğos iscălitul găsând de cuviinţă a alege nimerite chipuri spre stângere acestui rău ca nu rămâindu vreme să s poată lăţi mai departe, şi să s nască din el ceva mai rău, şi în sfârşit au ales aceste să li supuiu la cunoştinţa cinstit departament spre ştiinţa întru hotărâre celor de cuviinţă.

B. Dmlui logofăt din lăuntru şi dmlui vel visternic au înfăţoşat presustfiei sfatului cel întăi raport a is(prăvniciei) de Vaslui din 9 Iuli cu No. 112 şi cel al 2-a raportul cinovnicului visteriei M. Cor. din 20 Iuli, prin cari isprăvnicia aduce la cunoştinţa departamentului că dmlui T(eodor) R(âşcanu) în public şi fără sfiială să întinde a vorovi cele mai mârşave cuvinte asupra ocârmuirii şi că întraceste nu cruţă nici însuşi prinţipiile legii pre care cutează a le înnimici prin rostiri eşite din toată buna cuviinţă; şi în sfârşit că încercare is(prăvniciei) de al opri au fost zădarnica, ba încă în urmă cu lucrare de slujbă la moşie Ta(to)m(ireşti) unde is(pravnicii) cu porunca dipartamentului au fost comanduit pentru neînvoire dintre Râş(canul) cu aga Ior(dachi) Cuza. Dmlui Râş(canul) întinzândusă sau răzbunat cum au vroit asupra ocârmuirei atacarisând şi pe is(prăvnicie) cu adăogiri de cuvinte că nare cine săl bată, iar cinovnicul visterniciei arată că mergând la un sat răzăşăscu numit D(r)ă(guşă)n(i) ţinut Vasluiului pentru alcătuire prin bună învoire ca ori şi care a lemnelor trebuitoare presustfiilor din Iaşi, pe iarna anului curgător, de odată sau

înfăţoşat acolo spatar G(h.) C(uza) cu strigare că nimene din lăcuitori să nu cuteză a lua bani de a visteriei şi de la dmlui căci toate propoziţiile cinovnicului ar fi neadevărate neavând ocârmuire trebuinţă a cumpăra lemne şi că poč al da şi ei satisfacere; pe care rostire sar fi prilejit că lăcuitorii căzând la îndoială, nici sar fi supus a păzi banii haznalei ci are cu sâne cinovnicu cari de multe ori ar fi fost în primejdie de prădăciune.

Sfatul socotind la aceste doă împrejurări cari golescu vinovăţie asupra dmsale T(oader) Râş(canu) pentru rostire necuviinčoasă în potriva ocârmuirii şi a credinţăi iar asupra dmsale spat. G(heorghe) C(uza) pentru faţişă cugetare de împedecare lucrării poroncite de visterie prin comănduirea cinovnicului ei, au socotit că pentru că asămine neorânduelі aducătoare de pilde răle, şi pricinuitoare de urmări nepriinčoasă, să nu să înoiască vro întindere sumiaţă, ar fi de cuviinţă a să conteni prin o înfricare vegheta a feţelor vinovate, şi măcar că din poziţiile lucrătoare pentru vinovăţii mai grele şi poftorite hotărăscu închisoare întro mănăstire de la zăci zile pără la 3 luni, dar aşa precum acest caz de un fel singular şi mai greu ar învrednici o pedeapsă mai împovorătoare cu toată supunerea aduce la cunoştinţă I. V. pentru ce de pe urmă hotarâre. Iuli 16.

(Rezoluţia sfatului).

„Să vor căuta numiţii vinovaţi de dmlui logofătul din lăuntru, care prin viu graiu le va face acum deodată înfricare, şi de vor chizăşlui pocăinţa pe viitorime şi de istov părăsire li să va trece cu milostivire din partea noastră a lor greşală“.

No. de eşire:

1303 la departament Iuli 31.

1304 la visterie Iuli 31.

Acta Râşcanu, copii. Surete ms. XXXIV, 639, 641.

CCIX

Fără dată (1855). Intimpinare făcută ocârmuirii ţării de excesul de beilicuri la care e supus judeţul Vaslui, şi deci şi Drăguşănii lui T. Rââşcanu, pentru căratul a 650 stânjeni lemne pentru încălzitul cancelariilor Nemţeşti.

Actele împărăteşti publicate cuprind cum că: aflarea trupelor Austriene pe pămâutul nostru nu are a fi în sarcina noastră, şi tot de aceea ce vor ave trebuinţă vor plati cu bani gata.

Conform acestor înalte hotărâri, autorităţile Austriene este cunoscut că prin ştiinţa ocârmuirei locale şiau închipuit liberaţi pentru toate articolele de îndestularea oştilor urmare, ce am aduso cu tot respectul la cunoştinţa onoratului sfat. prin jaloba me de mai înainte în priivire că între celelalte sate a acestui ţinut, era şi satul meu, tocmai în timpul culesului popuşoilor. Acum din nou aceiaşi administraţie au mai adaos încă o analoghie în ţinut de 200 stănjani lemne trebuitoare pentru încălzirea canţilerilor şi altor încăperi acupate de oştirile împărăteşti din capitalie.

Găsind zice că după reglementul organic, toate beilicurile sunt oprite că după actele împărăteşti citate mai sus, nu săntem îndatoraţi la aseminea jertfe; că ţara să găsăşte ajunsă în cea mai desăvârşită îngenunchere prin necurmatele beilicuri în curgere de doi ani, făcute pentru armiile Rosiene, şi pentru care au priimit *oamenii plata cât jidovii podrojnici sau îndurat.*

Că purtarea carălor în beilicuri acum când epizolia vitelor sau lăţit mai pretutindeni, va aduce nenorocire ca să nu mai rămâe un sat curat. Dar apoi după numărul oştirilor aflătoare astăzi în capitalie şi după dispoziţia ca toţi acei de pe la cfartire saşi primească încălzări trebuitoare de la gazdele lor. Un numar de 650 stânjeni lemne analoghisiţi pi ţinutul Vasluiului afară de, ci se va fi

cerut de la alte ținuturi, au făcut pe toți a crede, ca nu cumva supt numire de trimiși ai oștirilor Austriene să să uneltiască iarăși negustorii în folosul particularilor, precum să aude că sau prilejit și cu lemnele și cu productele în timpul ocupației Rosienilor.

Păgubit și amenințat a mă păgubi și eu din asemenea dispoziții, atât în privirea locuitorilor satului meu, precum și in privirea altor sate unde sânt sau posesor sau tovarăș și convins că urmarea inspectării țării nar fi prin știința sfatului cârmuitor îmi eu îndrăzneala a vă supune la cunoștință aceste împregiurări, cu rugăminte să bine voiască a se milostivi să iei în băgare de samă răul acesta ci să face în țară spre a stăvili puhoiul beilicurilor pană când nenorocirea și săracia nu ajunge întrun grad de a nu se mai putea vindeca.

Rămânând lemnele și paile ne alcătuite pentru că după care împregiurări nu știu departamentul din lăuntru spre a face pi semne iconomie împaratului Austriei, au pus în sarcina ținutului Vasluiului de sau carat prin execuție cu jandarmi nu știu câtă sumă de pae și patru sute cinci zeci stânjeni lemne făcute toate de beilic din pădurile Dobrovățului.

Acta Râșcanu. Surete ms. XXIII, B. 1014.

CCX

1856 Ianuar 19. Suplica lui M. Cogălniceanu cătră ministrul de interne în chestia suspendării ziarului său *Stéoa Dunărei.*

Domnule Ministru,

La 1840 fiind redactor Daciei Literare, am scrisŭ un articolŭ despre voiagiul princepelui Demidof în Principate, carele după ce s'au încuviințat de secretariul Statului, ce atunce era Beizade Iorgu

Suţu, s'au şi împărţitŭ la abonaţi. Trii zile în urmă domnul Mihail Sturza, măniinduse pentru că în acel articol era citatŭ proverbul „*Peştile de la cap se împute*", şi dând de temeiu că *jurnalul meu era nepotrivitŭ cu împrejurările politice ale ţării* adecă că era *în contra Ruşilor*, ordonă suprimarea foiei; ear pe mine carele eram adiotant al seu mă destitueă din postul meŭ.

Toţi acei ce pe atunce se interesa la propăşirea literaturei de abia născândă şi mai ales junimea, a cariea unul din cei mai demni reprezentanţi eraţi dvoastră, protestară în contra acei măsuri arbitrare, care în loc de a lovi pre censorŭ (dacă era de lovit pe cineva) lovia pre redactorul pre acel ce se conformase censurei, şi prin urmare era în legalitate.

Opiniea publica dar rostindusă în contra poroncei Domnului Sturza, o poroncă ce era de natură de a înăduşi presa în care patrioţii de atunce vedeaŭ, precum văd şi patrioţii de acum un puternic agentŭ al desvoltărei naţionalităţei, libertăţei şi progresului Principatelor. Beizade Iorgu Suţu simţi că nu putea rămânea indeferent la generala manifestare ce această măsură stărnisă în contra'i şi dar consultânduse cu fratesău beizade Neculai Suţu şi cu socrul acestuia răposatul logofăt Costachi Paşcanu, ăi însărcină ca să stărue cu tot dinadinsul lângă domnul Sturza ca saŭ să'mi învoiască continuarea Daciei literare şi reîntrarea mea în postul de mai înainte saŭ să'i primească demisiea de secretariu de Stat, aşa precum dacă în toată aciastă treabă era un vinovatŭ, acesta era *consorul,* ear nu *censuratul.*

Domnul Mihail Sturza prin lumina logicei sale, înţălesă acestei alternative şi nevroind a depărta de lângă sine un ministru ce vădisă o nobilă susceptibilitate respinse demisiea, încuviinţă publi-

carea Daciei literare şi pre redactorul congediatŭ *căpitan* îl reprimi de adiotant cu rangul de *Maior*. Aciasta, domnule Ministru, în toate limbele se chiamă *o nobilă răsbunare*. Ecsactitatea acestui faptŭ vi o pot adiveri principii Nicolai și Iorgu Suțu carii încă astăzi traesc, vi o pot dovedi însuși actele din canțileria stabului domnesc anul 1840.

După o trecere de şesesprezece ani mă aflu în acelaş casŭ. Censorul de astăzi vornicul Petru Mavrogheni fiva mai puțin susceptibil în fața opiniei unanime a Moldovenilor de cât au fost censorul din 1840, beizade Iorgu Suțu? Domnul Grigore Ghica ințalegeva mai puțin de cât domnul Mihail Sturza că nu în măsuri arbitrare ce în legalitate dă puterea unui guvernŭ?

Zicânduvă aceste, am eu trebuință, domnule Ministru de a vă enumera toate împrejurările, de a vă demonstra toată necesitatea măsurei care au suprimat *Steoa Dunării*, foae ce de la 1-iu Octomvrie și până în 17 Ianuarie aŭ fost credincoasă condiției ce i s'au impus de către guvern, adecă publicând numai şi numai aceia ce de către censură i s'au fost încuviințat? Aciastă regulă păzinduse cu sfințenie de către mine, este dreptŭ, este potrivit cu seculul, cu regulile unui guvern ce se pretinde liberal și partizan progresului, de ami închide jurnalul, sub ridicolul pretextŭ că Steoa avea o *tendință* nepotrivită cu împregiurările *din afară* și *din lăuntru* ale țarei?

Din tinereță cunoscânduvă şi apreciinduvă sămțimentele și dreapta giudecată, eu vă lasŭ singur să judecați monstruositatea acuzației, puerilitatea pretextului și nelegalitatea supresiei.

1) Zicŭ *monstruositate*, pentru că procese de *tendință* n'au esistat de cât în țarile dominate de inchiziție și de regimul iesuitic, și acolo totuși se facea dintai *proces* și apoi urma aplicația senten-

ției. In Moldova Steoa Dunărei s'au închis fără macar a fi fost mai întăiu procesŭ; procedura au fost mai somară, ordonânduse numai supresia pentru *tendință.*

2) Zicŭ *puerilitate,* pentru că un jurnal care în programul seu, și în fiecare linie, pentru cele din afară și au esprimat simpatiile și recunoștința pentru puterile aliate ce pe gloriosul lor stéag au înscris *apărarea driturilor Principatelor,* ear în cele din lăuntru aŭ zis zilnic și necontenit *respect autonomiei și legalității,* care în toate numerile sale au aparat și au lăudat orice reformă folositoare orice faptă națională și generoasă,—vie ori din ce parte aŭ venit—care tuturor partizilor au zis *unire și liniște,* un asemene jurnal n'aŭ putut se aibă tendinți nepotrivite cu împregiurările, afară dacă guvernul ar ave alte priviri de cât acele care însuflețesc astăzi pe puterile Europei ce se luptă în favoarea noastră, alte scopuri de cât acele care formează dorințele întregii nații românești din principate. Motivul învinovațirei se putea ințălege până la 1854, când influența ruseasca ecsista în țeară, și când proconsulii rusești impunea domnilor măsuri anti-naționale; ear astăzi când Europa voește desvoltarea naționalitățeí și a progresului românilor, acest motiv întrebuințat și de domnul Mihail Sturza la 1840 este un *anacronismu* spre a nu zice mai mult. Numai un guvern neromân ar putea învinovăți pre o foaie românească care *apără unirea și autonomia Principatelor,* că are o tendință nepotrivită cu împregiurările din lăuntru și din afară.

3) Zic *nelegalitate* pentru că guvernul legiuit n'au putut să'mi închidă un jurnal care au respectat toate condițiile ce i s'au preseris când i s'au învoit publicarea, adecă ca mai întâiu să primescŭ încuviințarea censurei, precum au și urmat. Aciastă credință odată pazită de către mine, eŭ am trebuit

să fiu ocrotit în contra a orice măsuri arbitrare. Nu mai încăpea nici învinovățiri de tendință nici supresie!

Domnule Ministru, sânteți prea om practic spre a nu ști că un jurnal nu este numai un productŭ literar, o idee pusă pe hărtie; un jurnal este totodată și o întreprindere de industrie, care cere cheltueli mari, dar care bine povățuitŭ ajunge a aduce și venituri mari. Este dar o proprietate, tot atât de sfântă ca și moșiea dmvoastră. Precum nimene, în câtă vreme respectați legile țărei, nu vă poate confisca moșiea care este proprietatea d-voastră asemine nimine în câtă vreme am respectat acesteși legi, n'aŭ putut să'mi ee, să'mi desființeze proprietatea mea, care este Steoa Dunărei. Acest jurnal âmi producea peste trii mii de galbeni pe an. Pe lângă paguba morală făcută progreselor ideilor și cauzii naționale, guvernul închizândumi jurnalul mi au taiat dar un venit de trii mii galbeni, meau luat pânea mea și a copiilor mei.

De aceia, domnule Ministru, neputând suferi o asemine pagubă materială, înainte de toate supus cei întâi datorii care este de a privighia la subsistența familiei mele, eŭ nu potŭ tăcea. Trebuie ca prin toate chipurile se agiung ami redobândi dreptul și proprietatea. Cea întâi măsură *legală* și *onorabilă* ce socot de cuviință de a o adopta este de a mă adresa către d-voastră, puinduvă înainte nobila conduită a censorului din 1840. Eŭ fac un apel la dignitatea d-voastră de ministru, la simtimentele d-voastră de român, la lealitatea d-voastră de barbat de bine, la suvenirea unei vechi amiciții. D-voastră sînteți către mine și către toți Moldovenii legat și *légalement* și *moralement*. Sânteți înaintea opiniei publice și înainte conștiinței d-voastră răspunzător pentru măsura arbitrară ce m'aŭ lovit și pentru grabnica ei desființare. Vă cunoscŭ prea

bine, eu cred încă că sentimentul juniei d-voastră povăţuesc şi astăzi pre bărbatul ajuns în vrâsta coaptă. De aceia n'am trebuinţă să vă spunŭ ce cugetul, ce dignitatea d-voastră, ce dreptatea, ce opiniea publică aşteaptă de la d-voastră. Sânguri ămi veţi fi martur că şi ca redactor şi ca om privat, patimile şi spiritul partizilor, nici odată nu m'au orbit în contra d-voastră, că pururea am preţuit însuşirile d-voastră, adesŭ am fost în opoziţie şi în ceartă chiar cu fraţii mei de credinţa în altele, recunoscând eŭ în contra opiniei lor, înfluenţa d-voastră adesŭ *salutară* în centrul guvernului de astăzi.

Şi ca redactor, şi ca cetăţean şi ca vechiu amic vă adresezŭ dar alăturata petiţie către Domnŭ, şi sigur fiind că veţi face aceia ce dignitatea d-voastră cere, ce opiniea publică aşteaptă, cerŭ de la d-voastră şi sânt sigur că prin energica d-voastră stăruinţă voiu şi dobândi reînturnarea proprietăţei mele, redeschiderea Stelei Dunărei.

Cu aciastă ocasie, vă rogŭ să priimiţi espresiea vechilor mele sentimente de consideraţie si de estimă *cu care încă şi astăzi sânt a d-voastră plecată slugă.* Iaşii anul 1856 Ghenar 19.

M. Cogălniceanu

Acta Râşcanu. Surele ms. XXXV, 61. Originalul acestei petiţii, de şi nu e scris de însăşi M. Cogălniceanu, poartă însă semnătura sa proprie şi ultimele cuvinte : „*cu care încă şi astăzi sânt a D-voastră plecată slugă.*" M. Kogălniceanu.

De şi nu priveşte direct mater'a vol. X d n Surete şi Izvoade, cum însă petiţia lui M. Cogălniceanu atinge o chestie de istoricul presei româneşti, căreia M. Cogălniceanu i-a închinat toată munca tinereţii sale, şi apoi ne dezvălue pagini din viaţa acestui mare bărbat politic i-am d·t loc în acest volum, originalul fiind păstrat în arhiva Râşcanu.

Petiţia noastră lămureşte şi întregeşte arătările d-lor

Hodoş şi Ionescu în „Publicaţiunile periodice româneşti“ vol. I, Buc. 1913, sub vocabulo pg. 695. Dând la rândul său alfabetic «Stéoa Dunărei» arata că au eşit numere regulat de la 1 Oct, 1855—11 Sept. 1856; la 3 Iulie 1856 i se suprimă subtitlul „jurnalŭ politicŭ, literarŭ şi comercialŭ.“ Iar mai jos adaugă: „de la 27 Oct. 1859 circulau zgomote de suprimarea gazetei, Stéoa a fost suprimată pentru prima oară de la 3 Martie—22 Maiu 1856“ (Acad. Rom. ms pachetul 1222 fila 72).

Petiţia de faţă înaintată ministrului de interne, odată cu alta înaintată Domnului Ghica arată că încă din Ianuarie foaea era suspendată în urma hotărârei Censorului P. Mavroeni vornic, care a găsit să suspende foaea pe ziua de 17 *Ianuarie* 1856 pe motivul că „Stéoa avea o tendinţă nepotrivită cu împregiurările din afară şi din lăuntru ale ţării.“

CCXI

1856 Mart 12, Constantinopol. Ambasadorul Prusiei d. L. de Wildenbruch scrie lui T. Râşcanu că a primit cererea boerilor Moldoveni din 15 Dec. şi că a şi comunicat'o Regelui său.

Constantinople le 12 Mars 1856.

Monsieur,

Après une lecture attentive des pièces que vous m'avez fait l'honneur de me remetre au nom d'un nombre de vos compatriotes, il m'a été impossible d'attribuer a cette démarche tardive et faite dans un moment où la cessation du systéme qualifié d' „oppressif“ est décidée, un autre but que celui d'éclairer le gouvernement du Roi sur les motifs qui avaient engagé une partie de la noblesse moldave à s'opposer à une mesure que le Gouvernement local avait adoptée, et de lui prouver que ce n'était poit contre la mesure même de l'affranchissement de Bohémiens que cette opposition était dirigée mais contre le mode de son éxécution.

C'est exclusivement sur ce point de vue, Monsieur, que je vous prie de bien vouloir envisager la déclaration que j'ai l'honneur de vous faire et dont, je vous prie de

bien vouloir être l'organe prés des Messieurs les Signataires de la lettre qui m'a été adressée en date du 16 Décembre 1855: „que je me ferai un plaisir de porter à la connaissance du Gouvernement du Roi la copie de la supplique qu'une fraction de la noblesse moldave a adressé à S. M. I le le Sultan."

Veuillez agréer, Monsieur, à cette occasion l'expression de mes sentiments, distingués et avoir la bonté d'être l'interpréte de ces mêmes sentiments prés de ceux de vos compatriotes qui, en m'adressant la lettre du 16 Décembre 1855, m'ont donné une marque de leur confiance.

L. de Wildenbruch

à Monsieur Théodore Reschkano
à Péra.

Acta Râşcanu. Din „Arhiva Genealogică" I, 118, despre aceste scrisori d. T. Aug. Râşcanu dă aceste lămuriri:

„Scrisoarea, pe care o păstrez în original este semnată de ambasador şi aşezată într'un plic mare alb ca şi plicurile curente ce se întrebuinţează azi şi având pe verso o pecete mare în ceară roşie, de formă rotundă şi purtând la mijloc pajura prusiană. In jurul pajurei se vede scris:

„Kônigl: Preuss: Gesandtschaft. Zu Constantinopel·"

Adresa:

Monsieur Théodore Reschkano
à Péra
Hôtel Belle-Vue (Ancien Hôtel d'Angleterre
(fără stampilă poştală)

CCXII

Fără dată (1856). Punctele de reformă duse de Ali Paşa la Congresul din Paris în privinţa Principatelor.

Punturile propuse de Inalta Poartă la Conferinţa din Constantinopole şi pe care I. sa Ali Paşa le-au adus la Congresul din Paris—dacă la Constantinopole se ţin secrete—în Moldova şi pretutindenea în Europa sânt răspândite mai prin toate

jurnalele, în cât pentru Moldova, I. sa Domnul Ghica îndată cum leau primit și sau răspândit vestea, au priimit o deputație din partea nației, care deputație întro adunare ținută la logofăt Petrachi Roset la sfârșitul ei sau alcătuit din:

D. Logofăt Iancu Cantacuzin, Vorn. Neculai Milu, Vorn. Alecu Catargiu, Vorn. Lascar Catargiu, Vorn. Costachi Rola, Post. Dimitrie Cornea, Colonelul M. Cogalniceanu și Neculai Istrati.

Aceștia la . . înfațoșinduse I. sale, Domnul Ghica leau cetit unul câte unul, toate 30 puncte, și au hotărât că este gata a face observațiile sale în numele Moldovenilor asupra tuturor punctelor, către Domnul Valachii, și la prezidentul Congresului de Paris. Aceste observații făcute, în brulion sau cetit în aceeaşi zi sara la adunarea ținută tot la logof. Roset, prin Ministrul Mavro și secretariul Prințului Ghica şi adaugă că In. Sa le-au expeduit la Paris, încredințind că o copie întocmai a observațiilor au trimis și Inaltei Porți.

Tot atunce sau compus și sau subscris o protestație din partea obștiei adresată Domnului, în contra tendințelor țintitoare a jigni privilegiile Principatelor, care protestație au căzut apoi prin refusul Domnului de a o primi.

Observațiile Domnului Ghica, trimesă în urma acelor facute de Prințul Valachiei Știrbei, refutează punct după punct, propunerile Turciei în privire cu privilegiile Moldovei, și în princip fiind indentice ale ambelor Domnitori. Asupra acestor propuneri eșite de la Conferența de Constantinopol, este neapărat a se observa următoarele:

Dacă prin punctile 1-iu se declară decăzut și desființat regulamentul organic, ca o consecvență a tratatelor legate cu Rosiea vine întrebarea după cari legi sar guverna Principalele până la pregătirea noului reglement fiind că cel vechi nu mai

are încredire şi putere de vreme ce este urgisit şi cel nou vor trebui ani până se va pregăti şi se va complecta. Acei ce cunosc bine trecutul, zic că reglementul de astăzi nu este nici de cum dat Principatelor prin iniţiativa Rosiei. El în proect sau înfăţişat Inaltei Porţi pe lângă arzmagzarul Moldovei prin Ioan Tăutul — în urma eteriei din 1821, Inalta Poartă lau făcut să se prevadă prin Tractatul de Ackerman 1826 şi lau întărit prin tractatul de Adrianopol 1829.

Nime nu tăgădueşte că proectul acela nau suferit mari schimbări prin diplomaţii Rosiei, şi că reglementul nu cuprinde în sine defecte care acum trebui modificate, precum nime cu rezon iarăşi nu poate contesta că el întrupează la un loc obiceiul vechiu al ţării, privilegiile şi driturile cunoscute de către Inalta Poartă prin nenumărate hatişerife şi fermane. Acele mai principale defecte ale reglementului sânt următoarele:

1) Prilejul de luptă şi de ciocnire între puterea legislativă şi puterea eczecutivă, nus în reglement dinadins cu scop ca Rosia să se poată folosi la trebuinţă de dritul Domnului, când adunarea obştească ar fi naţională, sau de dritul adunării, când Domnul nu ar simpatiza de ajuns cu Rusia. Pentru că Domnul are putere a închide şi a desface adunarea, pentru că adunarea are puterea a rădica la curţi doleanţă şi pâră asupra Domnului.

Această meteahnă fără să se oboare întreg reglementul sar putea îndrepta prin o modificare, ca adunarea să fie neatârnată ca corp legislativ şi controlul statului, şi că Domnul ales pe viaţă, să rămâe inviolabil, având toată răspunderea administraţiei către adunare Miniştrii respectivi.

2) Defectul reglementului este earăşi baza care sau adoptat a rangurilor, în corpurile alegătoare deputaţilor, cari nu înfăţoşază nici o garanţie

şi care spre a se înlătura toată confuzia şi a câştiga soliditatea cerută neapărat pentru înflorirea unei societăţi, nu poate după împregiurările locale ale principatelor să fie mai nimerit garantuită de cât pe propietate, precum au fost din vechi. Indreptare care iarăşi se poate face, fără oborârea complectă a regulamentului.

3) Defectul reglementului se însamnă prin adaosul din urmă făcut de Rosia, prin care atacă autonomia Principatelor şi care pentru totdeauna trebui a fi oborât. adică unde să zice: „a cărei adunări să nu aibă putere până nu să vor întări de Curtea Rosiei". Sânt, şi mai pot fi unele metehne secondare care în trei patru seansii ale adunării, revenninduse sar putea modifica fără a desfiinţa reglementul întreg, care cuprinde în sine legile politice, administrative, finanţiale, bisericeşti şi militare, a căruia revizie au ţinut de la anul 1829 şi până la anul 1832. Şi de atuncea până la anul 1847, prin îndreptările şi modificaţiile făcute în tot anul către adunările obşteşti. In cât, a se alcatui din nou un regulament şi la aplicaţie a se vedera mai numeroasa metehne, vor trebui earăş a ni da lucrare, şi până atunci Principatele ar sta în confuzie şi desorganizare ne mai putândusă administra cu un reglement fără nici un prestij, a căruia valoră sar hotără de pe acum de desfiinţată.

Dacă prin punctul al 2-a a Conferenţii de Constantinopol însamnă a rămâne Principatele despărţite, aceasta este şi dorinţa majorităţii cei mari a locuitorilor principatelor, care nu au nici o ţintire a se concentra spre a se rumpe mai apoi de la Turcia. Pentru că între alte numeroase consideraţii este şi aceea că doi domnitori vasali şi tributari Porţii, chiar de ar simpatiza cu Rosia, nu vor putea a se alia fără a nu se privi ca trădători, şi prin urmare a se distitua, în vreme când Principa-

tele aceste ortodoxe unite, şi acum, sau mai târziu puse supt un Suveran, acela cu bună samă va fi aliiatul intim al Rosiei ortodoxe, spre ai deschide calea la Dunăre. Dovadă, purtarea regelui Greciei, care totuși au rămas nedistituat, cu toată greșala sa politică, fiind că nu este tributariul Turciei.

La punctul al 15-le a conferenţii de Constantinopol pentru a ave drit străinii se cumpere proprietăţi, înainte de ori cari alte consideraţii se însamnă că o asemine dispoziţie ar lovi autonomiia ţarii, ca o măsură din launtru, și care nu poate fi hotărâtă de cât de către adunarea obştească. Tot odată însă înalta Poartă luând în consideraţie întinderea teritorială a Principatelor, se poate lămuri că în puţini ani Principatele ar ajunge în proprietatea tuturor streinilor de toate protecţiile, naţionalitatea română care simpatizază cu Suzeranul ei, sar nimici prin drumul acesta și indirect s'ar perde Principatele pentru Turcia, fiind că ar fi proprietatea sudiţilor mai ales austrieci.

In staturile mari se îngădue asemenea măsură de a cumpăra străinii moșii, fiind că ele având o altă întindere geografică nu sunt ameninţate a se absorbi de către străini, ca Principatele, și totuşi nicăiri nu se îngădue străinului fără oarecare condiţie dritul de a poseda moșii.

In punctul 22 de a se da investitura Domnească la unul din trei candidaţi aleşi de ţară, fiind în potriva privilegiilor, și adevărată cauză de rivalităţi şi de ruinare ţării. Ii mai de preferat să se numească de a dreptul, fără alegere, dacă îngădue privilegiul ţării, atât de solemn el garantuit în faţa Europei, de cât să ajungă spre împilarea ţarii a se alerdisi între trei candidaţi expuşi la conferenţă. La punctul 24 atingator de lista civilă a Domnului să se hotărască la fiecare numire de Domn. O asemene măsură nu are pildă în analele Principatelor

şi chiar a lumii întregi, căci tot atâta ar fi ca statul la primirea fiecăruia amploiat să se târguească pentru leafa sa. Tot odată lista civilă a Domnului, fiind o dispoziţie din năuntru, atârnă de autonomia Principatelor ca adunarea obştească să o fixeze sau să o modifice, fără vre o intervenţie la punctul 28-a. Constituirea unui senat este nu numai de prisos, dar şi cu neputinţă, lipsind în ţară elementele din care să se poată compune, fiind că adunarea obştească este un drit vechiu ca şi Principatele şi care nu să poate suprima, apoi din acelaş element nu se poate compune două puteri adecă, adunarea sau camera, şi senatul, pentru că atunci amândoaă puterile ar fi tot aceea, dacă se compune din acelaş element. In ţările unde fiinţază o aristocraţie sistematică, senatul poate ave loc, ca o cumpănă de ponderaţie între voinţa poporului şi ace a Domnului.

Ear în Principate unde nu sânt de cât ţarani şi boeri proprietari, unde cultura ţaranului este mai înapoetă de cât să se poată compune o cameră din ei, nu rămâne de cât numai elementul proprietarilor, care în cameră reprezentează interesele ţării.

La punctul 29-lea se observă că o comisie cari la Constantinopol se aibă a lucra reglementul Principatelor, ar fi cu neputinţă, nu numai pentru că ear lipsi materialurile care în intervalul lucrărilor se pot numai prevede, dar tot odată nu ar pute acel reglement să fie privit ca îndatoritor pentru ţară după autonomia legislativă şi administrativă a ţării şi din aceste amândouă mari îndemnuri Inalta Poartă şi Rusia au greşit chiar la 1829, de neaparat ca reglementul să se lucreze şi să se revizuească de către ţară la faţa locului, şi cu toate aceste încă mulţi ani, cu materialurile de faţă, au trebuit să treacă până sau putut complecta cum este.

Legăturile Domnitorilor către Inalta Poartă, şi

poziția politică din afară a Principatelor vizavi de celelante puteri garantitoare, atârnă a se hotărâ de către Inalta Poartă în concert cu puterile aliate. Ear în cât pentru cele din năuntru precum: lista civilă a Domnului, chipul alegerei, baza după care să fie organizată adunarea obștească. Principiile de reformă a reglementului atârnând de la autonomia ce au Principatele, nu se poate legal reorganiza neavând nime legal conferența ale octroa, de cât prin deschiderea adunării reglementare, cari se decreteze comisia, și chipul înființării ei, pentru facerea acestii organizări. Și care lucrare spre a fi ferită de orice influență, trebue a se sfârși supt o cârmuire provizorie compusă de trei caimacani, ca să nu aibă domnul prilej așî trage prerogativi vătămătoare, dacă asemenea lucrare ar urma să se facă supt Domnie.

I. Cantacuzen, Costachi Milu vornic, D. Cornea postelnic, N. Istrati.

Acta T. D. Râșcanu. Surete ms XXXIII. B. 1140.

CCXIII

Fără dată (1856). Insemnări de procedurile de urmat și de comitetele alcătuite pe județe pentru a alege candidați de deputați anti-unioniști.

O scurtă însemnare sau închipuire care ar făgădui ispravă unei alegeri de deputați în priința țării.

1) Se va închipui un comitet de 10 mădulari cărora li se vor da câte 2 ținuturi și anume:

D. N. G. la Roman și Bacău, Al. K. la Hârlău, Botoșanii și Suceava, L. Roset Fălciu, G. K. Bârladu și Galații V. G. Herța și Neamțu K. M. Focșani, R. Tecuciu.

2) O lucrare osârdnică meșteșugită și tot odată tainică pre cât se poate va fi haracteriul a-

-cestei întreprinderi şi la toate a lor manipulaţii şi apucături. In aceastà lucrare va prezedui o uniformitate strictă slujind de pravăţ metodul prescris cu obştiască conglăsuiri a comitetului întreg.

3) . Una sau doaă din feţile cari alcătuesc comitetul şi anume:

Se vor însărcina a aduna listile alegătorilor din tot principatul împărţite pe ţinuturi, şi capitalie, hotărânduse anumi vadea când au a le înfăţoşa comitetului spre a se lua mai întâi în obşteasca critică şi a se împărţi în povoara acelor carele vor lua asupră-le ţinuturile, în cari socot că ar avea mai multă înrâurire şi relaţii spre a întinde a lor lucrări precum mai sus sau însămnat.

4) Fişticare mădular a acestui comitet care se va îmbrăca cu partea lucrărei lui încredinţată pe lângă aceste prescrisă mai jos îndatoriri prevăzute de comitet poate să întrebuinţeze şi alte mijloace şi apucături, pe care aplicaţie şi împrejurările liar dezvăli a fi nimerite pentru ispravă precât însă ele nu vor veni în imponcişări cu *principiul secretului şi a statutului* întocmite de comitet şi anume: A) numitul mădular a comitetului să va îndeletnici a insufla candidatului pomăzuit de a lui iurisdicţie gustul de a fi ales şi aceasta o va face cu cuvintele de cari se va socoti candidatul primitor îndemnând de a se apropie de ţinutaşi şi de a să pune îndeaproape relatii spre a ave şansurile cuvenite. B) Să va îndeletnici şi chiar el mădulariul comitetului a să cunoaşte cu toţi alegatorii, ai sluji ai protegui şi a li câştiga inimele laudând numai persoana candidatului pomăzuit fără a li discoperi planu de cât numai la vreme ca nu din vorbă să să audă şi să să diştepte ocârmuirea. C) Di *başalele* fiişticăruia ţinut cu deosabire va căuta a să apropie căutând însă a descoperi de nu doresc însuşi a fi aleşi la care întâmplare ne fiind din acei pomă-

zuiți de comitet să va lucra împotriva lor deturnarisind pe alegătorii care sar socoti a fi de ideia de a da glasul pentru unul ca acela. D) Tot acel mădular a comitetului să va sârgui a închipui și a socoti de pe loc câte unul sau și doi *emisari* de ținut drept ajutor cu cuvenita încredere și din cei mai aproape ai săi care necurmat se vor purta printre alegători și vor pregăti duhurile cu închpuire plăcută făcândusă a lor lucrare tot cu tactul și măsura acea ca și a însuși mădulariul din comitet. Ei vor fi ținuți a da adeseori știință acelui de la care vor ținea mandatul. Și acest din urmă la comitet despre greutățile ce să întâmpină și descoperirile ce se vor face din vreme în vreme spre a să *consertarisi* asupra măsurilor de luat.

5) In privire alegerei din capitalii, comitetul întreg împreună cu acei pomăzuiți de a să alege, făcânduse mai întâi doctrinații cuvenită; vor începe a mișca tot aceia ce pot săi aducă la rezultat. Vor lăsa toate particularitățile și neînțălegerile la o parte. Și vor tragi în sprijinirea acestui de mare cuviință interes, feluritele de toate colorurile, pazând o politică și diplomatică provizornică căutând a apropie pe candidați de a fiștecărui idee cu feluri de chipuri și prin chibzuire sau a unui din mădulari sau a comitetului întreg.

6) Dacă se va socoti de trebuință ca vreunul din mădularii comitetului sau din deosăbiții emisari a căror izvod trebue sa se găsească la comitet, să priimiască vre-o slujbă și mai ales de a să rândui ispravnici de ținut cu câtăva vreme înainte de alegeri spre a favorisi această întrepriză pe ascuns, atunci comitetul va hotărâ măsurile ce ar trebui să se ei pentru înlesnirea unei asemene orânduiri.

7) Permanenții lucrători de apurure se vor găsi în capitalie, cel puțin doi la acel comitet care vor priimi înștiințări și vor primi răspunsuri cău-

tând de a face cu putinţă a aduna la el spre ordinare trebuinţe toate mădularile spre a discuta asupra măsurilor de luat la asămine întâmplări.

Acta Râşcanu. Surəte ms. XXIII, B., 1072.

CCXIV

Anul turcesc 1234 (1819). Paşaport eliberat boeriului Iordachi Râşcanu să meargă la Constantinopol împreună cu snrvitorul său Ioan.

PECETEA
Ia fettah Ia allah
ve effuz umera-i ilal-lah
ve ma teufiki ilal- lah
Ja Haii Ia cai-ium
La haule ve la cuvvete ila billahi
Tevechi-chieltu aleal-lah
Mehmed
Abdullah Selim

Darindeghian teschiere.

Iaş boierlerinden taze câr sacalli mavi ghiozli uzun boili vornic Iordachi Borisfa Fuaz (?) *nam boierimiz uzun boili cara biicli Ioan usagile bu def-a mektubcimiz efendie terfican derseadete irsal olunmiş olmacle esnai rahde vaki zabitan tarafândàn mersumlerăn murur ve uburlerine memaniat olunmamac babănda divanimizdam ve geanibi ser aschieriden işbu mùrur teschieresi tahrir ve ied-di mersumlere iăla olunmişlâr, bihac olmac esnai rahde múrur ve uburine memaniat olunmamac.*

1234.

Traducerea

Memet Abdul
Selim
[cuvinte din Coran]

Bilet de identitate
(Paşaport).

Iordachi Borisfa-Fuaz din Iaşi având semnalmentele următoare :

Talia lungă

Barba căruntă
Ochi albaştri
Semnalmentele servitorului Ioan sunt:
Talia lungă.
Mustaţa neagră.

Sus-numitul boier cu servitorul, însoţiţi de secretarul nostru au fost trimişi la Constantinopol.

Trecerea lor pe drumuri să nu fie oprită de funcţionarii şi ofiţerii noştri, pentru aceasta s'a dat prezentul bilet de identitate care e dat de divanul nostru prin înţelegerea cu seraschieriatul.

Anul 1234.

Acta Râşcanu, Surete ms. XXXII, 354. Originalul turcesc; cetirea o datoresc elevului meu Mencs Aziz Ahmed, iar traducerea muftiului din Constanţa.

Reţinem semnalmentele lui Iordachi, talia *lungă*, barba *căruntă* (era om de aproape 60 ani) ochii *albaştri*.

CCXV

Anul turcesc 1228 Şeval 17 (1813). Declaraţia ce o dă Essaidul Abdulah, că căminarul Iordachi Râşcanu primind şi ospătând pe prizonierii Turci merită a fi răsplătit.

Baisi tescheremâz oldurchi.

Darinde-i teschiere cămnar Iorgachi Răşcan boier usera-i islamie hak-kânda ifa-i murasih mihman-nuvazie riaiellerinden vagibei damen radie uzre ichram ve ihtiram ve istirdad ve aramleri iltizam eiledighi mesmuâmâz olmacle bu ghiune ispat mud-a-i sadacat ve gairet eiledighi meămurini humaiuni ali-ie ve hademei saltaneti osmanie-ie maălum olmac ve hakkânda her igira-i muchafat olunmac uzre isbu teschieremâz mersum iedine iăla olunmiştir.

Essaidul Abdullah *1228, Şevval 17*

Traducere

Declaraţiune

După această a noastră declaraţie se constată că boierul căminar Iorgachi Râşcan a dat ospitalitate prizo-

nierilor musulmani, oferindu-le loc de găzduire, primindu-i ca musafiri, şi le-a făcut multă cinste şi bunătăţi.

Noi funcţionari ai Imperiului Otoman astăzi luând cunoştinţă de cele făcute, am eliberat sus numitului boier acest certificat, ordonându-se să fie răsplătit.

Anul 1228 Şevval 17

Essεidul Abdulah

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXII, 356. Originalul turcesc. Cetirea e făcută de elevul meu Mencs Aziz Ahmed; iar traducerea de muftiul din Constanţa.

CCXVI

Anul turcesc 1229 (*1814*). Act de mulţămire ce Suliman Hadi membru al înaltului divan dă lui Iordachi Râşcanul, că e prieten bun al Turcilor şi a găzduit pe Turci; roagă pe Domn să-i dea ascultare dorinţelor sale.

Baisi nehica budurchi

Bin ichi iúz ürmi sechiz senesi Ramazani evailânde saiki tagdir mumleni-it-taäiz baäzi mevaddi muhimme ile Bogdan erazisine meămurictimize iradei sinniz teallúk daăvet barile căta-i mezchiure baădel usul docuz mah Bogdanda muktemiz ve baădez-zalichi avdetimize ruhsati sinnie erzanile muddeti icamet ve usuli meămurietimızden olan cheştú ghiúzar evanlerinden dorinde nehicamâz Iorgachi Râşcan baiaie *Cămnăr boierân hanesâne* mihmanâmăz *ve mersuinden ve aial ve evladândan meşhudâmâz olan millet biza-i-islamieie erzel ve gian meil ve ruchun ve muhabbet ve mihmnan nevazi ve halâr sadize derghiar olan ve la-i sadacatan başca imtidad esfad ve adimi músaade-i felek dewarden nasi usera-i musliminân ei-iadi chuiffarden] baădelnecad musaliha avdetlerinde úrianlerini ichisa ve ilşanlerini edva ve def-i havaigi zarurieleri ciun bicadri iltafe iătai núma eiledighi tahkik ghirde-i agizi oldugândan cat-i nazar eba ve giddedânden bu macule hizmetlerde bezl magduri bezl maadur eiledichleri baăzi zavali chieramân maăhudlerile*

meăhud teltifnameleri ra-il-ain menhudămâz olmac gihetile ieddinde evlad evladâna miras olmac uzre bir teltifnamenân iătasâni saubi agizanemden niaz itmechle bu abdi agiz dahi istid-alerine músaica ve işbu teltifnamenân zahi casdi agizamemde fevaidi bismar addi ve boile devleti ali-ie ebedi-id devâmân sadacat ve ubudi-ietini kladeten, raăiet idenân istigilab hatări alin sevab oldugândan vacti ihtiaginda ibrazile naili amàl olmasi zevati cherame ve ahlai zurril-iltiran hazeratândan hassaten niazâm ve musted-a-i agizanemdir.

1229 *Divani Humaiun*

Suleiman Hadi

Traducere

Act de mulțumire .

Am onoare a declara următoarele :

La începutul lunei Ramazan, anul 1228 prin Iradea Imperială m'am dus la Vilaetul Bogdania după niște afaceri importante.

Prin voința lui D-zeu, sosind in acel ținut, după o rămânere de nouă luni de zile s'a decretat pentru întoarcerea mea în țară.

In tot timpul șederii mele în Vilaetul Bogdania, am văzut și am constatat că purtătorul acestei recomandații, dl Iorgachi Rășcanul este unul din cei mai de seamă boieri din Bogdania, că are o iubire sinceră și prietenie fidelă pentru națiunea musulmană.

Am mai constatat că pe urma răsboaielor îndelungate, după încheerea păcei, prizonierii musulmani întorși din țările inamice au fost găzduiți de către dl Iorgachi Rășcanu, au fost îmbrăcați și au fost îndestulați cu toate cele necesare.

Afară de aceasta am văzut în posesiunea acelui domn boier niște acte de mulțămire și prin acestea se constată că și moșii cu strămoșii săi s'au distins în această privință.

Subsemnatul dând acest act de mulțămire am înde-

plinit o datorie de conştiinţă ; aceasta va rămânea în păstrarea lui, şi în păstrarea fiilor şi nepoţilor săi.

Rugăm dar pe demnitarii Statului să-i dea onorurile cuvenite şi să dea ascultare deziderat
elor sale.

1229 (1811)

Suleiman Hadi
Din Inaltul Divan Imperial Otoman.

Acta Râşcanu ; original turcesc. Surete ms. XXXII, 350. Cetirea o datoresc elevului Mencs Aziz Ahmed, iar traducerea muftiului din Constanţa. Limba e arăbească.

CCXVII

1856 Mart 15, Galaţi. P. Balş scrie lui T. Râşcanu la Constantinopol, comunicându-i ştiri din ţară.

Galaţi în 15 Martie 1856

Iubite Râşcanule,

Viind la Galaţi nu mau lăsat să întru decât cu îndatorire să mă ducă la Vodă. Eu am voit săl rog să mă dispovorască de această sarcină. Nimică nou la noi de cât că să vorbeşte de ocuparea Bulgarii de către Austriaci ; pe Zizică âl numisă postelnic, şi în urmă din pricină că nau ţensurat bine un articul a Cogălničianului lau scos şi au rânduit pe Beizade Iancu, în urmă Zizica sau făcut iarăş director la departamentul lucrărilor publice. Lega pentru timbrul sau publicat de domn ca să rămâe nelucrătoare până la sfântul Gheorghie. Polidor Ventura vânzând moşia lui Paşcanii lui Grigoriadi au făcut nişte *holturi* care în alte ţări să chiamă plastografii. Lucrurile au mers până acolo că Poco et Hristoverghi iera să să bată la duel. Pe Ventura lau schimbat şi sau pus pe cumnatul lui Canta cel roş. Voadă al nostru cel bun şi săruca trimeti bani la băncile străine. Negri teau suduit amarnic la Galaţi, zâcând că eu şi tu am venit să ponegrim pe Vodă. Iel sau lăudat că pricina mânăstirilor sau mântuit precum divanul

adhoc au votato. Aice să face adunări pentru Unire, dar Koronius au venit şi au potolit toate aceste. Scrisoare am dato cumnatului dumitale precum şi lucrurile. Te rog sămi scrii supt adresa domnului Marcopulo şi sânt a dumitale prietin.

P. Balş

Complimente la toţi ai noştri.

adresa: Monsieur Monsieur Richkano à Constantinople

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 425.

CCXVIII

Fără an (1856 Martie) Constantinopol. Ciorna unei cereri către Excelenţa sa vizirul cu punctele ce avea a cere T. Râşcanu ca trimes la Constantinopol de Comitetul anti-unionist.

Excellence !

Dans mon voyage pour Constantinople, où je me trouve depuis un mois, je me rejouissuit en pensant que j'aurais le plaisir de vous trouver, pourtant n'ayant pas eu ce bonheur je suis satisfait en apprenant de Azif Effendi que vous jouissez à Paris d'une bonne santé ; je ne fus non moins flatté d'apprendre de M. Marino, que vous lui avez demandé de mes nouvelles, qui a été une preuve pour moi de votre bien veillance.

Mr. Marino m' a dit que vous avez bien voulu lui demander de mes nouvelles, cette preuve de bienveillance me donne la liberté de vous exprimèr ma vie reconnaissance et ma grande satisfaction que j'ai acquise en apprenant, d'Azif Effendi que vous jouissez d'une parfaite santé à Paris. Etant en voyage pour me rendre à Constantinople, où je me trouve depuis un mois je me plaisait à penser que j'aurais le plaisir de vous voir, pourtant quand—même je ne vous ai pas trouvé, l'espoir me flatte toujours d'avoir cet honneur à votre retour dans cette capitale que je desira bien revoir à quelle époque il sera.

în dos:

Qu'est ce qu'il a été décide par ....)

Si l'union des deux Principautés aura lieu, ou elles resteront separées comme jusqu'a présent.

Si les candidats les elections des Princes doivent (se faire). Si elles (doivent choisiront) eliront par un candidat dans chaque pays, ou plusieurs; parmis lesquels le Sultane en faira le choix.

(Si le tribut des deux pays a été fixé).

Quelle sera la modalité?

(Si les bases de la législature ont été mises par les conférences et qu'elles sont-elles?)

Si les statuts des (pays) Principautés seront colaborés dans les pays ou à Constantinople.

Si un ou trois caimacans seront nommés dans chacune des Principautés.

En allant le commissaire dans les Principautés de...)

Si les Princes actuels cesseront leur règne quand le commissaire impérial ira dans les pays.

Si on a désigné les personnes qui seront nommés caimacams (et par qui ser...)

Acta Răşcanu. Surete ms. XXXIV, 565.

CCXIX

1856 Mart 30 Iaşi. N. Istrati scrie lui T. Răşcanu agă la Constantinopol despre afacerile politice din Moldova rugându-l a recomanda pentru căimăcămie pe Paşcanu, T. Balş şi pe T. Răşcanu.

Iassii 30 Mart 1856

Domnul mieu!

Sânt convins că scrisoarea colectivă ce vam adresat cu data de alaltaeri, are să te pue în foarte mare merare în privirea persoanilor ceţi numim pentru ja fi recomandaţi de Caimacami. Insă mă măgulesc a crede că dmta vei fi înţăles îndată că din partemi au fost numai o farsă de nevoe. pentru că serioşi nici odată naşi pute să mă unesc

a recomanda şi a dori la asăminea chiemare importantă pe oricine sar propune. Vei şti că domnii cu cari confidenţial neam dat mâna, până astăzi nau vrut să contribueze macar cu un ban la cheltuiala purcederii şi a prelungirei şederii dmtale acolo, lăsând acasta cu totul numai pe săngură sarcina mea. şi încă meau răspuns înscris că dmta trebuie să te înştiinţăzŭ eu ca să te întorci înapoi, fiind că nau mijloace.

Intoarcerea dmtale înapoi tocmai în momentele acestea am privito ca o nenorocire pentru ţară. Aşa am fost nevoiţi a vă închipui 120 # pentru luna Martie, lăsând acei daţi de mine în soarta lui Dumnnzău, dacă se vor pute aduna. Milu au dat 70 #, şi Iancu Kanta 50 #, cari în sumă de 120 vi eam şi trimis prin poliţa lui Vecsler. Insă ei nau voit ai da de cât cu condiţie a fi recomandaţi dmtale de candidaţi la căimămie, am primit condiţia ca una ce nare nici o însămnătate pentru că dmta nu vei recomanda oameni în contra conştiinţei şi cu numele cărora să te compromiţi, dar am pus şi eu condiţiea me, ca Milu să fie casieriu şi să adune bani pentru toate lunele cât vei zăbovi la Constantinopol şi la întoarcerea dmtale să dea samă de ei. Rămâne dar *confidansieal* între noi amândoi numai ştiut că recomandaţiea acestor persoane au fost numai din nevoe, ear nu din convingere. Nici odată n'am avut trista ocazie până acum a cunoaşte cât sânt de egoisti oamenii la noi, si cum fiecare nu au ruşinea a să propune pentru chemările celi mai mari pe cari nici întro privire nu le merită. Am rămas înmărmurit când eam văzut pe aceştiea împuindusă cu neruşinare şi întâi mam opus cu toată *franşiţa*, dar în urmă mam induplicat a vă scrie în unire cu ei, ca să pot închipui banii pe luna Martie, şi să fac să adune pe lunile viitoare, în cât despre cheltuială, să nu aveţi nici o îndoeală că nu voi îngriji a vă trimite regulat, chear de ar urma să nu să poată în viitor aduna şi să trebuească a pune de la mine, precum eam pus pe cei dintăi cari sânt cu totul până astăzi rămaşi în sarcina mea. Celelante toate lămuriri din

scrisoarea citată pot să vă fie înlesnitoare, afară de cele trei nume. Dmta însă prin scrisoarea cemi vei adresa, nu aveţi a atinge numele acestora, fiind că ace scrisoare de răspuns trebui să leo arăt. Vă rog foarte mult nici odată să nu să ştie că am fost nevoit a mă uni să vă scriu recomandânduvă nişte asăminea persoane. Acasta să rămâe un secret al nostru.

Eată dovadă că toţi bâzăesc cu priviri personale, şi pentru interesul ţarii nu sănt capabili de a face cheltueală de un banŭ de cât numai pentru scopuri de interes în parte.

In cât să atinge despre Caimacami, nui de contestat că de la dânşii este să atârne foarte mult la reorganizarea viitoare.

Din convingere nuţi pot recomanda de cât pe doă persoane, Mihalachi Paşcanu şi dmta cucoane Toderiţă, doi cari înfăţoşaţi aceea ce ne interesază mai mult pe toţi adecă *progresul moderat*, fiind că ne temim de ultraprogresişti, sau mai bine de *Prudoni*. Mai trebueşti un al treile cari să aibă şansăle de a fi cunoscut iarăşi acolo. Acel al treilea socot că ar putea fi Toderiţă Balşŭ.

Mă tem că şi astă dată vei ave slăbičunea modestiei din calea-afară, de a nu stărui pentru dmta. Ascultămă, să vorbim seriozŭ. De nu vei stărui să faci parte în Căimăcămie, cu bună samă vei face o mare crimă către patrie, şi te vei căi foarte amar. Aici nui vorbă de slavă sau alte deşărtăčuni ; acăsta priveşte tot viitorul ţării—şi nui loc de modestie. De vei căde in asăminea slăbăčune a nu stărui pentru dmta credimă că nu vei mai merita stima acelor ce te stimează pentru că vei da dovadă de o slăbăčune—eartămă—fimeeascä. Nu socoti că teaş înscrie pe dmta dacă am ave pe cine altul, nuţ face iluzii de oamenii de la noi şi chear de amicii dmtale în treabă puşi şi la fapte serioază sânt numai nişte pigmei.

Aduţi aminte de sufletul patriotic al părintelui dmtale. Te rog şi te jur să nu greşeşti a recomanda pe alţii, ori cine că vei face nenorocire mare ţării, îi ştiu pe oameni

după cum mă ştiu pe mine. Eu de aşi fi unul din Caimacami, îţi jur pe vieaţa me că aşi nenoroci ţara, şi maşi nenoroci şi pe mine, şi tot aşa ar face şi alţii, afară de dmta şi Păşcanu, cari aveţi fiecare nişte calităţi osăbite, din nenorocire rari la noi în ţară. Cel al triilea este mai mult ca o trebuinţă după poziţiea şi şansăle sale—al mintrilea sângur fără ceşti doi—el cu bună samă ar fi în alte priviri periculos. Eŭ nu am vorbit nici cu Paşcanu şi nici cu Balşŭ, mai ales că pe acest din urmă nici îl văd vre odată, dar socotinţa me fără doar şi poate ar fi ačasta. Sămi însămni pe un colţişor de hartie cu răspunsul ce vei bine voi ami face, numai că ai primit ačastă scrisoare, ca să fiŭ liniştit, şi te rog să o arzi îndată ce vei cetio. Astăzi vă adresezu altă scrisoare, răspuns la ce din 20 Mart.

adresa pe plic: Monsieur Monsieur Thêodor Rachcanu
à Constantinople
Domniei sale Domnului mare agă Teodor Râşcanu
la Constantinopol

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 356.

In plicul scrisorii se păstrează aceste bilete de vizită: Le Marquis Migliorati sécretaire de la Légation de S. M. le Roi de Sardigne;—Iacob Mano—Ibrabym Edhem Pascha, membre du haut conseil du Tanzimate.

In testamentul Mitropolitului Veniamin din 1843 Ianuarie 8, cetim de N. Istrati: „las dumisale căminarului Neculai Istrati ceasornicul cel mare de masă inglizesc dimpreună cu părinteasca me blagos'ovenie spre recunoştinţă pentru dragostea şi multile îndatoriri ce miau facut."
(C. Erbiceanu, Ist. Mitr. Moldovei 62, 79).

CCXX

1856 Martie 30, Iaşi. Neculai Istrati scrie lui T. Râşcanu agă la Constantinopol în privinţa celor ce are a lucra comisia rânduită cu cercetarea Reglementului, făcând o analiză judiciară asupra lipsurilor din Reglement.

Iassii 30 Martie 1856 K. V.

Domnule Râşcanu,

De la 19/31 Martie, de când sau priimit aice ştirea telegrafică despre închierea păcei, până astăzi totuşi nu

să cunosc condiţiile acei păci macar în cât privesc pe Prinţipate. Din jurnale streine şi corespondenţi private de la Paris să ştie că Franţia, Rusia şi Sardinia sar fi rostit în Conferenţă pentru *Unirea Prinţipatelor*, că Anglia încă nu şar fi dat votul definitiv, că Inalta Poartă ar fi protestat şi Austriea că sprijină protestul Turciei. Ruso-filii de la noi între cari călugării Greci predică cu înfocare Unirea Prinţipatelor cu mare intusiasmŭ, precum predicau ei patriotismul la 1848, când doreau să facă scandalul spre a să da atunci prilejul căutat de Rosia ca să ocupe Prinţipatili. Urmarea lor de aice, si sprijinul celŭ face la Paris domnul Orlof în favorul Unirei Prinţipatelor, au întărit şi au dumerit şi mai mult partida adivărat naţională de a privi Unirea Prinţipatelor ca o adivărată fatalitate.

Cu bună samă diplomaţii Rusiei prevăd că în viitor Prinţipatele nu să vor mai pute ocupa prin armiile lor fără să nu să provoace toată Europa. Şi prinţii domnitori vor fi consideraţi ca trădători şi distituiţi de către Inalta Poartă, când vor vedera simpatii vinovate, sau vor mai trimite deputaţi înaintea Muscalilor. Aşa dar la proectele Rusiei de a ajunge vreodată la mărime istorică, adecă de a poseda canalele mărilor, îi trebueşte în Prinţipate un Rege neatârnat, carile, din ori cari casă a Europei de ar fi ales, totuşi, curând sau mai târziu ar deveni omul şi instrumentul Rusiei. întrun grad mult mai mare de cât Regele Greciei. Prinţipatile, cari au rămas atât de departe în urma industriei streine, încât nici odată nu vor ajunge a înfiinţa o industrii naţionala, în stare de a face concurenţă cu industria streină, transformânduse în rigat, numai din sarcina exportaţiei popuşoiului şi a grâului, săngurele mijloace vitale pentru mulţi ani viitori, nu vor fi în stare să întimpine cheltuelele unui rigat, fără să aibă recurs la împrumuturi. Acele împrumuturi crescând, nu să vor pute plăti de cât prin mărirea statului cu provinţiile româneşti de supt Austriea, Transilvaniea şi Bucovina. Regele viitor al Românilor spre a ajunge la acel rezultat a concentrarii elementului românesc, îi va trebui ajutorul

Rusiei, imperie limitrofă, puternică şi ortodoxă; eată dar că avem atunci de sigur să ne aliăm cu Rusia, şi Rusia peste câţiva ani îşi va deschide calea la Dunărea prin însuşi Regele Românilor.

Aceste consideraţii cari pe toată ziua să disfăşur mai limpede, unite cu celelante împrejurări cari le cunoaşteţi înduplecă pe cea mai mare parte din Moldoveni a să spăimânta de Unire şi Rigat, ca de izvorul unor calamităţi fără vindecare. Foarte puţini dintre tinerii cu ambiţia cavalerească, cari nuşi cunosc ţara şi mijloacele ei, mai fac zgomote pentru Unire şi Rigat. Ear massa populaţiei aşteptând de la marele puteri a Europei, şi mai cu samă de la Englitera reintregirea privilegiilor seculare, doreşte progresul moral şi material al patriei lor, fără aşi face iluzii greşite că rumpere de la Turciia ar pute să le aducă vre un viitor fericit.

Dacă adunarea obştească din Moldova şi ace din Valahiea s'ar consulta, fără nici o îndoială, că în unanimitate sar rosti în contra idei Unirei, şi a rumpirei Prinţipatelor cu Turcia. Ear dacă viind vre o comisie, ar aştepta pe cei ce ar voi de sâne să meargă săşi arăte dorinţile, atunci de sigur, că numai aspiranţii la domnie—utopiştii şi instrumentele Rusiei, sar înfăţoşa şi sar rosti, fiecare din punctul lor de vedere. Ear mulţimea—fii adivăraţi ai ţării, cătră cari sânt cu întreite legături lipiţi, ar sta de o parte, fără săşi exprime dorinţa, neputândusă ei mesteca la un loc cu cei fără nici un căpătăi, sau cu cei cari sub masca patriotizmului vor să facă serviciul vrăjmaşului ţării. Şi astfeliu sar culege numai o confuzie, ear nu adivărata opinie a majorităţii.

Noi cunoaştim foarte bine că numai strălucirea sa lordul Redklif—pe de o parte şi lordul Palmerstonü de pe altă parte. sânt mai cu samă barbaţii Eoropei, cari au lucrat cu multă energie şi cu mare prudenţă de au 'făcut să prorumpă războiul mântuirei Prinţipatelor, şi mântuirei Turciei şi a Evropii intregi. Numele acestor strălucite persoane a veacului nostru, vor rămânea pe tot deauna

scumpe şi preţioasă Românilor. Şi recunoştinţa către Englitera vom ave de datorie a o sădi şi a o intemeea in inimile fiilor noştri. Pentru. că in pericolul nostru cel mare neau scăpat prin sacrificii enorme, şi cu bună samă earăşi va ave înalta înţălepciune de cursa emancipării, cari prin alte mâini nio intinde fineţa diplomatică a fostului nostru protector.

Incă odată ne rostim că nu aspirăm de a ne rumpe de la Turcia ; mai ales dorim de a lega un contract mai strâns, adecă pre cât nu să jignesc privileg.ile răscumpărate cu sângele strămoşilor noştri.

Insă asupra propunerilor eşite de la Conferenţa din Constantinopol trebui din nou săţi mai observez reflecţiile noastre :

Dacă prin punctul I să declară de căzut şi desfiinţat reglementul organic, ca o consecvenţă a tractatelor legate cu Rusia, vine întrebare, după cari aşazământ sar guverna Prinţipatele până la pregătirea noului reglement ; fiind că cel vechi nar mai ave încredere şi putere fiind urgisit; şi cel nou vor trebui ani până să va pregăti şi să va complecta. Acei ce cunosc bine trecutul ştiu că reglementul de astăzi nu este nici de cum dat Prinţipatelor prin iniciativa Rusiei. El in proect sau înfăţoşat Inaltei Porţi pe lângă arzumagzarul Moldovei prin Ioan Tăutul în urma eteriei de la 1821. Inalta Poartă lau făcut să să prevadă prin tractatul de Akerman 1826 şi lau întărit prin tractatul de Adrianopol 1829. Nime nu tăgăduеşte că proectul acela nau suferit mari schimbări prin diplomaţia Rusiei, atât la comisiea de la Bucureşti, precum şi în Iaşi în prilejul revtziei lui şi că reglementul nu cuprinde în sine defecte, cari acum trebue modificate, precum nime cu rezon earăşi nu poate contesta că el întrupează la un loc obiceiul vechi al ţării, privilegiile şi drituile cunoscute de către Inalta Poartă, prin necurmate hatişerifé şi fermane. Acele mai principale defecte ale reglementului sânt următoarele : 1) Prilejul de luptă şi de ciocnire între puterea legislativă şi eczecutivă, pus în reglement dinadins cu

scop ca Rusia să să poată folosi la trebuință de dritul, domnului, când adunarea obştească ar fi prea națională sau de dritul adunării când domnul nu ar simpatiza de ajuns cu Rusia. Pentru că domnului i sau dat putere a închide şi a desface adunarea, pentru că adunării i sau dat putere a rădica doleansă şi pâră asupra Domnului.

Această meteahnă, fără să se observe întreg Reglementul sar pute îndrepta prin o modificare, ca adunarea să fie neatârnată ca corpŭ legislativ şi controlă statului, şi ca domnul ales pe viață să rămâe inviolabil având toată răspundirea administrației miniştrii respectivi. 2) Defectul Reglementului este earăşi baza cari sau adoptat a rangurilor în corpurile alegătoare deputaților, cari nu înfățoşază nici o garanție, şi cari, spre a să înlătura toată confuzia şi a câştiga soliditatea cerută neapărat, pentru stabilitatea şi înflorirea unei societăți, nu poate, după împrejurările locale ale Prințipatelor, să fie mai nimerit garantuită, de cât pe proprietate, precum au fost din vechi. Îndreptare cari iarăşi să poate face, fără oborârea complectă a Reglementului. Să mai adaoge încă al 3-le defect al Reglementului, prin adaosul din urmă de Rusia, prin care să atacă autonomiea Prințipatelor, supuind ori ce modificare din partea adunărei obşteşti la încuviințarea curților, şi cari pe totdeauna trebui a să oborâ.

Sânt şi mai pot fi unele metehne secondare, cari în câteva sesii ale adunării revizuiodusă sar pute modifica, fără a să desființa reglementul întreg, cari cuprinde în sâne legile politice, administrative, finanțiale, bisericeşti şi militare. A căruea revizie au ținut de la anul 1829 şi păn la anul 1832, şi de atuncea până la anul 1847, prin îndreptările şi modificațiile făcute în tot anul de către adunările obşteşti, din cari mai toate earăşi trebui oborâte în cât a să alcătui din nou un reglement şi la aplicație a nu vedera mai numeroasă metehne, vor trebui earăşi ani de lucrare şi până atunci Prințipatele ar pica în confuzie şi dezorganizare, ne mai putândusă administra cu un

Reglement fără nici un prestij, a căruea valoară sar hotără de pe acum de anulată.

Dacă prin punctul al 2-le a Conferinţelor de Const(antinopol) să însamnă a rămâne Prinţipatele despărţite, acasta este şi dorinţa majorităţii cei mari a locuitorilor. cari nu au nici o ţăntire a să concentra spre a să rumpe acum, sau mai apoi de la Turcia. Pentru că între alte numeroasă consideraţii este şi aceea că doi domnitori vasali şi tributari Porţei, chear dear simpatiza cu Rusia, nu vor pute a să aliea fără a nu să privi ca trădători, şi prin urmare a să distitua, în vreme când aceste Prinţipate ortodoxe unite, şi, acum, sau mai apoi pusă supt un Suveran, acela cu bună samă va deveni alieatul intim al Rusiei ortodoxă, spre a deschide calea la Dunărea, dovadă purtarea regelui Greciei, cari totuşi au rămas nedistituat, cu toată greşala sa politică, fiind că nu este tributariul Turciei şi fiind că sânt alte multe consideraţii pentru un Rege. Pilde asăminea să pot găsi multe în istoriea modernă, şi ori cum mai greu vom sfârşi cu puternicul colos al Rosiei de cât cu Turcia de acum.

La punctul al 15-le al Conferenţiilor de Const(antinopol) pentru a ave drit streinii să cumpere proprietăţi înainte de oricare alte consideraţii, să întimpină că asăminea dispoziţie ar lovi autonomiea ţării, ca o măsură din läuntru şi cari nu poate fi hotărâtă de cât de către adunarea obştească. Tot o dată însă Inalta Poartă luând în consideraţie întinderea teritorială a Prinţipatelor, sar pute lămuri că în puţini ani Prinţipatele ar ajunge în proprietatea tuturor streinilor de toate protecsiile, naţionalitatea română cari simpatizază cu Suzeranul ei sar absorbi, şi prin drumul acest indirect sar perde Prinţipatele pentru Turcia, formândusă un stat în stat.

In staturile mari să îngădue a cumpăra streinii moşii fiind că ele având o altă întindere geografică, nu sânt amerinţate a să absorbi de către streini ca Prinţipatele, şi totuşi nicăiri nu să îngădue streinului un asămine drit fără oarecari condiţii de restrîngere şi mai cu samă, când

această măsură, sau prevăzut şi au fost una din condiţiile *sin equa non* (sic), în capitulaţiile cu Inalta Poartă.

La punctul 22-a, de a să da învestitura domnească la unul din trei caudidaţi, aceasta fiind înpotriva privilegiilor şi adivărată cauză de rivalităţi şi ruinare ţării, ar fi o impilare de a să expune la atirdisire între trei candidaţi ecspuşi la concurenţă.

La punctul 24, atingător cu lista civilă a Domnului să se hotărască la fie cari numire de domni; o asăminea măsură nu are pildă în analele Prinţipatelor, şi chiar a lumei întregi, căč tot atâte ar fi ca şi statul, la numirea fiecăruea amploeat să să târgueasca pentru leafa sa. Tot odată lista civilă a Domnului, fiind o dispoziţie din năuntru, atârnă de autonomiea Prinţipatelor, ca adunarea obştească să o ficsează după trebuinţa ce va găsi de cuviinţă, fără vreo intervenţie.

La punctul 28-lea, constituarea unui sânat este nu numai de prisos, dar şi cu neputinţă lipsind în ţară elementele din cari să să poată compune, fiind că adunarea obştească este un drit vechi ca şi Prinţipatele şi cari nu să poate suprima, tocmai când credim că avem a câştiga; apoi din acelaşi element nu să poate compune doă puteri, adecă, adunarea sau Camera, şi Sinatul; pentru că atunci amândoă puterile ar fi tot aceea, când sar compune din acelaşi element. In ţările unde fiinţază o aristocraţie sistematică, sinatul poate ave loc, ca o cumpănă de ponderaţie între voinţa poporului şi ace a domnitorului; iar în Prinţipate unde nu sânt de cât ţărani locuitori pe moşiile proprietarilor. şi ţărani răzăşi, a cărora cultură este mai înapoetă de cât să se poată compune o cameră din ei, nu rămâne de cât numai elementul proprietarilor, cari în Cameră reprezentează interesele ţării.

La punctul 29, să observează, că o comisie cari la Constantinopol să aibă a lucra reglementul Prinţipatelor, ar fi cu neputinţă; nu numai că ear lipsi materialurile cari în intervalul lucrărilor să pot numai prevede, dar tot odată nu ar putea acel reglement să fie îndatoritori pen-

tru ţară, după autonomiea ei legislativă. şi din acestea amăndoă mari îndemnuri, înalta Poartă şi Rusia au găsit chear şi la 1829, de neapărat ca reglementul să să lucre şi să se reviduească de către ţară la faţa |locului. şi cu toate aceste, mai mulţi ani cu materialurile de faţă, au trebuit să treacă până sau putut complecta după cum este.

Legăturile domnitorilor către Inalta Poartă, şi poziţiea politică de dinafară Prinţipatelor vizavi de celelante puteri garantuitoare, atărnă a să hotără de către Inalta Poartă, în concert cu puterile alieate. Ear în căt pentru cele din năuntru, precum lista civilă a Domnului, chipul alegerei domnului, baza pe cari să se întemeeză corpurile electorale diputaţilor în adunarea obştească, principiile de reformă a reglementului, atârnând de la autonomiea ce au Prinţipatele, nu să poate legal re-organiza, neavănd nime legal competenţe a le octroa, de căt prin deschiderea adunării ordinară reglementară, care să decreteză comisiea şi chipul înfiinţărei ei, pentru facerea aceştii organizări, şi cari lucrare spre a fi ferită de ori ce înrîurire, sau influenţă, trebui a să urma supt ocârmuire provizorie compusă din trei căimăcami, ca să nu aibă domnitorul prilej aşi trage prerogativi vătămătoare prin constituţia ţării, dacă o asămine Constituţie ar urma să să facă supt domnie.

Aceşti trei caimacami pentru astă dată abnegăm de dritul reglementar de a fi prezidentul domnescului divan — ministrul din năuntru şi logofătul dreptăţei, fiind că domnul destinează de pe acum a lăsa în acele posturi, persoane cari să acopere dispoziţiile finanţiale, şi să influeză pentru viitoarea candidatură de domnie, şi alte multe priviri din năuntru. In această privire, precum mai pre larg *va'm* (sic) lămurit prin una din scrisorile de mai înainte, am luat ca o facere de *bin* (sic) în acest cazŭ ecsepsional, ca aceşti trei caimacami să fie numiţi de către Inalta Poartă.

Guvernul provizoriu, sub cari urmează a să înfiinţa reglementul viitoriu, noi îl privim de mare importanţă de

cât însuşi domniea. Lipsa de barbaţi capabili şi competenţi, şi cari să uncască încrederea generală este foarte simţită, şi causa pentru cari avem numai aspiranţi dar nu şi de merit, vine de acolo, fiind că sute de ani de când ni sau impus domnii, şi acei ce au gonit domniea au ştiut că nu le trebui altă însuşire de cât numai protecţie personală ori la Constantinopol ori la Petersburg. Aşa dar, ecsaminând unul câte unul pe toţi pretindenţii şi ambiţioşii noştri, pe toţi acei cari să înfăţoşază mai multă garanţie pentru progresul raţional şi moderat al patriei, dupre cum prin scrisoarea de eri, asăminea şi acum îţi spunemŭ cà—numai boerul Mihail Cantacuzin Paşcanu, şi Dumneta puteţi fi trebuitori—potriviţi şi de neapărat a face parte în Căimacămie. Pe lângă aceştiea fiind precum ni să spune că vornicul Teodoriţă Balşŭ ar ave şansă la Constantinopoli, ar pute fi caimacanul al triilea. aşa precum trustrei uniţi împreună şi armoniea reciprocă, şi patriotizmul, şi interesul averii, şi experienţa. Intrebuinţază dar toală stăruinţa, lăsând modestiea la o parte, fără a perde timpŭ, fiind că de acum înainte starea de faţă a lucrurilor mult nu să va prelungi, ar fi o adivărată primejdie, şi pericul de vor încăpe alte persoane la guvernul provizoriu.

Aici nu este vorba nici de o slavă, nici de dişărtăčune, aşa precum caimacamii au a fi vremelnici, şi nu au a ave prerogativele domnului definitiv. Este numai simplu şi lămurit ca să aveţi prilej într'o sferă mai întinsă, şi într'un timp atât de critic şi important a face serviciu ţării, şi a împedeca tendinţăle cari ni ameninţă prin câţi-va teoristi periculoşi, de a ne duce în caos.

Aşteptăm cu toată nerăbdarea răspunsul domniei tale în toate privirile aceste, şi prin al doilea ocazion îţi vom trimite memuarul franţezŭ, pentru trecutul, prezentul şi viitorul prinţipatelor.

Incă odată chiem atenţiea şi stăruinţe domniei tale asupra membriior căimăcămiei.

„Domnul meu, ţam urmat sfatului ca să mă înţelegŭ

cu masa patrioţilor, şi sănt întru tot unit în cât razem în acăstă scrisoare răspunsul cu buna ispravă de la tine bunul român îm va pricinui ce mai vie mulţămire".

al tău Mihalachi Canta.

Despre sămile casălor obşteşti şi a visteriei vă răspund că sau iscălit de cătră divanul obştesc fără a să mai cerceta după obicei, ear sămile clerului încă stau netrecute prin divan, fiind că mitropolitŭ şi Episcopii, găsăndule răle nu leau adiverit.

plecat serv. N. Istrati

Adresa pe plic:

Monsieur Monsieur Thêodor Rachcanou
à Constantinoupol

Domniei sale mare agă Teodor Răşcanu
la Constantinopol.

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV. 403—414. Scrisoarea e scrisă pe 3 coli de hârtie comercială. Inainte de a-şi încheia N. Istrati scrisoarea a lăsat pe M. Cantacuzino Paşcanu să-şi intercaleze câteva rânduri de adesiunea ce a făcut la programul partidului lui N. Istrati şi aşteaptă cu nerăbdare decretul de caimacam. Acest M. Cantacuzino Paşcanu a murit în 1857 Ianuarie. (Acte şi documente de D. A. Sturza III. 1053).

CCXXI

1856 April 4 Iaşi. N. Istrati scrie lui T. Râşcanu la Constantinopol asupra evenimentelor la ordinea zilei cum şi asupra numirei a 2 comisari, ce au a veni în Moldova şi în chestia comisiei de reformă a Reglementului.

Iassi 4 | 16 April 1856. No. 3.

Cucoani Toderiţă!

De la scrisoarea ce ne ai adresat din 20 Martie trecut nu sau mai primit pănă astăzi nici o ştiinţă de la Dta; după înţălesul acei scrisori am fost siguri că aţi primit informaţie cumcă reforma va urma a să face subt o

căimacămie sau guvern provizoriu, ear nu supt influenţa domnului actual. carile are maniea de a hrentui legile şi obiceiul ţării, şi a împila căt să va pute mai mult ţara şi comerţul ei. Acum să pretinde că la Constantinopol ar fi în dispoziţie să pue în capul reformei pe acest omŭ bolnav, a căruea nenorocită administraţie vă este cunoscută. N'am fi meritat după atătea suferinţi, şi după spumoasăle făgăduinţi, cari ni sau dat, să ajungem de a fi organizaţi chear prin acei cari neau desorganizat. şi dacă nui cu putinţă a să înlătura domnul acesta din capul trebilor, am fi mult mai mulţămiţi, să rămănem fără nici o reformă, pănă când va înceta domniea sa, ca să nu aibă prilej a pune în comisia reformii toţi smintiţii şi cei făr de nici un căpătăi, şi cu aceasta să se facă un rău ţării chear în însuşi instituţiile ei.

Dacă cumva cunoaşteţi că diplomaţii înaltei Porţi nu ţinŭ la simpatiea ţării, şi că dorinţile ei să fac jertfă pentru sprijinirea personală a domnului, dacă va rămânea ca reforma să se încuviinţază a să urma supt domniea-sa şi prin persoanele recomendate de el, atunci fiind de prisos toate sperările noastre. şi chear fiinţa domniei voastre acolo, va fi bine să vă întoarceţi înapoi în ţară, ca să tănguim împreună rezultatele viitorului ce am fost visat.

Ear dacă să poate a să găsi vre o dispoziţie de a fi ascultaţi, că nui ecsemplu în istorie, ca adunare, comisie sau comitet constituant să poată eczista şi lucra neatărnat o re-organizare a vreunei ţări, cu un domnitoru definitiv pe tronŭ, că în timpul reformei ţara are neapărată trebuinţă de o căimăcămie alcătuită din persoane cari sânt pentru progresul moderat şi raţionabil, şi dară spre a să îndeplini aceasta arŭ urma nevoe şi de jertfe materiale proporţionate atunci sar pute găsi vro zăci mii galbăni, urmând a să căştiga un rezultat, precum vi lam lămurit prin scrisoarea No, 1, îndată cum neai încunoştinţa de aceesta.

Domniea ta trebui să lămureşti că raporturile domnului făcute în numile şi cu unirea ţării, nu sânt nici cu

ştirea, nici cu voea ei, că domnul nu este, în oari cari privire. nici poate asă considera de reprezentant al ţării.

O depeşă telegrafică de la Constantinopol sosită asară înştiinţază pe domnitor despre venirea aice a doi comisari Safat Efendi şi baron Coler.

Din partea autorităţilor streine să vede de dcă zile o mare activitate cu strângeri de liste biografice pentru persoanele din cari s'ar pute compune comisie reviziei Reglementului. Noi am avut îngrijire a vă trece în acele liste, dacă nu cumva să vor încuviinţa pe acei cei va recomanda domnitorul:

Ne pare curiozŭ că de la d.ta în privire aceasta nu am primit nici un fel de informaţie.

Telegraful electric acum este liber şi pentru înştiinţări private, aşa dar la nevoe şi grabă, vă puteţi sluji cu el, şi pentru toată întâmplarea a vorbi în depeşă ca pentru Valahia, cu acest chipŭ să înlăturează şi oari neplăcută întâmplare.

Domnul Panu, spun unii că ar zice cum că la Curte sar fi primit o scrisoare de la Vogoride. în privirea dumitale, că adică în Constantinopol frecventezi adesa ambasadele, trebui să fii atent la intrigile cari pot a să tramà.

Scriine cu cea întâi ocazie despre cele ce veţi şti în interesul Prinţipatelor, şi răspundene dacă ai primit scrisorile noastre No. 1 şi No. 2, ca să fim în linişte.

Pin Cucoana Penelopi vom trimite bani pentru luna curente April.

al d-tale plecate slugi

N. Istrati, N. C. Milu vornic, D. Corne

P. S. Spunene să fie adivărat că numai aceşti doi comisari au a veni aice? Cari este misiea lor şi de ce nu sânt însoţiţi şi de comisarii celorlante puteri.

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 415. Scrisoarea poartă numărul 3.

CCXXII

1856 April 26 Iași. N. Istrate scrie lui T. Râșcanu la Constantinopol, rugîndu-l a le scrie mai des, că prietinii îl bănuesc că i ar fi tăinuind scrisorile.

Iassii 26 April 1856

Cucoane Toderiță!

De la purcederea Dv. de aice, adică de la sfârșitul lunei Ianuar, am primit numai doă singuri scrisori, a ce din 8 și din 26 Martie. și o scrisorică în urmă foarte scurtă din 3 Aprile. Noi de aice v'am adresat șasă scrisori lungi și detailate una după alta, cele mai multe cu iscăliturі colective, după cari am fi fost mulțumiți să ne însămnați macar printr'o scurtă depeșă telegrafică, că leai primit spre a fi liniștiți.

A avea vre o îndoeală de primirea lor, tocmai nu putem, de vreme ce pe toate leam încredințat după povățuirea dmitale, înainte cucoanei Penelopa, în cât cu bună samă nu sau putut de cât de sigur a vi se trimite.

In mijlocul împrejurărilor de față aștentăm fie care vapor a Țarigradului, fie care poștă, cu cea mai încordată nerăbdare, și puteți sângur a vă închipui desperarea noastră când nu găsim nici o dată o scrisoare de la d-ta.

In cele din urmă unii sau hotărât a triimite pe o persoană la Constantinopul, cu părere că poate noi amândoi am fi înțăleși să lucrăm pentru Pășcanu sau pentru Cuza, de vreme ce văd o tăcere din partea Dv. și pe cari ei o tălmăcesc de un secret al nostru. nedumerindumă nici eu însuși cum să tălmăcesc acastă tăcere, te rog să bine voești ami însămna macar doă linii prin telegraf, sau și prin cea întăi ocazie. să mă pot îndreptăți dinainte acelora cari pripun că eu în toate zilele primesc scrisori de la d-ta și le țină secrete de ei.

In cât pentru interesul cel mari al țării dacă după scrisorile dinainfe nu veți fi putut lucra ceva, de a cum mi să pare a fi pre târziu de făcut vreun pas pentru că comisie o avem așteptată din zi în zi.

plecat serv N. Istrati

adresa pe plic :

Monsieur Monsieur Théodor Râchcanou
à Constantinople

Domnului Domnu mare aga Teodor Râșcanu
la Constantinopol

pe cuta scrisorii :

„Par votre ami N. D. Fotiadi, qui vous represente ses compliments ainsi qu'à votre famille, et vous demande des encures de n'avoir pas remplie son devoire dans le temps, c'est-à-dire, de vous faire la visite due."

N. D. Fotiadi

Acta Râșcanu. Surete ms. XXXIV. 358.

Pe cămașa scrisorii pe care e scrisă adresa stă scris de mâna lui T. Râșcanu „priimit în 16 Maiu" ; iar în vedela scrisorii următoarele socoteli, probabil de cheheltuelile făcute la Constantinopol.

4806	120	126	1600
2800		72	2000
400		10	3600
3200		82	
		40	
		3280	

CCXXIII

Fără dată (1856 April) Constantinopol. Ciorna unei scrisori de mulțămire ce T. Râșcanu o adresază lui Ali Pașa marele vizir, în timpul șederii sale la Constantinopol dus în afacerile căimăcămiei.

Excellence !

Mon compatriote Mr. Marino m'a dit que vous avez bien voulu lui demander de mes nouvelles. Ce trait de bienveillance m'impose le devoir de vous exprimer ma reconnaissance et la vive satisfaction que j'ai éprouvée en apprenant d'Azif Effendi que vous jouissez d'une bonne santé à Paris.

Si j'ai eu un grand regret en arrivant depuis un mois et demi dans cette capitale, c'est que l'espoir que

j'avais de vous y trouver a été malheureusement deçu. J'aime à croire cependant que ce bonheur m'est reservé à votre retour, et s'if m'était permis de vous demauder qu'elle en est à peu prés l'époque, je vous en saurais infiniment gré.

Ma gratitude ne serais, pas moins vive si vous vouliez bien ajouter à vos nobles procédés à mon égards l'obligence de remettre en mains propres de S. Al. Sérenissime notre grand vésir la lettre que je prends la liberté de joindre ici, et dont l'urgence justifie l'importunité que je vous donne.

Agréez avec mes remerciments anticipés, les sentiments très distingués avec lequels.

J'ai l'honneur d'être

în dos:

à son altesse sérénissime le grand vésir Aali Pacha
à Paris
secrétaire de son altesse Sérénissime

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 595.

CCXXIV

1856 Mai 6, Iaşi. N. Istrati scrie lui T. Râşcanu la Constantinopol în chestia alcătuirei divanurilor adhoc, cari trebue să reprezinte interesele tuturor claselor, dar nu să aleagă deputaţi ţărani, nefiind pregătiţi. Lipseşte sfârşitul.

Eşii 6/18 Mai 1856

Domnul meu !

In privirea Prinţipatelor, tractatul de Paris cuprinde precum cunoaşteţi, ca să să convoace doă divanuri ad-hoc, în aşa feliu compusă ca să reprezentează *interesălĕ* tuturor clasălor. Din aceasta nu sar înţălege numai de cât, ca divanurile adhoc să urmeză a fi compusă din toate clasăle; de cât numai ca interesăle tuturor clasălor să poată fi reprezentate. Dacă sănt vre unii cari cred că s'ar putea chiema deputaţi dintre ţărani, dintre mazili, dintre răzăşi şi dintre corpuraţii, aciea cu bună samă au informaţii gre-

şite despre aceste clasă din soţietatea noastră, fiind că ţaranii, răzăşii şi mazilii în starea lor de faţă nu să pot considera de cât ca nişte orfani, necapabili a rezona sau a fi în stare să ştie ce să dorească pentru binele lor. ori macar să ştie aşi alege pe reprezentantul lor. de vreme ce nici o dată la nici o reformă nau fost pînă acum consultaţi, şi de aceea după vechiul obiceiu şi după institutţiile lucrătoare, fiind aceste clasă privite ca orfani, guvernul au luat totdeauna iniciativa pentru ei şi în numele lor şi guvernul aŭ avut čhemarea ai apara in contra adversarilor lor.

Să supozăm că ar fi a să chiema din fie-cari ocol câte un ţaran, câte un răzăş, şi câte un mazil; de ar urma ca chiemaţii să se aleagă; atunci satele şi comunele nefiind în stare a să înţălege sau a să uni la ačasta, ar fi o adivărată cauză de turburări şi calamităţi civile, în care proletarii târgului cu bună samă mestăcândusă spre ai conduce, ar provoca scenele triste din Galiţia din 1844 şi Ungaria 1848. Dacă ar urma ca deputaţii acestor clasă de jos să fie numiţi de adreptul de guvernŭ, ei totuşi precum cunoaşteţi şi precum ori cine să poate încredinţa, nu vor fi competenţi şi capabili a să rosti chear pentru binele lor. dovadă deputaţii chiemaţi de revoluţiea de la Viena din Bucovina şi Galiţiea, carii de şi mai puţin întunecaţi, totuşi au fost de nevoe să li să pue dascali la *Olomuţi* săi înveţă şi nau fost în stare nici prin acest aşi înţălege misia lor.

Spre a nu fi lăsată soarta ţaranilor numai în discreţia proprietarilor, dacă în starea normală de astăzi s'ar socoti că ei sânt asupriţi cu adetiul cel dau în lucru, pentru pământul de hrană cari îl primesc, mult mai nimerit ar fi ca însuşi comisarii sau curţile lor respective, să octroeză între proprietari şi locuitori, după ce vor lua la starea locului informaţii adivărate; pentru ca să se eviteză prilejul de scandale publice civile, şi pentru ca să nu să aştepte de la nişte *vlomaţi* săşi formuleză şi săşi ecsprime dorinţile lor.

Cu toate că în acest punct este de observat că Prințipatele neavând alte resursă vitale de cât exportația cerealelor, şi fiind pre mult rămasă în urma industriei streine, ca să se creadă că sar putea să ajungă în curând a faci concurență de industria lor proprie. Apoi rădicarea adetiului de lucru pe pămînt, în starea de față, în loc de . . . . (lipseşte)

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 423.

CCXXV

1856 Iunie 3 Tecucĭ. P. Balş scrie lui T. Râşcanu la Constantinopol despre mersul treburilor în lăuntru, despre înființarea băncii prusace şi acțiunea lui Voda Ghica.

Iubite prietene,

Âț foarte mulțămăsc de opinia bună ce ai dat compatrioților noştri de mine la Eşăii precum miau spus Istrați pe care în adevăr nu lam cunoscut după întoarcerea mea de la Țarigrad. Am primit o scrisoare de la mine prin care fără cuvânt de paraponisăți de Vogoride tânărul, fiind că omul să poartă tare bine aice, şi toți prietinii noştri într'un cuvânt vor zăci acéstă. Astă intrigă trebue să o fi făcuto alții. Istrati o va mărturisă săngur cu care mam tălmăcit, am văzut scrisorile tale cătră Istratii şi socrul meu şi am cetit şi răspunsul. Toate sânt după idea mea şi a oamenilor înțelepți. Noi aice avem noutate că nimic nare să se facă în Prințipate până la vinire lui Alipaşa, şi mai bine când atunce are să vie şi Safet-Efendi să numască Caimacami unul san trii nu să ştie. Dacă vor fi tri cautã să fie socrul meu şi Todiriță Balş, almintere întrăm într-o anarhie care nu va ave sfârşit. pe al treile care vei socoti. Caută ca divanul adhoc să fii alcătuit întru un chip cuminte şi să fac şi eu o mică particică. Am văzut precum ai scris dumneta că ar fi alcătuit, vai şi amar pentru țările acestea. Pe aice divanul obştesc face legi nou parcă toate sau pus la cale şi nimică nu o

mai rămas. Lege timbrului, lege libertăţii presei, mai iera o lege pentru ğuraţi, dar nu sau primit, in sfârşit sau înfiinţat şi o bancă de o companie prusacă, era şi o companie anglo-austriacă, dar sau preferat ce Prusacă fiind că au cumpărat 150000 # domnului şi altor mădulari al divanului adhoc. Dar în această triabă Vodă o cam sfeclit, fiind că mai înainte de a chema banca Prusacă vorbisă cu Koroniui, care scrisăsă Impăratului la Viena, acesta chemasă pe baronul Bruk ca să înfiinţăză banca în Prinţipaturi, compania sau infiinţat şi când au venit la Eşăii sau dat companii Prusăşti, macar că ace Anglo-Austriacă da condiţii mai bunc. In sfârşit Nemţii sânt furiozi şi âl făcu pe domnu talhar, cred că de acum poţi să te duci la Prokeş şi săi dai jaloba boerilor fără greş. Banca împrumută cu 6½ şi cu amortizare 9½ la %. Şi bine ai face să te duci la Prokeş. Aice domnul vroeşte unire şi parcă Moldovenii au nebunit; toţi acei cari nau nimică vroesc unire. Eu nu cred că să poate face, dar or şi cum unire supt un Prinţ străinu neatârnat de Poartă încă ar merge, dar unire supt suzeranitatea Porţii este o nebunie, mai vârtos cu domn pământean. Cu acest chip sar pierde ţările aceste. Te rog frate scriem ci este că să vorbeşti de unire. Aice sânt foarte nemulţămiţi de Turci şi cam cu rezon. Vodă auzând sau cetind în gazeturi că vroesc săl depărteze au înoito a sa dimisii. Fuad ăi răspunde că să mai rămâe până ce Poarta va lua măsurile cuviincoasă şăi mulţămeşte de a sa administraţie politică şi administrativă. Vodă ăi răspunde şi âl roagă ca să nu mai rămâe mai mult de cât până la August. Apoi furmoasă (sic) politică au avut Vodă! Cine au făcut prigătirile Ruşilor, cine au poroncit a să tăpări manifestul rusăsc, cine au îngăduit a să face volintirii altele. Or aceste sânt nişte mişmaşuri a lui Fuad, dar cu chipul acesta Poarta va prăpădi toată influenţa sa. Arată aceste lui Ali Paşa, comisia pentru delimitaţie sau pornit, ea au întârzăet din pricina lui beizade Grigore pe care Ruşii nul vroe săl

primască supt nume de Muhlis paşa Beizade Sturza şi în sfârşit au rămas să iscălească Muhlis Paşa.

1856 Iunie 3 Tecuč

al dmitale prieten P. Balş

adresa pe plic:

Monsieur Monsieur Théodore Richkano
Constantinople

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 426.

CCXXIV

1856 Iunie, Iaşi. N. Istrati scrie lui T. Râşcanu la Constantinopol despre faptele politice la ordinea zilei: luptele pentru unire pe care el o crede mare nenorocire pentru ţară.

Iaşii în Iunie 1856

Cucoane Toderiţă,

Din copia alăturată No. 1, şi din copiea jalobei No. 2, care acum sau triimes către I. P. veţi înţelege cum M. Sa au luat în cele din urmă o *atitiuda* disvălită de opoziţie către I. P.

Jokan din Valahiea viind aicea şi interesat aşi scoate o mulţime de ranguri pentru amploeaţii de la vămi şi de la poşlină, precum şi pentru toţi grecii neguţitori şi posesori din Moldova, cu care prilej sau făcut un mare comers şi tot odată spre aşi face scădere de la moşiele mănăstireşti ce le ţine în posesie, au linguşăt pe Vodă spuindui că în Valahiea, libertatea presei, disrobirea ţiganilor şi protestul ce l'au dât la Conferinţă, asupra protocolului de Constantinopol, şi asupra Turciei, ear fi făcut atât popularitate, în cât dacă sar uni Prinţipatele supt un domn pămîntean atuncea în Valahiea ar ave mare partidă G i-gori Ghica, fiind că pentru Unire (fără nici o condiţie alta pentru că celelante vor veni de la sine) sînt aice toţi filoruşii precum de mult te-am înştiinţat, apoi această partidă în fruntea căriea este Suditul, Mavroene, Koţebu, Leon şi Alecsandru Cantacuzen, Scribăneştii, Egsarhul şi alţii,

sau unit cu Curtenii şi amploeaţii serviali, ai domnului trăgândusă pe Cogălniceanu, Rola şi Alecsandri, carii întăi au ţinut un banchet la Pester, au închinat toaste pentru sănătatea lui Vodă. un al doile banchet au ţinut la viea Cogălniceanului, unde toţi Miniştrii au jucat hora pe câmpul Copoului, de mână cu divaniştii, un al treilea banchet sau ţinut la viea lui Mavroene, unde sau făcut şi iscălituri, ca să se ceară sprijinirea unei Căimăcămii supt nume de reglementară şi alcătuită din Mavroene, Ralet şi Negrea sau Vasilică Sturza.

Al patrulea banchet sau ţinut la Mihalachi Paşcanu unde sau adunat numai miniştrii—ficorii lui Vodă—Portar başa—adiotanţii—unii dintre divanişti şi cinovnici ear din privaţi nau fost nici unul, afară de Kogălniceanu, Rola, Alecsandri, Hurmuzachi şi Gr gore Cuza.

In zadar am căutat să dumerim pe Paşcanu să nu să facă de rîsul lumei, pentru că nau voit să creadă că este treabă domnească, ce naţională, dar când eau văzut pe toţi adunaţi—au înţăles—eau atacat, măgărind pe Vodă, şi sau stricat bancheta.

In urmă sau căit şi să căeşte Paşcanu, dar [1]) eu unul nul văd de atunci, nici vreu săl mai văd. Cu toate opintirile cârmuirei, cu toate că au schimbat toţi ispravnicii puind băeţi juraţi că vor ţine în ţinuturi de unire şi de Căimăcămiea, cari va lăsao Vodă, cu toate că eri au pornit prin ţinuturi dinadinşi comisari, ca să adune iscălituri în acest scop, pe Cogălniceanu, Rola, Zizin Cantacuzin, Panu, Iancuşor Canta şi alţii, marea majoritate a ţărei este în contra Unirei şi în cât pentru căimăcămia domnească, alcătuită de însuş cei ce sânt complicaţi în deşărtarea casălor publice, boerimea voeşte cu violare să o răstoarne, dacă înalta Poartă nu va anulao. Mai ales că reglementul nici are de cât căimăcămie ordinară numai pe 61 zile, mărginită, ear căimăcamia extraordinară în cazuri ecseptionale ca acest de faţă, totdeauna sau numit

1) De aice stă scris de N. Istrati cu mâna lui.

de a dreptul de către Poartă, chear și după înființarea reglementului, dovadă că la anul 1848 în Valahia sau numit de către M. Sa Sultanul pe Cantacuzin caimacam. La noi să vorbește că între Rusia și Franța aru urma o secretă înțălegere, fiind că tinerii noștri Parizieni și cu supușii și instrumentele Rusiei astăzi fac o cauză comună, pretind unirea țărilor cu un principe străin, adăogând că deodată vor Unirea și cu un prinț indigenu, bunăoară ori Grigore Ghica ori Iancu Ghica de la Samos, cari stă aice in corespondență secretă spre acest scopu.

Rușii au adresat o hârtie oficială de la Odesa iscălită de guvernatorul pentru pricina unui sudet, și titlul adresăi cuprinde: „către departamentul din năutru a Statului Unit Moldo-Valahia," și înăuntru repetează de mai multe ori *noul stat românesc*. Planul Rusiei au fost totdeauna ca și ținta războaelor și a tractatelor ei ca s scoată Princ.patele cu totul de supt Turcia, să nu fie a nimărui, știind că o i când la cel întăi prilej vor fi a sale. Ei zic: că dacă odata prințul Unirei Principatelor prin ajutorul Franției să va pute caș iga de la Turci, apoi scoaterea de supt suzeranitate de la sâne va veni in urmă cu ocazie. Ei mai zic că aliatul nostru puternic și interesat nu poate fi de cât Rusia, cari să ne ajute de a lua Transilvania și Bucovina în curând de la Austriea, dar nu vor a zice și acasta că întocmai ca Oton al Greciei ne vom înșala, să credem că Rusia va câștiga pentru noi, și nu pentru nime, precum credeau Grecii că era să ei Rusia Constantinopol și săl dea lor. In sfârșit săntem foarte amerințați și în adevăr rumpirea noastră de la Turci—cari vom a o incepe prin Unirea Prințipatelor va aduce curând perderea noastră politică.

Vodă mâine deschide divanul adhoc pe care lau fost inchis o dată, spre a legui caimăcămia ce voește a lăsa în ța ă în urma sa.

Pentru Unire și neunire poimăne âți voi trimete un memuar detaitat.

Nu știu dacă mai ajută puterile noastre sa lămurim

celor de la cari atârnă soarta noastră cabalele diplomatice câte sau ţesut spre a ne înşăla să cerim însuşi noi osânda şi peirea noastră. Fineţa cabinetului rusesc dinadins au stăruit a pune în tractatul de pace o clauză de confuzie, cu neputinţă a să aplică, adecă ca noúă organizare să se facă nu pe baza privilegiilor. ce pe dorinţa tuturor clasălor. De când eczistă lumea încă nu sau găsit secretul ca să să poată face o organizare care să împace dorinţele tuturora clasălor, pentru că dorinţile fiecării clasă, sânt opusă cu dorinţele altei clasă. Acum să esplică că ace clauză au încăput în tractat, dinadins cu scop să facă agitaţie obştească în năuntru, precum sau şi făcut, şi să se poată scoate pe tapet unirea ţărilor. Vi le comunic aceste repede supt impr. săi neplăcute şi amărât de intrigile ce se urmează la noi prin stăruinţa ocă·muirei. Toţi cei cari nu vor a iscăli Unirea sau depărtat de prin posturi, şi să vo beşte de nişte poliţi adusă de la Odesa de sumi mai mari de cât sau dat la 1848 Cantacuzineştilor la Bălţăteşti.

Eu sânt hotărât să mă strămut din Moldova, dacă să va realiza păcatul Unirei la Constantinopol cu totul. Pentru că prevăd că chiar înalta Poartă va căde în cele din urmă la acestă intrigă pentru Unire. Volintirii de peste Prut afară de Moruzi, sau întors în ţară, şi prin toate cafinelele cu medalii rusaşti pe pepturi beu şi strigă Unirea şi neatârnarea Prinţipatelor.

Tinerimea fără ecsperienţă de acces de patriotism, şi fără să prevadă pericolul sau nebunit după unire, crezând pe cei ce ţin de privilegiul ţărei şi de suzeranitatea Turcii ca trădători de ţară.

Vodă voeşte a porni îndată cum va instala căimăcămia.

Eirtă că am scris în grabă şi fără nici un şirú.

N(ec. Istrati)

Acta Răşcanu. Surete ms. XXXIV, 454.

Scrisoarea aceasta e întovăraşită de scrisorile No. 1 şi 2, trimesă de comitetul antiunionist pe la diplomaţii Turci. Pe plic stă scrisă adresa: „Monsieur Monsieur Théodore à Constantinople.

CCXXVII

7156 Sept. 22 Iaşi. Zapis de vînzare prin care Costantin ginerele Capracei vinde lui Andoca şi jupănesei sale Măricuţa cu 15 taleri partea sa din Drăguşăni pe Stavnic, din trupul Căuceştilor a treia parte din a treia parte; iar cu 12 taleri vinde aceluiaşi partea sa din Petreşti pe Vilna.

Adecѫ eu Costantин şi cu femѣѧ mea Мѫрнса fata lui Du | mitru Căpracei, nepoata Andrecăi, din sat din Drăguşeani, scriem şi | mărturisim, cu cestu zapis al nostru, cum noi de bună voia noastră, | de nime nevoiţi nič asupriţ, ce de a noastrѫ bună voe, niam sculatu | şi am vândut a noastră, direaptă, moşie, şi cumpărătură, din sat, din | Drăguşiani, din partea Căuceştilor, dintru un bătrân, den a triia | parte, a triia parte, din bătrânul nostru din Dan, toată partea no | astră, din vatra satului, şi din apă, şi din ţarin, şi din fânaţ, cu | tot venitul, ačasta am văndutuѡ ğupânului Andocăi şi ğupă | neasăi sale Măricuţii, dereptu cinci sprăzeace talerи bătuţi, | care sat iaste în ţinutul Vasluiului, pre apa Stăvnиcului, aşijdere | iarăş noi de bună voea noastră, niam sculatu şi am văndut a nostră, | direaptă, ocină şi moşie, din sat, din Petreşti ce sintu pre apa Vil | nei, din partea Căpracei toatѫ partea noastră, ce să va aleage | cu tot venitul, iarăş am vândut dumisal ğupânului Andocăi şi ğu- | pâneasăi sale Măricuţii, dereptu doisprăzeaci taleri bătuţi şi | am luat acei bani toţi la mâna noastră deplin, denaintea lui | Coste ot Boteşti, şi Fărâmă ot Crăciuneşti, şi Ghiorghiţ ot Hultureşti | şi Eftodie ot Iaş, şi alţi mulţi oameni şi eu Gorovei singur am scris | să să ştie ca să aibă dumnealui aş face şi direasă domneşti, să să ştie.

u Ias lt 7156 Sept. 22

Acta Gh. Teodoru, Vaslui. Surete nr. XX, 428.

CCXXVIII

1856 Oct. 14. Scrisoarea lui Mihailescu cătră T. Râşcanu, în care să jălueşte că nu poate rămâne în serviciul casei răposat ban Iancu Istrati, cc. Ilinca fiind prea aprigă.

In 14 Oct. 1856

Sărut mâna cucoane Toadere

Scrisoarea dumnevoastră priminduo am văzut cele în ea însemnate asupra căria am decis a vă răspunde că zicerile kk. Elenco că adivăr naş fi vroit a mă duce când am fost invitat la dumneaei este numai ca să numi plătiască pe vremea cât am fost vechil casei. Iar eu că au fost aşa pentru că eu mam dus la dumneaei şi fără să fiu invitat cunoscândumi datoria. Sânt multe de zis dar nu le mai descriu. In sfârşit eu încă de la 6 a următoarei luni iam trădat toate documentile primite de mine de la dmneei şi de la oraclişti(?) Racleş au ramas numai ca dmvoastră să hotărâţ dacă nu mi se cuvine plata până niam desfăcut şi atunci rămân desfăcut şi de plata ce mi se cuvine, căci dumneaei vroeşte numai pe învoeli iar dacă sar pute nici cum. Despre cum stau pricinile şi despre adresa isprăvniciei Vasluiului care şăde fără nici o lucrari, pentru acest din urmă voi stărui să să înoiască vro lucrari de cuviinţă. Iar pentru celelalte cu venirea me de iarmarocu Sf. Dimitrie la Iaşi voi aduce toată lămurirea. Am mai văzut din scrisoarea *cămin. cuconului Iordachi Gane* a dmvoastră că eu naş fi arătând că am primit 45 # întro poliţă şi osăbit cinci de le dumv. Şi mam mirat de o aşa zăcere din partea kukoani Elinca în vreme când nam socotit din împrejurarea arătată mai sus. Să mă crediţi cucoane Teodore că *dacă kukoana Ilinca nu sar amesteca în trebile casei şi aţi fi numai dmvoastră eu făgăduesc ca să mai caut pe cât se va putea pricinele casei* încă un an şi doi fără nici un ban plată, numai ca să nu fiţi în idee cucoanei Elinca, că pe trecuta vreme am pretindat degeaba plata. Şi mai cu osăbire pentru hatârul dumv. şi

pentru buna plecare ce aveți despre mini sânt chiar hotărât de vroiți. Și vă aștept răspunsul.

Al dmvoastră plecat slugă, M hailescu

Dacă nu sânteți supărați pe mine primiți și acum rugămintea pentru anafora.

adresa: Onorat boerului Teodor Râșcanu, *cu răspect*

Acta Râșcanu. Surete ms. XXIII, B. 1071. T. Râșcanu a fost rânduit epitrop casei răp. ban Iancu Istrati din Bârlad.

CCXXIX

Fără an (1856) Octombrie 19. Lascar Rosetti scrie lui T. Râșcanu la Constantinopol să-i cumpere între altele și 5 ocă prav englizăsc

Iachi 19 Oct.

Iubite Toderiță,

Socoteam cum kă intrănd ăn zară ăți voi zăce un bine am ghăsit, dar tu ănkă n'ai mănluit de a kălători, ascha dar n'umi remăne de kăt a aschtepta sosirea ta pentru ca să te ămbrăzoschez. Acum ănsă de odată te rog să faci ăntrebuinzare de nemărdginitul tău credit (după cum ămi spune Răducanu) schă s'ăm trimiz de la 5 okă prav englizesk schi ăn sus kăt vei pute mai mult fiind kă aicea nu să află nici cum schi fiind kă vănatul ieste petrecerea noastră la zară, capetanii de pe toate vapoarele austriaceschti ne sănt tozi kunoscuzi dar mai cu samă Dragosch, pilotu di Colovrat primeschte ori ce ieste pentru directorul carantinei de la Galatz. Am vrut. s'ăzi trimit paralile, dar Răducanu miaŭ spus k'ăi de prisos schi kă să las păr la venirea ta, pravu s'ăl pui ăntro cutie de tenekă ănadins făcută pentru aceasta bine ănkisă, schi dakă n'ai pute tu ănsuschi s'ăl dai la vapor. dăl oițzei mele Caliopi ănschtiinzănduo k'ăi prav de puschkă schi ia va ghăsi ănkipuire de trimetire, mă rog foarte s'ăm faci această slujbă schi s'ăm trimizi de la 5 okă ănsus kăt ăi pute mai mult schi din cel mai bun. mai rog s'ăm cumperi 50 okă kafe Iemen, o materie di cele persianeschti

de lănă saú de matasă pentru strai de odai schi o păreki de mătănii de odogaci nu prea mari, materie de strai de odai să nu bată la oki, daka n'uzi trimet parali, iesti fiind kă Răducanu miau spus să fac aschă, dakă te rog de asămene comissioane, ieste fiind kă socot eă nu te vei supara iar dakă ar fi s'ăzi fakă multă batai de kap schi alerghătură, apoi lasăle schi oi scrie ieu Caliopii, n'uzi scriu novitale de aicea fiind kă de abea am sosit schi m'am făcut cam străin schtiu azi zăce kă doresc mult să te ămbrăzoschez cu dragostea ce totdeauna am avut pentru tine.

Al tău L. Roset

adresa pe plic:

Mons(ieur) Th. Rischano à Constantinople

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 421.

Pe plicul scrisorii, pecetluit cu ceară roşie şi exerga turcească se găsesc însemnările următoare:

```
     55
     10
20  550  27
    150  14
     98 108
     42  27
        378
         10
        388
```

De reţinut ortografia cu litere latine. Pe lângă greşeli fundamantale, are particularităţi: z drept ă, sch=ş; gh drept r înainte de gutural: aler*gh*ătură etc.

CCXXX

1856 Decembrie 10 Iaşi. Th. Râşcanu aga e rânduit membru în divanul domnesc în locul lui Iancu Sturza post. demisionat.

Caimacamia Prinţipatului Moldovei

Dumisale aga Teodor Râşcanu

La divanul domnului urmănd vacanţie de un membru în locul dmsale post. Iancu Sturza, carile sau dimisionat,

eu găsăsc de cuviinţă a numi pe dmta membru arătatului divan. Să face dar cunoscut dmtale ca după primire acestui decret, să păşeşti în lucrare slujbei încredinţate dmtale, sirguindute ca prin păzire cu sfinţenie a legilor şi a formelor statornicite să răspunzi la chiemare făcută dmtale de către guvern.

T. Balş, C. Catargi

Pecetea cu exerga: каимакамȣ принципатȣлȣи Молдовеï Теодор Николає Балш

şef S. Vârlănescu

„prin lucrare secţiei I din ministerul dreptăţii"

N. 94, 1856, Decembrie 10 zile

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 371. Cu adresa No. 10226 secţia I din 11 Dec. ministrul dreptăţii K. Catargi, comunică agăi T. Râşcanu decretul de noua numire.

CCXXXI

Fără dată (către 1856). Expunerea principiilor ce se vor avea în vedere la Reforme Regulamentului organic după tractatul de Paris

Prinţipiile dorite a fi baza aşăzământului naţional public, întemeete pe driturile vechi şi nevoele de faţă ale Moldovei spre a să întroduce în Reglementul organic supus după tractatul păcii la rezvizie.

1) O Cameră legislativă compusă din deputaţi câte trei de ţinut aleşi dintre proprietarii de moşii pământeni născuţi în ţară, de religie ortodoxă pe lângă cari Mitropolitul şi Episcopii Eparhioţi după vechiul obiceiu al ţării.

2) Deputaţii opriţi a fi între amploiaţii statului a priimi ranguri sau vre o remunerare în timpul mandatului lor.

3) Corpurile alegătoare deputaţilor bazaţi pe proprietate de moşii şi de acarete anume specificate prin aşăzământ, urmând şi alegatorii a fi de asămine pământeni de religie ortodoxă.

4) Miniştrii respunzători materialiceşte şi moraliceşte dinaintea Camerei deputaţilor pentru lucrările lor, nu mai puţin şi toţi amploiaţii statului răspunzători asămine materialiceşte și moraliceşte.

5) Amploiaţii magistraturei inamovibili, afară de cazurile călcării îndatoririi lor prin cercetare publică adiverită şi înaintea tuturor amploeaţilor statului să urmează a fi numai treptată.

6) Toţi locuitorii ţării fără osăbire de clasă să contribueze la sarcinile statului după specificarea ce să va regula de către adunarea generală cu păstrarea vechiului obiceiu al ţării la câștigarea tuturor driturilor politice de către toți pământenii de religie ortodoxă.

7) Desfiinţarea timbrului și a dărilor din lăuntru indirecte acele care împedică comersul.

Naţionalitatea și religiea ortodoxă care au fost și este baza fundamentală a instituţiilor Moldovei, răscumpărate şi asigurate prin sângele strămoşilor fiind singura providenţă a noastră care neau scapat de numeroasă pericole în curs de mai mulţi secoli, noi nu numai ca simpli români, dar ca unii ce avem proprietate și familii în țară, prin urmare îndoite interesă îndemnuri şi legături de a iubi patriea a sprijini lezistenţa (sic) ei, și ai dori progresul și prosperitatea fără dauna soţietăţii. Noi unim voturile noastre a ne rosti că ţinem a rămâne în vechile privilegii legate între Inalta Poartă şi Moldova; a ne organiza instituţiile prinţipatului Moldovei pe bazele de mai sus; cu respectul și neatingerea naţionalitaţei şi a religiei, și cu ţintire a prospera Patria noastră moraliceşte și materialiceşte sub un strămoșesc guvern naţional.

Acta Râșcanu. Surete ms. XXXIV, 459.

CCXXXII

Fără dată (1856). Memoriu cu privire la starea socială a Armenilor în Moldova, pentru a-şi capata drepturile lor politice.

MÉMOIRE

Concernant l'état social des Arméniens en Moldavie

La Colonie Arménienne qui habite aujourd'hui la Moldavie, au nombre de huis cent à mille familles, est le résultat de diverses immigrations qui ont eu lieu dans des temps plus ou moins reculés.

La première date du Onzième Siècle, la seconde s'effectua vers 1342 [1]) et la troisième, après la Conquête de Constantinople par les Ottomans.

Il s'ensuit que l'établisement Arménien en Moldavie remonte en général au delà de l'époque où la Principauté elle même fut fondée, sous Bogdan Dragoche (1532) et, par conséquent les Arméniens font essentiellement partie de la population aborigène du Pays.

Aux diverses époques de leur arrivée en Moldavie, ils y apportèrent leurs capitaux, leur industrie en contribuèrent efficacement aux progrès du bien être général.

En raison de ces avantages ils obtinrens dans le pays la jouissance de tous les droits inhèrents à l'indigénat: celui de la proprieté foncière, et les droits civils et politiques dans toute leur plénitude.

Comme dernière expression de cette complète assimilation des Arméniens à la population indigène, au point de vue des droits civils et politiques, on peut citer l'hospodarat de plusieurs princes Arméniens qui régnèrent en Moldavie [2]).

Sous le prince Moldave Etienne IX, en 1552, les Arméniens servirent en butte à des persécutions religieuses de la part de l'Eglise Grecque; Environ dix mille de leurs familles se rèfug'èrent en Pologne. Mais la protection

---

1) Statistique du Prince N. Soutzo, Yassy, 1849, Page 52.

2) Jean Voiévoda l'Arménien. Voir: Chroniques de Moldavie publiées en 1852 par Cogalnitzian, Chap. XXVII, p. 190.

èclairée du gouvernement turc offrit un nouvel encouragement à l'établissement des Arméniens et amena la troisième immigration, en 1606, suivie bientôt de la nomination de l'hospodar Arménien Gaspard Voièvode, en 1619.

Avec le règne des Princes Fanariotes, au .debut du 18-e siècle, une nouvelle ère de persécutions commença pour les Arméniens.

En 1785 une ordonance fut rendue, qui les privait du droit d'acheter des terres.

Les Grecs leurs rivaux en commerce, mettant à profit les moyens que leur offrait la protection des princes Fanariotes, sous les auspices desquels ils avaient pris pied en Moldavie, cherchèrent à leur faire éprouver toutes sortes d'humiliations et à anéantir leurs droits séculaires du Pays.

C'est ainsi que, tandis que les Arméniens ètaient apprèciès dans toutes les parties de l'Empire Ottoman et y jouissaient de droits égaux à ceux du reste des Rayas, on vit paraitre en Moldavie, sous la date du 20 Novembre 1816, un mandement du Mètropolitain de la Principauté, portant aux habitans du rit Grèco Russe sous pein d'anathème de s'employer comme domestiques dans les maisons des Armèniens et de se journer sous le même toit avec eux sous prétexte qu'ils sont entachés d'impureté et condamnès d'avance au feu de l'enfer. Plus tard en 1828, une assemblée de Boyards contesta aux Arménies même le droit d'exercer diverses branches d'industrie, telles que l'Epicerie, la Pelleterie, la Boulangerie, la fabrication des chandelles, la Boucherie etc. etc.

Malgrè toutes ces vexations, les Armèniens, fidèles aux sympathies qui les attachent à la nation Ottomane et au sentiment de leur dévouement traditionnel envers la Sublime Po te, continuèrent de vivre paisiblement dans cette province de l'Empire, se bornant à élever de temps à autre leurs voix suppliantes pour revendiquer des droits antiques et imprescriptibles. Ils furent en celà bien différents des Grecs, qui après avoir obtenu tous les avanta-

ges dont la colonie Armènienne étais sevrée, se montrèrent en maintes occasious traitres envers la puissance souveraine.

Il est évident que la politique russe n'est par restée étrangére à cette preférence accordés aux ennemis naturels de la Sublime Porte. Le but de la Russie fut constamment d'isoler autant que possible les Turcs au milieu des populations soumises à leur puissance. Le meilleur moyen pour l'atteindre, était sans doute d'élever d'une part les nationalités qui leurs sont hostiles et d'abaisser de l'autre celles qui tiennent à eux par de nombreux points d'affinité, tels que le langage, les habitudes, une origine Asiatique presque commune et des relations étroites qui remontent à des temps immémoriaux.

La tendance de cette politique se revèle tout entière dans l'annexe X, Chap. IX du réglement organique, qui pose comme condition nécessaire à l'obtention des droits politiques dans le pays la qualité d'orthodoxe Gréco-russe; comme les droits politiques sont inséparables de celui de la propriété foncière qui n'est acordé qu'aux indigènes du rit grec, on en deduit que les Arméniens bien que s'appuyant sur un indigénat séculaire, ne peuvent devenir proprietaires en Moldavie, ni obtenir, par la même raison, aucun droit politique.

Il est à remarquer cependant:

1) Que plusieurs familles d'origine grecque, aujourd'hui sujettes russes, et par conséquent ètrangères en Moldavie, possèdent ici de vastes propriétés teritoriales; du nombre de ces familles sont les Cantacuzène, les Mourouzi &.

2) Que des individus non indigènes mais Russes de religion, de nom, de nationalité, et par consèquent de coeur, sont propriétaires en Moldavia; ce sont les Choubines, les Soungouroff, les Soltanovitz, etc.

3) Qu'enfin d'autres familles également ètrangères, n'ayant pour elles ni l'indigénat, ni la qualité d'orthodoxe, mais uniquement parcequ'elles sont sujettes russes possèdent des terres en Moldavie; telles sont les Kotzebue, protestants, les Pisani, catholiques etc.

Si, d'un côté, les inconvénienences d'une pareille situation sont palpables, il ne sera pas moin—facile de comprendre, de l'autre, tout l'avantage qu'il y aurait à augmenter en Moldavie la masse des propriétaires parmi les sujets fidèles de l'Empire Ottoman. En théorie, cet avantage ressort de lui—même : Quant à la pratique, il suffit de jeter les yeux sur la Valachie; Dans cette province où tous les chrétiens Rayas, y compris les Arméniens, ont la faculté d'être propriètaires les Grecs n'ont jamais atteint ce crédit, cette prépondérance exclusive qu'ils eûrent en Moldavie ; aussi l'hétairie, en 1821, y rencontra-t-elle une forte réaction organisée par Théodore Vladimiresko ; deplus, les intrigues y trouvèrent de tout temps une résistance dont la Moldavie n'apoint offert d'exemple, et les sympathies publiques y furent constamment acquises à la puissance souveraine.

C'est là une considération sérieuse pour faire restituer aux Arméniens les droits dont ils ont été illégalement privês; en les réintégrant dans les avantages qui leur furent dévolus de tonte antiquité on s'appuyerait sur le dévouement de sujets fidéles. et sur le sentiment qui attache l'homme à l'Etat où il jouit de la plénitude de ses droits.

Dans tout les pays où les Arméniens s'établirent à la suite des émigrations auxquelles donnèrent lieu les désastres politiques survenus dans leur mère patrie, ils se sont rendut éminemment utiles par leurs capitaux, leurs facultés industrielles, leur moralité et leur penchaut pour les oeuvres d'utilité publique. Les nombreux établissements d'instruction publique institués à Paris, à Vienne, à Venise à Padoue à Moscou, à Calcutta, à Bombay, à Constantinople, à Smyrne, à Bucharest, à Jassy et dans presque toutes les grandes Villes de l'Orient, attestent dans cette nation une honorable propension à la bienfaisance et à la civilisation.

C'est par ces considérations que les Arméniens ont partout obtenu la jouissance des droits civils et politiques

et sont devenus propriétaires en Autriche, en France, en Angleterre, et en Turquie; Ils le sont de même en Valachie et devraint l'être, par conséquent, en Moldavie où d'ailleurs ils contribuent, à l'instar des indigènes au paiement de l'impôt et aux autres charges publiques.

La réintégration des Arméniens dans des droits qui se fondent sur une pratique séculaire serait, d'une part, un acte de justice conforme aux principes de magnanime équité que sont la règle du gouvernement Imperial Ottoman et d'autre part, comme mesure politique, elle serait digne de prendre place dans la voie des sages et salutaires réformes où la Porte Ottomane est entrée, sur des bases larges et solides, qui attirent aujourd'hui sur cette puissance les bénédictions de ses peuples ainsi que l'admiration légitime et les voeux du monde civilisé.

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 755. Exemplarul e litografiat la litografia E. Grossard, rue du commerce, 90 et place de l'Eglise à Grenelle.

CCXXXIII

Fără dată (1856). Al doilea memoriu trimes Sultanului de boerii antiunionişti, în cari arată ca să se numească o căimăcămie cari să lucreze contra ideii de Unire.

Sire!

„Votre Majesté Impériale qui daigne s'occuper avec un soin paternel du bonheur de ses Sujets, de toute nation, de toute religion, a adhére avec bienveillance et satisfaction, par le traité de Paris, à rétablir, aussi pour la Moldavie, notre patrie, des anciens privilèges acquis par nos ancêtres, et celà parceque la justice et la générosité sont la base du glorieux trône de Votre Majesté.

Les soussignés, convaincus que la grande majorité du pays est comme eux indiférente à toute insinuation qui aurait pour but de changer la situation politique de la Moldavie osent, Sire, s'empresser de déposer humblement

au pied du trône la profonde reconnaissance dont ils se sentent pénétrés envers Votre Majésté, qui a insisté a ce que la transformation des Principautés en un seul etat n'eût pas lieu ; changement qui, s'il se fut par malheur réalisé, aurait necesssairement entrainé après lui les plus funestes conséquence pour notre patrie.

Comme l'expérience nous a plainement convaincus que sous l'égide de la Suzerainité des glorieux et immortels Padichas et Sultans, la Moldavie pendant des siècles, n'a perdu ni son existence, ni sa nationalité, ni sa religion, ni son autonomie, nous comptons aussi pour l'avenir, avec confiance en votre justice et magnanimité genereux monarque, sur cette même bien veillance et cette protection par l'effet desquels les hattichérifs qui garantissent les privilèges de la Moldavie, et qui sont emanés des illustres predeceseurs de Votre Majesté, nous ont été dévolus. Il reste de votre devoir à cultiver et à augmenter la sympathie et la reconnaissance qui nous anniment et nous lient à notre glorieux et puissant Suzerain.

Nous eussions attendu dans le plus grand calme et en toute confiance, l'institution de la caimacamie et la convocation du divan, ou de l'Assemblée qui aura à émettre les voeux du Pays ; nous n' eussions pas même osé, Sire, soumettre à Votre Majesté, cet act de tribut de notre reconnaissance unanime, ayant été restreints en cela par l'écrit de son Excellence Fuad, ministre des affaires étrangères de la Sublime Porte, et adressé au Prince Ghyka, puis public officielement le 3 Février de la presente année. Si nous n'etions pas, contrairement à cette restriction, temoins de certaines manifestations provoqués dans le pays par les employés même du gouvernement actuel, et par l'assentiment du divan géneral, pour la reunion des Principautés, de ce divan qui, sans être l'organe du Pays, et sans nule competence, a outrepassé cette fois encore, ses atributions, et par ce fait, qui a eut pour but de porter atteinte aux droits et aux devoirs, il a ajouté encore plus de force au projet que nous avons soumis au gou-

vernement de votre Majeslé, au mois du Decembre de l'an dernier 1855.

Justement inquiéte à l'idée que des faits semblables, n'aient de tristes consequences pour le pays, qui est entierrement indifférant et etranger à de telles tendances, n'ayant nul intérêt à obtenir et a soutenir une Caimacamie que le gouvernement d'aujourd'hui désirerait etablir comme soi-disant réglementaire, les soussignés considerent d'un devoir important pour eux, de soumette à la connaissance de votre Majesté Imperiale, que le pays différe des buts de pareilles manifestations, et qu'il espère, au contraire, voir prochainement se realiser l'institution d'une Caimacamie qui puisse jouir de la confiance publique, en presence des circonstances si délicats du jour.

C'est avec le plus profond respect, que nous soumettons les faits ci dessus à la haute appreciation de V. M. I. ainsi que les voeux particuliers de vos fidèles serviteurs.

Acta Răşcanu. Surete ms. XXXIV. 465.

CCXXXIV

Fără dată (cătră 1856). Scrisoarea lui T. Răşcanu către Fuad Paşa pentru mersul afacerilor politice din Moldova îndemnându-l a face ca politica Turciei să fie mai activă şi vizibilă.

Excellence !

Je ne saurais assez[1]) exprimer tout ce que je sens de reconnaisance pour votre Excellence [2]) tant pour la bienveillance dont elle m'a toujours honnorée que pour tout l'interêt genéreux [3]), que votre Excellence porte à ce malheureux pays et tout le concours philantropique dont

Cuvinte şi rînduri şterse:

1) (vous), 2) (tant pour sa bienveilance que surtout quand je sens dans notre pays et je la prie de croire que sans la connaissance que j'ai de tout...) 3) (et concours philantropique)

elle veut bien l'assister, sans lequel l'on serait bien triste[4]), et l'on aurait bien peu d'espoir dans un meilleur avenir en le voyant aussi exposé aux perfides intentions de ses innombrables ennemis.

Excellence, la prudente politique de la court suzeraine comme votre Excellence l'avait bien prevu a eu la consequence de decourager d'un coté les gens vraiment moldaves seuls fideles sujets de la Sublime Porte et de l'autre le gouvernement à l'influence absolue de la Russie qui est parvenu à se former majorité dans la commission qui doit revoir et reformer le reglement ; grand malheur dont on ne s'enconsole dans le pays que par l'experance[5]) du l'appui de votre Excellence. Il n'y a plus à douter Excellence la sublime Porte doit suivre une politique plus ouverte[6]) dans le pays et[7]) faire sentir d'une maniere plus visible son influence et ses intentions pour former un noyau après duquel se rallierait la majorité de la nation dispersée par decouragement, sans quoi peu d'esperance de salut.

Encouragé par sa bonté généreuse je prends la liberté de lui rappeller sa promesse pour la lettre de son Altesse Richad Pacha au Prince de Moldavie qu'elle sera assez bonnes de faire remettre à Mr. Alex. Catargi et la prier d'agréer l'hommage sincère de mon plus profond[8]) respect avec lequel je me fails un veritable honneur d'être de votre Exc. le plus devoué et très humble serv.

A.

pe plic: Monsieur Monsieur T. Rechkino
Paris, Place Sorbonne 3.

Acta Râşeanu. Surete ms. XXXIV, 497.

---

4) (je serais bien triste à le vice et bien...) 5) (l'esperance du remede que votre Excellence portera) 6) (directe) 7) (et montrer plus) 8) (grand)

CCXXXV

Fără dată (către 1856). Conceptul unei scrisori de T. Râşcanu către un funcţionar turc să capete de la Rişad Paşa o scrisoare de recomandare pentru alegerea fratelui său Iosif ca Episcop.

Dans les derniers temps de mon séjour à Constantinople S. E. R. P. a eu l'extrême bonté de me promettre une lettre de recommendation pour appuyer auprès du Prince la candidature de mon frère, l'arhimandrite I. Reschkano, à l'Episcopat, que rendra prochainement vacant l'éléction du métropolitain. Le secrétaire de S. E. Mr. Agob, chargé d'écrire cette lettre, m'a dessigné en consequence un jour rapproché pour aller la prendre; mais, par une rencontre fâcheuse, le demenagement de S. E. de B à C. eut lieu précisement le jour convenu, et il me fut impossible de trouver Mr. Agob avant le dernier départ du bateau de Galatz.

Dans cette position embarassante, et me voyant forcé de quitter Constantinople, j'ai osé m'adresser à V. E. pour vous supplier de demander cette lettre à S. E. R. P. et de vouloir bien me l'envoyer. Vous avez compté à nous en chargant, et j'ai eu l'honneur de vous écrire de Galatz pour vous rappeler votre bienveillante promesse, mais j'ai été informé dernièrement par Mr. Catargi que V. E. lui avait demandé de quelle affaire il s'agissait et le chargeait de s'en informer. Je prends donc la liberté de m' adresser à vous de nouveau, pour obtenir le plutôt possible la lettre de S. E. R. P. et une autre pour Mr. le commissaire. Il n'y a pour de temps à perdre puisque la nomination du métropolitain doit avoir lieu très prochainement. Je sais d'ailleurs que M. R. ne cessent de travailler activement à faire entrer dans le haut clergé quelqu' une de leur créature, et il est arrivé dernièrment de Richad l'évêque S. qui a dejà commencé son démarche dans ce but.

J'ose donc supplier instamment V. E. de m'envoyer au plus tôt la lettre en question et d'agréer avec mon remerciement et l'expression de ma reconnaissance l'assurance de mon respect et de mon devouement.

de votre Excellence le très humble...

Acte Raşcanu. Surete ms. XXXIV, 499; idem XXIII B. 1092.

CCXXXVI

1857 Ghenar 12, Iaşi. Decretul de înaintare a lui. T. Râşcanu :agă la rangul de postelnic.

Onorabil dmsale post. Teodor Râşcanu

Ekselenţiia sa d. Caimacam. bine voind prin ·decretul subt No. 1, a vă înainti la rangul de postelnic, în priivire servițiilor ce ați săvârşit, secre-·tariatul de stat cu onoare vă comunică pe lângă aciasta decretul pe asămine rang.

Secretarul Statului, A. Sturza

cercetat. şeful secției I. Angheliki

·Secţia I, No. 58, anul 1857 Ghenar 12 zile, Iaşii

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 280.

CCXXXVII

1857 April 21, Dealul mare. Iorgu Radu scrie lui T. Râşcanu în afaceri particulare şi politi·e.

Dealu Mare 1857 April 21

Frate Todere,

Aici îţ alăturez o scrisoare care am şi uitat de unde şi de când mi sau triimes. Acum căutând terfeloagele mele am dat peste ea. Tot astăzi am priimit o scrisoare de la Paris prin care îm anunsă *că tuturor emigranților li sa încuviințat întoarcerea în țară*, din care parte sau şi pornit iar parte (caris mai grei din datorii) piste puțin pornescu Apoi că unirea Prinţipatelor o socot ca şi făcută, sau mai nimerit a zice unită şi că acum să luptă numai pentru prințul care se crede mai mult *chasse pour un français*. Ți le comunic ca unui frate, ca unui om cinstit şi ca unui bun patriot ca să tragi consecfențile ce vei socoti.

Te rog acum pentru particularitățile mele. Prințul Vogorâde miau zis că mă va disface de nelegiuirile Hagiului, mau îndemnat să pornescu reclamațiile mele şi dreptul meu ·va fi sprijinit şi înapoit. Am stat mult dam gândit dacă ·cu foncsionerii de astăz voi putea face ceva, iam şi spuso

că nu am încredere de ună vreme ce chiar caiafa în vremea Hagiului miau făcut toate bozmalele miau zis căi ia asuprăi. Iată acum patru luni mai bine, 3 luni am stat în Iaş, 4 petiţii iam dat nici o punere la cale nici un rezultat pănă acum am văzut, ba voinicul de Diia felurite envitări felurite şicane şi bozmale că iau făcut şi să ispiteşte. Te rog pe lângă închinăciunile mele să i le aduci la cunoştinţă şi că sfatul ce să fac căci a tăce nu pot, a reclama asuprăi cred că toată apa Bârladului nul va pute curăţi pe tot individul cel crede abie unite felurite şicane le face felurite ponegrituri le aruncă sau îngiugat ticălosul de Hasan şi face felurite mârşăv', care credemă că alt rezultat nu poate ave de cât compromitaţii de care lor aşa precum nici odinioară liau păsatt.

Puţin scrupul îş fac. Eu mam interesat Dumnezeu ştie că mă interesez şi astăz mai mult de cât totdiauna de dignitatea sa şi cu atâta mai mult că chiar opiniia lui Naum o lasă slobod, o respectiază cu cât mai ales acela neatârnaţi acelora ce cu mari învăluiri sau luptat şi împotriva cugetului lor nu au mers. Mă rog una câte una i le arată din partea prietenului său Radu şi nici de cum ca din partea unui împricinat. Anul trecut când mă aflam la Paris, călugărul au năvăiît pe o mare parte de loc ; anul acesta supt umbrirea lui Burada văd pe un zaraf intitulat de posesorul său că să ispiteşte al mai ocupa acel loc eu lam stavilat după a mele puţine mijloace iar voinicosul Diia fără să mă întrebe şi pe mine cum stau lucrurile triimite de a dreptul un rânduit al ispràvio(iciei) cu un număr la 20 de călăreţ şi face cheful Zarafului chef care nici în vremea Hagiului nici în vremea lui Balş sau putut face râs de moşioara mea, dacă iar fi poruncit ceia čau fost poftit pe Gheorghe Iamandi (fără să ştiu eu nimic) nu sar fi obrăznicit. Eu la Iaş nu poču veni degrabă, fiind că am rămas şi fără arătură. Mă rog Todirel dragă triimete au prin Leiba Cana sau mai bine ar fi prin Michel Daniel 300 galbeni la Paris pe adresa următoare: A Monsieur Goudunech Impasse des Feulliantines No. 13 Quartier St. Jacques au rue de L'Ouest

No. 26 Paris. Insă adeverința să fie pe numele meu când vei da banii la zaraf și cu venirea mea la Iaș ţoi da pe ame. Te rog frăţâoare nu mă da de sminteală căci îmi scrie profesorul că nu are bani pentru copil și trebue cheltuială acum cu trecerea examenului. Mă rog să am întru toate răspuns. Catinca vă triimite închinăciunile sale iar eu sărut mâinele kk Penelopei pe norămea so sărute din partea

Fratelui tău, Radu

Acta Rășeanu. Surete ms. XXIII, B. 1138,

CCXXXVIII

Fără dată (*1857*). Protestul a 30 de alegători și alți 32 inși pentru amânarea alegerii în ziua de 3 Octombrie.

In jurnalul încheiat la ciasul 1 după amiazăzi cuprinzândusă motivul pentru care sau amânat alegerea, ia va urma a să faci Duminică în 3 a curentii fiind zi de sărbătoare după cerere a o parte de alegători cât au fost adunați, nici prin amânare zâlei, și pentru că alegere să să facă în adevăr de obștie, iar nu de o fracție, nu să aduce nici o jicnire nimărue, și nici așăzământului în numele căruie iscăliții întru această hartie protestează. In privire dar că iscălitul nu mai poate întoarce ziua de 1 Noembrie pentru ca să să facă alegere în ia, potrivit dorinții unora din protestăluitori; în privire zicu că protestație aciasta nu înfățoșază nici un țal de cuviință, ci din potrivă de a înțălege ființa uni ambiții neertate la o asămine chiemare serioază, sau o dorință de a face confuzie, precum de dovadă slujăscu piste 30 iscăliturі ce nu au fost față la adunare de astăzi și care să înțălege că leau adunat de pe la casă, apoi spre a nu face altă întrebuințare de acest protest și pentru ca alegerea membrilor eforicești să să poată desăvârși

cu linişte şi cuviinţă, hărtie aceasta va rămânea fără lucrare la acta lipită spre ştiinţă, iar de partea lui se va aduce la cunoştinţă în vreme de aciasta ce au cursu, lista însă cuprinzătoare de numărul alegătorilor ce au fostu faţă în sala alegerii, scrisă de dmlui N. Duca să să păstreze întru a dovedi uneltire iscăliturilor.

Clucer Dimitrie Cantemir, Ioan Viţu, Costachi Buşilă, (Gheorghe D. Cočoveiu), Gheorghe Dimitriu, Gheorghe P., P. II. Neculce, State Atanasiu, Ioan Iorga, Gheorghe Chriiac, Mantu Rufu, Mih. Filipu, N. Duca, Ştefan Marin, Gheorghe Costantin, Gheorghe Rusovici, Stamate Chebacu, Mihalachi Rusovici, Manoli Ioan, Zahariia Ioan, Ienachi Matachi, Vasăle Herescu, Neculai Chiriac, Costachi Chiriiac, Iordachi Vasiliu la părcălabie, Gheorghe Stavrică, Costantin IIristea, Ştefan Vasiliu, Vasile Caracudă, Radu Grădinarul, Panaite Zino.

(Gh. D. Cočoveiu), Gh. D. Cočoveiu, V. Codrescu, II. Ioniţă Costantin, Gheorghe Boicu, Neculai Vlaicu, (Zahariia), Costachi Nicolau, Panteli Vasiliu, Dumitru Brahariu, (Coste), Petre Hagi Ioan, Ştefan Muzačocu, Ienachi Franga, Gavrilă Neculau, Iancu Ion, Neculai Barbu, Ieni Răutu, Anton Bejan, Ioan Mocanu, Dumitrachi Leca, Gheorghe Ciutacu, Vasăle Tecucianu, Flore Stanciu, Milu Nedelcovici, Costandin Ioan, Stoica Ioniţă, Gavril Moisă, Taki Ilie, Panaite Stefan, Gheorghi Leondari, Vasile Ştiucă scriitor la poliţie, Ioan Ştefan, Tudurachi Dărmănescu, Gheorghe Pietre Manta.

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 574.

CCXXXIX

Fără an (*1857*). Dorințele formulate de alegătorii din Fălticeni în chestia reformelor antiunioniste ce se vor discuta în divanul ad hoc (23 puncte).

Prințipiile care dorim a să sprijini în divanul adhoc.

1) Păstrarea Moldovei cu autonomia ei.

2) Respect și sinceră ținere de suzeranitate Inaltei Porți precum niau așăzat strămoșii noștri, de la cari avem patria noastră și precum niau recunoscut și niau regulat și tratatul de Paris.

3) Obșteasca adunare compusă din deputați aleși din sânul nației pe baza proprietății, fiind că numai boeriile nu înfățoșază nici o garanție. Alegătorii marginiți la 50 fălci pământ sau un acaret în orașale ținutului de care să conrespundă la asămene valoră, iară aleșii la 200 fălci sau acaret de asemenea valoră.

4) Deputații adunării pentru periodul pentru cari vor fi aleși, chiar de sar și trage din deputăție, să nu aibă voe a apuca vre o funcție publică, a primi vreun rangu sau vre o gratificare de la guvernŭ, spre a pute să rămână neatârnați în înplinire mandatului lor.

5) Adunare obștiască să fie neatârnată ca putere legislativa a țarii și ca controlă veniturilor și cheltuelilor statului.

6) Miniștrii și toți funcționarii răspunzători moralicește și materialicește denaintea adunării obștești.

7) Nici o poroncă a domnului nu va putea fi pusă în lucrare dacă nu va fi subscrisă de ministrul respectivŭ; și acel ministru rămâne răspunzător denainte adunării când ar greși sau sar abate a subscrie vre o poroncă în contra instituțiilor țarii.

8) Regularea relațiilor dintre proprietari de

moşii cu lăcuitorii lucrători de pământ, prin drepte preţăluiri a pământului şi a lucrului după preţurile curente a fiecăriq localităţi pără la învoeli legiuite şi de bunăvoe, spre a nu să aduci vreo daună agriculturii, care este singurul izvor de viaţă de comerţ şi de avuţie a Moldovei.

9) Încetare beilicurilor cari înpovorează satele spre mai sigură îmbunătăţire a soartei sătenilor.

10) Respectul proprietăţii de ori cari natură, fiind că numai sfinţenie şi siguranţa vieţii, averii şi a cinstei face întemeiare şi înflorire societăţii.

11) Ramul giudecătorescu neatărnat de şeful statului şi de să va putea giudecătorii de întăia instanţie să fie aleşi de către ţinutaşi, iar prezidenţii numiţi de guvern.

12) Giudecătorii neschimbaţi de cât după vini întemeiate.

13) Legile amploianţilor civili şi militari înbunătăţite în proporţie cu greutăţile timpului.

14) Sudeţii străini mărginiţi în hotarale tractatelor supuşi la legile pământului şi îndrituire în Moldova pre atâta pre cât şi Moldovenii vor fi îndrituiţi în alte ţări.

15) Sarcinile ţării purtate de către lăcuitorii tuturor claselor, după specificare ce să va face de către viitoare obştească adunare.

16) Străinii cari nu vor fi legiuiţ împământeniţi şi nu vor fi de lege ortodoxă a bisericei răsăritului, să nu poată ave în Moldova drituri politice, nici a cumpăra moşii de veci, ca să putem a ne pastra naţionalitate şi pământul nostru şi să nu ajungem a fi scoşi din însuşi vetrele strămoşilor noştri.

17) Mărginire jidovilor care în mare număr au împresurat ţara, supunerea lor la recrutaţie, şi dările cuvenite şi îngrădire lor a nu ave drit să speculeze cu articule de hrană şi băuturi printre

creştini prin oraşŭ iară afară de oraşă nici de cum

18) Organizarea învăţăturei publice pe un mod regulat şi sistematic, ca fii noştri săşi poată primi deplină educaţie în sănul patriei, întroducere de firme modele (şcoli de agricultură) şi de şcoli reale, neapărat trebuitoare spre înflorire societăţei.

19) Introducerea reformelor în stare a îmbunătăţi patria în privirea morală şi politică.

20) Regularea clerului şi a averilor mănăstireşti în deobşte înţălegânduså şi acele închinate locurilor de jos.

21) Imbunătăţirea mijloacelor de transport spre înlesnirea şi înflorirea comerţului ţării noastre.

22) Neutralitatea teritoriului Moldovei ca să ne scăpăm pe viitor de ori ce ocupaţie streină.

23) Alegerile deputaţilor să fie mărginite pentru periodul de cinci ani.

Aceste sînt dorinţele Fălticenenilor.

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 592.

Primele 17 articole sunt scrise de mâna lui Râşcanu, iar restul de la 18—23 sînt scrise de mâna lui Nec. Istrati, —luptătorul şi doctrinarul curentului antiunionist şi reprezentantul Sucevei, fiind proprietar în Rotompăneşti.

CCXL

1857 Iulie 8, Certificat că T. Răşcanu post. a fost ales deputat în divanul adhoc din partea marei proprietăţi la Vaslui.

Certificatŭ

La rezidenţie ţinutului *Vasluiu* adunânduså astăzi în *8 opt* a lunei *Iulie* 1857, toţi dd. proprietarii mari, potrivit cu art. 2, din împărătescul firman au ales cu majoritatea glasurilor potrivit cu listele adiverite de alegere deputatŭ la divanul ad-

hoc pe d. *postelnicul Teodor Răşcan*, pentru care sau dat acest certificatŭ adiveritu de prezidentul şi secretarii adunării alegătoare.

prezident, A. Râşcan

secretar, T. Râşcanu Costachi Duca

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 328. Formularul certificatului e tipărit ; cuvintele tipărite cu cursive sînt complectări scrise cu mâna.

CCXLI

1857 *Sept.* 27, *Iaşi.* T. Râşcanul postelnic e numit administrator al districtului Covurlui de N. Conaki Vogoride Caimacam.

Princul Necolai Konaki Vogoridi, caimacamul Principatului Moldovei.

Dmsale postelnicu Teodoriţă Răşcanu

„In postul de administrator districtului Covurluiu, care acum să găsăşte vacant, eu am găsit de cuviinţă a rândui pe dmla şi vi să ordoneaza ca îndată să ocupaţi această funcsie, avănd încrederi că veţ îndeplini toate îndatoririle cu activitate şi intigritate.

N. Konaki Vogoridi

pecetea: „Принц8л Нікола̂і Конакі Когоріді каімакам8л Прінціпат8л8и Молдавіеи.

No. 686, cercetat P. Scheleti

şef secţiei Karamfil

Minist. din năuntru | secţia I-a N. 107 | 1857 Sept. 27 zile.

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 318. Cu adresa N. 20270, secţia I-a a ministerului de interne se înmânează post. T. Râşcanu decretul de numire.

CCXLII

1857 Decemvri 30 Iași. Căimăcămia atrage atenția parcalabiei de Galați că foștii deputați din divanul adhoc împrăștie pe la țară broșuri incendiare. Ordonă să se oprească agitările din jud. Covurlui.

Ministrul din năuntru (secret)

Dumisale administratorului de Covurlui

Luândusă pozitiva știință că deputații divanului adhoc în intoarcere pe la ținuturi, ar împărți prin sate și politii buletinile lucrarilor săvârșite de acel divan, sub iscălitul din ordinul Ecselenții sale prințului Caimacam, se grabește a *prevenarisi* pe dv. despre o așa urmare a foștilor deputați, care fiind în contra dispoziții guvernului, o veți *periorisi* îndată iar buletinile ce se vor fi *destribuat* pe la locuitor, adunândule prin privighitorii ocoalelor i alți amploiați să le trimeteți la acest ministerii.

Tot odată veți chiema pe deputatul locuitori, ce au fost din parte acelui ținut și veți faci cunoscut decizie No. 26224 în privire acelor ce sor abate a ațița locuitorii la nesupunere, încredințândui că ori care agitatoriu în contra liniștii va fi cu asprime pedepsit.

locotenent de șef minister Skeletti

șef secție I. P. Pogonat

secția 4, N. 26388 din 1857, Decembri 30.

Acta Râșcanu. Surete ms. XXXIV, 373.

CCXLIII

1843 Dec. 28. Jalba colectivă a 30 boeri şi boerinaşi din ţinutul Vasluiului, prin care cer de la sfatul ocârmuitor al ţării să scoată de la darea birului pe toţi căpătaerii potrivit art. 100 secţia V din Reglementul organic.

Catră cinstitul sfat ocârmuitor,
Proprietari ţinutului Vaslui

Jalobă

In secţia al 5-lea art. 100 a organicescului reglement să cuprinde că haidăii, ciobanii, văcarii, porcarii, jitarii, şi alţii asemenea să nu să unească cu satele la bir rămâind de plată fieşte care din aceştia în osebi capitaţie de 30 lei pe an, după peciurile ce li să vor slobozi pe numele şi faţa lor. Aşa dar de către comisia ce au făcut înscrierea lăcuitorilor ţinutului Vasluiului pe toţi acei câţi sau găsit în asemenea calită sau înscris în rostul căpătaerilor, precum dovedesc tăbliţele ce sau împărţit pe la sate după rânduială. In urmă însă o altă comisie rânduită de cinstita visterie, aflăm că pe toţi aceşti căpătaeri, sau cea mai mare parte din ei, iau unit la bir cu satele; deci fiind că prin această lucrare nu numai noaă proprietarilor ni să pricinueşte o simţitoare sminteală în economia rurală, dar şi satelor împovorare, căci aceştia ca unii ce nau fost cuprinşi în tăbliţele lor în eptaetia trecută fiind streini şi ne statornici, neapărat urmează a pribegi, lăsând în sarcina celorlalţi atât partea lor de havalele precum şi birul, şi de dovadă slujeşte lucrarea din periodul trecuţilor şapte ani, căci comisia înscriind atunci în rostul birnicilor pe mulţi de asemenea, toţi aceia sau împrăştiat lăsând satele împovorate cu a lor bir, în cât ştim că sau întâmplat pe la multe sate la catagrafia de acum să se afle în fiinţă abia în jumătate numărul acelor ce figura în tăbliţa veche.

Aceste împregurări supuindule cunoştinţei cinstitului sfat, plecat rugăm să bine voiască a face luare aminte şi a ne apăra atât pe noi proprietarii, precum şi pe sate de o viderată asuprire despre care reglementul prevăzând a statornicit prin citatul mai sus art. potrivita dispoziţie fără a păgubi nici pe vistierie.

1844[1]) Dekv. 28

V. Ghica, Iordachi Roset post., Dimitrie Miclescu, Iordachi Sturza agă, Ioniţă Sion paharnic, Costantin Sion paharnic, Nicu Cuza, Ioan Racoviţă comis, Gh. Veisa paharnic, Grigore Carp spatar, V. Climenti căminar, Ioan Purcel medelnicer, Stefan Alhaz pah., Petrachi Gane sardar, Stefan Handoca căminar, Ioan Handoca paharnic, Ioan Gâlcă, P. Romaşco, Toader Carp paharnic, Teodor Romaşcu, Iordachi Madarjac sardar, Tukididi, Gh. Roiul sardar, Costachi Donici, Teodor Sion, pitar M. Dospinescu, comis V. Panopol, Nec. Carp, Caracaş sardar, T. Râşcanu.

Originalul arhiva statului Iaşi, dosar No. 4332 pe 1844 transport 1764 opis 2013, fila 77. In legătură cu aceastâ jalobă vezi actele aduse la pg. 349 şi 401.

1) In original e rasă şi dreasă citra unităţilor, din 3 în 4, căci nu se putea ca rezoluţia să fie dată la 5 Iuni 1844, pe baza unei jalobe dată tocmai la 28 Dec. acelaşi an. Surete ms. XXXII, 793.

CCXLIV

1844 Iunie 5. Jurnalul încheiat de 3 mădulare din sfatul ocârmuitor prin care cer pedepsirea a trei boeri Sion, Râşcanu şi Dormuz cari au dat jaloba în chestia căpătăerilor.

Jurnal
Incheiat în Presudsvia sfatului la 5 Iunie 1844.

Inaintea pornirei înalţimei sale înfăţoşându-să la presudsvia sfatului de către d.d. spat. Tucidide

Dormuz, paharn. Toader Sion şi Toader Râşcanu o jaľobă subt iscălitură de mai multe feţe proprietari de ţinut. Vaslui, prin care au cerut a să strămuta regularisirea făcută de către visterie în urma reclamaţiei satelor spre îndreptarea unui catahrisis făcută de către comisia catagraficească acelui ţinut şi după care numărul căpătaerilor ce după catagrafia periodului trecut să afla în acel ţinut la No. de (loc gol) liuzi sau fost sporit la acesta de acum prescriere la No. (loc gol) împrejurare care pe deoparte este de fire a prileji o asupritoare obijduire peste sate cu luare din grămezile săteşti a unui însemnător număr de birnici şi pe de alta îndemnătoare a să întroduce din nou scutelnici şi breslaşi oborâţi de către reglement, sfatul la înfaţoşarea aceşti jalobe ţintind la aceste necuviinţe, precum şi la aceia că jaloba pomenită este iscălită de mai multe feţe, care nici pot avea o ertată înrâurire la o asemenea împrejurare, care nu poate privi de cât pe sate, fiind acesta de singurul lor interes, pentru aceia că ori ce scădere din numărul lăcuitorilor unui sat este în a lor sarcină în totul şi că pe de alta prin regularisirea ce sau făcut de visterie ea a urmat în întregimea compitenţiei sale, ne lăsând adică fără cuvenita îndreptare un abuz necuviincios şi care poartă în sine un haractir de particularnic interes şi de asuprire grămezii satelor, sfatul atunce au declarat d.d. feţelor pomenite mai sus că asemenea cerere nu este în dreptatea proprietarilor de cât a lăcuitorilor numai, în a cărora interes sau şi urmat lucrarea făcută de către visterie după însăşi a lor jalobă.

De atunci urmând tăcere în vreme ce sfatul crede că jăluitorii sau înţeles rezoanele ce li sau împărtăşit, cu multă mirare el au văzut astăzi după două zile a întoarcerei înalţimei sale la 5 Iunie, când mădularile sfatului să îndeletniceau cu tra-

taţia trebilor cârmuirei că au intrat în presudsvia sa pomeniţii spat. Tucidide, paharnic Toader Sion şi Toader Râşcanu şi au început a învoi stăruinţa de a să face încheiere din partea sfatului asupra citatei jalobe, la care prilej sfatul înoindule cele de mai înainte şi ca să ia jaloba înapoi, numiţii nu numai că nu sau supus la aceasta, dar încă dmlui Râşcanu sprijinit şi de ceilalţi doi au declarat că de nu se va face punere la cale de către sfat spre a să lăsa acei liuzi necuprinşi în numarul birnicilor, dmlor vor veni la măsura de a împotrivi darea birului, lucrarea şoselelor şi orice cerere din partea cârmuirei, sumeţie prin care au adus în nevoe pe dmlui logofătul din lăuntru prezidentul sfatului de a le rosti ca să iasă din presudsvie afară. Deci sfatul luând aminte din sumeţele rostiri a acestor feţe, că chinonia dintre dânşii are scoposuri întinse şi neprielnice atât pentru comunile săteşti cât şi ţântitoare la scandilă şi tulburare liniştei obşteşti, la care neorândueli şi altă dată sau aflat amestecaţi, găseşte de cuviinţă ca prin anafora să se aducă la înalta cunoştinţă, cu adăugire că sfatul este de socotinţă ca spre pilduirea şi a altora, care ar veni în îndrazneală de a să abate de la buna cuviinţă şi respectul către cârmuire, precum şi pentru înfrânarea pomeniţilor, care nu au respectat nici locul unde sau aflat şi au îndrăznit cu obrăznicie a cere îndeplinirea mârşavului lor scopos, să se trimeată în exil unde înălţimea sa va găsi de cuviinţă ca prin sloboda lor petrecere în ţară să nu se raspundească asemenea prinţipii smereduitoare şi răsturnătoare liniştei petrecerei obşteşti.

Ghica vel logofăt, vel-vist. Cantacuzino, Mavrocordat

Originalul Arh. Stat. Iaşi. Dosar 4332 pe 1844 transport 1764 opis 2013 fila 76. Ciorna acestui jurnal se află in acelaş dosar la pagina 78.

CCXLV

1858 Ianuar 4. Scrisoarea caimacamului Nec. Conachi Vogoride către parcalabui de Galaţi T. Râşcauul sa satisfacă cererea amiralităţii turce din Constantinopol pentru două locuri ale sale din Galaţi.

Jassy le 4 Janvier 1858

Moncher ami Mr. Reschcano

L'amirauté de Constantinople a à Galatz deus terrains pour son service l'un est à sa disposition depuis le prince Stourza, et l'autre lui a été donné provisoirement du temps de l'ex Caïmacam, on m' a beaucoup recommandé de Constantinople, de ne pas inquiéter les possesseurs de ces deus terrains, qui y ont du bois appartenant à la marine Imperiale; je recommande cette affaire à votre sérieuse attention et faîtes tout votre possible de contenter les musulmans qui sont chargés de l'achat de ce bois. Veuillez vous entendre aussi avec Omer Pacha, et faîtes ce que vous croirez convenable, car je dois contentir l'amirauté avant tout.

N. Conaky Vogoride

„Je vous recommande très particuliermҽnt Mehemed aga vekil de ministre Pacha, et chargé du bois de l'amirauté Imperial.

adresa: à Monsieur Percalab T. Richecano grand postelnic à Galatz

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 402.

CCXLVI

1858 Ianuarie 17, Iaşi. Caimacamul Nec. Konaki Vogoride telegrafiază parcalabului de Galaţi (Th. Râşcanu) să oprească trecerea lui M. Kogălniceanu în Valahia sau a oricărui deputat din divanul adhoc (secretă).

N. $\frac{522}{458}$ Station de Galatz

Nombre de mots 101

Dépêche télégraphique

présentée à Jassy le (17/1 1858 2 hes 40 min. midi
arrivée a Galatz le (17/1 1858 3 hes 55 min. ap. midi

Către Pârcălâbie de Galaţi

Din ceasul primirei acestui ordinu nici un paşaportu nu să va mai slobozi nimăruea pentru mergere în Valahia

fără mai întâiu a să cere autorizaţia mea că orce din contra urmare va provoca departarea din slujbă a amploiaţilor însărcinaţi cu slobozirea paşaporturilor, să să iei sama bine ca nici un deputatu al divanului adhok sau dl. Kogălniceanu să nu triacă hotarul cu paşaportu pe nume a străinu, căci tricându vro un asemine va atârna o grea răspundere asupra administraţiei să ştii că urmează a trece Kogălniceanu prin urmare privigheţi cu aspre măsuri de oprire. Conforme cu l'original

Kaimakamul Konaki Vogoridi M. Roman

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 380.

CCXLVII

1858 Fevruar 19, Iaşi. Neculai Istrati scrie lui T. Răşcanu în afacerea lespezilor de pus la biserica sa din Rotopăneşti cum şi în privinţa intrigilor în jurul slujbei sale de parcalab.

Cucoane Todiriţă!

Din multe împregurări oprit nu vam scris nimic. Tot o dată am atât de numeroasă materii a vă scrie, în cât sânt sălit de a nu întra în ele, neputând prefera unele şi lăsând altele, fiind toate un lanţŭ de combinări. Aşa dar mă mărginesc numai a vă cerceta şi a vă spune că mă păstrez la întâlnirea noastră a vorbi despre toate.

Când meaţi scris despre rapoartele emborilor în privirea neînchipuirei cheltuelelor am vorbit şi meau spus că va rezolva ca cheltuelele să se conforme după mijloace şi prin urmare să scape opştiea de inginerie.

Mărimea lespezilor o socot ca cale ce aţi adus vornicului Sturza afară de 4 mari cari trebuesc în mijloc .i bisericei şi deasupra uşii pentru inscripţie. Nu ştiu cum aţi găsit broşura mea despre relaţiile dintre proprietari şi locuitori?

Domnul Ministru ţine mult la persoana dmtale, în vremea când acei în a cărora intimitate cutezi să încarcă a vă răsturna din funcţie prin felurite calomnii, am spus

verbal aducătorului acestii scrisori şi am rugat pe dmlui ca să vă lămurească despre unele împregŭrări ce vă privesc. Prin urmare aceste ceţi va arăta fiind pozitive, vor putea a vă dumeri în credinla.

Stimânduvă ca totdeauna sânt plecat serv.

Istrate

adresa:

Domniei sale Domnului meu mare postelnic
Teodor Răşcanu parcalab de Galaţi

Acta Râşcanu. Surele ms. XXXIV, 353.

CCXLVIII

1858 Mai 1, Galaţi. Th. Neeser scrie consilierului de guvern Bitter la Galaţi în chestia dificultăţilor ce i se fac de căpitănia portului în informaţiile date pentru scoaterea Buletinului Comercial al Dunării.

An Seiner Hochwohlgeborenen Herrn
Regierungsrath Bitter

Galatz

Euere Hochwohlgeboren!

Ich erlaube mir mich in einer Angelegenheit welche für das Allgemeine Interesse ist an Eure Hochwohlgeboren zu wenden, in der Hoffnung dass durch Ihren Einfluss nachfolgendem abgeholfen würden möchte.

Für die Redaction des bulletin comercial du bas Danube ist es notwendig dass ich von dem hiesigen Hafen Capitanate die ein—und ausgelaufenen Schiffe erhalte indem dieses das Kaufmänische Interesse vorzüglich angeht. Ich wandte mich deskalb an dem hiesigen Hafen Capitain mir die Erlaubniss zu erteilen Abschrift von der Liste der ein —und ausghenden Schiffen nehmen zu dürfen zugleich versprach ich ihm für die Mühe eine Remuneration und zahlte ihn auch im Voraus einen Teil. Einigemale erhielt ich pünktlich von dem Hafenamte die Listen. als jedoch der Hafen Capitain verreiste machte mir der erste Secre-

tär desselben Schwierigkeiten, bestellte mich von einer Stunde auf die andere, und als ich ihn am Ende fragte ob es nicht einer speziellen Erlaubniss des Gouverneurs bedürfe? gab er mir zur Antwort, wenn ich dieses thäte, er mir die Listen gar nicht mehr zeigen würde und hielt auch traulich Wort; nun sind es schon 14 Tage das ich diese Listen dem Kaufmännischen Publikum welche für sie von grössten Interesse sind nicht mittheilen Konnte. Da ich nun weiss das sich Eure Hochwohlgeboren für Alles, wo es sich für das Allgemeine Beste handelt interessiren, so erlaube ich mir die Bitte an Eure Hochwohlgeboren zu stellen durch Ihren Einfluss es daher zu bringen dass diesem Uebelstande abgestellt verden möchte.

Ich zeichne mit aller Hochachtung Eurer
Hochwolgeboren ergebenster Diener

Galatz 1 Mai 1858 Th. Neeser

Traducere

Excelenței-Sale D-lui Consilier de Guvern Bitter
Galați

Excelență

Imi permit a mă adresa Excelenței-Voastre într'o împrejurare privitoare la interesul general în speranță că prin influența Dv. s'ar putea îndrepta următorul lucru.

Pentru redacțiunea *Buletinului Comercial al Dunărei de jos* e necesar ca să primesc de la căpitănia portului de aici numărul corăbiilor întrate și eșite, lucru foarte important pentru interesul comercial. M-am adresat deci căpitanului de port de aici spre a-mi permite să iau lista vaselor întrate și eșite promițându-i în acelaș timp răsplată pentru osteneală și achitîndu-i o parte chiar înainte. O bucată de vreme am primit punctual listele de la căpitănie, dar după plecarea căpitanului portului primul secretar al lui îmi făcu dificultăți, mă amînă de la o oră pe alta și cînd la urmă îl întrebăi dacă n'ar fi nevoe de o permisiune specială a guvernatorului îmi răspunse că de voi face aceasta nu-mi mai arată listele și să ține de vorbă; acum sînt 14 zile de cînd eu nu mai pot comunica

publicului comercial listele de cel mai mare interes pentru dînsul. Ştiind acum că Excelenţa-Voastră să interesază de tot ce priveşte binele general, îmi permit a vă adresa rugămintea ca prin inflenţa ce o aveţi să-mi ajutaţi la înlăturarea acestui inconvenient.

Sînt cu cel mai înalt respect al Exc.-V.
cel mai devotat servitor, Th. Neeser
Galaţi 1 Mai 1858

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 753.

CCXLIX

1858 Mai 4, Galaţi. Comisarul Prusiei în comisiunea Europeană a Dunării dl Bitter recomandă lui T. Râşcanu parcalab de Galaţi pe d. Neeser pentru înlesnirea redacţiunii jurnalului „du bas Danube".

Commission Européene du Danube
Galatz le 4 Mais 1858

Monsieur l'Administrateur,

Le soussigné commissaire de Prusse près la commission Européene du Danube a l'honneur de vous communiquer ci jointe en original la note de Mr. Neeser, negociant prussien du 1 Mais. Vous y verrez, Monsieur l'Administrateur, les dificultés, que Mr. Neeser a trouvé pour la rédaction du Bulletin du bas Danube, quant aux listes des navires entrés et sorties dans le port de Galatz.

Ce journal étant d'un intérêt général pour le commerce et pour le public de Galatz, le soussigné ne peut que fortement récommander à votre bienveillant concours la demande de Mr. Neeser, pour des ordres à donner au Capitaine du port selon les quelles les listes des bâtiments, contre une rémunération convenable seraient à mettre regulièrement à la disposition de la rédaction du journal.

Veuillez bien, Monsieur l'administrateur s'il n'y a pas des objections inconnues à moi vous intéresser pour cette affaire.

Le soussigné saisit cette occasion pour renouveller l'assurance de sa considération très distingués.

Bitter, comissaire de Prusse

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 330.

CCL

1858 Mai 15. I. Pruncul scrie lui T. Râşcanul parcalab de Galaţi, în afaceri particulare şi de serviciu.

Stăpâne k.k. Toderiţă,

Am priimit cu onor scrisoarea dmv. precum şi ace către Ecs. sa d. Ministru, şi întâi vă mulţămesc pentru havaleoa cemi arataţi, că aţi bine voit a o primi şi a mă scapa de dânsa. Pentru pretenţia cniazului Alecu Moruzi eu am cunoscuto di la început că este fără rezon şi arbitrală, precum cred că veţi fi văzut chiar din lucrări că eu nu sânt iscălit, dar au trebuit să să facă aşa şi fără plăcerea ministrului fiind că stăruinţa şi havaleoa au venit mai di departe. Este însă în mâna dmtale a o iconomisi precum vei vroi, şi noi de aice vom sprijini. Dmta nevoind a lovi în vroinţa şi hatârul... vei porni a face forma cuvenită pentru o altă alegire, vei publica o vade de câte zile vei voi a o pune şi la ace vade neputând a vă afla la alegire dacă veţi ave alte însărcinări mai vajnice, veţi însămna alta, şi alta până veţi fi slobozi, şi până când privighitorul însemnat de dmv. îşi va urma funcţia.

Pentru comendat şi celelante fii liniştit că să vor regula toate precum cereţi, fiind că aceasta este şi opinia noastră; aştept în viitor poroncile Dmv. având de cinste a mă însemna al Dmv. ca un frate şi plecat slugă.

I. Pruncul

1858 Mai 15

adresa:

Oonorat dumisale post. Teodor Râşcanu parcalab de Galaţi la Galaţi

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 436. I. Pruncu avea logofătul său, cari îi ţinea corespondenţa. El a scris în această scrisoare numai încheerea „ca un frate şi plecat slugă."

CCLI

1858 Mai 20 Iaşi, Gh. Asachi scrie lui T. Râşcanu parcalab de Galaţi pentru cumpărarea sacilor rămaşi de la Ruşi la Ismail şi Galaţi pentru a fabrica din ei hârtie.

Domnul meu,

Nevoit fiind a relua îngrijirea fabricei de hârtie, ce o dădusem în posesie, aflu că o câtime însemnătoare de saci rămaşi încă de la Rosieni, ar fi depuşi la Galaţi şi la Ismail şi că sar putea cumpăra cu un preţ foarte măsurat; spre a mă încredinţa de aceasta, mă adresez la binevoinţa dmvoastre, atât în privirea industrii naţionale, cât şi a interesului meu, rugânduvă să puneţi a cerceta astă cauză cât sar afla de acel material pentru facerea hârtii (macavas) de nu este putredu, şi cu ce preţu s'ar putea cumpăra pe locŭ, de asemene deacă, s'ar putea încarca pe carile, ce aducŭ grâne la Galaţi, şi se întorcu deşerte, în ţinutul Neamţu, Roman sau Bacău spre a le transporta la Piatra şi cu ce preţŭ suta de ocă, atât cumpărătura cât şi transportul? Deslegarea acestei cvestii nime nu ar puteo face mai bine, atât despre poziţia administrativă ce ocupaţi cât şi despre sentimentul de amiciţie ce păstraţi acelui carile cu toată stima şi afecţie să iscăleşte al Dmvoastră servŭ şi amic

G. Asachi

Iaşi 20 Mai 1858

adresa:

à monsieur, monsieur le Postelnic T. Richcano parcalab, administrateur, chevalier etc.

Galatzi

Acta Râşcanu. Suiete ms. XXXIV, 375.

CCLII

1858 Iunie 7 Chişănău. Gheorgke Râşcanu scrie din Chişinău vărului său T. Râşcanu ispravnic de Galaţi în afaceri particulare.

Căşăneu 1858 Iunăi 7

Iubite veri Toadere te îmbrăţoşez

A dumătalăi scrăsoare de la trăi a trecutăi luni Mai cu mulţemăre am prăimato la ţară nu de mult, mam bu-

curat nu puţăn, căč nu ıaţ uitat, şi că sănteţ băne, am leudată numele zădătoriului dăn a cărue bogată măle me aflu şi eu băne, tndeletnăcindume cu gospoderăia la satul meu Copăčanca unde fac băserăko şi degrabi nedejduesc că va fi gata.

Iubăte veri de bucărăe avănd a ve sluji şi la mai mari cerăr sănt gata a ve trăimete doi cai şesi vač, i un buhai dar me îngrăjesc că nu le vor lesa la granăţe. Dumneta scrăe cui vei socoti ca să ne praimasc la Sculen, undea, eu me voi săli să le trăimit însămnatăle dobitoace, la începutul văitoarăi luni Iulăi daki me voi noroci cu respunsul dmv. că să slobod vitele şi cui anume să le înpărăsăsc omul meu, pentru nevăile de acolo a lui Cırtin im pare reu căč acum nu te pot sluji pentru că Karten sau dus la Kăev. Cucoanăi dumtal mulţemesc de neuıtare, sii arăţi a mele încănečuni frăţeşt pe copilaş şi pe fraţ i nepoţ nu vă îngreuez de ai îmbrăţoşa pentru acel ci vă iubeşte şi este a dumătalăi frate şı slugă

Gheorghe Răşcanu

pe plic adresa:

Его высоко благородно Феодору Егоровичу Рышкану въ городѣ Гелаци въ Молдавскомъ кнѣжесты.

Dumisale Feodor Răşcanu ispravnicului din târgul Galaţăi.

Acta Aurel Răşcanu. Surete ms. XXXIV, 564.

CCLIII

1858 Iunie 16, **Ion Pruncul scrie post. T. Răşcanul, parcalab de Galaţi, în privinţa dărilor de pus pe hoteluri şi crăşme în Galaţi**

Cu frăţască dragoste mă'nchin Dv. k.k. Todiriţă

Astăzi am avut mai multe dezagrimenturi şi o serioză luptă după raportul părcălăbie pentru căpitanul de port. Tot astăzi i sau poroncit a să adresa cu raport cătră părcălăbie şi a raportui pentru toate cele atingătoare de administraţie. Polcov. Fote vine acolo cu îndatorire de

a să înţelegi cu Dv. şi de a pune la cale cu o chibzuinţă mai nimerită proectele şi dare impusă pi oteluri şi crâşme. Vă rog dar închipuiţi ce veţi socoti şimi împărtăşiţ grabnic, căci de a rămâne în nelucrare proectul pentru săguranţie târgului şi sporire amploiaţilor poliţie este peste putinţă, aveţ bunătate a vă întâlegi şi cu consulii, şi faceţi un lucru mai stabil şi mai mulţumitor, iar eu aşteptând răspunsul Dmv. mă însemnezi

al dmvră ca un frate şi slugă plecat

în 16 Iunie 1858 I. Pruncul

„vine şi dmlui postelnic spre primire lui Bulbergu"

adresa: Onorabil dums marelui post. Teodor Râşcanu parcalab de Galaţi la Galaţi

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 435.

CCLIV

1858 Iunie 17 Brăila. M. Marghiloman recomandă lui T. Râşcanu parcalab de Galaţi pe artistul Pascali.

Domnul meu

Vin printraceasta a vă recomanda pe d. Pascali artist român dramatic, ce vine la Galaţi capitala districtului dv. ca să dea câteva reprezentaţii pentru o lună de zile, timpu în care are vacanţă la Bucureşti, sunt convins d-le că atât poziţia Dmv. ca administrator cât şi dorinţa ce aveţi pentru înaintarea arteloru în ţările române; sunt destule probe pentru mine care să mă facă să crezŭ că d. Pascali va fi bine primit şi bine recomandat de Dv. ca să poată reuşi în intreprinderile d-lui ca artist pe puţinul timp ce va rămânea la Galaţi.

am onoare, Domnul meu a mă însemna

al dmv. M. Marghiloman

1858 Iunie 17 Brăila

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 315.

CCLV

1858 Iulie 19. Act de învoială între fraţii T. Râşcanul şi Iosif Râşcanu Episcop Efhaiton prin care reziliază contractul de arendare a Bogdăneştilor Răşcai, dînd despăgubire Iosif Râşcanu fratelui său 4000 galbeni.

Intre sub iscăliţii fraţi Arhiereul Iosif Efhaitionŭ egumen mrei Râşca şi dmlui Teodorŭ Râşcanu urmând alcătuire prin contract din 15 Mart 1857 prin care cel dintai au subîmposăsuit celui din urmă moşia din cumpăratoare numită Bogdăneştii şi cotuna Râşcăi, pe termen de *cinci* ani, şi care au avut lucrare dintregul an trecut şi pără astăzi din împrejurarea că eu egumenul viindumi lămurire că pentru mai buna înlesnire mrei trebue să ţin moşiia pe socoteala me, am vroit a desface contractu pentru care am întins reclamaţie către departamentul cultelor şi presfinţitului mitropolit din care motiv au agiuns pricina la ocârmuitoriul sfat spre ai da deslegare. Dar ecselenţiile loru domnul Ministru din Nauntru logofat d. Alecu Balş şi d. Ministru Cultului şi a instrucţii publice, prinţul Demetrie Cantacuzino îndemnaţi de umanile simţiri spre a nu lasa mai departe a se întarta prigoniri prin ğudecata între noi fraţii niau propus pačnica învoire la care nobile deşteptari atâta din partea domnilor miniştri cât şi a marelui vornic Iordachi Pruncul i fratele nostru post. Alecu Râşcanu, ce şă dumnealorŭ să găsă în mijlocŭ, niamŭ plecat cu bucurie lăsăndune cu încredere ca să hotarască dumnealorŭ prinţipurile ce vor găsi cu cale de împăciuire între noi, în privire lor, având dmlor toate clauzile cuprinse în contract precumŭ şi impregiurările supusă de amândoao părţile, au găsit cu cale ca posesoru Toader Râşcanu să să tragă de la posesie lăsând moşia sus zisă întru deplina stăpânire a egumenului cu înzestrarea aflătoare pe ea; împotriva carei concesii egumenul să dee fratelui său

4000 # adică patru mii galbeni beneficiu şi osăbit săl dispăgubască de toate cheltuelile făcute cu privire către contract, săi plătească datoriile câte vor fi pe la locuitori, rămăşiţi din anul trecut, săi întoarcă banii cât socoteala ar descoperi că au dat mai mult peste câştiurile anului trecut atât din bani cât şi în producte, plătind egumenul toate sarcinile odată cu retragerea posesorului şi fiind că la desfacerea socotelelor au chibzuit venerabilii boeri a asista şi fratele nostru dmlui post. Alecu Râşcanu, noi am priimit toate aceste cu îndatorire a urma întocma i pentru care iscălim întru acest pe scurt înscris dublu în fiinţa onorabililor feţe mai sus arătate.

Adaus de mâna lui T. Râşcanu

„Să adaoge că în cât priveşte socotelele de „cheltueli şi datorii lăsăm pe fratele nostru post. „Râşcanu ca să intre în lămurire lor, şi cu chipul „limpezirii de dmlui noi li vom primi fără împo-„trivire." 1858 Iuli 19

I. Episcop Efhaitou, T. Râşcanu, Alecu Balş log. martur, I. Pruncul vornic martur, Prinţ Demitrii A. Kantacuzin martur.

Acta Râşcanu. Sorete ms. XXXIV, 400.

CCLVI

Fără an (1858) Mart 3. T. Eliade scrie cumnatului său T. Răşcanu că divanul domnesc a anulat contractul său pentru Bogdăneşti.

Jassy le 3 Mars

Mon cher ami!

Hier le divan princier a décidé que la légalisation de mon contract n'est pas valable et donc maintenant cette affaire est plus scabreuse que toujours. Je ne sais pas s'il me reste quelque chose à faire; je vous anonce ce

fait pour tâcher de régler là autant que possible le compte des paysans et autres, pour nous en défaire, s'il ne restera pas un autre moyen ; dans ce moment que je vous écrit je suis presque confus sans que je puisse m'orienter d'où et comment procéder. Aujourd'hui je parte à la campagne, mais je dois revenir bientôt. Malgré que la situation est telle, pourtant je vous parle un mot pour l'ingénieur qui est parti d'ici à Romano et de là à Bogdanesti, en cas qu'il vienne ne lui dites rien sur la décision laissez qu'il travaillent et pour le récompense s'ils démandent donner à quatre une lettre envers moi pour vous en debarrasser, où bien traiter avec eux pour leur récompense comme vous saurez mieux. Adieu, je finis ne sachant quoi vous dire dans ce moment.

Votre tout devoué, Théodore

Acta Râșcanu. Surete ms. XXXIV, 432.

CCLVII

Fără dată (către 1858). Se recomandă parcalabului de Galați pe T. Rămniceanu ca privighitor la Covurlui.

Monssieur le Gouverneur,

Je vous recommande comme candidat aspirant aux fonctions de Preveghitor, monsieur le medelnitcher Théodore Rimnitchano et j'offre pour lui toutes les garanties voulues par les lois.

Jusqu'à mon retour de Constantinople cette lettre servira de garantie auprès de vous et alors je vous en délivrerai une selon les formes.

Je saisis cette occasion pour vous réitérer l'assurance de ma parfaite consideration.

votre serviteur, indiscifrabil

à monsieur, monsieur le gouverneur de Galatz.

Acta Râșcanu, Surete ms. XXXIV, 374.

CCLVIII

1858 August 14. N. Istrati, scrie lui T. Rășcanu, încurajându-l la lovirile aduse în jurul înlocuirii sale ca prefect de Galați, cum și asupra situației țării.

Cucoane Toderiță,

Imi pare foarte rău că nu m'am putut întâlni cu dmta. Astăzi am priimit scrisoarea ce meai adresat însămnată de la sfârșitul lunei trecute și tot astăzi am aflat că fratele dmtale Alecu au sosăt în Folticeni și că este hotărăt a să întâlni cu mine. Nu avea nici o îndoială că încât voi putea eu voi stărui spre a vă liniști ca unul ce cunosc mai bine de cât dmta, obârșiea și izvoarăle intrigei.

In toată privirea nu văd înprejurări atăt de negre cari să vă aducă la desgustul și nemulțămirea de cari îmi spui că te afli cuprins, ceea ce mai mult am admirat totdeauna în dmta au fost tăriea de caracter, însușimea cea mai principală a unui bărbat.

Un părinte de familie, un cetățan onorat din cei cel cunosc, un om liniștit și în pace cu conștiința sa proprie nu trebue să devie nici odată în călătorie spinoasă a vieții—la slăbăčune—desgust și desperare. Dezagramentele inimei dmtale cu mulțumire leaș schimba cu acele ale mele, și mear părea flori.

In ceea ce privește viitorul patriei noastre cu bună samă nu trebui să ne facem iluzii frumoasă din časul în cari ai noștri nau voit să prezideză ei la organizarea lor, și au adus lucrul ca streinei cari nu au de cât cunoștinț superficiale despre noi, să ne pue la cale.

Așa dar bine este și rămâne tot a noastră—ca totdeauna.

Mult atârnă și în bine și în rău de la viitorul șef de stat, și de la camerile ce vor fi.

Iu mare dorință a fi împreună macar un singur čassânt cu totul al dmtali, N. Istrati

14 Avgust 1858

P. S. Nu vă supăr, dacămi daţi voe numai pentru patru pietre fiecari în mărime de 4 şuhiri lungu şi trei latu.

N. Istrati

adresa Domniei sale

Domnului meu marele postelnic Teodor Râşcan

la Galaţi

Acta Răşcanu. Surete ms. XXXIV, 355. Se vede că în jurul înlocuirii lui T. Râşcanu antiunionist de la prefectura de Galaţi se făcuse zgomot mare la Iaşi, căci de şi actul oficial se face abia la 26 August, Nec. Istrati scrie cu 12 zile înainte, încurajând pe prietenul său de loviturile aduse.

CCLIX

1858 Aug. 19, Iaşi. N. Vogoridi caimacam scrie lui T. Râşcanu parcalab de Galaţi să elibereze paşaport lui Pruncu.

Jassy le 19 (31) Aût 1858

Le Caïmacam de Moldavie
au parcalabe de Galatz

Mon aide-de-Camp D. Prounko devant se rendre à l'étranger vous lui délivrerez la passport nécessaire à cet effet.

N. K. Vogoridi

pe plic adresa:

Monssieur Monsieur Rechkano Percalab à Galatz
ou son remplaçant

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 333.

CCLX

1858 August 26, Iaşi. Teodor Râşcan postelnic e înlocuit la parcalabia de Galaţi cu Alecu Roset aga.

Ministerul din năuntru
dumsale post. Teodor Râşcanu

După buna voinţă a Ecselenţiei sale prinţului Caimacam dmv. urmând a trece în osebită funcţie cu ofisul No. . . sau rânduit în postul de parcalab

districtului Covurluiul, spre ramplasarea dmv. pe dmlui aga Alecu Roset; şi de acea ministerul vă face invitare a trăda în primire dmsale noului rînduit canţelarie cu toate cele atârnate de ea, după care apoi veţi rămâne slobod de la aseminea sarcină, iar pentru integritate ce aţi dovedit până acum în lucrarile parcalăbiei, ministeriul vă exprimă a sa desăvârşită mulţamire.

Ministru din năuntru şi cavaler, Balş logofat

şef secţiei, Florescu

secţia I N. 19832, 1858 Avgust 26

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 372.

CCLXI

Fără dată (1858) Sept. 5. **Alecu Râşcanu scrie fratelui său Toader Răşcanu postelnic, parcalab de Galaţi că a regulat daravera bănească cu Vlădica Iosif Efhaiten, egumenul de Râşca, şi desvălue intrigile jidovului Gutman.**

în 5 Septembrie

Iubite frati Todiriţă !

Doresc să ştiu de sănteţ sănătoş să ne bucurăm, eu eri am venit din sus unde am limpezit socotelile, ce trebue a fi despăgubit dmta de la Vlădica; iţ arăt in adevăr şi cu cuget cinstit că nam făcut nici o părtinire, în (cât) câţi au văzut socotelile tot au zisu că aş fi asuprit pe Vlădică. chiar şi Istrati au zisu că ii asuprit Vlădică. după însămnările ce am luat despre pretenţăile dmtale să sue la 9 mii galbeni limpezirea însă au eşăt la 6 mii 6 sute şi mai bine de galbeni. aćasta fără am vătăma cugetu. Eu ştiu că vor fi venit nişte calomnii pentru mine insă nu te brăni a crede viind dmta aice te vei lămuri, şi aceste cursă numai de la şărătu de Gutman, fiind că lam surprinsu de la împosesiere iraturilor, ce cu vicleşug sfârşise încă de astă iarnă tocmala şi luară o zdelcă şi din acele ale lui şmecherii curgi aprinderea între dmta cu Vlădica,

şi văzândusă că iau lipsit ţăţa ce să credè că au căpătat au sămănat clevetiri să aprinză foc mai mari, fiind aice ţi le voi spune în detaliuri. In sfârşit Vlădica au sfârşit vânzarea iraturilor cu un creştin tocmala îi este acăsta, dacă dmta îi vroi să primeşti banii în căştiuri pe timp de 3 ani să te foloseşti cu 2 mii galbeni şi cu săguranţie iar de îi vroi înainte, atunci ţin a număra peşin dmtale, despre cari înştiinţazămă ca săi scriu omului acelui, arată cumnatei frăţăşti îmbrăţoşări, Plohiriţa să închină dmv. dorind a te îmbrăţoşa.

mă însemnez a dmtale iubit frate şi slugă, Alecu

Prea iubitului meu frate dmsale post. Todiriţă
Râşcanu la Galaţi

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 571.

CCLXII

1858 Sept 10, Galaţi. T. Râşcanu demisionat din postul de parcalab de Galaţi scrie cumnatului său T. Eliade că a predat serviciul înlocuitorului său.

Mon très cher ami!

...Le nouveau Percalabe étant arrivé hier je lui ai donné la charge; je me propose de partir avec la diligence en me dirigant vers Romano; de là je prendrai une voiture pour aller chez Mr. Stirtché, auquel je demanderai une voiture jusqu'a Dragoucheny, d'où je vous écrirai que vous veniez pour que nous allions ensemble chez Istraty...

10 Sept. 1858

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 344. T. Râşcanu scrie pe aceiaşi hârtie, pe care cu o zi înainte, 9 Sept. soţia sa Penelopa scrisese în greceşte fratelui său T. Eliade.

CCLXIII

1859 Mart 31. T. Râşcanu se învoeşte cu calfa Ion Mişălescu să facă un local de şcoală în Bogdăneşti Râşcăi cu 90 galbeni şi 5 merţe popuşoi.

In urmare tocmeli či am făcut, mă îndatorescu acest înscris cătră dmlui k.k. Todiriţă Reş-

canu ai face o *zădire de şcoală* pe moşie Bogdăneştii în următoarele condiţii casa de şcoală are să fie întocmai după planul departamentului bisăricescu, cu îndatoriri ca eu sa facu zidire şi toată lemnării trebuitoare din afară şi din launtru, adică di la acoperemânt şi pară la duşameli, înţălegândusă ca ferestrele cu cerceveli îndoiti, şi toate băncile mesile şi crivaturile au să fii despre mini şi toate aceste bine lucrate, tot materialul trebuitor pentru zădire şi lemn ari al da dmlui boerul, iar eu să stăruesc la lucru cu şăsă pretrari fară zăticnire, întru aceste condiţii fiind îndatorire me, dmlui boeriul să îndatoreşti am plati 90 noazăci galbeni rânduri rânduri şi anume zăci galbini acum înainte, zaci galbini la începutul lucrului zăce galbeni la zidirea ferestrelor, zăce galbeni după ce să vor bolti ferestrele, doăzăci şi cinci galbeni la gătire din roşu, zăci galbeni pi când se va tencui, iar cincisprezece galbeni istovul a toată plata îl voiu primi la istovire a tot lucrul de ziditu şi de lemn. Să înţalege că tot lucrul atât de zidire în care întră şi sobele cât şi de lemnărie pe lângă aceia că are a fi trainici să fi şi neted, şi mai ales uşile să fii bine încheele, şi în cangi întrun canat, cu osăbiri de ace mare a întrării care am a o face în doă canaturi şi în table, pe lângă suma băneascā dmlui boeriul îmi va da şi cinci merţe popuşoi. 1859 Mart 31.

Inscrisul acesta sau făcut îndoit.

† Ion Mişălescu, T. Râşcanu

10 galbeni am primit Ion Mişălescu

Zece galbeni am primit la 16 Mai şi iscălesc cu degetul meu †; La 14 Iunie opt sprezece galbeni am primit †; La 23 Iuni am mai primit doă zeci şi şepte galbeni †; La 9 Iulie am mai primit cinci galbeni †; La 20 Iuli tij am primit 8 galbeni †Eu

Ion Mişălescu; Am primit astăzi 2 Avg. 5 galbeni; Am primit astazi 14 Avg. 37 şi în 1 galbăn †; 3 dim(irlii) făină sau dat calfii în 27 Iuli, în 28 Iuli şi în 30 Iuli prin Gavril Pietrariu.

Am primit saldo de bani ce am avut a lua de pe acest contract, 25 August.

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 376.

CCLXIV

1860 (Drăguşani). Insemnările lui T. Râşcanu de plata birului oamenilor din serviciul său pe moşie: 8 pădurari, 3 ficiori şi 7 argaţi în somă de 242 lei 18 parale pe sfertul întăiu.

Banii birului sfertului întăi pe anul 1860.

birnici)	Lei	Parale		
1	12	14	Grigore Dămian	Pădurari
1	12	14	Vasile Scutariu	
1	12	14	Vasile sin Pavăl Filimon	
1	12	14	Pavăl Filimon	
1	12	14	Dumitruţa	
1	12	14	Ion Liţa	
1	12	14	Toader Pavăl	
1	12	14	Ion Zbân	
1	12	14	Gheorghe Sasu	ficori
1	12	14	Ioan Iacob	
1	12	14	Toader a O'ăriţei	
11	135	34		

(birnici)	vite	lei	parale		
1	2	17	—	Simion Cenuşa	argaţi
1	3	19	4	Eftimi Crâşmariu	
1	1	14	24	Gh. Ţuţu'an	
1	1	14	24	Petre zet Brânzariu	
1	—	13	14	P. Ţipic	
1	1	14	24	C. a Savoii	
1	—	13	14	Ion Mutu	
7	8	106	24		

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 573.

CCLXV

1860 Febr. 27, Chişinău. Gheorghe T. Răşcanu scrie vărului său de al doilea T. Răşcanu în pricina proceselor ce le are începute la Iaşi pentru moşia Dulceşti de pe moşul sau Gh. Sturza, fratele mumei sale.

Fevruarie în 27 tărg Chişinău 1860

Vă îmbrâţoşăz iubite vere Toderiţă

Măcar de şi nu am priimit vreun răspuns de la dumneta pe vro doi scrisori ci vam trimis, de care sănt la prepus că sau nu leaţ prăimăt sau că sănteţ supăraţ pe acel ce vă iubeşte, dar hrănindumă cu nădejde că să păstrează tot ace dragoste de mai înainte şi de către dmta pentru măne, cercetez de sănteţi sănătoşi şi de aţ prăimăt ale mele scrăsori

Iubite vere nu vă îngreueţi de a me aziuta în prăčăna de clăronomăe de la muşul Gheorghe Sturza, cač după a me înţălegere răposatul Sturza nau avut dreptate a înstreina moşăe Dulceştăi cu celelante trupuri aleturate şi intrate în stăpănire mortului feri dreptate, şi feri măcar de aş face formaletalele acele ce acum am auzăt căn urma mortului Sturza sau făcut de către dumnealui clăronomul Hurmuzachi. Răposatul Sturza sau însurat cu femee lui ce dintei fata Romăncei mai întro vreme cu maica me sora mortului şi cu celelante surori şi bunul nostru tatu mortului lau înzestrat atât pe Gheorghieş Sturza precum şi pe fratesău ca şi pe surorile lor, ce încă mai cu multe averi pentru că făčorilor leau dat moşăile Ţana şi Plopul în Besar biia aflati pe care fraţăi amăndoi leau văndut dmsale Petrino, iar surorilor lor, adică maicăi mele în bani, dupe poslovâţa ci să urmiază tămer ce şi mai nămică, şi dar moşăile Dulceşti nič cun fel de pravilă nu au fost a moşului Gheorghieş, ce trebue înpărţăte între surori şi mortului să cuvăne numai o a patra parte din ace avere rămasă de la bunul nostru din care pute să daruiască cucoanii dumisale sau cumnatului, acele numai ce să iarti prin pravălele de acolo, iar nu aşa precum am auzăt că nu neau uitat şi ne lasă şi noi un ce ca de pomană.

Veri Toderăţe, sânt încredinţat că meraţ de a te credi, şi că sănteţ tot acel de mai înainte pentru mine, şi pentru copălaşii i nepoţăi, surorăle, care dé o potrăve cu mâne te cinstesc şi te rugăm ca să prăimeşt ačesti sarcine de a câuta ačasti pricine sau prin giudecate sau prin învoele şi a ne scoati dreptul nostru cu folosul şi a dumitale aşa precum sau urmat şi pricina de mai înainte căutată de dumneta.

Veri Toderiţă tari sânt dorit ca să te văd şi totodată săl fac cunoscut dumitale pe bunul prieten şi rudenie ginerele surorii mele stab căpitan Răjănschi, num bănui că te supăr şi însămniazăm zăua când puteţ a veni la Sculeni ca să mă răpez păni acolo si să vorovim, iar păni atunce eu mă voiu sili să dau jalob la domnul de acolo în pricina de sus însămnate.

Scumpei dumitale soţăi şi la celelanti a noastre rudenii arătaţile închinăciunile mele, iar pe copilaşii dumnelor nu vă îngreuez de ai îmbrăţoşa. sfărşăsc aşteptând cu nerăbdare dorit a dumitale răspuns şi mă însemnez de frati şi plecat slugă, Gheorghe Râşcanu

adresa pe plic:

его высокоблагородію Федору Егоровичу Рыщкану.
въ городѣ Яссы въ собственномъ домю на Быйлкю

Dumisale postelnicului Teodor Râşcanu în casile dumisale la Beilic la Eşii, sau la satul dumisale Drăguşănii.
Кишиневъ.

„primită în 20 April la Iaş"

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 561.

CCLXVI

1861 Febr. 2, Iaşi. T. Râşcanu scrie prietinului său Lavidi la Galaţi în afaceri particulare.

Iaşi 2 Februar 1861

Domnule Lavidi

Fără nici o mierare şi cu bucurie am primit scrisoarea din 14/28 Ghenar. Am luat poliţa di 100 galbeni şi scrisoarea d-lui Svarţ sin Şvarţ. Vă sânt îndatoritor pen-

tru înlesnirea cemi faceţi. Vă înştiinţez pentru ferăriele care dacă vor veni în curând şi vor avea dmlor di toati voi lua. Şi atunci li vei şi plăti iar acum ai bunătate a ceri di la dmlor din broaşti cari sânt, însămnează în ravaş în preţu de 9 lei şi 10 lei adică broasti ci nu să îngroapă în uşi căci toate uşile chilielor vor fi cu broaşti pi din afară şi aceli din broaşti mi lii trimite prin *dilijănză* cătră dmlui Zalaru fiind că poati să lipsăsc din Iaşi. Preţurile la ceriale au scăzut. Şi am gândit să trimet în iarnă popuşoi dar nu să poati până la primăvară. Am auzit că Dunărea din pricina sloilor ci sau răvărsat au înecat parti de josu a Galaţului şi au făcut şi alti pozni. Am văzut şi socoteala cumpărăturilor şi a tuturor cheltuelilor. Asupra cărora nu faci nici o observaţie de cât mulţumire. Dacă drumul se va îndrepta voi trimeti să ei.

Primiţi complimenti Doamnilor şi a mele cu care mă nsemnez.

A d-tale amic şi servŭ, T. Râşcanu

Acta Râşcanu. Surete ms. XXIII, B. 956.

CCLXVII

1861 April 29. Insemnările lui T. Răşcanul de banii ce a primit de la cumnatul său T. Eliadi, din veniturile moşiei Bogdăneşti, între 1857—1861.

Insămnare de banii ce priimescu de la cumnatul Eliadi rânduri rânduri în socoteala Bogdăneştilor.

515 # am primit di la dmlui în doă rânduri pentru care neam socotit în 18 Noembre 1857.

106 # am primit de la dmlui 1 Fevr. 1858,

400 # au dat dmlui Penolopei 300 şi lui Ion vătavul 100 fiind eu la Galaţi, pe care să însamneaza aice spre regula cumnatului în 26 Iulie 1858.

71 # miau dat cumnatul şi spre ştiinţă sa însemnează.

45 # au dat cumnatul în priimire lui Şiler în plata fierului roţii morii pe care cumnatul iau trecut în cheltueli însă să însămnează şi aice.

25 # au dat cumnatul lui Şiler în 18 Sept. 1857 tot în plata fierului pentru care condei să va cere socoteala d-lui Şiler.

438 # au platit cumnatul câştiul sfântului Dumitru 1858 dândumi adiverinţa dipartamentului.

37 # miau dat cumnatul mie în câteva rânduri, şi să însemnează aice 2 Noembre 1858.

412 # şi 12 lei am priimit de la cumnatul în 2 Ghenar 1859.

150 # am primit de la cumnatul din socoteala moşiei 1 Fvr. 1859.

372 # am priimit de la cumnatul din conta veniturilor moşii Bogdăneştilor în 5 April 1859.

364 # am priimit de la cumnatul din veniturile moşiei din cari una suta treizeci şi trei sau dat în plăţi către Capşa 1859 Iunie 21.

151 # am primit în mai multe condee din venitul de la cumnatul, socotele astăzi în 4 Avg. 1859.

40 # am priimit la 10 Mai de la cumnatul pentru cari iam fost dat adiverinţa iar acum luând adiverinţa înapoi să însămnează aice 4 Avg. 1859.

200 # am priimit în 13 Avgust 1859 cari să însemnează aice.

30 # am priimit de la cumnatul în 19 Avgust şi să însemnează aice.

489 # am priimit de la cumnatul în 28 Oct. şi să însămneaza aice.

33 # am priimit de la cumnatul la Drăguşani în luna Dekv.

393 # alcătueşte soma de 14539 lei 30 parale aflătoare în tabla cumnatului de cheltuelili privitoare pe nume cari în condică rămăind resuflată însămnez banii aice, 25 Dechv.

300 # am priimit de la Penelopi, pe cari iau

fost incredințat cumnatului de dueei, și iam însămnat aice 1860.

200 # am luat de la cumnatul din venitul Bogdăneștilor pentru cari adiverez aice în 4 Fev. 1860.

150 # am priimit de la cumnatul Teodor Eliadi pentru cari adiverez 1861 Fevr. 7.

504 # am priimit de la cumnatul Teodor Eliiadi din veniturile moșaii Bogdăneștii și adiverez aice 1861 24 Mart.

103 # am priimit pe mai multe obiecte în lipsa cumnatului de la Bogdănești. pe cari îi însămnez aice.

5828 lei cuprinși în adiverința Prefecturii Suciava din datoriile secvestrate de pe la lăcuitori am luat eu ace adiverință.

150 # am primit de la cumnatul din veniturile moșăi Bogdănești în 29 April 1861.

Peste tot 5678 #.

Acta Rașcanu. Surete ms. XXXIV, 433.

CCLXVIII

Fară data (dupa 1861). Insemnările lui T. Râșcanu de datoriile ce are a le plăti cumnatul sau T. Eliadi în sama sa.

Datoriile ce are a plăti cumnatu

350 # la Ecsarhu, cărue di va ceri dobândă i să va plăti și ace legiuită.

(400 postelnicului Grigore Tufăscu prin k.k. Tusididi; l'am plătit cu dobânda lor).

400 Arhimandritului Nil.

400 logofătului Anastasachi Bașotă.

200 Spatarului Grigori Mardari când se va ave în vedere o socotială pentru niște sacară spre a să scăde 47 lei ce am să eu.

350 kknului Ion Greceanul cu dobândă legiuită.

196	dator uni văduve Profira Budulescu, carie să va plăti prin kkoana Elincu Sturza prin care iam şi luat.
222	casăi paharnicesăi Handoca.
130	nepotului Iordachi din cari am dat 20 galbeni cu dobânda lor în mână.
2548	

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 429.

CCLXIX

1862 Ghenar 5. Cererea ce face T. Răşcanu către judecătoria de Iaşi să legaliseze procura ce o dă unchilui sau Gr. Cuza ca vichi în procesul ce-l are cu fraţii săi pentru desfacerea actului de împărţală din 1849.

Vechilime

Onoratei judecătorii al districtului Eşii secţia I

Teodor Râşcanu, suplică

Alaturata plenipotenţă prin care am insărcinat din partemi pe unchiul meu d. Grigore Cuza a să prezenta la Curtea de Apel în procesul următoriu cu fraţii mei Arh. Iosif Evhaiton, Alecu Râşcanu şi cielanţi, pentru desfacerea unui act de împărţală i cu respect rog a să legaliza conform legilor în asăminea. 1862 Ghenarie 5.

T. Râşcanu

Acta Raşcanu. Surete ms. XXXIV, 648.

CCLXX

1862 Ghenar 18. Gr. Cuza bolnav în pat scrie nepoatei sale Penelopa Răşcanu să plece cu bărbatul ei Toderiţă la cură la Grefenberg.

Nepoată Penelopă!

De Duminică de când am căzut bolnavă mă aflu tot în pat torturat di greaţă, di sete, di ameţele, şi de cervin-

teală, şi iată o săptămână aproape de când nam luat nici de cum nutrementu. Nu pe Vineri sau Simbătă da nici după mai multe zile nu voiu pute eşi din casă, şi în fine nu ştiu ce să va întâmpla. Dumniata însă lăsând toate la o parte îngrijeşte de sănătate soţului dumitale, pornind cât sar pute mai în grabă la Grefenbergă, căci va găsi distragere la locuri di plăcute suvenire şi o cură în regulă sânt bine încredinţat că îi va procura o deplină sănătate.

ca un părinte Gr. Cuza

862 Ghenariu 18 zile

adresa

D.D. nepoatei Penelopei Râşcanu, salutare la satu Holmu.

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 378.

CCLXXI

1862 Ianuar 20. T. Râşcanu scrie cumnatului său T. Eliade că pleacă la băi la Grefenberg şi-l lasă stăpân pe afacerile sale.

Cumnati Teodor Eliiade

Avându nevoi de a mergi la ţară străină lasu pe dumneata în toată pleniponipotenţa (sic) a interesălor meli atâtu pi moşâi Bogdâneştii şâ moşâe Drăguşanii şâ Scheia şâ vă rogu a mă înlesni prin câutare şâ în vremi a vinde sau a cumpăra celi trebuitoare pără la întoar(ce)re di la Grefenberg.

rămân al dtale amicu şi servu(su)

1862 Ianuar 20 Teodor Reşcanu

în dos

„precumŭ am vorbitŭ şi mai înainte dacă ar prisosâ banii „or din vânzare popuşoilor sâ sâ plătiască la Iancu Ali- „csăndrescu la 1 April 250 galbeni a 5000 galbeni.“

Teodor

Dumisale dumisale domnului Teodor Eliadi la moşie Bogdăneştii.

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 332. Din felul scrierii se observă că boala era foarte gravă; de unde T.

Râşcanu scria corect româneşte şi franţuzeşte, are aici scăpări de condei: 1872 dres din 1861; *pleniponipotent*, şă în loc de *şi*, *servŭ* din servŭs*u* cu *sŭ* şters; *întoarcere* întregit cu silaba *ce* scrisă de asupra: întoar*ere*. Boala se observă mai bine, la textul scrisorii franceze date mai jos.

CCLXXII

1862 Iuni 3, T. Râşcanu şi Penelopa scriu lui T. Eliade de la băile din Freiwaldau.

„à Monsieur Monsieur Théodore Elliades directeur du palais, Buckaresl, din Freiwaldau

mon très chère ami et frère!

Je vous disez pour vous soyez puisque vous avez tous d'etre habitans, habitant de 15 années par consequent vous avez la Droit d'entrer n'ymporte quel service et par consequent vous viendrez Deputé a mon avis. Je vous mes camicales, et a onqŭl Grégoire Ksza et monsieur Marino. Quant je partirai d'ici dans une de suite je viendrais a Buccareste. Je restirai votre humble serviteur.

Téodor Rechkano

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 302. Din textul franc z se vede că boala rodea adînc pe T. Râşcanu.

CCLXXIII

Fără dată (*după* 1862). T. Râşcanu scrie lui Vodă Cuza în chestia banilor depuşi la Casierii pentru cumpărare a 10 vapoare din Londra. Scrisoarea arată că T. Râşcanu era bolnav, cănd a scris această scrisoare fără şir şi deşanţată.

Prinţule stăpânilor a Valahiei şi a Moldovei

Cu lacrămi începu a vă scrie, prinţule, că prin iconomie şi hărnicie făcându şă mice speculaţie de ici colè am strânsu câţva bani, şă ace mai mare parte era din agonisâre moşâii meli Drăguşăuii. Avându o sumuşoară de bani, am ţântitu la o folosânţă oaricari, am văzutu în Eu-

ropa foloasâle vapoarâlor, câ ori undi merge are câştigu, şî prin urmari am hotârât a mă duce la Londra, am avutu de agiunsu banii ci avem, şâ mam dus la Londra, undi gâsându *maistiri* di vapoară cu chizăşâi, alcâtuindumă cu ei, am avutu cu ci plâti pentru zăci vapoarâ, ci au fostu mântuite la 9 luni. Am gâsâtu şi căpitani de purtatu vapoarâle, eu liam pusu indatoriri ei să cauti mărineri şâ slugi. inainti de a sâ porni am făcutu enstrucţâi aflătoari şi astăzi spre vedere *pasajorilor* ca slugile sâ aibă purtări bune sâ fie mulţăm ţi *pasajorii.* mai sântu instrucţâi totu intru acele pusâ la videre *pasajorilor* şâ pentru căpitani, în sfârşâtu rânduiala mergi, câtă somâ au agonisâtu in şăpti ani, au aduso in fiinţâ la Inălţâme Voastră, eu sântu mulţămitu, dar ci folosu dacâ răii voitori şi necinstiţâi şâ oameni în slujbe cu cari mai uşor şâ mai bine înlesniţi sá mă prădi. Eu Prinţule îm închipuiescu câ vistierul de la Bucureşti aflându că sântu bani în dopozâtu la Ieş iam scrisu casierului di la Ieş câ poati să inpărţască amândoi. Aciastâ voiu reţitao acuş.

Ducandumă eu la Ieş am aflatu câ banii la visterie noastră, la cânţilerie Casierului aşteptu pă(na) la 12 ciasuri pără ce au venitu, iam vorbitu cu delicateţâ cerandui sâm dea o parti din bani avându oari cari datorii, sâ aş fi fostu bucurosu şâ in plecari sa plătescu, îm spuni că bani acie sau dusu la Bucureşti, auzându acestu răspunsu lam întrebatu dupâ ce poroncă i i triimesu banii la Bucureşti; dar să crezâ Mărieta câ miau zâsu *eu nu ştiu dupa ci poroncâ,* ba trebui sâ ai vro poroncâ, dacă dmta ai triimesu banii mei în ţară străinâ, ba încâ iâde câud îm spune*m* (sic), auzându aşa dişărtu răspunsu am ieşâtu măhnitu din cânţălerie lui, mau întorsu iarâş la dmlui zâ ândui poronca după cari trebue sâ o arăţi şâ o mistuiţi. Dmlui iarâş râzându eu nu ştiu ci poroncâ dar dmta să rogi pe vistierul de la Bucureşti, eu noi ruga nici o datâ pe un ampluoiatu câtu de inportentu să fie, ba în să lolu publica în toatâ Europa.

De la ampluoiaţâ din divanul de întărituri unde Mă-

rie ta banii ce iai tr imesu, era doâ condei din parte unor căpitani o valoră de 56 cinci zăci și șăsâ mii, șâ altora căpitani de 78 de mii galbeni, afară de acei 10000 mii # galbeni la Tusididi. De acesti condei miau spusu câțva ampluoiaț ci au fostu in divanul de întărituri, după toati aceste eu vă rogu *humblement* să mă agiuță ca moldovan șâ patriotu cu Inălțâme voastră, și cinstitu sâ mă credi câ în sâmțările melie portu deviza dreptățâi, precum credu că știț cum mam purtatu în slujbile meli, și îț voi fi večnicu îndatoritu a va sluji ori cându oi fi chematu. Eu sântu de idei ca sai vorovești cu *otoritate* de domnu, ca săl silești a da banii înapoi, cu ci dreptati sa facâ iel d. vistier proprietar pe avutu străin.

Isprăvescu Mărie ta prințule plângere me șâ rămân al mări tale patriotu servu credinčosu, Teodor Reșcanu

Acta Rașcanu. Surete ms. XXXIV, 418. O variantă a acestui concept de jalobă se găsește în Surete ms. XXIII, B. 495.

CCLXXIV

1846 Iunie 9. Inștințarea departamentului din lăuntru catră toate isprăvniciile din țară de a prinde pe T. Rășcanu, care s'a îndosit.

Inștiințare
Departamentul trebilor din lăuntru
No. 12797

Pentru urmări pășite din buna cuviință a dmsale Teodor Râșcanu și a celor împreună cu dânsul, cari au silit pe ocârmuire ai aduce în dreapta cuviință, până la a cāriia punere în lucrare, dmlui Râșcanu găsind prilej a se *cacerdisi* au dosit; fiind dar că pentru neaparata sa prindere, urmează înaltul buiurdin pus asupra anaforalii acestui departament cu No. 12769 poroncitor în cuprindere: „partea eczecutivă este împuternicită, ca în ori casă sar afla vinovatul, să în„tre și săl ee; totodată se va publica ca ori și „cine ar cuteza ca să dosască pe numitul va cāde

„în grea răspundere." In acest temeiu departamentul au poroncit grabnic isprăvniciilor din Prințipat, spre aducerea înaltului apostol. Pentru împlinire cu prinderea și arestuirea dmsale Râșcanu, de ori unde sar găsi, făr osebire de casă și fețe, iar pe de alta se publică o asemene înaltă poroncă spre în deobște ferire tuturor fețelor de a mistui pe dmlui Râșcanu, ci mai ales îndată ce sar ivi să'l încredințeze părții eczecutive ca să nu cadă la vre o împotrivă urmare în răspunderea hotărâtă.

Din Foaea Sătească 1846 No. 23 „adaos" 9 Iunie 1846.

CCLXXV

1864 Sept. 19 Iași. Curtea de apel din Iași respinge acțiunea îndreptată de clironomii Paraschivei Râșcanu contra fratelui lor T. Râșcanu interdict, restabilește valora actului de împărțală între frați din 10 August 1849 și dispune a se aduce la masa comună toate părțile frățești.

Prescript verbal (N. 125)

In numele Măriei sale Alexandru Ioan I domn Principatelor Unite Române, anul 1864 luna Septembrie în 19 zile, Curtea de Apel civilă din Iași a cercetat procesul înființat după reclamația fraților Râșcanu și anume: Preosfinția sa Arhiereul Iosif Evhaiton și răposații Alecu și Zamfira Costachi născută Râșcanu asupra fratelui dmlorsale Toader Râșcanu cu cerere de a se sfărma un act din 10 Aug. 1849 prin cari frații Râșcanu mai sus numiț au împărțit între ei averea rămasă de la maica dmsale Paraschiva Râșcanu născută Lambrino. S'a văzut că tribunalul districtului Vaslui prin jurnalul ce au încheiat la anul 1861 Decembrie 21 zile, arată că a luat acest proces în tratație în ființa tuturor fețelor ce participează în cauză, prin vechil dl Dimitrie Cornea din partea Arhiereului Iosif și a spatar Alecu Râșcanu, Petrachi Veisa din partea vrăsnicilor clironomi ai răposatei Zamfira Costachi

şi Lascar Costachi părintele nevrâsnicii Cleopatra fiica răposatei Zamfira, iar a dmlui Theodor Râşcanu în persoană, şi dupa ce mai întai au facut propoziţie de învoială şi sau refuzat aceasta de însuşi d. T. Râşcanu, apoi au procedat a se da cetire reclamaţiilor de la actă paginile 1, 3 şi 55, care sînt tot de o natură adică a rămâne anulat mencionatul act de împarţală din anul 1849 Aug. 10, pentru chipul cu care au împarţit moşia Drăguşanii, averea răposatei maicei lor Paraschiva Râşcanu născută Lambrino pojijia casnică, gospodăria moşiei, precum boi, vaci, oi şi stupi, pe temeiul între altile ca dl T. Râşcanul nu nu nai au respectat îndeplinirea actului de împarţală prin răspunderea cătră fraţi a banilor cu care sau fost obligat ca unul ce de la moartea maicei lor a fost întrat în administrare a toatei averi, dar este şi asupritoare pentru boerii reclamanţi ca una ce este mai puţin de jumatate preţaluită numai a moşiei ; cerând în fine ca fiecare săşi traga fraţască mişcătoare şi nemişcătoare cu venitul ei de la data aceleiaşi împarţele, de când dl Teodor Râşcanu sa folosit şi se foloseşte de venit.

Dl T. Râşcanu a întimpinat atât prin răspunsul de la acta pagina 63, cât şi verbal la trataţie că moşiia Drăguşănii avîndo la stapâniri în urmarea actului de împarţala săvârşit între toţi fraţii clironomi la anul 1849 Avgust 10 pe temeiul vrointei raposatei maicei lor, şi fiind că buna vrointă şi primirea fraţilor şi într'un timp când se găsiau cu toţii în vrâsta legiuită nici ar putea avea vre o îndoială ca sar fi putut urma vre o rea credinţa. Şi dar dupa § 1100 din Codul civil nu ar putea fi supus la nici o critica ; şi cât pentru îndeplinirea condiţiilor cătră fraţi sau sprijinit pe dovezile ce au înfăţoşat cu opis în N. de 34. In faţa dar a acestor împrejurări şi a dovezilor înfăţoşate prin

opis de fețele procesante. Tribunalul a găsit că actul calificat de împărțală trage după sine consequențele § 1074, 1095, 1096 şi 1824 din Cod civil, pe următoarele considerente: 1) că împărțala procedată în chipul prevăzut în actul contestat nu se vede sprijinită pe voința cea de pe urmă a mumei. 2) că după ce o împarțală făcută prin judecată care ar fi în paguba unuia din împreună moştenitori legea prin § 1096 o strică, cu cât mai vârtos împărțala de față, care nu numai poartă legalizare vreunei autorități, dar se vede și cu o înşalăciune premeditată, pentru că evaluarea moşiei de 200000 lei prevăzută în act nici cum este consequentă în ființa fondului, și cu atât mai mult cu cât cu cinci ani înaintea actului, adică la 1844 precum şi în anii 1851 și 1858 sau prețăluit judecătoreşte precum stau actile în Tribunal si au constatat falca aceluiaşi fond de 16 și 17 # în cât pentru 950 fălci cât aproximativ sar întrupa moșia Drăguşanii, compune o sumă întreit mai mult de cât aceia de 200000 lei, prevăzută în împărțala, în cât aceasta fiind invideratā pagubă a reclamanților moștenitori mencionatul act de împărțală este supus considerentelor § § 1095 şi 1824 Cod civil. 3) O împărțală făcută între moştenitorii cei în vrâsta legiuită după legiuirea § 1100 pe care d. Toader Râşcanu îl ia de argument, în adevăr rămâne nestrămutată şi nu se mai strică cu nici un chip, însă este de considerat ca prin mencionatul § 1100 se cere nu numai buna credință (pentru care sau lămurit în art. precedent), dar încă se cere și tradare, adică de a se da fiecăruia din moştenitori partea cuvenită lui, în vreme când din dovada înfățoșată de d. Cornea de la No. 1, a opisului său de dovezi se vede că partea frățască de bani pentru care arhiereul Iosif Râşcanu prin actul de împărțală se arată că au priimito, dl Teodor Râşcanu rectifi-

când întrun sânet din 1849 Oct. 15 sa obligat cu o condiție în destul de premeditată și nepriimită de legi că adică să o răspundă, când se va închipui, neexoflisind nici dobânzile regulat după cum face dovadă socotelele autografe ale d-lui T. Râșcanu de la N. 2, a dovezilor d-lui Cornea, rămâind rest până la 1851 April 23, un condeiu de 1228 lei 10 parale. 4) Că întru cât privește drepturile de moştenire a răposatei acum Zanfira Costachi născută Râşcanu, eşită cu a sa zestre mai înainte din casa părinţească, luând în consideraţie nu numai îndatoririle tatălui ce are după § 1623 C. C. dar după dovada înfaţişată de vechilul clironomilor cu suplica înregistrată la N. 4156, înzestrarea sa făcut de către tatăl din averea sa proprie, după izvodul de zestre din 1823, iar nu și din averea mamei, ca să poată avea loc aplicația § 1013 C.C.; dar cu atât mai mult actul de împărțală este respins cu cât nici se vede împărțala cu primire și consentimente barbatului, precum se cere de legiuire §§ 1021 și 1077 C. C. și 5) că din opisul dovezilor înfațoșate de d. T. Râșcanu na dat judecății cea mai mică dovadă atat pentru răspunderea către frați a părților cuvenite, după actul de împărțală cât și pentru grijile părinților după legile creştineşti, precum este și obligat în mencionatul act, în cât au abuzat de încrederea fraților și de îndeplinirea § 1210 C. C., și dar pe asemene considerente și pe legiuirea §§ de mai sus actul de împărțală rămâne fără nici o putere, pentru care Tribunalul a holărât ca moșia Drăguşanii de la dictrictul Vasluiu a răposatei Paraschiva Râşcanu născută Lambrino dinpreună cu toată averea mișcătoare aflătoare la moartea sa întrată sub administrarea d-lui Toader Râşcanu să se împartă între toți frații clironomi, adică între acei în viața pe capete și a nepoților clironomi a răposatei Zanfira

pe tulpină după legiuirea § 932 C. C. depuind d. Teodor Râșcanu la masa de împărțală și venitul moșiei de la anul 1849 Aug. 10, de când după mencionatul act se vede folosinduse și până la intrarea în moștenire a fiecărui clironom. La care însă masă va depune și d. Alecu Râșcanu suma de 50000 lei ce din act se vede că ar fi primito încă în viață fiind Paraschiva Râșcanu dimpreună cu a ei legiuit procent de la anul 1849 Aug. 10 de când se vede contractată împărțala și până la aceiași vreme, precum sau aratat mai sus, urmând ca și d. Teodor Râșcanu să fie scăzut din veniturile ce are a depune la masă în partea fraților Arhiereului Iosif și spatar Alecu Râșcanu cu condeile de bani dați aconto părților de pe dovezile de la N. 3, 4, 6 și 16 a opisului în somă de 16715 lei, adică 14915 lei privitoare pe arhiereul Iosif și 1800 lei pe d. Alecu Râșcanu dinpreună cu procentul legiuit, înapoind arhiereului Iosif dmlui Teodor Râșcanu și dobânzele primite până la 1853 April 23 ; și fiind că în tribunal nu sau aflat vre o exactă lămurire atât de marimea moșiei cât și despre averea mișcatoare găsită la trecerea din viiață a Paraschivei Râșcanu precum și despre venitul ce ar fi putut produce moșia Drăgușani, apoi se va însărcina o comisiune locală prin candidatul competent al Trib. ca în înțălegere cu Gheometrul districtual să pășască la starea locului și prin râdicarea unui topografic plan să constateze fălcește mărimea mencionatei moșii, pe care o va și lua prin experții ceruți de reglement; totodată va constata atât pentru venitul ei de la anul 1849, de când se vede venită la stăpânirea dlui Th. Râșcanu, cât și despre osebita avere mișcatoare ramasă după moarte clironomilor, cătimea ei, de cătră cine din clironomi sau luat a o evalua pentru acea în ființă și pentru acea lipsă, va descoperi prețul din

aceiaşi vreme, cât întru cât priveşte osebitele dovezi depuse prin ofis de d. Teodor Râşcanu prin cele mai multe privitoare în chestii străine de procesul de faţă, nici se pot considera de valide, urmând ca pentru sinetele de la No. 17 şi 18 a opisului său din partea fraţilor Alecu şi Teodor Râşcanu, ca unele ce poartă în sine o împrumutari pentru care se văd chizeşi platnici unul pentru altul, iar vreo dovadă pentru cine au privit datorie şi nici avizul creditoriului că au priimit bani şi de la cine anume nu sau înfăţoşat, apoi rămâne a să căuta fraţii în deosăbi.

Cu această hotărâre a trib. dl Teodor Râşcanu rămăind nemulţămit curatorele dmsale d. Grigore Cuza în termen a şi apelat la această curte, după priimirea actei de la Trib. pe lângă raportul No. 1031 citându-se pe împricinaţi astăzi precum şi la începutul acestuia se arată, sau luat acest proces în trataţia curţii în fiinţa dmsale Grigore Cuza curator averii dmsale Teodor Râşcanu ce este acum căzut supt interdicţie, în fiinţa dmsale Dimitrie Corne plenipotentul arhiereului Iosif şi a moştenitorilor raposat Alecu Râşcanu, în fiinţă dmsale Costachi soţul răposatei Zamfira şi firesc epitrop a nevrâsnicei lor fiică Cleopatra, în fiinţa dmsale Ion Niculescu formale plenipotent din partea soţiei sale Elena, iarăşi una din fiicele răposatei Zanfira Costachi şi reprezentant din partea altor doi moşteni tori a răposatei Zanfira anume Neculai şi Iordachi Costachi după telegrama Trib. de Tutova No. 6379. şi în sfârşit în fiinţa şi a dmsale Costantin Catargiu firesc epitrop al fiilor săi născuţi cu răposata sa soţie Smaranda iarăşi fiica a Zamfirei Costachi: După luarea aceii făcută împrejurărilor din acte şi hotărârei date de Trib. de Vaslui din 21 Dec. 1861 avânduse în vedere dovezile înfăţoşate de împricinaţi şi ascultânduse şi concluziile dlui procuror,

Curtea n'a găsit vre un temeiu legal de a se oborî citatul act din 10 August 1849 ; în adevăr § 1095 din C. C. pe care se întemeiază cu osebire partea reclamantă, care pentru a se hotări o împărţeală că să fi urmat cu înşălăciune, vicleşug sau cu nebăgare de samă în cazul de faţă asemenea urmare n'au putut să să întâmple. Averea cea mai principală a răposatei Paraschiva Râşcanu a consistat în moşia Draguşanii distr. Vaslui. Partea reclamantă propuni că preţul 200000 lei, ce sau fixat prin act pentru valoara acei moşii ar fi cu mult mai mic de cât adevăratul ei preţ. Dar însă falcea de pământ este obşteşte cunoscut că variază în fie care localitate ; de asemenea o moşie nu se ascunde ; fie care este în putinţă să afle cu uşurinţă întinderea şi înzestrările ce ar poseda ; aşa dar pentru un strein ar fi cu greu de a da încredinţare că s'ar fi înşelat asupra adevăratului preţ a unei moşii, cu atât mai vârtos pentru împreună, cari negreşit au trebuinţa să cunoască mai bine de cât oricine adevarata valoare a averii rămasă de moştenire; dacă cu toate acestea fraţii Râşcanu au vrut să fixeze preţul moşiei mai jos de cât ar fi fost cel adevărat, aceasta de sigur nu se poate considera altfel de cât ca o bună voinţă din partea tuturor, sau ca un omagiu pentru voinţa sumei arătati prin act de către toţi simpărtaşii că aşa ar fi fost, iar nici cum ca un act de vicleşug din partea dmsale Teodor în contra fraţilor săi. Mai este încă de observat că dupa cum însuşi propusul act mărturiseşte, dmlui Teodor Râşcanul nu se afla în ţara la timpul morţii maicei sale. Prin urmare acei ce se aflau faţă atunci la moarte au fost mai mult în stare a cunoaşte câtimea averii rămase şi nu pot avea cuvînt a pretinde acum că la împarţală ar fi urmat nebăgare de samă, din partea dumilorsale, şi cu atât mai puţin că ar fi fost viclenită de către cel

pribegit. In vedere către toate aceste şi în consideraţie că nici § 1824 ce se mai citează nu au aplicaţie în cazul de faţă ca unul ce vorbeşte despre alte soiuri de învoieli, iar nu despre împărţeli de averi între moştenitori pentru cari sînt speciale § § în C. Civil. Curtea pe sprijinul § 1100 recunoaşte citatul act din 10 August 1849 în toată valora sa şi nestrămutat, căci de şi partea reclamantă a propus că nici după acest § 1100 nu ar trebui a se considera împărţala de validă, fiind că n'ar fi urmat tradare, dar însă din contra prin act se zice că s'au tradat fiecăruia moştenitor partea sa şi osebitul ce arhiereul Iosif păstrează de la fratele său Teodor înfiinţază o deosebită alcătuire pentru care nu rămâne de cât ca preosfinţia sa să şi urmărească îndestularea prin locul competent, netrebuind a se scăpa din vedere că tradarea unei sumi băneşti se consideră efectuată nu numai când s'a făcut în monedă, dar şi când pentru aceasta s'au dat sinet îndatoritor, care s'a primit de creditor. Cât pentru răposata Zanfira Costachi reclamaţia sa se oboară prin § 1013 din C. Civil, ca una ce se vede eşită cu zestre din casa părintească, de şi moştenitorii răposatei au făcut propunerea că înzestrarea ar fi urmat numai din partea tatălui, iar nu şi din partea mumei; dar o aşa propunere este contrară cu cele cuprinse în actul din 10 August 1849, act adiverit şi de răposata Zamfira, sub a sa iscălitură, unde se zice că Zamfira Costachi nu face parte la împărţăli fiind eşită cu zeste din casa părinţască, iar în contra celor arătate prin citatul act moştenitorii răposatei Zamfira n'au înfăţoşat nici o dovadă şi nici au cerut ca să să amâe cercetarea procesului până se va găsi foaea de zestre care se propune că s'ar fi predat de tribunalul de Vaslui, unde s'au înfăţoşat la cercetarea pricinei, şi de aceia Curtea s'a găsit datoare a judeca acest proces numai pe dovezile ce i s'au prezentat.

Prin urmare Curtea hotărăşte a se respinge cererea făcută de partea reclamantă şi a obori actul din 10 August 1849, care din contra să rămâe în toată a sa valoră şi putere. Pentru care s'au încheet acest prescript verbal dat şi pronunţat în şedinţă publică.

Subsem. D. Meleghi, Gh. Gane, N. Cazimir, C. Cuza, C. Cazimir, Gr. Tufescu,
cu diferită opiniune I. Manu
Director Petrovanu; cap secţiei Gh. Dimachi

Principatele Unite Române
Preşedintele curţii de apel civile din Iaşi

Copia aceasta fiind conformă cu originalul prescript verbal, se legalizază de Curte, cu adăugire la pg. 4 deasupra rândului al 30 cuvintele *intrare* precum şi la pg. a 7-a deasupra rândului al 8-a cuvîntul „urmare"

p. Preşedinte N. Cazimir   l.p. Curţii de apelu

Comisia dispărţirei I din oraş Bărlad

Anul 1865 luna Iulie 3 zile, subscrisul astăzi înmânând copia de faţă d-lui Lascarachi Costachi şi prin adeverinţa ce au dat, vazînduse că rămâne nemulţamit, cu hotărârea dată, îşi face desteptare că este liber a apela la Curtea de Casaţie în termen de 3 luni de zile socotit de la primirea copii, dacă însă mai întâi va depune taxa de 20 # cerută de art. 46 din legea citatei curţi.

Comisar, C. Burghelea l. p.

Acta Râşcanu. Surete ms. XXXIV, 529, Còpia ce se posedă în Arhiva Râşcanu a fost cea scoasă pentru partea lui Lascar Costachi din Bârlad, care a rămas nemulţămit cu hotărârea Curţii.

INDICE ALFABETIC

Tabla de Materii

7229 Iuni 20 (1721). Zapis de învoială între Cristea sin Iamandi 2 pah. şi Costantin şi Lupul fiii lui Anastasă pentru un loc 'deasupra unei pivniţi cumpărate de Mazarachi staroste de negustori 129

7232 Febr. 20 (1724). Zapis de vînzare prin care Mazarachi şi fii săi vînd lui Nastasă cămăraş cu 160 lei bătuţi 2 dugheni din uliţa Tropogeneasei . . . 130

7325 Mai 13 (1727) Iaşi. Intre marturii cari adiverează zapisul de vînzare a lui Pandele Frangole vameş către Ştefan Hermeziu ot visterie este şi Toader Răşcanul vel căpitan . 134

7235 Mai 20 (1727). Zapis de vînzare prin care Maria Ursachi stolniceasa vinde lui T. Răşcanu vel căpitan din jumătate de Cuzlău a treia parte . . . 89

7239 Noembre 12 (1730) Iaşi. Grigore Ghica Vodă întăreşte lui C. Costachi hatmanul stapînire asupra satului Drăguşeni dela Vaslui povestind împrejurările prin care acest sat a venit în stăpînirea sa 90

7247 Mai 18 (1739 fără loc. Zapis de mărturie a lui Chiriac odobaşă, care mărturiseşte în pricina morii de pe Stavnic, dacă era de Drăguşeni ori de Şendreni . . 93

7247 Mai 18 (1737) fără loc. Scrisoarea de mărturie de la Lipşe pentru vadul de moară de pe Stavnic la Drăguşeni, Vaslui că a fost a Handocăi clucerului . 93

7250 Iulie 24 (172+). In opisul de acte al moşiei Stoiseşti dela Fălciu întocmit în 1855 Iunie 20, cand Gh. Costachi agă vînduse moşia sa nepotului său Sc. Mavrogheni agă, se trece la No. 8 cartea lui C. N. Mavrocordat Vodă scrisa către T. Răşcanul biv vel jicnicer sa stăpânească în Petrişori şi Giurcani de la Fălciu, părţile lui Dănăilă şi Focşăi . 138

7251 Noembrie 25 (1742) Iaşi. Cartea de judecată a divanului în pricina dintre Vintilă ficiorul lui Antiohie căpitan şi V. Costachi biv vel stolnic fiul lui C. Costachi pentru Drăguşeni, Şendreşti şi Dănceni, dînd ramas pe Vintilă . 49

7253 Iunie 17 (1745) Iaşi. Cartea lui Ion Nec. Mavrocordat Voda către Ştefan Roset pah. ispravnic de Vaslui să cerceteze pricina de pămînt între V. Costachi stolnic şi Ion Mătăsarul pentru împresurare de hotare . . 95

7255 Mart 23 (1747) Iaşi. Scrisoarea de schimb, prin care Ion Sturza vel spatar dă lui Nec. Bucium satul Frenciugii cumpărat de tatăl său tot de la Neculai Bucium, şi ia satul Horjeşti pe Răcătău, Putna, mai dîndu-i 200 lei . . 96

7255 (1747) Mai 8. Zapis de vînzare prin care feciorii Trambaciului vînd Tomei Perju lui partea lor din Bolăţi câte un leu pământul 164

7256 Sept. 20. In opisul Băluşeştilor pe Răut în Basarabia se vorbeşte de Vasile Mazărachi . . 165

7260 (1752) Iaşi. Costandin Vodă Mihai Racoviţă dă carte de slobozenie lui T. Răşcanul vel jicnicer să-şi aşeze oameni străini la selişte la Răşcani şi la Micleşti ot Fălciu . 354

7260 Ianuarie 20 1752) Iaşi C. M. Cehan Racoviţă Vodă întăreşte patriarhiei de la Antiohia stăpânirea asupra satelor Boţoae şi Glodeni de pe Telejna, alătu i cu Murgeşti azi Boreasa) şi Răşcanii, danie de la Frangulea vameş . . 96

Pag.

Pag.

Pag.

DE ACELAŞI

1). Originile Huşilor, (extras din *Bârladul*) Bârlad, 1888
2). Grafia Cirilică la Români, Bârlad, 1888.
3). Bârladul, ziar politic şi literar. Bârlad, 1888.
4). Gheorghe Lazăr, revistă de pedagogie şi literatură (în colaborare). Bărlad 1887, 1888, 1889.
5). Gramatica l. române, p. cursul primar urban şi rural. 3 ediţii, Iaşi, Tip. Dacia 1894—1904.
6). Gramatica l. române pentru clasa III, şi clasa IV urbană pentru divizia III rurală). Bucureşti. Editura Steinberg 1913.
7). Gramatica l. române, p. cursul secundar, 2 vol. Morfologia şi Sintaxa, Iaşi, 1894.
8). Gramatica l. slavone, traducere din ruseşte după Colosoff, Iaşi, Tip. Dacia, 1900.
9). Scoala privită prin prisma socială, (extras din Gh. Lazăr) Bârlad, 1887.
10). Studiu critic anteproectului legii Instrucţiunei, prezentat de d. Spiru Haret, Iaşi, 1898.
11). Ţinerea clasului, după A. Vessiot, Piatra-Neamţ, 1899.
12). Invăţământul primar în Bulgaria (extras din Evenimentul) Iaşi 1904.
13). Epilogul izvodului lui P. Clănău, (extras din Uricar XVII) Iaşi, 1893.
14). Uricar vol. XVIII, XXIII, XXIV, (doc slavo-române) Iaşi 1892—1894.
15). Documentul, studiu istoric şi arheologic, (prefaţă la vol. XXIII din Uricar) Iaşi, 1894.
16). Originile Iaşilor, studiu istoric, (extras din *Arhiva)* Iaşi, 1904.
17). Stefan cel Mare, studiu şi doc. slavo-române, (extras din *Arhiva*) Iaşi, 1904.
18). Personalitatea religioasă a lui Stefan cel Mare, (extras din *Viitorul)* Iaşi, 1904.
19). Centenarul Socolei, (extras din *Evenimentul)* Iaşi, 1904.
20). Schiţă despre ţigani, după M. Cogălniceanu, (extras din *Viitorul)* Iaşi, 1900.
21). Opt urice slavone de la Stefan cel Mare, Iaşi, 1904.
22). Glosarul Psaltirei Scheiane, (extras din *Viitorul)* Iaşi, 1901.
23). Tradiţia literară la Români, conferinţă, Buc. 1890.

24). Baba Vodoaia şi Dascal. Dumitrachi nuvele, Iaşi, 1892
25). Surete şi Izvoade, vol. I, (1410—1572) Iaşi 1906.
„ vol. II, (1433-1634) Iaşi, 1907.
„ vol. III, (1634-[illegible]) Iaşi, 907.
„ vol. IV (1488-[illegible]) Iaşi, 1907.
„ vol. V, (1423-[illegible]) Iaşi 1908
„ vol. VI (1474-1700) (Documente Munteneşti) Iaşi, 1909.
„ vol. VII (Cuzeştii) Iaşi, 1912.
„ vol. VIII (Racoviteştii) Iasi, 1914
„ vol. IX (Catargieşti) Iaşi 1914.
„ vol. X (doc. Răşcăneşti), Iaşi 1915.
26). Ispisoace şi Zapise, vol. I, p. I (1400-1600) Iaşi, 1906.
„ vol. I, partea II, (1601-1631) Iaşi, 1907.
„ vol. II p. I (1631-1641) Iaşi 1908.
„ vol. II p. II (1641—1651) Iaşi 1909.
„ vol. III p. I (1651-1663) Iasi, 1910.
„ vol. III, p. II (1663—1673) Iaşi, 1911.
„ vol. IV, p. I, (1673—1691) Iaşi. 1914.
„ vol. IV, p. II (1692—1694), Iaşi 1915.
27). Surete şi Izvoade, colecţie manuscriptă de documente, (aproape 18000 documente) în 31 mari volume (38 tomuri).
28). Din traista cu vorbe, Iaşi, 1906.
29). Şcolile Normale din iniţiativă particulară, Iaşi, 1906.
30). Ponturile vămilor Munteniei din 1827, (extras din Surete) Iaşi, 1909.
31) Ideia Unirei, Conferinţă, (extras din *Opinia*) Iaşi, 1909.
32) *Breasla Armenilor din Roman* (extras din *Arhiva*) Iaşi, 1910.
33) [illegible]sar Slavo-Român (extras din Ispisoace şi Zapise) Iaşi, 1912.
34). Istoria unui sat din Basarabia (Prefaţă la vol. IX din Surete şi Izvoade) Iaşi 1914.
35). Leastviţa de Varlaam Mitropolitul (extras din Arhiva) Iaşi 1914.
36). Articule şi studii în următoarele ziare şi Reviste: Voacea Tutovei (Bârlad), Românul (Buc.), Lupta (Buc.), Evenimentul, Seara (Iaşi), Opinia, Arhiva (Iaşi), Arhiva Genealogică (Iaşi), Indrumarea (Iaşi), Analele literare (Buc.), Patria, Ordinea, Presa, Viitorul (Iaşi), Ţara Nouă (Bucureşti).